

การศึกษาเปรียบเทียบหลักความเสมอภาคตามหลักทั่วไปของรัฐธรรมนูญ และหลัก พระพุทธศาสนาเถรวาท

A Comparative Study of Principles of Equality According to the General Principles of the Constitution and the Principles of Theravada Buddhism

พระเทพปริยัติเมธี (สฤษฏ์ สิริธโร)¹ โกเมศ ขวัญเมือง² และประเสริฐ ลิ้มประเสริฐ³
Phratheppariyattimethi (Sarit Siritharo), Gomes Kuanmuang and Prasert Limprasert

Received: February 10, 2023

Revised: April 27, 2024

Accepted: April 27, 2024

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาแนวคิดเรื่องหลักความเสมอภาคตามหลักทั่วไปของรัฐธรรมนูญ 2) ศึกษาแนวคิดเรื่องหลักความเสมอภาคตามหลักพุทธธรรมของพระพุทธศาสนาเถรวาท และ 3) เปรียบเทียบหลักความเสมอภาคตามหลักทั่วไปของรัฐธรรมนูญ และหลักพุทธธรรมของพระพุทธศาสนาเถรวาท เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการศึกษาจากเอกสาร ข้อมูลและหนังสือตำราวิชาการ กฎหมายระหว่างประเทศ กฎหมายของต่างประเทศ กฎหมายไทย และพระสูตรต่าง ๆ ในพระพุทธศาสนาเถรวาท ผลการวิจัย พบว่า 1) แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับหลักความเสมอภาคนั้น พบว่า เป็นแนวคิดที่เกี่ยวกับการไม่เลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคล ความเสมอภาคของบุคคลตามรัฐธรรมนูญนั้นมี 5 ประการด้วยกัน คือ 1.1) ความเสมอภาคด้านศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ 1.2) ความเสมอภาคด้านโอกาสทางสังคมและการดำรงชีพ 1.3) ความเสมอภาคด้านกฎหมายและพระวินัย 1.4) ความเสมอภาคด้านสิทธิพลเมือง และ 1.5) ความเสมอภาคด้านการเมือง 2) ส่วนหลักความเสมอภาคตามหลักพุทธปรัชญานั้นใช้หลักกรรมแทนหลักพรหมนิรมิตซึ่งมหาตมะ คานธี เรียกร้องสิทธิความเสมอภาคผ่านวิธีการที่เรียกว่าสัตยสังคะหะหรือการทดลองความจริง และแนวคิดต่อต้านระบบวรรณะของดร.บาบา साहेब पिमरा रामजी अम्बेदकार ซึ่งอุทิศ

¹⁻³ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย; Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding author, e-mail: saritp2501@gmail.com

ตนต่อสู้เพื่อเสรีภาพและความเท่าเทียมให้กับเพื่อนร่วมชาติพันธุ์ แนวคิดของอัมเบดการ์นั้น ผู้วิจัยเห็นว่า สอดคล้องกับแนวคิดของคาร์ล มาร์กซ์ ที่มีจุดกำเนิดแนวคิดความเสมอภาคเริ่มต้นด้วยการนำเอาหลักปรัชญา “จิตนิยมวิภาษวิธี” ของเฮเกลมาประยุกต์ใช้ นอกจากนี้ ยังพบว่า หลักนิติธรรมของอัลเบิร์ต เวินน์ ไดซีย์ ประกอบด้วยหลักการใหญ่ 3 หลักด้วยกัน คือ (1) หลักความชอบด้วยกฎหมาย (2) หลักความเสมอภาคต่อหน้ากฎหมาย และ (3) หลักการคุ้มครองสิทธิของปัจเจกชนโดยศาลนั้น เป็นหลักที่ก่อให้เกิดความยุติธรรมในสังคม 3) เมื่อเปรียบเทียบหลักความเสมอภาคมีจุดยืนรวมกันในเรื่อง “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์” มีมุมมองว่าทุกคนเกิดมามีความเสมอภาคเท่าเทียมกันตามธรรมชาติเหมือนกันเสมอ แต่แตกต่างกันในทางสังคม

คำสำคัญ: หลักความเสมอภาค, รัฐธรรมนูญ, หลักพระพุทธศาสนาเถรวาท

Abstract

The purposes of this research article were 1) to study the concept of equality according to the general principles of the constitution; 2) to study the concept of equality according to the Buddhist principles of Theravada Buddhism; and 3) to compare the principles of equality according to the general principles of the constitution and the Buddhist principles of Theravada Buddhism. It was a qualitative research by studying from documents, information, academic textbooks, international law, foreign laws, Thai laws, and various Sutta in Theravada Buddhism. The results of the research found that 1) the concept and theory regarding the principle of equality was found that it was a concept related to not unfairly discriminating against individuals. Equality of persons according to the constitution had 5 aspects: 1.1) equality in human dignity; 1.2) equality in social opportunities and livelihood; 1.3) equality in law and discipline; 1.4) equality in civil rights; and 1.5) equality in politics; 2) as for the principle of equality according to Buddhist philosophy, the principle of Karma was used instead of the principle of Brahmanimit, which Mahatma Gandhi called for equal rights through a method called Satyansanga or truth experiment and the anti-caste ideas of Dr. Babasaheb Bhimrao Ramji Ambedkar who dedicated himself to fight for freedom and equality for fellow ethnicities. In terms of Ambedkar's

idea, the researcher saw that this was consistent with Karl Marx's idea that the concept of equality began with the adoption of Hegel's "dialectical mentalism" philosophy applied. In addition, it was found that Albert Wayne Dicey's rule of law consisted of three main principles: (1) the principle of legality, (2) the principle of equality before the law, and (3) principles of protecting individual rights that court was the main of justice in society; 3) when comparing the principles of equality, there was a combined position on "human dignity" that had the perspective that everyone was born equal, equal by nature, equal to each other, but different in society.

Keywords: Equality Principle, Constitution, Theravada Buddhism Principles

บทนำ

หลักพื้นฐานของรัฐเสรีประชาธิปไตย โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศในภาคพื้นยุโรปและประเทศในทวีปอเมริกาเหนือ พบว่า มีหลักการที่สำคัญ 2 หลักการ คือ หลักประชาธิปไตย และหลักนิติรัฐ (บรรเจิด สิงคะเนติ, 2561) ซึ่งหลักการดังกล่าวนี้มีจุดมุ่งหมายที่จำกัดการใช้อำนาจรัฐหรือวางหลักเกณฑ์ในการใช้อำนาจของรัฐ มีจุดมุ่งหมายที่จะคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนจากการใช้อำนาจรัฐ

ราชอาณาจักรไทยได้เปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ (Absolute Monarchy) มาเป็นระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (Monarchy) เมื่อ พ.ศ. 2475 ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา การจัดทำรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ฉบับต่าง ๆ ต่างก็ได้รับแรงบันดาลใจมาจากลัทธิปัจเจกชนนิยมเช่นเดียวกับการจัดทำรัฐธรรมนูญของรัฐเสรีประชาธิปไตยอื่น ๆ ซึ่งได้นำหลักนิติรัฐและหลักนิติธรรมในฐานะเป็นเกณฑ์คุ้มครองความเสมอภาคของประชาชนมาบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ ซึ่งมีหลักการสำคัญคือ หลักความเสมอภาคและหลักการห้ามมิให้เลือกปฏิบัติอย่างไม่เป็นธรรมต่อบุคคล รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มีบทบัญญัติว่าด้วยหลักความเสมอภาค ได้แก่ 1) หลักความเสมอภาคทั่วไปในมาตรา 27 วรรคหนึ่ง 2) หลักความเสมอภาคเฉพาะเรื่อง เช่น หลักความเสมอภาคระหว่างชายและหญิง ตามมาตรา 27 วรรคสอง หลักความเสมอภาคของผู้มีสิทธิเลือกตั้ง ตามมาตรา 95 หลักความเสมอภาคผู้มีสิทธิสมัครรับเลือกตั้ง ตามมาตรา 96 หลักความเสมอภาคผู้มีคุณสมบัติเป็นสมาชิก

วุฒิสภา ตามมาตรา 108 หลักความเสมอภาคของผู้มีสิทธิเข้าชื่อเสนอกฎหมาย ตามมาตรา 133 (3) (บรรเจิด สิงคะเนติ, 2561)

ตามที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น ผู้วิจัยมีความเห็นว่าระหว่างหลักนิติรัฐและหลักนิติธรรมในฐานะที่เป็นเกณฑ์คุ้มครองความเสมอภาคของประชาชนอันเป็นหลักทั่วไปของรัฐธรรมนูญ ส่วนในทางหลักพุทธปรัชญาของพระพุทธศาสนาเถรวาทนั้นมีพระธรรมและวินัยเป็นธรรมนูญสูงสุดหรือกฎหมายสูงสุด พระธรรมนั้น คือคำสอนที่พระพุทธเจ้าทรงแสดง ทรงกล่าว ทรงบอก ทรงเปิดเผยไว้ ส่วนพระวินัยนั้น คือ คำสั่งอันเป็นข้อปฏิบัติที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติขึ้น เมื่อรวมกันเรียกว่า พระธรรมวินัย กล่าวคือขออนุญาตและข้อห้าม ซึ่งมีความสำคัญขนาดที่พระพุทธเจ้าทรงมอบให้เป็นพระศาสนาแทนพระองค์ก่อนที่พระพุทธองค์จะเสด็จดับขันธปรินิพพาน ดังพุทธพจน์ที่พระพุทธเจ้าตรัสกับพระอานนท์ ในมหาปรินิพพานสูตร ว่า “ปาพจน์มีพระศาสดาล่วงลับไปแล้ว พวกเราไม่มีพระศาสดา ขอนี้พวกเธอไม่พึงเห็นอย่างนั้น ธรรมและวินัยที่เราแสดงแล้ว บัญญัติแล้วแก่เธอทั้งหลาย หลังจากเราล่วงลับไป จักเป็นศาสดาของเธอทั้งหลาย” (ที.มหา. (ไทย) 10/216/164)

การที่พระธรรมและวินัยเป็นธรรมนูญหรือกฎหมายสูงสุดของพระพุทธศาสนา มีความคล้ายกับการปกครองระบอบประชาธิปไตยที่มีรัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุดปกครองประเทศ พระพุทธศาสนาสอนบุคคลให้เคารพในสิทธิของผู้อื่น มิให้ละเมิดสิทธิของผู้อื่น คือ ไม่ใช่อภิสิทธิ์และไม่เบียดเบียนบุคคลอื่นให้ได้รับความเดือดร้อนรวมทั้งยังสอนให้รู้จักช่วยเหลือผู้อื่นตามกำลังความสามารถเท่าที่จะทำได้จะช่วยเหลือได้ ฉะนั้น สิทธิของบุคคลในทางพระพุทธศาสนาตามพระธรรมเป็นอำนาจอันชอบธรรมที่จะกระทำการใด ๆ ให้ประสบความสำเร็จ และความเจริญได้อย่างอิสระ โดยได้รับการรับรองจากกฎหมาย ในทางพระพุทธศาสนากล่าวถึงกระทำ เรียกว่า กรรม มีกรรม 2 กรรม 3 กรรม 4 และกรรม 12 โดยมีเกณฑ์ในการตัดสินเรียกว่า กุศลกรรมบถ 10 และอกุศลกรรมบถ 10 และมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์ทางสังคม ดุจทิศ 6 และสิทธิของบุคคลตามพระวินัยเป็นศีลธรรมตามบทบัญญัติทางศาสนา พระพุทธศาสนามีหลักเสรีภาพ คือหลักคำสอนที่ส่งเสริมเสรีภาพเช่นเดียวกันกับหลักเสรีภาพในสังคม ฉะนั้น เสรีภาพของบุคคลในทางพระพุทธศาสนาตามพระธรรมเป็นภาวะแห่งบุคคลผู้มีอิสรภาพหรือภาวะแห่งผู้มีอิสระมีความสามารถที่จะกระทำการใด ๆ ได้ตามที่ตนปรารถนาโดยไม่มีอุปสรรคขัดขวาง โดยไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น ในทางพระพุทธศาสนากล่าวถึงการกระทำให้มีความหลุดพ้นจากกิเลส คือความโลภ ความโกรธ ความหลง เรียกว่า วิมุตติ 2 วิมุตติ 5 วิสุทธิ 7 และนิพพาน 2 และตามพระวินัยเป็นเสรีภาพตรงกับคำว่า “วิมุตติ” หลุดพ้นไปจากการครอบงำของกิเลสตามกรรม คือ “ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว” และในด้านความเชื่อ ความคิด การแสดงเหตุผล การเสนอข้อคิดเห็นต่าง ๆ ตามหลักกาลาม

สูตร และพระพุทธศาสนามีหลักการของความเสมอภาค พระพุทธศาสนาถือว่ามนุษย์ทุกคนมีความเท่าเทียมกันในสิทธิและโอกาส ทุกคนสามารถที่จะฝึกฝนอบรมตนให้พัฒนาขึ้นได้ ดังนั้น ทุกคนจึงมีสิทธิที่จะศึกษาพระธรรมและปฏิบัติตามหลักของศีล สมาธิ และปัญญา เพื่อมุ่งไปสู่จุดหมายสูงสุดคือการดับทุกข์อย่างสิ้นเชิงเรียกว่า นิพพาน เป็นหลักความเสมอภาคภายใต้พระธรรมและวินัย มีความเท่าเทียมกันภายใต้พระธรรมและวินัย คือ มีการปฏิบัติตามสิกขาบทที่เท่าเทียมกัน และเคารพกันตามอาวุโสและตามพระธรรมและวินัย ฉะนั้น หลักความเสมอภาคตามแนวคิดประชาธิปไตยที่มีปรากฏอยู่ในหลักคำสอนของพระพุทธศาสนานั้นมีปรากฏอยู่ในทั้งพระธรรมและพระวินัย (วิระยา พิมพ์พันธ์, 2563) หลักความเสมอภาคที่เป็นที่ยอมรับในพระพุทธศาสนามีอยู่ 5 ประการ คือ 1) ความเสมอภาคด้านศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ 2) ความเสมอภาคด้านโอกาสทางสังคมและการดำรงชีพ 3) ความเสมอภาคด้านกฎหมายและทางพระวินัย 4) ความเสมอภาคด้านสิทธิพลเมือง และ 5) ความเสมอภาคด้านการเมือง (วิระยา พิมพ์พันธ์, 2563) และความเสมอภาคด้านศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ในทางพระพุทธศาสนาปรากฏในพระสูตรต้นตปิฎก ทีฆนิกาย ปาฎิกวรรค ว่าด้วยอัครคุณสูตร กล่าวถึงต้นกำเนิดของโลก ในเรื่องสามเณรชื่อว่าเสฏฐะและสามเณรชื่อว่าทวาชะ

ตามที่ได้กล่าวถึงสภาพปัญหาข้างต้นมาแล้วนั้น ทำให้ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษารายละเอียด ของหลักความเสมอภาคตามหลักทั่วไปของรัฐธรรมนุญ และหลักความเสมอภาคตามหลักพุทธธรรมของพระพุทธศาสนาเถรวาท ซึ่งเป็นการศึกษาเปรียบเทียบทั้ง 2 หลักแนวคิด เพื่อก่อให้เกิดองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับความแตกต่าง ความคล้ายคลึงกัน ของทั้งหลักความเสมอภาคตามหลักทั่วไปของรัฐธรรมนุญ และหลักความเสมอภาคตามหลักพุทธธรรมของพระพุทธศาสนาเถรวาท

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาแนวคิดเรื่องหลักความเสมอภาคตามหลักทั่วไปของรัฐธรรมนุญ
2. เพื่อศึกษาแนวคิดเรื่องหลักความเสมอภาคตามหลักพุทธธรรมของพระพุทธศาสนาเถรวาท
3. เพื่อเปรียบเทียบหลักความเสมอภาคตามหลักทั่วไปของรัฐธรรมนุญ และหลักพุทธธรรมของพระพุทธศาสนาเถรวาท

วิธีดำเนินการวิจัย

การดำเนินการวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีการวิเคราะห์ข้อมูลจากคัมภีร์พระไตรปิฎก อรรถกถา และวรรณกรรมพระพุทธศาสนาในยุคปัจจุบัน

(Documentary Research) ทั้งในส่วนที่เป็นหลักการ แนวคิด ทฤษฎี เกี่ยวกับความเสมอภาค ตามหลักทั่วไปของรัฐธรรมนูญ และหลักพุทธธรรมของพระพุทธศาสนาเถรวาท มีวิธีการและขั้นตอน การเก็บรวบรวมข้อมูลตามลำดับต่อไปนี้

1. ศึกษาข้อมูลจากเอกสารชั้นปฐมภูมิ (Primary Source) ได้แก่ ข้อมูลจาก พระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกา อนุฎีกา และคัมภีร์ปกรณ์วิเสส ทั้งฉบับภาษาบาลีและภาษาไทย

2. ศึกษาข้อมูลจากเอกสารชั้นทุติยภูมิ (Secondary Source) ได้แก่ ส่วนที่เป็น คำอธิบายจากเอกสาร หนังสือ และตำราต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับความเสมอภาคตามหลักทั่วไปของ รัฐธรรมนูญ และหลักพุทธธรรมของพระพุทธศาสนาเถรวาท

ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสาร (Documentary Research) โดยการวิเคราะห์ (1) การวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive Analysis) (2) การตีความหมาย (Interpretation) และ (3) การสังเคราะห์ (Synthesis) เกี่ยวกับความเสมอภาคที่ปรากฏในคัมภีร์ พระไตรปิฎก อรรถกถา วรรณกรรมทางพระพุทธศาสนา โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบ บริบท (Content Analysis Technique) เพื่อนำเสนอแนวทางการเปรียบเทียบความเสมอภาคตาม หลักทั่วไปของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 และหลักพุทธธรรมของ พระพุทธศาสนาเถรวาท

สรุปผลการวิจัย

1. แนวคิดหลักความเสมอภาคตามหลักทั่วไปของรัฐธรรมนูญ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับ หลักความเสมอภาคเป็นความเท่าเทียมกัน เป็นหลักการที่เรียกร้องให้ต้องปฏิบัติต่อบุคคลอย่างเท่า เทียมกัน มี 3 ประเภท คือ ในทางกฎหมายเฉพาะเรื่อง และการบังคับใช้ โดยที่แนวคิดเกี่ยวกับการ เลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคลเป็นการออกกฎหมายจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลตาม รัฐธรรมนูญ แนวคิดเกี่ยวกับความไม่เสมอภาคดูได้จากวรรณะในสังคมอินเดียโบราณเป็นความไม่ เสมอภาคทางชนชั้น ความไม่เสมอภาคทางเพศ ความไม่เสมอภาคทางการศึกษา และความไม่เสมอ ภาคทางศาสนา โดยมีแนวคิดการสร้างเสมอภาคในทางพระพุทธศาสนามีมุมมองเป็นที่ยอมรับ และปฏิบัติตามได้มี 5 ประการ คือความเสมอภาคด้านศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ความเสมอภาคด้าน โอกาสทางสังคมและการดำรงชีพ ความเสมอภาคด้านกฎหมายและพระวินัย ความเสมอภาคด้าน สิทธิพลเมือง และความเสมอภาคด้านการเมือง และในทางพระพุทธศาสนามีเป้าหมายของความ เสมอภาคคือระดับโลกียะเป็นความเสมอภาคที่มนุษย์มีศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เสมอกันเหมือนกัน และตกอยู่ภายใต้กฎแห่งไตรลักษณ์เช่นเดียวกัน และระดับโลกุตระเป็นระบบแห่งการศึกษาที่มี

เป้าหมายต้องการให้บุคคลที่เข้ามาสู่กระบวนการพัฒนาได้พัฒนาตน จนบรรลุอิสรภาพ คือ พ้นจากปัญหาชีวิตได้แก่ทุกข์ทั้งปวง เป็นแนวคิดใช้หลักการแทนหลักพรหมนิรมิต ซึ่งเหมือนแนวคิดระบบวรรณะของมหาตมะ คานธี เรียกร้องสิทธิความเสมอภาคโดยผ่านวิธีการที่เรียกว่าสัตยสังครหะหรือการทดลองความจริง และแนวคิดระบบวรรณะของ ดร.บาบา สาเหบ พิมเรรา รามจิ อัมเบตการ์ เป็นแนวคิดควรปฏิบัติจึงตั้งหน้าตั้งตาอุทิศตนต่อสู้เพื่อเสรีภาพและความเท่าเทียมให้กับเพื่อนร่วมชาติพันธุ์ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของคาร์ล มาร์กซ์ มีจุดกำเนิดแนวคิดความเสมอภาคเริ่มต้นด้วยการนำเอาหลักปรัชญา “จิตนิยมวิภาษวิธี” ของเฮเกลมาประยุกต์ใช้มี 5 ประการด้วยกัน คือ 1) ความเสมอภาคด้านศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ 2) ความเสมอภาคด้านโอกาสทางสังคมและการดำรงชีพ 3) ความเสมอภาคด้านกฎหมาย 4) ความเสมอภาคด้านสิทธิพลเมือง และ 5) ความเสมอภาคด้านการเมือง และสังคมมีเป้าหมายสูงสุดตามกรอบโครงสร้างที่ตั้งไว้ใน การดำเนินตามนโยบายลัทธิคอมมิวนิสต์ และยังสอดคล้องกับแนวคิดเกี่ยวกับความเสมอภาคตามหลักนิติธรรมของอัลเบิร์ต เวนน์ ไตซีย์ ประกอบด้วย 3 หลักด้วยกัน คือ (1) หลักความชอบด้วยกฎหมาย (2) หลักความเสมอภาคต่อหน้ากฎหมาย และ (3) หลักการคุ้มครองสิทธิของปัจเจกชนโดยศาล และในส่วนของประเทศไทยนั้น ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ทรงสร้างระบบความเสมอภาคในสังคมสยาม โดยการเลิกทาส เป็นการสร้างระบบความเสมอภาคโดยการเลิกทาสในสังคมประกอบด้วยทาส 7 ชนิด คือ ทาสสินไถ่ ทาสในเรือนเบี้ย ทาสที่ได้รับมาด้วยมรดก ทาสท่านให้ ทาสที่ช่วยไฉฉาจากทนต์โทษ ทาสที่ช่วยไว้ให้พ้นจากความอดอยาก และทาสชเลย มีมูลเหตุมาจากการเปลี่ยนแปลงประเทศตามแนวคิดตะวันตกอันเป็นปัจจัยภายนอก และอันเป็นปัจจัยภายในความเสมอภาคในเรื่องทาสอันเป็นปัญหาทางสังคมไทยมาเป็นเวลานาน โดยการออกพระราชบัญญัติเลิกทาส ร.ศ. 124 และพระราชบัญญัติลักษณะเกณฑ์ทหาร ร.ศ. 124

ดังนั้น หลักความเสมอภาคตามกฎหมายระหว่างประเทศเป็นหลักความเสมอภาคตามหลักปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนเป็นหลักการสำคัญในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของประชาคมโลกต้องปฏิบัติต่อกันทุกคนอย่างเท่าเทียมกันจึงทำให้ทุกคนเข้าถึงโอกาสเท่าเทียมกันไม่แบ่งแยก และไม่เลือกปฏิบัติอย่างไม่เป็นธรรมต่อบุคคล หลักความเสมอภาคตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญต่างประเทศ และของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยเป็นบทบัญญัติแห่งกฎหมายอันรับรองหลักแห่งความเสมอภาค ในกฎหมายเยอรมัน สาธารณรัฐฝรั่งเศส สาธารณรัฐอินโดนีเซีย สาธารณรัฐสิงคโปร์ สาธารณรัฐฟิลิปปินส์ มาเลเซีย และราชอาณาจักรไทยมีความเสมอภาคตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญคือ 1) บุคคลย่อมเสมอภาคกันต่อหน้ากฎหมาย 2) ชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน และ 3) บุคคลไม่อาจจะถูกเลือกปฏิบัติได้

2. แนวคิดหลักความเสมอภาคตามหลักพุทธธรรมของพระพุทธศาสนาเถรวาท นั้นถือว่ามนุษย์ทุกคนมีความเท่าเทียมกันในสิทธิและโอกาสที่จะฝึกฝนอบรมตนศึกษาพระธรรมและปฏิบัติตามหลักของศีล สมาธิ และปัญญา เพื่อมุ่งไปสู่จุดหมายสูงสุดคือ การดับทุกข์อย่างสิ้นเชิง ดังพุทธดำรัสที่ทรงสั่งสอนหลักความเสมอภาคในอัครคัมภีร์คฤศนาธรรมเกี่ยวกับความเท่าเทียมกันของมนุษย์ทั้งทางการกำเนิดในเรื่องความบริสุทธิ์แห่งวรรณะ 4 และทางความประพฤติในเรื่องการประพฤติทุจริตและสุจริต เป็นความเสมอภาคด้านศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ หลักความเสมอภาคด้านสิทธิพลเมืองตามหลักทศ 6 คือ สิทธิในชีวิตและร่างกาย เสรีภาพ และความมั่นคงในชีวิต ไม่ถูกทรมาน ไม่ถูกทำร้ายหรือฆ่า สิทธิในกระบวนการยุติธรรม ได้แก่ สิทธิในความเสมอภาคต่อหน้ากฎหมาย สิทธิที่จะได้รับการปกป้องจากการจับกุมหรือคุมขังโดยมิชอบ สิทธิที่จะได้รับการพิจารณาคดีในศาลอย่างยุติธรรม โดยผู้พิพากษาที่มีอิสระ สิทธิในการได้รับสัญชาติ เสรีภาพของศาสนิกชนในการเชื่อถือและปฏิบัติตามความเชื่อ หลักความเสมอภาคตามบทบัญญัติในมหาปรินิพพานสูตร เป็นแนวคิดหลักความเสมอภาคด้านกฎหมายและทางพระวินัย คือ ตามหลักอัฐตูปาณิกธรรม (ศีล 5) และการบัญญัติพระธรรมวินัยเป็นศาสนา ซึ่งสอดคล้องกับความเสมอภาคด้านกฎหมายและทางพระวินัย ได้แก่ ความยุติธรรม คือ การบังคับใช้กฎหมายเพื่อให้ทุกคนได้รับความเป็นธรรม โดยต้องมีกลไกเพื่อให้ทุกคนเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้อย่างแท้จริง และหลักความเสมอภาคในสังคหสูตรเป็นแนวคิดหลักความเสมอภาคด้านโอกาสทางสังคมและการดำรงชีพ คือ สังคหวัตถุ 4 สอดคล้องกับความเสมอภาคด้านโอกาสทางสังคม และการดำรงชีพ ประกอบด้วย โอกาสทางสังคม ได้แก่ สิทธิในการได้รับการศึกษา สิทธิในการได้รับประกันด้านสุขภาพ แม่และเด็กต้องได้รับการดูแลเป็นพิเศษ ได้รับการพัฒนาบุคลิกภาพอย่างเต็มที่ ได้รับความมั่นคงทางสังคม มีเสรีภาพในการเลือกคู่ครองและสร้างครอบครัว และการดำรงชีพ ได้แก่ สิทธิในการมีงานทำ ได้เลือกงานอย่างอิสระ และได้รับค่าจ้างอย่างเป็นธรรม สิทธิในการเป็นเจ้าของทรัพย์สิน การได้รับมาตรฐานการครองชีพอย่างเพียงพอ

3. การเปรียบเทียบหลักความเสมอภาคตามหลักทั่วไปของรัฐธรรมนุญ และหลักพุทธธรรมของพระพุทธศาสนาเถรวาท พบว่า รากฐานอันเป็นแก่นแท้ความคิดของหลักความเสมอภาคตามหลักทั่วไปของรัฐธรรมนุญและตามหลักพุทธธรรมของพระพุทธศาสนาเถรวาทนั้น เน้นเรื่องของศักดิ์ศรีศรีความเป็นมนุษย์ ทุกคนเกิดมาด้วยความเสมอภาคเท่าเทียมกันตามธรรมชาติเหมือนกันเสมอ และการปฏิบัติให้เป็นจริงตามหลักความเสมอภาคตามหลักทั่วไปของรัฐธรรมนุญและตามหลักพุทธธรรมของพระพุทธศาสนาเถรวาท เหมือนกันในทางธรรมชาติ และแตกต่างกันในเรื่องของสังคมอันเป็นปัจจัยภายนอก และในเรื่องของตนอันเป็นปัจจัยภายใน โดยที่ตามหลักทั่วไปของรัฐธรรมนุญจะ

เน้นในทางกฎหมาย (สังคม) และการปฏิบัติกฎระเบียบทางสังคมให้เป็นจริงตามหลักความเสมอภาคของสังคม (อันเป็นปัจจัยภายนอก) และตามหลักพุทธธรรมของพระพุทธศาสนาเถรวาทนั้นจะเน้นในทางศีลธรรม (ตัวบุคคล) และการปฏิบัติศีลภายในตนเองให้เป็นจริงตามหลักความเสมอภาคของตัวบุคคล (อันเป็นปัจจัยภายใน)

อภิปรายผลการวิจัย

1. แนวคิดหลักความเสมอภาคตามหลักทั่วไปของรัฐธรรมนูญ พบว่า เป็นความเท่าเทียมกัน เป็นหลักการที่เรียกร้องให้ต้องปฏิบัติต่อบุคคลอย่างเท่าเทียมกัน ทั้งนี้เพราะเป็นหลักความเสมอภาคตามหลักทั่วไปของรัฐธรรมนูญ และราชอาณาจักรไทยมีความเสมอภาคตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ คือ 1) บุคคลย่อมเสมอภาคกันต่อหน้ากฎหมาย 2) ชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน และ 3) บุคคลไม่อาจจะถูกเลือกปฏิบัติได้ (บรรเจิด สิงคะเนติ, 2543) ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของคาร์ล มาร์กซ์ (วี.ไอ. เลนิน, 2523) มีจุดกำเนิดแนวคิดความเสมอภาคเริ่มต้นด้วยการนำเอาหลักปรัชญา “จิตนิยมวิภาษวิธี” ของเฮเกลมาประยุกต์ใช้มี 5 ประการด้วยกัน คือ 1) ความเสมอภาคด้านศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ 2) ความเสมอภาคด้านโอกาสทางสังคมและการดำรงชีพ 3) ความเสมอภาคด้านกฎหมาย 4) ความเสมอภาคด้านสิทธิพลเมือง และ 5) ความเสมอภาคด้านการเมือง (สมภาร พรมทา, 2539)

2. แนวคิดหลักความเสมอภาคตามหลักพุทธธรรมของพระพุทธศาสนาเถรวาท พบว่า มนุษย์ทุกคนมีความเท่าเทียมกันในสิทธิและโอกาสภายใต้พระธรรมและวินัย ทั้งนี้เพราะมองว่ามนุษย์เป็นสัตว์ที่จะฝึกฝนอบรมตนได้ สอดคล้องกับงานวิจัยของวิระยา พิมพ์พันธ์ (2563) ได้กล่าวถึงการศึกษาระบบและปฏิบัติตามหลักของศีล สมาธิ และปัญญา เพื่อมุ่งไปสู่จุดหมายสูงสุดคือ การดับทุกข์อย่างสิ้นเชิง ดังพุทธดำรัสที่ทรงสั่งสอนหลักความเสมอภาคในอัครคัมภีร์สูตรเกี่ยวข้องกับความเท่าเทียมกันของมนุษย์ทั้งทางการกำเนิดในเรื่องความบริสุทธิ์แห่งวรรณะ 4 และทางความประพฤติในเรื่องการประพฤติทุจริตและสุจริต เป็นความเสมอภาคด้านศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

3. การเปรียบเทียบหลักความเสมอภาคตามหลักทั่วไปของรัฐธรรมนูญ และหลักพุทธธรรมของพระพุทธศาสนาเถรวาท พบว่า เป็นเรื่องของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ทั้งนี้เพราะทุกคนเกิดมามีความเสมอภาคเท่าเทียมกันตามธรรมชาติเหมือนกันเสมอทั้ง สอดคล้องกับงานวิจัยของวิระยา พิมพ์พันธ์ (2563) ได้กล่าวถึง การปฏิบัติให้เป็นจริงตามหลักความเสมอภาคตามหลักทั่วไปของรัฐธรรมนูญและตามหลักพุทธธรรมของพระพุทธศาสนาเถรวาท เหมือนกันในทางธรรมชาติ และ

แตกต่างกันในเรื่องของสังคมอันเป็นปัจจัยภายนอก และในเรื่องของตนเองอันเป็นปัจจัยภายใน โดยที่ตามหลักทั่วไปของรัฐธรรมนูญจะเน้นในทางกฎหมาย (สังคม) และการปฏิบัติกฎระเบียบทางสังคมให้เป็นจริงตามหลักความเสมอภาคของสังคม (อันเป็นปัจจัยภายนอก) และตามหลักพุทธธรรมของพระพุทธศาสนาเถรวาทนั้นจะเน้นในทางศีลธรรม (ตัวบุคคล) และการปฏิบัติศีลภายในตนเองให้เป็นจริงตามหลักความเสมอภาคของตัวบุคคล (อันเป็นปัจจัยภายใน)

องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้ใหม่จากการศึกษาการศึกษาเปรียบเทียบหลักความเสมอภาคตามหลักทั่วไปของรัฐธรรมนูญ และหลักพระพุทธศาสนาเถรวาท หลักความเสมอภาคตามหลักทั่วไปของรัฐธรรมนูญและตามหลักพุทธธรรมของพระพุทธศาสนาเถรวาทมีจุดยืนในเรื่อง “ความเสมอภาคด้านศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์” มีมุมมองว่าทุกคนเกิดมามีความเสมอภาคเท่าเทียมกันตามธรรมชาติเหมือนกันเสมอ และปฏิบัติให้เป็นจริงตามหลักความเสมอภาค เหมือนกันในทุกทางธรรมชาติและแตกต่างกันในเรื่องของสังคม ในทางกฎหมายรัฐธรรมนูญมองที่ความเท่าเทียมกัน และในทางพระพุทธศาสนา มองที่มนุษย์ทุกคนมีความเท่าเทียมกันในสิทธิและโอกาสภายใต้พระธรรมและวินัย ซึ่งความเสมอภาคแบ่งออกได้เป็น 5 ด้าน คือ 1) ด้านศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ 2) ด้านโอกาสทางสังคมและการดำรงชีพ 3) ด้านกฎหมาย 4) ด้านสิทธิพลเมือง และ 5) ด้านการเมือง

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ปัญหาความเหลื่อมล้ำ ความไม่เสมอภาคในสังคมไทยนั้นเป็นผลกระทบ (Impact) จากการพัฒนาเศรษฐกิจสังคมที่มีการพัฒนาไม่ทั่วถึงไม่ครอบคลุม การแก้ไขความเหลื่อมล้ำนั้น ผู้วิจัยเห็นว่า ควรจะเพิ่มความเท่าเทียมทางโอกาส (Equality of Opportunity) มากกว่าแก้ไขที่ความเท่าเทียมกันของรายได้ (Income Equality) เพราะเมื่อราษฎรมีความเท่าเทียมกันทางโอกาสย่อมส่งผลให้เขามีโอกาสในการเลื่อนฐานะทางสังคม (Social Mobility) ฉะนั้น ผู้วิจัยเห็นว่า การสร้างความเสมอภาคให้เกิดขึ้นจริงในสังคมไทยนั้นควรให้มีการปฏิรูปเชิงโครงสร้างที่มุ่งเน้นการเพิ่มความเท่าเทียมกันของโอกาสใน 5 ประเด็นดังนี้

1. การปฏิรูประบบภาษี (Taxation Reform) ภาชนะนับว่าเป็นเครื่องมือสำคัญในการลดความเหลื่อมล้ำในสังคม การปฏิรูปการจัดเก็บภาษีให้ได้อย่างเต็มเม็ดเต็มหน่วย เพื่อเป็นงบประมาณแผ่นดินในการดูแลผู้ด้อยโอกาสและผู้ยากจนในประเทศ

2. การปฏิรูปที่ดิน (Land Reform) ที่ดินนับว่าเป็นปัจจัยสำคัญในการผลิตอันเป็นทรัพยากรที่มีจำกัด การใช้ระบบภาษีที่ดินให้สูงขึ้นโดยเฉพาะที่ดินที่เจ้าของไม่ได้เข้าทำประโยชน์ทำให้ผู้ครองที่ดินว่างเปล่าจำเป็นต้องปล่อยที่ดิน ซึ่งรัฐควรเข้าไปซื้อที่ดินเหล่านั้นนำเข้าธนาคารที่ดิน (Land Bank) และนำมาจัดสรรให้เกษตรกรใช้ประโยชน์ในที่ดินเหล่านั้นเพื่อสร้างรายได้อันเป็นการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ

3. การปฏิรูประบบสวัสดิการ (Welfare Reform) การปฏิรูประบบสวัสดิการที่เหมาะสมสำหรับสังคมไทยคือการเปิดทางให้ภาคส่วนต่าง ๆ ของสังคมทั้งภาคธุรกิจ ภาคชุมชน ประชาชนมีส่วนร่วมกับรัฐในการจัดสวัสดิการด้วย โดยเฉพาะในด้านสวัสดิการของผู้ใช้แรงงานนั้น รัฐควรส่งเสริมสนับสนุนการเพิ่มอัตราค่าแรงงานขั้นต่ำให้สอดคล้องกับค่าครองชีพที่เป็นจริง อันทำให้ผู้ใช้แรงงานมีเงินพอที่จะจับจ่ายใช้สอย ทำให้เกิดการหมุนเวียนของเงินตราในประเทศ ทำให้ระบบเศรษฐกิจพัฒนาขึ้นตามไปด้วย

4. การปฏิรูประบบการศึกษา (Education Reform) คุณภาพการศึกษานั้นมีส่วนสำคัญยิ่งในการช่วยลดปัญหาความเหลื่อมล้ำทางรายได้ (Income Inequality) การปฏิรูปการศึกษาควรเริ่มจากการปรับโครงสร้างการบริหารโดยการลดอำนาจการบริหารแบบศูนย์รวมที่ส่วนกลาง โดยส่งเสริมให้มีการจัดการศึกษา โดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จัดสรรงบประมาณด้านการศึกษามากขึ้น และวางแผนให้มีการใช้จ่ายงบประมาณอย่างมีประสิทธิภาพ จัดสร้างครุภัณฑ์ใหม่ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในศาสตร์แขนงต่าง ๆ และจัดให้สอนในโรงเรียนต่าง ๆ อย่างทั่วถึง รวมทั้งเพิ่มค่าตอบแทนหรือรายได้ให้แก่ครูผู้สอนให้มากขึ้นกว่าที่เป็นอยู่

5. การปฏิรูประบบการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น (Decentralized Reform) การปฏิรูประบบการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นกระทำได้โดยการเพิ่มอำนาจให้ชุมชนประชาชนในการจัดการตนเองโดยมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นร่วมกับผู้บริหารและสมาชิกสภาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อเพิ่มศักยภาพการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้ประชาชนในแต่ละท้องถิ่นได้รับบริการสาธารณะ (Public Service) ได้อย่างสอดคล้องกับความต้องการตามบริบทของแต่ละพื้นที่ที่แตกต่างกัน

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

ในประเด็นเกี่ยวกับการนำผลวิจัยไปใช้ประโยชน์ ผู้วิจัยเห็นว่ายังมีบางประเด็นที่เกี่ยวข้องกับหลักความเสมอภาคตามหลักทั่วไปของรัฐธรรมนุญและหลักพระพุทธศาสนาเถรวาทดังต่อไปนี้

1. หน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องควรส่งเสริมในด้านบุคคลให้มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องของหลักความเสมอภาค
2. องค์กรที่เกี่ยวข้องควรนำไปสื่อสารเพื่อส่งเสริมความรู้ความเข้าใจในเรื่องของหลักความเสมอภาค เพื่อให้เกิดความยุติธรรม ความสงบสุขในสังคม
3. ควรนำไปพิจารณาเป็นกฎเกณฑ์ รายละเอียดในเรื่องของความเสมอภาคเพื่อให้เกิดความยุติธรรม ความสงบสุขในสังคม
4. ภาคประชาสังคมหรือภาคประชาชน สื่อมวลชนทุกแขนงควรเข้ามามีส่วนร่วมในการส่งเสริมความรู้ความเข้าใจในเรื่องของหลักความเสมอภาคตามหลักทั่วไปของรัฐธรรมนุญและหลักพระพุทธศาสนาเถรวาท เพื่อให้เกิดความยุติธรรม ความสงบสุขในสังคม

เอกสารอ้างอิง

- บรรเจิด สิงคะเนติ. (2543). *หลักพื้นฐานของสิทธิเสรีภาพและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์*. กรุงเทพฯ : วิทยุชน.
- บรรเจิด สิงคะเนติ. (2561). *หลักกฎหมายมหาชน หลักนิติธรรม/นิติรัฐ ในฐานะ “เกณฑ์” จำกัดอำนาจ*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ : วิทยุชน.
- วิระยา พิมพ์พันธ์. (2563). ความเสมอภาค: ตามแนวคิดประชาธิปไตยมีอยู่จริงหรือในพระพุทธศาสนา. *วารสารบัณฑิตศึกษามหาจุฬาลงกรณ์*, 7(3), 17-18.
- วี.ไอ. เลนิน. (2523). *ครวล์ มาร์กซ์*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ : บริษัทสามัคคีสาร.
- สมภาร พรหมทา. (2539). *ปรัชญาสังคมและการเมือง*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณมหาวิทยาลัย.

การจัดการเรียนรู้ตามหลักมงคลสูตรรายวิชาพระพุทธศาสนา เรื่อง ศาสนา ศีลธรรม
จริยธรรม โดยใช้รูปแบบการสอนแบบโครงงาน ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6
โรงเรียนวัดดอนกลอย ตำบลดอนกลอย อำเภอหนองขาหย่าง จังหวัดอุทัยธานี

Learning Management According to the Auspicious Curriculum Buddhism
Course on Religion, Morality and Ethics by using a Project-based Teaching
Model of Students in Grade 6, Wat Don Kloi School, Don Kloi Subdistrict,
Nong Kha Yang District Uthai Thani Province

พระอธิการณัฐวุฒิ ญัฐวุฒสาโร (มานะพิมพ์)¹ ศรีมงคล เทพเรณู² ดิเรก ดั่งลอย³
Phraathikan Natthawut Natthawutthasaro (Manaphim), Srimongkol Theprewu and
Direk Duengloy

Received: August 25, 2022

Revised: September 27, 2023

Accepted: October 07, 2023

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาการจัดการเรียนรู้ตามหลักมงคลสูตร
รายวิชาศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม และรูปแบบการสอนแบบโครงงาน และ 2) ศึกษาผลสัมฤทธิ์
ทางการเรียนจากการจัดการเรียนรู้ตามหลักมงคลสูตร รายวิชาศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม และ
รูปแบบการสอนแบบโครงงาน เป็นการวิจัยแบบกึ่งทดลอง โดยใช้แบบกลุ่มเดียวทดสอบ ก่อนเรียน
และหลังเรียน ซึ่งนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนวัดดอนกลอย
อำเภอหนองขาหย่าง จังหวัดอุทัยธานี โดยรวบรวมข้อมูลเอกสาร และแบบทดสอบจริงมาวิเคราะห์
เครื่องมือในการวิจัย ประกอบด้วย 1) แบบทดสอบก่อนเรียน 2) แบบทดสอบหลังเรียนหลังเรียน

¹ คณะสงฆ์จังหวัดอุทัยธานี; Sangha in Uthai Thani Province

²⁻³ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย; Mahachulalongkomrajavidyalaya University

ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนการวิจัย ผลการวิจัย พบว่า 1) การจัดการเรียนรู้ตามหลักมงคลสูตร โดยใช้รูปแบบโครงการมีขั้นตอนชัดเจน เป็นกระบวนการสอนที่มีประสิทธิภาพ เนื่องจากเป็นกระบวนการสอนที่เน้นการแก้ปัญหาของผู้เรียนอย่างตรงประเด็น ไม่เน้นให้ผู้สอนจัดกิจกรรมการสอนอย่างเดียวแบบเดิม ๆ แต่เน้นให้ผู้สอนใช้วิธีการย่อในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เหมาะสม เน้นสื่อที่สอดคล้องกับสภาพปัญหาหรือความพร้อมในแต่ละชั่วโมง นอกจากนี้การจัดการเรียนรู้ตามหลักมงคลสูตรโดยใช้รูปแบบโครงการยังเป็นกระบวนการสอนที่ผลักดันให้ผู้สอนได้คิดค้นวิธีการสอนที่มุ่งเน้นการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนอย่างมีประสิทธิภาพ และ 2) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ก่อนเรียนมีค่าเฉลี่ย = 13.80 หลังเรียนมีค่าเฉลี่ย = 27.53 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ก่อนเรียน = 3.089 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน หลังเรียน = 1.756 และผลการทดสอบ t-test ก่อนเรียนและหลังเรียนมีค่าทางสถิติที่ -30.454 มีค่าระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ $.000$ เมื่อเปรียบเทียบกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ $.05$

คำสำคัญ: หลักมงคลสูตร, รูปแบบโครงการ, ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

Abstract

The purposes of this research article were 1) to study learning management according to the principles of Mangala Sutta on Religion, Morality, and Ethics and project-based teaching model; and 2) to study learning achievement from learning management according to the principles of Mangala Sutta on Religion, Morality, and Ethics and project-based teaching model. It was a quasi-experimental research by using a single group test before studying and after studying. The sample students were Prathom Suksa 6 Students at Wat Don Kloi School, Nong Khayang District, Uthai Thani Province by collecting document information and the actual test to analyze the research tools, consisting of 1) a pre-study test, 2) a post-study test after studying. The researcher carried out the research steps. The results of the research found that 1) learning management according to Mangala Sutta principles using a project-based teaching model had clear steps. It was an effective teaching process because it was a teaching process that focused on solving student problems in a straightforward manner. It was not emphasized that teachers organized only teaching activities in the

traditional way, but emphasized that teachers used sub-methods to organize learning activities that were appropriate, focused on media that was consistent with the problem or readiness in each hour. In addition, learning was organized according to the principles of Mangala Sutta using a project-based teaching model. It was also a teaching process that pushed teachers to develop teaching methods that focused on developing students' learning achievement effectively; and 2) learning achievement before studying, the average was = 13.80; after studying, the average was = 27.53; standard deviation before studying was = 3.089; standard deviation after studying was = 1.756, and the results of t-test before studying and after studying had a statistical value of -30.454. The statistical significance level was .000. When comparing learning achievement after studying, it was higher than before studying with a statistical significance of .05.

Keywords: Mangala Sutta Principle, Project-Based Model, Learning Achievement

บทนำ

การจัดสาระการเรียนรู้หลักสูตรในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมวิชาสังคมศึกษา นับว่ามีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากภาวะจิตของการให้ความรู้ ความเข้าใจหลักปฏิบัติในพระพุทธศาสนาตลอดจนการบริหารจิตและเจริญปัญญา จะเป็นแนวทางที่ผู้เรียนสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ ในสมัยปัจจุบันมนุษย์ได้สร้างสรรค์ความเจริญในด้านต่าง ๆ การพัฒนาด้วยบทบาทของเทคโนโลยีและวิทยาศาสตร์ โดยมีความหวังว่า วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีจะนำมาซึ่งการพัฒนาอารยธรรมของมนุษยชาติที่สามารถสร้างความสมบูรณ์พูนสุขให้แก่มนุษย์ได้ด้วยความมุ่งหวังที่จะทำให้ชีวิตมีความเป็นอยู่อย่างสมบูรณ์สนองความต้องการทางด้านร่างกาย อารมณ์ และความพึงพอใจเพราะสิ่งเหล่านี้สามารถนำไปสู่กระแสของลัทธิบริโภคนิยมได้ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2542)

มงคลสูตร 38 ประการ ประกอบด้วย 1) ไม่คบคนพาล 2) คบบัณฑิต 3) บูชาผู้ที่ควรบูชา 4) อยู่ในประเทศอันสมควร 5) เคยทำบุญไว้กาลก่อน 6) ตั้งตนไว้ชอบ 7) สดับรับฟังมาก 8) มีศีลปะ 9) มีวินัย 10) มีวาจาเป็นสุภาสิต 11) บำรุงบิดา 12) บำรุงมารดา 13) สงเคราะห์บุตรและภรรยา 14) การงานไม่คั่งค้างอาภูล 15) ให้ทาน 16) ประพฤติธรรม 17) สงเคราะห์ญาติ 18

ประกอบกรงานที่ไม่มีโทษ 19) เว้นจากบาป 20) สำรวมการตีม้น้ำเมา 21) ไม่ประมาทในธรรม 22) เคารพ 23) การเจียมตัว 24) ยินดีด้วยของตน (สันโดษ) 25) รู้คุณท่าน 26) พังธรรมตามกาล 27) อดทน 28) ว่าง่าย 29) เห็นสมณะ 30) สนทนาธรรมตามกาล 31) บำเพ็ญตบะ 32) ประพฤติพรหมจรรย์ 33) เห็นอริยสัจ 34) ทำให้แจ้งซึ่งพระนิพพาน 35) จิตไม่หวั่นไหว 36) จิตไม่เศร้าโศก 37) จิตปราศจากธุลี 38) จิตเกษม ซึ่งเป็นประโยชน์กับนักเรียนและผู้สนใจศึกษาในหลักมงคลสูตร

ในกระแสโลกาภิวัตน์ที่ทำให้โลกไร้พรมแดนและกระแสผลักดันต่าง ๆ ทำให้ไทยต้องแข่งขันกับนานาประเทศ ในด้านต่าง ๆ อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เพื่อให้ประเทศมีศักยภาพในการแข่งขันและยืนหยัดอยู่ได้อย่างมั่นคงและมีศักดิ์ศรีในสังคมโลกบนฐานแห่งความเป็นไทยเราจึงควรปลูกฝังความเป็นคนไทยแก่เด็กเยาวชน ตามที่พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ 2542 มาตรา 22 ซึ่งเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เมื่อมนุษย์ที่เป็นหน่วยที่เล็กที่สุดของสังคมควรมีการพัฒนาอย่างเต็มศักยภาพ เพราะสิ่งเหล่านี้จะเป็นพื้นฐานที่จะสร้างพลังครอบครัว ชุมชน และสังคม ที่จะส่งผลต่อการพัฒนาประเทศโดยรวมอย่างสันติซึ่งแนวทางการพัฒนาการจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม จึงเป็นรากฐานสำคัญอีกประการหนึ่งในการสร้างสรรค์ความเจริญก้าวหน้าและแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ในสังคม (กระทรวงศึกษาธิการ, 2542) จะเห็นได้ว่า มงคลสูตร 38 ประการ (พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, 2524) เป็นหลักปฏิบัติของมนุษย์ในสังคมและนำไปสู่ทิศทางการพัฒนาการเรียนการสอน พัฒนาสังคมประเทศชาติและโลก เป็นดัชนีชี้วัดหรือบรรทัดฐานของคุณภาพชีวิตระดับสูง เป็นเครื่องวัดมาตรฐานของศีลธรรมและสันติสุขของบุคคลที่รวมอยู่ในสังคม ดังนั้นการเสริมสร้างปัจจัยพื้นฐานในสังคม นอกจากด้านกายภาพภายนอกแล้ว มงคลสูตรยังมีความสำคัญในด้านอื่น ๆ อีกมากเป็นเหตุให้ผู้วิจัยสนใจศึกษาวิเคราะห์การนำหลักธรรมมาใช้เป็นสาระแนวทางการพัฒนาการจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระสังคมศึกษา และมงคลสูตรยังเป็นหลักสากลของสันติโลก กล่าวคือ เป็นเหตุสร้างความเจริญด้านสติและปัญญาญาณ ตลอดจนส่งเสริมความเข้มแข็งทางศีลธรรมของมนุษย์ที่อยู่ร่วมสังคมเดียวกัน (พระมหาสมชาย ฐานวุฑโฒ, 2541)

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาผลการจัดการเรียนรู้ตามหลักมงคลสูตร รายวิชาพระพุทธศาสนา เรื่อง ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม โดยใช้รูปแบบการสอนแบบโครงงาน ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนวัดดอนกลอย อำเภอหนองขาหย่าง จังหวัดอุทัยธานี

2. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบผลการเรียนก่อนและหลังเรียนตามหลักมวงคลสูตร รายวิชา พระพุทธศาสนา เรื่อง ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม โดยใช้รูปแบบการสอนแบบโครงงาน ของนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนวัดดอนกลอย อำเภอหนองขาหย่าง จังหวัดอุทัยธานี

วิธีดำเนินการวิจัย

บทความวิจัยนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบกึ่งทดลอง (Quasi- Experimental Research) ผู้วิจัยได้กำหนดแบบแผนการวิจัยเป็น Pre Experimental Design โดยใช้แบบกลุ่มเดียวทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน (One-group Pretest-Posttest Design) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย แบบทดสอบก่อนเรียน-หลังเรียน โดยการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนก่อนเรียนและหลังเรียน และเปรียบเทียบค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและการทดสอบค่า t-test โดยรวมของคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนก่อนเรียนและหลังเรียน ทั้งหมดได้จากการนำหน่วยการเรียนรู้ที่ 3 เรื่อง การจัดการเรียนรู้ตามหลักมวงคลสูตรโดยใช้รูปแบบโครงงาน มาจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้การจัดการจัดการเรียนรู้ตามหลักมวงคลสูตร จำนวน 15 ชั่วโมง รูปแบบการสอนแบบโครงงานดังนี้ 1) ขั้นตอนกำหนดปัญหา หรือสำรวจความสนใจ 2) ขั้นตอนกำหนดจุดมุ่งหมายในการเรียน 3) ขั้นตอนวางแผนและวิเคราะห์โครงงาน 4) ขั้นตอนลงมือปฏิบัติหรือแก้ปัญหา 5) ขั้นตอนประเมินผลระหว่างปฏิบัติงาน 6) ขั้นตอนสรุปรายงานผล และเสนอผลงาน

สรุปผลการวิจัย

1. การจัดการเรียนรู้ตามหลักมวงคลสูตร รายวิชาพระพุทธศาสนา เรื่อง ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม โดยใช้รูปแบบการสอนแบบโครงงาน ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนวัดดอนกลอย ตำบลดอนกลอย อำเภอหนองขาหย่าง จังหวัดอุทัยธานี พบว่า การจัดการเรียนรู้ตามหลักมวงคลสูตรโดยใช้รูปแบบโครงงานมีขั้นตอนชัดเจน เป็นกระบวนการสอนที่มีประสิทธิภาพ เนื่องจากเป็นกระบวนการสอนที่เน้นการแก้ปัญหาของผู้เรียนอย่างตรงประเด็น ไม่เน้นให้ผู้สอนจัดกิจกรรมการสอนอย่างเดียวแบบเดิม ๆ แต่เน้นให้ผู้สอนใช้วิธีการย่อยในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เหมาะสม เน้นสื่อที่สอดคล้องกับสภาพปัญหาหรือความพร้อมในแต่ละชั่วโมง นอกจากนี้การจัดการเรียนรู้ตามหลักมวงคลสูตรโดยใช้รูปแบบโครงงานยังเป็นกระบวนการสอนที่ผลักดันให้ผู้สอนได้คิดค้นวิธีการสอนที่มุ่งเน้นการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนอย่างมีประสิทธิภาพ

2. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนจากการจัดการเรียนรู้ตามหลักมวงคลสูตร รายวิชาพระพุทธศาสนา เรื่อง ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม โดยใช้รูปแบบการสอนแบบโครงงาน ของนักเรียนชั้น

ประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนวัดดอนกลอย ตำบลดอนกลอย อำเภอหนองขาหย่าง จังหวัดอุทัยธานี พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ก่อนเรียนมีค่าเฉลี่ย (\bar{X}) = 13.80 หลังเรียนมีค่าเฉลี่ย (\bar{X}) = 27.53 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ก่อนเรียน = 3.089 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) หลังเรียน = 1.756 ก่อนเรียนและหลังเรียน และผลการทดสอบ t-test ก่อนเรียนและหลังเรียนมีค่าทางสถิติที่ -30.454 มีค่าระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .000 เมื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05

อภิปรายผลการวิจัย

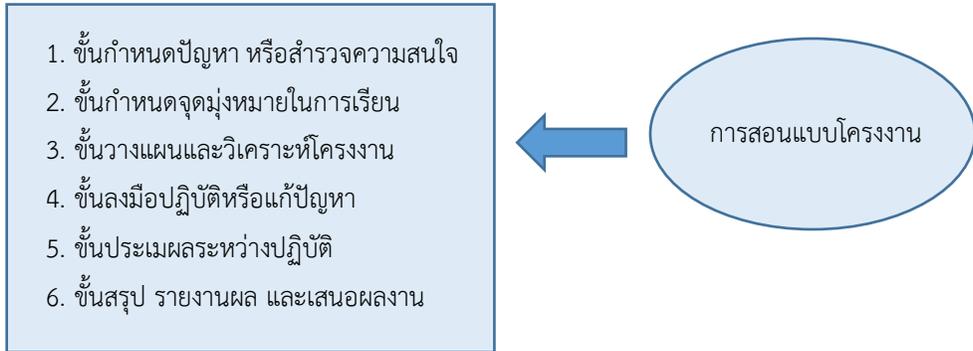
1. ผลการจัดการเรียนรู้ตามหลักมกคลสูตรการจัดการเรียนรู้ตามหลักมกคลสูตร รายวิชา พระพุทธศาสนา เรื่อง ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม โดยใช้รูปแบบการสอนแบบโครงงานของนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนวัดดอนกลอย ตำบลดอนกลอย อำเภอหนองขาหย่าง จังหวัดอุทัยธานี พบว่า การจัดการเรียนรู้ตามหลักมกคลสูตรโดยใช้รูปแบบโครงงานมีขั้นตอนชัดเจน เป็นกระบวนการสอนที่มีประสิทธิภาพ เนื่องจากเป็นกระบวนการสอนที่เน้นการแก้ปัญหาของผู้เรียน อย่างตรงประเด็น ไม่เน้นให้ผู้สอนจัดกิจกรรมการสอนอย่างเดียวแบบเดิม ๆ แต่เน้นให้ผู้สอนใช้วิธีการย่อยในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เหมาะสม เน้นสื่อที่สอดคล้องกับสภาพปัญหาหรือความพร้อมในแต่ละชั่วโมง นอกจากนี้การจัดการเรียนรู้ตามหลักมกคลสูตรโดยใช้รูปแบบโครงงานยังเป็นกระบวนการสอนที่ผลักดันให้ผู้สอนได้คิดค้นวิธีการสอนที่มุ่งเน้นการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนอย่างมีประสิทธิภาพอีกด้วยซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาพิเชษฐ จตตมโล (2559) พบว่า หลักคำสอนในมกคลสูตรสามารถนำไปพัฒนาคุณภาพชีวิตได้ใน 3 ระดับด้วยกันคือ 1) การพัฒนาคุณภาพชีวิตระดับปฐมวัย กำหนดอายุอยู่ในระหว่างไม่เกิน 25 ปี เป็นวัยที่ยังต้องศึกษาหาความรู้ใส่ตัว เป็นวัยเตรียมตัวเตรียมความพร้อมที่จะต้องออกไปครองเรือนเพื่อสร้างอนาคตของตนเป็นวัยที่ยังต้องพึ่งพา พ่อ-แม่ และครูบาอาจารย์ คอยช่วยอบรมสั่งสอนชี้แนะถึงความถูกต้องดีงาม ทั้งทางโลกและทางธรรม เพื่อที่จะได้เป็นหลักประกันในการนำไปพัฒนาคุณภาพชีวิตให้สมบูรณ์ในวัยนี้ควรศึกษาและปฏิบัติตามหลักคำสอนในมกคลสูตรข้อ 1 ถึงข้อที่ 10 2) การพัฒนาคุณภาพชีวิตระดับมัธยมวัย กำหนดอายุอยู่ในระหว่าง 26 ถึง 50 ปี เป็นวัยที่จะต้องดำเนินชีวิตไปตามลำพัง คือ ออกไปตั้งหลักปักฐานสร้างครอบครัวไม่ต้องพึ่งบิดา-มารดา และครูบาอาจารย์เหมือนเดิมเป็นวัยที่จำต้องรับผิดชอบต่อตนเองและทำให้ครอบครัวอยู่ดีมีสุข ในวัยนี้ควรศึกษาและปฏิบัติตามหลักคำสอนในมกคลสูตรข้อที่ 20 ถึงข้อที่ 30 และ 3) การพัฒนาคุณภาพชีวิตระดับปัจฉิมวัย กำหนดอายุอยู่ในระหว่าง 51 ปีขึ้นไปถึงสิ้นอายุขัย เป็นวัยที่ต้องสะสมบุญทานด้วยการ

แสวงหาทรัพย์ คือ อริยทรัพย์ อริยสมบัติใส่ตัวให้มากเท่าที่จะมากได้เพื่อเป็นเสบียงเดินทางสู่ความสุขทั้งในภพนี้ และสัมปรายภพ ในวัยนี้ควรศึกษาและปฏิบัติตามหลัก คำสอนในมงคลสูตรข้อที่ 31 ถึงข้อที่ 38

2. ผลสัมฤทธิ์ทางการจัดการเรียนรู้ตามหลักมงคลสูตร รายวิชาพระพุทธศาสนา เรื่อง ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม โดยใช้รูปแบบการสอนแบบโครงงาน ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนวัดดอนกลอย ตำบลดอนกลอย อำเภอหนองขาหย่าง จังหวัดอุทัยธานี พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ก่อนเรียนมีค่าเฉลี่ย (\bar{X}) = 13.80 หลังเรียนมีค่าเฉลี่ย (\bar{X}) = 27.53 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ก่อนเรียน = 3.089 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) หลังเรียน = 1.756 และผลการทดสอบ t-test ก่อนเรียนและหลังเรียนมีค่าทางสถิติที่ -30.454 มีค่าระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .000 เมื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของบุปผา กาหลง (2552) พบว่า หลักธรรมในมงคลสูตรกับการสร้างสิ่งแวดล้อมทางสังคมที่เป็นพื้นฐานของชีวิต มี 4 ประการ คือ การไม่คบคนพาล การคบบัณฑิต การบูชาบุคคลที่ควรบูชา และการได้อยู่ในถิ่นที่เหมาะสม สำหรับการนำหลักธรรมในมงคลสูตรมาประยุกต์ใช้ในสาระสิ่งแวดล้อมทางสังคมที่เป็นพื้นฐานของชีวิตให้เกิด สันติสุขในสังคมปัจจุบันนั้น มนุษย์ต้องพัฒนาจิตใจตนเองด้วยหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ต้องปรับสภาพ สิ่งแวดล้อมภายในตนคืออายตนะภายใน ให้สัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมภายนอก คือ อายตนะภายนอก โดยใช้หลักธรรมที่สำคัญอันเป็นมงคลชีวิต 4 ประการแรกใน 38 ประการ สังคมนั้น ๆ จึงจะเกิดสันติสุข

องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยแสดงเป็นแผนภาพ แบ่งออกเป็นขั้นตอน การจัดการเรียนรู้ รูปแบบการสอนแบบโครงงาน ตามหลักมงคลสูตร ในรายวิชาพระพุทธศาสนา เรื่องศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม ประกอบด้วยขั้นตอนดังนี้ 1) ขั้นตอนกำหนดปัญหา หรือสำรวจความสนใจ 2) ขั้นตอนกำหนดจุดมุ่งหมายในการเรียน 3) ขั้นตอนวางแผนและวิเคราะห์โครงงาน 4) ขั้นตอนลงมือปฏิบัติหรือแก้ปัญหา 5) ขั้นตอนประเมินผลระหว่างปฏิบัติ และ 6) ขั้นสรุป รายงานผล และเสนอผลงาน

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ผู้บริหารสถานศึกษาควรนำหลักมงคสูตรไปใช้เป็นแนวทางในการแก้ปัญหา ด้านการบริหารอย่างเป็นขั้นตอนตามกระบวนการของมงคสูตร
2. คณะครูในโรงเรียนควรนำหลักมงคสูตรไปใช้ในกระบวนการวิจัยเพื่อให้เกิดเป็นกรอบแนวคิดในการวางแผนการพัฒนาด้านการจัดการเรียนการสอนอย่างเป็นระบบเชื่อมโยงกันตามหลักความเป็นเหตุเป็นผลต่อกัน
3. คณะกรรมการสถานศึกษาควรใช้หลักมงคสูตรเป็นแนวทางในการแก้ปัญหา ทางด้านการศึกษาาร่วมกัน โดยเน้นการสำรวจปัญหาจากด้านต่าง ๆ ที่มีผลต่อการพัฒนาสถานศึกษา และผู้เรียนแล้วระดมความคิดเพื่อวางแผนแก้ปัญหาร่วมกันอย่างสอดคล้องเหมาะสมกับสภาพ ปัญหาทุกด้าน

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. ผู้เรียนสามารถนำหลักคำสอนตามมงคสูตรไปปรับใช้ได้จริงในการดำเนิน ชีวิตประจำวัน
2. สถานศึกษาควรศึกษาวิจัยเปรียบเทียบระหว่างการจัดการเรียนรู้ตามหลักมงค สูตรกับรายวิชาอื่นนอกจากรายวิชาศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6
3. ประชาชนทั่วไปที่สนใจในหลังธรรมคำสอน เมื่ออ่านเจอจะได้นำคำสอนพร้อม วิธีการวางแผนในการดำเนินชีวิตให้ประสบผลสำเร็จ สืบไป

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ, (2542). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ, 2542. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- บุปผา กาทหลง. (2552). *มงคลสูตรกับการสร้างสิ่งแวดล้อมทางสังคม*. (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาไทยศึกษา). โครงการบัณฑิตศึกษา: มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี.
- พระมหาพิเชษฐ จตตมโล.(2559). การศึกษาเชิงวิเคราะห์การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักคำสอนในมงคลสูตร. *วารสารพุทธมัตต์*, 1(2), 19-24.
- พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว. (2524). *มงคลสูตรคำฉันท์*. พระนคร: กองวรรณคดีประวัติศาสตร์. เข้าถึงได้จาก <https://finearts.go.th/chonburilibrary/view/14207-มงคลสูตรคำฉันท์>
- พระมหาสมชาย ฐานวุฑโฒ. (2541). *มงคลชีวิต ฉบับ “ธรรมทายาท”*. ปทุมธานี: ชมรมพุทธศาสตร์สากลในอุปถัมภ์สมเด็จพระมหารัชมังคลาจารย์.

บทบาทพระสงฆ์ในการสงเคราะห์ผู้ประสบอุทกภัยเชิงพุทธบูรณาการ

Roles of Monks in Providing Relief to Flood Victims Using Integrated Buddhist Principles

พระภิกษุสุเมโท (สารนอก)¹ ศิริโรจน์ นามเสนา² และสามารถ สุขุประการ³
Phrakitsada Sumeto (Sarnnok), Sirorote Namsena and Samart Sukuprakan

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอบทบาทพระสงฆ์ในการสงเคราะห์ผู้ประสบอุทกภัยเชิงพุทธบูรณาการ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 3 กลุ่ม รวมจำนวน 25 รูป/คน สทนากลุ่มเฉพาะ 9 รูป/คน วิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนาอธิบาย บทบาทพระสงฆ์ในการสงเคราะห์ประชาชนผู้ประสบอุทกภัยในพื้นที่ ผลการวิจัย พบว่า มีความเข้าใจซึ่งกันและกันไม่เลือกปฏิบัติที่จะให้การช่วยเหลือ ให้ความสำคัญกับทุกชีวิตที่ได้รับผลกระทบด้วยความเต็มใจ ควรมีการประชาสัมพันธ์ชี้แจงในการให้ความช่วยเหลืออย่างถูกต้องเพื่อความเสมอภาคกับทุกคนที่ได้รับความเดือดร้อน เป็นกระบอกเสียงในการประชาสัมพันธ์ชี้แจงให้ชาวบ้านสามัคคีกันเสียสละช่วยเหลือกันไม่ถือโอกาสเอารัดเอาเปรียบกันยามทุกข์ยาก นำเสนอหลักสังคหวัตถุมาใช้เพื่อให้สงเคราะห์ซึ่งกันละกันอย่างเหมาะสม บทบาทพระสงฆ์กับองค์การบริหารส่วนตำบลในการสงเคราะห์ผู้ประสบอุทกภัย การเข้าไปมีส่วนร่วมกับองค์กรท้องถิ่นนั้นสำคัญมากในการที่จะได้ช่วยเหลือได้มาก รวมทั้งการสงเคราะห์ติดต่อสื่อสารประสานงาน หาข้อมูลที่ชัดเจนของประชากรที่ได้รับผลกระทบ และคอยให้ความร่วมมือกันในการสงเคราะห์ไม่ควรทำไปคนละทาง

คำสำคัญ: บทบาทพระสงฆ์, การสงเคราะห์, ผู้ประสบอุทกภัย, พุทธบูรณาการ

¹ คณะสงฆ์จังหวัดเพชรบูรณ์; Sangha in Phetchabun Province

²⁻³ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย; Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Abstract

The purpose of this research article was to present the roles of monks in providing relief to flood victims using integrated Buddhist principles. It was qualitative research by conducting in-depth interviews with 3 groups of key informants, totaling 25 persons, focus group discussion of 9 persons. Descriptive content analysis was conducted. The roles of monks in providing relief to flood victims in the area. The results of the research found that there was mutual understanding and there was no discrimination in providing assistance. Giving importance to every affected life was given willingly. There should be public relations explaining how to properly provide assistance to ensure equality for everyone who has suffered, be a public relations spokesperson, explaining to villagers to unite, make sacrifices and help each other, not take the opportunity to take advantage of each other in times of distress. The principles of Sangahavaththu should be introduced to help each other happily. The roles of monks and the subdistrict administrative organization in helping flood victims and getting involved with local organizations was very important in order to be able to help a lot, including assistance, communication and coordination, finding clear information about the affected population, gradually cooperating in helping each other, it should not be done in different directions.

Keywords: Roles of Monks, Assistance, Flood Victims, Integrated Buddhism

บทนำ

น้ำเป็นทรัพยากรธรรมชาติที่มีประโยชน์ในการอุปโภคบริโภค การเกษตรกรรม การคมนาคมขนส่ง และเป็นแหล่งอาหารเสริมที่สำคัญ (สุกาญจน์ รัตนเลิศนุสรณ์, 2550) อาจจะสามารถกล่าวได้ว่าสรรพสิ่งอิงอาศัยน้ำเป็นแหล่งกำเนิด แม้แต่ร่างกายของเราเองทางพระพุทธศาสนาก็ได้กล่าวไว้ในมหาสติปัฏฐานสูตรว่า “ในกายนี้มีธาตุดิน ธาตุน้ำ ธาตุไฟ ธาตุลมอยู่” (ม.ม. (ไทย) 12/111/107) ดังนั้นน้ำเป็นสิ่งจำเป็นต่อการดำรงชีวิตของสิ่งมีชีวิต ทั้งพืช สัตว์ รวมทั้งมนุษย์ด้วย คนเรามีชีวิตอยู่ได้ไม่เกิน 3 วันหากขาดน้ำ แต่เมื่อนำมิกอนันต์ก็มีโทษมหันต์เช่นกัน ถ้าหากไม่มีการจัดการควบคุมน้ำให้ดี น้ำเป็นทรัพยากรธรรมชาติที่เกิดขึ้นทดแทนใหม่ได้ โดยการหมุนเวียน

เปลี่ยนไปตามวัฏจักรของน้ำ ถึงน้ำจะไม่มีวันหมดไปจากโลก แต่ปัญหาการขาดแคลน การเกิดน้ำท่วมทำลายชีวิตและทรัพย์สินก็ยังคงเกิดขึ้นอยู่เสมอ นับวันจะทวีความรุนแรงมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้เนื่องจากขาดการจัดการลุ่มน้ำที่เหมาะสม มีการใช้ประโยชน์ที่ดินไม่ถูกต้องตามศักยภาพของพื้นที่ ประกอบกับการเพิ่มขึ้นของประชากรและการพัฒนาความเจริญของประเทศทำให้สภาพธรรมชาติต้องถูกเปลี่ยนแปลงโดยเฉพาะการเผาและทำลายป่าไม้บริเวณต้นน้ำลำธารเป็นอันมากซึ่งปัจจุบันปัญหาน้ำท่วมและปัญหาภัยแล้งเป็นปัญหาที่สำคัญระดับประเทศเพราะก่อให้เกิดความเสียหายแก่ประชาชนและพื้นที่การเกษตรเป็นอันมาก

ด้วยเหตุนี้ เมื่อเกิดอุทกภัยในพื้นที่ต่าง ๆ พระสงฆ์ได้แสดงบทบาทในการเข้าไปช่วยเหลือในบริบทต่าง ๆ ซึ่งได้รับการยอมรับจากภาคส่วนต่าง ๆ เป็นอย่างดีเพราะสามารถระดมทุนเข้าไปช่วยเหลืออย่างรวดเร็วเพราะลูกศิษย์ท่านมีมาก ไม่ว่าจะเป็นข้าวสารอาหารแห้ง การช่วยเหลือผู้ป่วยติดเตียง การทำข้าวกล่องและน้ำดื่ม การบริจาคสิ่งของอื่น ๆ เป็นต้น การจัดการน้ำจะต้องได้รับการแก้ไขอย่างเป็นระบบโดยใช้หลักการจัดการลุ่มน้ำ และดำเนินการแก้ไขทั้งในส่วน of หน่วยราชการ องค์กรเอกชน รวมทั้งชุมชนที่เข้าไปปฏิบัติงานหรืออาศัยอยู่ในพื้นที่ป่าไม้ ซึ่งพระสงฆ์จึงเป็นผู้มีบทบาทในการสงเคราะห์โดยตรงอยู่แล้ว ทั้งในด้านศาสนธรรม พิธีกรรมและศาสนบุคคลที่เป็นผู้นำความศรัทธา มีวัตรปฏิบัติที่เป็นแบบอย่างที่ดีงาม และเป็นผู้สั่งสอนศีลธรรมให้กับพุทธศาสนิกชนให้ตระหนักถึงความสำคัญของน้ำ ผู้วิจัยจึงต้องการอยากเขียนบทบาทของพระสงฆ์ในการสงเคราะห์ผู้ประสบอุทกภัยสู่สังคมไทย เพื่อหาบทบาทพระสงฆ์ในการสงเคราะห์ผู้ประสบภัยให้เกิดความเหมาะสมในการแก้ปัญหาวิกฤตการณ์น้ำในปัจจุบันที่ทวีความรุนแรงมากขึ้น หากไม่มีจิตสำนึกในการใช้น้ำอย่างมีความรับผิดชอบย่อมส่งผลต่อปัญหาวิกฤตการณ์น้ำตามมาอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ จึงเป็นที่มาของการศึกษาวิจัยในเรื่องนี้

วัตถุประสงค์

เพื่อนำเสนอบทบาทพระสงฆ์ในการสงเคราะห์ผู้ประสบอุทกภัยเชิงพุทธบูรณาการ

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) แบบภาคสนาม (Field Research) มีการเก็บรวบรวมข้อมูลตามขั้นตอนและวิธีการ

1. การวิจัยเชิงเอกสาร โดยการศึกษาหลักธรรม แนวคิดบทบาทพระสงฆ์ แนวคิดการสงเคราะห์ผู้ประสบอุทกภัย และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
2. การวิจัยเชิงคุณภาพ ประกอบด้วย

2.1 การสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ประกอบด้วย พระสงฆ์ในอำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ ที่มีบทบาทในการสงเคราะห์ผู้ประสบอุทกภัยสู่สังคมไทย จำนวน 10 รูป และหัวหน้าส่วนราชการในอำเภอหล่มสักที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ประสบอุทกภัย จำนวน 10 คน ประชาชนผู้ประสบอุทกภัยในอำเภอหล่มสัก จำนวน 5 คนรวม 25 รูป/คน โดยการเลือกแบบเจาะจง ตรวจสอบความสมบูรณ์ครบถ้วนของผลการสัมภาษณ์เชิงลึกเพื่อนำผลไปวิเคราะห์และสรุปข้อมูลการสัมภาษณ์ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์ที่มีโครงสร้าง

การวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ โดยการนำข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้มาแล้ว มาจัดเก็บให้เป็นระบบ ระเบียบ ให้ความหมายกับข้อมูล จัดหมวดหมู่ความหมายข้อมูล วิเคราะห์และสรุป รวบรวมความหมายข้อมูล ผู้วิจัยเลือกใช้การตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) (Denzin, N. k. & Yvonne, S. L., 2000) คือ วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลที่แตกต่างกันเพื่อเลือกเก็บรวบรวมข้อมูลที่เป็นเรื่องเดียวกันไว้ ผู้วิจัยเป็นผู้ เก็บข้อมูล วิเคราะห์ สังเคราะห์แนวคิด ทฤษฎี ผลการวิจัย และนำข้อมูลทั้งหมดมาพิจารณาแม้จะมาจากแหล่งข้อมูลที่แตกต่างกันทั้งเวลา สถานที่ และบุคคลก็ตาม เพื่อตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล ก่อนนำไปวิเคราะห์ซึ่งมี 4 วิธี ประกอบด้วย การตรวจสอบแบบสามเส้าด้านข้อมูล (Data Triangulation) การตรวจสอบสามเส้าด้านนักวิจัย (Investigator Triangulation) การตรวจสอบสามเส้าด้านทฤษฎี (Theory Triangulation) และการตรวจสอบสามเส้าด้านวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล (Methodological Triangulation) การตรวจสอบลักษณะนี้เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลที่หลากหลายเพื่อรวบรวมข้อมูลเรื่องเดียวกันที่มีความสอดคล้องกับประเด็นของการวิจัยผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์หลังจากการเก็บรวบรวมข้อมูลที่ได้จากการ สัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) ครบถ้วนแล้ว ผู้วิจัยได้นำคำตอบที่ได้จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) จำนวน 25 รูป/คน มาสรุปประเด็นตามข้อคำถามในแบบสัมภาษณ์เชิงลึกเพื่อให้ ครอบคลุมวัตถุประสงค์และขอบเขตด้านเนื้อหาของการวิจัย

2.2 การสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) กับผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้ ประสบการณ์ หรือความเชี่ยวชาญด้านการระงับอิทธิฤทธิ์ และเป็นผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ ประสบการณ์ หรือความเชี่ยวชาญด้านการสอบสวน จำนวน 9 รูปหรือคนที่คัดเลือกไว้แล้วแบบเจาะจง ประกอบด้วย พระสงฆ์ผู้อยู่ในพื้นที่ประสบอุทกภัยอำเภอหล่มสัก และหัวหน้าส่วนราชการประชาชนในพื้นที่ ตรวจสอบความสมบูรณ์และครบถ้วนของผลการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) การวิเคราะห์ข้อมูลจากการสนทนากลุ่ม ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสนทนากลุ่ม ดังนี้ 1) วิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้นขององค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยโดยตรวจสอบ

ความถูกต้อง ความเหมาะสม และความเป็นไปได้ในการปฏิบัติ และรวบรวมข้อมูลที่ได้จากการสนทนากลุ่มเฉพาะเพื่อนำคำตอบที่ได้มาสรุปเป็นการยืนยัน หรือปรับแก้องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

สรุปผลการวิจัย

ผลการศึกษาวิเคราะห์เชิงเอกสารผู้วิจัยได้สรุปผลการวิจัย พบว่า

สภาพปัญหาอุทกภัยและแนวทางการแก้ไขปัญหาในสังคมไทย นับเป็นสิ่งสำคัญที่ยังคงเป็นปัญหาหลักของประเทศไทยที่เป็นเมืองเกษตรกรรม แต่เกษตรกรยังต้องฝากความหวังไว้กับการแก้ปัญหาของรัฐบาล ยังคงมีหลายพื้นที่ที่มักเผชิญกับปัญหา "น้ำท่วมและน้ำแล้ง" ซึ่งเมื่อการเพาะปลูกไม่สามารถเดินหน้าต่อได้ จึงส่งผลกระทบต่อเป็นวงกว้าง เนื่องจากเกษตรกรที่เป็นประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศไม่สามารถพึ่งพาตนเองได้ ปัญหาอุทกภัยของชุมชนอำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ มักจะเกิดในช่วงฤดูฝนและปัญหาจะมีความรุนแรงมากขึ้นเรื่อย ๆ เมื่อเกิดฝนตกในปริมาณมากและต่อเนื่องเป็นเวลานาน รวมทั้งการประสบปัญหาน้ำหลากในหน้าน้ำและมีน้ำท่วมขังเป็นระยะเวลานานการระบายน้ำทำได้ช้าและยาก ซึ่งสาเหตุการเกิดอุทกภัยชุมชนอำเภอหล่มสักเกิดจากสาเหตุทางธรรมชาติ ประเภทน้ำป่าไหลหลากผลกระทบที่เกิดจากอุทกภัย สามารถแบ่งอันตราย และความเสียหายที่เกิดจากอุทกภัยได้ ดังนี้

1. น้ำท่วมอาคารบ้านเรือนสิ่งก่อสร้างและสาธารณสถาน ซึ่งทำให้เกิดความเสียหายทาง เศรษฐกิจอย่างมาก บ้านเรือนหรืออาคารสิ่งก่อสร้างที่ไม่แข็งแรงจะถูกกระแสน้ำที่ไหลเชี่ยวพังทลายได้ คน สัตว์พาหนะ และสัตว์อาจได้รับอันตรายถึงชีวิตจากการจมน้ำตาย
2. เส้นทางคมนาคมและการขนส่ง อาจจะถูกตัดเป็นช่วง ๆ โดยความแรงของกระแสน้ำ ถนนสะพานอาจจะถูกกระแสน้ำพัดให้พังทลายได้ สินค้าพัสดุที่อยู่ระหว่างการขนส่งจะได้รับความเสียหายมาก
3. ระบบสาธารณูปโภค จะได้รับความเสียหาย เช่น โทรศัพท์ ไฟฟ้า เป็นต้น
4. พื้นที่การเกษตรและการปศุสัตว์จะได้รับความเสียหาย เช่น พืชผล ไร่นา ที่กำลังผลิดอกออกผลบนพื้นที่ต่ำอาจถูกน้ำท่วมตายได้ สัตว์พาหนะ สัตว์เลี้ยง ตลอดจนผลผลิตที่เก็บกักตุนหรือมีไว้ เพื่อทำพันธุ์จะได้รับความเสียหาย ความเสียหายทางอ้อมจะส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจโดยทั่วไป เกิดโรค ระบาด สุขภาพจิตเสื่อมและสูญเสียความปลอดภัย เป็นต้น

แนวทางแก้ไขเมื่อเกิดอุทกภัยในอำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ในภาพรวมนั้น ถ้าจะให้ป็นรูปธรรมจริง ๆ คงจะเป็นเรื่องที่ยากอย่างมากก็คงทำได้แค่ผ่อนหนักเป็นเบา ต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกฝ่ายในการช่วยกันแก้ไขปัญหา เพราะปัญหาอุทกภัยหรือน้ำท่วมในพื้นที่สำหรับ

อำเภอหล่มสักนั้นมียาวนานตั้งแต่สมัยปู่ยาตาดาย ดังนั้นสิ่งแรกที่จะต้องทำคือ สร้างผนังกันน้ำตามแนวฝั่งของแม่น้ำป่าสักที่มีพื้นที่ต่ำและเป็นพื้นที่เศรษฐกิจป้องกันไม่ให้น้ำล้นตลิ่งเข้าท่วมบ้านเรือนและพื้นที่การเกษตรของประชาชนแต่ก็เป็นการแก้ไขปัญหาแบบผ่องหนักเป็นเบาได้เท่านั้น พระสงฆ์และผู้นำชุมชนต้องร่วมกันวางแผนการป้องกันรับปริมาณน้ำให้ชัดเจนและมนุษย์ทุกคนต้องไม่ตัดไม้ทำลายป่า สร้างเขื่อน ทำฝายน้ำล้นทำนบและคันกันน้ำอย่างแข็งแรงเป็นรูปธรรมมีการขุดลอกคลองส่งน้ำให้มีความกว้างมากขึ้นประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนได้รับรู้และเข้าใจในวิธีการป้องกันสาธารณภัย

วิธีปฏิบัติในการป้องกันตนเองจากอุทกภัย มีดังนี้

1. การวางแผนการใช้ที่ดินอย่างมีประสิทธิภาพ ควรกำหนดผังเมืองเพื่อรองรับการเจริญเติบโตของตัวเมือง ไม่ให้กีดขวางทางไหลของน้ำ กำหนดการใช้ที่ดินบริเวณพื้นที่น้ำท่วมให้เป็นพื้นที่ราบ ลุ่มรับน้ำ เพื่อเป็นการหน่วงหรือชะลอการเกิดน้ำท่วม
2. ไม่บุกรุกทำลายป่าไม้ และไม่ปลูกพืชไร่บนพื้นที่ภูเขาสูงชัน เพราะจะขาดพื้นที่ดูดซับ และชะลอการไหลของน้ำ ทำให้น้ำไหลลงสู่แม่น้ำลำห้วยได้อย่างรวดเร็ว
3. การเคลื่อนย้ายวัสดุจากที่ที่จะได้รับความเสียหายอันเนื่องมาจากน้ำท่วมให้ไปอยู่ในที่ ปลอดภัยหรือที่สูง
4. การนำถุงทรายมาทำเขื่อน เพื่อป้องกันน้ำท่วม
5. การพยากรณ์และการเตือนภัยน้ำท่วมให้ประชาชนรับทราบล่วงหน้า เพื่อเตรียมป้องกัน
6. การสร้างเขื่อน ฝายทำนบและถนนเพื่อเป็นการกักเก็บน้ำหรือเป็นการกั้นทางเดิน ของน้ำเป็นต้น

ข้อควรปฏิบัติเมื่อเกิดอุทกภัย มีดังนี้ 1) ตัดสะพานไฟ และปิดแก๊สหุงต้มให้เรียบร้อย 2) อยู่ในอาคารที่แข็งแรงและอยู่ที่สูงพ้นจากน้ำที่เคยท่วม 3) ทำร่างกายให้อบอุ่นอยู่เสมอ 4) ไม่ควรขับขียานพาหนะฝ่าลงไปบนกระแสน้ำหลาก 5) ไม่ควรเล่นน้ำหรือว่ายน้ำเล่นในขณะน้ำท่วม 6) ระวังสัตว์ที่มีพิษที่หนีน้ำท่วมขึ้นมาอยู่บนบ้านและหลังคากัดต่อย เช่น งู ตะขาบ 7) ติดตามเหตุการณ์อย่างใกล้ชิด เช่น สังเกตดินฟ้าอากาศ หรือติดตามคำเตือนที่เกี่ยวข้อง ลักษณะอากาศจากกรมอุตุนิยมวิทยา 8. เตรียมพร้อมที่จะอพยพไปในที่ปลอดภัยของชีวิตมากกว่าห่วงทรัพย์สิน

บทบาทพระสงฆ์ในการสงเคราะห์ผู้ประสบอุทกภัย ในยุคโควิด 19 โดยการทำงาน สาธารณสงเคราะห์ของพระสงฆ์และวัดในฐานะที่เป็นสถาบันทางพระพุทธศาสนาเนื่องจากเป็น บทบาทหน้าที่ที่สอดคล้องกับคำสอนของพระพุทธองค์ที่แนะนำให้พระสงฆ์ทำเพื่อประโยชน์สุขของ มหาชนหรือคนหมู่มากในสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการช่วยเหลือเกื้อกูลประชาชนผู้ตกทุกข์ได้ยาก หรืออยู่ในแหล่งที่สวัสดิการของรัฐยังเข้าไปไม่ถึง ที่สำคัญคือการรักษาสมดุลระหว่างการดำเนินงาน สาธารณสงเคราะห์กับการเผยแผ่ธรรม นอกจากนี้พระสงฆ์ต้องยึดถือหลักธรรมคำสอนอย่าง เคร่งครัด ควบรวมมิตรวังด้านความประพฤติให้อยู่ในกรอบของพระวินัยและจารีตประเพณีในขณะ ปฏิบัติภารกิจด้านสาธารณสงเคราะห์

1. บทบาทพระสงฆ์ในการสงเคราะห์ด้านสถานที่ วัดที่น้ำไม่ท่วมอยู่ในที่สูงเป็น สถานที่ ที่สามารถใช้เป็นที่พักอาศัยให้กับผู้ประสบอุทกภัยได้เพราะมีศาลาการเปรียญที่ใหญ่และ สามารถอำนวยความสะดวกให้กับผู้ประสบอุทกภัยได้ คือหมายถึงวัดที่ไม่ได้ประสบอุทกภัยแต่ถึง อย่างไม่เสียถึงแม้ว่าจะถูกน้ำท่วมแต่ก็ยังมีส่วนที่สำหรับรองรับผู้ประสบภัยได้ ส่วนในวัดที่ประสบ อุทกภัยบ่อย ๆ เช่นวัดที่อยู่ติดกับแม่น้ำป่าสักหรือติดลำคลองควรที่จะกั้นคูน้ำและจะต้องมีเรือ ท้องแบนไว้ประจำการในวัดนั้นเพราะน้ำท่วมทุกปี ส่วนวัดที่น้ำไม่ท่วมก็ให้การสงเคราะห์เป็นศูนย์ บรรเทาสาธารณภัย โดยการประกาศให้ทราบให้สามารถมาใช้พื้นที่อยู่อาศัยชั่วคราว

2. บทบาทพระสงฆ์ในการสงเคราะห์ด้วยอาหารเครื่องดื่ม ปัจจุบันเราจะเห็นได้ว่า ประชาชนที่ไม่ได้อยู่ใกล้วัด ส่วนมากมักมีทัศนคติว่างานสาธารณสงเคราะห์มิใช่กิจของสงฆ์ ควร จะเป็นหน้าที่และความรับผิดชอบของหน่วยงานและองค์กรภาคราชการมากกว่า แต่ไม่ได้คัดค้าน หรือต่อต้านพระสงฆ์ที่ทำงานสาธารณสงเคราะห์ เพราะยังคงเห็นด้วยว่าจากศรัทธาที่ พุทธศาสนิกชนมีต่อพระพุทธศาสนา พระสงฆ์จะสามารถเป็นสื่อกลางการขอรับบริจาคเงินและ สิ่งของหรือขอรับความช่วยเหลือในรูปแบบต่าง ๆ ได้มาก

3. บทบาทพระสงฆ์ในการสงเคราะห์ด้วยเครื่องนุ่งห่มและปัจจัย การทำงานสา ธารณสงเคราะห์วิถีพุทธจะเป็นการทำงานเชิงรุกของคณะสงฆ์ เป็นการออกไปมีส่วนร่วมช่วยเหลือ เกื้อกูลสังคม ไม่ใช่รออยู่ในวัดให้ชาวบ้านญาติโยมที่เดือดร้อนเข้าวัดมาขอความช่วยเหลือจาก พระสงฆ์ ในยามปกติชาวบ้านญาติโยมให้ความเกื้อกูลสนับสนุนพระสงฆ์ ดังนั้นเมื่อถึงคราวที่ ชาวบ้านญาติโยมเดือดร้อนหรือตกทุกข์ได้ยาก พระสงฆ์จึงไม่ควรนิ่งเฉยดูตาย หรือปล่อยให้ชาวบ้าน ต้องเผชิญกับทุกข์และปัญหาเพียงลำพังเมื่อพระสงฆ์มีหนทางที่จะสามารถช่วยเหลือเกื้อกูลได้ ก็ไม่ ควรจะนิ่งเฉย แต่ควรออกไปช่วยเหลือชาวบ้านญาติโยมตามโอกาสและศักยภาพของวัดและ

พระสงฆ์เพราะความสัมพันธ์ระหว่างพระสงฆ์กับญาติโยมเน้นเชิงการพึ่งพาอาศัยกันมานับแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

บทบาทพระสงฆ์ในการสงเคราะห์ผู้ประสบทุกข์ภัยเชิงพุทธบูรณาการ ควรมีความเข้าใจซึ่งกันและกันไม่เลือกปฏิบัติที่จะให้การช่วยเหลือ ให้ความสำคัญกับทุกชีวิตที่ได้รับผลกระทบให้ความเต็มใจ ควรมีการประชาสัมพันธ์ชี้แจงในการให้ความช่วยเหลืออย่างถูกต้องเพื่อความเสมอภาคกับทุกคนที่ได้รับความเดือดร้อนเป็นกระบอกเสียงในการประชาสัมพันธ์ชี้แจงให้ชาวบ้านสามัคคีกันเสียสละช่วยเหลือกันไม่ถือโอกาสเอารัดเอาเปรียบกันยามทุกข์ยาก นำเสนหลักสังคหวัตถุมาใช้เพื่อให้สงเคราะห์ซึ่งกันละกันอย่างผาสุก บทบาทพระสงฆ์กับองค์กรบริหารส่วนตำบลในการสงเคราะห์ผู้ประสบทุกข์ภัย การเข้าไปมีส่วนร่วมกับองค์กรท้องถิ่นนั้นสำคัญมากในการที่จะได้ช่วยเหลือได้มาก รวมทั้งการสงเคราะห์ติดต่อสื่อสารประสานงาน หาข้อมูลที่ชัดเจนของประชากรที่ได้รับผลกระทบ และคอยให้ความร่วมมือกันในการสงเคราะห์ไม่ควรทำไปคนละทาง ยิ่งเรามีการติดต่อประสานงานและเต็มใจให้ความร่วมมือผลที่จะได้รับย่อมกับพระสงฆ์ย่อมมีแน่นอนพระสงฆ์ควรร่วมมือกันกับผู้นำตำบลนั้น ๆ ในการให้ความช่วยเหลือผู้ประสบทุกข์ภัยอย่างเร่งด่วนเท่าที่จะทำได้ พระสงฆ์ต้องร่วมมือกับองค์กรบริหารส่วนตำบล คือ 1) ช่วยจัดหาอาหารเครื่องดื่ม 2) ช่วยจัดหาเครื่องอุปโภคบริโภคนำไปให้ผู้ประสบทุกข์ภัยอย่างทั่วถึง 3) ช่วยกันจัดหางบประมาณในการช่วยบรรเทาทุกข์ภัยหลังน้ำยุบลง

อภิปรายผลการวิจัย

ปัญหาอุทกภัยของชุมชนอำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ มักจะเกิดในช่วงฤดูฝนและปัญหาจะมีความรุนแรงมากขึ้นเรื่อย ๆ เมื่อเกิดฝนตกในปริมาณมากและต่อเนื่องเป็นเวลานาน รวมทั้งการประสบปัญหาน้ำหลากในหน้าน้ำและมีน้ำท่วมขังเป็นระยะเวลาการระบายน้ำทำได้ช้าและยาก ซึ่งสาเหตุการเกิดอุทกภัยชุมชนอำเภอหล่มสักเกิดจากสาเหตุทางธรรมชาติ ประเภทน้ำป่าไหลหลากผลกระทบที่เกิดจากอุทกภัย สามารถแบ่งอันตราย และความเสียหายที่เกิดจากอุทกภัยได้ สอดคล้องกับงานวิจัยของกันยารัตน รินศรี (2556) พบว่า การจัดการทรัพยากรน้ำตามหลักพระพุทธศาสนา เป็นการจัดการทรัพยากรน้ำให้คุ้มค่าและใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด และต้องอิงอาศัยการจัดการทรัพยากรป่าไม้ที่เป็นเหตุปัจจัยให้เกิดทรัพยากรน้ำด้วย ส่วนความสำคัญของการจัดการทรัพยากรน้ำ ได้แก่มีความสัมพันธ์ในแง่พึ่งพาอาศัยกับทรัพยากรชนิดอื่น เช่น ป่าไม้ในลักษณะพึ่งพาอาศัยกัน มีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตให้มนุษย์ใช้อุปโภค บริโภคอย่างเพียงพอ มีความสำคัญ

ในแง่การจัดการเพื่อเกษตรกร และเป็นสถานที่ที่รณรงค์พักผ่อนหย่อนใจ และแสดงออกโดยผ่านหลักพุทธธรรมพระวินัย ศาสนพิธีและบทบาทของพระสงฆ์ในการช่วยเหลือผู้ประสบอุทกภัย

บทบาทพระสงฆ์ในการสงเคราะห์ผู้ประสบอุทกภัยการทำงานสาธารณสงเคราะห์กับการเผยแผ่ธรรม นอกจากนั้นพระสงฆ์ต้องยึดถือหลักธรรมคำสอนอย่างเคร่งครัด ควรระมัดระวังด้านความประพฤติให้อยู่ในกรอบของพระวินัยและจารีตประเพณีในขณะปฏิบัติภารกิจด้านสาธารณสงเคราะห์ บทบาทพระสงฆ์ในการสงเคราะห์ด้านสถานที่ วัดที่น้ำไม่ท่วมอยู่ในที่สูงเป็นสถานที่ที่สามารถใช้เป็นที่พักอาศัยให้กับผู้ประสบอุทกภัยได้สอดคล้องกับงานวิจัยของพระใบฎีกาพงษ์ศักดิ์ ขนติพโล และคณะ (2560) พบว่า กลยุทธ์การบริหารจัดการด้านสาธารณสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในเขตอำเภอเมืองจังหวัดฉะเชิงเทรา มีดังนี้ 1) ด้านการดำเนินกิจการเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูล 2) ด้านการช่วยเหลือเกื้อกูลกิจการของผู้อื่นเพื่อสาธารณประโยชน์ 3) ด้านการเกื้อกูลสาธารณสมบัติสถานที่อันเป็นสาธารณสมบัติ 4) ด้านการเกื้อกูลประชาชนหรือสรรพสัตว์ มีโอกาส คือ ใช้ธรรมะเป็นที่ต้องการของคนในสังคมปัจจุบันและมีอุปสรรคคือ กฎหมาย มิได้เอื้อสงเคราะห์สัตว์ได้ทุกประเภท

การนำเสนอบทบาทพระสงฆ์ในการสงเคราะห์ผู้ประสบอุทกภัยเชิงพุทธบูรณาการ ในการสงเคราะห์ประชาชนผู้ประสบอุทกภัยในพื้นที่อำเภอหล่มสัก ควรมีความเข้าใจซึ่งกันและกันไม่เลือกปฏิบัติที่จะให้การช่วยเหลือ ให้ความสำคัญกับทุกชีวิตที่ได้รับผลกระทบด้วยความเต็มใจ ควรมีการประชาสัมพันธ์ชี้แจงในการให้ความช่วยเหลืออย่างถูกต้องเพื่อความเสมอภาคกับทุกคนที่ได้รับเดือดร้อนเป็นกระบอกเสียงในการประชาสัมพันธ์ชี้แจงให้ชาวบ้านสามัคคีกันเสียสละช่วยเหลือกันไม่ถือโอกาสเอารัดเอาเปรียบกันยามทุกข์ยาก นำเสนอหลักสังคหวัตถุมาใช้เพื่อให้สงเคราะห์ซึ่งกันและกันอย่างเหมาะสม บทบาทพระสงฆ์ขององค์กรบริหารส่วนตำบลในการสงเคราะห์ผู้ประสบอุทกภัย การเข้าไปมีส่วนร่วมกับองค์กรท้องถิ่นนั้นสำคัญมากในการที่จะได้ช่วยเหลือได้มาก รวมทั้งการสงเคราะห์ติดต่อประสานงาน หาข้อมูลที่ชัดเจนของประชากรที่ได้รับผลกระทบ และคอยให้ความร่วมมือกันในการสงเคราะห์ไม่ควรทำไปคนละทาง ยิ่งเรามีการติดต่อประสานงานและเต็มใจให้ความร่วมมือผลที่จะได้รับกับพระสงฆ์ย่อมมีแน่นอนพระสงฆ์ควรร่วมมือกันกับผู้นำตำบลนั้น ๆ ในการให้ความช่วยเหลือผู้ประสบอุทกภัยอย่างเร่งด่วนเท่าที่จะทำได้ พระสงฆ์ต้องร่วมมือกับองค์กรบริหารส่วนตำบล คือ 1) ช่วยจัดหาอาหารเครื่องดื่ม 2) ช่วยจัดหาเครื่องอุปโภคบริโภคนำไปให้ผู้ประสบอุทกภัยอย่างทั่วถึง 3) ช่วยกันจัดหางบประมาณในการช่วยบรรเทาอุทกภัยหลังน้ำยุบลง การประสานงานกับส่วนราชการเพื่อให้เกิดความร่วมมือกันเป็นสิ่งที่มีความจำเป็นเพราะจะได้ทราบว่าอะไรทำได้ อะไรต้องขออนุญาตสอดคล้องกับงานวิจัยของพระธีรพันธุ์ ฐิตธมโม (บุญ

บาง (2564) พบว่า คณะสงฆ์เป็นผู้นำและชักชวนประชาชนในการบริจาคสิ่งของที่เป็นในการยังชีพ เช่น เสื้อผ้า ยารักษาโรค เป็นต้น เมื่อประชาชนประสบภัย เช่น ไฟไหม้ น้ำท่วม เป็นต้น ทั้งนี้ คณะสงฆ์เล็งเห็นความสำคัญของการ ช่วยเหลือประชาชนเมื่อคราวประสบภัยเพราะตระหนักดีว่า พระสงฆ์และชาวบ้านต้องอาศัยช่วยเหลือซึ่งกันและกัน วัดและพระสงฆ์จะอยู่ได้เพราะประชาชนและประชาชนจะดำเนินชีวิตอยู่ได้ ด้วยความผาสุกก็ต้องอาศัยวัดพระสงฆ์ในการช่วยสั่งสอนขัดเกลา

องค์ความรู้ใหม่

จากองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยในเรื่อง “บทบาทพระสงฆ์ในการสงเคราะห์ผู้ประสบอุทกภัยเชิงพุทธบูรณาการ” พบว่า ประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ลุ่มของอำเภอหล่มสักต้องพร้อมรับมือกับอุทกภัยซึ่งส่วนใหญ่เป็นมรสุมในฤดูฝนเพราะพื้นที่เป็นแอ่งกระทะเมื่อเกิดฝนตกชุกติดต่อกันหลายวันจะเกิดน้ำป่าไหลหลากท่วมสูง 2-3 เมตรที่มาจากภูมิปัญญาท้องถิ่นตั้งนั้น ประสบการณ์ที่สังสม สืบทอด หรือส่งผ่านมาจากบรรพบุรุษ โดยเฉพาะความรู้เกี่ยวกับสภาพทางภูมิศาสตร์เชิงพื้นที่ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ราบลุ่มและรองรับน้ำหลากในช่วงฤดูฝน ประกอบกับสภาพพื้นที่มีความลาดเอียงสลับกับพื้นที่ราบในตอนกลางที่ทอดยาวลงไปทางตอนล่างของประเทศ การก่อเกิดภูมิปัญญาหรือองค์ความรู้เกี่ยวกับอุทกภัยเพื่อการอยู่ร่วมกับธรรมชาติจึงเกิดขึ้น ประกอบกับวัดและชุมชนมีองค์ความรู้หรือภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ทำให้เกิดความเข้มแข็ง ความอดทน หรือทนอยู่รอดกับสภาพที่ประสบอุทกภัยหรือขีดจำกัดทางธรรมชาติ ฉะนั้นในภาพรวมจึงเห็นได้ว่าพระสงฆ์เจ้าอาวาสวัดในพื้นที่มีบทบาทในการให้การสงเคราะห์แก่ผู้ประสบภัยอยู่บ่อย ๆ นี้ สามารถที่จะปรับตัวและอยู่ร่วมกับธรรมชาติได้มาหลายทศวรรษแต่ต้องสร้างภูมิคุ้มกันกับอุทกภัยร่วมกันกับชุมชน

สำหรับในมิติของบทบาทพระสงฆ์ในการให้การสงเคราะห์ ในมิตินี้เมื่อประชาชนประสบอุทกภัยวัดใดมีพื้นที่ที่ปลอดภัยจากน้ำป่าไหลหลากต้องช่วยกันเพื่อแสดงพลังสามัคคีของพุทธบริษัท 4 ของเราอย่างเข้มแข็งมั่นคง ในส่วนเรื่องการสงเคราะห์ด้านสถานที่ วัดทุกวัดในเขตอำเภอหล่มสักและในจังหวัดเพชรบูรณ์ได้แสดงความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ช่วยเหลือกันเต็มความสามารถแม้บางวัดก็ได้รับประสบอุทกภัยแต่ทางวัดก็ยินดีให้ความช่วยเหลือสุดความสามารถไม่ว่าจะเป็นให้ที่พักอาศัย การช่วยเหลือด้านอาหารให้แม่ครัวมาช่วยดูแลจนกว่าสถานการณ์จะสิ้นสุดรวมทั้งเครื่องอุปโภคบริโภคข้าวสารอาหารแห้งยารักษาโรคพระสงฆ์แสดงถึงความรักความจริงใจกับญาติโยมลุยน้ำเข้าไปให้การสงเคราะห์ถึงที่ตลอดจนสิ่งของที่เป็นในชีวิตประจำวันทำให้ผู้ประสบอุทกภัยได้รับความสะดวกสบายเป็นอันมาก แสดงออกถึงความมีน้ำใจไมตรีเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของคณะสงฆ์ไทยในมิติของการบูรณาการในบริบทนี้บทบาทของพระสงฆ์ได้ให้การสงเคราะห์ใน 4 ส่วนกล่าวคือ

1) ให้การสงเคราะห์กับประชาชนในพื้นที่ของตนที่ได้รับความเดือดร้อนจากอุทกภัยด้วยการให้เข้ามาพักพิงชั่วคราวจนกว่าน้ำจะลด 2) การบูรณาการกับองค์การบริหารส่วนตำบลในการติดต่อประสานงานการให้ความช่วยเหลือผู้ประสบอุทกภัยในส่วนต่าง ๆ ให้ครอบคลุมทั่วถึงกับผู้เดือดร้อนจริง ๆ ไม่ว่าจะเป็นด้านปัจจัย ด้านสถานที่พัก ด้านการรักษาโรค ด้านอาหารสวดอาหารแห้งและตามที่ผู้ประสบภัยขาดแคลนแจ้งเข้ามารวมถึงการเปิดรับบริจาคจากญาติโยมให้การช่วยเหลือในประเด็นต่าง ๆ ถือว่าเป็นกระบวนการที่ต้องประสานงานกันอย่างใกล้ชิดเพื่อให้ผู้ประสบภัยได้รับอย่างทั่วถึง

3) การบูรณาการกับส่วนราชการในอำเภอเพื่อขอรับการช่วยเหลือในบริบทต่าง ๆ ที่จำเป็นของการสงเคราะห์ตลอดจนองค์กรคณะสงฆ์ทุกฝ่ายที่มีจิตเสียสละเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่แก่ผู้ประสบอุทกภัย ไม่ว่าจะเป็นปัจจัยสิ่งของเครื่องใช้ในชีวิตประจำวันของผู้ประสบภัย

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. ควรจัดตั้งศูนย์อำนวยการสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ที่มีเครื่องมือและอุปกรณ์ที่พร้อมจะออกไปปฏิบัติหน้าที่ได้สะดวก พร้อมด้วยบุคลากรที่มีความรู้ในด้านต่าง ๆ ประจำศูนย์ด้วย ในกระบวนการขององค์กรสงฆ์เมื่อวัดใดประสบอุทกภัยได้รับความเสียหาย ก็สามารถทำเรื่องเพื่อของบประมาณ

2. ประชาชนทุกคนต้องตระหนักถึงภัยธรรมชาติที่ร้ายแรง คือ อุทกภัย หน่วยงานราชการต้องจัดงบประมาณช่วยเหลือฉุกเฉินในกรณีเกิดอุทกภัยสามารถช่วยเหลือได้อย่างรวดเร็ว ต้องจัดทำแผนป้องกันตามหลัก PDCA ให้ชัดเจนยิ่งขึ้นซ่อมแซมได้โดยส่งเรื่องขึ้นไปตามลำดับเพื่อพิจารณาให้การช่วยเหลือต่อไป

เอกสารอ้างอิง

กันยารัตน์ รินศรี.(2556). *การจัดการทรัพยากรน้ำเชิงบูรณาการแนวพุทธ : กรณีศึกษากลุ่มอนุรักษ์ลุ่มน้ำปิง จังหวัดเชียงใหม่*. (ดุขฎิณีพนธ์พุทธศาสนตรดุขฎิณีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา). บัณฑิตวิทยาลัย :มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระธีรพันธุ์ ฐิตธมโม (บุญบาง), พระศรีสมโพธิ และศิริโรจน์ นามเสนา. (2565). ศึกษางานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์จังหวัดนครสวรรค์ที่มีต่อการพัฒนาสังคม. *วารสารวิจัยวิชาการ*, 5(2), 25–34.

พระใบฎีกาพงษ์ศักดิ์ ขนดีโก และคณะ. (2560). *กลยุทธ์การบริหารจัดการด้านสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในเขตอำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา*. (รายงานการวิจัย). มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย : วิทยาลัยสงฆ์พุทธโสธร.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

สุกาญจน์ รัตนเลิศนุสรณ์. (2550). *หลักการจัดการสิ่งแวดล้อมแบบยั่งยืน*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์สมาคมส่งเสริมเทคโนโลยี ไทย-ญี่ปุ่น.

Denzin, N. K. & Yvonne, S. L. (2002). *Handbook of Qualitative Research*. Thousand Oaks, Calif : Sage Publications.

การจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา เรื่อง พุทธประวัติ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคม
ศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนอนุบาล
วัดหนองขุนชาติ (อุทิศพิทยาคาร) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา
อุทัยธานี เขต 2

Learning Management Based on Tisikkha on History of the Buddha in
Social studies, Religion and Culture Department of Prathom Suksa 3
students at Anuban Watnongkhunchat School (Uthit Phitthayakhan) under
Uthai Thani Primary Educational Service Area Office 2

พระสุรินทร์ สุรินโท¹ ศรีมงคล เทพเรณู² และดิเรก ด้วงลอย³
Phra Surin Surindo, Srimongkol Theprenu and Direk Duangioy

Received: August 02, 2022

Revised: August 28, 2023

Accepted: September 07, 2023

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาผลการจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา เรื่อง พุทธประวัติ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนอนุบาลวัดหนองขุนชาติ (อุทิศพิทยาคาร) และ 2) เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ก่อนเรียน และหลังเรียน เรื่อง พุทธประวัติ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนอนุบาลวัดหนองขุนชาติ(อุทิศพิทยาคาร) เป็นการวิจัยแบบกึ่งทดลอง กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยการศึกษา ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนอนุบาลวัดหนองขุนชาติ (อุทิศพิทยาคาร) จำนวน 40 คน โดยวิธีการสุ่มอย่างง่าย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แผนการจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา

¹ คณะสงฆ์จังหวัดอุทัยธานี; Sangha in Uthai Thani Province

²⁻³ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย; Mahachulalongkornrajavidyalaya University

เรื่อง พุทธประวัติ จำนวน 2 แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล โดยการหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แผนการจัดการเรียนรู้ เรื่อง พุทธประวัติ ตอน การบำเพ็ญเพียร การผจญมาร การตรัสรู้ ผลการวิจัย พบว่า 1) การจัดการเรียนรู้ เรื่อง พุทธประวัติ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนอนุบาลวัดหนองขุนชาติ (อุทิศพิทยาคาร) ผลสัมฤทธิ์ก่อนเรียนมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 67.26 และ 2) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนคือหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

คำสำคัญ: การจัดการเรียนรู้, ไตรสิกขา, พุทธประวัติ, กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

Abstract

The purposes of this research article were 1) to study the results of learning management based on Tisikkha on history of the Buddha in Social studies, Religion and Culture Department of Prathom Suksa 3 students at Anuban Watnongkhunchat School (Uthit Phitthayakhan); and 2) to compare the achievement before and after studying on history of the Buddha of Prathom Suksa 3 students at Anuban Watnongkhunchat School (Uthit Phitthayakhan). It was a quasi-experimental research. The sample group used in the study was 40 Prathom Suksa 3 students at Anuban Watnongkhunchat School (Uthit Phitthayakhan) using simple random sampling. The research tools were a learning management plan based on Tisikkha on history of Buddha, 2 learning achievement tests used in data analysis. Statistics used in data analysis were percentage, average, standard deviation. The tool used in the research was a learning management plan on history of the Buddha, chapters on penance, escaping the devil, and enlightenment. The research results found that 1) in the aspect of learning management plan on history of Buddha of Prathom Suksa 3 students at Anuban Watnongkhunchat School (Uthit Phitthayakhan), pre-study achievement had an average of 67.26; and 2) in terms of learning achievement, after

studying was higher than before studying. Learning achievement of students was significantly higher than before studying at the .05 level.

Keywords: Learning Management, Tisikkha, History of Buddha, Social Studies, Religion and Culture Department

บทนำ

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 จัดทำขึ้นเพื่อพัฒนานักเรียนทุกคนให้นักเรียนเป็นคนดี มีปัญญา มีความสุข มีศักยภาพในการศึกษาและประกอบอาชีพกำหนดเป็นจุดมุ่งหมายเพื่อให้เกิดกับผู้เรียน ซึ่งให้ เห็นว่ามีคุณธรรม จริยธรรมและสติปัญญาในการสำเร็จการศึกษาขั้นพื้นฐาน รักษาหลักธรรมและปฏิบัติตามหลักธรรมทางพุทธศาสนาหรือลัทธิความเชื่อในตนเอง ตามแนวความคิดความพอเพียง มีวินัยและปฏิบัติตนตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือ ยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551) การศึกษาในพระพุทธศาสนาที่เรียกว่าไตรสิกขา ได้แก่ ศีล สมาธิ และปัญญา เป็นระบบการปฏิบัติที่ครบถ้วนสมบูรณ์มีขอบเขตครอบคลุมมรรคทั้งหมด และเป็นการนำเอาเนื้อหาของมรรคไปใช้อย่างบริบูรณ์จึงเป็นหมวดธรรมมาตรฐานสำหรับแสดงหลักการปฏิบัติธรรมและใช้เป็นแม่บทในการบรรยายวิธีปฏิบัติธรรม คำว่า ไตรสิกขา แปลว่า ข้อปฏิบัติที่เป็นหลักการสำหรับศึกษา คือ ฝึกหัด อบรมกาย วาจา จิตใจและปัญญา (ที.ปา. (ไทย) 11/22/231)

การสอนกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมในโรงเรียน ส่วนใหญ่จัดผู้เรียนเป็นห้อง ๆ แต่ละห้องมีผู้เรียนจำนวนมาก โดยให้ผู้เรียนเรียนคละกันทั้งเก่งและอ่อน ดังนั้นผู้เรียนแต่ละคนมีความแตกต่างกันในด้านสติปัญญา ความถนัด คุณธรรมจริยธรรม ความสามารถและประสบการณ์ จึงทำให้ผู้เรียนมีความรู้และความเข้าใจ ในเรื่องที่เรียนแตกต่างกัน ปัญญา ปัญญาศีล สมาธิ ปัญญา และประสบการณ์ทำให้ศิษย์รู้และเข้าใจมาก การสอนและอธิบายซ้ำ ๆ หลายครั้งนักเรียนจะเบื่อและถ้าเป็นนักเรียนควรควรใช้ วิธีการสอน ที่แตกต่างกันเพื่อให้แน่ใจว่านักเรียนมีความสนใจและเรียนรู้เกี่ยวกับความสัมพันธ์ศาสนาและวัฒนธรรมเป็นอย่างดี (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551)

การเรียนวิชาสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมเป็นการศึกษาเกี่ยวกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของมนุษย์ ลักษณะทางกายภาพและสภาพสิ่งแวดล้อมที่อยู่ล้อมรอบตัวเรา เป็นการเรียนรู้ที่จะสามารถปรับตัวให้เข้ากับสภาพสังคมปัจจุบัน ปัญหาที่พบในการจัดการเรียนการสอนรายวิชา

สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เรื่อง พุทธประวัติ ในชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 เป็นเรื่องเกี่ยวกับนามธรรม ที่เข้าใจยาก อีกทั้งชื่อผู้ที่เกี่ยวข้องในพุทธประวัติอ่านยาก นักเรียนมีความสับสนใน ช่วงเวลาและบุคคล ทำให้นักเรียนเกิดความเบื่อหน่ายท้อแท้ ไม่สนใจเรียน ส่งผลให้ผลสัมฤทธิ์ในการเรียนต่ำ ทางผู้วิจัยจึงเห็นสมควรแก้ปัญหาโดยการสร้างแบบฝึกการเรียนวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ซึ่งจะส่งผลให้นักเรียนสนใจเรียนมากขึ้น ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษา การเรียนการสอนโดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา โดยจะใช้วิธีการสอนตามหลักไตรสิกขา เรื่อง พุทธประวัติ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนอนุบาลวัดหนองขุนชาติ (อุทิศพิทยาคาร) สังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาอุทัยธานี เขต 2 ผลการศึกษาจะได้เป็นประโยชน์ต่อครู อาจารย์ และผู้บริหารใน สถานศึกษาในอนาคตต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาผลการจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา เรื่อง พุทธประวัติ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนอนุบาลวัดหนองขุนชาติ (อุทิศพิทยาคาร) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุทัยธานี เขต 2
2. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียนตามหลักไตรสิกขา เรื่อง พุทธประวัติ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนอนุบาลวัดหนองขุนชาติ (อุทิศพิทยาคาร) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุทัยธานี เขต 2

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบกึ่งทดลอง (Quasi-Experimental Research) กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ นักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนอนุบาลวัดหนองขุนชาติ (อุทิศพิทยาคาร) อำเภอหนองฉาง จังหวัดอุทัยธานี ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2564 จำนวน 40 คน

กลุ่มตัวอย่าง ที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ นักเรียนที่กำลังศึกษาระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนอนุบาลวัดหนองขุนชาติ (อุทิศพิทยาคาร) อำเภอหนองฉาง จังหวัดอุทัยธานี ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2564 จำนวน 40 คน ได้มาโดยการสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบง่าย โดยการสุ่มหน่วยห้องเรียน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย 1) แผนการจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน ใช้เวลาจัดกิจกรรมการเรียนรู้ 1 คาบ ต่อสัปดาห์ รวม 6 สัปดาห์ แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1 การบำเพ็ญเพียร การผจญมาร การตรัสรู้ เวลา 2 ชั่วโมง แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 2 การแสดงปฐมเทศนา ปรินิพพาน เวลา 2 ชั่วโมง (2) แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ผู้วิจัยดำเนินการขอหนังสือเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลจากบัณฑิตศึกษามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์ ถึงผู้อำนวยการสถานศึกษาโรงเรียนอนุบาลวัดหนองขุนชาติ (อุทิศพิทยาคาร) อำเภอหนองฉาง จังหวัดอุทัยธานี เพื่อขออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูล
2. ติดต่อและประสานงานผู้อำนวยการ โรงเรียนอนุบาลวัดหนองขุนชาติ (อุทิศพิทยาคาร) อำเภอหนองฉาง จังหวัดอุทัยธานี เข้าไปทำการเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่าง
3. นำรูปแบบการจัดการเรียนรู้และแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนไปดำเนินการเก็บข้อมูลด้วยตนเอง โดยการใช้แบบทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน ให้ผู้เรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ตามหลักไตรสิกขา เรื่อง พุทธประวัติ

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. ทำการรวบรวมคะแนนแบบทดสอบ ใบกิจกรรม และใบงานทุกใบงาน หาค่าประสิทธิภาพระหว่างเรียน (E1) ทำแบบทดสอบวัดผลการเรียนรู้หลังเรียนโดยใช้แผนการจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา เรื่อง พุทธประวัติ เพื่อหาค่าประสิทธิภาพหลังเรียน (E2) นำคำตอบของนักเรียนทั้งหมดมาวิเคราะห์ข้อมูล
2. นำผลการวิเคราะห์มาทำการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้ก่อนเรียน (Pre-test) หลังเรียน (Post-test) ของนักเรียนที่ใช้แผนการจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา เรื่อง พุทธประวัติ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนอนุบาลวัดหนองขุนชาติ (อุทิศพิทยาคาร) อำเภอหนองฉาง จังหวัดอุทัยธานี โดยใช้สถิติ t-test แบบ Dependent

สรุปผลการวิจัย

1. การจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา เรื่อง พุทธประวัติ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนอนุบาลวัดหนองขุนชาติ (อุทิศพิทยาคาร) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุทัยธานี เขต 2 ประกอบด้วย ศิล ความรับผิดชอบความเสียสละ ด้านปัญญา การรู้

ความจริงใจความเข้าใจเหตุผล ความสัมพันธ์กับลักษณะการเรียนรู้ทั้ง 3 ด้าน คือ 1) พุทธิพิสัย สมาธิ ทำให้เกิดปัญญา 2) จิตพิสัย นักเรียนไปเรียนรู้ในสถานที่ที่มีสภาพแวดล้อมพระพุทธรูปเจ้า 3) การจัดการเรียนรู้ คือ มีความร่วมมือในกิจกรรมการเรียนรู้ ทักษะพิสัย นักเรียนมีได้เรียนรู้จากสถานที่จริงตามแผนการจัดการเรียนรู้ 4) ผู้สอนให้คำปรึกษานักเรียน

2. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนอนุบาลวัดหนองขุนชาติ (อุทิศพิทยาคาร) อำเภอหนองฉาง จังหวัดอุทัยธานี เรื่อง พุทธประวัติ การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ ด้วยแบบทดสอบก่อนเรียนและแบบทดสอบหลังเรียน ปรากฏว่า คะแนนสอบหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

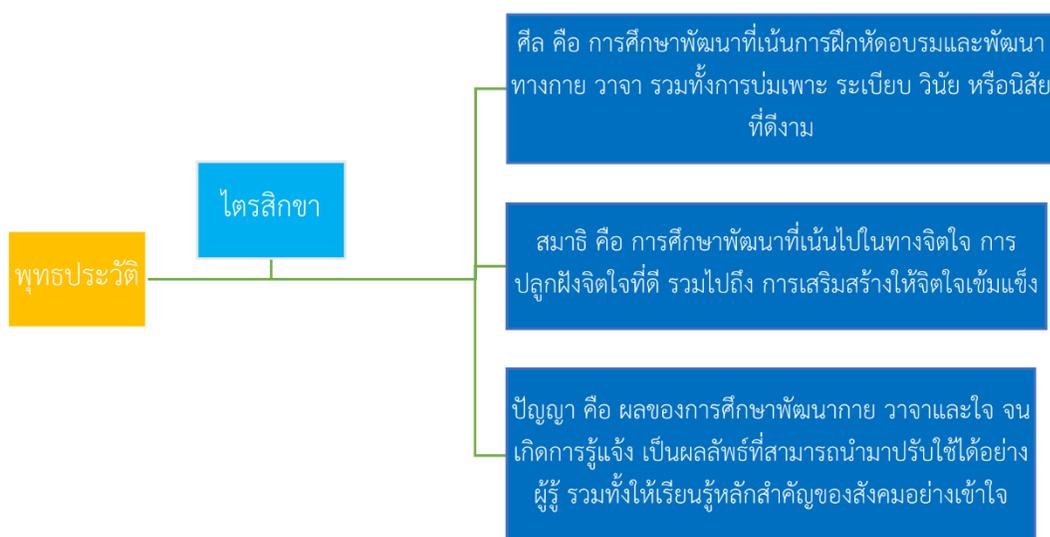
อภิปรายผลการวิจัย

การจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา เรื่อง พุทธประวัติ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนอนุบาลวัดหนองขุนชาติ (อุทิศพิทยาคาร) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุทัยธานี เขต 2 การอบรมด้วยหลักของศีล สมาธิ ปัญญา เพราะ ศีล เป็นการเรียนรู้ การทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม งานวิจัยนี้มีความเห็นสอดคล้องกับงานวิจัยของพระธนู ธนวฑฒโน (เนียมวงศ์) และคณะ (2561) พบว่า ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อชุดการเรียนรู้วิชาพุทธชินราชศึกษาทั้ง 4 ชุดการเรียนรู้นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 อยู่ในระดับมาก (3) การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ชุดการเรียนรู้วิชาพุทธชินราชศึกษาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนสาธิตวิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช จังหวัดพิษณุโลก ระบุว่ามีนัยสำคัญ 0.05 ทั้งนี้ยังมีสอดคล้องกับงานวิจัยของพระนัชพล ฐิตปัญโญ (คงพันธ์) และคณะ (2562) พบว่า การศึกษาพฤติกรรมในการดำเนินชีวิตของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ตามหลักเบญจศีลเบญจธรรม อำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ โดยภาพรวม และรายด้าน พบว่าอยู่ในระดับมาก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 สอดคล้องกับงานวิจัยของพระวชิรญาณม์ เตังวราภรณ์ และคณะ (2558) พบว่า ส่วนผสมในการผลิต ทำงานได้ดีตามกระบวนการที่กำหนด ผลการเรียนรู้ของนักเรียนที่ใช้ชุดมัลติมีเดียสูงกว่านักเรียนที่ไม่ได้เรียนด้วยชุดมัลติมีเดีย อยู่ในระดับดีมาก สอดคล้องกับงานวิจัยของอุมพร บัวศรี (2561) พบว่า คะแนนเฉลี่ยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ในรายวิชาการอ่านการคิดการวัดผลการอ่านออนไลน์หลังเข้าร่วมการจัดการเรียนรู้ โดยใช้เทคโนโลยีจิกซอว์ การศึกษาควบคุมได้รับการพัฒนาที่ระดับนัยสำคัญที่ 0.05 ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของตรัยรักษ์ วัชรยหินเกิด (2551) พบว่า นักศึกษาที่ได้รับวิธีฝึกอบรมวินัยด้วยชุดการพัฒนาวินัยในตนเองตามแนวทางไตรสิกขา มีความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยวินัยในตนเองสูงกว่า นักศึกษาที่ได้รับวิธี

ฝึกอบรมวินัยด้วยการเรียนการสอนตามปกติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และสอดคล้องกับแนวคิดของล่อ การณยวณิช (2549) พบว่า โรงเรียนควรจัดกิจกรรมทางศาสนาภายในโรงเรียน เนื่องในวันสำคัญทางศาสนา วันวิสาขบูชา วันมาฆบูชา ให้นักเรียนปฏิบัติตนในกิจวัตรประจำวัน เช่น การฟังธรรม การทำสมาธิ เป็นต้น

องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยแสดงเป็นแผนภาพประกอบด้วย หลักไตรสิกขา 3 ประการ ที่นำมาบูรณาการกับการเรียน เรื่องพุทธประวัติ ตามแผนภาพ ดังนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

จากการวิจัย เรื่อง การจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา เรื่อง พุทธประวัติ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนอนุบาลวัดหนองขุนชาติ (อุทิศพิทยาคาร) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุทัยธานี เขต 2 ผู้วิจัยขอสรุปองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย ดังนี้

1. องค์ความรู้ที่ได้รับจากการศึกษาการจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา เรื่อง พุทธประวัติ พบว่า การจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา เรื่อง พุทธประวัติ สามารถนำไปใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เนื่องจากว่าหลักการ ไตรสิกขาเป็นรากฐานในการพัฒนาแนวทางการบริหารการศึกษาที่ชัดเจน นอกจากนี้ยังเห็นว่าเป็นวิธีที่จะช่วยให้ครูพัฒนาการเรียนรู้

ของนักเรียนในการจัดการเรียนรู้ แก้ปัญหาการเรียนการสอนได้ตรงประเด็น ซึ่งถือได้ว่าเป็นหลักที่ช่วยให้ผู้สอนสามารถพัฒนาผลการเรียนรู้ของนักเรียนได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้ผู้วิจัยได้ยึดหลักไตรสิกขาเป็นกระบวนการจัดการเรียนรู้แล้ว ผู้วิจัยได้จัดทำคู่มือการจัดการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ที่มีความเชื่อมโยงกับกระบวนการจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขานั้นด้วย ซึ่งผลที่ตามมาก็คือ การดำเนินงานวิจัยในครั้งนี้บรรลุผลตามกระบวนการวิจัยอย่างราบรื่นดีทุกประการ

2. องค์ความรู้ที่ได้รับจากการศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนจากการจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา เรื่อง พุทธประวัติ พบว่า จากการที่ผู้วิจัยได้นำกระบวนการจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา เรื่อง พุทธประวัติ ไปใช้ในการเก็บข้อมูลจริงเห็นว่าเมื่อมีปัญหาด้านการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้เกิดขึ้นผู้เรียนสามารถแก้ปัญหาได้อย่างรวดเร็วในขณะที่เรียนรู้จากข้อผิดพลาด และมุ่งตรงไปสู่ความอยากรู้อยากเห็นในสิ่งที่เรียนรู้มากขึ้น หลังจากเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการศึกษาเสร็จสิ้นลง ผลปรากฏว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 แสดงว่าการจัดการเรียนรู้ตามหลักหลักไตรสิกขา เรื่อง พุทธประวัติ สามารถพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนได้จริง

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. โรงเรียนอนุบาลวัดหนองขุนชาติ (อุทิศพิทยาคาร) ควรเน้นให้นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติจริงต้องให้ความสนใจกับนักเรียน กิจกรรมของนักเรียนควรมีความแตกต่างระหว่างบุคคล ความพร้อมของร่างกายอารมณ์จิตใจสติปัญญาและความพร้อมของนักเรียนทุกคน
2. โรงเรียนอนุบาลวัดหนองขุนชาติ (อุทิศพิทยาคาร) ควรจัดกิจกรรมกลุ่ม ที่มีการเสริมแรงกระตุ้นให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ร่วมกัน โดยให้ รางวัลกับความสำเร็จของกลุ่ม
3. โรงเรียนอนุบาลวัดหนองขุนชาติ (อุทิศพิทยาคาร) ศึกษาวางแผนและเตรียมตัวให้พร้อมก่อนการสอน เช่น การ จัดเตรียมกิจกรรม สภาพแวดล้อม วัสดุอุปกรณ์ และสื่อการเรียนรู้ให้เหมาะสมเพียงพอกับการเรียนรู้ของ ผู้เรียน เพื่อให้เกิดความคล่องตัวในการทำกิจกรรม และเพื่อนำไปพัฒนาด้านอื่น ๆ ต่อไป
4. โรงเรียนอนุบาลวัดหนองขุนชาติ (อุทิศพิทยาคาร) ควรมีการวางแผน กิจกรรมสำหรับนักเรียนทุกคนเห็นความสามารถที่แตกต่างกัน เดินตามแนวทางการยอมรับความคิดเห็นของเพื่อน และถ้าเขาได้รับคำแนะนำจากครูและเป็นທີ່ปรึกษาที่ดีเขาจะเห็นคุณค่าของตนเอง

5. โรงเรียนอนุบาลวัดหนองขุนชาติ (อุทิศพิทยาคาร) ควรวัดและประเมินผลตามสภาพความเป็นจริง เพื่อการสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ต่อผู้เรียนที่ดีสืบต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). *ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลางกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมตามหลักสูตรแกนกลางศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- ตรัยรักษ์ วรภัยหินเกิด. (2551). *การพัฒนาวินัยในตนเองของนักศึกษาศาสนาบัณฑิตศึกษาวิทยาเขตชัยภูมิ ตามแนวทางไตรสิกขา*. (รายงานการวิจัย). ชัยภูมิ : สถาบันการศึกษาวิทยาเขตชัยภูมิ.
- พระธนู ธนวฑฒโน (เนียมวงศ์) และคณะ. (2561). *การพัฒนาชุดการเรียนรู้วิชาพุทธชินราชศึกษา โรงเรียนสาธิตวิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช จังหวัดพิษณุโลก*. (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระนัชพล ฐิตปญโญ (คงพันธ์) และคณะ. (2562). *การศึกษาพฤติกรรมการดำเนินชีวิตของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายตามหลักเบญจศีล เบญจธรรม อำเภอบึงสามพัน จังหวัดศรีสะเกษ*. *วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์*, 7(2), 85-96.
- พระวชิรญาณ เตังวราภรณ์ และคณะ. (2558). *การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง พุทธประวัติ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โดยใช้ชุดสื่อประสม*. *วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์*, 9(3), 133-149.
- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ล่อ การุณยวณิช. (2549). *จริยศึกษาและการพัฒนาประเทศ*. (วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย : วิทยาลัยวิชาการศึกษา ประสานมิตร.

อุมาพร บัวศรี. (2561). การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการอ่านคิดวิเคราะห์โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบ
ร่วมมือ ด้วยเทคนิคจิกซอร์ 2 ร่วมกับบทอ่านจากสื่อออนไลน์ของนักเรียนชั้น
มัธยมศึกษาปีที่ 5. (วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการ
สอน). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร.

รูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุจังหวัดนครสวรรค์เพื่อป้องกัน ภาวะซึมเศร้าตามหลักอริยสัจ 4

Management Model of Elderly Schools in Nakhon Sawan Province to
Prevent Depression according to Ariyasacca 4

จาไอยดาภาข์ ฉัตรไพศาลกุล¹ พระครูศรีสุธรรมนิวิฐ² และวรภักดิ์ เกื้อนช่าง³
Jaaiyadapar Chatpaisankun, Phrakhru Sri Suthumniwit and Worrakrit Thuanchang

Received: June 27, 2022

Revised: September 30, 2023

Accepted: October 07, 2023

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพการบริหารจัดการ 2) สร้างรูปแบบการบริหารจัดการ และ 3) ประเมินรูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุจังหวัดนครสวรรค์ เพื่อป้องกันภาวะซึมเศร้าตามหลักอริยสัจ 4 การวิจัยนี้เป็นแบบผสมวิธี โดยขั้นตอนที่ 1 เป็นวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 19 คน ใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง และใช้การวิเคราะห์เนื้อหา ขั้นตอนที่ 2 เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 9 รูป/คน โดยการจัดสนทนากลุ่ม เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบบันทึกการสนทนากลุ่มและใช้การวิเคราะห์เนื้อหา ขั้นตอนที่ 3 เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคือผู้บริหารโรงเรียนผู้สูงอายุจังหวัดนครสวรรค์จำนวน 27 คน เครื่องมือที่ใช้ได้แก่ แบบประเมินรูปแบบ 4 ด้าน ประกอบด้วย ความถูกต้อง ความเหมาะสม ความเป็นไปได้ในการปฏิบัติและประโยชน์ สถิติที่ใช้ ได้แก่ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัย พบว่า 1) สภาพการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุจังหวัดนครสวรรค์ มีสภาพด้านการป้องกันและบำบัดภาวะซึมเศร้า สภาพด้านข้อมูลข่าวสารและความรู้ทั้งในระบบโรงเรียน นอกกระบบ

¹ นักธุรกิจอิสระ; Independent Scholar

²⁻³ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย; Mahachulalongkornrajavidyalaya University

โรงเรียน 2) รูปแบบการบริหารจัดการ พบว่า 2.1) ด้านการป้องกันความคิดอยากตายหรือพยายามฆ่าตัวตาย มีวิธีป้องกัน 11 กิจกรรม 2.2) ด้านการป้องกันการไม่มีสมาธิ ไม่มั่นใจในตนเอง ขี้หลงขี้ลืม มีวิธีป้องกัน 10 กิจกรรม 2.3) ด้านการป้องกันการกระสับกระส่าย หงุดหงิด มีวิธีป้องกัน 10 กิจกรรม 2.4) ด้านการป้องกันความเบื่อหน่ายไม่ยอมทำอะไรที่เคยชอบ ความรู้สึกแข็งและเศร้า มีวิธีป้องกัน 10 กิจกรรม และ 3) ผลการประเมินรูปแบบการบริหารจัดการ พบว่า ทั้ง 4 ด้าน ทั้ง 4 รูปแบบ ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุดทุกรูปแบบ

คำสำคัญ: รูปแบบ, การบริหารจัดการ, โรงเรียนผู้สูงอายุ, ภาวะซึมเศร้า, หลักอริยสัจ 4

Abstract

The purposes of this research article were 1) to study the management conditions; 2) to create a management model; and 3) to evaluate the management model of elderly schools in Nakhon Sawan Province to prevent depression according to Ariyasacca 4. This was a mixed methods research. The first step was qualitative research consisting of 19 key informants using semi-structured interviews and content analysis. Step 2 was qualitative research including 9 key informants by organizing group discussions. The tools used were focus group recordings and content analysis. Step 3 was quantitative research consisting of 27 key informants of elderly school administrators in Nakhon Sawan Province. The tools used were 4-sided format assessment form consisting of 4 aspects: accuracy, appropriateness, feasibility for practice, and usefulness. Statistics used were mean and standard deviation. The results of the research found that 1) management conditions of the elderly schools in Nakhon Sawan Province had conditions for prevention and treatment of depression, conditions of information and knowledge in formal education and non-formal education; 2) management model found that 2.1) aspect of preventing thoughts of death or suicide attempts had 11 ways to prevent this; 2.2) aspect of preventing inattention, lack of self-confidence, forgetfulness had 10 ways to prevent this; 2.3) aspect of preventing restlessness and irritability had 10 activities to prevent it; 2.4) aspect of preventing boredom from wanting to do things you used to like,

feeling bored and sad had had 10 activities to prevent it; and 3) the results of the evaluation of the management model found that all 4 aspects, all 4 styles, overall were at the highest level in all forms.

Keywords: Model, Management, Elderly School, Depression, Ariyasacca 4

บทนำ

ประชาชนทุกช่วงอายุย่อมเป็นพลเมืองที่จะช่วยในการพัฒนาประเทศ เมื่อประชาชนเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ ย่อมทำให้ประเทศชาติเจริญรุ่งเรืองมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ดังนั้นรัฐบาลต้องให้ความสำคัญของผู้สูงอายุในการดูแล พัฒนาส่งเสริมสุขภาพความเป็นอยู่ทุก ๆ ด้าน ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 71 ที่กล่าวไว้ว่ารัฐพึงเสริมสร้างความเข้มแข็งของครอบครัวอันเป็นองค์ประกอบพื้นฐานที่สำคัญของสังคม จัดให้ประชาชนมีที่อยู่อาศัยอย่างเหมาะสม ส่งเสริมและพัฒนาก่อสร้างเสริมสุขภาพเพื่อให้ ประชาชนมีสุขภาพที่แข็งแรงและมีจิตใจเข้มแข็ง รวมตลอดทั้งส่งเสริมและพัฒนาก่อสร้างให้ไปสู่ความเป็นเลิศ และเกิดประโยชน์สูงสุดแก่ประชาชนรัฐพึงส่งเสริมและพัฒนาศูนย์สุขภาพชุมชนให้เป็นพลเมืองที่ดี มีคุณภาพและความสามารถสูงขึ้นรัฐพึงให้ความช่วยเหลือเด็ก เยาวชน สตรี ผู้สูงอายุ คนพิการ ผู้ยากไร้ และผู้ด้อยโอกาสให้สามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีคุณภาพ และคุ้มครองป้องกันมิให้บุคคลดังกล่าวถูกใช้ความรุนแรงหรือปฏิบัติอย่างไม่เป็นธรรม (ราชกิจจานุเบกษา, 2560) รวมตลอดทั้งให้การบำบัด ฟื้นฟูและเยียวยาผู้ถูกระทำการดังกล่าว การดูแลสุขภาพ และการอนามัยที่ดีจึงทำให้มีการเพิ่มของประชากรโลก ทำให้ผู้สูงอายุเพิ่มมากขึ้น เมื่อการเพิ่มประชากรโลกนับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2503 จนถึงปัจจุบันปี พ.ศ.2564 ระยะเวลา 60 กว่าปีมีจำนวนประชากรโลกเพิ่มขึ้นจากจำนวน 3,032 ล้านคนในปี พ.ศ. 2503 เป็นจำนวน 7,703 ล้านคนในปี พ.ศ. 2564 (World Meters, 2565)

จากข้อมูลสถิติขององค์การสหประชาชาติได้เทียบอัตราความเร็วของการเพิ่มขึ้นของประชากรโลกในระยะเวลา 10 ปีระหว่างปี พ.ศ. 2550 ถึง 2560 ประชากรโลกได้เพิ่มขึ้นจาก 6,609 ล้านคน เป็น 7,550 ล้านคน เท่ากับอัตราเฉลี่ยร้อยละ 1.4 ต่อปี แต่ประชากรสูงอายุกลับเพิ่มขึ้นในอัตราที่สูงมากอย่างรวดเร็ว ประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไปได้เพิ่มขึ้นจาก 611 ล้านคนในปี พ.ศ. 2550 เป็น 962 ล้านคนในปี พ.ศ.2560 เท่ากับเพิ่มขึ้นในอัตราร้อยละ 5.8 ต่อปี ดังนั้น อัตราการเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วของประชากรสูงอายุของโลกสูงกว่าอัตราเฉลี่ยของประชากรรวมถึง 4 เท่าตัว (สุรพงศ์ มาลี, 2561) อัตราการเพิ่มขึ้นของประชากรสูงอายุอย่างรวดเร็วอันเนื่องมาจากการลดลงของภาวะ

เจริญพันธุ์อย่างรวดเร็ว ทำให้ครอบครัวมีบุตรน้อยลง ประกอบกับความเจริญก้าวหน้าทางด้านวิทยาศาสตร์การแพทย์และสาธารณสุขทำให้คนไทยอายุยืนยาวขึ้น จึงส่งผลให้ก้าวเข้าสู่การเป็นสังคมสูงอายุอย่างรวดเร็ว (กุศล สุนทรธาดา, 2553) กล่าวว่าการประชากรโลกในปี พ.ศ.2560 รวมทั้งหมดประมาณ 7,550 ล้านคน ในจำนวนนี้ประกอบด้วยประชากร 60 ปีขึ้นไปจำนวน 962 ล้านคน หรือคิดเป็น 12.7% ดังนั้นเมื่อประชากรโลกมีสัดส่วนประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไปเกินกว่าร้อยละ 10 จึงเรียกได้ว่าโลกของเราได้กลายเป็น “สังคมผู้สูงอายุ” ไปแล้ว ซึ่งในจำนวน 962 ล้านคนนี้เมื่อแยกตามภูมิภาคต่าง ๆ มีจำนวนประชากรผู้สูงอายุที่แตกต่างกันมาก อัตราผู้สูงอายุสูงสุดคือ ยุโรป 24.7% รองลงมาคือ ทวีปอเมริกาเหนือ 21.7% ภาคพื้นมหาสมุทร 17.0% ลาตินอเมริกาและแคริบเบียน 13.8% เอเชีย 12.2% และแอฟริกา มีอัตราผู้สูงอายุที่น้อยที่สุด 5.5% เรียกได้ว่ายุโรปและอเมริกาเหนือเป็น “สังคมสูงอายุอย่างสมบูรณ์” ภาคพื้นมหาสมุทร ลาตินอเมริกาและแคริบเบียน และเอเชียเข้าสู่สังคมสูงอายุแล้ว เมื่อศึกษาในระดับประชากรของกลุ่มประเทศอาเซียน มีจำนวนทั้งสิ้น 647.5 ล้านคน ประเทศที่เข้าสู่สังคมสูงอายุ คือ ประเทศสิงคโปร์ 19.5% ไทย 17.1% และเวียดนาม 11.1% และเมื่อศึกษาลงระดับประชากรของไทย มีประชากรทั้งหมดประมาณ 65.5 ล้านคน เป็นประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไป 11.3 ล้านคน คิดเป็น 17.1% ถือเป็นประเทศสังคมสูงอายุไปแล้วเช่นกัน (มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย, 2561)

อย่างไรก็ตาม ผู้สูงอายุในจังหวัดนครสวรรค์ จากการศึกษา พบว่า เป็นผู้ที่มีความเปราะบางทางจิตใจ และมีสาเหตุมาจากปัญหาการเจ็บป่วยเรื้อรังความรู้สึกมีคุณค่าในตัวเองลดลง และค่านิยมต่อผู้สูงอายุ ในสังคมไทยเปลี่ยนแปลง ทำให้ต้องมีการดูแลระยะยาว รวมทั้งวัยสูงอายุเป็นวัยที่พบกับความสูญเสียคนใกล้ชิด เศรษฐกิจ และสถานะทางสังคม การเกษียณจากงานหรือเกิดความพิการ ทำให้ประสบกับภาวะโดดเดี่ยวและเกิดความทุกข์ทรวงใจที่ต้องได้รับการป้องกันและแก้ไขโดยการบังคับใช้กฎหมายที่เข้มงวดและจัดการกับปัญหาอื่น ๆ ที่เชื่อมโยงต่อเนื่องให้เบ็ดเสร็จลดระดับความรุนแรงของปัญหา โรคซึมเศร้าให้หมดสิ้นไปจากประเทศไทย และรัฐบาลได้กำหนดรูปแบบการบริหารจัดการในการป้องกันและแก้ไขปัญหาโรคซึมเศร้าในสถานศึกษา โดยมอบให้สำนักงานส่งเสริมและพัฒนาสุขภาพจิตกำหนดแนวทางการดำเนินงานส่งเสริมสุขภาพจิตและป้องกันปัญหาสุขภาพจิตในผู้สูงอายุโดยให้โรงเรียนผู้สูงอายุเป็นจุดสำคัญ ที่ผู้บริหารโรงเรียนผู้สูงอายุจะต้องร่วมนำรูปแบบการบริหารจัดการสู่การปฏิบัติเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาโรคซึมเศร้าในสถานศึกษา ให้บรรลุตามวัตถุประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลต่อไป (กรมสุขภาพจิต , 2564)

ผู้วิจัยเห็นว่าสังคมผู้สูงอายุของประเทศไทยเพิ่มขึ้น ผู้สูงอายุมีจำนวนเพิ่มขึ้นจะเป็นสังคมผู้สูงอายุในอีกไม่กี่ปีข้างหน้า ผู้สูงอายุจะต้องมีสังคมการเรียนรู้แบบผู้สูงวัยขาดคนดูแลที่ใกล้ชิด เกิดความรู้สึกลึกซึ้งถึงบุตรหลานเป็นห่วง กลัว ไม่มีคนดูแลตนเอง และเป็นสังคมวัฒนธรรมเชิงพุทธ จึงมีกรอบแนวคิดในการแก้ไขปัญหาภาวะซึมเศร้า ในสังคมไทยยุคปัจจุบันนี้เป็นอีกทางเลือกหนึ่งในการแก้ปัญหา สาเหตุสำคัญของปัญหาต่าง ๆ ทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจในการศึกษาความรู้ที่จะศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบการบริหารจัดการและวิธีการต่าง ๆ ที่จะสามารถนำมาใช้ในการป้องกันปัญหาภาวะซึมเศร้าในโรงเรียนผู้สูงอายุ โดยใช้หลักทฤษฎี 4 และเพื่อนำผลที่ได้จากการศึกษาไปเป็นแนวทางในการจัดทำแผนงาน/โครงการ ในการป้องกันปัญหาภาวะซึมเศร้า ในโรงเรียนผู้สูงอายุจังหวัดนครสวรรค์ ต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาสภาพการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุจังหวัดนครสวรรค์
2. เพื่อสร้างรูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุจังหวัดนครสวรรค์เพื่อป้องกันภาวะซึมเศร้าตามหลักทฤษฎี 4
3. เพื่อประเมินรูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุจังหวัดนครสวรรค์เพื่อป้องกันภาวะซึมเศร้าตามหลักทฤษฎี 4

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่องนี้เป็นการศึกษาเชิงผสมวิธี ข้อมูลที่ได้มาจากการศึกษาทบทวนแนวคิด ทฤษฎี เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุจังหวัดนครสวรรค์ เพื่อป้องกันภาวะซึมเศร้าตามหลักทฤษฎี 4 โดยมีการใช้เครื่องมือในการวิจัยประกอบด้วย แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้บริหารโรงเรียนผู้สูงอายุหรือ รองผู้บริหารโรงเรียนผู้สูงอายุ รวมทั้งหมดจำนวน 19 คน เป็นการเก็บข้อมูลโดยวิธีการสัมภาษณ์ (Interview) แบบมีโครงสร้าง และสนทนากลุ่ม (Focus Group) โดยใช้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 9 รูป/คน นำมาวิเคราะห์ ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยตามลำดับขั้นตอนดังนี้ การสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง การวิเคราะห์ข้อมูลโดยข้อมูลเชิงคุณภาพ ได้แก่ การจัดข้อมูลจากการศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง ใช้วิธีสังเคราะห์เนื้อหา รวบรวมรูปแบบการบริหารจัดการ ผู้เชี่ยวชาญประเมินรูปแบบจำนวน 27 คน โดยมีขั้นตอนดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาสภาพการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุจังหวัดนครสวรรค์เพื่อป้องกันภาวะซึมเศร้า

1. ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสาร ตำราวิชาการ บทความ หนังสือ วารสาร เกี่ยวกับการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุจังหวัดนครสวรรค์เพื่อป้องกันภาวะซึมเศร้า

2. สร้างแบบสัมภาษณ์สำหรับรวบรวมแนวคิดเกี่ยวกับการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุจังหวัดนครสวรรค์เพื่อป้องกันภาวะซึมเศร้า

3. สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) คือ ผู้บริหาร ครู และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับโรงเรียนผู้สูงอายุ โดยเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection) จำนวน 19 คน

4. วิเคราะห์ข้อมูล เพื่อหาสภาพการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุจังหวัดนครสวรรค์เพื่อป้องกันภาวะซึมเศร้า

ขั้นตอนที่ 2 การสร้างรูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุจังหวัดนครสวรรค์เพื่อป้องกันภาวะซึมเศร้าตามหลักอริยสัจ 4

1. ยกร่างสร้างรูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุจังหวัดนครสวรรค์เพื่อป้องกันภาวะซึมเศร้าตามหลักอริยสัจ 4

2. การสนทนากลุ่ม (Focus Group) โดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 9 รูป/คน และปรับปรุงตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อให้ได้รูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุจังหวัดนครสวรรค์เพื่อป้องกันภาวะซึมเศร้าตามหลักอริยสัจ 4 ฉบับสมบูรณ์

ขั้นตอนที่ 3 การประเมินรูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุจังหวัดนครสวรรค์เพื่อป้องกันภาวะซึมเศร้าตามหลักอริยสัจ 4

1. ประเมินรูปแบบ ด้วยเครื่องมือการวิจัยคือแบบประเมิน 4 ด้านความถูกต้อง ความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ โดยผู้เชี่ยวชาญที่เป็นผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 27 คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าความถี่ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

2. จัดทำรายงานการวิจัย

สรุปผลการวิจัย

การนำเสนอผลการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยจะนำเสนอผลการวิจัยโดยตอบคำถามการวิจัยและวัตถุประสงค์ของการวิจัย 3 ข้อ โดยผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1. สภาพการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุจังหวัดนครสวรรค์พบว่า มีสภาพการบริหารจัดการด้านการป้องกันและบำบัดภาวะซึมเศร้า โดยเริ่มจากสถาบันครอบครัวในการดูแลให้การความอบอุ่น ให้ข้อมูลข่าวสาร และความรู้ ทั้งในระบบโรงเรียน นอกโรงเรียน และการศึกษาตามอัธยาศัยแก่กลุ่มเป้าหมายอย่างต่อเนื่อง เพื่อเป็นการสร้างภูมิคุ้มกันแก่บุคคลให้มี

ความสามารถที่จะเผชิญหน้ากับปัญหา อุปสรรค และเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่ผ่านเข้ามาในช่วงชีวิต ตลอดถึงภาครัฐในการบำบัดรักษาภาวะซึมเศร้าและสนับสนุนหน่วยงานต่าง ๆ ด้วยการส่งเสริมให้บุคคลใช้ชีวิตได้อย่างมีความสุขการพัฒนาสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันสารเสพติดในโรงเรียน ควรเริ่มจากสิ่งแวดล้อมภายในบ้าน ชุมชน และโรงเรียน งานป้องกันสารเสพติดในโรงเรียน เน้นการรณรงค์ป้องกันขั้นพื้นฐาน จึงต้องคำนึงถึงสิ่งแวดล้อมทางจิตวิทยาด้วย เพื่อสร้างบรรยากาศในการทำงานที่ให้ความรู้สึกในทางบวก เพื่อส่งเสริมให้เยาวชนสามารถดำเนินชีวิตอยู่ได้ เผชิญปัญหาและแก้ปัญหาได้ โดยไม่ต้องพึ่งพาสารเสพติด

2. รูปแบบการป้องกันปัญหาภาวะซึมเศร้าในโรงเรียนผู้สูงอายุจังหวัดนครสวรรค์ตามหลักอริยสัจ 4 พบว่า 1) ผู้บริหารส่งเสริมการจัดกิจกรรมให้การยอมรับเป็นผู้นำ เป็นหัวหน้าชั้นกับผู้สูงอายุ 2) ผู้บริหารสนับสนุนการจัดกิจกรรมการพบปะพูดคุย ทำกิจกรรมร่วมกันไม่รู้สึกริษยาให้กับผู้สูงอายุ 3) ผู้บริหารส่งเสริมการจัดกิจกรรมให้โอกาสผู้สูงอายุเป็นวิทยากร 4) ผู้บริหารจัดกิจกรรมเยี่ยมบ้าน ให้ความสำคัญกับผู้สูงอายุ 5) ผู้บริหารจัดกิจกรรมให้ผู้สูงอายุประเมินตนเอง 6) ผู้บริหารส่งเสริมกิจกรรมรับประทานอาหารร่วมกันของผู้สูงอายุ 7) ผู้บริหารสนับสนุนการจัดกิจกรรมเล่นดนตรีไทยให้กับผู้สูงอายุ 8) ผู้บริหารส่งเสริมการจัดกิจกรรมบริหารจิต ด้วยฟังธรรม ฟีกสมาธิ สวดมนต์ให้กับผู้สูงอายุ 9) ผู้บริหารจัดกิจกรรมนันทนาการให้กับผู้สูงอายุ และ 10) ผู้บริหารส่งเสริมกิจกรรมใส่ใจคุณภาพการกิน อยู่ ดู ฟัง เป็นให้ผู้สูงอายุ

3. ผลการประเมินรูปแบบการป้องกันปัญหาภาวะซึมเศร้า ในโรงเรียนผู้สูงอายุจังหวัดนครสวรรค์ตามหลักอริยสัจ 4 ทั้ง 4 ด้าน ทั้ง 4 รูปแบบ ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุดทุกรูปแบบ เมื่อจำแนกตามรายชื่อ พบว่า ผลการประเมินรายด้านดังนี้ 1) ด้านการป้องกันความคิดอยากตาย หรือพยายามฆ่าตัวตาย ความถูกต้อง ความเหมาะสม ความเป็นไปได้ในการปฏิบัติ และประโยชน์ ค่าเฉลี่ย อยู่ในระดับมากที่สุด 2) ด้านการป้องกันการไม่มีสมาธิ ไม่นั่นใจในตนเอง ซึ่หลงซึ่ลืม ความถูกต้อง ความเหมาะสม ความเป็นไปได้ในการปฏิบัติ และประโยชน์ ค่าเฉลี่ย อยู่ในระดับมากที่สุด 3) ด้านการป้องกันการกระสับกระส่าย หงุดหงิดความถูกต้อง ความเหมาะสม ความเป็นไปได้ในการปฏิบัติ และประโยชน์ ค่าเฉลี่ย อยู่ในระดับมากที่สุด และ 4) ด้านการป้องกันความเบื่อหน่ายไม่ยอมทำอะไรที่เคยชอบ ความรู้สึกเชิงและเศร้าความถูกต้อง ความเหมาะสม ความเป็นไปได้ในการปฏิบัติ และประโยชน์ ค่าเฉลี่ย อยู่ในระดับมากที่สุด

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยเรื่อง รูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุจังหวัดนครสวรรค์เพื่อป้องกันภาวะซึมเศร้าตามหลักอริยสัจ 4 ผู้วิจัยได้นำมาอภิปรายผลการวิจัยได้ดังนี้

1. สภาพการการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุจังหวัดนครสวรรค์เพื่อป้องกันภาวะซึมเศร้า พบว่า แนวทางการป้องกันและแก้ไขปัญหาภาวะซึมเศร้า มีหลากหลายรูปแบบการบริหารจัดการและวิธีการ โดยมุ่งเป้าหมายให้เกิดการสร้างภูมิคุ้มกันต่อการป่วยเป็นภาวะซึมเศร้า จนถึงการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่ส่งเสริมการป่วยเป็นภาวะซึมเศร้าของบุคคล เป็นการเสริมแรงพฤติกรรมทางบวกในบุคคลนำไปสู่การปฏิเสธการป่วยเป็นโรคซึมเศร้าในที่สุด และแผนงานวิธีการป้องกันภาวะซึมเศร้า คือ การไม่ยอมรับให้มีการเกิดโรค การผลิต การค้า การเป็นภาวะซึมเศร้าในวงกว้างของภาวะซึมเศร้า การทำให้ถูกกฎหมาย การใช้ทางเลือกอื่นในสำนักงานส่งเสริมและพัฒนาสุขภาพจิต หรือการใช้มาตรการให้ผู้กระทำผิดทำกิจกรรมอื่นที่อยู่ภายใต้เงื่อนไขและกระบวนการที่กำหนดเพื่อให้เลิกพฤติกรรมแทนการจำคุก การกำหนดพื้นที่เป้าหมายโรงเรียนควรมีการกำหนดที่ชัดเจน การสำรวจและจำแนกนักเรียนผู้สูงอายุกลุ่มเสี่ยง กลุ่มเสพ การจัดระเบียบสังคมรอบโรงเรียนเพื่อลดปัจจัยเสี่ยงหรือปัจจัยที่ก่อให้เกิดการเกิดโรค ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ ผู้สูงอายุได้รับการดูแลจากลูกหลาน การเอาใจใส่ของครอบครัว สังคม วัฒนธรรมที่ดี มีชุมชนที่อบอุ่น กลุ่มเพื่อนที่ดี ระบบเศรษฐกิจที่เอื้ออำนวย การได้รับการพัฒนาสภาพจิตใจ การปรับบุคลิกภาพ การแสดงออกเพื่อเป็นการสร้างภูมิคุ้มกันแก่บุคคลให้มีความสามารถที่จะเผชิญหน้ากับปัญหา อุปสรรค และเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่ผ่านเข้ามาในช่วงชีวิต การจัดระเบียบสังคมรอบโรงเรียนเพื่อลดปัจจัยเสี่ยงหรือปัจจัยที่ก่อให้เกิดการเกิดโรค การรู้จักป้องกันตนเอง ครอบครัว และชุมชนให้รอดพ้นจากสารเสพติดด้วยวิธีการต่าง ๆ เป็นการสร้างภูมิคุ้มกันแก่บุคคลให้มีความสามารถที่จะเผชิญหน้ากับปัญหา อุปสรรค และเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่ผ่านเข้ามาในช่วงชีวิตลักษณะบุคลิกภาพส่วนบุคคล มีความรู้ความเข้าใจเรื่องโรคซึมเศร้า ความเชื่อ บรรทัดฐาน เจตคติเกี่ยวกับโรคซึมเศร้า รู้ถึงปัจจัยครอบครัว ประกอบด้วยลักษณะความสัมพันธ์ของสมาชิกในครอบครัว สถานภาพของครอบครัว ระดับการมีส่วนร่วมของสมาชิกในครอบครัว ระดับความคาดหวังต่อสมาชิกในครอบครัว สภาพเศรษฐกิจของครอบครัว สอดคล้องกับงานวิจัยของมิ่งขวัญ คงเจริญ และกัมปนาท บริบูรณ์ (2564) พบว่า สภาพลักษณะโรงเรียนผู้สูงอายุในประเทศไทยส่วนใหญ่ก่อตั้งขึ้นโดยหน่วยงานในพื้นที่และมีการดูแลในรูปแบบที่แตกต่างกัน สภาพลักษณะของโรงเรียนมีการปรับพื้นที่ให้เหมาะสมกับการใช้งานและความปลอดภัยของผู้สูงอายุ มีองค์ประกอบส่วนท้องถิ่นให้การสนับสนุน มีผู้นำ/ผู้บริหารโรงเรียนที่มีวิสัยทัศน์ และมีหน่วยงานสนับสนุนบุคลากรมาเป็นวิทยากรให้กับโรงเรียน องค์ประกอบ

ของโรงเรียนผู้สูงอายุที่ประสบความสำเร็จ พบว่า เมืองค์ประกอบดังนี้ 1) มีความเข้มแข็งของกลุ่มแกนนำ สมาชิก 2) มีส่วนร่วมของภาคีเครือข่าย 3) มีเป้าหมายร่วมกัน 4) มีกิจกรรมอย่างต่อเนื่องหลากหลาย 5) มีกองทุนงบประมาณ 6) มีการบริหารจัดการที่ดี มีการจัดการตนเอง 7) มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ 8) มีความเกื้อกูลสามัคคี ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน 9) มีคุณค่า ได้รับการยกย่อง มีส่วนร่วมทำ ประโยชน์ต่อชุมชน และ 10) มีการถ่ายทอดประสบการณ์ สืบสาน ภูมิปัญญาท้องถิ่น สำหรับรูปแบบของโรงเรียนมี 3 รูปแบบ 1) ชุมชนจัดการตนเอง 2) พึ่งพาหน่วยงานภาครัฐในพื้นที่ และ 3) แบบบูรณาการ แนวทางการพัฒนาโรงเรียนผู้สูงอายุในประเทศไทย มีความสอดคล้องกับรูปแบบการพัฒนา 4 ด้าน คือ 1) การพัฒนาอัตลักษณ์ของโรงเรียน 2) การพัฒนาโรงเรียนในฐานะของการเป็นพื้นที่แห่งการเรียนรู้ 3) การเผยแพร่องค์ความรู้ของสมาชิกในโรงเรียน และ 4) การมีปฏิสัมพันธ์กันระหว่างโรงเรียนและคนในสังคม

2. รูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุจังหวัดนครสวรรค์เพื่อป้องกันภาวะซึมเศร้าตามหลักอริยสัจ 4 พบว่า 2.1 ด้านการป้องกันความคิดอยากตายหรือพยายามฆ่าตัวตาย มีกิจกรรมป้องกันดังนี้ กิจกรรมการออกกำลังกาย กิจกรรมเข้าจังหวะ กิจกรรมการพบปะพูดคุย ทำกิจกรรมร่วมกัน ไม่ให้รู้สึกโดดเดี่ยว กิจกรรมให้โอกาสเป็นวิทยากรแนะนำเพื่อนในห้องเรียน กิจกรรมให้เป็นผู้นำ เป็นหัวหน้าชั้น กิจกรรมนันทนาการ กิจกรรมประเมินตนเอง กิจกรรมบริหารจัดการ ด้วยฟังธรรม ฟีกสมาธิ สวดมนต์ กิจกรรมเยี่ยมบ้านผู้สูงอายุ ให้ความสำคัญ กิจกรรมใส่ใจสุขภาพ การกิน อยู่ ดู ฟัง กิจกรรมรับประทานอาหารเช้าเพื่อสุขภาพ กิจกรรมเล่นดนตรีไทย 2.2 ด้านการป้องกันการไม่มีสมาธิ ไม่มั่นใจในตนเอง ซึ่หลงซึ่ลืม กิจกรรมให้คำแนะนำ สร้างความเข้าใจตนเอง กิจกรรมปฏิบัติธรรม ฟีกสมาธิ กิจกรรมเล่าประสบการณ์ตนเอง กล้าแสดงออก กิจกรรมเล่าเรื่องความสามารถของตนเอง นำเสนอหน้าชั้น กิจกรรมให้การยกย่องชมเชยให้กำลังใจ กิจกรรมเล่นเกม เล่นกีฬาผู้สูงอายุที่ฝึกสมองกระตุ้นความคิด โดมิโน ไพ่นกกระจอก กิจกรรมฝึกอาชีพ เย็บปัก ถักร้อย ร้อยลูกปัด กิจกรรมออกกำลังกาย ปรบมือตามจังหวะ กิจกรรมตอบคำถาม นับเลข กิจกรรมจัดทำบัญชีครัวเรือน ให้จดจำ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะได้มีการวางแผนที่ดีในการจัดทำกิจกรรม มีวางแผนระบบการป้องกันภาวะซึมเศร้า มีการจัดบุคคลกรที่พร้อมจะร่วมกิจกรรมสนทนา การเล่นเกม กิจกรรมทำขนม ทำอาหาร กิจกรรมปลูกผักสวนครัว จัดหาหนังสือเรียนหนังสืออ่านประกอบที่เพียงพอสำหรับผู้สูงอายุ ส่งเสริมให้มีความเข้มแข็งและได้ขอความร่วมมือทางวิชาการกับองค์กรหน่วยงานอื่น มีความรับผิดชอบด้าน การพัฒนาบุคลากรให้ได้รับความรู้ความสามารถ การฝึกอบรม การฝึกปฏิบัติ สรุปผลการดำเนินงาน มีการบริหารจัดการ กิจกรรมการออกกำลังกาย กิจกรรมเข้าจังหวะ กิจกรรมการพบปะพูดคุย ทำกิจกรรมร่วมกัน ไม่ให้รู้สึกโดดเดี่ยว กิจกรรมให้

โอกาสเป็นวิทยากรแนะนำเพื่อนในห้องเรียน กิจกรรมให้เป็นผู้นำ เป็นหัวหน้าชั้น กิจกรรมนันทนาการ กิจกรรมประเมินตนเอง กิจกรรมบริหารจัดการ ด้วยฟังธรรม ฟีกสมาธิ สวดมนต์ กิจกรรมเยี่ยมบ้านผู้สูงอายุ ให้ความสำคัญ กิจกรรมใส่ใจสุขภาพ การกิน อยู่ ดู ฟัง กิจกรรมรับประทานอาหารเพื่อสุขภาพ กิจกรรมเล่นดนตรีไทย มีกิจกรรมให้คำแนะนำ สร้างความเข้าใจตนเอง จัดกิจกรรมปฏิบัติธรรม ฟีกสมาธิ มีกิจกรรมเล่าประสบการณ์ตนเอง กล้าแสดงออก กิจกรรมเล่าเรื่องความสามารถของตนเอง นำเสนอหน้าชั้น สอดคล้องกับงานวิจัยของอรุณพล บาลยอ (2546) พบว่ากลุ่มนักเรียนผู้สูงอายุที่ไม่เคยใช้โรคซึมเศร้า ส่วนใหญ่ครูสอนตามเนื้อหาสาระที่หลักสูตรกำหนดไว้ให้ศึกษาในให้ค้นคว้าในห้องสมุด ดูวีดิทัศน์ ทำรายงาน เรียงความ หรือเขียนคำขวัญในวันสำคัญต่าง ๆ มีการจัดนิทรรศการและเดินรณรงค์ต่อต้านโรคซึมเศร้า จัดการแข่งขันกีฬาภายในโรงเรียน และจัดให้มีการตรวจสุขภาพนักเรียนผู้สูงอายุนำนักเรียนผู้สูงอายุเข้าร่วมกิจกรรมในวันสำคัญทางศาสนา และจัดกิจกรรมอบรมจริยธรรม สอนทักษะด้านงานอาชีพ จัดให้มีกิจกรรมเข้าค่ายพักแรมลูกเสือและเนตรนารี และให้นักเรียนผู้สูงอายุแสดงบทบาทสมมติเกี่ยวกับโรคซึมเศร้า ให้เพื่อนในห้องเรียนคอยสอดส่องดูแล แนะนำ ตักเตือนและสังเกตพฤติกรรมขอเสนอแนะ คือ โรงเรียนควรสอนเรื่องโรคซึมเศร้าที่ปรากฏในปัจจุบัน นำนักเรียนผู้สูงอายุ ไปทัศนศึกษาฉายวีดิทัศน์ และซีดีเรื่องโรคซึมเศร้า จัดมุมเรื่องโรคซึมเศร้า จัดกิจกรรมทางศาสนา ส่งเสริมให้ชุมชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมของโรงเรียน และมีการจัดตั้งชมรมต่าง ๆ ให้นักเรียนผู้สูงอายุ กลุ่มนักเรียนผู้สูงอายุที่มีประสบการณ์ในการป่วยเป็นโรคซึมเศร้า พบว่า ส่วนใหญ่ครูคอยให้ความรู้ตักเตือน และควบคุมดูแลพฤติกรรมนักเรียนผู้สูงอายุอย่างใกล้ชิดทั้งในและนอกโรงเรียน และสอดคล้องกับงานวิจัยของดุสิต แสงรัมย์ (2554) พบว่า การป้องกันปัญหาโรคซึมเศร้าในโรงเรียน ได้แก่ 1) โรงเรียนควรมีการจัดสถานที่พักผ่อนหย่อนใจในโรงเรียนแก่นักเรียนผู้สูงอายุอย่างเพียงพอ การจัดสถานที่พักผ่อนให้เหมาะสม สะอาด ร่มรื่นปลอดภัย ทำให้จิตใจสบายเมื่อจิตใจสบาย ทำให้นักเรียนผู้สูงอายุมีสติไตร่ตรอง มีเหตุผล ไม่สนใจอบายมุขช่วยลดปัญหาการหนีเรียนและลดปัญหาโรคซึมเศร้าได้ 2) โรงเรียนควรประสานงานกับโรงพยาบาล ตำรวจ หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการป้องกันปัญหาโรคซึมเศร้าเป็นระยะ 3) ควรมีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับการป้องกันยาเสพติดระหว่างโรงเรียนกับผู้ปกครอง โดยการให้มีการประชุมระหว่างผู้ปกครองและบุคลากรในโรงเรียน เกี่ยวกับแนวทางการป้องกันปัญหาโรคซึมเศร้าอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ และควรมีการประเมินผลหลังเสร็จสิ้นแต่ละโครงการเพื่อทราบความคืบหน้าในแต่ละโครงการและ 4) โรงเรียนควรสนับสนุนให้มีการสร้างเครือข่ายระหว่างบ้าน วัด โรงเรียน ในการเฝ้าระวังนักเรียนผู้สูงอายุที่มีพฤติกรรมเสี่ยงต่อโรคซึมเศร้าทุกรูปแบบการบริหารจัดการ และภูษิต วงศ์หล่อสายชล (2555) พบว่า รูปแบบการบริหาร

จัดการการเรียนรู้แบบกำกับตนเองที่จำเป็นประกอบด้วย 4 รูปแบบการบริหารจัดการ ได้แก่ 1) รูปแบบการบริหารจัดการการเรียนรู้แบบกำกับตนเองด้านพุทธิปัญญา 2) รูปแบบการบริหารจัดการการเรียนรู้แบบกำกับตนเองด้านพฤติกรรมการณ์เรียน 3) รูปแบบการบริหารจัดการการเรียนรู้แบบกำกับตนเองด้านบริหารการเรียนออนไลน์ 4) รูปแบบการบริหารจัดการการเรียนรู้แบบกำกับตนเองด้านแรงจูงใจโดยผู้เรียนใช้รูปแบบการบริหารจัดการการเรียนรู้แบบกำกับตนเองทุกด้านในระดับมาก ด้านรูปแบบการบริหารจัดการการส่งเสริมรูปแบบการบริหารจัดการการเรียนรู้แบบกำกับตนเองของผู้เรียนประกอบด้วยรูปแบบการบริหารจัดการการเรียนการสอนที่แตกต่างกัน ได้แก่ วิดีโอ เอกสารประกอบการเรียน เสียง การมอบหมายงาน กระดานสนทนา การสนทนาออนไลน์ การทดสอบก่อนหลังเรียนและบริบทเครือข่ายสังคมออนไลน์ ด้านรูปแบบการบริหารจัดการการส่งเสริมรูปแบบการบริหารจัดการการเรียนรู้แบบกำกับตนเองส่งผลให้ผู้เรียนมีระดับรูปแบบการบริหารจัดการการเรียนรู้แบบกำกับตนเองและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 และโรซาติ (Rosati, M.M, 2000) พบว่า การป้องกันปัญหาโรคซึมเศร้าในโรงเรียน เป็นต้นว่าควรให้ความรู้แก่นักเรียนผู้สูงอายุโดยการเชิญวิทยากรมาบรรยายให้ความรู้ เพื่อให้ให้นักเรียนผู้สูงอายุสามารถซักถามข้อสงสัยต่าง ๆ เกี่ยวกับยา เสพติดกับวิทยากรโดยตรง เพราะวิทยากรที่ได้รับเชิญมาบรรยายมักจะเป็นบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับโรคซึมเศร้าโดยตรง ได้แก่ แพทย์ ตำรวจ และนักสังคมสงเคราะห์

3. ผลการประเมินรูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุจังหวัดนครสวรรค์เพื่อป้องกันภาวะซึมเศร้าตามหลักอริยสัจ 4 มีความถูกต้อง มีความเหมาะสม มีความเป็นไปได้ในการปฏิบัติและมีประโยชน์ ค่าเฉลี่ย และ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน อยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ ผลการจัดทำรูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุจังหวัดนครสวรรค์เพื่อป้องกันภาวะซึมเศร้าตามหลักอริยสัจ 4 โดยที่ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบการบริหารจัดการ เอกสารพระไตรปิฎก และขณะเดียวกัน ผู้วิจัยได้ไปสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 19 คน ซึ่งผู้ทรงคุณวุฒิล้วนแล้วแต่เป็นผู้มีความรู้ความสามารถมีประสบการณ์หลายสาขาทั้งในรูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุจังหวัดนครสวรรค์เพื่อป้องกันภาวะซึมเศร้า ผู้วิจัยได้สังเคราะห์สรุป เอกสารและจากการสัมภาษณ์ นำแนวคิดจากการสนทนากลุ่มมาสังเคราะห์รวมเป็นรูปแบบ และหลังจากนั้นผู้วิจัยจึงได้ส่งไปให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 9 รูป/คน ซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นผู้มีความรู้ ความสามารถในด้านรูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุจังหวัดนครสวรรค์เพื่อป้องกันภาวะซึมเศร้าตามหลักอริยสัจ 4 ได้ทำการประเมินรูปแบบ ผลการประเมินจึงออกมาอยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน สอดคล้องกับงานวิจัยของเบญจมาศ เมืองเกษม (2562) พบว่า การพัฒนารูปแบบการ

บริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในการพัฒนาคุณภาพชีวิตจังหวัดเชียงรายในภาพรวมอยู่ในระดับสูง ($\bar{X} = 3.95$, S.D. = 0.58) สำหรับการพัฒนารูปแบบ มีกระบวนการจัดการโดยใช้หลัก 5 ก ได้แก่ กลุ่ม กรรมการ กติกา กิจกรรม และกองทุนมาเป็นฐานการบริหารจัดการ โดยมุ่งเน้นให้เกิดการพัฒนาคุณภาพชีวิตทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สังคมและเศรษฐกิจ นำทุนทางสังคมในชุมชนและการมีส่วนร่วมมาเป็นพลังขับเคลื่อนในการดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมายสำคัญ คือ สูงวัยอย่างทรงคุณค่า ชราอย่างภาคภูมิใจ

องค์ความรู้ใหม่

ผู้วิจัยสรุป รูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุจังหวัดนครสวรรค์เพื่อป้องกันภาวะซึมเศร้าตามหลักอริยสัจ 4 ในสี่ด้านซึ่งสรุปเป็นองค์ความรู้ได้ดังนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. กิจกรรมการดูแลการบริหารจัดการเพื่อป้องกันปัญหาภาวะซึมเศร้าในโรงเรียนผู้สูงอายุ ควรมีการกำหนดนโยบายการพัฒนาเพื่อปรับปรุงกิจกรรมให้ได้อยู่เสมอ ตามหลักพุทธธรรมที่นำมาปฏิบัติ

2. ควรนำผลการวิจัยไปกำหนดนโยบายที่จะส่งเสริมการพัฒนาความสามารถของ
ผู้บริหารในการดูแลภาวะซึมเศร้า โดยนำพุทธธรรมมาบูรณาการอย่างเป็นรูปธรรม

3. ควรนำผลการศึกษารูปแบบการบริหารจัดการเพื่อป้องกันปัญหาภาวะซึมเศร้า
ไปเสนอเป็นนโยบายหรือแผนเชิงปฏิบัติการในโรงเรียนหรือในหน่วยงานทางการศึกษาอื่น

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

จากการวิจัยได้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับประเด็นการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ดังต่อไปนี้

1. ควรสร้างหลักสูตรกระบวนการกิจกรรมเพื่อพัฒนาการปฏิบัติกิจกรรมดูแล
ผู้สูงอายุในมหาวิทยาลัย ที่เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่น โดยทำกิจกรรมเชิงบูรณาการพุทธธรรม

2. รูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุจังหวัดนครสวรรค์เพื่อป้องกันภาวะ
ซึมเศร้า คือ มุ่งให้ผู้บริหารได้พัฒนาบุคลากร เพื่อบริหารจัดการที่เป็นประโยชน์

3. รูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุจังหวัดนครสวรรค์เพื่อป้องกันภาวะ
ซึมเศร้า ควรนำการพัฒนามาดำเนินการบริหารงานดูแลภาวะซึมเศร้า ทั้งหมด

เอกสารอ้างอิง

กรมสุขภาพจิต. (2564). *แผนยุทธศาสตร์กรมสุขภาพจิต ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม
แห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ.2560-2564)*. เข้าถึงได้จาก [https:// dmh.go.th/intranet/
p2554/แผนยุทธ_2560-2564.pdf](https://dmh.go.th/intranet/p2554/แผนยุทธ_2560-2564.pdf)

กุศล สุนทรธาดา. (2553). *คุณค่าผู้สูงอายุในสายตาสังคมไทย*. นครปฐม : สำนักพิมพ์ประชากรและ
สังคม สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล.

ดุสิต แสงรัมย์. (2545). *การศึกษาสภาพการใช้และแนวทางป้องกันการใช้สารเสพติดของนักเรียนใน
โรงเรียนนาร่องจัดการศึกษา 9 ปี สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัด
นครราชสีมา*. (รายงานการวิจัย). นครราชสีมา : สถาบันราชภัฏนครราชสีมา.

เบญจมาศ เมืองเกษม. (2562). *การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในการพัฒนา
คุณภาพชีวิต จังหวัดเชียงราย*. *วารสารวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา*
, 11(1), 49-58.

ภูษิต วงศ์หล่อสายชล. (2555). *การวิจัยและพัฒนาคู่มือรูปแบบการส่งเสริมรูปแบบการเรียนรู้แบบ
กำกับตนเองในบริบทการเรียนออนไลน์ของนักศึกษามหาวิทยาลัยด้วยการออกแบบการ
เก็บรวบรวมข้อมูลผ่านระบบออนไลน์*. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาวิธี
วิทยาการวิจัยการศึกษา). คณะครุศาสตร์ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- มิ่งขวัญ คงเจริญ และกัมปนาท บริบูรณ์. (2564). การพัฒนารูปแบบโรงเรียนผู้สูงอายุโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน. *วารสารวิชาการศึกษาศาสตร์*, 22(1), 134-149.
- มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย. (2561). *สถานการณ์ผู้สูงอายุไทย พ.ศ.2560*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์เดือนตุลา.
- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560. (2560, 6 เมษายน). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 134 ตอนที่ 40 ก, หน้า 1.
- ศุภชัย ศรีสุภาพ. (2555). *โครงการส่งเสริมการมีรายได้และการมีงานทำของผู้สูงอายุ ตามนโยบายประชารัฐเพื่อสังคม*. (รายงานการวิจัย). สถาบันเสริมศึกษาและทรัพยากรมนุษย์ : สำนักงานศูนย์วิจัยและให้คำปรึกษาแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สุรพงษ์ มาลี. (2561). เตรียมความพร้อมกำลังคนภาครัฐสู่สังคมสูงอายุอย่างไร? *เกษรรอยยุทธศาสตร์ชาติและแผนการปฏิรูปประเทศ. วารสารข้าราชการ*, 60(4), 9-11.
- อรรถพล บาลยอ. (2546). *แนวทางการป้องกันและแก้ไขปัญหาโรคซึมเศร้าในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่*. (วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- Rosati, M.M. (2000). Free School Project. Lawrence Public School Massachusetts : Education Development Center.
- World Meters. (2565). *ข้อมูลสถิติขององค์การสหประชาชาติ*. เข้าถึงได้จาก <https://www.worldometers.info/th>

กลยุทธ์ในการจัดการท่องเที่ยวชุมชนเชิงสร้างสรรค์ในเขตเทศบาลเมืองชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ ตามหลักสี่ปฐพีธรรม 7

Strategies for Creative Community Tourism Management in Chumsaeng
Municipality, Nakhon Sawan Province according to Sappurisadhamma 7

วรวัช จิตมawang¹ และพระครูนิวิฐศีลขันธ²

Voravot Chitmahawong and Phrakhrunivitsinlakhon

Received: June 28, 2023

Revised: August 04 2023

Accepted: August 23, 2023

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาการจัดการท่องเที่ยวชุมชนเชิงสร้างสรรค์ 2) ศึกษาความสัมพันธ์ของการจัดการท่องเที่ยวชุมชนเชิงสร้างสรรค์ตามหลักสี่ปฐพีธรรม 7 และ 3) นำเสนอกลยุทธ์ในการจัดการท่องเที่ยวชุมชนเชิงสร้างสรรค์ในเขตเทศบาลเมืองชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ ตามหลักสี่ปฐพีธรรม 7 เป็นการวิจัยแบบผสานวิธี โดยใช้แบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตเทศบาลเมืองชุมแสง อำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ จำนวน 377 คน และการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 21 รูป/คน โดยใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึกกึ่งโครงสร้าง ผลการวิจัย พบว่า 1) การจัดการท่องเที่ยวชุมชนเชิงสร้างสรรค์ อยู่ในระดับมาก การจัดการท่องเที่ยวชุมชนเชิงสร้างสรรค์ตามหลัก 5AS โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก 2) หลักสี่ปฐพีธรรม 7 มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการจัดการท่องเที่ยวชุมชนเชิงสร้างสรรค์ตามหลัก 5AS ในระดับสูง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และ 3) กลยุทธ์ในการจัดการท่องเที่ยวชุมชนเชิงสร้างสรรค์ในเขตเทศบาลเมืองชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ ตามหลักสี่ปฐพีธรรม 7 ได้แก่ กลยุทธ์ที่ 1 กลยุทธ์เชิงรุก 1.1 ส่งเสริมการลงทุนให้กับผู้ประกอบการในชุมชน 1.2 ส่งเสริมการตั้งกลุ่มโฮมส

¹⁻² มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย; Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding author, e-mail: voravot_22@hotmail.com

เต๋ยภายในชุมชน 1.3 ส่งเสริมการลงทุนท่องเที่ยวด้วด้านสุขภาพ 1.4 ส่งเสริมผลิตภัณฑ์ด้านการเกษตร
ในชุมชน กลยุทธ์ที่ 2 กลยุทธ์เชิงรับ 2.1 จัดทำปฏิทินการท่องเที่ยว 2.2 จัดอบรมมัคคุเทศก์ใน
ชุมชน 2.3 จัดกิจกรรมเชื่อมโยงการท่องเที่ยว 2.4 จัดกิจกรรมย้อนรอยละครงกรรม กลยุทธ์ที่ 3
กลยุทธ์เชิงป้องกัน 3.1 สนับสนุนการจัดทำปฏิทินการท่องเที่ยว 3.2 สนับสนุนการจัดอบรม
มัคคุเทศก์ในชุมชน 3.3 สนับสนุนการจัดกิจกรรมเชื่อมโยงการท่องเที่ยว 3.4 สนับสนุนการจัด
กิจกรรมย้อนรอยละครงกรรม และกลยุทธ์ที่ 4 กลยุทธ์เชิงทบทวน 4.1 พัฒนารูปแบบการจัดทำ
เอกสารเส้นทางท่องเที่ยว 4.2 ปรับปรุงการจัดทำแพ็กเกจการท่องเที่ยว 4.3 ปรับปรุงการจัด
กิจกรรมดูแลสิ่งแวดล้อมในชุมชน 4.4 แก้ไขการจัดกิจกรรมดูแลความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว

คำสำคัญ: กลยุทธ์การท่องเที่ยวชุมชน, การท่องเที่ยวชุมชนเชิงสร้างสรรค์, หลักสัปปุริสธรรม 7,
เมืองชุมแสง

Abstract

The purposes of this research article were 1) to study creative community tourism management; 2) to study the relationship of creative community tourism management according to Sappurisdhamma 7; and 3) to present strategies for creative community tourism management in Chum Saeng Municipality, Nakhon Sawan Province according to Sappurisdhamma 7. It was a mixed methods research by using a questionnaire with a sample group who were 377 people living in Chum Saeng Municipality, Chum Saeng District, Nakhon Sawan Province and in-depth interviews with 21 key informants using a semi-structured in-depth interview form. The results of the research found that 1) creative community tourism management, overall was at a high level; creative community tourism management according to 5AS principles was at a high level; 2) Sappurisdhamma 7 had a positive relationship with creative community tourism management according to 5AS principles at a high level with statistical significance at the 0.05 level; and 3) strategies for organizing creative community tourism in Chum Saeng Municipality, Nakhon Sawan Province according to Sappurisdhamma 7, namely Strategy 1: Proactive strategy consisted of 1.1 promoting investment for entrepreneurs in the community, 1.2 promoting the

establishment of homestay groups within the community, 1.3 promoting investment in health tourism, 1.4 promoting agricultural products in the community: Strategy 2: Defensive strategy consisted of 2.1 creating a tourism calendar, 2.2 organizing training for community guides, 2.3 organizing tourism linking activities, 2.4 organizing activities to relive the Kongkamma drama; Strategy 3 Preventive strategy consisted of 3.1 support the preparation of a tourism calendar, 3.2 support organizing training for community guides, 3.3 supporting the organization of activities linking tourism, 3.4 supporting the organization of activities looking back at the Krongkamma drama; and Strategy 4: A review strategy consisted of 4.1 developing a format for documenting tourist routes, 4.2 improving the preparation of travel packages, 4.3 improving the organization of environmental care activities in the community, 4.4 modifying activities to ensure safety of tourists.

Keywords: Community Tourism Strategy, Creative Community Tourism, Sappurisadhamma 7, Chum Saeng

บทนำ

ตลาดชุมชนแสงเป็นอีกหนึ่งความเก่าแก่ ที่นักท่องเที่ยวควรมาสัมผัสความคลาสสิกจากวิถีชีวิต วัฒนธรรมและประเพณีที่คงความเป็นเอกลักษณ์ ไม่มีแปรเปลี่ยน ความอหังการของชาวชุมชนแสง เป็นเสน่ห์ที่น่าหลงใหลอย่างยิ่ง ตลาด 100 ปีชุมชนแสง เป็นแหล่งรวมความดั้งเดิมที่มีมาแต่โบราณ นอกจากรสชาติอาหารของพ่อค้าแม่ขายยังให้ความรู้สึกเหมือนได้หวนกลับไปในยุคโบราณ มาที่ตลาดชุมชนแสงต้องเดินให้ทั่ว เพราะจะมีร้านที่น่าสนใจอยู่ตามชอกชอย ชาวบ้านที่นี่ยังอหังการดี มีน้ำใจ และยังมีสะพานแขวนริมแม่น้ำ่าน ที่มีประวัติที่น่าสนใจไม่น้อย ครั้งหนึ่งเคยเกิดอุบัติเหตุเรือล่มกับนักเรียนที่นั่งเรือแม่ลำข้ามฟาก แม้ไม่มีนักเรียนเสียชีวิต แต่หนังสือเสียหายเกือบทั้งหมด นักเรียนจึงเขียนหนังสือเรียนไปทางรัฐบาลว่าพวกเขามีความเสี่ยงต่อการเดินทางข้ามฟากไปโรงเรียนชุมชนแสงชุนทิต รัฐบาลจึงมีคำสั่งให้สร้างสะพานหรืออุโมงค์ขึ้นมา ใช้สำหรับการเดินทาง จึงเกิดเป็นจุดที่สวยงามคงความเก่าแก่ให้กับเมืองชุมชนแสง จนถึงปัจจุบัน ชาวชุมชนแสงใช้เป็นพื้นที่เดินวิ่งออกกำลังกายในช่วงเช้า แม้จะเป็นถนนสัญจรของมอเตอร์ไซค์ แต่ชาวบ้านต่างเป็นมิตรคอยหลบทางให้คนเดินถ่ายภาพ เก็บความงดงามของสะพานได้อย่างเต็มที่ ทั้งอีกหนึ่งจุดเช็คอินสุดคลาสสิก

ของชุมแสง ชาติไม่ได้เลยที่ สถานีรถไฟชุมแสง ทางเลือกการสัญจรสำหรับหลายคนที่นี่ยังคงเป็นรถไฟโดยสาร ที่เล่นอยู่ไม่เว้นวัน สถานีรถไฟชุมแสงยังคงความดั้งเดิมเอาไว้ แม้ว่าจะมีการปรับปรุงในแต่ละจุด แต่ความเก่าแก่ยังมีให้เห็นอยู่อย่างชัดเจน ทั้งภาพวาดเรื่องราวเกี่ยวกับรถไฟที่ติดอยู่ตามผนัง การให้บริการที่เป็นกันเองของชาวชุมแสง โชคดีที่ในช่วงเวลานั้นมีรถไฟผ่านมาจอดพักรับส่งผู้โดยสารพอดี เราจึงถือโอกาสถ่ายรูปเก็บไว้ประหนึ่งว่าได้ขึ้นรถไฟจริง ๆ แต่หากคราวหน้าพอจะมีเวลาไม่รีบร้อนนัก เราจะนั่งรถไฟมาเที่ยวชุมแสงจากกทม.เลย เพื่อสัมผัสความเป็นตลาดเก่าของตลาดชุมแสงให้เข้าถึงมากกว่านี้

สภาพทั่วไปและข้อมูลพื้นฐานของเทศบาลเมืองชุมแสง ด้านกายภาพ ที่ตั้งของชุมชนเทศบาลเมืองชุมแสงตั้งอยู่ในบริเวณตอนเหนือของจังหวัดนครสวรรค์ ในเขตอำเภอชุมแสง ห่างจากจังหวัดนครสวรรค์ไปทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือ ประมาณ 39 กิโลเมตร บนถนนทางหลวงหมายเลข 225 ชุมชนเมืองสภาพพื้นที่โดยทั่วไปเป็นที่ราบริมแม่น้ำน่าน บริเวณตะวันออกของชุมชน ถัดจากทางรถไฟออกไปเป็นที่ลุ่ม พื้นที่เกษตรกรรม และพื้นที่ชุ่มน้ำ ชุมแสงมีลักษณะสภาพแวดล้อมทางกายภาพ ที่แบ่งพื้นที่ออกเป็นบริเวณต่าง ๆ อย่างเด่นชัด โดยแม่น้ำน่าน คลองจรเข้เผือก คลองระนง และทางรถไฟสายเหนือ ศูนย์กลางชุมชนคือตลาดชุมแสง ตั้งอยู่ตอนกลางของพื้นที่ชุมชนระหว่างแม่น้ำน่านกับทางรถไฟ แหล่งน้ำและเส้นทางน้ำที่สำคัญในชุมชน ได้แก่ บ่อหกบาท คลองจรเข้เผือก คลองระนง และแม่น้ำน่าน มีประชากร จำนวน 8,080 คน จุดเด่นของการท่องเที่ยวชุมชน ได้แก่ 1) ประเพณี จัดงานปีใหม่ ประมาณเดือนมกราคม 1.1) ตักบาตรข้าวสาร-อาหารแห้ง 1.2) งานเลี้ยงสังสรรค์ส่งท้ายปีเก่า-ต้อนรับปีใหม่ 2) ประเพณี สงกรานต์ ประมาณเดือนเมษายน 2.1) สรงน้ำพระ 9 รูป 2.2) รดน้ำขอพรพระและผู้สูงอายุ 2.3) รดน้ำขอพรผู้บังคับบัญชา 2.4) ปลอยพันธุ์ปลา 2.5) จัดถนนรดน้ำสงกรานต์ 3-5 วัน 3) ประเพณีงานประจำปีเจ้าพ่อ-เจ้าแม่ชุมแสง ประมาณเดือน พฤศจิกายน-ธันวาคม 3.1) จัดขบวนพาเหรดของโรงเรียนในสังกัด 3 โรงเรียน เข้าร่วมขบวนแห่เจ้า 4) ประเพณีลอยกระทง ประมาณเดือนพฤศจิกายน 4.1) จัดกระทงใหญ่ร่วมขบวนแห่ที่วัดคลองระนง 4.2) ประเพณีวันเข้าพรรษา ประมาณเดือนกรกฎาคม 4.3) โรงเรียนในสังกัดเทศบาลจัดเทียนจำนำพรรษาไปถวายวัดต่างๆ และมีปัญหาเชิงการท่องเที่ยวชุมชนจากการที่จำนวนนักท่องเที่ยวลดลง (เทศบาลเมืองชุมแสง, 2565)

ยุทธศาสตร์การพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตจังหวัดนครสวรรค์ (พ.ศ. 2561-2565) วิสัยทัศน์องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดนครสวรรค์เป็นองค์กรหลักในการบริการสาธารณะที่มีคุณภาพ ยุทธศาสตร์ส่งเสริมการท่องเที่ยว เป้าประสงค์เชิงประเด็นยุทธศาสตร์ มีจำนวนนักท่องเที่ยวและรายได้จากการท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น พัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยว

ยุทธศาสตร์ของเทศบาลเมืองชุมแสงวิสัยทัศน์การพัฒนาเทศบาลเมืองชุมแสง “โครงสร้างพื้นฐานดีมีมาตรฐาน บริการก้าวหน้า สู่การพัฒนาคน เสริมสร้างชุมชนเข้มแข็ง สังคมชุมแสงน่าอยู่” ยุทธศาสตร์การพัฒนาเทศบาลเมืองชุมแสง ยุทธศาสตร์การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน เป้าประสงค์ประชาชน มีความตระหนักในการรักษาด้านสิ่งแวดล้อม ชยะมูลฝอย สิ่งปฏิกูลและน้ำเสียเป็นไปตามหลักวิชาการจำนวนสถานที่ กิจกรรมที่ได้รับการส่งเสริมพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยว ตัวชี้วัด 1) จำนวนกิจกรรมให้ความรู้เกี่ยวกับการกำจัดน้ำเสียและลดปริมาณขยะ และ 2) จำนวนกิจกรรมการส่งเสริมและพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยว (เทศบาลเมืองชุมแสง, 2565)

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษากลยุทธ์ในการจัดการท่องเที่ยวชุมชนเชิงสร้างสรรค์ในเขตเทศบาลเมืองชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ ตามหลักสัปปุริสธรรม 7 เพื่อให้ทราบแนวทางที่ผู้ประกอบการต้องการปรับปรุงกลยุทธ์การบริการกิจการของตนเพื่อดึงคนเข้ามาใช้บริการท่องเที่ยว สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินกิจการได้ และทราบข้อมูลในการวางแผนกลยุทธ์ หรือแผนทางการตลาดที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาปรับปรุงกระบวนการบริการเพื่อให้นักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวท้องถิ่นของตนได้

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาระดับการจัดการท่องเที่ยวชุมชนเชิงสร้างสรรค์ในเขตเทศบาลเมืองชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์
2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ของการจัดการท่องเที่ยวชุมชนเชิงสร้างสรรค์ในเขตเทศบาลเมืองชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ ตามหลักสัปปุริสธรรม 7
3. เพื่อนำเสนอกลยุทธ์ในการจัดการท่องเที่ยวชุมชนเชิงสร้างสรรค์ในเขตเทศบาลเมืองชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ ตามหลักสัปปุริสธรรม 7

วิธีดำเนินการวิจัย

บทความวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) ประกอบด้วย *การวิจัยเชิงปริมาณ*

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ประชาชนที่มีอายุตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไป ที่อาศัยอยู่ในเขตเทศบาลเมืองชุมแสง อำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ จำนวน 10 ชุมชน จำนวน 6,285 คน (เทศบาลเมืองชุมแสง, 2565) วิธีการสุ่มกลุ่มตัวอย่าง คำนวณหาขนาดกลุ่มตัวอย่างของ Taro Yamane โดยทำการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน

377 คน เครื่องมือวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามที่มีค่าความเชื่อมั่น โดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) ได้ค่า 0.990 แบ่งออกเป็น 4 ตอน ดังนี้ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ตอนที่ 2 การจัดการท่องเที่ยวชุมชนเชิงสร้างสรรค์ ในเขตเทศบาลเมืองชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ ตามหลักสี่ปฐพีธรรม 7 ตอนที่ 3 การจัดการท่องเที่ยวชุมชนเชิงสร้างสรรค์ตามหลัก 5AS และตอนที่ 4 แนวทางการกำหนดกลยุทธ์ในการจัดการท่องเที่ยวชุมชนเชิงสร้างสรรค์ ในเขตเทศบาลเมืองชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ ตามหลักสี่ปฐพีธรรม 7

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือในการวิจัย พบว่า ค่าความเชื่อมั่น (Reliability) โดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) เท่ากับ 0.990 สถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและ ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson's Product Moment Correlation Coefficient)

การวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 21 รูป/คน ประกอบด้วย 1) ด้านตัวแทนองค์การบริหารในเขตเทศบาล 2) ด้านตัวแทนประชาชน 3) ด้านนักปราชญ์ชุมชน 4) ด้านนักธุรกิจชุมชน 5) ด้านผู้นำท้องถิ่น 6) ด้านนักวิชาการเฉพาะด้าน และ 7) ด้านนักท่องเที่ยว ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล โดยมุ่งเน้นการวิเคราะห์โดยการสรุปตามสาระสำคัญด้านเนื้อหาที่กำหนดไว้ โดยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

สรุปผลการวิจัย

1. ระดับการจัดการท่องเที่ยวชุมชนเชิงสร้างสรรค์ในเขตเทศบาลเมืองชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ ตามหลักสี่ปฐพีธรรม 7 พบว่า

1.1 การจัดการท่องเที่ยวชุมชนเชิงสร้างสรรค์ ในเขตเทศบาลเมืองชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ ตามหลักสี่ปฐพีธรรม 7 โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.76$) เมื่อพิจารณารายละเอียดเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่อยู่ในระดับค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ด้านบุคคลอุปถัมภ์ (การรู้จักบุคคล) ($\bar{X} = 4.12$) รองลงมาคือ ด้านกาลัญญา (การรู้จักกาล) ($\bar{X} = 3.93$) ด้านปรีชญญา (การรู้จักชุมชน) ($\bar{X} = 3.91$) ด้านมัตตัญญา (การรู้จักประมาณ) ($\bar{X} = 3.90$) ด้านธัมมัญญา (การรู้จักเหตุ) ($\bar{X} = 3.76$) ด้านอิตตัญญา (การรู้จักตน) ($\bar{X} = 3.52$) และด้านอถัญญา (การรู้จักผล) ($\bar{X} = 3.17$)

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของการจัดการท่องเที่ยวชุมชนเชิงสร้างสรรค์ ตามหลักสี่ปรัศธรรม ในภาพรวม

หลักสี่ปรัศธรรม 7	ระดับความคิดเห็น		
	\bar{X}	S.D.	แปลผล
1. ธัมมัญญาตา (การรู้จักเหตุ)	3.76	0.79	มาก
2. อตถัญญาตา (การรู้จักผล)	3.17	0.91	ปานกลาง
3. อตตัญญาตา (การรู้จักตน)	3.52	0.82	มาก
4. มัตตัญญาตา (การรู้จักประมาณ)	3.90	0.74	มาก
5. กาลัญญาตา (การรู้จักกาล)	3.93	0.75	มาก
6. ปริสัญญาตา (การรู้จักชุมชน)	3.91	0.77	มาก
7. ปุคคโลปปรัญญาตา (การรู้จักบุคคล)	4.12	0.66	มาก
ภาพรวม	3.76	0.78	มาก

การจัดการท่องเที่ยวชุมชนเชิงสร้างสรรค์ตามหลัก 5AS ในเขตเทศบาลเมืองชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.81$) เมื่อพิจารณารายละเอียดเป็นรายด้านพบว่า ด้านที่อยู่ในระดับค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ด้านความสะดวกในการเดินทาง ($\bar{X} = 3.88$) รองลงมาคือ ด้านสิ่งดึงดูดใจ ($\bar{X} = 3.85$) ด้านการบริการที่พัก ($\bar{X} = 3.78$) ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว ($\bar{X} = 3.77$) และด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ($\bar{X} = 3.74$)

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของการจัดการท่องเที่ยวชุมชนเชิงสร้างสรรค์ตามหลัก 5AS โดยภาพรวม

การจัดการท่องเที่ยวชุมชนเชิงสร้างสรรค์ตามหลัก 5AS	ระดับความคิดเห็น		
	\bar{X}	S.D.	แปลผล
1. สิ่งดึงดูดใจ	3.85	0.78	มาก
2. ความสะดวกในการเดินทาง	3.88	0.64	มาก
3. สิ่งอำนวยความสะดวก	3.74	0.89	มาก
4. การบริการที่พัก	3.78	0.80	มาก
5. กิจกรรมการท่องเที่ยว	3.77	0.87	มาก
ภาพรวม	3.81	0.81	มาก

2. ความสัมพันธ์ของการจัดการท่องเที่ยวชุมชนเชิงสร้างสรรค์ในเขตเทศบาลเมืองชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ ตามหลักสัปปุริสธรรม 7 พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของหลักสัปปุริสธรรม 7 ในภาพรวม กับการจัดการท่องเที่ยวชุมชนเชิงสร้างสรรค์ตามหลัก 5AS พบว่า ในภาพรวม มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับสูง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านสรุปได้ พบว่า ด้านที่มีความสัมพันธ์สูงสุด ได้แก่ ด้านกาลัญญาตา (การรู้จักกาล) ($r=0.44$) รองลงมาคือ ด้านมัตตัญญาตา (การรู้จักประมาณ) ($r=0.42$) ด้านปุคคลโลปปรัญญาตา (การรู้จักบุคคล) ($r=0.41$) ด้านอัตตัญญาตา (การรู้จักตน) ($r=0.34$) ด้านปริสัญญญาตา (การรู้จักชุมชน) ($r=0.32$) ด้านธัมมัญญาตา (การรู้จักเหตุ) ($r=0.31$) และด้านอัตถัญญาตา (การรู้จักผล) ($r=0.28$)

ตารางที่ 3 ความสัมพันธ์ของหลักสัปปุริสธรรมกับการจัดการท่องเที่ยวชุมชนเชิงสร้างสรรค์ในเขตเทศบาลเมืองชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ ตามหลัก 5AS

	X1	X2	X3	X4	X5	X6	X7	Xรวม	Y1	Y2	Y3	Y4	Y5	Yรวม
X1	1.00	0.37*	0.33*	0.44*	0.39*	0.37*	0.48*	0.59*	0.11*	0.23*	0.34*	0.33*	0.32*	0.31*
X2		1.00	0.46*	0.38*	0.43*	0.32*	0.27*	0.61*	0.30*	0.44*	0.27*	0.35*	0.25*	0.28*
X3			1.00	0.55*	0.58*	0.48*	0.43*	0.74*	0.34*	0.36*	0.23*	0.41*	0.32*	0.34*
X4				1.00	0.68*	0.65*	0.69*	0.83*	0.36*	0.39*	0.41*	0.36*	0.34*	0.42*
X5					1.00	0.66*	0.76*	0.86*	0.40*	0.32*	0.40*	0.42*	0.41*	0.44*
X6						1.00	0.76*	0.81*	0.31*	0.35*	0.41*	0.34*	0.46*	0.32*
X7							1.00	0.83*	0.35*	0.40*	0.41*	0.41*	0.43*	0.41*
Xรวม								1.00	0.37*	0.37*	0.43*	0.43*	0.44*	0.34*
Y1									1.00	0.33*	0.28*	0.29*	0.28*	0.38*
Y2										1.00	0.21*	0.31*	0.38*	0.34*
Y3											1.00	0.61*	0.39*	0.79*
Y4												1.00	0.32*	0.49*
Y5													1.00	0.63*
Yรวม														1.00

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

3. กลยุทธ์ในการจัดการท่องเที่ยวชุมชนเชิงสร้างสรรค์ในเขตเทศบาลเมืองชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ ตามหลักสัปปุริสธรรม 7 พบว่า

กลยุทธ์ที่ 1 กลยุทธ์เชิงรุก ได้แก่ ส่งเสริมการลงทุนให้กับผู้ประกอบการในชุมชน ส่งเสริมการตั้งกลุ่มโฮมสเตย์ภายในชุมชน ส่งเสริมการลงทุนท่องเที่ยวด้านสุขภาพ ส่งเสริมผลิตภัณฑ์ด้านการเกษตรในชุมชน

กลยุทธ์ที่ 2 กลยุทธ์เชิงรับ ได้แก่ จัดทำปฏิทินการท่องเที่ยว จัดอบรมมัคคุเทศก์ในชุมชน จัดกิจกรรมเชื่อมโยงการท่องเที่ยว จัดกิจกรรมย้อนรอยละครกรุงศรี

กลยุทธ์ที่ 3 กลยุทธ์เชิงป้องกัน ได้แก่ สนับสนุนการจัดทำปฏิทินการท่องเที่ยว สนับสนุนการจัดอบรมมัคคุเทศก์ในชุมชน สนับสนุนการจัดกิจกรรมเชื่อมโยงการท่องเที่ยว สนับสนุนการจัดกิจกรรมย้อนรอยละครกรุงศรี

กลยุทธ์ที่ 4 กลยุทธ์เชิงทบทวน ได้แก่ พัฒนารูปแบบการจัดทำเอกสารเส้นทางท่องเที่ยว ปรับปรุงการจัดทำแพ็คเกจการท่องเที่ยว ปรับปรุงการจัดกิจกรรมดูแลสิ่งแวดล้อมในชุมชน แก้ไขการจัดกิจกรรมดูแลความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว

อภิปรายผลการวิจัย

1. ระดับการจัดการท่องเที่ยวชุมชนเชิงสร้างสรรค์ในเขตเทศบาลเมืองชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ ตามหลักสี่ปฐพีธรรม 7 พบว่า

1.1 การจัดการท่องเที่ยวชุมชนเชิงสร้างสรรค์ ในเขตเทศบาลเมืองชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ ตามหลักสี่ปฐพีธรรม 7 โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก สามารถอภิปรายผลการวิจัยเป็นรายด้าน ดังนี้

1) การจัดการท่องเที่ยวชุมชนเชิงสร้างสรรค์ ในเขตเทศบาลเมืองชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ ตามหลักสี่ปฐพีธรรม 7 อัมมัญญาตา (การรู้จักเหตุ) อยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เนื่องจาก อัมมัญญาตา เป็นการรู้จักเหตุ คือ การรู้จัก และเข้าใจในต้นทุนทางการท่องเที่ยว ทั้งทางธรรมชาติ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมพื้นถิ่น สถาปัตยกรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น เช่น สถานีรถไฟชุมแสง ชุมชนตลาดเก่าชุมแสง ที่คงความดั้งเดิมไว้จนถึงปัจจุบัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูสุนทรสีลสัมบัน (คำธณ ลำเลิศ) (2564) พบว่า การนำหลักสี่ปฐพีธรรมไปบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงพุทธ ของวัดในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี ได้แก่ อัมมัญญาตา (การรู้จักเหตุ) อยู่ในระดับมาก

2) การจัดการท่องเที่ยวชุมชนเชิงสร้างสรรค์ ในเขตเทศบาลเมืองชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ ตามหลักสี่ปฐพีธรรม 7 อตถัญญาตา (การรู้จักผล) อยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้เนื่องจาก อตถัญญาตา เป็นการรู้จักผล คือการเป็นผู้รู้จักผลหรือประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการท่องเที่ยว รู้จักว่าเมื่อทำสิ่งนั้นๆแล้วจะเกิดผลดีหรือผลเสียอย่างไร ต่อชุมชนแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของวิไลษฐ์ สมบูรณ์ (2565) พบว่า หลักสี่ปฐพีธรรม อตถัญญาตา (การรู้จักผล) อยู่ในระดับปานกลาง

3) การจัดการท่องเที่ยวชุมชนเชิงสร้างสรรค์ ในเขตเทศบาลเมืองชุมแสง จังหวัด นครสวรรค์ ตามหลักสี่ปฐิสรธรรม 7 อัตตัญญาตา (การรู้จักตน) อยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เนื่องจาก อัตตัญญาตา เป็นการรู้จักสถานที่ท่องเที่ยว และผลิตภัณฑ์ท่องเที่ยวโดยจะใช้องค์ประกอบการจัดการท่องเที่ยว ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูสุนทรสืลสัมบัน (คำรณ ล้ำเลิศ) (2564) พบว่า การนำหลักสี่ปฐิสรธรรมไปบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงพุทธ ของวัดในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัด สุพรรณบุรี ได้แก่ อัตตัญญาตา (การรู้จักตน) อยู่ในระดับมาก

4) การจัดการท่องเที่ยวชุมชนเชิงสร้างสรรค์ ในเขตเทศบาลเมืองชุมแสง จังหวัด นครสวรรค์ ตามหลักสี่ปฐิสรธรรม 7 มัตตัญญาตา (การรู้จักประมาณ) อยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เนื่องจาก มัตตัญญาตาเป็นการรู้จักประมาณ รู้จักความพอดี หรือ ความพอเพียงในทุก ๆ ด้าน ทั้งความพอดีในการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของวิสิษฐ์ สมบูรณ์ (2565) พบว่า หลักสี่ปฐิสรธรรม มัตตัญญาตา (การรู้จักประมาณ) อยู่ในระดับมาก

5) การจัดการท่องเที่ยวชุมชนเชิงสร้างสรรค์ ในเขตเทศบาลเมืองชุมแสง จังหวัด นครสวรรค์ ตามหลักสี่ปฐิสรธรรม 7 กาลัญญาตา (การรู้จักกาล) อยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เนื่องจาก กาลัญญาตา เป็นการรู้จักเวลา ในการท่องเที่ยวในตัวชุมแสง จะมีช่วงที่มีนักท่องเที่ยวเดินทางมามากที่สุดคือช่วงเดือนธันวาคม เพราะจะมีการจัดงานประจำปีในตัวตลาดชุมแสง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูสุนทรสืลสัมบัน (คำรณ ล้ำเลิศ) (2564) พบว่า การนำหลักสี่ปฐิสรธรรมไปบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงพุทธ ของวัดในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี ได้แก่ กาลัญญาตา (การรู้จักกาล) อยู่ในระดับมาก

6) การจัดการท่องเที่ยวชุมชนเชิงสร้างสรรค์ ในเขตเทศบาลเมืองชุมแสง จังหวัด นครสวรรค์ ตามหลักสี่ปฐิสรธรรม 7 ปริสัญญาตา (การรู้จักชุมชน) อยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เนื่องจาก ปริสัญญาตาเป็นการรู้จักชุมชน คนในชุมชนตลาดชุมแสงส่วนใหญ่นั้นจะเป็น คนที่เชื้อสายจีน ที่ทำการค้าขาย และการเกษตรเป็นหลัก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของวิสิษฐ์ สมบูรณ์ (2565) พบว่า หลักสี่ปฐิสรธรรม ปริสัญญาตา (การรู้จักชุมชน) อยู่ในระดับมาก

7) การจัดการท่องเที่ยวชุมชนเชิงสร้างสรรค์ ในเขตเทศบาลเมืองชุมแสง จังหวัด นครสวรรค์ ตามหลักสี่ปฐิสรธรรม 7 ปุคคโลปรัญญาตา (การรู้จักบุคคล) อยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เนื่องจากปุคคโลปรัญญาตา เป็นการรู้จักบุคคล คือ ชุมชนตลาดชุมแสงซึ่งคนส่วนใหญ่นั้นจะเป็น ผู้สูงอายุ และจะเป็นผู้ที่เก็บข้อมูลความเป็นมาประวัติศาสตร์ของชุมชนชาวตลาดชุมแสงโดนจะเป็น นักปราชญ์ชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูสุนทรสืลสัมบัน (คำรณ ล้ำเลิศ) (2564) พบว่า

การนำหลักสัปปุริสธรรมไปบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงพุทธ ของวัดในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัด สุพรรณบุรี ได้แก่ ปุคคโลปปรัญญตา (การรู้จักบุคคล) อยู่ในระดับมาก

1.2 การจัดการท่องเที่ยวชุมชนเชิงสร้างสรรค์ตามหลัก 5AS ในเขตเทศบาลเมือง ชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก สามารถอภิปรายผลการวิจัยเป็นรายด้าน ดังนี้

1) การจัดการท่องเที่ยวชุมชนเชิงสร้างสรรค์ตามหลัก 5AS ในเขตเทศบาล เมืองชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ ด้านสิ่งดึงดูดใจ อยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เนื่องจาก สิ่งดึงดูดใจ เป็นสิ่ง สามารถดึงดูด หรือ โน้มน้าวให้เกิดความสนใจปรารถนาที่จะไปท่องเที่ยวยังแหล่งท่องเที่ยวที่นั่น หาก แหล่งท่องเที่ยวมีสิ่งดึงดูดใจหลายจุดหลายแห่งจะมีนักท่องเที่ยวสนใจเดินทางมาท่องเที่ยวกัน มาสิ่งที่ดึงดูดใจนักท่องเที่ยวให้เดินทางมายังสถานที่นั้นๆ ทั้งสถานที่ทางวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ และสิ่งดึงดูดใจที่มนุษย์สร้างขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของแสงรวี เกตุสุวรรณ (2563) พบว่า ด้าน สิ่งดึงดูดใจของแหล่งท่องเที่ยว อยู่ในระดับมาก

2) การจัดการท่องเที่ยวชุมชนเชิงสร้างสรรค์ตามหลัก 5AS ในเขตเทศบาล เมืองชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ ด้านความสะดวกในการเดินทาง อยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เนื่องจาก ความสะดวกในการเดินทาง เป็นสภาพการคมนาคมไปสู่แหล่งท่องเที่ยวที่นั่นๆ มีความสะดวกสบาย เหมาะต่อการเดินทางท่องเที่ยวมากน้อยเพียงใดโดยพิจารณาจากระยะทาง จุดศูนย์กลางการ ท่องเที่ยวมาสู่แหล่งท่องเที่ยว ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของแสงรวี เกตุสุวรรณ (2563) พบว่า ด้าน การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว อยู่ในระดับมาก

3) การจัดการท่องเที่ยวชุมชนเชิงสร้างสรรค์ตามหลัก 5AS ในเขตเทศบาล เมืองชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก อยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เนื่องจาก สิ่ง อำนวยความสะดวก เป็นสิ่งบริการขั้นพื้นฐานต่าง ๆ ที่จำเป็นต่อการท่องเที่ยว และระบบ สาธารณูปการ ซึ่งมีอยู่ในแหล่งท่องเที่ยวที่นั่นๆ ที่นักท่องเที่ยวสามารถจะใช้ได้อย่างสะดวกสบายมาก น้อยเพียงใด ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของเดือนใจ จันทร์หมื่น (2562) พบว่า องค์ประกอบ การท่องเที่ยว 5AS ปัจจัยด้านสิ่งอำนวยความสะดวก อยู่ในระดับมาก

4) การจัดการท่องเที่ยวชุมชนเชิงสร้างสรรค์ตามหลัก 5AS ในเขตเทศบาล เมืองชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ ด้านการบริการที่พัก อยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เนื่องจาก การบริการที่ พัก ควรมีจำนวนที่พักรักษาเพียงพอ พร้อมทั้งมีความหลากหลายด้านราคา การบริการ มีความ เหมาะสมต่อสถานที่ และที่พักควรอยู่ไม่ไกลจากแหล่งท่องเที่ยวมากนัก ทำให้นักท่องเที่ยวสามารถ เดินทางมายังแหล่งท่องเที่ยวได้ง่ายและมีความปลอดภัยของที่พักในแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งสอดคล้อง

กับงานวิจัยของเตือนใจ จันทร์หมื่น (2562) พบว่า องค์ประกอบการท่องเที่ยว 5AS ปัจจัยด้านที่พักอยู่ในระดับมาก

5) การจัดการท่องเที่ยวชุมชนเชิงสร้างสรรค์ตามหลัก 5AS ในเขตเทศบาลเมืองชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว อยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เนื่องจากกิจกรรมการท่องเที่ยว เป็นองค์ประกอบที่สำคัญในปัจจุบัน เพราะการท่องเที่ยวมิได้หมายถึงแค่การเดินทางไปชมโบราณสถานอนุสาวรีย์ ความงดงามของธรรมชาติเท่านั้น แต่เป็นการที่นักท่องเที่ยวได้มีโอกาสทำกิจกรรมต่าง ๆ ซึ่งกิจกรรมทั้งหลายนั้นจะเป็นประสบการณ์ที่อยู่ในความทรงจำของนักท่องเที่ยว ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของแสงรวี เกตุสุวรรณ (2563) พบว่า ด้านกิจกรรมของแหล่งท่องเที่ยว อยู่ในระดับมาก

2. ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของหลักสัปปุริสธรรม 7 โดยภาพรวม กับการจัดการท่องเที่ยวชุมชนเชิงสร้างสรรค์ตามหลัก 5AS มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับปานกลาง ทั้งนี้เนื่องจากการจัดการท่องเที่ยวชุมชนเชิงสร้างสรรค์เป็นองค์ประกอบที่สำคัญในปัจจุบัน เพราะการท่องเที่ยวมิได้หมายถึงแค่การเดินทางไปชมโบราณสถานอนุสาวรีย์ ความงดงามของธรรมชาติเท่านั้น แต่เป็นการที่นักท่องเที่ยวได้มีโอกาสทำกิจกรรมต่าง ๆ ซึ่งกิจกรรมทั้งหลายนั้นจะเป็นประสบการณ์ที่อยู่ในความทรงจำของนักท่องเที่ยว และกิจกรรมดังกล่าว มักก่อให้เกิดการกระจายรายได้ ประเภทของแหล่งท่องเที่ยว และกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ต้องสอดคล้องกับปัจจัยด้านเวลาและระยะทางเข้าถึงด้วย โดยกิจกรรมทางการท่องเที่ยวคือกิจกรรมที่แหล่งท่องเที่ยวจัดขึ้นเพื่อส่งเสริม และสนับสนุนการสร้างความรู้ทักษะ และประสบการณ์ให้แก่การท่องเที่ยว และชุมชนสามารถนำความรู้ ภูมิปัญญาท่องเที่ยว มาสร้างสรรค์เป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวที่สามารถสร้างคุณค่าให้แก่ชุมชน เป็นกิจกรรมการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ที่สร้างความเพลิดเพลินความรู้อรรถรส และความสนใจแก่นักท่องเที่ยว และการมีส่วนร่วมในการจัดแสดงกิจกรรมทางวัฒนธรรม และสนับสนุนกิจกรรมการตลาดท่องเที่ยวของภาคีต่าง ๆ ถือว่าเป็นการจัดการหลักที่คนในชุมชนจะต้องเข้ามามีส่วนร่วมอย่างแท้จริง เพราะการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวจะทำเฉพาะกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งไม่ได้จะต้องได้รับการยอมรับจากทุกฝ่ายเกี่ยวข้องหรือผู้ที่จะได้รับผลกระทบจากการท่องเที่ยว ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูสุนทรศีลสัมบัน (คำธณ ล้ำเลิศ) (2564) พบว่า หลักสัปปุริสธรรมมีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับปานกลาง กับการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงพุทธของวัดในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี

3. กลยุทธ์ในการจัดการท่องเที่ยวชุมชนเชิงสร้างสรรค์ ในเขตเทศบาลเมืองชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ ตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ควรส่งเสริมการลงทุนให้กับผู้ประกอบการในชุมชน

ควรส่งเสริมการตั้งกลุ่มโฮมสเตย์ภายในชุมชน ควรจัดทำปฏิทินการท่องเที่ยว ควรจัดอบรมมัคคุเทศก์ในชุมชน ควรสนับสนุนการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในชุมชน ควรสนับสนุนภาพลักษณ์การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ควรจัดทำเอกสารเส้นทางท่องเที่ยว ควรกิจกรรมดูแลสิ่งแวดล้อมในชุมชน ทั้งนี้เนื่องจากการจัดการท่องเที่ยวชุมชนเชิงสร้างสรรค์เป็นการท่องเที่ยวที่สัมพันธ์กับประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม วิถีชุมชนและเอกลักษณ์สถานที่โดยนักท่องเที่ยวได้เรียนรู้ เพื่อสร้างประสบการณ์ตรง ร่วมกับเจ้าของวัฒนธรรม และเป็นการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม วิถีชุมชนและเอกลักษณ์ของสถานที่ที่ไม่ใช่กิจกรรมที่เน้นรายได้ของชุมชน แต่เป็นกิจกรรมที่เน้นคุณค่าของชุมชนเป็นสำคัญ เกิดจากหลักการที่นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรมของพื้นที่จุดหมาย ซึ่งประสบการณ์ดังกล่าวทำให้นักท่องเที่ยวได้ทำความเข้าใจผ่านประสบการณ์ของตัวเอง เกิดปฏิสัมพันธ์อันดีระหว่างเจ้าบ้าน และผู้มาเยือน และยังเกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรม นอกจากนี้ นักท่องเที่ยวยังสามารถใช้ประสบการณ์ที่เรียนรู้ใหม่ มาประยุกต์กับชีวิตการทำงานของตนหลังจากการท่องเที่ยว ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของภัทรอาภรณ์ เอี่ยมวิริยาวัฒน์ (2561) พบว่า กลยุทธ์การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนบ้านพุน้ำร้อน อำเภอด่านช้าง จังหวัดสุพรรณบุรี ได้แก่ 1) การสร้างรูปแบบจากการพัฒนาวัฒนธรรมและภูมิปัญญาในเชิงเศรษฐกิจเพื่อเพิ่มคุณค่าและมูลค่าจากฐานอัตลักษณ์ของชุมชน สู่อุตสาหกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ 2) พัฒนากลยุทธ์การตลาดเพื่อสร้างการรับรู้ของนักท่องเที่ยวที่มีต่อชุมชนในด้านการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ 3) การเชื่อมโยงการท่องเที่ยวระหว่างชุมชนและเครือข่ายเพื่อเพิ่มระยะเวลาพำนัก ผ่านการยกระดับกิจกรรมการท่องเที่ยว 4) การพัฒนาบุคลากร องค์ความรู้ในชุมชนและสนับสนุนการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

องค์ความรู้ใหม่

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง “กลยุทธ์ในการจัดการท่องเที่ยวชุมชนเชิงสร้างสรรค์ ในเขตเทศบาลเมืองชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ ตามหลักสัปปุริสธรรม 7” ผู้วิจัยได้รับองค์ความรู้จากการวิจัยสามารถสรุปแผนภาพองค์ความรู้ได้ ดังนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

ผู้วิจัยได้รับองค์ความรู้จากการศึกษากลยุทธ์ในการจัดการท่องเที่ยวชุมชนเชิงสร้างสรรค์ในเขตเทศบาลเมืองชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ ตามหลักสี่ปรัริสธรรม 7 ที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ดังนี้

กลยุทธ์ที่ 1 กลยุทธ์เชิงรุก ประกอบด้วย 1) ส่งเสริมการลงทุนให้กับผู้ประกอบการในชุมชน 2) ส่งเสริมการตั้งกลุ่มโฮมสเตย์ภายในชุมชน 3) ส่งเสริมการลงทุนท่องเที่ยวด้านสุขภาพ และ 4) ส่งเสริมผลิตภัณฑ์ด้านการเกษตรในชุมชน

กลยุทธ์ที่ 2 กลยุทธ์เชิงรับ ประกอบด้วย 1) จัดทำปฏิทินการท่องเที่ยว 2) จัดอบรมมัคคุเทศก์ในชุมชน 3) จัดกิจกรรมเชื่อมโยงการท่องเที่ยว และ 4) จัดกิจกรรมย้อนรอยละครกรงกรรม

กลยุทธ์ที่ 3 กลยุทธ์เชิงป้องกัน ประกอบด้วย 1) สนับสนุนการจัดทำปฏิทินการท่องเที่ยว 2) สนับสนุนการจัดอบรมมัคคุเทศก์ในชุมชน 3) สนับสนุนการจัดกิจกรรมเชื่อมโยงการท่องเที่ยว และ 4) สนับสนุนการจัดกิจกรรมย้อนรอยละครกรงกรรม

กลยุทธ์ที่ 4 กลยุทธ์เชิงทบทวน ประกอบด้วย 1) พัฒนารูปแบบการจัดทำเอกสารเส้นทางท่องเที่ยว 2) ปรับปรุงการจัดทำแพ็คเกจการท่องเที่ยว 3) ปรับปรุงการจัดกิจกรรมดูแลสิ่งแวดล้อมในชุมชน และ 4) แก้ไขการจัดกิจกรรมดูแลความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. เทศบาลเมืองชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรกำหนดนโยบายส่งเสริมการลงทุนให้กับผู้ประกอบการในชุมชน
2. เทศบาลเมืองชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรกำหนดนโยบายส่งเสริมการตั้งกลุ่มโฮมสเตย์ภายในชุมชน
3. เทศบาลเมืองชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรกำหนดนโยบายส่งเสริมการลงทุนท่องเที่ยวทางด้านสุขภาพ
4. เทศบาลเมืองชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรกำหนดนโยบายส่งเสริมผลิตภัณฑ์ด้านการเกษตรในชุมชน

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. เทศบาลเมืองชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรจัดทำปฏิทินการท่องเที่ยว
2. เทศบาลเมืองชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรจัดอบรมมัคคุเทศก์ในชุมชน
3. เทศบาลเมืองชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรจัดกิจกรรมเชื่อมโยงการท่องเที่ยว
4. เทศบาลเมืองชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรจัดกิจกรรมย้อนรอยละครสงคราม

เอกสารอ้างอิง

- เดือนใจ จันทร์หมื่น. (2562). การศึกษาองค์ประกอบการท่องเที่ยว 5A5 ที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม อำเภอเมือง จังหวัดน่าน. (การค้นคว้าอิสระบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาการตลาด). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- เทศบาลเมืองชุมแสง. (2565). รายงานประจำปี 2565. (อัดสำเนา)
- พระครูสุนทรศีลสัมบัน (คำรณ ล้ำเลิศ). (2564). การบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงพุทธของวัดในอำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี. (วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

- ภัทร์อาภรณ์ เอี่ยมวิริยวัฒน์. (2561). การพัฒนายุทธศาสตร์เพื่อยกระดับชุมชนสู่การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนบ้านพุน้ำร้อน อำเภอด่านช้าง จังหวัดสุพรรณบุรี. (ดุष्ฎิณีพนธ์ ปรัชญาดุष्ฎิณีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการ). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- วิศิษฐ์ สมบูรณ์. (2565). การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ของชุมชนในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา. วารสารพุทธนวัตกรรมการจัดการ, 6(2), 97-112.
- แสงรวี เกตุสุวรรณ. (2563). องค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยวที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในประเทศไทยของนักท่องเที่ยวชาวยุโรป. (สารนิพนธ์บริหารธุรกิจ มหาบัณฑิต สาขาวิชาการตลาด). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาที่มีต่อการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขต พื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา กรุงเทพมหานคร เขต 1

Leadership of School Administrators Affecting Teachers Performance
under the Bangkok Secondary Educational Service Area Office 1

ศศิวิมล มาลาพงษ์¹

Sasiwimol Malapong

Received: June 13, 2023

Revised: August 08 2023

Accepted: August 23, 2023

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาระดับภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาจากการปฏิบัติงาน ตามความคิดเห็นครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา กรุงเทพมหานคร เขต 1 และ 2) เปรียบเทียบภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาจากการปฏิบัติงานตามความคิดเห็นของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 1 เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ ประชากร จำนวน 300 คน กลุ่มตัวอย่างจำนวน 169 คน โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างอย่างง่าย จากตารางสำเร็จรูปของเครจซี่กับมอร์แกน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่แบบสอบถาม มีค่าความเชื่อมั่นอยู่ที่ 0.90 สถิติที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ ค่าเฉลี่ย ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา และค่าความแปรปรวน ผลการวิจัย พบว่า 1) ในภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับจากมากไปน้อยดังนี้ ภาวะผู้นำด้านคุณธรรมจริยธรรม ภาวะผู้นำด้านการแก้ปัญหาและการตัดสินใจ ภาวะผู้นำด้านการมีวิสัยทัศน์ ภาวะผู้นำด้านบุคลิกภาพ และภาวะผู้นำด้านความฉลาดทางอารมณ์ ตามลำดับ และ 2) ผลการเปรียบเทียบสถิติ f-test ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาที่มีต่อการปฏิบัติงานของครูเมื่อเปรียบเทียบตามขนาด

¹ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา; Suan Sunandha Rajabhat University

ของสถานศึกษา พบว่า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ส่วนการเปรียบเทียบตามอายุ วุฒิการศึกษา และประสบการณ์ในการทำงาน พบว่า ไม่แตกต่างกัน

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำ, การปฏิบัติงานของครู, ผู้บริหารสถานศึกษา

Abstract

The objectives of this research article were 1) to study the leadership level of school administrators from their work performance according to the opinions of teachers under the Bangkok Secondary Educational Service Area Office 1; and 2) to compare the leadership of school administrators from their work performance according to the opinions of teachers under the Bangkok Secondary Educational Service Area Office 1. This was a quantitative research. The population were 300 people. The sample size was 169 people using a simple random sampling from Krejci and Morgan's ready-made tables. The research tools used were questionnaires. The confidence value was 0.90. Statistics used in the research were mean, standard deviation, content validity and variance. The results of the research found that 1) overall and in each aspect were at a high level, arranged in descending order as follows: moral and ethical leadership, leadership in problem solving and decision making, visionary leadership, personality leadership and emotional intelligence leadership, respectively; and 2) the results of comparing f-test statistics on the leadership of school administrators on teachers' performance when compared according to the size of the schools found that there was a statistical significant difference at the 0.05 level, while comparing according to age, educational background, and work experience, it was found that there was no difference.

Keywords: Leadership, Teacher Performance, School Administrators

บทนำ

“การศึกษาสร้างคน คนสร้างชาติ” เป็นประโยคสำคัญที่แสดงให้เห็นว่า การศึกษานั้น เป็นเครื่องมือในการพัฒนาคนหรือทรัพยากรมนุษย์ของประเทศ ประชากร ที่มีความรู้ มีการศึกษาดี ย่อมส่งผลต่อการพัฒนาประเทศ การศึกษาจึงมีความจำเป็นและมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาประเทศ โดยใช้การศึกษาเป็นนโยบายหลัก สำหรับการพัฒนาคนให้เป็นทรัพยากรที่มีคุณค่าต่อสังคม มีคุณภาพและมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขและทันต่อการเปลี่ยนแปลง ที่เกิดขึ้นตามยุคสมัย (ดร.ณิ เวียงชัย, 2561) ในปัจจุบันสังคมไทยได้เข้าสู่โลกยุคดิจิทัล เหตุการณ์ทางการเมืองเศรษฐกิจและรวมถึงสังคม ดำเนินอย่างรวดเร็ว อีกทั้งมีอัตราการแก่งแย่งสูง มีการเข้าถึงผ่านช่องทางออนไลน์มากขึ้น ทำให้คุณลักษณะเยาวชนปัจจุบันเปลี่ยนแปลง อีกทั้งทางรัฐบาลได้ออกนโยบายไทยแลนด์ 4.0 มีเป้าหมายให้ประเทศไทยไปสู่ประเทศที่มีรายได้มหาศาล เพื่อมุ่งพัฒนาคนไทยให้ชาวไทย เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งทางกายภาพ จิตใจ และสติปัญญา การจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนพัฒนาตนเองได้และเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ กระบวนการเรียนรู้ต้องให้ผู้เรียนพัฒนาไปตามธรรมชาติและเต็มศักยภาพของตนเอง และได้ดำเนินการปฏิรูปการศึกษาเพื่อให้ประเทศได้คนที่มีคุณภาพสูงกว่าเดิมทั่วถึงและมากกว่าเดิมและมีประสิทธิภาพ การบริหารจัดการสูงขึ้นกว่าเดิม ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาถือเป็นตัวแปรสำคัญที่มีต่อการปฏิบัติงานของครูรวมทั้งจะส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารโรงเรียนโดยเฉพาะอย่างยิ่งในปัจจุบัน ซึ่งเป็นยุคปฏิรูปการศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษาถือเป็นบุคคลสำคัญยิ่งที่จะเป็นแบบอย่าง เป็นผู้นำและผู้ประสานงานในการบริหาร ทั้งนี้ การใช้ภาวะผู้นำที่ดีจะส่งผลให้บุคลากรที่ปฏิบัติงานยอมอุทิศตน เพื่อการปฏิบัติงาน เกิดความรู้สึกและเจตคติที่ดีต่อการทำงานมีความกระตือรือร้น มีความสุขในการทำงานและยอมอุทิศตนเพื่อความสำเร็จของงานส่งผลต่อคุณภาพและความก้าวหน้าของสถานศึกษา

ผู้นำเป็นปัจจัยสำคัญต่อความสำเร็จของงานและองค์กร ในยุคปัจจุบัน ซึ่งเป็นยุคแห่งการเปลี่ยนแปลงผู้บริหารสถานศึกษาจะเป็นตัวสำคัญและเป็นกลไกหลักในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา เพราะเป็นผู้นำนโยบาย แนวคิดการดำเนินงานและโครงการต่าง ๆ ไปปฏิบัติ ผู้บริหารต้องไม่หยุดนิ่ง ต้องมีความเคลื่อนไหวและพัฒนาตนเองอยู่ตลอดเวลา พัฒนาส่งเสริมบุคลากรเปิดโอกาสให้มีอิสระ ในการทำงานมากยิ่งขึ้น เห็นได้ว่า ผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา เป็นตัวแปรสำคัญที่จะส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารโรงเรียนโดยเฉพาะอย่างยิ่งในปัจจุบัน ซึ่งเป็นยุคปฏิรูปการศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษาถือเป็นบุคคลสำคัญยิ่งที่จะเป็นแบบอย่าง เป็นผู้นำและ ผู้ประสานงานในการบริหาร ทั้งนี้ การใช้ภาวะผู้นำที่ดีจะส่งผลให้บุคลากรที่ปฏิบัติงานยอมอุทิศตน

เพื่อการปฏิบัติงาน เกิดความรู้สึกและเจตคติที่ดีต่อการทำงานมีความกระตือรือร้น มีความสุขในการทำงานและยอมอุทิศตนเพื่อความสำเร็จของงานส่งผลต่อคุณภาพและความก้าวหน้าของสถานศึกษา

ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาเรื่องภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาที่มีองค์ประกอบ 5 ด้าน ได้แก่ ด้านบุคลิกภาพ ด้านการมีวิสัยทัศน์ ด้านความฉลาดทางอารมณ์ ด้านคุณธรรม จริยธรรมและด้าน การแก้ปัญหาและการตัดสินใจ เพื่อเป็นข้อมูลในการแก้ปัญหาและพัฒนา กระบวนการบริหารงาน ของผู้บริหารสถานศึกษาและประสิทธิภาพการสอนของครู ซึ่งมีส่วนสำคัญ ในการพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนให้สามารถสร้างองค์ความรู้และแสวงหาความรู้ด้วยตนเองและทัน ต่อการเปลี่ยนแปลงของโลก

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาศึกษาภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาจากการปฏิบัติงาน ตามความคิดเห็นครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 1
2. เพื่อเปรียบเทียบภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาจากการปฏิบัติงาน ตามความคิดเห็นของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 1 จำแนกตามอายุ วุฒิการศึกษา ประสบการณ์ในการทำงานและขนาดสถานศึกษาที่สังกัด

วิธีดำเนินการวิจัย

บทความวิจัยนี้เป็นการวิจัยการวิจัยเชิงปริมาณ ประกอบด้วย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คือ ครูผู้สอนในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 1 ปีการศึกษา 2565 จำนวน 10 โรงเรียน รวมทั้งสิ้น 300 คน (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 1, 2565) กลุ่มตัวอย่างจำนวน 169 คน โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างอย่างง่าย จากตารางสำเร็จรูปของเครจซี่กับมอร์แกน (Krejcie, R. V. & Morgan, D. W., 1970)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถามเพื่อการวิจัย มีความเชื่อมั่น 0.90 ลักษณะของแบบสอบถามแบ่งเป็น 2 ตอน ประกอบด้วย ตอนที่ 1 สอบถามเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับอายุ วุฒิการศึกษา ประสบการณ์ในการทำงาน ขนาดสถานศึกษาที่สังกัด ตอนที่ 2 สอบถามเกี่ยวกับภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาประกอบด้วย 5 ด้าน

สถิติที่ใช้ในการวิจัย คือ หาค่าเฉลี่ย (\bar{x}) หาค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) หาค่าความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Rtt) และหาค่าความแปรปรวน (F^*)

สรุปผลการวิจัย

1. ระดับภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาจากการปฏิบัติงาน ตามความคิดเห็นครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 1 พบว่า ความคิดเห็นเกี่ยวกับภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาที่มีต่อการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา กรุงเทพมหานคร เขต 1 พบว่า มีระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ภาวะผู้นำด้านการมีวิสัยทัศน์มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือ ภาวะผู้นำด้านคุณธรรมจริยธรรม ภาวะผู้นำด้านการแก้ปัญหาและการตัดสินใจ ส่วนภาวะผู้นำด้านความฉลาดทางอารมณ์มีค่าเฉลี่ยต่ำกว่าด้านอื่น ๆ ในแต่ละด้าน พบว่า

1.1 ผู้นำด้านบุคลิกภาพ อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ผู้บริหารมีสติปัญญา ความรู้ ความสามารถเหมาะสมกับการเป็นผู้นำ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือ ผู้บริหารสถานศึกษามีแสดงออกให้เห็นถึงความตั้งใจในการทำงาน ส่วนผู้บริหารมีการกระตุ้นและส่งเสริมให้เกิดขวัญและกำลังใจแก่ครูและบุคลากร มีค่าเฉลี่ยต่ำกว่าข้ออื่น ๆ

1.2 ภาวะผู้นำด้านการมีวิสัยทัศน์ อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ผู้บริหารมีทิศทางการพัฒนางานสอดคล้องกับนโยบายของต้นสังกัด มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือ ผู้บริหารมีการวิเคราะห์สภาพปัจจุบัน เพื่อกำหนดจุดมุ่งหมายของโรงเรียน ส่วนผู้บริหารมีการสร้างแรงจูงใจให้ผู้ร่วมงานมีความพยายามที่จะทำงานในใบบรรลุวัตถุประสงค์ มีค่าเฉลี่ยต่ำกว่าข้ออื่น ๆ

1.3 ภาวะผู้นำด้านความฉลาดทางอารมณ์ อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษามองว่าปัญหาทุกอย่างแก้ไขได้ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือ ผู้บริหารสถานศึกษามองว่าความผิดพลาดที่เกิดขึ้นจะเป็นประสบการณ์ ช่วยให้ทำงานได้อย่างระมัดระวังมากขึ้น ส่วนผู้บริหารสถานศึกษารู้จุดเด่นหรือจุดบกพร่องของตนเอง มีค่าเฉลี่ยต่ำกว่าข้ออื่น ๆ

1.4 ภาวะผู้นำด้านคุณธรรมจริยธรรม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาปฏิบัติงานด้วยความซื่อสัตย์ สุจริต มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือ ผู้บริหารสถานศึกษาปฏิบัติตนตามจรรยาบรรณวิชาชีพอย่างเคร่งครัด ส่วนผู้บริหารสถานศึกษาใช้หลักนิติธรรมในการปกครองผู้ใต้บังคับบัญชา มีค่าเฉลี่ยต่ำกว่าข้ออื่น ๆ

1.5 ภาวะผู้นำด้านการแก้ปัญหาและการตัดสินใจ อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาเล็งเห็นความสำคัญและไม่เพิกเฉยเพื่อพบวา เกิดปัญหาขึ้นในโรงเรียน มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือ ผู้บริหารสถานศึกษาเลือกทางใดทางหนึ่งที่ดีที่สุดในการ

แก้ปัญหาเสมอส่วนผู้บริหารสถานศึกษามีการรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ ที่เป็นสาเหตุของปัญหา มีค่าเฉลี่ยต่ำกว่าข้ออื่น ๆ

2. ผลการเปรียบเทียบภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาจากการปฏิบัติงาน ตามความคิดเห็นของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 1 จำแนกตามอายุ วุฒิการศึกษา ประสบการณ์ในการทำงานและขนาดสถานศึกษาที่สังกัด พบว่า 1) จำแนกตามอายุ โดยรวมและในแต่ละด้านทั้ง 5 ด้านไม่แตกต่างกัน 2) จำแนกตามวุฒิการศึกษา โดยรวมและในแต่ละด้านทั้ง 5 ด้านไม่แตกต่างกัน 3) จำแนกตามประสบการณ์ในการทำงาน โดยรวมและในแต่ละด้านทั้ง 5 ด้านไม่แตกต่างกัน 4) จำแนกตามขนาดของสถานศึกษาที่สังกัดโดยรวมและในแต่ละด้านทั้ง 5 ด้าน แตกต่างอยู่ที่ 0.05 และ 5) จำแนกตามขนาดสถานศึกษาที่สังกัด รูปแบบภาพรวมสถานศึกษาขนาดเล็กกับขนาดกลาง และขนาดเล็กกับขนาดใหญ่แตกต่างกัน สอนขนาดกลางและขนาดใหญ่ไม่แตกต่างกัน

ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาที่มีต่อการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา กรุงเทพมหานคร เขต 1 โดยการเปรียบเทียบรายคู่ พบว่า 1) ภาวะผู้นำด้านบุคลิกภาพ โดยสถานศึกษาที่สังกัดทั้งสามขนาดแตกต่างกัน 2) ภาวะผู้นำด้านการมีวิสัยทัศน์ โดยสถานศึกษาที่สังกัดขนาดเล็กกับขนาดกลาง และขนาดเล็กกับขนาดใหญ่แตกต่างกัน สอนขนาดกลางกับขนาดใหญ่ ไม่แตกต่างกัน 3) ภาวะผู้นำด้านความฉลาดทางอารมณ์โดยสถานศึกษาขนาดเล็กกับขนาดกลาง และขนาดเล็กกับขนาดใหญ่แตกต่างกัน สอนขนาดกลางกับขนาดใหญ่ ไม่แตกต่างกัน 4) ภาวะผู้นำด้านคุณธรรมจริยธรรม โดยสถานศึกษาขนาดเล็กกับขนาดกลาง และขนาดเล็กกับขนาดใหญ่แตกต่างกัน สอนขนาดกลางกับขนาดใหญ่ ไม่แตกต่างกัน 5) ภาวะผู้นำด้านการแก้ปัญหาและการตัดสินใจโดยสถานศึกษาขนาดเล็กกับขนาดกลาง และขนาดเล็กกับขนาดใหญ่แตกต่างกัน สอนขนาดกลางกับขนาดใหญ่ ไม่แตกต่างกัน

อภิปรายผลการวิจัย

1. ระดับภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาจากความคิดเห็นของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 1 พบว่า

1.1 ภาวะผู้นำด้านคุณธรรม จริยธรรม ภาวะผู้นำด้านการมีวิสัยทัศน์ ภาวะผู้นำด้านการแก้ปัญหาและการตัดสินใจ ภาวะผู้นำด้านบุคลิกภาพ และภาวะผู้นำด้านความฉลาดทางอารมณ์ ในภาพรวม พบว่าอยู่ในระดับมาก เป็นเช่นนี้เพราะคุณธรรมจริยธรรม ถือได้ว่าเป็นคุณลักษณะพื้นฐานที่ผู้บริหารทุกคนต้องมี โดยเฉพาะผู้บริหารสถานศึกษาซึ่งมีพื้นฐานมาจากเป็นครู

มากอนจึงเป็น ผู้ที่มีการครองตนชัดเจน ส่วนการแก้ปัญหาและการตัดสินใจเป็นภาวะที่ผู้บริหารในยุคปัจจุบันต้องเผชิญ จึงปรากฏพฤติกรรมด้านนี้ชัดเจน สอดคล้องกับแนวคิดของพระครูประโชติจันทร์วิมล (2555) และเกวียนทอง ต้นเชื้อ (2556) ที่ได้ให้ข้อมูลว่า ภาวะผู้นำด้านคุณธรรม จริยธรรม เป็นแนวปฏิบัติเพื่อให้บรรลุสภาพชีวิตที่มีคุณค่า และแสดงออกในทางที่ตรง เป็นที่พึงพอใจของสังคมซึ่งมีพฤติกรรมที่แสดงออกให้เห็นถึงความขยัน ความประหยัด ความซื่อสัตย์ ความมีวินัย ความมีน้ำใจ ความใฝ่รู้ใฝ่เรียนมุ่งมั่นในการทำงาน มีจิตสาธารณะ เป็นคุณลักษณะสำคัญสำหรับผู้บริหาร

1.2 ภาวะผู้นำด้านบุคลิกภาพ พบว่าอยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะในประเด็นผู้บริหารมีสติปัญญาความรู้ความสามารถเหมาะสม มีการแสดงออกให้เห็นถึงความตั้งใจในการทำงาน ทั้งนี้ เพราะคุณสมบัติด้านสติปัญญาและความตั้งใจในการทำงานเป็นบุคลิกภาพภายใน ซึ่งผู้บริหารทุกคนก่อนเข้ารับตำแหน่งได้รับการพัฒนาทั้งส่วนตน และโดยองค์กรมามากแล้ว ประกอบกับการบริหารสถานศึกษาส่วนใหญ่เป็นการบริหารวิชาการสภาพ ผู้นำด้านนี้จึงต้องมีความชัดเจน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของพระมหาบุญทัน อภิภูณโณ ไชยพันธ์ (2561) สรุปคุณลักษณะของผู้บริหารที่สัมพันธ์กับงาน ว่าประกอบด้วย ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ในการทำงาน ความยืดหยุ่นและความสามารถในการปรับตัว ความกล้าหาญในการตัดสินใจในการ ทำงาน ความมูมานะบากบั่น ไม่ยอมแพ และท้อถอย ใช้ความรู้ความสามารถในการแก้ปัญหาเฉพาะหน้าทันท่วงที

1.3 ภาวะผู้นำด้านการมีวิสัยทัศน์ พบว่า อยู่ในระดับมาก ในประเด็นการพัฒนาให้สอดคล้องกับนโยบายของตงสังกัด การวิเคราะห์สภาพปัจจุบัน เพื่อกำหนดจุดมุ่งหมายของโรงเรียน ทั้งนี้ เพราะโดยธรรมชาติของการบริหารสถานศึกษา ผู้บริหาร ต้องจัดทำคำรับรองการปฏิบัติราชการประจำปี จึงต้องยึดตามนโยบายของตงสังกัดอยู่เสมอ นอกจากนี้สถานศึกษาต้องมีการจัดทำแผนกลยุทธ์ ซึ่งต้องวิเคราะห์สภาพปัจจุบันของโรงเรียนเสมอ ทำให้พฤติกรรมภาวะผู้นำด้านนี้ต้องชัดเจน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของทองใบ สุตชาลี (2551) ได้นำเสนอว่าวิสัยทัศน์มีความสำคัญต่อการพัฒนาองค์กรการอย่างยิ่ง บุคลากรในองค์กรจะเป็นผู้ตามที่ดี ตามผู้นำที่มีวิสัยทัศน์ที่ชัดเจน การมีวิสัยทัศน์ที่ถูกต้องเปรียบประดุจสะพานที่เชื่อมโยงระหว่าง ปัจจุบันและอนาคตให้เข้ากันได้ จากข้อมูลทำให้เห็นว่า ภาวะผู้นำด้านการมีวิสัยทัศน์เป็นปัจจัยสำคัญยิ่งต่อการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาที่จะนำพาสถาบันไปสู่ความสำเร็จและเป้าหมายที่วางไว้

1.4 ภาวะผู้นำด้านความฉลาดทางอารมณ์ พบว่า อยู่ในระดับมาก ในการนำมาเป็นหลักจิตสำคัญในการปฏิบัติงานและสามารถควบคุมอารมณ์ความรู้สึกได้การมองโลกในแง่ดีจะทำให้ปัญหาทุกอย่างแก้ไขได้โดยใช้ความผิดพลาดที่เกิดขึ้นเป็นประสบการณ์ในการปฏิบัติงานใน

โอกาสต่อไปให้มีความระมัดระวังมากขึ้นที่เป็นเช่นนี้เพราะผู้บริหารสถานศึกษาส่วนใหญ่เติบโตมาจากความเป็นครูและมีประสบการณ์ด้านการสอนและปฏิบัติหน้าที่ครูมาก่อนทำให้เข้าใจงานของครูเป็นอย่างดีเมื่อต้องตัดสินใจและปัญหาจึงสามารถควบคุมอารมณ์ได้เข้าใจบริบทที่เกี่ยวข้องทำให้มีวุฒิภาวะทางอารมณ์ที่ดีซึ่งสอดคล้องกับ หลักการที่ทองทิพภา วิริยะพันธ์ (2560) ได้ให้ความเห็นว่าการฉลาดทางอารมณ์ประกอบด้วยความสามารถในการควบคุมตนเองได้อย่างหนักแน่นไม่หวั่นไหวกับเรื่องราวต่าง ๆ โดยสามารถรู้อารมณ์ด้วยตนเองสามารถบริหารอารมณ์ตนเองสามารถทำให้ตนเองมีพลังใจ สามารถเข้าถึงจิตใจคนอื่นและสามารถรักษาความสัมพันธ์อันดีกับคนอื่นได้

1.5 ภาวะผู้นำด้านคุณธรรมจริยธรรม โดยเฉพาะในประเด็นการปฏิบัติงานด้วยความซื่อสัตย์สุจริตที่เป็นเช่นนี้เพราะระบบการบริหารสถานศึกษาในยุคปัจจุบันมีกลไกในการตรวจสอบที่สูงมากทั้งการประเมินคุณภาพภายในภายนอกการตรวจสอบจากองค์กรภาครัฐต่าง ๆ ทำให้ผู้บริหารต้องระมัดระวังและใช้ความซื่อสัตย์สุจริตเป็นเกราะป้องกันพฤติกรรมผู้นำด้านนี้จึงมีความโดดเด่นเป็นพิเศษสอดคล้องกับแนวคิดของศิณามรณ์ หู่เต็ม (2561) ซึ่งได้สรุปว่า คุณธรรมจริยธรรมของผู้บริหารประกอบด้วยพฤติกรรมทางด้านได้แก่ความมีระเบียบวินัยความรับผิดชอบความซื่อสัตย์สุจริตความเสียสละและความอดทนอดกลั้นในด้านความซื่อสัตย์สุจริต เกวียนทอง ต้นเชื้อ (2556) ได้อธิบายไว้ว่าหมายถึงคุณลักษณะการแสดงออกถึงผู้ที่ประพฤติตนตามความเป็นจริงทั้งกายวาจาใจและยึดหลักความเป็นจริงความถูกต้องในการดำเนินชีวิตมีความละเอียดและเกรงกลัวต่อการกระทำผิดคุณลักษณะด้านคุณธรรมจริยธรรมจึงเป็นส่วนหนึ่งของภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา

1.6 ภาวะผู้นำด้านการแก้ปัญหาและการตัดสินใจ พบว่า อยู่ในระดับมากในประเด็นที่เพิกเฉยต่อการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นและทางเลือกที่เหมาะสมในการแก้ปัญหาอย่างเสมอทั้งนี้เป็นเพราะการแก้ปัญหาและการตัดสินใจเป็นภารกิจหลักของผู้บริหารสถานศึกษาและในการตัดสินใจนั้นจำเป็นต้องเลือกทางที่ดีที่สุดภายใต้ความเห็นพร้อมและการมีส่วนร่วมของบุคลากรในสถานศึกษาสอดคล้องกับแนวคิดของกรองแก้ว อยู่สุข (2560) ซึ่งได้ให้ความเห็นไว้ว่าการตัดสินใจเป็นการเลือกสิ่งใดสิ่งหนึ่งหรือหลายสิ่งหรือเลือกที่จะปฏิบัติทางใดทางหนึ่งจากหลายๆสิ่งที่มีอยู่และทางเลือกนั้นย่อมได้รับการพิจารณาอย่างถี่ถ้วนแล้วว่าถูกต้องเหมาะสมที่สุดตามเป้าหมายขององค์กรผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับล่อ วิไล (2561) ซึ่งได้วิจัยเรื่องภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิผลการบริหารวิชาการของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานพบว่าประสิทธิผลการบริหารวิชาการของสถานศึกษาในระดับมัธยมศึกษาประเด็นที่มีความสำคัญที่สุดคือการแก้ปัญหาการบริหารงานของผู้บริหาร

2. ผลการเปรียบเทียบภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 1 จำแนกตามอายุ วุฒิการศึกษา ประสบการณ์ในการทำงานและขนาดสถานศึกษาที่สังกัด พบว่า

2.1 ในประเด็นที่มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกันทั้งนี้อาจเป็นเพราะรูปแบบการบริหารในสถานศึกษาปัจจุบันมุ่งเน้นการมีส่วนร่วมซึ่งครูส่วนใหญ่ต้องรับผิดชอบงานของสถานศึกษาในทุกกระบวนการทำงานร่วมกับผู้บริหารบ่อย ๆ ก่อให้เกิดความใกล้ชิดมองเห็นปัญหาหรือปัญหาได้ไม่แตกต่างกันไม่ว่าจะเป็นตัวแปรของเพศ ซึ่งสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 1 (2565) ได้กำหนดเป้าหมายด้านการบริหารจัดการใ้ว่าการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมความมั่นคงของสถาบันหลักของชาติและปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาศักยภาพให้ผู้เรียนมีความรู้ทักษะวิชาการวิชาชีพทักษะชีวิตทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 และเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันพัฒนาผู้บริหารครูและบุคลากรทางการศึกษาให้เป็นมืออาชีพ มีสมรรถนะด้านภาษาการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลและมีสมรรถนะตามมาตรฐานวิชาชีพในระดับนานาชาติสร้างโอกาสความเสมอภาคลดความเหลื่อมล้ำให้กับผู้เรียนทุกคนได้รับบริการทางการศึกษาอย่างทั่วถึงและเท่าเทียมจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมุ่งสู่เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals : SDGs) พัฒนาระบบการบริหารจัดการศึกษาโดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัล (Digital Technology) และส่งเสริมให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาสู่ไทยแลนด์ 4.0 ด้วยข้อกำหนดดังกล่าวสถานศึกษาจึงต้องมีการวางแผนพัฒนากลยุทธ์และแผนปฏิบัติการตอบสนองนโยบายนี้โดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมคุณในสถานศึกษาจึงได้เรียนรู้การทำงานและทำงานร่วมกับผู้บริหารอย่างใกล้ชิดผลการดำเนินงานจึงไม่มีประเด็นที่แตกต่าง

2.2 ในประเด็นที่มีความคิดเห็นแตกต่างจำแนกตามขนาดของสถานศึกษาอาจเป็นเพราะสถานศึกษาแต่ละขนาดมีความซับซ้อนและโครงสร้างในการบริหารมีการแยกย่อยค่อนข้างมากทำให้ครูแต่ละคนมีภาระงานที่เยอะมากและรับรู้เฉพาะพนักงานที่เกี่ยวข้องของตนเองทำให้ห่างไกลผู้บริหารการรับรู้พฤติกรรมและภาวะผู้นำของผู้บริหารจึงมีมุมมองที่ค่อนข้างแตกต่างกันซึ่งสอดคล้องกับอัฉรธา โพธิ์อิน (2558) พบว่า แตกต่างกันอย่างมีนัยยะสำคัญเช่นกันจึงเป็นหน้าที่ของผู้บริหารที่จะต้องสร้างความเข้าใจในการบริหารการจัดการให้เกิดความโปร่งใส มีธรรมาภิบาลและเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมลดช่องโหว่และช่องว่างในการรับรู้ข้อมูลสารสนเทศได้เป็นอย่างดี

องค์ความรู้ใหม่

จากการวิจัยผู้วิจัยได้ทราบถึงแนวทางแก้ไขปัญหาก็เกี่ยวข้องกับระดับภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในภาพรวมและในรายด้านเพื่อนำไปพัฒนาศักยภาพของผู้บริหารรุ่นใหม่ในอนาคตได้ เป็นประโยชน์ต่อทั้งตัวผู้นำเอง และครูผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาอีกด้วย

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ผู้บริหารสถานศึกษามีพฤติกรรมภาวะผู้นำในด้านคุณธรรมจริยธรรมอยู่ในระดับสูงสุดซึ่งถือเป็นภาพลักษณ์ที่ดีของสถานศึกษาสำนักงานเขตพื้นที่ควรทำนุบำรุงรักษาและยกระดับให้สูงขึ้นไปเรื่อย ๆ โดยจัดให้มีการยกย่องประกาศเกียรติคุณแก่ผู้บริหารที่เป็นแบบอย่างด้านคุณธรรมจริยธรรมให้เป็นที่ประจักษ์อย่างน้อยปีละครั้ง

2. ผู้บริหารสถานศึกษามีพฤติกรรมภาวะผู้นำด้านความฉลาดทางอารมณ์มีค่าเฉลี่ยต่ำกว่าด้านอื่น ๆ ทั้งที่ด้านนี้เป็นปัจจัยหลักและกลไกสำคัญในการควบคุมพฤติกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาและเป็นภาพลักษณ์ที่แพร่กระจายได้อย่างง่ายดายสำนักงานเขตพื้นที่ควรจัดให้มีหลักสูตรพัฒนาผู้บริหารในด้านของความฉลาดทางอารมณ์อย่างเป็นรูปธรรมและมีแบบแผนมีการกำกับติดตามเพื่อปรับปรุงแก้ไขหลักส่วนอย่างเป็นระบบสำหรับใช้อย่างต่อเนื่อง

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. ภาวะผู้นำในด้านความฉลาดทางอารมณ์ ผลการวิจัย พบว่า ต่ำกว่าด้านอื่น ๆ ผู้บริหารสถานศึกษาควรพัฒนาตนเองในด้านนี้อย่างเร่งด่วนด้วยการศึกษาเรียนรู้จากตัวแบบหรือตัวอย่างที่ดีที่พบเห็นได้โดยทั่วไปและพัฒนาได้โดยการนั่งสมาธิด้วยตนเองเปิดใจให้กว้างยอมรับผู้อื่นและเปิดโอกาสให้ผู้อื่นมีความคิดเห็นให้มากขึ้น

2. ภาวะผู้นำด้านบุคลิกภาพ ผลการวิจัย พบว่า ผู้บริหารมีการกระตุ้นและส่งเสริมให้เกิดขวัญและกำลังใจแก่ครูและบุคลากรมีค่าเฉลี่ยต่ำกว่าด้านอื่น ๆ ผู้บริหารสถานศึกษาจึงควรปรับพฤติกรรมจัดกิจกรรมและปรับวิธีการบริหารจัดการที่มุ่งเน้นให้เกิดความสำคัญกับบุคคลสวัสดิการและการมีส่วนร่วมของครูให้มากขึ้น

3. ภาวะผู้นำในการมีวิสัยทัศน์ผู้บริหารมีการสร้างแรงจูงใจให้กับเพื่อนร่วมงานทำงานให้มั่นรู้วัตถุประสงค์ต่ำกว่าด้านอื่น ๆ เพื่อให้การทำงานบรรลุเป้าหมายตามวิสัยทัศน์ที่กำหนดไว้ผู้บริหารต้องให้ความสำคัญกับวิธีการในการจูงใจคนทำงานทั้งในด้านการมอบหมายงาน

การสื่อสารการให้รางวัลการเสริมแรงการให้กำลังใจและการยกย่องผู้ที่ประสบความสำเร็จอย่างเป็นรูปธรรม

4. ภาวะผู้นำด้านคุณธรรมจริยธรรม ผลการวิจัย พบว่า ผู้บริหารรับรู้จุดเด่นหรือจุดบกพร่องของตนเองต่ำกว่าด้านอื่น ๆ แนวทางการปรับปรุงประเด็นนี้ผู้บริหารควรจัดกิจกรรมให้มีการประเมินอย่างเป็นรูปธรรม หลังจากมีการปฏิบัติงานทุกครั้งด้วยเปิดโอกาสให้ครูและบุคลากรได้สะท้อนผลและกระบวนการบริหารอย่างเป็นรูปธรรมก็จะสามารถนำไปสู่การปรับปรุงและพัฒนาได้

5. พฤติกรรมภาวะผู้นำด้านการแก้ไขปัญหาและการตัดสินใจผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารมีการรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ ที่เป็นสาเหตุของปัญหาลดกว่าด้านอื่น ๆ ผู้บริหารสถานศึกษาจึงควรสร้างระบบบันทึกข้อมูลผลการปฏิบัติงานทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพไว้ให้เป็นระบบเพื่อนำมาพิจารณาทบทวนในการบริหารจัดการทุกครั้งและเพื่อให้เกิดผลที่เป็นรูปธรรมควรมีการเก็บข้อมูลในการดำเนินงานทุกกิจกรรมให้ครบตามวงจร PDCA ก็จะช่วยให้การปฏิบัติงานครั้งต่อไปพัฒนาขึ้นอย่างมีประสิทธิภาพ

เอกสารอ้างอิง

- กรองแก้ว อยู่สุข. (2561). *พฤติกรรมองค์กร*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เกวียนทอง ต้นเชื้อ. (2556). *การพัฒนาตัวชี้วัดความเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของโรงเรียน ในกลุ่มภาคตะวันออกเฉียงเหนือ*. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- ดรุณี เวียงชัย. (2561). *ยุทธศาสตร์การขับเคลื่อนการบริหารบุคคลตามแนวทางการปฏิรูปการศึกษา ในสถานศึกษา*. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ.
- ทองทิพภา วิริยะพันธ์. (2560). *มนุษย์สัมพันธ์กับการบริหาร*. กรุงเทพฯ : ดวงกลมสมัย.
- ทองใบ สุดซารี. (2551). *การวิจัยธุรกิจ ปฏิบัติการวิจัยนอกตำรา*. อุบลราชธานี : ยงสวัสดิ์อินเตอร์กรุป.
- พระครูประโชติ จันทวิมล. (2555). *การส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนนวมินทราชินูทิศ หอวัง นนทบุรี อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี*. (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหาร). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

- พระมหาบุญทัน อภิปยุตโต ไชยพันธ์. (256). *การศึกษาคุณลักษณะด้านบุคลิกภาพของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามทัศนะของครูผู้สอนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา เขต 4*. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา.
- ลออ วิลัย. (2561). *ภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน*. (ดุชนิพนธ์รัฐประศาสนศาสตร์ดุชนิพนธ์). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยปทุมธานี.
- ศิณารณ หู่เต็ม. (2558). *พฤติกรรมด้านคุณธรรม จริยธรรมของนักศึกษาในระดับปริญญาตรีวิทยาลัยราชพฤกษ์*. (รายงานการวิจัย). กรุงเทพฯ : วิทยาลัยราชพฤกษ์.
- สำนักงานเขตพื้นที่สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 1. (2565). *บุคลากรทางการศึกษา*. เข้าได้ถึงจาก <https://www.sesao1.go.th>.
- อัจฉรา โพธิ์อ้น. (2560). *ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา ตามทัศนะของผู้บริหารและครูผู้สอนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสิงห์บุรี*. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี.
- Krejcie, R. V. & Morgan, D. W. (1970). Determining sample size for research activities. *Educational and Psychological Measurement*, 30(3), 607–610.

การพัฒนาแอปพลิเคชันส่งเสริมความรู้ด้านสุขภาพตามหลัก 3อ2ส สำหรับผู้สูงอายุ อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี

Development of Application to Promote Health Literacy Based on 3E2S for
the Elderly, Khlong Luang District, Pathum Thani Province

นัชชา ยันติ¹ สุวัฒน์ ศิริแก่นทราย² และศศิธร ตันติเอกรัตน์³

Nadchar Yanti, Suwat Sirikaensai and Sasithon Tantiekkarat

Received: May 23, 2023

Revised: August 13 2023

Accepted: August 24, 2023

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาแนวทางการพัฒนาแอปพลิเคชันส่งเสริมความรู้ด้านสุขภาพสุขภาพตามหลัก 3อ2ส สำหรับผู้สูงอายุ และ 2) ศึกษาผลในการส่งเสริมความรู้โดยใช้แอปพลิเคชัน มีรูปแบบการวิจัยแบบผสมผสาน ประกอบด้วย การวิจัยเชิงคุณภาพ มีผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 10 คน เลือกแบบเฉพาะเจาะจง ประกอบด้วย บุคลากรทางสาธารณสุข อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) และผู้ทำหน้าที่เป็นผู้ดูแลผู้สูงอายุ ในอำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี ที่ยินดีเข้าร่วมการวิจัย เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา คือ การสนทนากลุ่ม และการวิจัยเชิงปริมาณ มี 2 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การพัฒนาแอปพลิเคชันส่งเสริมความรู้ด้านสุขภาพตามหลัก 3อ2ส สำหรับผู้สูงอายุ และ 2) ศึกษาผลการใช้แอปพลิเคชันส่งเสริมความรู้ด้านสุขภาพตามหลัก 3อ2ส โดยใช้แบบวัดความรู้และวัดความพึงพอใจในการใช้แอปพลิเคชันโดยใช้แบบสอบถาม ที่มีความเชื่อมั่น 0.87 นำไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง จำนวน 45 คน เป็นตัวแทนของประชากรผู้สูงอายุที่ใช้สมาร์ทโฟนในอำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี วิเคราะห์ข้อมูลโดยการแจกแจงความถี่ ค่าเฉลี่ย ร้อยละ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เปรียบเทียบความรู้เกี่ยวกับ 3อ2ส ก่อน

¹⁻³ มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์; Valaya Alongkorn University Under The Royal Patronage

Corresponding author, e-mail: Sasithon@vru.ac.th, Tel. 084-3086203

และหลังการใช้แอปพลิเคชัน โดยใช้สถิติ Paired T-test ที่ระดับนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 ผลการศึกษาแนวทางการพัฒนาแอปพลิเคชันส่งเสริมความรู้ด้านสุขภาพสุขภาพตามหลัก 3อ2ส สำหรับผู้สูงอายุ พบว่า รูปแบบการนำเสนอข้อมูลความรู้ 3อ2ส ควรมีเนื้อหาไม่มากจนเกินไป มีสื่อวิดีโอ แอปพลิเคชันควรใช้ง่ายไม่ซับซ้อน สีสันสดใส ตัวหนังสือขนาดใหญ่ มีสัญลักษณ์ที่เป็นรูปภาพ ประกอบความเข้าใจ สำหรับผลในการส่งเสริมความรู้โดยการใช้แอปพลิเคชันในกลุ่มตัวอย่าง พบว่า ภายหลังจากการใช้แอปพลิเคชันส่งเสริมสุขภาพตามหลัก 3อ2ส สำหรับผู้สูงอายุ กลุ่มตัวอย่างมีความรู้แตกต่างจากก่อนใช้แอปพลิเคชันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 กลุ่มตัวอย่างมีความพึงพอใจในการใช้แอปพลิเคชันระดับมาก

คำสำคัญ: การพัฒนา, ผู้สูงอายุ, สุขภาพ, แอปพลิเคชันส่งเสริมความรู้

Abstract

The objectives of this research article were 1) to study guidelines for developing applications to promote health Literacy according to 3O2S for the elderly; and 2) to study the results in promoting knowledge by using applications. This was a mixed methods research. In terms of qualitative research, there were 10 key informants by purposive sampling, namely public health personnel, village health volunteers (VHVs) and those who acted as caregivers for the elderly in Khlong Luang District, Pathum Thani Province who were willing to participate in research. The tool used in the study was group discussion. And quantitative research had 2 steps: 1) developing an application to promote health literacy according to 3E2S for the elderly; and 2) studying the results of using an application to promote health literacy according to 3E2S using knowledge test and satisfaction test in using an application using a questionnaire with a confidence of 0.87 in order to test with a purposive sampling of 45 people representing the elderly population who used smartphones in Khlong Luang District, Pathum Thani Province. Data were analyzed by using frequency, mean, percentage, standard deviation. Knowledge about 3E2S was compared before and after using the application using Paired T-test statistics at a significance level of 0.05. The study results of guidelines for developing an application to promote health

literacy according to 3E2S for the elderly found that the format for presenting 3E2S knowledge information should not have too much content with video media. The application should be easy to use, not complicated, bright colors, and large letters. There were symbols that were pictures to help you understand. As for the results of promoting knowledge by using the application in the sample group, it was found that after using the application to promote health according to 3E2S for the elderly. The sample group's knowledge was significantly different from before using the application at the 0.05 level. The sample group had a high level of satisfaction in using the application.

Keywords: Development, Elderly, Health, Knowledge Promotion Applications

บทนำ

ประเทศไทยอยู่ในสังคมสูงอายุ (Aging Society) จากการสำรวจประชากรผู้สูงอายุของสำนักงานสถิติแห่งชาติพบว่าเมื่อ พ.ศ. 2550 ประเทศไทยมีประชากรผู้สูงอายุประมาณ 7 ล้านคน คิดเป็นร้อยละ 10.7 ของจำนวนประชากรทั้งหมด และเพิ่มขึ้นเกือบสองเท่าใน พ.ศ. 2564 โดยพบว่าจำนวนผู้สูงอายุประมาณ 13 ล้านคนคิดเป็นร้อยละ 19.6 ของประชากรทั้งหมด (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2565) ซึ่งส่งผลให้ประเทศไทยใกล้จะเข้าสู่สังคมสูงอายุแบบสมบูรณ์ (Completely age Society) ในอีกไม่ช้า และจะเป็นสังคมสูงอายุในระดับสุดยอด (Super age Society) ใน พ.ศ. 2579 เมื่อประเทศไทยมีจำนวนผู้สูงอายุมากขึ้นจึงจำเป็นต้องมีการเตรียมความพร้อมในการรับมือกับสถานการณ์ความเปลี่ยนแปลงของประเทศจากสาเหตุของโครงสร้างทางประชากรที่เปลี่ยนไป ประชากรวัยทำงานลดน้อยลงทำให้ขาดแรงงานในภาคเศรษฐกิจ แต่ค่าใช้จ่ายในการดูแลผู้สูงอายุที่มากขึ้นเนื่องจากประชากรผู้สูงอายุมีความเสื่อมถอยของร่างกาย และความเจ็บป่วยตามอายุขัย ส่งผลทำให้ต้องจ่ายค่ารักษาพยาบาลมากขึ้น (กรมกิจการผู้สูงอายุ, 2564) โดยส่วนมากเจ็บป่วยด้วยโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง ได้แก่ โรคหัวใจหลอดเลือดโรค มะเร็ง โรคเบาหวาน โรคหลอดเลือดสมอง และโรคไต นอกจากนั้นอายุที่เพิ่มมากขึ้นส่งผลให้มีอาการที่สัมพันธ์กับโรคเรื้อรัง ได้แก่ การสูญเสียความทรงจำ ภาวะกระดูกพรุน การนอนไม่หลับ ปัญหาเกี่ยวกับการได้ยินและการทรงตัว รวมถึงการกลืน ปัสสาวะหรืออุจจาระไม่ได้ เป็นต้น (อุทัยวรรณ พงษ์บริบูรณ์, 2563) และมีรายงานถึงผู้สูงอายุที่อยู่อาศัยในบ้านเพียงลำพังมักเกิดความเหงาและโดดเดี่ยว นอกจากนี้ยังมีความเสี่ยงเมื่อเกิดอุบัติเหตุ

หรือมีเหตุฉุกเฉินอาจทำให้ผู้สูงอายุมีอันตรายถึงชีวิต ซึ่งพบว่ามีผู้สูงอายุเสียชีวิตจากการหกล้ม ประมาณ 5,000-10,000 คนต่อปี โดยบริเวณที่เกิดการหกล้มมักอยู่ในตัวบ้าน ได้แก่ ห้องนอน ห้องครัว และห้องน้ำ (นิพา ศรีช้าง และลลิตรา กำวี, 2560)

การพัฒนาทางเทคโนโลยีสารสนเทศได้เป็นไปอย่างก้าวหน้าและรวดเร็ว ช่วยอำนวยความสะดวกในการใช้ชีวิตประจำวัน เช่น การติดตามข่าวสาร การติดต่อราชการ การทำธุรกรรมทางการเงิน การซื้อสินค้า จากการสำรวจ พบว่า ผู้สูงอายุมีความสามารถในการใช้แอปพลิเคชันออนไลน์ผ่านเครื่องมือสื่อสารประเภทต่าง ๆ ได้แก่ สมาร์ทโฟน แท็บเล็ต และคอมพิวเตอร์ จากการสำรวจพบว่ามีผู้สูงอายุเข้าร่วมโครงการเราชนะเพื่อรับบริการทางการแพทย์และติดตามข้อมูลเกี่ยวกับโรคโควิด-19 ร้อยละ 70.3 เข้าร่วมโครงการคนละครึ่ง ร้อยละ 17.0 และเข้าร่วมโครงการเราเที่ยวด้วยกัน ร้อยละ 3.2 (มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย, 2565) โดยส่วนใหญ่ผู้สูงอายุมักใช้งานเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อความบันเทิง โดยเฉพาะการเล่นโซเชียลมีเดีย และเฟซบุ๊ก (ดวงทิพย์ เจริญรุฑ์, 2563) สอดคล้องกับการศึกษาของเฉลิมศักดิ์ บุญประเสริฐ (2560) ที่ศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการยอมรับการใช้แอปพลิเคชันไลน์ของผู้สูงอายุ ซึ่งพบว่า ปัจจัยการรับรู้ถึงประโยชน์ของแอปพลิเคชัน การใช้แอปพลิเคชันเพื่อความบันเทิง และความสะดวกสบายในการใช้แอปพลิเคชันมีผลต่อพฤติกรรมการใช้แอปพลิเคชันของผู้สูงอายุ หน่วยงานต่าง ๆ จึงเริ่มเล็งเห็นถึงการใช้ประโยชน์ของแอปพลิเคชันต่าง ๆ ในกลุ่มผู้สูงอายุมากขึ้น และเริ่มพัฒนาโปรแกรมหรือแอปพลิเคชันเพื่อใช้ในการส่งเสริมสุขภาพให้แก่กลุ่มผู้สูงอายุ รัชชานันท์ ศรีสุภักดิ์ ประภากร และคณะ (2562) ได้พัฒนานวัตกรรมแอปพลิเคชันในการส่งเสริมสุขภาพส่วนบุคคลสำหรับผู้สูงอายุ โดยสามารถบันทึกข้อมูลเกี่ยวพฤติกรรมการรับประทานอาหาร การออกกำลังกาย อารมณ์ และมีรายงานการสรุปพฤติกรรมสุขภาพ รวมถึงมีการนำเสนอข้อมูลความรู้เกี่ยวกับการปฏิบัติตนของผู้สูงอายุที่เหมาะสม พวงรัตน์ จินพล และคณะ (2564) ได้พัฒนาระบบสารสนเทศเพื่อการดูแลผู้สูงอายุด้านโภชนาการเพื่อสนับสนุนการมีคุณภาพชีวิตที่ดี ในพื้นที่ตำบลชะมาย จังหวัดนครศรีธรรมราช ให้แก่บุคลากรภาครัฐ ผู้นำชุมชนท้องถิ่นและบุคคลทั่วไปใช้ในการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุและการรายงานผลข้อมูลโรคเรื้อรังและภาวะโภชนาการเพื่อใช้ในการวางแผนในการดูแลผู้สูงอายุต่อไป

จังหวัดปทุมธานี เป็นหนึ่งในจังหวัดปริณทลที่มีประชากรเกือบ 16 ล้านคน ใน พ.ศ. 2564 มีจำนวนผู้ที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป จำนวน 2 แสนกว่าคน (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2565) ส่วนมากเจ็บป่วยและเสียชีวิตด้วยโรคเรื้อรัง ได้แก่ โรคเบาหวาน ความดันโลหิตสูง หัวใจขาดเลือด หลอดเลือดสมอง และทางเดินหายใจอุดกั้น (กองโรคไม่ติดต่อ, 2566) มีปัญหาด้านการอาศัยอยู่

ลำพัง ขาดการร่วมกิจกรรมกลุ่มทางสังคม ไม่สามารถเดินทางไปพบแพทย์ตามนัดหมายได้ ซึ่งผู้สูงอายุในปทุมธานีมีความต้องการให้ร่างกายและจิตใจของตนเองมีคงความแข็งแรง สมบูรณ์ เพื่อให้สามารถใช้ชีวิตได้อย่างปกติและการมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น (ธัญพร หล่อชัยวัฒนา, 2561) โดยพื้นที่อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี ยังไม่มีการศึกษาเกี่ยวกับการใช้แอปพลิเคชันออนไลน์ผ่านเครื่องมือสื่อสารประเภทต่าง ๆ และการพัฒนาโปรแกรมหรือรูปแบบแอปพลิเคชันในการส่งเสริมสุขภาพที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุในพื้นที่ เพื่อก่อให้เกิดการใช้ประโยชน์เพื่อการส่งเสริมความรู้ด้านสุขภาพโดยการเทคโนโลยีสารสนเทศที่ผู้สูงอายุสามารถใช้งานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

การวิจัยและพัฒนานี้ได้ประยุกต์ใช้หลักการส่งเสริมสุขภาพ 3อ2ส ได้แก่ การรับประทานอาหาร การออกกำลังกาย การบริหารจัดการอารมณ์ การสูบบุหรี่ และการดื่มสุรา (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ, 2561) และได้ปรับเปลี่ยนเพื่อสร้างกรอบความคิดการวิจัยใหม่โดยยึดหลัก 3 อ. ได้แก่การรับประทานอาหาร การออกกำลังกาย การบริหารจัดการอารมณ์ และเปลี่ยนจากการสูบบุหรี่และดื่มสุรา เป็นสิ่งแวดล้อมและสังคมสุขวัย เพื่อให้เข้ากับบริบทปัญหาทางสุขภาพที่พบในผู้สูงอายุ ได้แก่ สิ่งแวดล้อมที่เสี่ยงต่อการหกล้ม และปัญหาช่องว่างทางสังคม โดยนำหลักการดังกล่าวใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาแอปพลิเคชันบนสมาร์ตโฟนเพื่อเป็นเครื่องมือในการส่งเสริมสุขภาพตามหลัก 3อ2ส ในผู้สูงอายุ โดยใช้สื่อวิดีโอและอินโฟกราฟฟิก การส่งเสริมความรู้ทางด้านสุขภาพ และการติดตามข่าวสารทางสุขภาพที่สำคัญ รวมถึงช่องทางการติดต่อขอความช่วยเหลือในกรณีมีเหตุฉุกเฉิน เป็นต้น ซึ่งแอปพลิเคชันดังกล่าวเกิดจากการกระบวนกรวิจัยและพัฒนาร่วมกันของนักวิจัย บุคลากรทางสาธารณสุขอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) แกนนำสุขภาพประจำครอบครัว (กสค.) และผู้สูงอายุเพื่อร่วมกันกำหนดแนวทางการพัฒนาแอปพลิเคชันที่เหมาะสมและสอดคล้องกับความต้องการของผู้ใช้งานเพื่อนำไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ในด้านการส่งเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาแนวทางพัฒนาแอปพลิเคชันส่งเสริมความรู้ด้านสุขภาพตามหลัก 3อ2ส สำหรับผู้สูงอายุ
2. เพื่อศึกษาผลในการส่งเสริมความรู้โดยการใช้แอปพลิเคชันส่งเสริมความรู้ด้านสุขภาพตามหลัก 3อ2ส

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods Research) ประกอบด้วย การวิจัยเชิงคุณภาพและการวิจัยเชิงปริมาณ ได้แก่

1. การวิจัยเชิงคุณภาพ มีผู้ให้ข้อมูลหลักจำนวน 10 คน เลือกแบบเฉพาะเจาะจง ประกอบด้วย บุคลากรทางสาธารณสุข อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) และผู้ทำหน้าที่เป็นผู้ดูแลผู้สูงอายุ ที่ยินดีเข้าร่วมการวิจัย โดยมีเกณฑ์การคัดเลือก คือ 1) เป็นบุคลากรทางสาธารณสุข อสม. หรือเป็นผู้ดูแลผู้สูงอายุ มาไม่น้อยกว่า 1 ปี 2) สามารถใช้แอปพลิเคชันในอุปกรณ์สื่อสารได้ 3) ยินดีเข้าร่วมในงานวิจัย เกณฑ์การคัดออก คือ 1) ไม่สามารถเข้าร่วมกิจกรรมสนทนากลุ่มได้ทั้ง 2 ครั้ง เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาคือ ประเด็นในการสนทนากลุ่ม ดังนี้ 1) รูปแบบการส่งเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุในพื้นที่ 2) วัตถุประสงค์ในการใช้แอปพลิเคชันของผู้สูงอายุ 3) รูปแบบการนำเสนอข้อมูลความรู้เกี่ยวกับ 3o2s ในแอปพลิเคชัน 4) ปัญหาการใช้แอปพลิเคชันในผู้สูงอายุ และ 5) การออกแบบเพื่อสร้างประสบการณ์การใช้งานที่ดีของผู้ใช้งาน (User Experience Design) การตรวจสอบความตรงตามเนื้อหาในแบบสัมภาษณ์ที่ไม่มีโครงสร้าง โดยนำประเด็นในการสนทนากลุ่มไปปรับการตรวจสอบจากผู้ทรงคุณวุฒิ 3 คน เพื่อพิจารณาความตรงของเนื้อหา ความถูกต้องของภาษาที่ใช้โดยคัดเลือกแต่เฉพาะที่ผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง 3 คน ลงความเห็นให้นำไปใช้ในการสนทนากลุ่มได้ ระหว่างการสนทนากลุ่มผู้วิจัยจะบันทึกประเด็นที่สำคัญ และนำข้อมูลมาวิเคราะห์และตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา (Content Analysis)

2. การวิจัยเชิงปริมาณ มี 2 ขั้นตอน ได้แก่

2.1 การพัฒนาแอปพลิเคชันส่งเสริมความรู้ด้านสุขภาพตามหลัก 3o2s สำหรับผู้สูงอายุ โดยนำผลจากการวิเคราะห์สถานการณ์ความต้องการใช้แอปพลิเคชันส่งเสริมความรู้ด้านสุขภาพของผู้สูงอายุ รวมถึงความคิดเห็นและประเด็นที่ได้จากการสนทนากลุ่มมาเป็นแนวทางการพัฒนาแอปพลิเคชัน เครื่องมือที่ใช้ในการพัฒนาแอปพลิเคชัน ได้แก่ คอมพิวเตอร์ สมาร์ทโฟน และเว็บไซต์สำหรับสร้างแอปพลิเคชัน

2.2 การศึกษาผลการใช้แอปพลิเคชันส่งเสริมความรู้ด้านสุขภาพตามหลัก 3o2s สำหรับผู้สูงอายุ โดยนำไปทดลองใช้กับผู้สูงอายุโดยการกำหนดกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง จำนวน 45 คน เป็นตัวแทนของประชากรผู้สูงอายุที่ใช้สมาร์ทโฟนในอำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี โดยมีเกณฑ์การคัดเลือก ดังนี้ 1) เป็นผู้สูงอายุที่มีอายุ 60 ปี ขึ้นไป 2) อาศัยอยู่ในอำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี 3) สามารถใช้แอปพลิเคชันในอุปกรณ์สื่อสารได้ 4) ยินดีเข้าร่วมในงานวิจัย เกณฑ์การคัดออก คือ 1) ไม่สามารถสื่อสารกับผู้วิจัยและให้ข้อมูลด้วยตนเองได้ 2) ไม่สามารถทำแบบสอบถาม

และแบบทดสอบภายหลังใช้แอปพลิเคชัน ตัวแปรที่ศึกษาได้แก่ ความรู้ตามหลัก 3๑2ส และความพึงพอใจในการใช้แอปพลิเคชันส่งเสริมความรู้ตาม หลัก3๑2ส เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยในขั้นตอนนี้ มี 2 เครื่องมือ ได้แก่

1) แบบทดสอบความรู้ ใช้สำหรับศึกษาผลการใช้แอปพลิเคชันส่งเสริมสุขภาพตามหลัก 3๑2ส สำหรับผู้สูงอายุ จำนวน 40 ข้อ แบ่งระดับคะแนนของคำตอบเป็น 2 ระดับ คือ ตอบถูกได้ 1 คะแนน ตอบผิดได้ 0 คะแนน โดยกำหนดเกณฑ์การแปลความหมายระดับความรู้เกี่ยวกับการรับประทานอาหาร การออกกำลังกาย การบริหารจัดการอารมณ์ สิ่งแวดล้อมและสังคมสูงวัย แบ่งออกเป็น 3 ระดับ โดยใช้เกณฑ์ของ Bloom, B.S. (1975) ดังนี้ คะแนนน้อยกว่าร้อยละ 60 (0- 4) คะแนน หมายความว่า มีความรู้น้อย คะแนนระหว่างร้อยละ 60-79 (5-6) คะแนน หมายความว่า มีความรู้ปานกลาง คะแนนระหว่างร้อยละ 80-100 (7-8 คะแนน) หมายถึงมีความรู้มาก

2) แบบสอบถามความพึงพอใจในการใช้แอปพลิเคชันส่งเสริมความรู้ด้านสุขภาพผู้สูงอายุ ใช้สำหรับศึกษาผลการใช้แอปพลิเคชันส่งเสริมสุขภาพตามหลัก 3๑2ส สำหรับผู้สูงอายุ จำนวน 5 ข้อ แบ่งระดับคะแนนของคำตอบเป็น 3 ระดับ ได้แก่ พึงพอใจน้อย พึงพอใจปานกลาง พึงพอใจมาก โดยกำหนดเกณฑ์การแปลความหมายระดับความพึงพอใจในการใช้แอปพลิเคชันส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ แบ่งออกเป็น 3 ระดับ โดยใช้เกณฑ์ของ Best, J. (1977) ดังนี้ คะแนนเฉลี่ย 1.00-1.66 หมายถึง ความพึงพอใจน้อย คะแนนเฉลี่ย 1.67-2.32 หมายถึง ความพึงพอใจปานกลาง และคะแนนเฉลี่ย 2.33-3.00 หมายถึง ความพึงพอใจมาก

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือโดยการตรวจสอบความตรงตามเนื้อหา (Content Validity) โดยผู้วิจัยนำเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ไปรับการตรวจสอบจากผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่าน เพื่อตรวจสอบความตรงของเนื้อหา ความถูกต้องของภาษาที่ใช้ และหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item- Objective Congruence: IOC) โดยข้อคำถามที่มีค่า IOC ตั้งแต่ 0.5 ขึ้นไปนำไปใช้ได้ และมีการปรับปรุงแก้ไขในข้อคำถามที่ค่า IOC ต่ำกว่า 0.5 ตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่ปรับปรุงเรียบร้อยแล้วไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างที่มีลักษณะคล้ายคลึงกับกลุ่มตัวอย่างที่จะศึกษา จำนวน 30 คน จากนั้นนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์หาความเชื่อมั่น (Reliability) โดยใช้วิธีสัมประสิทธิ์แอลฟาของของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) มีค่าเท่ากับ 0.87 แบบทดสอบความรู้การใช้สมาร์ทโฟนในการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุและแบบทดสอบความรู้เกี่ยวกับ 3๑2ส โดยใช้วิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์ของคูเดอร์และริชาร์ดสัน (KR-20) มีค่าเท่ากับ 0.75 วิเคราะห์ข้อมูลผลการศึกษาความรู้และความพึงพอใจในการใช้

แอปพลิเคชันโดยการแจกแจงความถี่ ค่าเฉลี่ย ร้อยละ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เปรียบเทียบความรู้ 3๐2ส ก่อนและหลังการใช้แอปพลิเคชัน โดยใช้สถิติ Paired T-test ที่ระดับนัยสำคัญที่ระดับ 0.05

การศึกษาวิจัยนี้ได้ผ่านการรับรองจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ หมายเลขโครงการ 0021/2564 ลงวันที่ 23 กันยายน 2564

สรุปผลการวิจัย

1. การพัฒนาแอปพลิเคชันส่งเสริมความรู้ด้านสุขภาพตามหลัก 3๐2ส สำหรับผู้สูงอายุ โดยการสนทนากลุ่มของบุคลากรทางสาธารณสุข อสม. และผู้ดูแลผู้สูงอายุ โดยสรุปประเด็นเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาแอปพลิเคชัน ดังนี้ 1) รูปแบบการส่งเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุในพื้นที่อำเภอคลองหลวง จำแนกตามประเภทของผู้สูงอายุ โดยผู้สูงอายุที่สามารถปฏิบัติกิจวัตรประจำวันได้ จะมีการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มของชมรมผู้สูงอายุในพื้นที่ ร่วมกิจกรรมทางศาสนา การออกกำลังกาย การออกกำลังกาย เป็นต้น หากเป็นผู้สูงอายุที่ติดบ้านหรือติดเตียง จะได้รับการดูแลโดยทีมสหวิชาชีพจากโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลหรือโรงพยาบาลในพื้นที่ออกเยี่ยมบ้าน คัดกรองโรค ให้การดูแลรักษา บำบัดโรคเบื้องต้น มีการพูดคุยให้กำลังใจ คลายความเหงาโดยเฉพาะผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ลำพัง 2) ผู้สูงอายุใช้แอปพลิเคชันโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อความบันเทิงเป็นส่วนใหญ่ โดยเฉพาะการเล่นเฟสบุ๊ค ดูคลิปวิดีโอ ข่าวสาร และการส่งข้อความหาเพื่อนหรือลูกหลานผ่านทางแอปพลิเคชันไลน์ 3) รูปแบบการนำเสนอข้อมูลความรู้เกี่ยวกับ 3๐2ส ในแอปพลิเคชันควรเป็นแบบสื่อวิดีโอมีเสียงประกอบ เนื่องจากผู้สูงอายุเมื่อใช้งานหน้าจอสมาาร์ทโฟนนานจะมีอาการเมื่อยลำทาง สายตา หากผู้สูงอายุรับฟังสื่อความรู้จากหนังสือเสียงหรือคลิปวิดีโอที่มีเสียงประกอบจะทำให้สามารถรับฟังเสียงแทนการอ่านได้ หากต้องมีเนื้อหาเป็นตัวอักษรควรเป็นเนื้อหาเข้าใจง่ายและไม่มากจนเกินไป 4) ปัญหาการใช้แอปพลิเคชันที่พบในผู้สูงอายุ ได้แก่ แอปพลิเคชันที่มีความซับซ้อนซึ่งผู้สูงอายุมักเรียนรู้ช้าและจะไม่ใช้งานต่อเนื่อง เนื่องจากกลัวว่าจะเกิดความเสียหายกับสมาร์ตโฟน ข้อมูลส่วนตัวและข้อมูลทางการเงินหากใช้งานแอปพลิเคชันผิดพลาด แต่เมื่อผู้สูงอายุเมื่อสามารถใช้งานแอปพลิเคชันหนึ่งได้แล้วจะมีความคุ้นเคยและจะสามารถจดจำวิธีการใช้งานได้ 5) การออกแบบเพื่อสร้างประสบการณ์การใช้งานที่ดีของผู้ใช้งาน (User Experience Design) ควรเน้นให้มีสีสันสดใส แต่ไม่ฉูดฉาดเกินไป ตัวหนังสือใหญ่ มีรูปภาพที่เป็นสัญลักษณ์ที่เข้าใจง่าย

2. การพัฒนาแอปพลิเคชัน เครื่องมือที่ใช้ในการพัฒนาแอปพลิเคชัน โดยนำผลจากการวิเคราะห์ความต้องการใช้แอปพลิเคชันส่งเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุ ความคิดเห็นและประเด็นที่ได้

จากการสนทนากลุ่ม ใช้ Glide Application เป็นแพลตฟอร์มในการพัฒนาแอปพลิเคชันโดย โดยตั้งชื่อแอปพลิเคชันว่า “รอบรู้คู่วัยเก่า” ภายในแอปพลิเคชันแบ่งหมวดหมู่ความรู้เรื่องการรับประทานอาหาร การออกกำลังกาย การบริหารจัดการอารมณ์ สิ่งแวดล้อมและสังคมสูงวัยด้วยสัญลักษณ์ที่เข้าใจง่าย ภายในแอปพลิเคชันมีเนื้อหาความรู้และคลิปวิดีโอเพื่อเพิ่มความเข้าใจมากขึ้น สามารถส่งต่อแอปพลิเคชันโดยการสแกน QR Code หรือส่ง link

ภาพที่ 1 แอปพลิเคชัน “รอบรู้คู่วัยเก่า” ในการส่งเสริมความรู้ด้านสุขภาพตามหลัก 3๑2ส สำหรับผู้สูงอายุ

3. ผลในการส่งเสริมความรู้ด้านสุขภาพตามหลัก 3๑2ส สำหรับผู้สูงอายุ อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี กลุ่มตัวอย่างมีความรู้ในการรับประทานอาหารก่อนและหลังการใช้แอปพลิเคชันส่งเสริมสุขภาพตามหลัก 3๑2ส แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยก่อนการใช้แอปพลิเคชันส่งเสริมสุขภาพตามหลัก 3๑2ส กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความรู้ในการรับประทานอาหารในระดับปานกลาง จำนวน 23 คน คิดเป็นร้อยละ 51.1 (Mean = 6.27 S.D. =

1.176) ภายหลังจากการใช้แอปพลิเคชันกลุ่มตัวอย่างมีความรู้ในการรับประทานอาหารในระดับมาก จำนวน 34 คน คิดเป็นร้อยละ 75.6 (Mean = 7.13 S.D. = 0.842)

กลุ่มตัวอย่างมีความรู้ในการออกกำลังกายก่อนและหลังการใช้แอปพลิเคชันส่งเสริมสุขภาพตามหลัก 3อ2ส แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยก่อนการใช้แอปพลิเคชันส่งเสริมสุขภาพตามหลัก 3อ2ส กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความรู้ในการออกกำลังกายในระดับมาก จำนวน 25 คน คิดเป็นร้อยละ 55.6 (Mean = 6.44 S.D. = 1.139) ภายหลังจากการใช้แอปพลิเคชันกลุ่มตัวอย่างมีความรู้ในการออกกำลังกายในระดับมาก จำนวน 35 คน คิดเป็นร้อยละ 77.8 (Mean = 7.02 S.D. = 0.917)

กลุ่มตัวอย่างมีความรู้ในการบริหารจัดการอารมณ์ก่อนและหลังการใช้แอปพลิเคชันส่งเสริมสุขภาพตามหลัก 3อ2ส แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยก่อนการใช้แอปพลิเคชันส่งเสริมสุขภาพตามหลัก 3อ2ส กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความรู้ในการบริหารจัดการอารมณ์ในระดับมาก จำนวน 25 คน คิดเป็นร้อยละ 55.6 (Mean = 6.76 S.D. = 0.933) ภายหลังจากการใช้แอปพลิเคชันกลุ่มตัวอย่างมีความรู้ในการบริหารจัดการอารมณ์ในระดับมาก จำนวน 36 คน คิดเป็นร้อยละ 80.0 (Mean = 7.29 S.D. = 0.787)

กลุ่มตัวอย่างมีความรู้เรื่องสิ่งแวดล้อมก่อนและหลังการใช้แอปพลิเคชันส่งเสริมสุขภาพตามหลัก 3อ2ส แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยก่อนการใช้แอปพลิเคชันส่งเสริมสุขภาพตามหลัก 3อ2ส กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความรู้เรื่องสิ่งแวดล้อมในระดับมาก จำนวน 22 คน คิดเป็นร้อยละ 48.9 (Mean = 6.29 S.D. = 1.199) ภายหลังจากการใช้แอปพลิเคชันกลุ่มตัวอย่างมีความรู้เรื่องสิ่งแวดล้อมในระดับมาก จำนวน 24 คน คิดเป็นร้อยละ 53.3 (Mean = 6.47 S.D. = 1.120)

กลุ่มตัวอย่างมีความรู้เรื่องสังคมสูงวัยก่อนและหลังการใช้แอปพลิเคชันส่งเสริมสุขภาพตามหลัก 3อ2ส แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยก่อนการใช้แอปพลิเคชันส่งเสริมสุขภาพตามหลัก 3อ2ส กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความรู้เรื่องสังคมสูงวัยในระดับปานกลาง จำนวน 23 คน คิดเป็นร้อยละ 51.1 (Mean = 5.38 S.D. = 1.482) ภายหลังจากการใช้แอปพลิเคชันกลุ่มตัวอย่างมีความรู้เรื่องสังคมสูงวัยในระดับมาก จำนวน 25 คน คิดเป็นร้อยละ 55.6 (Mean = 6.49 S.D. = 1.160)

ตารางที่ 1 ความรู้เกี่ยวกับการรับประทานอาหาร การออกกำลังกาย การบริหารจัดการอารมณ์ สิ่งแวดล้อมและสังคมสูงวัย

(n=45)

ความรู้	น้อย	ปานกลาง	มาก
	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)
การรับประทานอาหาร			
ก่อนใช้แอปพลิเคชัน	4(8.9)	23(51.1)	18(40.0)
หลังใช้แอปพลิเคชัน	0(0.0)	11(24.4)	34(75.6)
การออกกำลังกาย			
ก่อนใช้แอปพลิเคชัน	2(4.4)	18(40.0)	25(55.6)
หลังใช้แอปพลิเคชัน	0(0.0)	10(22.2)	35(77.8)
การบริหารจัดการอารมณ์			
ก่อนใช้แอปพลิเคชัน	0(0.0)	20(44.4)	25(55.6)
หลังใช้แอปพลิเคชัน	0(0.0)	9(20.0)	36(80.0)
สิ่งแวดล้อม			
ก่อนใช้แอปพลิเคชัน	4(8.9)	19(42.2)	22(48.9)
หลังใช้แอปพลิเคชัน	3(6.7)	18(40.0)	24(53.3)
สังคมสูงวัย			
ก่อนใช้แอปพลิเคชัน	11(24.4)	23(51.1)	11(25.4)
หลังใช้แอปพลิเคชัน	3(6.7)	17(37.8)	25(55.6)

ตารางที่ 2 ผลการเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยความรู้จากการใช้แอปพลิเคชันส่งเสริมสุขภาพตามหลัก 3อ2ส

(n=45)

ความรู้	Mean	S.D.	T-test	p-value
การรับประทานอาหาร			6.32	<0.00*
ก่อนใช้แอปพลิเคชัน	6.27	1.176		
หลังใช้แอปพลิเคชัน	7.13	0.842		
การออกกำลังกาย			4.77	<0.00*
ก่อนใช้แอปพลิเคชัน	6.44	1.139		
หลังใช้แอปพลิเคชัน	7.02	0.917		
การบริหารจัดการอารมณ์			5.154	<0.00*
ก่อนใช้แอปพลิเคชัน	6.76	0.933		
หลังใช้แอปพลิเคชัน	7.29	0.787		

ความรู้	Mean	S.D.	T-test	p-value
ถึงแวกส์อม			3.084	0.004*
ก่อนใช้แอปพลิเคชัน	6.29	1.199		
หลังใช้แอปพลิเคชัน	6.47	1.120		
สังคมสูงวัย			6.827	<0.00*
ก่อนใช้แอปพลิเคชัน	5.38	1.482		
หลังใช้แอปพลิเคชัน	6.49	1.160		

* p-value<0.05

การศึกษาความพึงพอใจในการใช้แอปพลิเคชัน “รอบรู้คู่วัยเก่า” พบว่าภายหลังจากการใช้งาน ผู้สูงอายุส่วนมากมีความพึงพอใจในรูปแบบแอปพลิเคชันไม่ซับซ้อน ใช้งานง่าย อยู่ในระดับมาก จำนวน 32 คน คิดเป็นร้อยละ 71.1 (Mean = 2.69 S.D. = 0.514) ความพึงพอใจด้านความสวยงามของแอปพลิเคชัน ระดับพึงพอใจมาก จำนวน 34 คน คิดเป็นร้อยละ 75.6 (Mean = 2.73 S.D. = 0.495) ระดับความพึงพอใจด้านความน่าสนใจของสื่อการส่งเสริมสุขภาพในแอปพลิเคชัน อยู่ในระดับปานกลาง จำนวน 22 คน คิดเป็นร้อยละ 48.9 (Mean = 2.33 S.D. = 0.640) ความพึงพอใจด้านความรู้ทางสุขภาพที่ได้จากการใช้แอปพลิเคชัน อยู่ในระดับมาก จำนวน 35 คน คิดเป็นร้อยละ 77.8 (Mean = 2.71 S.D. = 0.589) และความพึงพอใจในการใช้ประโยชน์จากแอปพลิเคชันในการดูแลสุขภาพ อยู่ในระดับพึงพอใจมาก จำนวน 36 คน คิดเป็นร้อยละ 80.0 (Mean = 2.80 S.D. = 0.405) โดยรวมกลุ่มตัวอย่างมีความพึงพอใจในการใช้แอปพลิเคชันระดับมาก (Mean = 2.65 S.D. = 0.251) ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ความพึงพอใจในการใช้แอปพลิเคชันส่งเสริมความรู้ด้านสุขภาพผู้สูงอายุตามหลัก 3อ2ส สำหรับผู้สูงอายุ

ความพึงพอใจ	น้อย	ปานกลาง	มาก
	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)
รูปแบบแอปพลิเคชันไม่ซับซ้อน ใช้งานง่าย	1 (2.2)	12 (26.7)	32 (71.1)
ความสวยงามของแอปพลิเคชัน	1 (2.2)	10 (22.2)	34 (75.6)
ความน่าสนใจของสื่อการส่งเสริมสุขภาพในแอปพลิเคชัน	4 (8.9)	22 (48.9)	19 (42.2)
ด้านความรู้ทางสุขภาพที่ได้จากการใช้แอปพลิเคชัน	3 (6.7)	7 (15.6)	35 (77.8)
การใช้ประโยชน์จากแอปพลิเคชันในการดูแลสุขภาพ	0 (0.0)	9 (20.0)	36 (80.0)

(n=45)

(Mean = 2.65 S.D. = 0.251 Min = 2.20 Max = 3.0)

อภิปรายผลการวิจัย

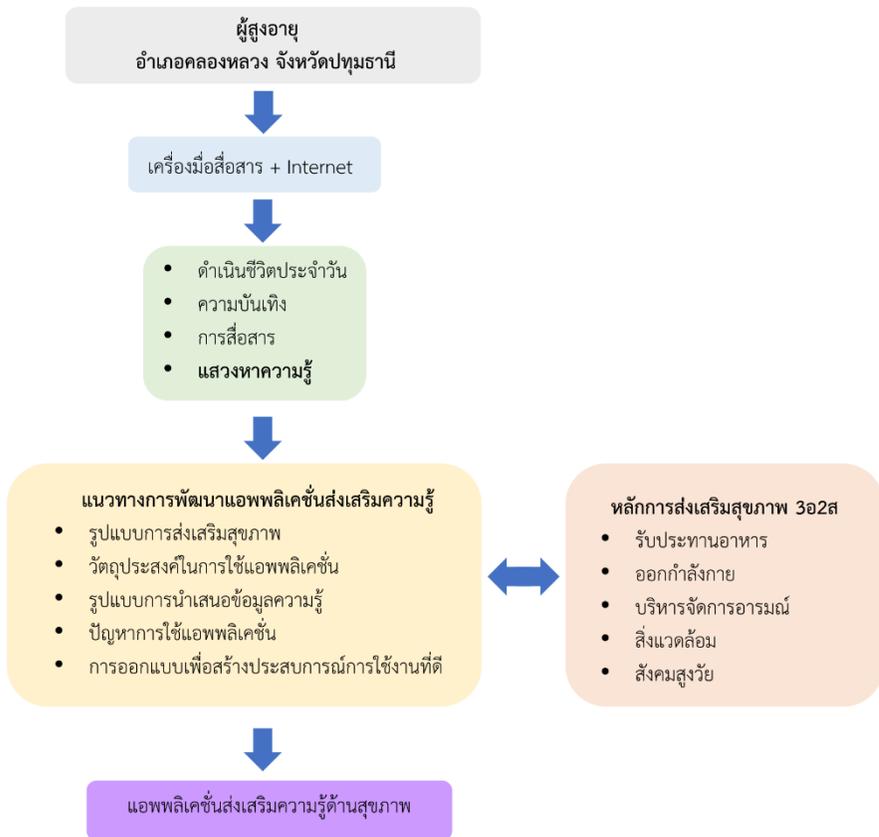
1. จากการพัฒนาแอปพลิเคชัน“รอบรู้คู่วัยเก่า” ซึ่งเป็นแอปพลิเคชันส่งเสริมความรู้ด้านสุขภาพตามหลัก 3อ2ส สำหรับผู้สูงอายุ พบว่าการสนทนากลุ่มของบุคลากรทางสาธารณสุข อสม. และผู้ดูแลผู้สูงอายุทำให้ทราบถึงแนวทางส่งเสริมสุขภาพที่มีอยู่ในพื้นที่โดยมุ่งเน้นการส่งเสริมสุขภาพร่างกายให้แข็งแรง การดูแลสุขภาพจิตและการสร้างสัมพันธ์ภาพที่ดีระหว่างสมาชิกในครอบครัว เพื่อนฝูง โดยการทำกิจกรรมร่วมกัน และการเยี่ยมบ้านผู้สูงอายุติดเตียงและมีภาวะพึ่งพิง โดยหน่วยงานและอาสาสมัครทางด้านสุขภาพในพื้นที่ สอดคล้องกับพัศพร ชูศักดิ์ และคณะ (2566) ที่กล่าวถึงการพัฒนาแนวทางการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุอย่างมีส่วนร่วม ในจังหวัดปทุมธานี โดยการดำเนินงานร่วมกันกับภาคีเครือข่าย ประกอบด้วยผู้นำชุมชน หน่วยงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อสม. อาสาสมัครดูแลผู้สูงอายุ รวมถึงสมาชิกในครอบครัวซึ่งต่างมีส่วนร่วมในการดูแลสุขภาพ จิตใจ อารมณ์และสิ่งแวดล้อมของผู้สูงอายุทั้งสิ้น ผู้สูงอายุใช้แอปพลิเคชันโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อความบันเทิงเป็นส่วนใหญ่ โดยการพูดคุยผ่านสื่อสังคมออนไลน์ทำให้ผู้สูงอายุอารมณ์ดี ซึ่งการมีสุขภาพจิตที่ดีส่งผลให้ผู้สูงอายุเกิดการพัฒนาสมองและสติปัญญา รวมถึงการมีชีวิตที่ยาวนานขึ้น โดยพบว่าผู้สูงอายุที่ใช้งานแอปพลิเคชันในสมาร์ทโฟนหรือแท็บเล็ตเป็นประจำสามารถช่วยพัฒนาสมองและความจำ ผู้สูงอายุสามารถใช้งานอุปกรณ์เหล่านี้ได้ในชีวิตประจำวันอย่างสะดวกสบาย (Wilson, S.A. et al., 2022) โดยผู้สูงอายุต้องการใช้งานแอปพลิเคชันที่มีการออกแบบลักษณะการใช้งานที่ง่าย ไม่ซับซ้อน มีสัญลักษณ์หรือไอคอนและตัวอักษรขนาดใหญ่ (Embarak, F., Ismail, N.A. & Othman, S., 2021)

2. การศึกษาผลความรู้ด้านสุขภาพโดยการใช้แอปพลิเคชัน“รอบรู้คู่วัยเก่า” พบว่าภายหลังจากที่ใช้แอปพลิเคชัน “รอบรู้คู่วัยเก่า” กลุ่มตัวอย่างมีคะแนนเฉลี่ยความรู้เรื่องการรับประทานอาหาร การออกกำลังกาย การบริหารจัดการอารมณ์ สิ่งแวดล้อมและสังคมสูงวัย สูงกว่าก่อนใช้แอปพลิเคชัน ทั้งนี้เนื่องจาก ผู้สูงอายุมีความสนใจทางด้านสุขภาพ ร่างกาย และสิ่งแวดล้อมที่ส่งผลต่อการพักอาศัยภายในบ้าน สอดคล้องกับแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยของฉัตรศิริ วิภาวิน และนันทิยา เรือนทองเงิน (2565) ที่พบว่า ผู้สูงอายุมีความต้องการเทคโนโลยีที่ช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตโดยเฉพาะด้านร่างกายและสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะด้านร่างกายและสิ่งแวดล้อม เนื่องจากผู้สูงอายุมีความกังวลเกี่ยวกับสุขภาพ ความแข็งแรงของร่างกาย และการเกิดอุบัติเหตุจากสภาพแวดล้อมภายในบ้าน และผู้สูงอายุสนใจศึกษาความรู้เกี่ยวกับสุขภาพ ผลความพึงพอใจ

ภายหลังจากการใช้แอปพลิเคชัน “รอบรู้คู่วัยเก่า” พบว่ากลุ่มตัวอย่างมีความพึงพอใจในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยความพึงพอใจในการใช้ประโยชน์จากแอปพลิเคชันในการส่งเสริมความรู้ด้านสุขภาพมากที่สุด รองลงมาได้แก่ ด้านความสวยงามของแอปพลิเคชัน ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ Li, G. et al (2022) การใช้สมาร์ทโฟนสามารถเพิ่มความพึงพอใจในชีวิตได้โดยการพัฒนาทางด้านอารมณ์จากการใช้งาน โดยผู้สูงอายุใช้สมาร์ทโฟนเพิ่มความพึงพอใจในชีวิตในหลากหลายรูปแบบ ได้แก่ การใช้งานโซเชียลมีเดีย การแสวงหาแรงบันดาลใจบนทางสังคม เสพสิ่งบันเทิง ใช้คลายความเหงารวมถึงการค้นหาและจัดเก็บข้อมูลสำคัญทางสุขภาพเพื่อใช้ในการดูแลสุขภาพของตนเอง ในการพัฒนาแอปพลิเคชันส่งเสริมความรู้ด้านสุขภาพผู้สูงอายุตามหลัก 3อ2ส นั้นใช้ไอคอนที่เรียบง่ายเป็นสัญลักษณ์ของการรับประทานอาหารเช้า การออกกำลังกาย การบริหารจัดการอารมณ์ สิ่งแวดล้อมและสังคมสูงวัย บริเวณด้านล่างของแอปพลิเคชันทำให้ผู้สูงอายุสามารถเข้าถึงความรู้ในหมวดต่าง ๆ จากการกดบริเวณไอคอนสัญลักษณ์รูปต่าง ๆ เพื่อเข้าสู่เนื้อหาความรู้ด้านนั้น ๆ สอดคล้องกับการศึกษาของจันทร์จิราพร ทองประสิทธิ์ และทิพยา จินตโกวิท (2563) ที่ศึกษาพฤติกรรมการใช้แอปพลิเคชันไลน์บนสมาร์ทโฟนของผู้สูงอายุ และเชื่อว่าการออกแบบแอปพลิเคชันเป็นสิ่งสำคัญโดยจะทำให้ผู้สูงอายุสามารถเข้าถึงแอปพลิเคชันนั้นและทำกิจกรรมต่าง ๆ ผ่านแอปพลิเคชันได้ โดยผู้สูงอายุสามารถใช้งานแอปพลิเคชันไลน์ด้วยการทำความเข้าใจสัญลักษณ์ต่าง ๆ ในแอปพลิเคชัน ได้แก่ การเพิ่มเพื่อนโทรออก ส่งรูปภาพ และส่งสติ๊กเกอร์ เป็นต้น ซึ่งหากผู้พัฒนาออกแบบแอปพลิเคชันซับซ้อน โดยผู้สูงอายุไม่ทราบว่าจะเมนูคำสั่งในแอปพลิเคชันใช้งานอย่างไร ผู้สูงอายุจะเลือกไม่ทำกิจกรรมนั้นเนื่องจากกลัวผลกระทบต่อข้อมูลและสมาร์ทโฟนที่เกิดจากการใช้งานแอปพลิเคชันผิดพลาด ดังนั้น ผู้ออกแบบแอปพลิเคชันสำหรับผู้สูงอายุจึงควรตระหนักถึงความสวยงามของแอปพลิเคชัน การใช้งานที่ง่าย และตรงตามความต้องการของผู้สูงอายุ

องค์ความรู้ใหม่

ผู้สูงอายุมักมีการปรับตัวเพื่อเรียนรู้การใช้เครื่องมือสื่อสารและอินเทอร์เน็ตเพื่อการดำเนินชีวิตในยุคดิจิทัลได้ด้วยตนเอง เช่น การดำเนินธุรกรรมต่าง ๆ ในรูปแบบออนไลน์ การเสพสื่อบันเทิง สื่อสาร การแสวงหาความรู้ทางด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะความรู้ด้านสุขภาพ ซึ่งการพัฒนาแอปพลิเคชันส่งเสริมความรู้ด้านสุขภาพในผู้สูงอายุนั้น ประกอบไปด้วยการศึกษาแนวทางการพัฒนาแอปพลิเคชันเพื่อให้ทราบถึงทิศทางการพัฒนาและการนำหลักการส่งเสริมสุขภาพที่มีความเหมาะสมกับผู้สูงอายุมาร่วมพัฒนาแอปพลิเคชันที่มีเนื้อหาที่เป็นประโยชน์และสอดคล้องกับการใช้งานของผู้สูงอายุเพื่อการใช้งานแอปพลิเคชันได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ภาพที่ 2 องค์ความรู้ใหม่

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชนในพื้นที่อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี ควรให้ความสำคัญในเรื่องการพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศในผู้สูงอายุ เนื่องจากกลุ่มผู้สูงอายุควรได้รับการอำนวยความสะดวกในการใช้งานสารสนเทศออนไลน์ในการใช้ชีวิตประจำวัน รวมถึงการเตรียมความพร้อมให้ผู้สูงอายุสามารถใช้สารสนเทศออนไลน์อย่างเหมาะสม เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดในด้านการใช้เป็นเครื่องมือในการใช้ชีวิตประจำวันและลดความเสี่ยงในการเกิดอันตรายจากการใช้งานสารสนเทศออนไลน์อย่างรู้เท่าไม่ถึงการณ์

2. องค์กรที่ให้บริการเกี่ยวกับเทคโนโลยีในพื้นที่อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี ควรให้ความสำคัญกับการพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศสำหรับผู้สูงอายุ โดยคำนึงถึงการ

ออกแบบการใช้งานที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุ เพื่อให้ผู้สูงอายุเกิดความสนใจและสามารถใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อพัฒนาตนเองให้เกิดประโยชน์สูงสุด

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. จากผลการพัฒนาแอปพลิเคชันส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุตามหลัก 3อ2ส หน่วยงาน ควรพัฒนาคุณลักษณะที่เป็นความสามารถพิเศษในแอปพลิเคชันของผู้สูงอายุ ได้แก่ การเพิ่มฟังก์ชันการเตือนการรับประทานยา การนับก้าวเดิน การคำนวณดัชนีมวลกาย เป็นต้น ซึ่งจะก่อให้เกิดประโยชน์ในด้านการส่งเสริมพฤติกรรมสุขภาพของผู้สูงอายุได้

2. ในการพัฒนาแอปพลิเคชันสำหรับผู้สูงอายุ ควรตระหนักถึงความสวยงามของแอปพลิเคชัน การใช้งานที่ง่าย และตรงตามความต้องการของผู้สูงอายุ โดยเฉพาะการออกแบบฟังก์ชันการใช้งานของไอคอนต่าง ๆ ในแอปพลิเคชัน เนื่องจากผู้สูงอายุมีความกลัวผลกระทบต่อข้อมูลส่วนตัวและสมาร์ตโฟนที่หากกดคำสั่งผ่านไอคอนในแอปพลิเคชันผิดพลาด ซึ่งนักพัฒนาแอปพลิเคชันอาจพัฒนาแอปพลิเคชันในเวอร์ชันสำหรับผู้สูงอายุที่มีความสามารถในการออกเสียงคำสั่งที่ไอคอน โดยเมื่อผู้สูงอายุกดไอคอนครั้งแรกจะแสดงเป็นไอคอนที่ใหญ่ขึ้นและมีเสียงคำสั่งที่ผู้สูงอายุกำลังกดเลือก และหากกดครั้งที่สองถือเป็นการกดเพื่อยืนยันคำสั่ง หากจะยกเลิกให้กดที่บริเวณพื้นที่อื่น ๆ นอกเหนือไอคอนที่แสดงใหญ่ขึ้น เพื่อช่วยให้ผู้สูงอายุมั่นใจว่าสั่งการในแอปพลิเคชันได้ถูกต้อง

เอกสารอ้างอิง

กรมกิจการผู้สูงอายุ. (2564). *สังคมผู้สูงอายุในปัจจุบันและเศรษฐกิจในประเทศไทย*. เข้าถึงได้จาก <https://www.dop.go.th/th/know/15/926>.

กองโรคไม่ติดต่อ. (2566). *จำนวนและอัตราตายด้วย 5 โรคไม่ติดต่อ (ปี 2560 - 2564)*. เข้าถึงได้จาก <http://www.thaincd.com/2016/mission/documents-detail.php?id=14480&tid=32&gid=1-020>

จันทร์จิราพร ทองประสิทธิ์ และทิพยา จินตโกวิท. (2563). พฤติกรรมของผู้สูงอายุในการใช้แอปพลิเคชันบนสมาร์ตโฟน. *วารสารวิชาการพระจอมเกล้าพระนครเหนือ*, 3(1), 118-129.

ฉัตรศิริ วิชาวิน และนันทยา เรือนทองเงิน. (2565). การศึกษาความต้องการด้านเทคโนโลยีและนวัตกรรมที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในตำบลซีเหล็กและสวาง อำเภอมะริม จังหวัดเชียงใหม่. *วารสารวิจัยราชภัฏเชียงใหม่*, 23(1), 127-139.

- เฉลิมศักดิ์ บุญประเสริฐ. (2560). *ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการยอมรับการใช้แอปพลิเคชันไลน์ของผู้สูงอายุ*. (การค้นคว้าอิสระบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารธุรกิจ). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.
- ดวงทิพย์ เจริญรุกข์. (2563). พฤติกรรมการใช้และการยอมรับนวัตกรรมสื่อสังคมออนไลน์ของผู้สูงอายุในเขตกรุงเทพมหานคร. *วารสารนิเทศศาสตร์ปริทัศน์*, 24(2), 229-237.
- ทัศนพร ชูศักดิ์, นัชชา ยันติ, ศศิธร ตันติเอกรัตน์, และนาตยา ดวงประทุม. (2566). ประสิทธิภาพของรูปแบบการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุติดเตียงแบบมีส่วนร่วมของชุมชน จังหวัดปทุมธานี. *วารสารวิจัยวิชาการ*, 6(2), 87-102.
- ธัญพร หล่อชัยวัฒนา. (2561). การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในจังหวัดปทุมธานี. *วารสารวิทยาลัยนครราชสีมา*, 12(2), 94-104.
- นิพา ศรีช้าง และลลิตรา กำวี. (2560). *รายงานการพยากรณ์การพลัดตกหกล้มของผู้สูงอายุ (อายุ 60 ปีขึ้นไป) ในประเทศไทย ปี พ.ศ. 2560-2564*. กรุงเทพฯ : สำนักงานกิจการโรงพิมพ์องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึกในพระบรมราชูปถัมภ์.
- พวงรัตน์ จินพล, มานิตา เจอบุญ, จุฑาภรณ์ ลิ้มสุวรรณมณี, และจรรย์วดี วิเชียรเชื้อ. (2564). การพัฒนาระบบสารสนเทศเพื่อการดูแลผู้สูงอายุด้านโภชนาการ เพื่อสนับสนุนให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีในพื้นที่เทศบาลตำบลชะมาย จังหวัดนครศรีธรรมราช. *วารสารเทคโนโลยีภาคใต้*, 14(1), 40-52.
- มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย (2565). *สถานการณ์ผู้สูงอายุไทย พ.ศ. 2564*. นครปฐม : สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล.
- รัชชานนท์ ศรีสุภักดิ์, ประภากร ศรีสว่างวงศ์, ปภาวี รัตนธรรม และพัชระ นาเสงี่ยม. (2562). *นวัตกรรมโมบายแอปพลิเคชันเพื่อการดูแลสุขภาพส่วนบุคคลสำหรับผู้สูงอายุ*. (รายงานการวิจัย). มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม : คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี.
- สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ. (2561). *ห่างไกลโรค NCD ด้วยหลัก 3อ2ส*. เข้าถึงได้จาก <https://bit.ly/2GauXgv>
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ (2565). การสำรวจประชากรสูงอายุในประเทศไทย พ.ศ. 2564. เข้าถึงได้จาก http://www.nso.go.th/sites/2014en/Survey/social/domographic/OlderPersons/2021/fullreport_64.pdf.
- อุทัยวรรณ พงษ์บริบูรณ์. (2563). สถานการณ์ผู้สูงอายุประเทศไทย : ปัญหาและความต้องการด้านสุขภาพ. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซีย*, 10(2), 46-58.

- Best, John. (1977). *Research in Education*. New Jersey: Prentice Hall Inc.
- Bloom, B.S. (1975). *Taxonomy of Education*. New York : David McKay Company Inc.
- Embarak, F., Ismail, NA. & Othman, S. (2021). A systematic literature review: the role of assistive technology in supporting elderly social interaction with their online community. *Journal of Ambient Intelligence and Humanized Computing*, 12(233), 7427-7440.
- Li G., Jin C., Zhao, B. & Wu, B. (2022). Smartphone Use, Technology Affordance for Healthcare and Elders' Life Satisfaction. *Frontiers in Public Health*, (10). <https://doi.org/10.3389/fpubh.2022.861897>
- Wilson, S. A., Byrne, P., Rodgers, S. E., & Maden, M. (2022). A Systematic Review of Smartphone and Tablet Use by Older Adults with and without Cognitive Impairment. *Innovation in aging*, 6(2), igac002. <https://doi.org/10.1093/geroni/igac002>. eCollection 2022.

การจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุดการเรียนรู้ เรื่อง หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา กลุ่มสาระ
การเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5
โรงเรียนวัดศรีสุข (แย้มเยื้อนอุปถัมภ์) เขตคลองสามวา กรุงเทพมหานคร

Learning Management by Using Learning Package on Buddhist Teachings
in Social studies, Religion and Culture Department of Prathom Suksa 5
students at Wat Sri Suk School (Yam Yuen Upatham), Khlong Sam Wa
District, Bangkok

นิภาพร ครุทจันทร¹ ศรีมิ่งคล เทพเรณู² และดิเรก ดั่งวงลอย³

Nipaporn Krutjan, Srimongkhon Thep-renu and Direk Duangloy

Received: August 21, 2022

Revised: August 26, 2023

Accepted: August 26, 2023

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) สร้างและหาประสิทธิภาพของชุดการเรียนรู้เรื่อง
หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ให้มีประสิทธิภาพอยู่ในเกณฑ์
80/80 และ 2) เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนก่อนและหลังใช้ชุดการเรียนรู้ กลุ่มเป้าหมาย คือ
นักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนวัดศรีสุข (แย้มเยื้อนอุปถัมภ์) เขตคลองสามวา
กรุงเทพฯ โดยวิธีการเลือกแบบเจาะจง จำนวน 43 คน การวิจัยครั้งนี้เป็นแบบกึ่งทดลอง ผู้วิจัยได้
กำหนดแบบแผนการวิจัยเป็นแบบ Pre Experimental Design เครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัย
ประกอบด้วย แผนการจัดการเรียนรู้ และแบบทดสอบ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วน
เบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติทดสอบ t-test โดยใช้แบบกลุ่มเดียวทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน

¹ โรงเรียนวัดศรีสุข (แย้มเยื้อนอุปถัมภ์); Watsrisuk Yaemyuan Uppatham School

²⁻³ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย; Mahachulalongkornrajavidyalaya University

ผลการวิจัย พบว่า 1) ความเหมาะสมของชุดการเรียนรู้ ภาพรวมอยู่ในระดับดีมาก $\bar{X} = 79$, S.D. = 0.12 ค่าความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา มีค่าเท่ากับ 0.94 หาค่าความเชื่อมั่น มีค่าเท่ากับ 0.74 และ 2) ประสิทธิภาพของชุดการเรียนรู้เรื่องหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา มีประสิทธิภาพ 84.53/83.33 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์มาตรฐาน 80/80 ที่กำหนดไว้ และ 2) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ก่อนเรียนมีค่าเฉลี่ย $\bar{X} = 19.51$ หลังเรียนมีค่าเฉลี่ย $\bar{X} = 25.00$ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ก่อนเรียน = 2.61 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน หลังเรียน = 2.83 ซึ่งคะแนนหลังการใช้ชุดการเรียนรู้สูงกว่าคะแนนก่อนใช้คิดเป็นร้อยละ 83.33 สูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 80 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ α ระดับ .05

คำสำคัญ: การจัดการเรียนรู้, ชุดการเรียนรู้, หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา

Abstract

The objectives of this research article were 1) to create and find out the effectiveness of a learning package on Buddhist teaching of Prathom Suksa 5 students to have the efficiency in the criterion of 80/80; and 2) to compare the achievement of students before and after using a learning package. The target group was Prathom Suksa 5 students at Wat Sri Suk School (Yam Yuen Upatham), Khlong Sam Wa District, Bangkok by purposive sampling, 43 people. This was a quasi-experimental research. The researcher has determined the research design to be a Pre Experimental Design. The tools used in the research were lesson plans and tests. Data were analyzed using percentages, means, and standard deviations, and t-test using a single group test before studying and after studying. The results of the research found that 1) the appropriateness of a learning package, overall was at a very good level $\bar{X} = 79$, S.D.=0.12. The content validity value was equal to 0.94. The reliability value was equal to 0.74; 2) effectiveness of a learning package on Buddhist teachings had an efficiency of 84.53/83.33, which was higher than the specified 80/80 standard; and 3) learning achievement before studying had a mean of $\bar{X} = 19.51$, after studying had a mean of $\bar{X} = 25.00$, standard deviation before studying = 2.61, standard deviation after studying = 2.83. The score after using the learning package was 83.33 percent higher

than the score before using it, higher than the 80 percent criterion, with statistical significance at the .05 level.

Keywords: Learning Management, Learning Package, Buddhist Teaching

บทนำ

จากพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 มาตรา 6 กล่าวว่า การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ อย่างมีความสุข (ราชกิจจานุเบกษา, 2553) ซึ่งสอดคล้องกับวิสัยทัศน์ (Vision) ของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 คือ มุ่งพัฒนาผู้เรียนทุกคน ซึ่งเป็นกำลังของชาติให้เป็นมนุษย์ที่มีความสมดุลทั้งด้านร่างกาย ความรู้ คุณธรรม มีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทย และเป็นพลโลกยึดมั่นในการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขมีความรู้ และทักษะพื้นฐานรวมทั้ง เจตคติที่จำเป็นต่อการศึกษาต่อการประกอบอาชีพและการศึกษาตลอดชีวิต โดยมุ่งเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ บนพื้นฐานความเชื่อว่าทุกคนสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ เต็มตามศักยภาพได้กำหนดมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ช่วยให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจการดำรงชีวิตของมนุษย์มีความอดทน อดกลั้น ยอมรับในความแตกต่าง และมีคุณธรรมซึ่งมี สาระการเรียนรู้ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม โดยสถาบันทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ (องค์การมหาชน) ได้ทำการทดสอบโอเน็ต ในวิชาสังคมศึกษา และพบว่าผลคะแนนในวิชาพระพุทธศาสนามีค่าเฉลี่ยต่ำกว่าเกณฑ์

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) (2555) ได้กล่าวไว้ว่า “พระพุทธศาสนา ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันเป็นมรดกอันล้ำค่าของชนชาติไทยและเป็นศาสนาประจำชาติ เป็นวิถีชีวิตประเพณีที่สืบต่อกันมาโดยถูกต้องตามสมควรแก่เหตุ” และหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามีบทบาทสำคัญในประเทศที่มีแต่ความเจริญมั่งคั่งทางด้านวัตถุ แต่ขาดแคลนความมั่งคั่งทางด้านจิตใจ ผู้คนจึงแสวงหาแต่เงินและวัตถุไม่สนใจเรื่องหลักธรรมนำชีวิต จิตใจจึงขาดคุณธรรม จริยธรรม จึงเกิดปัญหาขึ้นมา จำเป็นต้องมีการพัฒนาและปลูกฝังหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา การปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมที่ดั่งามให้แก่คนในประเทศ เพื่อให้มีจิตสำนึกที่ดี และเป็นคนที่มีคุณภาพอันจะส่งผลต่อการพัฒนาประเทศให้มีความก้าวหน้าต่อไป สิ่งสำคัญที่สุดในการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมจะต้องเริ่มจากบ้านหรือ

ครอบครัวซึ่งเป็นสังคมแรกของนักเรียน จากนั้นจึงเป็นโรงเรียนที่จะมีส่วนปลูกฝังให้เกิดกับเด็ก เรื่อยไปทีละน้อยอย่างต่อเนื่อง และพัฒนาสู่สังคมต่อไป (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551)

จากที่โรงเรียนวัดศรีสุก (แยมเยื่อนอุบลรัตน์) ได้ส่งนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เข้าสอบโอเน็ต ผลปรากฏว่าในปีการศึกษา 2557 และปีการศึกษา 2558 ผลคะแนนวิชาพระพุทธ ศาสนา ต่ำกว่าคะแนนเฉลี่ยระดับประเทศ คือ 48.19, 49.11 ซึ่งคะแนนระดับประเทศ คือ 50.67, 49.18 ตามลำดับ (สถาบันทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ (องค์การมหาชน), 2557-2558) สาธารณ การเรียนรู้ที่ควรเร่งพัฒนา ได้แก่ ศาสนา ศิลธรรม จริยธรรม ในมาตรฐาน ส 1.1 ผู้เรียนรู้ และเข้าใจ ประวัติ ความสำคัญ ศาสนา หลักธรรมของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือและศาสนาอื่น มีศรัทธาที่ถูกต้อง ยึดมั่น และปฏิบัติตามหลักธรรม เพื่ออยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข (กระทรวง ศึกษาธิการ, 2551) ทั้งสองปีการศึกษา อาจเป็นผลมาจากการจัดการเรียนรู้ สื่อการสอน กระบวนการจัดการเรียนรู้ การพัฒนากระบวนการคิด การนำความรู้มาใช้ในชีวิตประจำวัน ทำให้ ผู้เรียนมีกระบวนการคิดวิเคราะห์ การตัดสินใจ การมีเหตุผลน้อย ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ผู้เรียน เกิดการเรียนรู้อย่างมีคุณภาพ

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงใช้วิธีการจัดทำชุดการ เรียนรู้เรื่องหลักธรรมของพระพุทธศาสนา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนวัดศรีสุก (แยมเยื่อนอุบลรัตน์) เพื่อให้ผู้เรียนมีความ เข้าใจในหลักธรรมตรงตามเนื้อหาวิชา และจุดประสงค์ของหลักสูตรแล้วยังสามารถช่วยพัฒนา ความรู้ความสามารถของผู้เรียนทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างรวดเร็ว และยังสามารถช่วยแก้ปัญหา ในการเรียนการสอนอันเนื่องมาจากครูและความสามารถของนักเรียนแต่ละคน และยังสามารถช่วยเพิ่ม ประสิทธิภาพการเรียนการสอนให้เป็นมาตรฐานเดียวกัน

วัตถุประสงค์

1. เพื่อสร้างและหาประสิทธิภาพชุดการเรียนรู้เรื่องหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา กลุ่ม สาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียน วัดศรีสุก (แยมเยื่อนอุบลรัตน์) ที่มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์มาตรฐาน 80/80
2. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของประชากรก่อนและหลังการใช้ชุดการ เรียนรู้เรื่องหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนวัดศรีสุก (แยมเยื่อนอุบลรัตน์)

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบกึ่งทดลอง (Quasi-Experimental Research) ผู้วิจัยได้กำหนดแบบแผนการวิจัยเป็นแบบ Pre Experimental Design โดยใช้แบบกลุ่มเดียวทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน (One Group Pretest-Posttest Design) มีวิธีการและขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูลตามลำดับต่อไปนี้

เครื่องมือที่ใช้ในวิจัย ได้แก่ 1) ชุดการเรียนรู้ เรื่องหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ตรวจสอบคุณภาพจากผู้เชี่ยวชาญทั้ง 5 ท่าน โดยหาค่า IOC มีค่าเท่ากับ 0.94 ค่า rtt เท่ากับ 0.74 และการนำไปทดลองกับกลุ่มตัวอย่าง เพื่อตรวจสอบคุณภาพความเหมาะสมทางด้านเนื้อหา ด้านภาษา ด้านเวลา ด้านกิจกรรม 2) แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ เรื่องหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา จำนวน 30 ข้อ ตรวจสอบคุณภาพจากผู้เชี่ยวชาญทั้ง 5 ท่าน โดยหาค่า IOC มีค่าเท่ากับ 0.80 เพื่อหาความเที่ยงตรงของเนื้อหา ทดลองใช้กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่เคยเรียนเรื่องนี้มาแล้ว เพื่อหาค่าความยาก (P) ซึ่งได้ค่าตั้งแต่ 0.24-0.80 และค่าอำนาจจำแนก (R) ของข้อสอบซึ่งได้ค่าตั้งแต่ 0.20-0.56

ประชากรในการวิจัย ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 นักเรียนโรงเรียนวัดศรีสุก (แย้มเขื่อนอุบลรัตน์) จังหวัดกรุงเทพฯ ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2564 ที่เรียนวิชา ส 15101 สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม จำนวน 1 ห้องเรียน จำนวน 43 คน เพราะมีนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 เพียงห้องเดียวโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

สถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ การค่าความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Validity) ค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) วิเคราะห์ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ค่าความยาก (P) ค่าอำนาจจำแนก (R) ค่าประสิทธิภาพของชุดการเรียนรู้ การหาค่าดัชนีประสิทธิผลจากผลการใช้ชุดการเรียนรู้ (Effectiveness index: E.I.) การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนก่อนและหลังเรียนโดยใช้สูตรคำนวณหาค่า t-test แบบ Dependent

ผู้วิจัยจะดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลขั้นตอน ดังนี้

1) ผู้วิจัยขอหนังสือขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูล จากบัณฑิตศึกษามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์ เพื่อขอทำการทดสอบใช้ชุดการเรียนรู้ เรื่อง หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา และทดสอบผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้ในโรงเรียนวัดศรีสุก (แย้มเขื่อนอุบลรัตน์) เขตคลองสามวา กรุงเทพมหานคร

2) ผู้วิจัยขอความร่วมมือจากผู้บริหาร ครู และนักเรียนเพื่อการทดสอบใช้ชุดการเรียนรู้ และทดสอบผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้ก่อนและหลังใช้ชุดการเรียนรู้ เรื่อง หลักธรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา โดยนัดหมายวันและเวลาที่จะในการใช้เพื่อทดสอบและเก็บข้อมูลจากทางโรงเรียนวัดศรีสุก (แย้มเยี่ยมอุบลัมภ์) เขตคลองสามวา กรุงเทพมหานคร

3) ดำเนินทดสอบประสิทธิภาพชุดการเรียนรู้ ที่สร้างขึ้นเสนอต่อคณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ที่ปรับปรุงแล้วนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความถูกต้องในด้านเนื้อหา ตรวจสอบและวิเคราะห์คุณภาพของชุดการเรียนรู้ ปรับปรุงและแก้ไขให้ถูกต้องตามคำแนะนำ สร้างแผนการจัดการเรียนรู้ นำไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจผู้เชี่ยวชาญทั้ง 5 คน ตรวจสอบคุณภาพ นำคะแนนที่ได้มาหาค่า IOC เพื่อความถูกต้อง

4) สร้างแผนการจัดการเรียนรู้ของชุดการเรียนรู้เรื่อง หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ประกอบด้วยเนื้อหาเรื่อง พระรัตนตรัย ไตรสิกขา โอวาท 3 พุทธศาสนสุภาษิต โดยใช้เวลาในการจัดการเรียนรู้จำนวน 2 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ เป็นเวลา 12 สัปดาห์ รวมใช้เวลาทั้งหมด 24 ชั่วโมง แบ่งเป็นทดสอบผลสัมฤทธิ์ก่อนและหลังเรียน 2 ชั่วโมง เนื้อหา 22 ชั่วโมง

5) สร้างแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ แบบปรนัยชนิด 4 ตัวเลือก เป็นจำนวน 50 ข้อ ตรวจสอบคุณภาพแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ ผู้เชี่ยวชาญทั้ง 5 คน ตรวจสอบคุณภาพ นำคะแนนที่ได้มาหาค่า IOC เพื่อความถูกต้อง หาค่าความยากง่าย (P) เมื่อได้ข้อสอบที่ผ่านเกณฑ์จึงคัดเลือกมา 30 ข้อ

6) นำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้ แบบปรนัยจำนวน 30 ข้อ ทดสอบกับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนวัดศรีสุก (แย้มเยี่ยมอุบลัมภ์) เขตคลองสามวา กรุงเทพมหานคร ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2564

7) นำข้อมูลที่ได้ไปวิเคราะห์ตามวิธีทางตามสถิติต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล โดยให้นักเรียนกลุ่มประชากรใช้ชุดการเรียนรู้ เมื่อเสร็จแล้ว ผู้วิจัยนำผลการทำใบงานแต่ละชุดการเรียนรู้และผลการทำแบบทดสอบวัดผลการเรียนรู้ ตรวจสอบให้คะแนนแล้ว รวมคะแนนแบบทดสอบ ใบกิจกรรม และใบงานทุกใบงาน เพื่อมาหาค่าประสิทธิภาพระหว่างเรียน (E_1) ทำแบบทดสอบวัดผลการเรียนรู้หลังเรียนโดยใช้ชุดการเรียนรู้เพื่อหาค่าประสิทธิภาพหลังเรียน (E_2) โดยนำคำตอบของนักเรียนทั้งหมดมาวิเคราะห์ข้อมูล นำผลการวิเคราะห์มาทำการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้ก่อนเรียน (Pre-test) หลังเรียน (Post-test) ของนักเรียนที่เรียนด้วยชุดการเรียนรู้ โดยใช้สถิติ t-test แบบ dependent

สรุปผลการวิจัย

สรุปผลการวิจัยเรื่อง “การจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุดการเรียนรู้ เรื่อง หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนวัดศรีสุก (แย้มเยื้องนุปลั้มภ) เขตคลองสามวา กรุงเทพฯ” สามารถสรุปได้ดังนี้

1. การจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุดการเรียนรู้ เรื่องหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนวัดศรีสุก (แย้มเยื้องนุปลั้มภ) เขตคลองสามวา กรุงเทพฯ พบว่า การจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุดการเรียนรู้มีประสิทธิภาพ $(E_1) = 84.53 / (E_2) = 83.33$ ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์มาตรฐาน $80/80$ ที่ตั้งไว้ และภาพรวมอยู่ในระดับดีมาก $(\bar{X} = 79, S.D. = 0.12)$ จึงใช้ชุดการเรียนรู้ เรื่อง หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา มาใช้ในการจัดการเรียนรู้ แก้ปัญหาการเรียนการสอนได้อย่างตรงประเด็น นักเรียนทุกคนสามารถใช้ชุดการเรียนรู้ได้ รวมไปถึงสามารถตรวจสอบความผิดพลาดของตนเอง แก้ไขให้ถูกต้อง และสามารถนำไปใช้ความรู้ด้านหลักธรรมไปใช้ในชีวิตประจำวันได้

2. ผลการศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่องหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม พบว่า ผลสัมฤทธิ์ก่อนและหลังเรียน เมื่อเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน การทดสอบค่า t-test โดยรวมคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนก่อนเรียนและหลังเรียนทั้งหมดได้จากการนำ เรื่องหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา มาจัดทำเป็นชุดการเรียนรู้ มาจัดการเรียนรู้โดยใช้เวลา 2 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ เป็นเวลา 12 สัปดาห์ ใช้เวลาทั้งหมด 24 ชั่วโมง แบ่งเป็นทดสอบผลสัมฤทธิ์ก่อนและหลังเรียน 2 ชั่วโมง เนื้อหา 22 ชั่วโมง

จากการจัดการเรียนรู้สรุปได้ว่า การจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุดการเรียนรู้ เรื่องหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนวัดศรีสุก (แย้มเยื้องนุปลั้มภ) เขตคลองสามวา กรุงเทพฯ เรื่องหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา พบว่า ผลสัมฤทธิ์ก่อนเรียนมีค่าเฉลี่ย $(\bar{X}) = 19.51$ ผลสัมฤทธิ์หลังเรียนมีค่าเฉลี่ย $(\bar{X}) = 25.00$ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ก่อนเรียน = 2.61 เบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) หลังเรียน = 2.89 และผลการทดสอบ t-test ก่อนเรียนและหลังเรียนมีค่าทางสถิติ 19.00 มีค่าระดับนัยสำคัญทางสถิติ .00 เมื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05

อภิปรายผลการวิจัย

จากการวิจัยครั้งนี้ พบว่า ชุดการเรียนรู้ เรื่องหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนวัดศรีสุก (แย้มเขื่อนอุบลรัตน์) สามารถอภิปรายผลดังนี้

1. การสร้างชุดการเรียนรู้ เรื่องหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ที่สร้างขึ้นนั้น ผู้วิจัยได้ทำการหาความเหมาะสมของชุดการเรียนรู้จากผู้เชี่ยวชาญทั้ง 5 ท่าน มีค่าเฉลี่ย (\bar{X}) เท่ากับ 79 จากคะแนนเต็ม 80 คะแนน ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เท่ากับ 0.12 แสดงว่าความเหมาะสมของชุดการเรียนรู้ เรื่องหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา อยู่ในระดับความเหมาะสมมากที่สุด ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานการวิจัยข้อที่ 1 คือการสร้างชุดการเรียนรู้ ทั้งนี้เป็นเพราะว่า การกำหนดเนื้อหาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นหมวดหมู่ จัดเรียงจากเนื้อหาง่ายไปสู่เนื้อหาที่มีความยาก แบ่งเนื้อหาในชุดการสอนออกเป็นเรื่อง ในแต่ละเรื่องจะมีแบบฝึกให้นักเรียนทำเพื่อทบทวนความรู้ทุกครั้ง ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของมินตรา กระเป่าทอง (2561) พบว่า ชุดกิจกรรมการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษา (Steam Education) หน่วยการเรียนรู้เรื่อง ชีวิตกับสิ่งแวดล้อม สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่สร้างขึ้นมีประสิทธิภาพ 82.28 / 80.67 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ และมีค่าดัชนีประสิทธิผล 0.70

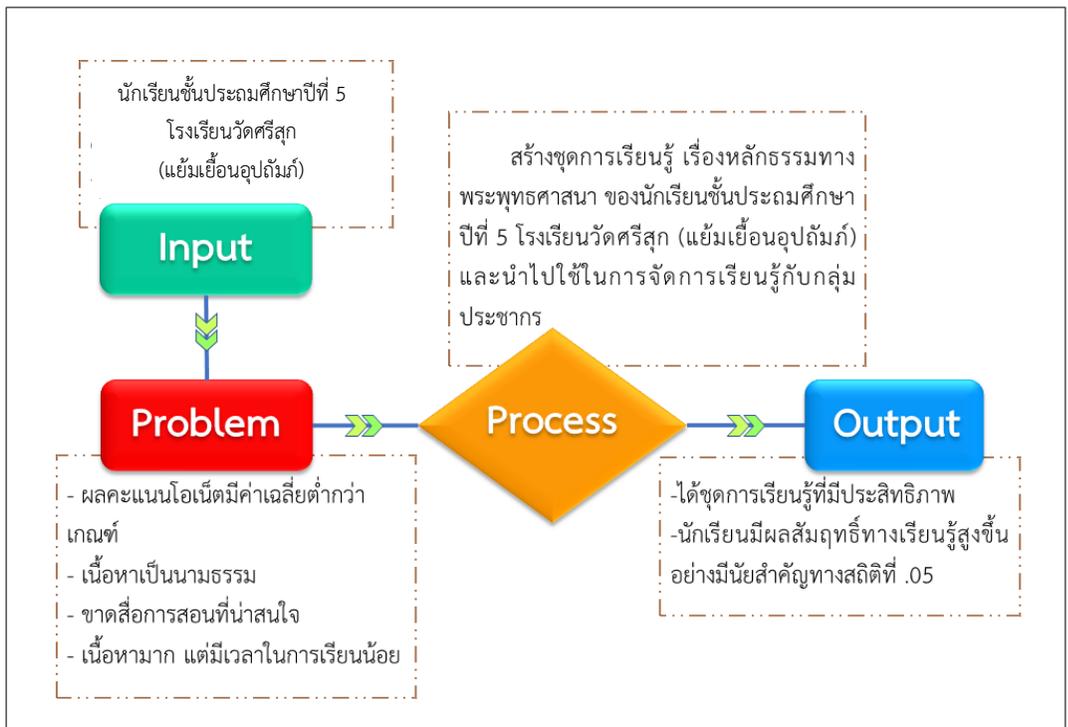
การหาประสิทธิภาพชุดการเรียนรู้ เรื่องหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ที่สร้างขึ้นนั้น พบว่า มีประสิทธิภาพสูงกว่าเกณฑ์มาตรฐานทั้งนี้เป็นการหาค่าประสิทธิภาพมีค่า (E_1) = 84.53 / (E_2) = 83.33 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ และสอดคล้องกับสมมติฐานการวิจัยข้อที่ 2 ที่กำหนดไว้ว่า ชุดการเรียนรู้ เรื่องหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนวัดศรีสุก (แย้มเขื่อนอุบลรัตน์) ที่สร้างมีประสิทธิภาพตามเกณฑ์มาตรฐาน 80/80 ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของภูวดี บุญศรี (2560) พบว่า ประสิทธิภาพบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนวิชาสังคมศึกษา เรื่อง กฎหมายแพ่งและอาญา สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยรามคำแหงมีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ $E_1 = 84.92$ / $E_2 = 85.07$ เป็นไปตามมาตรฐาน 80/80

2. ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ การเรียนรู้ก่อนและหลังใช้ชุดการเรียนรู้ เรื่องหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนวัดศรีสุก (แย้มเขื่อนอุบลรัตน์) พบว่า ผลสัมฤทธิ์หลังการใช้ชุดการเรียนรู้ มีคะแนนเฉลี่ยหลังการใช้ชุดการเรียนรู้สูงกว่าก่อนใช้ชุดการเรียนรู้ ทั้งนี้เป็นเพราะว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนการใช้ชุดการเรียนรู้อยู่ในระดับร้อยละ 65.04 หลังใช้อยู่ในระดับร้อยละ

ละ 83.33 ที่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นตามเกณฑ์มาตรฐาน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาอภิพงศ์ ภูริวฑฒโน (คำหงษา) (2560) พบว่า ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้หลังใช้ชุดการเรียนรู้ เรื่อง หลักธรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาเพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนวัดโสธรวรารามวรวิหาร อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ของผู้เรียนมีอัตราสูงขึ้น โดยมีคะแนนเฉลี่ย \bar{X} ก่อนการใช้ เท่ากับ 26 หลังการใช้ เท่ากับ 34 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ค่าตัว t ไร่ระดับ .05 และค่าเฉลี่ยร้อยละหลังการใช้ชุดการเรียนรู้เท่ากับ 84.95 พบว่าสูงกว่าเกณฑ์ที่คาดหวังไว้ คือ ร้อยละ 80

องค์ความรู้ใหม่

จากผลการศึกษาวิจัย สามารถสรุปองค์ความรู้ใหม่ได้ ดังนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้จากการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุดการเรียนรู้เรื่องหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา

จากแผนภาพ สามารถอธิบายได้ว่านักเรียนมีปัญหา มีผลคะแนนโอเน็ตเฉลี่ยต่ำกว่าเกณฑ์ วิชาพระพุทธศาสนามีเนื้อหามากและยากเกิน เป็นเนื้อหาแบบนามธรรม ผู้เรียนจึงยากที่จะ

เข้าใจ ขาดอุปกรณ์สื่อการสอนที่จะช่วยส่งเสริม ในการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจตาม จุดประสงค์ที่เรียนมากยิ่งขึ้น เวลาเรียนค่อนข้างมีจำกัด โดยเฉพาะเนื้อหาที่เป็นนามธรรมซึ่งเน้น เรื่องจิตเป็นสำคัญ จำเป็นต้องเรียนแบบลงมือปฏิบัติจริงควบคู่กันไปเพื่อให้เกิดความเข้าใจ เกิด ประสิทธิภาพในการเรียน ผู้วิจัยจึงจัดทำชุดการเรียนรู้ เรื่อง หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ที่มีประสิทธิภาพตามมาตรฐาน มีเนื้อหาเหมาะสมต่อการเรียนรู้ของนักเรียน เนื้อหาเป็นแบบ รูปธรรมมากขึ้น ทำให้นักเรียนเข้าใจง่าย สีสันสวยงามดึงดูดความสนใจของนักเรียน เหมาะสมกับ เวลาที่มีอยู่อย่างจำกัด นักเรียนสามารถทำกิจกรรมตามลำดับขั้นตอนในชุดการเรียนรู้ด้วยตนเอง จนเกิดความเข้าใจและสามารถทำแบบทดสอบได้ หลังจากที้นักเรียนใช้ชุดการเรียนรู้ พบว่า นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 แสดงว่า การจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุดการเรียนรู้ สามารถพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนได้จริง

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ชุดการเรียนรู้ควรปรับหรือเพิ่มเติมเนื้อหาสาระที่สำคัญเกี่ยวกับหลักธรรมอื่น และหลักศาสนาเข้ามาด้วยเพื่อบูรณาการเป็นมาให้ละเอียดครอบคลุมยิ่งขึ้น เพื่อเป็นประโยชน์ใน การศึกษาและการเรียนรู้
2. ควรมีการนำเสนอชุดการเรียนรู้เรื่องหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ในระดับชั้น เรียนอื่นด้วย เพื่อนักเรียนเรียนรู้เกี่ยวกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาได้ง่ายขึ้น
3. ควรมีการพัฒนาแหล่งข้อมูลหรือสื่อเกี่ยวกับชุดการเรียนรู้เรื่องหลักธรรมทาง พระพุทธศาสนา จากแหล่งสืบค้นที่หลากหลาย เพื่อให้นักเรียนและผู้สนใจ ได้ศึกษาและค้นคว้า ความรู้เพิ่มเติมได้ง่ายยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. ครูควรหลักธรรมไปประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนรู้ และปรับใช้ใน ชีวิต ประจำวันให้เข้ากับสังคม และยุคสมัยที่เปลี่ยนไป
2. ผู้อำนวยการสถานศึกษานส่งเสริมให้ครูทำหน้าที่ตามโดยมีหลักธรรมเป็น แนวทางดำเนินงาน
3. สำนักงานการศึกษาขั้นพื้นฐาน จัดทำโครงการส่งเสริมให้ครูปฏิบัติหน้าที่โดยมี การนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาไปประยุกต์ใช้ในการทำหน้าที่สอน

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). *หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ครุสภาลาดพร้าว.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต). (2555). *พุทธวิธีในการสอน*. กรุงเทพฯ : ธรรมะอินเทอร์.
- พระมหาอภิพงศ์ ภูริวฑฺฒโน (คำหงษา). (2560). *การพัฒนาชุดการเรียนรู้ เรื่อง หลักธรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาเพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนวัดโสธรวรารามวรวิหาร อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา*. (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553. (2553, 22 กรกฎาคม). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่มที่ 127 ตอนที่ 45 ก, หน้า 1.
- ภูวดี บุญศรี. (2560). *การพัฒนาบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนวิชาสังคมศึกษา เรื่องกฎหมายแพ่งและอาญา สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยรามคำแหง*. (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มินตรา กระเป่าทอง. (2561). *การสร้างชุดกิจกรรมการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษา เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความคิดสร้างสรรค์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4*. (วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.
- สถาบันทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ (องค์การมหาชน). (2557-2558). *รายงานผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O-NET) ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6*. เข้าถึงได้จาก <https://www.niets.or.th/th/>

การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5Es)
เรื่อง การแก้ปัญหาที่กระบวนการออกแบบเชิงวิศวกรรมสำหรับนักเรียนชั้น
มัธยมศึกษาปีที่ 2

Developing Learning Achievement through Inquiry-Based Learning
Management (5Es) on Problem Solving with the Engineering Design Process
for Mathayom Suksa 2 students

ธัญวดี กำจัดภัย¹ อรพรรณ กำลังหาญ² และปวีณา แฉวงค์³
Thunyavadee Gumjudpai, Orapan Gumlungan and Paweena Naeowong

Received: April 29, 2022

Revised: August 28, 2023

Accepted: September 07, 2023

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาความต้องการจำเป็นของนักเรียน 2) เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนก่อนและหลังเรียนโดยการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5Es) เรื่อง การแก้ปัญหาที่กระบวนการออกแบบเชิงวิศวกรรม และ 3) ศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการเรียนโดยการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5Es) เรื่อง การแก้ปัญหาที่กระบวนการออกแบบเชิงวิศวกรรม เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในงานวิจัย ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2/2 และ 2/3 โรงเรียนนารีรัตน์จังหวัดแพร่ จำนวนนักเรียนทั้งหมด 72 คน เลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ 1) แบบสอบถามความต้องการจำเป็นในการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน 2) แผนการจัดการเรียนโดยการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5Es) จำนวน 5 แผนการเรียนรู้ 3) แบบสอบถามประเมินความพึงพอใจของ

¹⁻² มหาวิทยาลัยนเรศวร; Naresuan university

³ โรงเรียนนารีรัตน์จังหวัดแพร่; Nareerat School Phrae

นักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนโดยการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5Es) เรื่อง การแก้ปัญหาที่กระบวนการออกแบบเชิงวิศวกรรม สถิติที่ใช้ในการวิจัย คือ t-test for Dependent ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัย พบว่า 1) จากการสังเกตพฤติกรรมการเรียนการสอน ในรายวิชาการออกแบบและเทคโนโลยี 2 เรื่องการแก้ปัญหาที่กระบวนการออกแบบเชิงวิศวกรรม พบว่า ต้องการให้รูปแบบการจัดการเรียนการสอนให้มีความน่าสนใจ มีกิจกรรมการเรียนรู้ที่สามารถให้นักเรียนลงมือปฏิบัติได้จริง 2) นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และ 3) นักเรียนมีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนโดยการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5Es) เรื่องการแก้ปัญหาที่กระบวนการออกแบบเชิงวิศวกรรม ในภาพรวมมีความพึงพอใจอยู่ในระดับ มากที่สุด แบ่งออกเป็น 3 ด้านคือ ด้านบทบาทครูผู้สอน มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ $\bar{X} = 4.7302$, S.D.= .37801 ด้านบทบาทของนักเรียน มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ $\bar{X} = 4.6548$, S.D.= .48534 และด้านกิจกรรมการเรียนรู้ มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ $\bar{X} = 4.7480$, S.D.= .44566

คำสำคัญ: การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน, การจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5Es), กระบวนการออกแบบเชิงวิศวกรรม

Abstract

The purposes of this research article were 1) to study the necessary needs of students; 2) to compare the learning achievement of students before and after studying by organizing inquiry-based learning (5Es) on problem solving with the engineering design process; and 3) to study student satisfaction with learning by organizing inquiry-based learning (5Es) on problem solving with the engineering design process. It was a qualitative research. The sample group used in the research included Mathayom Suksa 2/2 and 2/3 students at Narirat School, Phrae Province, totaling 72 students by purposive sampling. The tools used in the research were 1) a questionnaire on necessary needs for developing learning achievement, 2) a learning management plan using inquiry-based learning (5Es), a total of 5 learning plans, 3) a questionnaire assessing student satisfaction towards learning management through inquiry-based learning (5Es) on problem solving with the engineering design process. Statistics used in the research were t-test for Dependent, mean and standard

deviation. The results of the research found that 1) from observing teaching and learning behavior in the subject of Design and Technology 2 on solving problems with the engineering design process, it was found that the teaching format was desired to be interesting. There were learning activities that students can actually practice; 2) students had higher learning achievement after studying than before with statistical significance at the .01 level; and 3) students were satisfied with the learning management using inquiry-based learning (5Es) on problem solving with the engineering design process, overall, satisfaction was at the highest level, divided into 3 areas, namely the role of teachers aspect had an average of \bar{X} = 4.7302, S.D. = .37801, aspect of student roles had an average of \bar{X} = 4.6548, S.D. = .48534 and learning activities aspect had an average of \bar{X} = 4.7480, S.D. = .44566.

Keywords: Development of Learning Achievement, Inquiry-Based Learning (5Es), Engineering Design Process

บทนำ

ปัจจุบันมีการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของห้องเรียน ที่มุ่งหวังให้ผู้เรียนได้เกิดทักษะที่ได้จากการเรียน เกิดประสบการณ์ เกิดความชำนาญ มีใจรักการทำงาน มีความรับผิดชอบต่องานที่ได้รับมอบหมาย และนำไปสู่ความเข้าใจของผู้เรียน “ในการจัดการศึกษาผู้เรียนทุกคนมีความสามารถในการเรียนรู้และสามารถที่จะพัฒนาตนเองและถือได้ว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุดในการจัดการศึกษา กระบวนการจัดการศึกษาต้องมีการส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความสามารถและสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ” ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขปรับปรุง (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 หมวด 4 แนวการจัดการศึกษา มาตรา 22 และมาตราที่ 24 กำหนดว่า “การจัดกระบวนการเรียนรู้โดยให้สถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจัดการเรียนรู้โดยจัดเนื้อหาและจัดกิจกรรมให้มีความสอดคล้องกับความถนัดและความสนใจของผู้เรียน ฝึกให้ผู้เรียนเกิดทักษะ เกิดกระบวนการคิด สามารถพบเจอกับสถานการณ์และนำความรู้มาประยุกต์ใช้เพื่อแก้ปัญหาและป้องกัน การจัดกิจกรรมที่ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ได้มีการฝึกปฏิบัติให้ทำเป็น คิดเป็น โดยบูรณาการสาระความรู้ด้านต่าง ๆ อย่างสมดุล รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมและคุณลักษณะอันพึงประสงค์” ดังนั้น ในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน

พุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) ได้กำหนดในสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์เป็นสาระพื้นฐานที่มีความสำคัญที่ทุกคนต้องเรียนรู้ โดยมีเป้าหมายของการจัดการเรียนการสอนว่า ทุกคนจำเป็นต้องได้รับการเรียนรู้และพัฒนาให้รู้วิทยาศาสตร์ เพื่อจะได้มีความรู้มีความเข้าใจในธรรมชาติและเทคโนโลยีที่มนุษย์สร้างสรรค์ขึ้น เพื่อที่จะสามารถนำความรู้ไปใช้อย่างมีเหตุผลสร้างสรรค์และมีคุณธรรม เนื่องจากวิทยาศาสตร์มีความเกี่ยวข้องกับทุกคน ทั้งในด้านของการดำเนินชีวิตประจำวัน และด้านการประกอบอาชีพและวิทยาศาสตร์ยังมีส่วนช่วยในการพัฒนาความคิด ให้มีความเป็นเหตุเป็นผล มีความคิดสร้างสรรค์ มีการวิเคราะห์วิจารณ์ และมีทักษะในการค้นคว้าความรู้ สามารถตัดสินใจและเลือกใช้ข้อมูลที่มีความหลากหลายและมีประจักษ์พยานที่สามารถตรวจสอบได้จนถือได้ว่าสาระวิทยาศาสตร์เป็นสาระที่มีความสำคัญและเป็นวัฒนธรรมของโลกสมัยใหม่ซึ่งเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2561)

การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญคือวิธีการสำคัญที่สามารถสร้างและพัฒนาผู้เรียนให้เกิดคุณลักษณะต่าง ๆ ที่ต้องการในโลกในยุคศตวรรษที่ 21 เนื่องจากการจัดการเรียนการสอนที่ให้ความสำคัญกับผู้เรียน เป็นการส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเอง และศึกษาในเรื่องที่สอดคล้องกับความต้องการ ความสามารถของตนเอง และได้พัฒนาศักยภาพความสามารถของตนเองอย่างเต็มที่ การจัดการศึกษานี้เป็นแนวคิดที่มีรากฐานมาจากปรัชญาการศึกษาและทฤษฎีการเรียนรู้ต่าง ๆ ที่ได้มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและเป็นแนวทางที่พิสูจน์ว่าสามารถพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะตามที่ในโลกสมัยใหม่ต้องการ (วัฒนาพร ระงับทุกข์, 2542) ครูเป็นบุคลากรที่สำคัญในการสร้าง เด็กให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ถ้าครูดี ครูเก่ง ครูมีคุณภาพ จะสามารถสอนนักเรียนได้ถูกต้องตามหลักการ การจัดการเรียนรู้ก็จะเป็นไปอย่างมีคุณภาพ ส่งผลต่อการพัฒนาชาติให้ทันสมัยโลก จากการศึกษาบทบาทของครูในการจัดการเรียนรู้ที่ผ่านมา ครูมีบทบาทในการถ่ายทอดความรู้ให้ผู้เรียนได้จดจำ ครูมักเชื่อว่าโรงเรียนเป็นแหล่งการเรียนรู้ที่สำคัญ ครูจะเป็นผู้ใช้สื่อการเรียนการสอนเป็นส่วนใหญ่ เนื้อหาที่เรียนไม่ค่อยเชื่อมโยงกับชีวิตของนักเรียน การวัดผลและประเมินผลยังมุ่งเพื่อการตัดสินผู้เรียน ดังนั้นในการดำเนินการปฏิบัติการเรียนรู้ให้เกิดผลกับผู้เรียนอย่างแท้จริงนั้นผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายโดยเฉพาะครูที่อยู่ใกล้กับนักเรียนมากที่สุด ต้องมีการปรับแนวคิด ความเชื่อ และกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่สามารถให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาตนเอง (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2543)

วิธีการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) (Inquiry Cycle) เป็นรูปแบบการเรียนการสอนรูปแบบหนึ่งที่มีประสิทธิภาพและได้รับความนิยมในการสอนทุกวิชาทุกระดับการศึกษา เพราะเป็นวิธีการที่ฝึกฝนให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการในการคิด เกิดทักษะการสืบเสาะหาความรู้ และ

สร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง (ทิสนา แคมมณี, 2545) สามารถขยายความรู้และประยุกต์ใช้ความรู้กับสถานการณ์ในสังคมที่ผันผวนอย่างรวดเร็ว การสืบเสาะหาความรู้เป็นกระบวนการทางความคิด เป็นทักษะที่สามารถประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ และเป็นวิธีหนึ่งที่น่าไปสู่จุดมุ่งหมายปลายทางได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งพื้นฐานมาจากแนวทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของเพียเจต์ (Piaget) เชื่อว่าพัฒนาการของเด็กจะเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง ดังนั้นสิ่งที่ช่วยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ตรงตามจุดประสงค์โดยการนำนวัตกรรมใหม่ ๆ ผสานกับเทคโนโลยีที่ทันสมัยทางการศึกษามาช่วยในการจัดการเรียนการสอนเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการศึกษาให้สูงขึ้นสามารถตรวจสอบได้ ตลอดจนช่วยให้ผู้เรียนมีคุณภาพเท่าเทียมกัน ซึ่งรูปแบบการจัดการเรียนการสอนในปัจจุบันให้มีการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาผู้เรียนให้สร้างองค์ความรู้ได้ด้วยตนเองโดยการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ซึ่งข้อดีของการเรียนการสอนแบบสืบเสาะหาความรู้ คือ นักเรียนมีโอกาสได้พัฒนาและต่อยอดความคิดของตนเองได้อย่างเต็มที่ ได้ศึกษาสิ่งที่สนใจด้วยตนเองทำให้เกิดความกระตือรือร้นที่จะศึกษา จึงมีความต้องการที่จะหาความรู้อยู่ตลอดเวลา มีโอกาสฝึกความคิด และฝึกการทำกิจกรรม ทำให้ได้เรียนรู้วิธีจัดระบบความคิดและวิธีการสืบเสาะแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง ในการเรียนการสอนแบบสืบเสาะหาความรู้ นักเรียนสามารถเป็นศูนย์กลางของการเรียนการสอน ทำให้นักเรียนมีเจตคติที่ดีต่อการเรียนการสอน ส่งผลให้ภายในห้องเรียนมีการแลกเปลี่ยนความรู้ของนักเรียน ซึ่งเป็นสิ่งที่สามารถทำให้นักเรียนได้มีการสร้างองค์ความรู้ใหม่ๆ จากเพื่อนร่วมห้องเรียน

ผู้วิจัยได้รับมอบหมายหน้าที่ให้ปฏิบัติการสอนในรายวิชา ว22108 การออกแบบและเทคโนโลยี 2 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 จึงมีความตระหนักที่จะศึกษาการใช้เทคนิคและการจัดการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพ เพื่อนำมาพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องการเรียนอย่างมากที่สุด โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลที่ได้จากการสังเกตพฤติกรรมของผู้เรียนและสอบถามจากครูผู้สอนในรายวิชา ว22018 การออกแบบและเทคโนโลยี 2 เรื่องการแก้ปัญหาเกี่ยวกับกระบวนการออกแบบเชิงวิศวกรรม พบว่า นักเรียนยังมีปัญหาในด้านของความรู้ความเข้าใจในการประยุกต์ใช้ความรู้ในเรื่องกระบวนการออกแบบเชิงวิศวกรรม เนื่องจากผู้เรียนไม่ได้แสวงหาความรู้และสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง จึงทำให้เกิดความไม่เข้าใจในแต่ละขั้นตอนของเรื่องกระบวนการออกแบบเชิงวิศวกรรม

จากสภาพปัญหาที่พบและสอบถามจากครูผู้สอนในรายวิชา การออกแบบและเทคโนโลยี 2 และการสังเกตพฤติกรรมของ ผู้เรียนในภาคเรียนที่ 1 พบว่า ผู้เรียนมีปัญหาในด้านของความรู้ความเข้าใจในการประยุกต์ใช้ความรู้ในเรื่องกระบวนการออกแบบเชิงวิศวกรรม เนื่องจากผู้เรียนไม่ได้แสวงหาความรู้และสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง จึงทำให้เกิดความไม่เข้าใจในแต่ละขั้นตอนของเรื่องกระบวนการออกแบบเชิงวิศวกรรม ดังนั้น ผู้วิจัยได้เห็นว่า การพัฒนาการเรียนรู้อ

และการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นให้ผู้เรียนใช้กระบวนการสืบเสาะหาความรู้ ซึ่งเป็นกระบวนการที่ให้นักเรียนได้แสวงหาความรู้และสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง สามารถปฏิบัติและได้รับการฝึกการคิดวิเคราะห์อย่างเป็นระบบระเบียบ ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5Es) เรื่องการแก้ปัญหาเกี่ยวกับกระบวนการออกแบบเชิงวิศวกรรม สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาความต้องการจำเป็นของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนเรื่องการแก้ปัญหาเกี่ยวกับกระบวนการออกแบบเชิงวิศวกรรม
2. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนก่อนและหลังเรียนโดยการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5Es) เรื่อง การแก้ปัญหาเกี่ยวกับกระบวนการออกแบบเชิงวิศวกรรม
3. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการเรียนโดยการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5Es) เรื่อง การแก้ปัญหาเกี่ยวกับกระบวนการออกแบบเชิงวิศวกรรม

วิธีดำเนินการวิจัย

บทความวิจัยนี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ เรื่องการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5Es) เรื่อง การแก้ปัญหาเกี่ยวกับกระบวนการออกแบบเชิงวิศวกรรมสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนนารินทร์ จังหวัดแพร่ ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2565 จำนวนนักเรียนทั้งหมด 501 คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2/2 และ 2/3 โรงเรียนนารินทร์จังหวัดแพร่ ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2565 จำนวนนักเรียนทั้งหมด 72 คน โดยการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จากกลุ่มนักเรียนที่เรียนในรายวิชา ว22108 การออกแบบและเทคโนโลยี 2

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แบบสอบถามความต้องการจำเป็นของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนเรื่องการแก้ปัญหาเกี่ยวกับกระบวนการออกแบบเชิงวิศวกรรม
2. แผนการจัดการเรียนรู้โดยการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5Es) เรื่อง การแก้ปัญหาเกี่ยวกับกระบวนการออกแบบเชิงวิศวกรรม จำนวน 5 แผนการเรียน รวม 10 ชั่วโมง ดังนี้

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1 กระบวนการออกแบบเชิงวิศวกรรม

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 2 การรวบรวมข้อมูลและแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับปัญหา

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 3 การออกแบบวิธีการแก้ปัญหา

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 4 การวางแผนและดำเนินการแก้ปัญหา

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 5 ทดสอบ ประเมินผล ปรับปรุงแก้ไข และนำเสนอ

3. แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียนโดยการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5Es) เรื่อง การแก้ปัญหากับกระบวนการออกแบบเชิงวิศวกรรม แบบทดสอบปรนัย คำตอบ 4 ตัวเลือก จำนวน 40 ข้อ

4. แบบสอบถามประเมินความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการเรียนโดยการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5Es) เรื่อง การแก้ปัญหากับกระบวนการออกแบบเชิงวิศวกรรม

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. การเก็บรวบรวมข้อมูลโดยแบบสอบถามเกี่ยวกับการพัฒนากระบวนการจัดการเรียนการสอน เรื่องการแก้ปัญหากับกระบวนการออกแบบเชิงวิศวกรรม รายวิชา การออกแบบและเทคโนโลยี 2

2. ผู้วิจัยชี้แจงนักเรียนเกี่ยวกับรูปแบบของการจัดการเรียนโดยการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5Es) บทบาทของนักเรียน จุดประสงค์ของการเรียน วิธีวัดประเมินผล

3. ผู้วิจัยให้นักเรียนทำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียน เรื่อง การแก้ปัญหากับกระบวนการออกแบบเชิงวิศวกรรม แบบทดสอบชนิดปรนัยคำตอบ 4 ตัวเลือก จำนวน 20 ข้อ

4. ผู้วิจัยจัดการเรียนรู้โดยการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5Es) เรื่อง การแก้ปัญหากับกระบวนการออกแบบเชิงวิศวกรรม ตามแผนการจัดการเรียนรู้ จำนวน 5 แผนการเรียนรู้ ระยะเวลา 5 สัปดาห์

5. ผู้วิจัยให้นักเรียนทำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียน (Post-test) วัดผลสัมฤทธิ์ เรื่อง การแก้ปัญหากับกระบวนการออกแบบเชิงวิศวกรรม แบบทดสอบชนิดปรนัยเลือกคำตอบ 4 ตัวเลือก จำนวน 20 ข้อ ซึ่งเป็นแบบทดสอบชุดเดียวกับแบบทดสอบก่อนเรียน แต่มีการสลับข้อ

6. ผู้วิจัยให้นักเรียนตอบแบบประเมินความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้โดยการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5Es) เรื่อง การแก้ปัญหากับกระบวนการออกแบบเชิงวิศวกรรม

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. การวิเคราะห์ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียน เรื่อง การแก้ปัญหาเกี่ยวกับกระบวนการออกแบบเชิงวิศวกรรม โดยการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5Es) สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โดยใช้การวิเคราะห์ค่าสถิติด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป ค่าสถิติที่ใช้ในการทดสอบค่าที (t-test Dependent)

2. การวิเคราะห์ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการเรียนโดยการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5Es) เรื่อง การแก้ปัญหาเกี่ยวกับกระบวนการออกแบบเชิงวิศวกรรมโดยการวิเคราะห์ค่าสถิติด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป โดยการหาค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

สมมติฐานของการวิจัย ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5Es) เรื่องการแก้ปัญหาเกี่ยวกับกระบวนการออกแบบเชิงวิศวกรรม หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน และนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 มีความพึงพอใจกับการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5Es) เรื่องการแก้ปัญหาเกี่ยวกับกระบวนการออกแบบเชิงวิศวกรรม อยู่ในระดับมาก

สรุปผลการวิจัย

1. ความต้องการจำเป็นของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนเรื่องการแก้ปัญหาเกี่ยวกับกระบวนการออกแบบเชิงวิศวกรรม พบว่า ต้องการให้รูปแบบการจัดการเรียนการสอนให้มีความน่าสนใจ มีกิจกรรมการเรียนรู้ที่สามารถให้นักเรียนลงมือปฏิบัติได้จริง

2. การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนก่อนและหลังเรียนโดยการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5Es) เรื่อง การแก้ปัญหาเกี่ยวกับกระบวนการออกแบบเชิงวิศวกรรม พบว่า นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

3. ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการเรียนโดยการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5Es) เรื่อง การแก้ปัญหาเกี่ยวกับกระบวนการออกแบบเชิงวิศวกรรม พบว่า นักเรียนมีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนโดยการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5Es) เรื่องการแก้ปัญหาเกี่ยวกับกระบวนการออกแบบเชิงวิศวกรรม ในภาพรวมมีความพึงพอใจอยู่ในระดับ มากที่สุด แบ่งออกเป็น 3 ด้านคือ ด้านบทบาทครูผู้สอน มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ $\bar{X} = 4.7302$, S.D.= .37801 ด้านบทบาทของนักเรียน มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ $\bar{X} = 4.6548$, S.D.= .48534 และด้านกิจกรรมการเรียนรู้ มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ $\bar{X} = 4.7480$, S.D.= .44566

จากการสอบถามครูผู้สอนในรายวิชา การออกแบบและเทคโนโลยี 2 และการสังเกตพฤติกรรมของผู้เรียนในภาคเรียนที่ 1 พบว่า ผู้เรียนมีปัญหาในด้านของความรู้ความเข้าใจในการประยุกต์ใช้ความรู้ในเรื่องกระบวนการออกแบบเชิงวิศวกรรม เนื่องจากผู้เรียนไม่ได้แสวงหาความรู้และสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง จึงทำให้เกิดความไม่เข้าใจในแต่ละขั้นตอนของเรื่องกระบวนการออกแบบเชิงวิศวกรรม

ตารางที่ 1 ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนก่อนและหลังเรียนโดยการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5Es) เรื่อง การแก้ปัญหาเกี่ยวกับกระบวนการออกแบบเชิงวิศวกรรม

(n=72)

การทดสอบ	N	\bar{X}	S. D.	t	df	Sig
ก่อนเรียน	72	11.50	2.455	17.430	71	.000**
หลังเรียน	72	16.51	2.035			

.000**มีนัยความสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตารางที่ 1 พบว่า ผลเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนก่อนและหลังเรียนโดยการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5Es) เรื่อง การแก้ปัญหาเกี่ยวกับกระบวนการออกแบบเชิงวิศวกรรม สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 มีคะแนนเฉลี่ยก่อนเรียนเท่ากับ $\bar{X} = 11.50$, S.D. = 2.455 และคะแนนหลังเรียนเฉลี่ย ($\bar{X} = 16.51$, S.D. = 2.035) แสดงว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.01

ตอนที่ 2 ผลการศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการเรียนโดยการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5Es) เรื่อง การแก้ปัญหาเกี่ยวกับกระบวนการออกแบบเชิงวิศวกรรม ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการเรียนโดยการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5Es) เรื่อง การแก้ปัญหาเกี่ยวกับกระบวนการออกแบบเชิงวิศวกรรม สำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 2 จำนวน 72 คน ปรากฏผลดังตาราง

ตารางที่ 2 จำนวนและร้อยละข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามเพศ

(n=72)

เพศ	จำนวน	ร้อยละ
ชาย	10	13.89
หญิง	62	86.11
รวม	72	100

จากตารางที่ 2 แสดงให้เห็นว่าผู้ตอบแบบสอบถามความพึงพอใจ จำนวน 72 คน เป็นเพศหญิง จำนวน 62 คน คิดเป็นร้อยละ 86.11 และเพศชาย จำนวน 10 คน คิดเป็นร้อยละ 13.89

ตารางที่ 3 ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการเรียนโดยการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5Es) เรื่อง การแก้ปัญหาเกี่ยวกับกระบวนการออกแบบเชิงวิศวกรรม ด้านบทบาทของครูผู้สอน

(n=72)

รายการข้อความ	\bar{X}	S.D.	ระดับ
ด้านบทบาทของครูผู้สอน			
1. ครูผู้สอนมีการเตรียมการสอนที่ดี	4.74	.475	มากที่สุด
2. ครูผู้สอนแจ้งจุดประสงค์การเรียนรู้อย่างชัดเจน	4.75	.467	มากที่สุด
3. ครูผู้สอนใช้วิธีการสอนและใช้สื่ออย่างหลากหลาย	4.71	.592	มากที่สุด
4. ครูผู้สอนเปิดโอกาสให้นักเรียนซักถามปัญหาข้อสงสัย	4.69	.573	มากที่สุด
5. ครูผู้สอนให้ความสนใจแก่นักเรียนอย่างทั่วถึงขณะสอน	4.67	.531	มากที่สุด
6. ครูผู้สอนมีบุคลิกภาพ การแต่งกายและการพูดจาเหมาะสม	4.82	.422	มากที่สุด
7. ครูตั้งใจสอน ให้คำแนะนำ ช่วยเหลือ อำนวยความสะดวกแก่นักเรียนในการทำกิจกรรม	4.74	.475	มากที่สุด
รวมเฉลี่ย	4.7302	.37801	มากที่สุด

จากตารางที่ 3 พบว่า นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 มีความพึงพอใจต่อการเรียนโดยการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5Es) เรื่อง การแก้ปัญหาเกี่ยวกับกระบวนการออกแบบเชิงวิศวกรรม ด้านบทบาทของครูผู้สอน มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ $\bar{X} = 4.7302$, S.D.= .37801 ซึ่งมีระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ครูผู้สอนมีบุคลิกภาพ การแต่งกายและการพูดจาเหมาะสมมากที่สุด ($\bar{X} = 4.82$, S.D.= .422) รองลงมา คือ ครูผู้สอนแจ้งจุดประสงค์การเรียนรู้อย่างชัดเจน มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ $\bar{X} = 4.75$, S.D.= .467 รองลงมา คือ ครูผู้สอนมีการเตรียมการสอนที่ดีและครูตั้งใจสอน ให้คำแนะนำ ช่วยเหลือ อำนวยความสะดวกแก่นักเรียนในการทำกิจกรรม มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ $\bar{X} = 4.74$, S.D.= .475

ตารางที่ 4 ผลการศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการเรียนโดยการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5Es) เรื่อง การแก้ปัญหาเกี่ยวกับกระบวนการออกแบบเชิงวิศวกรรม ด้านบทบาทของนักเรียน (n=72)

รายการข้อคำถาม	\bar{X}	S.D.	ระดับ
ด้านบทบาทของนักเรียน			
1. นักเรียนเรียนอย่างมีความสุข	4.79	.502	มากที่สุด
2. นักเรียนทราบจุดประสงค์การเรียนรู้	4.57	.668	มากที่สุด
3. นักเรียนทราบเกณฑ์การประเมินผลล่วงหน้า	4.50	.671	มากที่สุด
4. นักเรียนมีส่วนร่วมในการประเมินผลการเรียน	4.71	.542	มากที่สุด
5. นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอน	4.76	.544	มากที่สุด
6. นักเรียนสามารถนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวันได้	4.60	.620	มากที่สุด
7. นักเรียนสามารถนำความรู้ที่ได้จากการศึกษามาใช้ทำกิจกรรมได้อย่างเหมาะสม	4.65	.653	มากที่สุด
รวมเฉลี่ย	4.6548	.48534	มากที่สุด

จากตารางที่ 4 พบว่า นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 มีความพึงพอใจต่อการเรียนโดยการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5Es) เรื่อง การแก้ปัญหาเกี่ยวกับกระบวนการออกแบบเชิงวิศวกรรม ด้านบทบาทของนักเรียน มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ $\bar{X} = 4.6548$, S.D.= .48534 ซึ่งมีระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า นักเรียนเรียนอย่างมีความสุข มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ $\bar{X} = 4.79$, S.D.= .502 มากที่สุด รองลงมา คือ นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอน มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ $\bar{X} = 4.76$, S.D.= .544 รองลงมา คือ นักเรียนมีส่วนร่วมในการประเมินผลการเรียน มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ $\bar{X} = 4.71$, S.D.= .542

ตารางที่ 5 ผลการศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการเรียนโดยการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5Es) เรื่อง การแก้ปัญหาเกี่ยวกับกระบวนการออกแบบเชิงวิศวกรรม ด้านกิจกรรมการเรียนรู้ (n=72)

รายการข้อคำถาม	\bar{X}	S.D.	ระดับ
3. ด้านกิจกรรมการเรียนรู้			
3.1 กิจกรรมการเรียนสนุกและน่าสนใจ	4.64	.589	มากที่สุด
3.2 เนื้อหาสาระมีความเหมาะสมกับผู้เรียน	4.68	.601	มากที่สุด
3.3 การจัดบรรยากาศห้องเรียนเอื้อต่อการเรียนรู้	4.83	.444	มากที่สุด

รายการข้อความ	\bar{X}	S.D.	ระดับ
3.4 ระยะเวลาในการทำกิจกรรมมีความเหมาะสม	4.81	.432	มากที่สุด
3.5 ครูผู้สอนเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรม	4.78	.510	มากที่สุด
3.6 เนื้อหาและกิจกรรมสอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้	4.76	.517	มากที่สุด
3.7 เนื้อหา สื่อและกิจกรรมมีความหลากหลายและทันสมัย	4.74	.605	มากที่สุด
รวมเฉลี่ย	4.7480	.44566	มากที่สุด

จากตาราง 5 พบว่านักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 มีความพึงพอใจต่อการเรียนโดยการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5Es) เรื่อง การแก้ปัญหาภัยกับกระบวนการออกแบบเชิงวิศวกรรม ด้านกิจกรรมการเรียนรู้ มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ $\bar{X} = 4.7480$, S.D.= .44566 ซึ่งมีระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า การจัดบรรยากาศห้องเรียนเอื้อต่อการเรียนรู้ มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ $\bar{X} = 4.83$, S.D.= .444 มากที่สุด รองลงมา คือ ระยะเวลาในการทำกิจกรรมมีความเหมาะสม มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ $\bar{X} = 4.81$, S.D.= .432 รองลงมา คือ ครูผู้สอนเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรม มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ $\bar{X} = 4.78$, S.D.= .510

อภิปรายผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาความต้องการจำเป็นของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนเรื่องการแก้ปัญหาภัยกับกระบวนการออกแบบเชิงวิศวกรรม จากการสังเกตพฤติกรรมการจัดการเรียนการสอน รายวิชา การออกแบบและเทคโนโลยี 2 พบว่า นักเรียนยังมีปัญหาในด้านของความรู้ความเข้าใจในการประยุกต์ใช้ความรู้ในเรื่องกระบวนการออกแบบเชิงวิศวกรรม เนื่องจากผู้เรียนไม่มีความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับกระบวนการออกแบบเชิงวิศวกรรม ไม่ได้มีการแสวงหาความรู้และสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง จึงทำให้เกิดความไม่เข้าใจในแต่ละขั้นตอนของเรื่องกระบวนการออกแบบเชิงวิศวกรรม และจากการสำรวจ การสังเกตพฤติกรรม และการสอบถามจากครูผู้สอน พบว่า ต้องการให้มีการจัดรูปแบบการเรียนการสอนให้มีความน่าสนใจ มีกิจกรรมการเรียนรู้ที่สามารถให้นักเรียนลงมือปฏิบัติได้จริง ได้ลองศึกษาค้นคว้าหาความรู้ด้วยตัวเอง และสามารถนำความรู้ที่ได้จากการเรียนไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้ จึงทำให้ผู้วิจัยเห็นถึงความต้องการจำเป็นในการพัฒนาการเรียนรู้อะไรและการจัดกิจกรรมที่เน้นให้ผู้เรียนใช้กระบวนการสืบเสาะหาความรู้ ได้แสวงหาความรู้และสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง ปฏิบัติและได้รับการฝึกความคิดอย่างเป็นระบบ เนื่องจากผู้เรียนได้สร้างองค์ความรู้ใหม่ให้กับตนเอง ได้เลือกเรื่องที่ตนเองสนใจมาศึกษาทำให้เกิดความสนใจในการ

เรียนเพิ่มมากขึ้นส่งผลให้นักเรียนเข้าใจและสามารถประยุกต์ใช้ความรู้ในด้านของกระบวนการออกแบบเชิงวิศวกรรมได้ถูกต้อง

2. การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนก่อนและหลังเรียนโดยการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5Es) เรื่อง การแก้ปัญหาภัยกับกระบวนการออกแบบเชิงวิศวกรรม มีคะแนนเฉลี่ยก่อนเรียนเท่ากับ $\bar{X} = 11.50$, S.D. = 2.455 และคะแนนหลังเรียนเฉลี่ย ($\bar{X} = 16.51$, S.D. = 2.035) ซึ่งคะแนนเฉลี่ยหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 หมายความว่า นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5Es) เรื่อง การแก้ปัญหาภัยกับกระบวนการออกแบบเชิงวิศวกรรม หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน ผลที่ได้สอดคล้องกับงานวิจัยของธัญชนก บุญส่ง (2561) พบว่า จากผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียนของนักเรียนที่เรียนด้วยชุดการสอนตามกระบวนการเรียนแบบสืบเสาะหาความรู้ เรื่อง งานและพลังงาน สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ซึ่งมีคะแนนเฉลี่ยหลังเรียนมีสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และสอดคล้องกับงานวิจัยของกนกพร ปรีชาปัญญากุล (2562) พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่1 หลังจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิคการสืบเสาะหาความรู้ (5E) สูงกว่าก่อนการจัดการเรียนรู้ และสอดคล้องกับงานวิจัยของสุวิดา ล้านสา (2559) พบว่า ผู้เรียนมีผลการเรียนรู้หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญที่ .05 ผู้เรียนมีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ หลังการใช้ชุดกิจกรรมสูงกว่าก่อนใช้ชุดกิจกรรมการ อย่างมีนัยสำคัญที่ .05 ผู้เรียนมีคุณลักษณะของจิตวิทยาศาสตร์หลังการใช้ชุดกิจกรรมสูงกว่าก่อนใช้ชุดกิจกรรม ซึ่งอยู่ในระดับสูง

3. ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการเรียนโดยการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5Es) เรื่อง การแก้ปัญหาภัยกับกระบวนการออกแบบเชิงวิศวกรรม ในด้านบทบาทครูผู้สอน นักเรียนมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ $\bar{X} = 4.7302$, S.D.= .37801 โดยนักเรียนมีความพึงพอใจ คือ ครูผู้สอนมีบุคลิกภาพ การแต่งกายและการพูดจาเหมาะสม ครูผู้สอนแจ้งจุดประสงค์การเรียนรู้อย่างชัดเจน ครูผู้สอนมีการเตรียมการสอนที่ดี และครูตั้งใจสอนให้คำแนะนำ ช่วยเหลือ อำนวยความสะดวกแก่นักเรียนในการทำกิจกรรม ด้านบทบาทของนักเรียน ในภาพรวมมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ $\bar{X} = 4.6548$, S.D.= .48534 โดยนักเรียนมีความพึงพอใจ คือ นักเรียนเรียนอย่างมีความสุข นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอน และนักเรียนมีส่วนร่วมในการประเมินผลการเรียน และด้านกิจกรรมการเรียนรู้ ในภาพรวมมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ $\bar{X} = 4.7480$, S.D.= .44566 โดยนักเรียนมีความพึงพอใจ คือ การจัดบรรยากาศห้องเรียนเอื้อต่อการเรียนรู้ ระยะเวลาในการทำ

กิจกรรมมีความเหมาะสม และครูผู้สอนเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรม ทั้งนี้อาจเป็นเพราะสภาพแวดล้อมภายในห้องเรียนและภายนอกห้องเรียนมีผลต่อการเรียนรู้ของนักเรียน รวมถึงกิจกรรมการเรียนรู้ต้องมีความสอดคล้องและเหมาะสมกับเนื้อหาและกับวัยของผู้เรียน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพิมชนก เจริญชีพ, วิทัศน์ ผักเจริญผล และไพรัช จารุจิระวงศ์ (2564) พบว่านักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2/5 มีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5Es) ร่วมกับการใช้แบบจำลอง เรื่อง ระบบหมุนเวียนเลือด อยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับปวีณวิสา บำรุงอุดมรัชต์ และอัมพร วัจนะ (2564) พบว่า นักเรียนมีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมกับบทเรียนออนไลน์โดยใช้ Google Sites อยู่ในระดับมาก

องค์ความรู้ใหม่

การจัดกิจกรรมการสอน ครูผู้สอนต้องมีความรู้ความสามารถในบทเรียนที่ใช้สอน โดยจะต้องมีการแสวงหาความรู้อื่นที่นอกเหนือจากหนังสือเรียน มีการใช้รูปแบบการสอนที่หลากหลายเพื่อนำมาพัฒนาผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ และในการพัฒนาผู้เรียน ครูผู้สอนจะต้องสร้างสื่อที่มีคุณภาพ โดยผ่านการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญ โดยตรวจสอบความเหมาะสมของเนื้อหาสาระการเรียน จุดประสงค์การเรียนรู้ กระบวนการจัดการเรียนรู้ สื่อและแหล่งการเรียนรู้ ให้สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้ ผ่านเกณฑ์ตามคุณภาพที่กำหนด จึงนำไปใช้กับนักเรียนกลุ่มตัวอย่างเพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่มีคุณภาพ

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. ครูผู้สอนควรมีเทคนิควิธีการอื่น ๆ ร่วมกับการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5Es) เพื่อให้เกิดความหลากหลายในการเรียนการสอนและทำให้นักเรียนมีความกระตือรือร้น สนใจที่จะเรียนด้วยวิธีการใหม่ ๆ

2. จากผลการศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนโดยการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5Es) พบว่า นักเรียนมีความพึงพอใจอยู่ในระดับที่มากที่สุด ครูจึงควรนำกระบวนการจัดการเรียนรู้ไปใช้จะทำให้นักเรียนเกิดความรู้ ความเข้าใจและเกิดความพึงพอใจในการเรียนรู้มากขึ้น

3. จากผลการวิจัย พบว่า ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียน โดยการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5Es) เรื่อง การแก้ปัญหาเกี่ยวกับกระบวนการออกแบบเชิงวิศวกรรม พบว่าผลสัมฤทธิ์หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน แสดงให้เห็นว่านักเรียนมีพัฒนาการในการเรียนรู้ได้มากขึ้น ดังนั้นควรนำการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5Es) มาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้วิชาการออกแบบและเทคโนโลยี 2 สำหรับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

เอกสารอ้างอิง

- กนกพร ปรีชาปัญญากุล. (2562). การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิคการสืบเสาะหาความรู้ (5E). (รายงานการวิจัย). สุราษฎร์ธานี : โรงเรียนบ้านคลองนามิตรภาพที่ 201 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานีเขต 1.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2561). หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.
- ทิตนา แคมมณี. (2545). ศาสตร์การสอน. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ธัญชนก บุญส่ง. (2561). ชุดการสอนตามกระบวนการเรียนแบบสืบเสาะหาความรู้เรื่อง งานและพลังงาน สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา). คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม : มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.
- ปวีณวิธสา บำรุงอุดมรัตน์ และอัมพร วจนะ. (2564). การศึกษาผลการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5E) ร่วมกับบทเรียนออนไลน์โดยใช้ Google Sites เรื่องสมมูลเคมีของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5. (รายงานการวิจัย). กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- พิมชนก เจริญชีพ, วิทัศน์ ฝึกเจริญผล และไพรัช จารุจิระวงศ์. (2564). การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้วิชาวิทยาศาสตร์เรื่องระบบหมุนเวียนเลือดด้วยการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5Es) ร่วมกับการใช้แบบจำลองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2. วารสารศาสตร์การศึกษาและการพัฒนามนุษย์, 5(1), 26-39.
- วัฒนาพร ระงับทุกข์. (2542). แผนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง. กรุงเทพฯ : บริษัทแอลทีเพรส จำกัด.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2543). การปฏิรูปการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนสำคัญที่สุด: แนวทางปฏิบัติ. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.

สุวธิดา ล้านสา. (2559). การพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการสืบเสาะหาความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดวิเคราะห์และจิตวิทยาศาสตร์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4. (วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการนิเทศ). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร.

คุณลักษณะผู้นำของผู้บริหารการศึกษาในระดับต้น สังกัดสำนักงานคณะกรรมการ
การศึกษาขั้นพื้นฐาน (ส่วนกลาง) กรุงเทพมหานคร

Leadership Characteristics of First-Line School administrators under the
Office of the Basic Education Commission (Central), Bangkok

ปรีชา คุณฮวย¹ และนันทิยา น้อยจันทร์²
Preecha Kunhuay and Nuntiya Noichun

Received: August 21, 2022

Revised: August 28, 2023

Accepted: September 07, 2023

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพความคาดหวัง และ 2) เสนอแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำของผู้บริหารการศึกษาในระดับต้น สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (ส่วนกลาง) กรุงเทพมหานคร ใช้การวิจัยแบบผสมวิธี ระยะที่ 1 การวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่างคือ ข้าราชการพลเรือน จำนวน 304 คน คำนวณจากสูตรของทาร์โร ยามาเน่ ระดับความสำคัญทางสถิติเท่ากับ 0.05 เครื่องมือวิจัยเป็นแบบสอบถามมาตรฐาน ประเมินค่า ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.989 สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าความต้องการจำเป็น ระยะที่ 2 การวิจัยเชิงคุณภาพ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญคือ ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน คัดเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือเป็นแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัย พบว่า 1) สภาพปัจจุบันคุณลักษณะผู้นำของผู้บริหารการศึกษาในระดับต้น โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก สภาพความคาดหวังคุณลักษณะผู้นำของผู้บริหารการศึกษาในระดับต้น โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และความต้องการจำเป็นในการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำของผู้บริหารการศึกษาในระดับต้น 3 ลำดับแรก คือ ด้านทักษะทางการบริหาร ด้านวิสัยทัศน์ และ

¹⁻² มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา; Suan Sunandha Rajabhat University

ด้านประสบการณ์และผลสำเร็จในการปฏิบัติงาน ตามลำดับ และ 2) แนวทางการพัฒนาคุณลักษณะ ผู้นำของผู้บริหารการศึกษาระดับต้น พบว่าด้านทักษะทางการบริหาร ควรจัดให้มีการพัฒนาก่อน การแต่งตั้งด้วยการพัฒนาหลากหลายรูปแบบตามบริบทเฉพาะ มีการทำงานร่วมกันระหว่างโค้ชและ ประชุมหรืองานภายในเป็นประจำอย่างต่อเนื่อง ด้านวิสัยทัศน์ ควรพัฒนากลไกระบบการบริหาร และพัฒนาทรัพยากรบุคคล กำหนดแนวทางหรือวิธีการสร้างการมีส่วนร่วม มีการประเมินขีด ความสามารถของตนเองและได้บังคับบัญชา สร้างวัฒนธรรมองค์กรที่ส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อพัฒนา ตนเองอย่างต่อเนื่อง และด้านประสบการณ์และผลสำเร็จในการปฏิบัติงาน ควรส่งเสริมการเป็น ต้นแบบทางความคิด พฤติกรรมการทำงาน เปิดใจเรียนรู้งาน กำหนดให้มีตัวชี้วัดผลการปฏิบัติงาน และเป้าหมาย สร้างการมีปฏิสัมพันธ์ในตำแหน่งระดับเดียวกันมากขึ้น สนับสนุนโอกาสการเข้า ร่วมงานเผยแพร่ผลงานวิชาการ การติดต่อประสานงานร่วมกับหน่วยงานอื่น ๆ

คำสำคัญ: คุณลักษณะผู้นำ, ผู้บริหารการศึกษา, ผู้บริหารการศึกษาระดับต้น

Abstract

The objectives of this research article were 1) to study the current situation and expectations; and 2) to propose guidelines for developing leadership characteristics of first-line school administrators under the Office of the Basic Education Commission (Central), Bangkok. This was a mixed methods research, namely Phase 1: in terms of quantitative research, the sample group was 304 civil servants, calculated from Taro Yamane's formula with statistical significance level equal to 0.05. The research tool was a rating scale questionnaire. The confidence value was 0.989. Statistics used to analyze the data were mean, standard deviation, and necessary needs value; Phase 2: in the aspect of qualitative research, a group of key informants was 5 experts by purposive sampling. The instrument was a semi-structured interview. Data were analyzed by content analysis. The results of the research found that 1) the current situation of leadership characteristics of first-line school administrators, overall, was at a high level. Condition of expectations for leadership characteristics of first-line school administrators, overall, was at a high level and the necessary needs for developing the leadership characteristics of first-

line school administrators in the first 3 areas, namely administrative skills aspect, vision aspect, and experiences and achievements in work aspect, respectively; and 2) guidelines for developing leadership characteristics of first-line school administrators found that the administrative skills aspect should be developed prior to appointment through various forms of development according to the specific context as well as there should be collaboration among coaches and regular meetings to discuss internal work. In terms of vision aspect, a mechanism for human resource management and development should be developed. There should be guidelines or methods for creating participation. There should be an assessment of the capabilities of yourself and your subordinates. An organizational culture that promoted learning for continuous self-improvement should be created. In terms of experience and achievements aspect, model thinking should be promoted along with promoting work behavior and openness to learning about work. Performance indicators and targets should be established along with creating more interaction at the same level. There should be support for opportunities to participate in academic publication events and there should be coordination with other agencies.

Keywords: Leadership Characteristics, School Administrators, First-Line School Administrators

บทนำ

ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี พ.ศ. 2561-2580 ด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์มีเป้าหมายการพัฒนาที่สำคัญเพื่อพัฒนาคนในทุกมิติและในทุกช่วงวัยให้เป็นคนดี เก่ง และมีคุณภาพ รวมทั้งมุ่งเน้นให้ข้าราชการหรือบุคลากรผู้ปฏิบัติงานได้รับการส่งเสริมพัฒนา ด้านศักยภาพเต็มกำลังความสามารถอย่างรอบด้านและจริงจัง มีความเป็นมืออาชีพ เป็นทั้งผู้นำทาง ความรู้และความคิด ผลักดันภารกิจ นำการเปลี่ยนแปลง เป็นแบบอย่างที่ดีต่อผู้ร่วมงานและต่อ สังคม เพื่อเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาองค์กรให้สามารถดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ (สำนักงาน ก.พ., 2563) การพัฒนาองค์กรให้สามารถดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ จำเป็น อย่างยิ่งที่จะต้องอาศัยความสามารถของผู้บริหาร การมีผู้บริหารที่ดีมีความสามารถจะทำให้การ

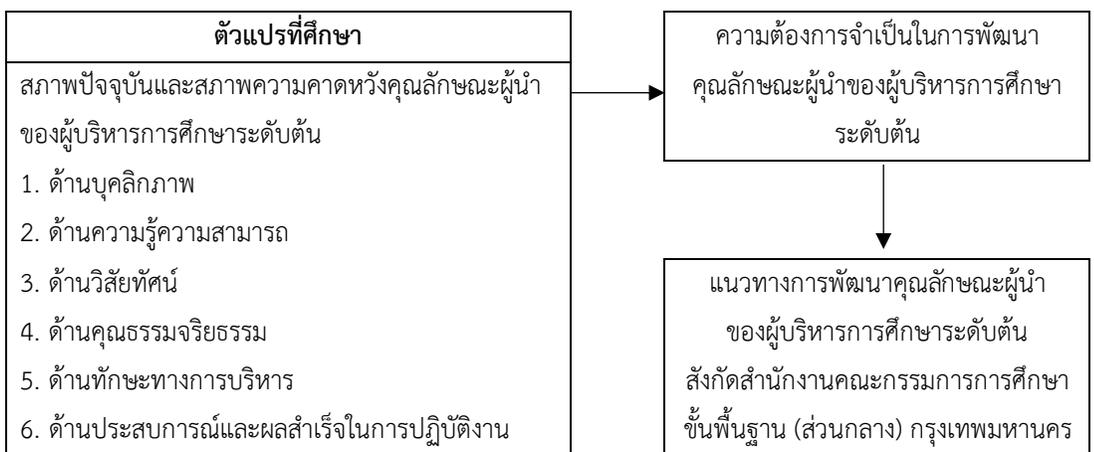
บริหารจัดการองค์การมีประสิทธิภาพและมุ่งไปสู่ความเป็นหนึ่งเดียวได้ (เกษม แก้วสนั่น, 2564) การเป็นผู้บริหารที่ดีต้องกำหนดบทบาทหน้าที่ของตนให้สอดคล้องกับตำแหน่ง มีความรู้ความสามารถหลากหลายสามารถแบ่งงานให้ได้ตามความสามารถของผู้ใต้บังคับบัญชา สามารถแนะนำการทำงานให้ได้อย่างเป็นระบบ เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในการทำงาน กล่าวได้ว่าผู้บริหารเป็นบุคคลที่มีบทบาทหรืออิทธิพลต่อบุคลากรในองค์การ มีบทบาทมากกว่าผู้อื่น เป็นบุคคลที่ได้รับหน้าที่ที่สำคัญในการบริหารงานให้ประสบผลสำเร็จ และเป็นที่ยอมรับให้เป็นผู้นำ

บริบทของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานมีเลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นผู้นำสูงสุดขององค์การ ซึ่งเป็นผู้บริหารการศึกษาระดับสูง และมีโครงสร้างการแบ่งส่วนราชการ ตามกฎกระทรวงแบ่งส่วนราชการสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2546 และที่แก้ไขเพิ่มเติม จำนวนทั้งสิ้น 23 สำนัก/ศูนย์/หน่วย/กลุ่มเทียบเท่าสำนัก โดยมีผู้อำนวยการสำนักเป็นผู้นำ ถือเป็นผู้บริหารการศึกษาระดับกลาง และภายใต้สำนักจะประกอบด้วยกลุ่มงานต่าง ๆ ตามบทบาทภารกิจและอำนาจหน้าที่ โดยมีผู้อำนวยการกลุ่มเป็นหัวหน้างาน ซึ่งถือได้ว่าเป็นผู้บริหารการศึกษาระดับต้น มีหน้าที่ในการดำเนินงานตามนโยบายและแผนงานที่ได้กำหนดไว้ ซึ่งเกี่ยวข้องโดยตรงกับผู้ปฏิบัติงานในการกำกับดูแล สั่งการ และมีการตัดสินใจในระยะสั้น วันต่อวัน หรือสัปดาห์ต่อสัปดาห์ จึงเห็นได้ว่าผู้บริหารการศึกษาระดับต้น คือ ผู้นำที่มีส่วนสำคัญยิ่งในการดำเนินกิจกรรมหรือการเปลี่ยนแปลงใด ๆ ในองค์การ ดังนั้น จึงจำเป็นต้องมีคุณลักษณะผู้นำที่เหมาะสมกับการทำบทบาทหน้าที่ เพื่อจูงใจให้ผู้อื่นคล้อยตามและปฏิบัติกิจกรรมให้บรรลุเป้าหมายร่วมกัน (นฤมล เพ็ญสิริวรรณ, 2561) การทำงานจะสำเร็จมากน้อยเพียงใดย่อมขึ้นอยู่กับความสามารถของผู้นำที่จะทำให้สมาชิกเกิดความศรัทธา ยอมรับ พร้อมทั้งจะร่วมปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ให้สำเร็จได้ (สุเวศ กลัปศรี, 2557)

ตามประกาศสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เรื่อง รับสมัครข้าราชการเข้ารับการประเมินบุคคลเพื่อเลื่อนขั้นแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งประเภทวิชาการระดับชำนาญการพิเศษที่ว่าง (ส่วนกลาง) ประกาศ ณ วันที่ 28 มิถุนายน 2566 พบว่า มีอัตราตำแหน่งที่เป็นหัวหน้างานว่างจำนวนหลายอัตรา (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2566) ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการขาดคุณสมบัติหรือขาดการเตรียมความพร้อมสำหรับการก้าวขึ้นสู่ตำแหน่งการเป็นผู้นำนั้นอาจเป็นได้ตามตำแหน่งหน้าที่ ตามหลักเกณฑ์และวิธีการประเมินผลงานเพื่อแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่ง กล่าวคือ ผู้ที่ได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งในระดับชำนาญการพิเศษในตำแหน่งสำหรับหัวหน้างาน (สำนักงาน ก.พ., 2564) การเป็นผู้นำตามตำแหน่งอาจทำให้ผู้อื่นยอมรับและปฏิบัติตามเพียงเพราะมีตำแหน่งหัวหน้า แต่จริง ๆ แล้วไม่ได้เป็นการยอมรับที่เกิดขึ้นจากความไว้วางใจหรือ

เชื่อใจจริงใจ ผู้ใต้บังคับบัญชาอาจไม่เชื่อมือในการทำงาน และไม่ทำตามหรือยอมรับในทางที่เต็มใจ ส่วนสำหรับการเป็นผู้นำที่ดีนั้น คือ มีหลายปัจจัยที่มีความสำคัญ รวมถึงคุณลักษณะของผู้นำ ซึ่งไม่ได้หมายถึงเพียงความอาวุโสหรือตำแหน่งหน้าที่เท่านั้น แต่เป็นลักษณะที่เกิดขึ้นจริง ๆ และมีประโยชน์ในการบริหารงาน ผู้นำที่ดีสามารถบริหารคนและนำพาองค์กรไปสู่ความสำเร็จได้อย่างมีประสิทธิภาพ (ประสิทธิ์ ใจกล้า, 2564) ดังนั้น เพื่อให้องค์กรมีประสิทธิภาพในการบริหารงานและบรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ ควรส่งเสริม สนับสนุนและเลือกผู้บริหารที่มีคุณลักษณะผู้นำที่เหมาะสมการเลือกคนที่เหมาะสมจะส่งผลให้ผู้นำมีความมั่นใจและไว้วางใจ ซึ่งเป็นตัวบ่งชี้ความน่าเชื่อถือและพึงพอใจของผู้ใต้บังคับบัญชา และสร้างบรรยากาศการทำงานที่ดีและมีประสิทธิภาพในการบรรลุเป้าหมายขององค์กร (ณัชรากานต์ แสนอุบล, 2564)

จากความสำคัญและประเด็นปัญหาดังกล่าว ทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจในการศึกษาคุณลักษณะผู้นำของผู้บริหารการศึกษาระดับต้น สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (ส่วนกลาง) กรุงเทพมหานคร มีเป้าหมายเพื่อรับทราบสภาพปัจจุบันและความคาดหวังเกี่ยวกับคุณลักษณะผู้นำของผู้บริหารการศึกษาระดับต้น จากนั้นจึงนำผลที่ได้มาวิเคราะห์เพื่อหาความต้องการและแนวทางในการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำของผู้บริหารการศึกษาระดับต้น เพื่อเตรียมความพร้อมให้กับผู้ที่เข้าสู่ตำแหน่งผู้บริหารด้านการศึกษาระดับต้น และเป็นแนวทางในการพัฒนาตนเองของผู้บริหารด้านการศึกษาระดับต้นและผู้ที่มีสนใจในการเป็นผู้นำที่มีคุณลักษณะที่ดีและมีประสิทธิภาพมากขึ้น โดยมีกรอบแนวคิดของการวิจัยดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดของการวิจัย

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพความคาดหวัง คุณลักษณะผู้นำของผู้บริหาร การศึกษาระดับต้น สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (ส่วนกลาง) กรุงเทพมหานคร
2. เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำของผู้บริหารการศึกษาระดับต้น สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (ส่วนกลาง) กรุงเทพมหานคร

วิธีดำเนินการวิจัย

ระยะที่ 1 ศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพความคาดหวัง คุณลักษณะผู้นำของผู้บริหาร การศึกษาระดับต้น เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพปัจจุบัน และสภาพความคาดหวัง คุณลักษณะผู้นำของผู้บริหารการศึกษาระดับต้น แบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ตรวจสอบความเที่ยงตรงและหาค่าดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถาม (IOC) โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน และทดสอบหาค่าความเชื่อมั่น จำนวน 30 ชุด ด้วยการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค มีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ .99 ประชากร คือ ข้าราชการพลเรือน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (ส่วนกลาง) กรุงเทพมหานคร จำนวน 1,257 คน คำนวณตามสูตรของทาโร ยามาเนะ ระดับความสำคัญทางสถิติเท่ากับ 0.05 ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 304 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าความถี่ ค่าเฉลี่ย ค่าร้อยละ และวิเคราะห์โดยการคำนวณดัชนีความต้องการจำเป็นด้วยเทคนิค Modified Priority Needs Index (PNI_{modified}) โดยใช้สูตรการคำนวณแบบปรับปรุงจากสูตรเดิมของนงลักษณ์ วิรัชชัย และสุวิมล ว่องวานิช (2550)

ระยะที่ 2 เสนอแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำของผู้บริหารการศึกษาระดับต้น สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (ส่วนกลาง) กรุงเทพมหานคร เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง ซึ่งผู้วิจัยได้นำผลการวิเคราะห์ความต้องการจำเป็นสูงสุด 3 ด้านมาสร้างเครื่องมือในการสัมภาษณ์ กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ ได้มาโดยคัดเลือกแบบเจาะจง จำนวน 5 คน ได้แก่ รองเลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้ช่วยเลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้อำนวยการสำนักพัฒนาระบบบริหารงานบุคคลและนิติการ ผู้อำนวยการศูนย์บริหารงานการพัฒนาศักยภาพบุคคลเพื่อความเป็นเลิศ และรองเลขาธิการภาค 1 (ลพบุรี) สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ โดยนำร่องรายงานแบบสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิแต่ละคนมาวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ทั้งหมดในแต่ละหัวข้อ เพื่อหาแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำของผู้บริหารการศึกษาระดับต้น

สรุปผลการวิจัย

1. สภาพปัจจุบันและสภาพความคาดหวังคุณลักษณะผู้นำของผู้บริหารการศึกษาระดับต้น สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (ส่วนกลาง) กรุงเทพมหานคร ผู้วิจัยนำเสนอเป็นค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงมาตรฐาน และค่าความต้องการจำเป็น ปรากฏผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์สภาพปัจจุบัน สภาพความคาดหวัง และอันดับความต้องการจำเป็น

ที่	คุณลักษณะผู้นำ	สภาพปัจจุบัน (D)			สภาพความคาดหวัง (I)			PNI modified	อันดับ
		\bar{X}	S.D.	แปลผล	\bar{X}	S.D.	แปลผล		
1.	ด้านคุณธรรมจริยธรรม	4.07	0.94	มาก	4.45	0.66	มาก	0.094	4
2.	ด้านความรู้ความสามารถ	4.05	0.85	มาก	4.43	0.68	มาก	0.093	5
3.	ด้านบุคลิกภาพ	4.03	0.90	มาก	4.37	0.69	มาก	0.085	6
4.	ด้านประสพการณ์และ ผลสำเร็จในการปฏิบัติงาน	3.99	0.93	มาก	4.38	0.69	มาก	0.097	3
5.	ด้านวิสัยทัศน์	3.93	0.96	มาก	4.41	0.69	มาก	0.122	2
6.	ด้านทักษะทางการบริหาร	3.91	0.98	มาก	4.43	0.64	มาก	0.132	1
ค่าเฉลี่ยรวม		4.00	0.93	มาก	4.41	0.68	มาก	0.104	

จากตาราง พบว่า ผลการวิเคราะห์สภาพปัจจุบันคุณลักษณะผู้นำของผู้บริหารการศึกษาระดับต้น โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.00$, S.D. = 0.93) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าทุกด้านอยู่ในระดับมาก โดยด้านคุณธรรมจริยธรรมมีค่าเฉลี่ยสูงสุดเป็นลำดับที่ 1 รองลงมา คือ ด้านความรู้ความสามารถ ด้านบุคลิกภาพ ด้านประสพการณ์และผลสำเร็จในการปฏิบัติงาน ด้านวิสัยทัศน์ และด้านทักษะทางการบริหาร ตามลำดับ ผลการวิเคราะห์สภาพความคาดหวังคุณลักษณะผู้นำของผู้บริหารการศึกษาระดับต้น โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.41$, S.D. = 0.68) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ทุกด้านอยู่ในระดับมาก โดยด้านคุณธรรมจริยธรรมมีค่าเฉลี่ยสูงสุดเป็นลำดับที่ 1 รองลงมา คือ ด้านทักษะทางการบริหาร ด้านความรู้ความสามารถ ด้านวิสัยทัศน์ ด้านประสพการณ์และผลสำเร็จในการปฏิบัติงาน และด้านบุคลิกภาพ ตามลำดับ ผลการวิเคราะห์ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำของผู้บริหารการศึกษาระดับต้น สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (ส่วนกลาง) กรุงเทพมหานคร โดยภาพรวมเรียงอันดับจากมากไปหาน้อย คือ ด้านทักษะทางการบริหาร ด้านวิสัยทัศน์ ด้านประสพการณ์และ

ผลสำเร็จในการปฏิบัติงาน ด้านคุณธรรมจริยธรรม ด้านความรู้ความสามารถ และด้านบุคลิกภาพ ตามลำดับ

2. แนวทางการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำของผู้บริหารการศึกษาระดับต้น สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (ส่วนกลาง) กรุงเทพมหานคร ผู้วิจัยได้นำผลการวิเคราะห์ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำของผู้บริหารการศึกษาระดับต้น 3 ลำดับแรก ได้แก่ ด้านทักษะทางการบริหาร ด้านวิสัยทัศน์ และด้านประสบการณ์และผลสำเร็จในการปฏิบัติงาน นำไปสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน สามารถสังเคราะห์เนื้อหาได้ ดังนี้

2.1 ด้านทักษะทางการบริหาร ควรพัฒนาผู้บริหารการศึกษาระดับต้นก่อนแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งโดยส่งเสริมการพัฒนาหลากหลายรูปแบบตามบริบทที่เหมาะสม รวมถึงการสนับสนุนกระบวนการทำงานร่วมกันระหว่างโค้ชและผู้อำนวยความสะดวกหรือผู้บริหารระดับสูง นอกจากนี้ยังควรจัดทำแผนการพัฒนาดตนเอง (ID Plan) เพื่อสังเกตการณ์เปลี่ยนแปลง ประเมินและติดตามอย่างต่อเนื่อง และมีการประชุมเป็นประจำอย่างต่อเนื่อง เพื่อชี้แจงภาระงาน ติดตามงาน แก้ไขปัญหาอุปสรรค ระดมความคิด แก้ไขปัญหา และร่วมกันตัดสินใจอย่างเหมาะสมในการบริหารงาน เพื่อสร้างองค์กรที่มีประสิทธิภาพและก้าวไปสู่ความสำเร็จอย่างยั่งยืน

2.2 ด้านวิสัยทัศน์ ควรพัฒนากลไกในระบบการบริหารและพัฒนาทรัพยากรบุคคล ให้มีความเชื่อมโยงและสนับสนุนซึ่งกันและกัน โดยวิเคราะห์ภารกิจงานในหน้าที่ของกลุ่มงาน จุดเด่นและจุดด้อยของงาน ตนเองและผู้ใต้บังคับบัญชา เพื่อดำเนินการวางแผนการปฏิบัติงานให้มีประสิทธิภาพ กำหนดแนวทางวิธีการทำงานร่วมกัน สนับสนุนและส่งเสริมให้ได้รับการพัฒนาที่เหมาะสม และสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่ส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาตนเองของผู้บริหารการศึกษาระดับต้นอย่างต่อเนื่อง การกระตุ้นให้ตระหนักถึงความจำเป็นในการพัฒนาเพื่อทำความเข้าใจและปรับตัวให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

2.3 ด้านประสบการณ์และผลสำเร็จในการปฏิบัติงาน ควรส่งเสริมความเป็นต้นแบบทางความคิดและพฤติกรรมในการทำงาน ควรเปิดใจเรียนรู้จากผู้ใต้บังคับบัญชาที่ปฏิบัติงานมาตั้งแต่ต้น และกำหนดตัวชี้วัดผลการปฏิบัติงาน เป้าหมายการปฏิบัติงาน แผนการปฏิบัติงาน และผลสำเร็จที่ควรได้รับจากงานที่ดำเนินการ อีกทั้งให้สื่อสารเพื่อให้ผู้ใต้บังคับบัญชาทราบถึงข้อเสนอแนะและความก้าวหน้า โดยยังส่งเสริมให้เกิดความเข้าใจและความร่วมมือในตำแหน่งระดับเดียวกัน รวมถึงสนับสนุนโอกาสในการร่วมงานวิชาการระดับชาติหรือนานาชาติ และเพิ่มโอกาสในการปฏิบัติงาน และการติดต่อประสานงานกับหน่วยงานอื่น ๆ ในทุกมิติของการบริหารจัดการองค์กร

อภิปรายผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์ข้อมูลสภาพปัจจุบันและสภาพความคาดหวังคุณลักษณะผู้นำของผู้บริหารการศึกษาระดับต้น สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (ส่วนกลาง) กรุงเทพมหานคร โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมากทุกด้าน ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากผู้บริหารการศึกษาระดับต้นจะต้องทำหน้าที่ในการส่งเสริมสนับสนุนให้องค์กรหรือสถานศึกษาให้ประสบความสำเร็จในการดำเนินงาน สอดคล้องกับสุภาวดี พรหมพะसार (2561) พบว่า คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษามีอาชีพตามทัศนคติของครูผู้สอนในโรงเรียน สังกัดกองการศึกษาเทศบาลเมืองมหาสารคามมีความสำคัญอยู่ในระดับมากทั้งโดยรวมและรายด้านทุกด้าน และจากการวิเคราะห์ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำของผู้บริหารการศึกษาระดับสามารถเรียงลำดับความต้องการจำเป็นจากมากไปหาน้อย 3 ลำดับแรก ได้แก่ 1) ด้านทักษะทางการบริหาร ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก ผู้บริหารการศึกษาระดับต้นจะต้องมีความสามารถในการตัดสินใจที่ถูกต้องในสถานการณ์ที่ซับซ้อนและสามารถจัดการและแก้ไขปัญหาได้ 2) ด้านวิสัยทัศน์ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก วิสัยทัศน์เป็นสิ่งสำคัญที่ส่งผลในการนำทางและสร้างแรงบันดาลใจในองค์กร ช่วยให้ทุกคนในองค์กรมีทิศทางและเป้าหมายร่วมกัน สร้างความเชื่อมั่นและส่งเสริมความร่วมมือในการทำงาน และ 3) ด้านประสพการณ์และผลสำเร็จในการปฏิบัติงาน ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก ประสพการณ์และผลสำเร็จในการปฏิบัติงานเป็นตัวบ่งชี้ที่สำคัญที่ช่วยพัฒนาและสร้างความเชื่อมั่นในความสามารถของบุคคลในที่ทำงาน โดยผู้วิจัยนำประเด็นดังกล่าวมาอภิปรายผล ดังต่อไปนี้

1. สภาพปัจจุบันและสภาพความคาดหวัง คุณลักษณะผู้นำของผู้บริหารการศึกษาระดับต้น สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (ส่วนกลาง) กรุงเทพมหานคร

1.1 ด้านทักษะทางการบริหาร

ผลการวิเคราะห์สภาพปัจจุบันคุณลักษณะผู้นำของผู้บริหารการศึกษาระดับต้น ด้านทักษะทางการบริหาร โดยภาพรวมและรายข้อมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับภฤติยามามีชัย (2562) ได้กล่าวว่า คุณลักษณะของภาวะผู้นำจะต้องเป็นผู้ที่มีความเข้าใจและปฏิบัติหน้าที่ในการบริหารจัดการหน่วยงานและองค์กรให้บรรลุเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ สามารถวิเคราะห์ปัญหาที่มีทักษะในการคิด มีทักษะการบริหารและมีทักษะการจูงใจ กล่าวที่จะตัดสินใจ มีความรู้ คุณธรรม จริยธรรม มีความรับผิดชอบสูง ควบคุมอารมณ์ได้ดี มีไหวพริบปฏิภาณ สามารถปกครองและสามารถนำคนของตนเองสู่จุดหมายในการทำงานได้

ผลการวิเคราะห์สภาพความคาดหวังคุณลักษณะผู้นำของผู้บริหารการศึกษาระดับต้น ด้านทักษะทางการบริหารโดยภาพรวมและรายข้อมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็น

รายชื่อ พบว่า ทักษะการตัดสินใจรับฟังปัญหาและแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งได้ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เป็นอันดับสูงสุด ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก การแก้ปัญหาและการตัดสินใจ เป็นทักษะที่เราจำเป็นต้องใช้ในแทบทุกสถานการณ์ และเป็นทักษะที่ “ต้องมี” ไม่ว่าจะในวิชาชีพใดก็ตาม สอดคล้องกับ Phra Mihn Siripanno (2020) พบว่า การตัดสินใจของผู้บริหารโรงเรียน ประถมศึกษา ประเทศสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและสอดคล้องตามแผนและวัตถุประสงค์ของสถานศึกษาเป็นกระบวนการที่ผู้บริหารได้อาศัยความรู้ ทักษะ ประสบการณ์ ข้อมูลพื้นฐานต่าง ๆ รวมทั้งเทคนิคและวิธีการ หรือแม้แต่สัญชาตญาณ ในการพิจารณาเพื่อวิเคราะห์หาทางเลือกที่ดีที่สุดเหมาะสมมากที่สุด

ผลการวิเคราะห์ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำของผู้บริหาร การศึกษาระดับต้น ด้านทักษะทางการบริหาร พบว่า การมีทักษะในการรักษาหรือประสานให้สมาชิกในกลุ่มอยู่ร่วมกันด้วยความสามัคคี มีความต้องการจำเป็นสูงสุด ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก ความสามัคคีเป็นสิ่งสำคัญในการอยู่ร่วมกันการที่ทุกคนมีความพร้อมกาย พร้อมใจ พร้อมความคิดเป็นหนึ่งเดียวกัน มีจุดหมายที่จะปฏิบัติงานให้ประสบความสำเร็จ สอดคล้องกับวิชาญ ภิบาล (2564) กล่าวว่า ผู้บริหารจะต้องใช้ความสามารถในการเป็นผู้นำที่จะช่วยลดข้อขัดแย้งระหว่างพนักงานในตำแหน่งต่าง ๆ ให้น้อยลงไปให้มากที่สุด ในเวลาเดียวกันก็ต้องใช้ลักษณะพิเศษของตนเองเสริมสร้างให้เกิดความสัมพันธ์ความร่วมมือกันระหว่างมวลสมาชิกในองค์กรที่อยู่ภายใต้การบังคับบัญชาของตนเอง สอดคล้องกับชนพณ สุขแจ่ม (2565) พบว่า การสร้างความสามัคคีของบุคลากรบนพื้นฐานของความดี ผู้บริหารสถานศึกษาควรให้ความเคารพซึ่งกันและกันในการตัดสินใจ ใช้หลักความเมตตา สนับสนุนการทำงานโดยการมอบรางวัลหรือชื่นชม เพื่อเป็นขวัญกำลังใจในการทำงาน ใช้วาจาสุภาพ มีเหตุผลในการแสดงความคิดเห็น ยอมรับความคิดเห็นที่แตกต่าง ให้คำแนะนำ ตักเตือนตามแต่โอกาสอันสมควร มีทักษะในการสร้างแรงจูงใจ ส่งเสริมสนับสนุนให้เกิดความรัก ความสามัคคีในโรงเรียน สร้างบรรยากาศการทำงานที่ดี และยังคงสอดคล้องกับชานนท์ วรรณ (2563) พบว่า ผู้บริหารควรมีมุมมอง ความเข้าใจ และมีความคิดเห็นที่ดี ต่อบุคลากรในสถานศึกษา และผู้ร่วมงานอื่น ๆ ซึ่งผู้บริหารที่ดีควรมีการประเมินตนเองในด้านความคิดและอารมณ์ เพื่อใช้เป็นแนวทางในการเรียนรู้และพัฒนาตนเอง รวมถึงเป็นการสร้างบรรยากาศที่ดีในการทำงาน

1.2 ด้านวิสัยทัศน์

ผลการวิเคราะห์สภาพปัจจุบันคุณลักษณะผู้นำของผู้บริหารการศึกษาระดับต้น ด้านวิสัยทัศน์ โดยภาพรวมและรายช้อมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับฐิติพร หงษ์โต (2560) พบว่า ด้านวิสัยทัศน์ ผู้บริหารสถานศึกษาต้องทำตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ผู้อื่น มีการกระตุ้นให้

บุคลากรมีจิตวิญญาณในการทำงานมีการส่งเสริมการทำงานเป็นทีมมีการกำหนดทิศทางการทำงานที่ทำทนายมีวิสัยทัศน์กว้างไกล ได้รับการยอมรับนับถือจากบุคคลอื่น มีดุลยพินิจที่ดีมีการประเมินตนเองมีความสามารถพิเศษที่นำมาใช้ในการบริหารงานได้มีการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องเป็นผู้สังเกตการณ์ที่ดี มีความรักและศรัทธาในการทำงาน มีความกล้าหาญในสิ่งที่ถูกต้องเหมาะสมมีบุคลิกภาพที่ดีมีความยืดหยุ่นในการทำงานอย่างเหมาะสม และมีความขยันหมั่นเพียร

ผลการวิเคราะห์สภาพความคาดหวังคุณลักษณะผู้นำของผู้บริหารการศึกษาระดับต้น ด้านวิสัยทัศน์ โดยภาพรวมและรายข้อมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าการมีความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของตนเองในฐานะผู้นำ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากเป็นอันดับสูงสุด ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก ผู้บริหารการศึกษาระดับต้นต้องเข้าใจบทบาทของตนเองเพื่อนำไปสู่การกำหนดแนวทางในการบริหารองค์การได้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับกรัญญา สกุรักษ์ (2561) กล่าวว่า บทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบในการทำงาน คือความรับผิดชอบที่บุคคลแสดงออกถึงการทำหน้าที่ของตนและงานที่ได้รับมอบหมายด้วยความเอาใจใส่มีความละเอียดรอบคอบ มีการวางแผนมีความขยันหมั่นเพียร อดทนและกระตือรือร้นในการแก้ปัญหา ตรงต่อเวลาไม่ละเลยทอดทิ้งงานหรือหลีกเลี่ยงจนกว่างานจะแล้วเสร็จ ยอมรับผลของการกระทำว่าจะเป็ผลดีและผลเสีย พยายามทำหน้าที่ต่าง ๆ อย่างเต็มความสามารถ

ผลการวิเคราะห์ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำของผู้บริหารการศึกษาระดับต้น ด้านวิสัยทัศน์ พบว่า การกระตุ้นเสริมแรงทั้งทางบวกและทางลบ เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง มีความต้องการจำเป็นสูงสุด ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก การกระตุ้นเสริมแรงทั้งทางบวกและทางลบเป็นการวางเงื่อนไขที่ส่งผลต่อการกระทำหรือการปฏิบัติงาน สอดคล้องกับทฤษฎี X ทฤษฎี Y ของแมคกรีกอร์ซึ่งได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับธรรมชาติของมนุษย์ต่างกัน คือ ทฤษฎี X คนไม่ชอบทำงาน ชอบให้การสั่ง เห็นแก่ตนเองมากกว่าองค์การต่อต้านการเปลี่ยนแปลง การบริหารจัดการจึงเน้นการใช้เงิน วัตถุเป็นเครื่องล่อใจ เน้นการควบคุมการสั่งการ และทฤษฎี Y คนจะให้ความร่วมมือ สนับสนุน รับผิดชอบ ขยัน ไม่เกียจคร้านและไว้วางใจได้ มีความคิดริเริ่มทำงานถ้าได้รับการจูงใจอย่างถูกต้องจะพัฒนาวิธีการทำงาน และพัฒนาตนเองอยู่เสมอ ดังนั้นผู้บังคับบัญชาจะไม่ควบคุมผู้ใต้บังคับบัญชาอย่างเข้มงวดแต่จะส่งเสริมให้รู้จักควบคุมตนเองหรือของกลุ่มมากขึ้น สอดคล้องกับ Ouchi, W. G. (1981) เชื่อว่า มนุษย์ทุกคนมีความคิดสร้างสรรค์และความดีอยู่ในตัว ควรเปิดโอกาสให้ผู้ปฏิบัติงานได้มีส่วนร่วมในการพัฒนางาน และมีการกระจายอำนาจไปสู่ส่วนล่างและพัฒนาถึงคุณภาพชีวิต ผู้นำเป็นเพียงผู้ที่คอยช่วยประสานงาน ร่วมคิดพัฒนาและใช้ทักษะในการอยู่ร่วมกัน

1.3 ด้านประสบการณ์และผลสำเร็จในการปฏิบัติงาน

ผลการวิเคราะห์สภาพปัจจุบันคุณลักษณะผู้นำของผู้บริหารการศึกษาระดับต้น ด้านประสบการณ์และผลสำเร็จในการปฏิบัติงาน โดยภาพรวมและรายข้อมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก ผู้บริหารการศึกษาระดับต้นมีประสบการณ์ในการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่หรืองานที่เกี่ยวข้องมีการปฏิบัติงานได้บรรลุตามเป้าหมายและทันกำหนดเวลา สอดคล้องกับ สุภาวดี พรหมทะสาร (2561) พบว่า ประสบการณ์ และผลสำเร็จในการปฏิบัติงาน รวมทั้งการตัดสินใจผู้บริหารต้องใช้ข้อมูลสารสนเทศที่ถูกต้องและเพียงพอเพื่อนำมาประกอบการตัดสินใจ โดยอาศัยความรู้ความสามารถ ประสบการณ์และกฎหมายหรือกฎระเบียบเป็นสำคัญ ไตร่ตรองถึงผลดีผลเสียของทางเลือกต่าง ๆ เปรียบเทียบกันโดยมีข้อมูลสนับสนุน เป็นการตัดสินใจที่มุ่งก่อให้เกิดประโยชน์ต่อองค์กรเป็นสำคัญ และในการตัดสินใจบางเรื่องจำเป็นต้องให้บุคลากรมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ เพื่อให้การตัดสินใจในครั้งนั้นถูกต้องที่สุด

ผลการวิเคราะห์สภาพความคาดหวังคุณลักษณะผู้นำของผู้บริหารการศึกษาระดับต้น ด้านประสบการณ์และผลสำเร็จในการปฏิบัติงาน โดยภาพรวมและรายข้อมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า การปฏิบัติงานได้บรรลุตามเป้าหมายและทันกำหนดเวลามีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เป็นอันดับสูงสุด ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการบริหารจัดการเวลานั้นคือ การพยายามใช้เวลาที่มีอยู่ให้มีประสิทธิภาพมากที่สุด โดยสอดคล้องกับเป้าหมายและลำดับความสำคัญของงาน การใช้สมาธิในการทำงานให้สำเร็จลุล่วงตามกำหนดระยะเวลา สอดคล้องกับเสกสรร สนวา (2561) ได้สังเคราะห์คุณลักษณะของผู้นำองค์กรภาครัฐสมัยใหม่ ต้องเป็นผู้มีวิสัยทัศน์ สามารถวางแผนงานอย่างมีระบบ มองการณ์ไกลเพื่อขับเคลื่อนหรือพัฒนาองค์กรให้ประสบผลสำเร็จได้ เป็นผู้ที่มีความหลากหลายรูปแบบทั้งด้านความรู้ความสามารถ และทักษะในการทำงานสามารถเป็นนักประสานความร่วมมือที่ดี รวมถึงความสามารถในการคิดการตัดสินใจในการสั่งการเพื่อให้การดำเนินงานบรรลุเป้าประสงค์

ผลการวิเคราะห์ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำของผู้บริหารการศึกษาระดับต้น ด้านประสบการณ์และผลสำเร็จในการปฏิบัติงาน พบว่า มีผลงานทางวิชาการที่ได้รับการยอมรับมีความต้องการจำเป็นสูงสุด ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก ผลงานทางวิชาการเป็นเอกสารหรือหลักฐานที่แสดงให้เห็นถึงความรู้ความสามารถ ทักษะและประสบการณ์ของผู้บริหารการศึกษาระดับต้นที่จะก่อให้เกิดการยอมรับจากสมาชิกในกลุ่มหรือในองค์กร สอดคล้องกับศรุดา ชัยสุวรรณ (2564) พบว่า ความสุขในการสร้างสรรค์ผลงานทางวิชาการของอาจารย์มหาวิทยาลัยเอกชน โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ การยอมรับนับถือในความสามารถของแต่ละ

ละบุคคลทำให้คณาจารย์แสดงศักยภาพทางวิชาการได้อย่างเต็มที่ รองลงมาคืออาจารย์รู้สึกมีความสุขที่ได้เป็นแบบอย่างหรือผู้นำในการสร้างสรรค์ผลงานทางวิชาการให้แก่มหาวิทยาลัย

2. แนวทางการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำของผู้บริหารการศึกษาระดับต้น สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (ส่วนกลาง) กรุงเทพมหานคร

2.1 ด้านทักษะทางการบริหาร พบว่า ควรพัฒนาผู้บริหารการศึกษาระดับต้นก่อนแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่ง โดยเพิ่มพูนความรู้ด้านทักษะการบริหาร ด้วยการจัดทำหลักสูตรพัฒนาเฉพาะตามบริบท ส่งเสริมการพัฒนาหลากหลายรูปแบบ สนับสนุนกระบวนการทำงานร่วมกันกับโค้ชและผู้บริหารระดับสูง เพื่อเปิดโอกาสในการทำงานในลักษณะการบริหาร มีการจัดทำแผนการพัฒนาตนเอง (ID Plan) และติดตามอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ยังควรกำหนดการประชุมภายในกลุ่มงานเป็นประจำเพื่อชี้แจงภาระงาน ติดตามงาน แก้ไขปัญหาอุปสรรค และระดมความคิดในการช่วยกันแก้ไขปัญหาและตัดสินใจร่วมกันต่อไป

2.2 ด้านวิสัยทัศน์ พบว่า ควรสร้างกลไกในระบบการบริหารและพัฒนาทรัพยากรบุคคลให้เชื่อมโยงและสนับสนุนกัน วิเคราะห์ภารกิจของกลุ่มงานและตนเองเพื่อหาจุดเด่นและจุดด้อย พัฒนาเครื่องมือและเทคโนโลยีในการทำงานเพื่อตอบสนองความต้องการของผู้ใต้บังคับบัญชา ประเมินความสามารถเพื่อสนับสนุนและส่งเสริมให้ผู้บริหารได้รับการพัฒนาที่เหมาะสม สร้างบรรยากาศและสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมคุณภาพชีวิตที่ดีทั้งร่างกายและจิตใจในการทำงาน กระตุ้นเสริมแรงทั้งทางบวกและลบ และสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่ส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาตนเองของผู้บริหารระดับต้นอย่างต่อเนื่อง กระตุ้นให้ตระหนักถึงความจำเป็นในการพัฒนาเพื่อทำงานในสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

2.3 ด้านประสบการณ์และผลสำเร็จในการปฏิบัติงาน พบว่า ควรส่งเสริมผู้บริหารการศึกษาระดับต้นให้เป็นต้นแบบทางความคิดและพฤติกรรมในการทำงาน และสามารถถ่ายทอดโน้มน้าว ให้ผู้ใต้บังคับบัญชาปฏิบัติตามได้ กำหนดให้มีตัวชี้วัดผลการปฏิบัติงานที่ชัดเจน รวมไปถึงเป้าหมาย แผนการปฏิบัติงาน ผลสำเร็จหรือสิ่งที่จะต้องได้จากการทำงาน และต้องสื่อสารให้ผู้ใต้บังคับบัญชาทราบถึงเป้าหมายพร้อมทั้งจัดทำข้อตกลงในการปฏิบัติงานร่วมกัน ส่งเสริมให้ผู้บริหารการศึกษาระดับต้นมีปฏิสัมพันธ์ในตำแหน่งระดับเดียวกันมากขึ้น สนับสนุนให้มีโอกาสเข้าร่วมงานวิชาการงานเผยแพร่ผลงานในการประชุมวิชาการระดับชาติ/นานาชาติ และเพิ่มโอกาสในการปฏิบัติงานการติดต่อประสานงานร่วมกับหน่วยงานอื่น ๆ อย่างรอบด้านทุกมิติ เพื่อสร้างเครือข่ายระหว่างส่วนราชการ หน่วยงานภาครัฐ และภาคเอกชน ทั้งในประเทศและต่างประเทศ เพื่อพัฒนาให้มีกรอบความคิดและทักษะที่จำเป็นในการสร้างสรรค์เพื่อประชาชนและประโยชน์

ส่วนรวม ตลอดจนบูรณาการการทำงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อรับฟังปัญหาและหาแนวทางในการบริหารจัดการ

องค์ความรู้ใหม่

จากผลการวิเคราะห์สภาพปัจจุบันคุณลักษณะผู้นำของผู้บริหารการศึกษาระดับต้นสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (ส่วนกลาง) กรุงเทพมหานคร โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมากทุกด้าน และจากวิเคราะห์ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำของผู้บริหารการศึกษาระดับต้นสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (ส่วนกลาง) ไปหาน้อย 3 ลำดับแรก ได้แก่ 1) ด้านทักษะทางการบริหาร 2) ด้านวิสัยทัศน์ และ 3) ด้านประสบการณ์และผลสำเร็จในการปฏิบัติงาน จึงสรุปเป็นแนวทางในการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำของผู้บริหารการศึกษาระดับต้นสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (ส่วนกลาง) กรุงเทพมหานครได้ดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 องค์ความรู้ใหม่

1. การพัฒนาด้านทักษะทางการบริหาร ควรมีการเพิ่มพูนความรู้ด้านการบริหารของผู้บริหารการศึกษาระดับต้นสังกัดก่อนที่จะแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่ง และมีการจัดทำหลักสูตรพัฒนาเฉพาะตามบริบทเพื่อส่งเสริมการพัฒนาหลากหลายรูปแบบ ซึ่งอาจมีการร่วมงานกับโค้ชและผู้บริหารระดับสูงเพื่อเปิดโอกาสในการทำงานในลักษณะการบริหาร มีการจัดทำแผนการพัฒนาตนเอง (ID Plan) และติดตามอย่างต่อเนื่อง ซึ่งหมายถึงการวางแผนและติดตามความคืบหน้าในการพัฒนา

ทักษะและความรู้เพื่อพัฒนาตนเองให้ก้าวข้ามขีดจำกัดและเติบโตในอาชีพ การกำหนดการประชุมภายในกลุ่มงาน เพื่อชี้แจงภาระงาน ติดตามงาน แจ้งปัญหาอุปสรรค และระดมความคิดในการช่วยกันแก้ไขปัญหาและตัดสินใจร่วมกัน การกำหนดการประชุมภายในกลุ่มงานเป็นประจำเป็นเครื่องมือสำคัญในการทำงานที่ทีมและส่งเสริมการมีส่วนร่วมของทุกคนในกระบวนการบริหารและการตัดสินใจ

2. การพัฒนาด้านวิสัยทัศน์ การพัฒนาวิสัยทัศน์มีความสำคัญในการสร้างความเชื่อมโยงและความสนับสนุนระหว่างระบบการบริหารและทรัพยากรบุคคลในองค์กร ควรวิเคราะห์ภารกิจงานในหน้าที่ของกลุ่มงาน จุดเด่นและจุดด้อยของงานตนเอง และผู้ใต้บังคับบัญชา ดำเนินการวางแผนให้มีประสิทธิภาพ กำหนดแนวทางวิธีการทำงานร่วมกัน สนับสนุนส่งเสริมให้ผู้บริหารการศึกษาระดับต้นได้รับการพัฒนาที่เหมาะสม และสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่ส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง กระตุ้นให้ตระหนักถึงความจำเป็นในการพัฒนาเพื่อให้ทันต่อสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

3. การพัฒนาด้านประสบการณ์และผลสำเร็จในการปฏิบัติงาน การส่งเสริมให้เป็นต้นแบบทางความคิดและพฤติกรรมในการทำงานเป็นสิ่งสำคัญในการสร้างวัฒนธรรมที่สนับสนุนงานกันและกันในองค์กร ควรทำการติดตามและวัดผลการปฏิบัติงานเพื่อตระหนักถึงเป้าหมายการปฏิบัติงาน และเพื่อสร้างความเชื่อมั่นและสัมพันธ์ที่ดีกับผู้ใต้บังคับบัญชา นอกจากนี้ควรเพิ่มโอกาสในการร่วมงานวิชาการระดับชาติหรือนานาชาติ และการประสานงานร่วมกับหน่วยงานอื่นๆ ครอบงำด้านทุกมิติ

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานควรส่งเสริมพัฒนาคุณลักษณะผู้นำของผู้บริหารการศึกษาระดับต้นให้มีความมั่นคงทางอารมณ์และความรู้ในการใช้เทคโนโลยีใหม่ ๆ สนับสนุนและกระตุ้นเสริมแรงทั้งทางบวกและทางลบกับผู้ใต้บังคับบัญชา เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในการปฏิบัติงานมากขึ้น ส่งเสริมความสามัคคีในทีมงานและส่งเสริมความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างสมาชิกในกลุ่ม ซึ่งจะช่วยส่งเสริมความร่วมมือและความเข้าใจกัน และส่งเสริมการทำงานที่มีประสิทธิภาพ และสนับสนุนให้ผู้บริหารการศึกษาระดับต้นมีโอกาสสร้างผลงานทางวิชาการที่มีคุณภาพและได้รับการยอมรับในวงกว้าง

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานควรส่งเสริมและสนับสนุนคุณลักษณะผู้นำของผู้บริหารระดับต้นให้มีความมั่นคงทางอารมณ์และความรู้ความสามารถในการใช้เทคโนโลยีใหม่ ๆ และกระตุ้นเสริมแรงทั้งทางบวกและทางลบ เพื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงในการปฏิบัติงาน และสร้างความกล้าหาญและความยืดหยุ่นในการรับมือกับสิ่งที่ถูกต้อง อีกทั้งการรักษาหรือประสานสมาชิกในกลุ่มให้เป็นทีมและสร้างผลงานทางวิชาการที่ได้รับการยอมรับมากยิ่งขึ้น

2. ผู้บริหารการศึกษาหรือผู้ที่สนใจสามารถนำแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำไปใช้ในการเตรียมความพร้อมเพื่อก้าวขึ้นสู่ตำแหน่งผู้บริหารระดับต้น และพัฒนาตนเองให้เป็นผู้นำที่มีคุณลักษณะที่ดีและมีประสิทธิภาพมากขึ้นในการดำเนินการและควบคุมงานในองค์กรการศึกษา

เอกสารอ้างอิง

กรัญญา สกุลรักษ์. (2561). *ปัจจัยบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบ ปัจจัยด้านความสามารถ และปัจจัยด้านความสำเร็จ ที่มีผลต่อแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของพนักงานธนาคารพาณิชย์ในกรุงเทพมหานคร*. (การค้นคว้าอิสระบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.

กฤติยา มามีชัย. (2562). *การศึกษาภาวะผู้นำเหนือผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี*. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.

เกษม แก้วสนั่น. (2564). การจัดการองค์กรไปสู่ความสำเร็จ. *วารสารพุทธสังคมวิทยาปริทรรศน์*, 6(4), 88-108.

ชนพณ สุขแจ่ม. (2565). แนวทางการสร้างความสามัคคีของบุคลากรในสถานศึกษาตามหลักการณียธรรม 6 ของผู้บริหารสถานศึกษา สหวิทยาเขตอัครราชลับ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 42 จังหวัดนครสวรรค์. *วารสารวิจัยวิชาการ*, 5(2) 157-168.

ชานนท์ วรรณภา. (2563). แนวทางการพัฒนาทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 4. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ*, 14(1), 45-56.

ฐิติพร หงษ์โต. (2560). รูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษายุคใหม่ เพื่อก้าวสู่ประชาคมอาเซียน. *วารสารสารสนเทศ*, 16(1), 239-251.

- ณัชทรากานต์ แสนอุบล. (2564). ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารกับความพึงพอใจในงานและความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานธนาคารไทยเครดิตรายย่อย จำกัด (มหาชน). *วารสารรัชต์ภาคย์*, 15(43), 293-303.
- นฤมล เพ็ญสิริวรรณ. (2561). ภาวะผู้นำกับการพัฒนาองค์กรให้มีประสิทธิภาพสูงสุด. *วารสาร มจร มนุษยศาสตร์ปริทรรศน์*, 4(2), 117-125.
- ประสิทธิ์ ใจกล้า. (2564). ภาวะของผู้นำยุคใหม่กับทักษะในการบริหารงานในองค์กร. *วารสารโรงพยาบาลนครพนม*, 8(1), 94-98.
- วิชาญ ภิบาล. (2564). ระบบบริหารและการจัดการของวิทยาลัยการสาธิตสุโขทัยในการเป็นสถาบันอุดมศึกษาเฉพาะทาง สังกัดกระทรวงสาธารณสุข. *วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยวิทยาเชิงพุทธ*, 6(3), 1-19.
- ศรุดา ชัยสุวรรณ. (2564). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสุขในการสร้างสรรค์ผลงานทางวิชาการของอาจารย์ในมหาวิทยาลัยเอกชน. *วารสารบรรณศาสตร์ มศว*, 14(1), 139-152.
- สำนักงาน ก.พ. (2563). *คู่มือแนวทางการพัฒนาบุคลากรภาครัฐ พ.ศ. 2563-2564*. เข้าถึงได้จาก <https://www.ocsc.go.th/civilservice#gsc.tab=0>
- สำนักงาน ก.พ. (2564). *หลักเกณฑ์และวิธีการประเมินผลงานเพื่อแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งประเภทวิชาการ*. เข้าถึงได้จาก <https://www.ocsc.go.th/หนังสือเวียน/ว25-2564-หลักเกณฑ์และวิธีการประเมินผลงานเพื่อแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งประเภทวิชาการ#gsc.tab=0>
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2566). *รับสมัครข้าราชการเข้ารับการประเมินบุคคลเพื่อเลื่อนขั้นแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งประเภทวิชาการระดับชำนาญการพิเศษ ที่ว่างในสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (ส่วนกลาง)*. (อัตรานา)
- สุภาวดี พรหมทะเล. (2561). *คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษามีอาชีพตามทัศนะของครูผู้สอนในโรงเรียน สังกัดกองการศึกษา เทศบาลเมืองมหาสารคาม*. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- สุวิมล ว่องวานิช. (2550). *การวิจัยประเมินความต้องการจำเป็น*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุเวศ กลับศรี. (2557). ภาวะผู้นำที่ควรพัฒนาในเยาวชน. *วารสารนาคบุตรปริทรรศน์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช*, 6(2), 132-140.

เสกสรรค์ สนวา. (2561). คุณลักษณะของผู้นำองค์การภาครัฐสมัยใหม่. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์*, 20(2), 399-411.

Phra Mihn Siripanno. (2020). study the current state of decision-making of primary school administrators in the Socialist Republic of Vietnam. *Journal of Bovorn Multi-Education and Human Social Sciences*, 1(2), 1-11.

Ouchi, W. G. (1981). *Theory Z : How American Business Can Meet the Japanese Challenge*. New York : Avon Books.

ความคาดหวังประชาชนต่อการปฏิบัติหน้าที่ตามภารกิจของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านในเขต อำเภอผักไห่ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

Public Expectations towards the Performance Based on Mission of the
Subdistrict Headman and Village Headman in Phak Hai District, Phra
Nakhon Si Ayutthaya Province

อภิชาติ พานสุวรรณ¹ และจารึก ดาดี²
ApichatPansuwanandJarrukDardee

Received: July 19, 2022

Revised: August 25, 2023

Accepted: September 07, 2023

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาความคาดหวังประชาชนต่อการปฏิบัติหน้าที่ตามภารกิจของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านในเขตอำเภอผักไห่ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา และ 2) เปรียบเทียบความคาดหวังประชาชนต่อการปฏิบัติหน้าที่ตามภารกิจของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านในเขตอำเภอผักไห่ จังหวัดพระนครศรีอยุธยาจำแนกตามเพศ การศึกษาและอาชีพของประชาชน โดยใช้กลุ่มตัวอย่างจากประชาชนที่อายุตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไปที่มีสิทธิ์เลือกผู้ใหญ่บ้านในเขตอำเภอผักไห่ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำนวน 397 คน เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน t-test และ F-test ผลการวิจัยพบว่า 1) ความคาดหวังประชาชนต่อการปฏิบัติหน้าที่ตามภารกิจของกำนันผู้ใหญ่บ้านในเขตอำเภอผักไห่ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านการปกครองและรักษาความสงบ ด้านการพัฒนาและส่งเสริมอาชีพ ด้านอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและด้านการบริการ และด้านภาวะผู้นำ มีความคาดหวังในระดับมาก และด้านความยุติธรรม มีความคาดหวังในระดับมากที่สุด และ 2) ความคาดหวังประชาชนต่อ

¹⁻² มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา; Phranakhon Si Ayutthaya Rajabhat University

Corresponding author, e-mail: tikket2002@gmail.com, Tel.081-8063554

การปฏิบัติหน้าที่ตามภารกิจของกำนันผู้ใหญ่บ้านในเขตอำเภอผักไห่ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดย
จำแนกตามเพศ ระดับการศึกษาและอาชีพแตกต่างกัน มีความคาดหวังต่อการปฏิบัติหน้าที่ตาม
ภารกิจของกำนันผู้ใหญ่บ้านไม่แตกต่างกัน

คำสำคัญ: การปฏิบัติหน้าที่, กำนันผู้ใหญ่บ้าน, ความคาดหวัง

Abstract

The purposes of this research article were 1) to study public expectations based on the mission of the subdistrict headman and village headman in Phak Hai District, Phra Nakhon Si Ayutthaya Province; and 2) to compare public expectations based on the mission of the subdistrict headman and village headman in Phak Hai District, Phra Nakhon Si Ayutthaya Province classified by gender, education and careers of citizens by using a sample of people aged 18 years and over who had the right to choose a village headman in Phak Hai District, Phra Nakhon Si Ayutthaya Province, 397 people. The instrument used was a questionnaire. Statistics used in data analysis were frequency, percentage, mean, standard deviation, t-test, and F-test. The results of the research found that 1) in terms of public expectations based on the mission of the subdistrict headman and village headman in Phak Hai District, Phra Nakhon Si Ayutthaya Province in the aspect of governing and maintaining peace, career development and promotion, conservation of natural resources, service and leadership, they were at the high level of expectations. In the aspect of justice, there was the highest level of expectation; and 2) public expectations based on the mission of the subdistrict headman and village headman in Phak Hai District, Phra Nakhon Si Ayutthaya Province were different, there were no different expectations based on the Mission of the Subdistrict Headman and Village Headman.

Keywords: Performance, Subdistrict Headman and Village Headman, Expectation

บทนำ

ภารกิจที่สำคัญประการหนึ่งของฝ่ายปกครอง คือ ภารกิจเกี่ยวกับการรักษาความสงบเรียบร้อยและความมั่นคงภายในประเทศ เพื่อให้ประชาชนมีความมั่นคง ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของตน เพื่อให้เกิดความสงบสุขในสังคมอย่างยั่งยืน กำนันผู้ใหญ่บ้านนับว่าเป็นบุคคลที่สำคัญอย่างยิ่งในการทำหน้าที่ช่วยเหลือนายอำเภอในการปฏิบัติหน้าที่ดูแลรักษาความสงบเรียบร้อยและความปลอดภัยให้แก่ราษฎรในพื้นที่รับผิดชอบของตน มาอย่างยาวนานนับร้อยปีในการปกครองส่วนภูมิภาค ตามอำนาจหน้าที่ที่ปรากฏอยู่ในพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พระพุทธศักราช 2457 มาตรา 27 และมาตรา 28 อีกทั้งยังเป็นผู้ปฏิบัติงานตามนโยบายเร่งด่วนหรือภารกิจที่ได้รับมอบหมายพิเศษจากรัฐบาล กระทรวงมหาดไทย และกรมการปกครอง กำนันผู้ใหญ่บ้านจึงเปรียบเสมือน ดั่งทัพหน้าผู้ช่วยเหลือแม่ทัพใหญ่คือนายอำเภอในการทำสงครามต่อสู้กับปัญหาต่าง ๆ ในพื้นที่ที่ตนเองรับผิดชอบ (กรมการปกครอง, 2556)

อำเภอผักไห่ เป็นอำเภอที่อยู่เขตปกครองจังหวัดพระนครศรีอยุธยา อำเภอผักไห่แบ่งเขตการปกครองย่อยเป็น 16 ตำบล แบ่งออกเป็นหมู่บ้านรวม 128 หมู่บ้าน มีประชากรรวมทั้งสิ้น 41,637 คนท้องที่อำเภอผักไห่ประกอบด้วยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 10 แห่ง แบ่งเป็นองค์การบริหารส่วนตำบล 8 แห่งและเทศบาล 2 แห่ง มีกำนัน 16 คนและผู้ใหญ่บ้าน 112 คนรวม 128 คนที่เป็นแทนฝ่ายปกครอง (เทศบาลเมืองผักไห่, 2566)

กำนันผู้ใหญ่บ้านเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐที่อยู่คู่กับสังคมไทยมาช้านานและยังคงดำรงอยู่จนถึงปัจจุบัน โดยเป็นผู้ช่วยเหลือทางราชการ ภายใต้การกำกับดูแลของกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย บทบาทหน้าที่ของกำนันผู้ใหญ่บ้าน นอกจากจะเป็นผู้แทนของรัฐ คือ ราชการส่วนภูมิภาค ที่ปฏิบัติงานอยู่ในระดับ ล่างสุดของรัฐ และอยู่ใกล้ชิดกับประชาชน ในท้องที่ต่าง ๆ แล้ว ในขณะเดียวกัน กำนันผู้ใหญ่บ้านยังถือเป็นผู้แทนประชาชน เป็นผู้นำของชุมชนด้วย กำนันผู้ใหญ่บ้านเป็นตัวแทนฝ่ายปกครองที่ต้องทำงานใกล้ชิดกับประชาชนในพื้นที่ จึงเป็นบุคคลสำคัญที่จะปฏิบัติหน้าที่ตามภารกิจของฝ่ายปกครองให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ถึงจะสามารถชักนำให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของตนเอง ซึ่งหากกำนันผู้ใหญ่บ้านปฏิบัติหน้าที่ได้ดีมากเพียงใด ย่อมจะได้รับความเชื่อถือและความไว้วางใจ รวมทั้งได้รับความร่วมมืออันดี ทั้งจากข้าราชการและประชาชนในการพัฒนาตำบล หมู่บ้าน ทำให้การปฏิบัติหน้าที่เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและบรรลุผลสำเร็จอย่างสูงสุด อันจะส่งผลให้การประสานความต้องการของประชาชนกับการดำเนินงานของส่วนราชการ เป็นไปอย่างมีคุณภาพ ก่อให้เกิดความสงบสุขและนำไปสู่การพัฒนาประเทศสืบไป จากหลักและเหตุผลดังกล่าวข้างต้น

ผู้วิจัยในฐานะที่เป็นอาจารย์สาขารัฐประศาสนศาสตร์ได้ทำงานในพื้นที่ที่เกี่ยวข้องกับ
กำนันผู้ใหญ่บ้านจึงมีความสนใจจะทำการวิจัยเพื่อศึกษาความคาดหวังประชาชนต่อการปฏิบัติ
หน้าที่ตามภารกิจของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านในเขตอำเภอผักไห่ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ว่าอยู่ในระดับ
ใด โดยศึกษาจากความคิดเห็นของประชาชนในพื้นที่ ทั้งนี้ผลจากการวิจัยที่ได้จะเป็นประโยชน์ใน
การปรับปรุงและพัฒนาการปฏิบัติหน้าที่ของกำนันผู้ใหญ่บ้านในเขตอำเภอผักไห่และในจังหวัด
พระนครศรีอยุธยาให้สามารถปฏิบัติงานได้อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น อันจะ
ก่อให้เกิดประสิทธิผลสูงสุดในการพัฒนาและแก้ไขปัญหาของชุมชน และส่งผลต่อการพัฒนา
ประเทศ รวมทั้งเพื่อนำผลการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ไปปรับใช้กับกำนันผู้ใหญ่บ้านในจังหวัดอื่น ๆ ต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาความคาดหวังประชาชนต่อการปฏิบัติหน้าที่ตามภารกิจของกำนัน
ผู้ใหญ่บ้านในเขตอำเภอผักไห่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
2. เพื่อเปรียบเทียบความคาดหวังประชาชนต่อการปฏิบัติหน้าที่ตามภารกิจของ
กำนัน ผู้ใหญ่บ้านในเขตอำเภอผักไห่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำแนกตามเพศ การศึกษาและอาชีพ

วิธีดำเนินการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลคือแบบสอบถาม มีระดับค่าความเชื่อมั่น .89

ประชากร ได้แก่ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตอำเภอผักไห่ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
จำนวน 41,637 คน(เทศบาลเมืองผักไห่, 2566)

กลุ่มตัวอย่าง ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือประชาชนที่มีอายุตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไปที่มีสิทธิ์เลือก
ผู้ใหญ่บ้านได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 397 คน ซึ่งกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในงานวิจัยด้วยการใช้
สูตรของยามานะ

การเก็บตัวอย่างใช้วิธีการกำหนดสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นภูมิโดยแบ่งกลุ่มตัวอย่างตาม
ตำบลและเก็บแบบสะดวกในแต่ละหมู่บ้าน

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบน
มาตรฐาน t-test และ F-test

สมมติฐานการวิจัย (Research Hypothesis)

H_0 : ปัจจัยส่วนบุคคลของประชาชน ได้แก่ เพศ การศึกษา และอาชีพแตกต่างกัน ส่งผล
ให้ความคิดเห็นของประชาชนต่อการปฏิบัติหน้าที่ตามภารกิจของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านในเขตอำเภอผักไห่
จังหวัดพระนครศรีอยุธยาไม่แตกต่างกัน

H_1 : ปัจจัยส่วนบุคคลของประชาชน ได้แก่ เพศ การศึกษา และอาชีพแตกต่างกัน ส่งผลให้ความคิดเห็นของประชาชนต่อการปฏิบัติหน้าที่ตามภารกิจของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านในเขตอำเภอผักไห่ จังหวัดพระนครศรีอยุธยาแตกต่างกัน

สรุปผลการวิจัย

1. ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 255 คน คิดเป็นร้อยละ 64.30 มีอายุ 31-40 ปี จำนวน 218 คน คิดเป็นร้อยละ 55.00 มีสถานภาพสมรส จำนวน 260 คน คิดเป็นร้อยละ 65.40 ส่วนใหญ่มีรายได้ 10,000-15,000 บาท/เดือน จำนวน 183 คน คิดเป็นร้อยละ 46.10 มีอาชีพพนักงานของรัฐ จำนวน 200 คน คิดเป็นร้อยละ 50.40 และมีการศึกษามัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 139 คน คิดเป็นร้อยละ 34.90

2. ความคาดหวังประชาชนต่อการปฏิบัติหน้าที่ตามภารกิจของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านในเขตอำเภอผักไห่ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ในภาพรวมมีความคาดหวังในระดับมาก และเมื่อวิเคราะห์เป็นรายด้านพบว่าด้านการปกครองและรักษาความสงบ ด้านการพัฒนาและส่งเสริมอาชีพ ด้านอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ด้านการบริการ และด้านภาวะผู้นำ มีความคาดหวังในระดับมาก และด้านความยุติธรรม มีความคาดหวังในระดับมากที่สุด

3. ผลการเปรียบเทียบความคาดหวังต่อการปฏิบัติหน้าที่ตามภารกิจของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านโดยจำแนกตามเพศ การศึกษา และอาชีพของประชาชนในภาพรวมจากการวิเคราะห์ด้วยสถิติ Independent Sample t-test ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 ซึ่งค่า Sig. มากกว่าค่า $\alpha = .05$ ทั้ง 6 ด้าน แสดงว่าประชาชนที่มีเพศ การศึกษา และอาชีพแตกต่างกันมีความคิดเห็นต่อการปฏิบัติหน้าที่ตามภารกิจของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านในเขตอำเภอผักไห่ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านการปกครองและรักษาความสงบด้านการพัฒนาและส่งเสริมอาชีพ ด้านอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ด้านความยุติธรรมด้านการบริการ และด้านภาวะผู้นำไม่แตกต่างกันและ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า

3.1 ประชาชนที่มีเพศแตกต่างกันมีความคาดหวังต่อการปฏิบัติหน้าที่ตามภารกิจของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านด้านการปกครองและรักษาความสงบ ด้านการพัฒนาและส่งเสริมอาชีพ ด้านอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ด้านความยุติธรรมด้านการบริการ และด้านภาวะผู้นำไม่แตกต่างกัน

3.2 ประชาชนที่มีระดับการศึกษาแตกต่างกันมีความคาดหวังต่อการปฏิบัติหน้าที่ตามภารกิจของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ด้านอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ด้านความยุติธรรมด้านการบริการ และด้านภาวะผู้นำ ไม่แตกต่างกัน

3.3 ประชาชนที่มีอาชีพแตกต่างกันมีความคาดหวังต่อการปฏิบัติหน้าที่ตามภารกิจของกำนันผู้ใหญ่บ้านด้านการปกครองและรักษาความสงบ ด้านการพัฒนาและส่งเสริมอาชีพ ด้านอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ด้านความยุติธรรมด้านการบริการและด้านภาวะผู้นำไม่แตกต่างกัน

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องความคาดหวังประชาชนต่อการปฏิบัติหน้าที่ตามภารกิจของกำนันผู้ใหญ่บ้านในเขตอำเภอผักไห่ จังหวัดพระนครศรีอยุธยาอภิปรายผลการวิจัยดังนี้

1. ความคาดหวังของประชาชนต่อการปฏิบัติหน้าที่ตามภารกิจของกำนันผู้ใหญ่บ้านในภาพรวมมีความคาดหวังในระดับมาก และเมื่อวิเคราะห์เป็นรายด้าน พบว่า ด้านการปกครองและรักษาความสงบ ด้านการพัฒนาและส่งเสริมอาชีพ ด้านอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และด้านการบริการ มีความคาดหวังในระดับมาก และด้านความยุติธรรม มีความคาดหวังในระดับมากที่สุดอาจเป็นเพราะกำนันผู้ใหญ่บ้านส่วนใหญ่เป็นผู้กว้างขวางในพื้นที่และเป็นหัวหน้าของนักรการทั้งระดับท้องถิ่นและระดับประเทศจึงทำให้ประชาชนคาดหวัง ประกอบกับกำนันผู้ใหญ่บ้านส่วนใหญ่พื้นฐานด้านการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรีจึงทำให้ขาดความรู้เรื่องกฎระเบียบและกฎหมายต่างๆที่จะนำมาบังคับใช้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของอภิชาติ เทพชมพู (2558) พบว่าการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของกำนันผู้ใหญ่บ้านในเขตอำเภอจันทาร จังหวัดร้อยเอ็ด ทั้ง 3 ด้าน ประกอบด้วยด้านการปกครองและรักษาความสงบเรียบร้อยด้านหน้าที่และความรับผิดชอบเกี่ยวกับความอาญา ด้วยอำนาจหน้าที่อื่น ๆ การปฏิบัติงานโดยรวมอยู่ในระดับมาก จำแนกเป็นรายด้าน พบว่า การปฏิบัติงานอยู่ในระดับมากทุกด้านสอดคล้องกับงานวิจัยของณัฐวุฒิ ฤนนอก (2555) พบว่า ระดับการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของกำนันผู้ใหญ่บ้านในอำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\mu = 3.96, \alpha = 0.94$) ส่วนรายด้าน พบว่า กำนันผู้ใหญ่บ้าน มีระดับการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่อยู่ในระดับมากทั้ง 4 ด้าน โดยเรียงค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ คือ ด้านการอำนวยความสะดวก 69 ธรรม ($\mu = 4.02, \alpha = 0.82$) รองลงมา คือ ด้านการให้บริการประชาชน ($\mu = 3.96, \alpha = 0.85$) ด้านการพัฒนาและส่งเสริมอาชีพ ($\mu = 3.94, \alpha = 1.17$) และด้านการปกครองและการรักษาความสงบเรียบร้อย ($\mu = 3.93, \alpha = 0.95$) ตามลำดับสอดคล้องกับงานวิจัยของอนุสรณ์ ปันธิ และคณะ (2555) พบว่า ความคิดเห็นของประชาชนต่อบทบาทกำนันผู้ใหญ่บ้านตำบลเมืองพานโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก กำนันผู้ใหญ่บ้านส่วนใหญ่ยังขาดความรู้ความเข้าใจนโยบายบทบาทด้านการบริหารและการพัฒนาท้องถิ่นของตนเอง ด้านเศรษฐกิจ สภาพสังคมภาวะการณเป็นผู้นำ มีการจัดอบรมความรู้ บทบาทการบริหารงานและการ

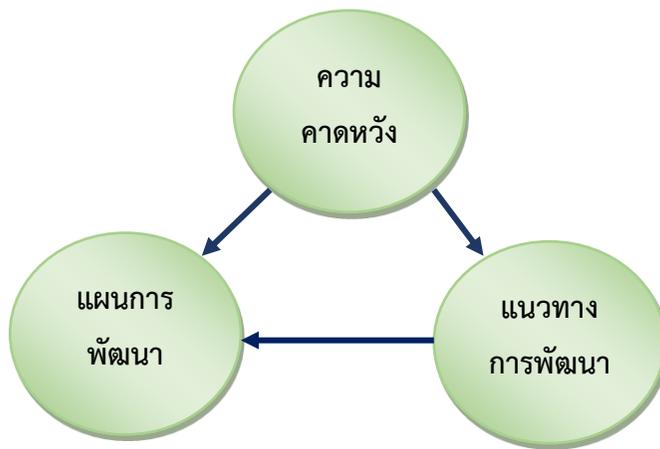
พัฒนาท้องถิ่นให้กับกำนันผู้ใหญ่บ้านเป็นประจำ มีการนำกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับท้องถิ่นมาปฏิบัติใช้อย่างจริงจัง และประชาชนควรมีส่วนร่วมในการหาวิธีแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในท้องถิ่นและการติดตามประเมินผลด้านการบริหารการพัฒนาท้องถิ่นของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และสอดคล้องกับงานวิจัยของวิภา รุ่งจรัส (2560) พบว่า ความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านในเขตตำบลเหนือเมือง อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ดโดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุดด้านเรียงจากด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดไปหาน้อย ได้แก่ ด้านการปกครองและการรักษาความสงบเรียบร้อย ด้านการอำนวยความสะดวกให้กับประชาชน ด้านการบริการ ด้านการพัฒนาเศรษฐกิจและการพัฒนาสังคม อาจเป็นเพราะว่า กำนันผู้ใหญ่บ้าน ในเขตอำเภอผักไห่ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ส่วนใหญ่สามารถปฏิบัติหน้าที่ให้สำเร็จ ล่วงไปด้วยดีแสดงให้เห็นถึงความรับผิดชอบต่อบทบาทหน้าที่ในการปฏิบัติงานซึ่งปรากฏออกมาให้เห็นในรูปของผลงานที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลและจะส่งผลต่อความเจริญของชุมชนและตำบลโดยรวม

2. ผลการเปรียบเทียบความคาดหวังประชาชนต่อการปฏิบัติหน้าที่ตามภารกิจของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านโดยจำแนกตามเพศ การศึกษาและอาชีพแตกต่างกันมีความคาดหวังต่อการปฏิบัติหน้าที่ตามภารกิจของกำนันผู้ใหญ่บ้านไม่แตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของอภิชาติ เทพขมพู (2558) พบว่า ผลการเปรียบเทียบการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของกำนันผู้ใหญ่บ้าน ในเขตอำเภอจังหาร จังหวัดร้อยเอ็ดที่มีระดับการศึกษาและมีระยะเวลาการดำรงตำแหน่งแตกต่างกัน โดยรวมไม่แตกต่างกันสอดคล้องกับงานวิจัยของณัฐฉา ญนนอก (2555) พบว่า ระดับการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่นจำแนกตามเพศ อายุระดับการศึกษา ตำแหน่ง และระยะเวลาในการดำรงตำแหน่ง พบว่าไม่แตกต่างกันสอดคล้องกับงานวิจัยของอนุสรณ์ ปันธิ และคณะ (2555) พบว่า ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อบทบาทกำนัน ผู้ใหญ่บ้านจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลของประชาชน พบว่า ตัวแปรเพศ อายุ ระดับการศึกษา และอาชีพมีระดับความคิดเห็นต่อบทบาทกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน โดยรวมไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 สอดคล้องกับงานวิจัยของวิฑูรย์ เผือกผุด (2559) พบว่า ลักษณะของประชากรที่แตกต่างกันมีความคิดเห็นต่อประสิทธิผลการปกครองท้องที่ของกำนันผู้ใหญ่บ้าน ไม่แตกต่างกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของอภินันท์ คำเจริญ (2559) พบว่า การเปรียบเทียบการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน พบว่า กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ที่มีอายุระดับการศึกษา และระยะเวลาการดำรงตำแหน่งต่างกัน มีการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ไม่แตกต่างกัน และสอดคล้องกับงานวิจัยของวิภา รุ่งจรัส (2560) พบว่า ผลการทดสอบสมมติฐาน

พบว่า ประชาชนที่มีเพศ อายุระดับการศึกษาและการประกอบอาชีพต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านในเขตตำบลเหนือเมือง อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด โดยรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน

องค์ความรู้ใหม่

จากการวิจัยเรื่องความคาดหวังประชาชนต่อการปฏิบัติหน้าที่ตามภารกิจของกำนันผู้ใหญ่บ้านในเขตอำเภอผักไห่ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผู้วิจัยได้สรุปความรู้ที่ได้รับดังนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่

1. ความคาดหวัง ของประชาชนต่อการปฏิบัติหน้าที่ตามภารกิจ 6 ด้าน 1.1 ด้านการปกครองและรักษาความสงบ 1.2 ด้านการพัฒนาและส่งเสริมอาชีพ 1.3 ด้านอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ 1.4 ด้านการบริการ 1.5 ด้านภาวะผู้นำ มีความคาดหวังในระดับมาก และ 1.6 ด้านความยุติธรรม มีความคาดหวังในระดับมากที่สุดดังนั้นหน่วยงานที่กำกับดูแลกำนัน ผู้ใหญ่บ้านควรมีแนวทางการพัฒนาการปฏิบัติหน้าที่ตามภารกิจให้ชัดเจน

2. แนวทางการพัฒนา เพื่อการพัฒนาการปฏิบัติหน้าที่ตามภารกิจของกำนันผู้ใหญ่บ้านให้ตอบสนองต่อความคาดหวังของประชาชนที่จะส่งผลต่อผลการปฏิบัติงานที่มีประสิทธิภาพ กำนันผู้ใหญ่บ้านควรมีความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ตามภารกิจที่มีให้มากขึ้นและควรมีความเป็นผู้นำ ด้านการปฏิบัติงาน กำนัน ผู้ใหญ่บ้านควรตระหนักถึงความสำคัญของตนเอง พัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง

และควรสร้างความร่วมมือในการพัฒนาชุมชนเพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการ ควรมีแผนการพัฒนาการปฏิบัติงานตามภารกิจของกำนันผู้ใหญ่บ้านให้ดียิ่งขึ้น

3. แผนการพัฒนาหน่วยงานต้นสังกัดที่กำกับดูแลกำนันผู้ใหญ่บ้านเช่นกรมการปกครอง จังหวัดหรืออำเภอควรให้ความสำคัญกับการพัฒนากำนัน ผู้ใหญ่บ้าน โดยการจัดทำแผนเพื่อการพัฒนาเช่นการฝึกอบรม การศึกษา การศึกษาดูงานอย่างต่อเนื่อง

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

กรมการปกครองควรกำหนดให้มีนโยบาย แผนงาน/โครงการ ในการส่งเสริมการทำงานตามบทบาทหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านให้มากขึ้นด้วยการฝึกอบรมพัฒนาบทบาทหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านในสังกัดให้ชัดเจน อย่างสม่ำเสมอ รวมถึงกำหนดให้มีการกำกับ ติดตาม ประเมินผล ภายหลังจากอบรมอย่างจริงจังและต่อเนื่อง

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. กำนันผู้ใหญ่บ้านควรดูแลพื้นที่ในความรับผิดชอบของตน ตามบทบาทหน้าที่ทั้ง 6 ด้าน โดยเฉพาะด้านการอำนวยความสะดวกให้แก่ประชาชนในพื้นที่ให้มากขึ้น ควรมีการจัดกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างความรู้ ความสามัคคีในชุมชน เพื่อสร้างความร่วมมือในการพัฒนาชุมชน
2. จังหวัดพระนครศรีอยุธยาหรืออำเภอ ควรจัดฝึกอบรมให้ความรู้แก่กำนัน ผู้ใหญ่บ้านให้มีความรู้ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ให้มากขึ้น
3. ควรมีการจัดประชุมระหว่าง ชาวบ้าน ผู้นำชุมชนและกำนันผู้ใหญ่บ้าน เพื่อสร้างความเข้าใจในการปฏิบัติหน้าที่ตามภารกิจของฝ่ายปกครอง

เอกสารอ้างอิง

กรมการปกครอง. (2556). คู่มือการฝึกอบรม กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ที่ได้รับเลือกใหม่ประจำปี 2556.

กรุงเทพฯ : ส่วนบริหารงานกำนันผู้ใหญ่บ้าน สำนักบริหาร.

ณัฐวุฒิ ฤนนอก. (2555). การปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านกรณีศึกษา: อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น. (การค้นคว้าอิสระรัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา รัฐศาสตร์). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.

เทศบาลเมืองผักไห่. (2566). ข้อมูลสภาพทั่วไป. เข้าถึงได้จาก <http://www.phakhai.go.th/public/location/data/index/menu/24>

- วิฑูรย์ เผือกผุด. (2559). *ประสิทธิผลการปฏิบัติหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านในการปกครองท้องที่ ตำบลศาลาล้อย อำเภอสามร้อยยอด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์*. (การค้นคว้าอิสระรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต). วิทยาลัยนวัตกรรมการจัดการ : มหาวิทยาลัยราชมงคลรัตนโกสินทร์.
- วิภา รุ่งจรัส. (2560). *ความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของ ผู้ใหญ่บ้านในเขตตำบลเหนือเมือง อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด*. (วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์การปกครอง). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด.
- อนุสรณ์ ปันธิ และคณะ. (2555). *การสำรวจและสังเคราะห์ตัวบ่งชี้คุณธรรมจริยธรรม*. กรุงเทพฯ : ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม.
- อภิชาติ เทพชมพู. (2558). *การปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในเขตอำเภอจังหาร จังหวัดร้อยเอ็ด*. (วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- อภิรักษ์ คำเจริญ. (2559). *การประเมินตนเองในการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในเขตพื้นที่อำเภอเมืองระนอง*. (งานนิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต กลุ่มวิชาการจัดการภาครัฐและภาคเอกชน). วิทยาลัยการบริหารรัฐกิจ : มหาวิทยาลัยบูรพา.

การประเมินผลผลิตและผลลัพธ์เชิงวิชาการจากงานวิจัยด้านวิทยาศาสตร์การแพทย์

Assessment of Academic Outputs and Outcomes from Medical Science Research

จุมทิพย์ เสนีย์รัตน์ประยูร¹ และสุวรรณา ประณีตวาทกุล²

Jumtip Seneerattanaprayul and Suwanna Praneetvatakul

Received: July 05, 2022

Revised: August 28, 2023

Accepted: September 07, 2023

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินผลลัพธ์เชิงวิชาการจากงานวิจัยด้านวิทยาศาสตร์การแพทย์ ข้อมูลรวบรวมจากแผนงานวิจัยแนวหน้าด้านอนามัยสิ่งแวดล้อมและการพัฒนาฯ ปีงบประมาณ 2563 ซึ่งเป็นแผนงานวิจัยและนวัตกรรมขนาดใหญ่ จำนวน 39 โครงการ ได้รับเงินสนับสนุนการวิจัยจากสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สกสว.) การวิเคราะห์อาศัยสถิติเชิงพรรณนาและวิธีการวิเคราะห์บรรณมิติ เป็นเครื่องมือในการประเมินผลลัพธ์เชิงวิชาการที่ครอบคลุมทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพ ผลการวิจัย พบว่า งานวิจัยสร้างผลประโยชน์ด้านผลงานตีพิมพ์ระดับนานาชาติมากที่สุด จำนวน 93 บทความ รองลงมา เป็นการนำเสนอผลงานในที่ประชุมระดับชาติและนานาชาติ 75 บทความ และมีการเสริมสร้างและพัฒนาบุคลากรการวิจัย 78 คน และการจดสิทธิบัตรและทรัพย์สินทางปัญญา 11 ผลงาน โดยเมื่อพิจารณาการอ้างอิงบทความ มีการอ้างอิงบทความโดยเฉลี่ย 6.86 ครั้งต่อบทความ ซึ่งให้เห็นว่า การลงทุนงานวิจัยได้สร้างผลลัพธ์เชิงวิชาการจากงานวิจัยด้านวิทยาศาสตร์การแพทย์สูงยิ่ง เมื่อเทียบกับเกณฑ์ของหน่วยงานให้ทุนวิจัย (ผลงานวิจัยอย่างน้อย 1 ผลงานต่อโครงการ) ข้อเสนอแนะต่อหน่วยงานวิจัยควรสนับสนุนการสร้างผลลัพธ์และผลกระทบจากงานวิจัยสู่ชุมชน สังคม และประเทศชาติเพิ่มเติมจากผลงานเชิงวิชาการ

¹⁻² คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์; Faculty of Economics, Kasetsart University

คำสำคัญ: การประเมินผลลัพธ์, วิชาการ, งานวิจัย, วิทยาศาสตร์การแพทย์

Abstract

This research article aims to evaluate academic outcomes from medical science research. Data were collected from the Frontline Research Plan for Environmental Health and Drug Development in fiscal year 2020, which is a large-scale research and innovation plan with 39 projects receiving research funding from Thailand Science Research and Innovation (TSRI). The analysis is based on descriptive statistics and barometric analysis methods. It is a tool for evaluating academic outcomes that covers both quantitative and qualitative aspects. The results of the research found that research generated the greatest benefit in international publications, totaling 93 articles, followed by presentations of work at national and international conferences, 75 articles, strengthening and developing 78 researchers and 11 patents and intellectual property. When considering article citations, articles were cited on average 6.86 times per article. It pointed out that investing in research has produced very high academic outcomes from medical science research when comparing the criteria of research funding agencies (at least 1 research work per project). Recommendations to research agencies should support the creation of outcomes and impacts from research to the community, society, and nation in addition to academic work.

Keywords: Outcome Assessment, Academics, Research, Medical Science

บทนำ

การประเมินผลลัพธ์และผลกระทบจากการวิจัย (Research Outcomes And Impacts Evaluation) เข้ามามีบทบาทสำคัญในการวิจัยของนานาประเทศทั่วโลกมาอย่างยาวนาน (CGIAR, 2008) องค์กรสนับสนุนทุนวิจัยใช้การประเมินผลลัพธ์และผลกระทบเป็นเครื่องมือเพื่อติดตามประเมินผลลัพธ์ของงานวิจัย และวัดประสิทธิภาพของการลงทุนงานวิจัย (Economic Efficiency)

ว่าเงินลงทุนการวิจัยได้ก่อให้เกิดความคุ้มค่าต่อการลงทุนแล้วหรือไม่อย่างไร และได้สร้างผลลัพธ์และผลกระทบทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมอย่างไร ข้อมูลจากการประเมินผลลัพธ์และผลกระทบสามารถนำมาประยุกต์ใช้เพื่อกำหนดแนวทางในการจัดสรรงบประมาณให้เกิดประโยชน์สูงสุด และจัดลำดับความสำคัญของการวิจัยในอนาคตต่อไป (Resource Allocation and Priority Setting) (Alston, J.M., Norton, G.W. & Pardy, P.G., 1998)

การประเมินผลลัพธ์และผลกระทบจากงานวิจัยได้มีบทบาทเพิ่มขึ้นในประเทศไทย แต่การประเมินผลลัพธ์เชิงวิชาการยังคงมีจำนวนจำกัด การประเมินผลลัพธ์เชิงวิชาการจากงานวิจัยในประเทศไทยส่วนใหญ่ เป็นงานวิจัยด้านการเกษตร โดยนิยมใช้ตัวชี้วัดเชิงปริมาณ เช่น วัตจากผลผลิตในรูปของความรู้จากงานวิจัยที่เผยแพร่และถ่ายทอดสู่สาธารณะ ตัวอย่างเช่น การประเมินผลกระทบทางเศรษฐศาสตร์ของงานวิจัยควบคุมศัตรูพืชโดยชีววิธี (สุวรรณา ประณีตวตกุล, 2552) การประเมินผลลัพธ์ด้านวิชาการจากงานวิจัยด้านปาล์มน้ำมันในช่วงปี พ.ศ. 2535-2560 (สุวรรณา ประณีตวตกุล และกัมปนาท วิจิตรศรีกรมล, 2563) งานวิจัยเรื่อง เส้นทางผลกระทบจากงานวิจัยอ้อยและน้ำตาลในประเทศไทย (สุวรรณา ประณีตวตกุล, กัมปนาท วิจิตรศรีกรมล, จุฑามาศ เลิศอยู่สุข และบุษกร ก้อนทอง, 2561) งานวิจัยดังกล่าวประเมินผลลัพธ์เชิงวิชาการวัดจำนวนหนังสือ ตำราสิ่งพิมพ์ คู่มือ บทความตีพิมพ์ในวารสารวิชาการ การเข้าร่วมประชุมวิชาการ การอบรมให้กับผู้อื่นทั้งในรูปแบบบรรยายและปฏิบัติการ และจำนวนวิทยุทัศน์ โทรทัศน์ วิทยุ และอินเทอร์เน็ต รวมถึง จำนวนการจดสิทธิบัตรและทรัพย์สินทางปัญญา

สำหรับงานวิจัยทางการแพทย์ ได้มีการประยุกต์ใช้การประเมินผลลัพธ์และผลกระทบเพื่อใช้ผลการศึกษาในการดำเนินงานบริหารงานวิจัยให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ของหน่วยงานสนับสนุนทุนวิจัย เช่น มหาวิทยาลัยมหิดลดำเนินการประเมินผลลัพธ์และผลกระทบงานวิจัยสำหรับวิทยาลัยนานาชาติ มหาวิทยาลัยมหิดล โดยมุ่งเน้นการประเมินผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม (จิรวรรณ ทองสกล, 2562) งานวิจัยส่วนใหญ่ของวิทยาลัยนานาชาติเป็นงานวิจัยพื้นฐาน (Basic Research) ที่ยังไม่เกิดการนำไปใช้ประโยชน์โดยตรง และยังไม่เกิดผลกระทบในวงกว้าง การประเมินที่เกิดขึ้นจึงถือว่าดำเนินการเร็วกว่าเวลาที่ควร

ด้วยลักษณะของการวิจัยทางการแพทย์เป็นการวิจัยด้านวิทยาศาสตร์พื้นฐาน (Basic Research) หรือการวิจัยทางคลินิก (Clinical/ Applied Research) ซึ่งเป็นการประยุกต์ใช้ความรู้ทางด้านการวิจัยพื้นฐาน เช่น การประเมินผลข้างเคียงของยา การศึกษาระบาดวิทยาของโรค เป็นต้น (ธีรพงษ์ กระแจะจันทร์, 2554) ผลผลิตของงานวิจัยทางการแพทย์จึงมักอยู่ในรูปองค์ความรู้ กระบวนการ หรือเทคนิคใหม่ ที่ยังไม่ก่อให้เกิดผลลัพธ์และผลกระทบวงกว้างต่อเศรษฐกิจ สังคม

และสิ่งแวดล้อม องค์ความรู้ใหม่ที่เกิดขึ้นมีบทบาทสำคัญในฐานะองค์ความรู้พื้นฐานสำหรับงานวิจัย ในอนาคต นักวิจัยสามารถใช้องค์ความรู้เหล่านี้เพื่อพัฒนาต่อยอด ก่อให้เกิดงานวิจัยและสิ่งประดิษฐ์ ในอนาคตต่อไป ดังนั้น การประเมินผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากงานวิจัยวิทยาศาสตร์การแพทย์ ซึ่งผลผลิต ส่วนใหญ่จากงานวิจัยเป็นองค์ความรู้ใหม่ ควรพิจารณาครอบคลุมถึงผลลัพธ์ทางวิชาการ หากผู้ ประเมินมิได้พิจารณาผลลัพธ์เชิงวิชาการ จะทำให้ผลผลิตจากงานวิจัยที่ประเมินได้น้อยกว่าที่ควร

สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สกสว.) ถือเป็น องค์กรหลักในด้านจัดทำนโยบาย แผนยุทธศาสตร์ กรอบงบประมาณ และติดตามประเมินผลด้าน วิจัยของประเทศ สกสว. ได้ใช้แนวคิด Impacts-based Budgeting ในการจัดสรรทุนวิจัย เพื่อให้ งานวิจัยเกิดการสร้างผลกระทบต่อประเทศชาติในระยะยาว (สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริม วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม, 2564) แผนงานวิจัยแนวหน้าด้านอนามัยสิ่งแวดล้อมและการ พัฒนาฯ ซึ่งเป็นแผนงานวิจัยและนวัตกรรมขนาดใหญ่ ที่มีมูลค่าเกิน 100 ล้านบาท ได้รับเงิน สนับสนุนการวิจัยจาก สกสว. ในปีงบประมาณ 2563 แผนงานวิจัยแนวหน้าด้านอนามัยสิ่งแวดล้อม และการพัฒนาฯ เป็นแผนงานภายใต้แพลตฟอร์มที่ 1 การพัฒนากำลังคนและสถาบันความรู้ โปรแกรมที่ 5 ส่งเสริมการวิจัยขั้นแนวหน้าและการวิจัยพื้นฐานที่ประเทศไทยมีศักยภาพ ซึ่ง ดำเนินงานวิจัยด้านวิทยาศาสตร์ชีวการแพทย์ พืชวิทยาสิ่งแวดล้อม เทคโนโลยีชีวภาพและเคมี รวมทั้งสร้างงานวิจัยต่อยอดจากงานวิจัยพื้นฐานที่มีศักยภาพสูงในการนำมาใช้ประโยชน์ เพื่อลด ความเสี่ยงด้านสุขภาพของประชากร ปรับปรุงคุณภาพชีวิต ป้องกันการเกิดโรค และปกป้อง สิ่งแวดล้อม (กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม, 2564) แผนงานวิจัยแนว หน้าด้านอนามัยสิ่งแวดล้อมและการพัฒนาฯ ดำเนินการวิจัยโดยสถาบันวิจัยจุฬาภรณ์ การดำเนิน แผนงานวิจัยฯ นี้ ประกอบด้วย การวิจัยทางวิทยาศาสตร์ งานวิจัยต่อยอดเฉพาะทาง และโครงการ ขนาดใหญ่ แผนงานวิจัยแนวหน้าด้านอนามัยสิ่งแวดล้อมและการพัฒนาฯ ได้รับงบประมาณรวม ทั้งหมด 390.75 ล้านบาท (สถาบันวิจัยจุฬาภรณ์, 2563) จัดอยู่ในงบประมาณประเภท Fundamental Fund (FF) ซึ่งมักเป็นงานวิจัยมูลฐาน หรือขึ้นกับพันธกิจหน่วยงาน เมื่องานวิจัย เสร็จสิ้น การประเมินผลลัพธ์จากการวิจัยที่สำคัญประเด็นหนึ่ง ได้แก่ ผลลัพธ์เชิงวิชาการ (Academic Outcomes) และการพัฒนาบุคลากรวิจัย (Capacity Building) ที่เกิดจากการลงทุน วิจัยว่าเกิดขึ้นมากน้อยอย่างไร จึงเป็นโจทย์วิจัยที่น่าสนใจ บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมิน ผลลัพธ์เชิงวิชาการที่เกิดจากแผนงานวิจัยแนวหน้าด้านอนามัยสิ่งแวดล้อมและการพัฒนาฯ ปีงบประมาณ 2563 ขอบเขตด้านเนื้อหาของกรวิจัย ในบทความนี้ พิจารณาผลลัพธ์เชิงวิชาการ จากงานวิจัยด้านวิทยาศาสตร์การแพทย์ จากการดำเนินโครงการวิจัยภายใต้แผนงานวิจัยแนวหน้า

ด้านอนามัยสิ่งแวดล้อมและการพัฒนาฯ ปีงบประมาณ 2563 เท่านั้น การประเมินผลลัพธ์เชิงวิชาการในบทความนี้ เป็นการวัดผลทั้งในระดับผลผลิตและผลลัพธ์ ซึ่งครอบคลุมทั้งการวัดเชิงปริมาณและคุณภาพ เกณฑ์ที่ใช้ประเมินประกอบด้วย ผลงานตีพิมพ์ระดับนานาชาติ การอ้างอิง (Citation) การนำเสนอผลงานในที่ประชุมระดับชาติและนานาชาติ การเสริมสร้างและพัฒนาบุคลากรด้านวิจัย และการจัดสิทธิบัตรและทรัพย์สินทางปัญญา นอกจากนี้การประเมินผลลัพธ์ทางวิชาการเชิงคุณภาพอาศัยการวิเคราะห์บรรณมิติ ซึ่งเป็นแผนภาพเครือข่ายเชื่อมโยง เพื่อแสดงให้เห็นภาพรวมเนื้อหาของงานวิจัย ซึ่งนำไปสู่การวิเคราะห์ว่า โครงการวิจัยที่ดำเนินการสอดคล้องกับเป้าหมายของแผนงานวิจัยแนวหน้าด้านอนามัยสิ่งแวดล้อมและการพัฒนาฯหรือไม่

วัตถุประสงค์

เพื่อประเมินผลลัพธ์เชิงวิชาการที่เกิดจากแผนงานวิจัยแนวหน้าด้านอนามัยสิ่งแวดล้อมและการพัฒนาฯ ปีงบประมาณ 2563

วิธีดำเนินการวิจัย

บทความวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ มีเป้าหมายเพื่อประเมินผลลัพธ์ทางวิชาการที่เกิดจากแผนงานวิจัยแนวหน้าด้านอนามัยสิ่งแวดล้อมและการพัฒนาฯ ปีงบประมาณ 2563 ผลลัพธ์เชิงวิชาการจากโครงการวิจัยนี้เป็นการวัดผลในระดับผลผลิต (Outputs) และระดับผลลัพธ์ (Outcomes) วิธีดำเนินการวิจัยประกอบด้วย

1. **การเก็บรวบรวมข้อมูล** การประเมินผลลัพธ์ทางวิชาการในบทความนี้ ใช้ข้อมูลทุติยภูมิที่รวบรวมได้จากรายงานผลสัมฤทธิ์แผนงานด้านอนามัยสิ่งแวดล้อมและการพัฒนาฯ ปี 2563 และรายงานความก้าวหน้า ไตรมาส 1-3 ปีงบประมาณ พ.ศ. 2563 ข้อมูลที่รวบรวมได้ประกอบด้วย ชื่อบทความตีพิมพ์ในวารสารนานาชาติ ชื่อบทความนำเสนอในที่ประชุมวิชาการระดับชาติและนานาชาติ ข้อมูลการจดทะเบียนทรัพย์สินทางปัญญา และข้อมูลการพัฒนากำลังคน จากนั้น ผู้วิจัยค้นหาข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับบทความวิจัยเพิ่มเติมจากฐานข้อมูล the SCImago Journal Rank เพื่อให้ได้ข้อมูลสำหรับการประเมินผลลัพธ์เชิงคุณภาพ ประกอบด้วย ชื่อผู้เขียน คำสำคัญ ชื่อวารสารที่ตีพิมพ์ ระดับคุณภาพของวารสารที่ตีพิมพ์ (Citation Quartile) สาขาวิชาที่ตีพิมพ์ และจำนวนการอ้างอิง (Citation)

2. **เครื่องมือในการวิเคราะห์** เนื่องจากการประเมินผลลัพธ์ทางวิชาการจากแผนงานวิจัยแนวหน้าด้านอนามัยสิ่งแวดล้อมและการพัฒนาฯ เป็นการวิเคราะห์เชิงพรรณนา อาศัยเครื่องมือทางสถิติเชิงพรรณนา เช่น ค่าเฉลี่ย ร้อยละ และควอไทล์ เป็นต้น นอกจากนี้ การวิเคราะห์ผลลัพธ์

เชิงวิชาการในบทความนี้ อาศัยวิธีการวิเคราะห์บรรณมิติ (Bibliometric Analysis) ด้วยโปรแกรม VOSviewer วิธีการวิเคราะห์บรรณมิติทำให้เห็นภาพรวมเนื้อหาของงานวิจัย โดยทำการเชื่อมโยงผ่านคำสำคัญของแต่ละบทความวิจัย นำไปสู่การวิเคราะห์ว่า โครงการวิจัยที่ดำเนินการสอดคล้องกับเป้าหมายของแผนงานวิจัยแนวหน้าด้านอนามัยสิ่งแวดล้อมและการพัฒนาฯหรือไม่

3. การวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูล ข้อมูลผลลัพธ์เชิงวิชาการที่ได้จากการรวบรวมข้อมูลนั้น จะถูกนำมาวิเคราะห์ด้วยสถิติเชิงพรรณนาและวิธีการวิเคราะห์บรรณมิติ (Bibliometric Analysis) จากนั้นนำเสนอข้อมูลสถิติด้วยกราฟ ตาราง และแผนภาพเชื่อมโยง การวิเคราะห์แบ่งออกเป็น 4 ส่วน ตามประเภทผลลัพธ์เชิงวิชาการที่เกิดขึ้น คือ 1) ผลผลิตและผลลัพธ์เชิงวิชาการด้านบทความตีพิมพ์ระดับนานาชาติ 2) ผลผลิตเชิงวิชาการด้านการนำเสนอผลงานในที่ประชุม 3) ผลผลิตด้านการเสริมสร้างและพัฒนาบุคลากรการวิจัย และ 4) ผลผลิตด้านการจัดทรัพยากรสิ่งพิมพ์

สรุปผลการวิจัย

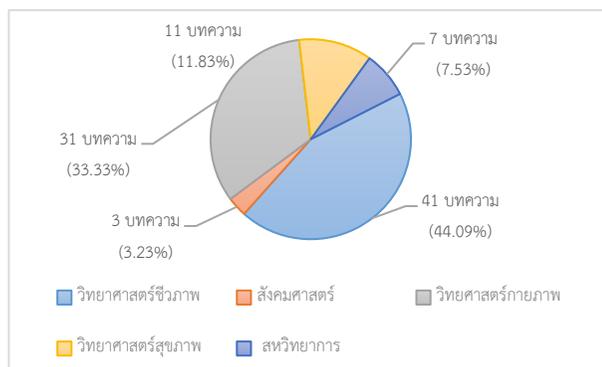
การประเมินผลลัพธ์เชิงวิชาการที่เกิดจากแผนงานวิจัยแนวหน้าด้านอนามัยสิ่งแวดล้อมและการพัฒนาฯ ปีงบประมาณ 2563 พบว่า โครงการวิจัยส่วนใหญ่ของแผนงานวิจัยแนวหน้าด้านอนามัยสิ่งแวดล้อมและการพัฒนาฯ เป็นการวิจัยคลินิก การวิจัยเชิงทดลอง/ทดสอบในห้องปฏิบัติการ การวิจัยพื้นฐานเพื่อนำไปต่อยอด (ประมาณร้อยละ 57.45) หรือการวิจัยเกี่ยวข้องกับการพัฒนากระบวนการ เทคนิค หรือวิธีการทางห้องปฏิบัติการ (ร้อยละ 17.02) (สุวรรณ ประณีตวาทกุล และคณะ, 2565) ผลลัพธ์ส่วนใหญ่ที่ได้จากการวิจัยอยู่ในรูปองค์ความรู้ใหม่ในการพัฒนาหรือกระบวนการรักษา ซึ่งยังมีได้พัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ ที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ วิธีการประเมินผลลัพธ์และผลกระทบสำหรับโครงการวิจัยประเภทการวิจัยพื้นฐาน (Basic Research) ซึ่งอาจยังไม่เกิดผลกระทบในวงกว้าง จะมุ่งเน้นที่การนำไปใช้ประโยชน์เชิงวิชาการในอนาคต

ผลการประเมินผลลัพธ์เชิงวิชาการจากแผนงานงานวิจัยแนวหน้าด้านอนามัยสิ่งแวดล้อม ฯ ปีงบประมาณ 2563 สามารถสรุปได้เป็น 4 ประเด็น ประกอบด้วย ผลประโยชน์ด้านผลงานตีพิมพ์ระดับนานาชาติ การนำเสนอผลงานในที่ประชุม การเสริมสร้างและพัฒนาบุคลากรการวิจัย และการจัดสิทธิบัตรและทรัพย์สินทางปัญญา

1. ผลผลิตและผลลัพธ์เชิงวิชาการด้านบทความตีพิมพ์ระดับนานาชาติ เพื่อให้การประเมินผลงานตีพิมพ์ครบถ้วนสมบูรณ์ การประเมินผลงานตีพิมพ์ระดับนานาชาติในงานนี้ จึงใช้

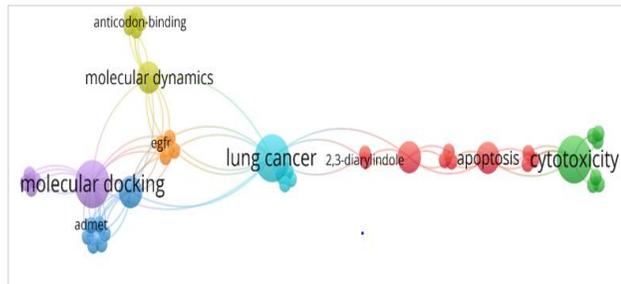
ตัวชี้วัดที่เป็นเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ตัวชี้วัดเชิงปริมาณ คือ จำนวนบทความที่ตีพิมพ์ในวารสารระดับนานาชาติ จำแนกตามสาขาวิชา จำนวนบทความ จำแนกตามระดับคุณภาพของวารสารที่ผลงานตีพิมพ์ (Journal Quartile Score) และจำนวนการอ้างอิงบทความ (Citation) ส่วนการประเมินเชิงคุณภาพ ได้แก่ การเชื่อมโยงสำคัญของผลงานตีพิมพ์ ออกมาในรูปภาพคำ (word cloud)

ในปีงบประมาณ 2563 แผนงานวิจัยแนวหน้าด้านอนามัยสิ่งแวดล้อมและการพัฒนาฯ ได้เผยแพร่ผลงานวิจัยในวารสารระดับนานาชาติ จำนวน 93 บทความ เมื่อพิจารณาบทความตีพิมพ์ดังกล่าว จำแนกตามสาขาวิชาในฐานข้อมูล Scimago Journal (SJR) พบว่า สาขาวิจัยที่มีผลงานตีพิมพ์มากที่สุด คือ สาขาเคมี (Chemistry) จำนวน 15 บทความ (ร้อยละ 16.13) รองลงมา คือ สาขาวิชาชีวเคมี พันธุศาสตร์และชีววิทยาโมเลกุล (Biochemistry, Genetics and Molecular Biology) จำนวน 12 บทความ (ร้อยละ 12.90) และสาขาวิชาอายุรศาสตร์ (Medicine) ซึ่งมีจำนวน 9 บทความ (ร้อยละ 9.68) ตามลำดับ (สุวรรณา ประณีตวตกุล และคณะ, 2565) ในทำนองเดียวกัน เมื่อจัดกลุ่มสาขาวิชาตามฐานข้อมูลศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (Thai-Journal Citation Index Centre: TCI) พบว่า ผลงานตีพิมพ์ส่วนใหญ่ของแผนวิจัยแนวหน้าอนามัยสิ่งแวดล้อมและการพัฒนาฯ เป็นงานศึกษาด้านวิทยาศาสตร์ชีวภาพ (ร้อยละ 44.09) และวิทยาศาสตร์กายภาพ (ร้อยละ 33.33) (ภาพที่ 1) จากการประเมินสังเกตได้ว่า ผลงานตีพิมพ์ของแผนงานวิจัยแนวหน้าด้านอนามัยสิ่งแวดล้อมและการพัฒนาฯ สอดคล้องกับเป้าหมายของหน่วยงานดำเนินการวิจัย (สถาบันวิจัยจุฬาภรณ์) นั่นคือ มุ่งเน้นการวิจัยทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี สิ่งแวดล้อม เพื่อสร้างงานวิจัยต่อยอดจากผลงานวิจัยพื้นฐาน รวมถึงการพัฒนารักษาโรค/ผลิตภัณฑ์ทางการแพทย์ (การวินิจฉัยโรค) และผลิตภัณฑ์เพื่อสุขภาพ เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน (สถาบันวิจัยจุฬาภรณ์, 2563)

ภาพที่ 1 จำนวนบทความตีพิมพ์ในวารสารระดับนานาชาติ จำแนกตามสาขาวิชา

เมื่อพิจารณาตามคำสำคัญ (Keyword) ของผลงานตีพิมพ์ พบว่า ผลงานตีพิมพ์ส่วนใหญ่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับเรื่องการจับกันระหว่างโมเลกุล (Molecular Docking) เรื่องมะเร็งปอด (Lung Cancer) และเรื่องการทดสอบความเป็นพิษต่อเซลล์ (Cytotoxicity) (ภาพที่ 2)

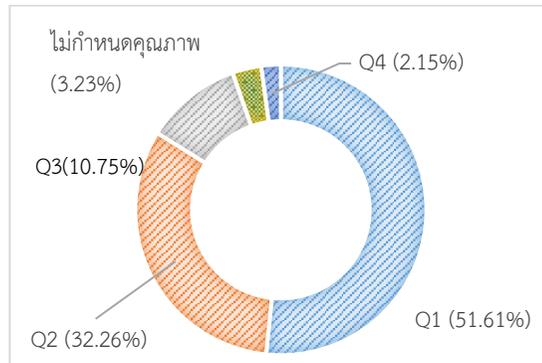

ภาพที่ 2 ความเชื่อมโยงคำสำคัญของผลงานตีพิมพ์

ประเด็นเนื้อหาของผลงานตีพิมพ์ส่วนใหญ่ของแผนงานวิจัยแนวหน้าด้านอนามัยสิ่งแวดล้อมและการพัฒนาฯ เป็นไปในทิศทางเดียวกับสัดส่วนโครงการวิจัยและเงินสนับสนุนงานวิจัยที่ได้รับ โครงการวิจัยส่วนใหญ่ภายใต้แผนงานวิจัยแนวหน้าด้านอนามัยสิ่งแวดล้อมและการพัฒนาฯ เป็นโครงการวิจัยเชิงบูรณาการโรคมะเร็งจำนวน (ร้อยละ 25.64) ชุดโครงการวิจัยเชิงบูรณาการสาธารณสุข สารสังเคราะห์ที่มีฤทธิ์ทางชีวภาพ (ร้อยละ 17.95) และชุดโครงการวิจัยเชิงบูรณาการผลิตภัณฑ์ธรรมชาติเพื่อพัฒนาเป็นยาและผลิตภัณฑ์เสริมสุขภาพ (ร้อยละ 12.82) ชุดโครงการวิจัยดังกล่าวได้รับเงินสนับสนุนวิจัยรวม คิดเป็นร้อยละ 39.03 ของเงินสนับสนุนโครงการวิจัยทางวิทยาศาสตร์ โดยโครงการวิจัยดังกล่าวศึกษาครอบคลุมปัจจัยความเสี่ยงและการเปลี่ยนแปลงระดับโมเลกุลของโรคมะเร็ง ศึกษาการประยุกต์เทคนิคทางโปรตีโอมิกส์ขั้นสูงและเทคโนโลยีสมัยใหม่ เพื่อการค้นหาตัวบ่งชี้มะเร็งชนิดใหม่และสารชีวภาพที่มีผลกระทบต่อความรุนแรงของเซลล์มะเร็ง รวมถึงการศึกษารอบคอบทางเคมีและฤทธิ์ทางชีวภาพของทรัพยากรธรรมชาติ เพื่อหาสารออกฤทธิ์ทางชีวภาพ (สุวรรณา ประณีตวตุกุล และคณะ, 2565)

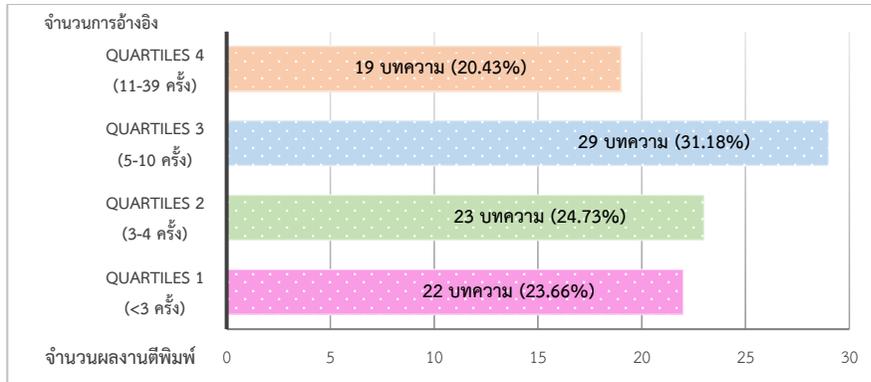
การประเมินคุณภาพของผลงานตีพิมพ์สามารถวัดได้จากคุณภาพของวารสาร (Journal Quartile Score) และจำนวนการอ้างอิงบทความ (Citation) เมื่อพิจารณาคุณภาพของผลงานตีพิมพ์ของแผนงานวิจัยด้านอนามัยสิ่งแวดล้อมและการพัฒนาฯ ตามระดับคุณภาพของวารสาร ทั้งในและต่างประเทศ (ศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย, 2565) พบว่า ผลงานตีพิมพ์ในวารสารนานาชาติมากกว่าร้อยละ 80 ของแผนงานวิจัย ฯ ได้รับการตีพิมพ์ในวารสารระดับนานาชาติที่

ระดับ Quartiles 1 และ Quartiles 2 ซึ่งมีบทความจำนวน 48 บทความ ตีพิมพ์ในวารสารระดับ Quartiles 1 (ร้อยละ 51.61) และ 30 บทความ ตีพิมพ์ในวารสารระดับ Quartiles 2 (ร้อยละ 32.26) (ภาพที่ 3)

ภาพที่ 3 ร้อยละของผลงานตีพิมพ์ จำแนกตามระดับคุณภาพวารสาร

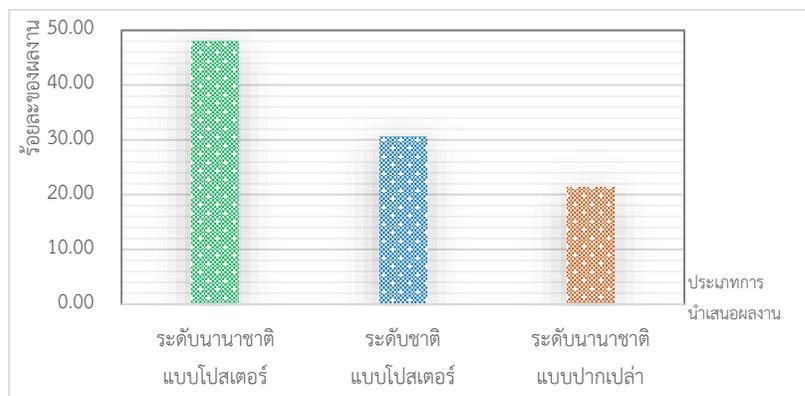
เมื่อพิจารณาผลประโยชน์เชิงวิชาการ จำแนกตามจำนวนการอ้างอิงบทความ พบว่า ผลงานตีพิมพ์ของแผนงานวิจัยแนวหน้าด้านอนามัยสิ่งแวดล้อมและการพัฒนาฯ ได้รับการอ้างอิงเฉลี่ย 6.86 ครั้ง โดยผลงานตีพิมพ์เรื่อง The use of electrospun curcumin-loaded poly (L-lactic acid) fiber mats as wound dressing materials ได้รับการอ้างอิงสูงสุด คือ 39 ครั้ง หากจัดเรียงข้อมูลตามจำนวนที่ได้รับการอ้างอิง โดยเรียงจากจำนวนน้อยไปมาก จากนั้นแบ่งจำนวนข้อมูลออกเป็น 4 กลุ่ม พบว่า ผลงานตีพิมพ์ส่วนใหญ่ของแผนงานวิจัยแนวหน้าด้านอนามัยสิ่งแวดล้อมและการพัฒนาฯ (ร้อยละ 31.18) ได้รับการอ้างอิงตั้งแต่ 5 ถึง 10 ครั้ง (Quartiles 3) นอกจากนี้ ผลงานตีพิมพ์ประมาณร้อยละ 20 ของผลงานตีพิมพ์ทั้งหมดได้รับการอ้างอิงสูงสุด (Quartiles 4) นั่นคือ ได้รับการอ้างอิงตั้งแต่ 11 ถึง 39 ครั้ง โดยส่วนใหญ่เป็นงานวิจัยในสาขาวิชา ชีวเคมี พันธุศาสตร์และชีววิทยาโมเลกุล (Biochemistry, Genetics and Molecular Biology)

ภาพที่ 4 จำนวนผลงานตีพิมพ์ในวารสารระดับนานาชาติ จำแนกตามจำนวนการอ้างอิงบทความ

2. ผลผลิตเชิงวิชาการด้านการนำเสนอผลงานในที่ประชุม

แผนงานวิจัยแนวหน้าด้านอนามัยสิ่งแวดล้อมและการพัฒนาฯ ได้เผยแพร่ผลงานในการประชุมวิชาการ จำนวน 75 ผลงาน โดยจำแนกเป็นการนำเสนอในที่ประชุมระดับนานาชาติ 52 ผลงาน (ร้อยละ 69.33) และระดับชาติ 23 ผลงาน (ร้อยละ 30.67) หากจำแนกรายละเอียดตามประเภทการนำเสนอ พบว่า ส่วนใหญ่เป็นการนำเสนอในรูปแบบโปสเตอร์ นั่นคือ การนำเสนอแบบโปสเตอร์ในที่ประชุมวิชาการระดับนานาชาติ มีจำนวน 36 ผลงาน (ร้อยละ 48) และการนำเสนอผลงานแบบโปสเตอร์ในที่ประชุมระดับชาติ มีจำนวน 23 ผลงาน (ร้อยละ 30.67) นอกจากนี้ แผนงานวิจัยแนวหน้าด้านอนามัยสิ่งแวดล้อมและการพัฒนาฯ ได้มีการนำเสนอผลงานแบบปากเปล่าในที่ประชุมระดับนานาชาติ จำนวน 16 ผลงาน (ร้อยละ 21.33)

ภาพที่ 5 ร้อยละของผลประโยชน์เชิงวิชาการด้านการนำเสนอผลงานในที่ประชุมระดับชาติและนานาชาติ จำแนกตามประเภทการนำเสนอ

3. ผลผลิตด้านการเสริมสร้างและพัฒนาบุคลากรการวิจัย

โครงการวิจัยภายใต้แผนงานวิจัยแนวหน้าด้านอนามัยสิ่งแวดล้อมและการพัฒนาฯ ปีงบประมาณ 2563 ก่อให้เกิดผลประโยชน์ด้านการพัฒนากำลังคนระดับบัณฑิตศึกษาจำนวน 78 คน โดยเป็นนักศึกษาระดับปริญญาโท จำนวน 34 คน (ร้อยละ 43.59) และระดับปริญญาเอก จำนวน 44 คน (ร้อยละ 56.41) (ตารางที่ 1)

เมื่อพิจารณาการพัฒนาศักยภาพจากแผนงานวิจัยแนวหน้าด้านอนามัยสิ่งแวดล้อมและการพัฒนาฯ จำแนกตามสาขาวิจัยของหน่วยงานดำเนินการวิจัย พบว่า สาขาพิษวิทยาสิ่งแวดล้อมสามารถพัฒนาศักยภาพด้านวิจัยได้จำนวนมากที่สุด จำนวน 19 คน (ร้อยละ 24.36) รองลงมา คือ สาขาเภสัชเคมีและสาขาเภสัชวิทยา ที่สามารถพัฒนาศักยภาพด้านวิจัยจำนวน 15 คน (ร้อยละ 19.23) นอกจากนี้ สาขาพิษวิทยาสิ่งแวดล้อมสามารถพัฒนาศักยภาพด้านวิจัย ระดับปริญญาโทได้จำนวนมากที่สุด (ร้อยละ 25) ส่วนสาขาวิจัยที่พัฒนาศักยภาพด้านวิจัยระดับปริญญาเอกได้มากที่สุด คือ สาขาเภสัชเคมี (ร้อยละ 29.41)

ตารางที่ 1 จำนวนบุคลากรที่พัฒนาจากแผนงานวิจัย แบ่งตามสาขาวิจัยของหน่วยงานดำเนินการวิจัย

สาขาวิจัย	จำนวนนักศึกษา		
	ปริญญาเอก (คน)	ปริญญาโท (คน)	รวม
เภสัชเคมี	10 (29.41%)	5 (11.36 %)	15 (19.24%)
พิษวิทยาสิ่งแวดล้อม	8 (23.53%)	11 (25.00%)	19 (24.36%)
เภสัชวิทยา	5 (14.71%)	10 (22.73%)	15 (19.24%)
หน่วยวิจัยเพื่อการประยุกต์ใช้	5 (14.71%)	3 (6.82%)	8 (10.26%)
เทคโนโลยีชีวภาพ	4 (11.76%)	8 (18.18%)	12 (15.35%)
ผลิตภัณฑ์ธรรมชาติ	2 (5.88%)	4 (9.09%)	6 (7.70%)
ชีวเคมี	0 (0%)	3 (6.82%)	3 (3.85%)
รวม	34 (100%)	44 (100%)	78 (100%)

ที่มา: รายงานผลสัมฤทธิ์สำหรับโครงการปกติปีงบประมาณ พ.ศ. 2563

4. ผลผลิตด้านการจัดทรัพย์สินทางปัญญา

โครงการวิจัยภายใต้แผนงานวิจัยแนวหน้าด้านอนามัยสิ่งแวดล้อมและการพัฒนาฯ ปีงบประมาณ 2563 ได้ทำการจดสิทธิบัตรทรัพย์สินทางปัญญา ณ วันที่ 30 กันยายน พ.ศ. 2563 จำนวน 11 รายการ เช่น เรื่อง A Method of Predicting Survival Outcome of a Subject Having Hepatocellular Carcinoma (HCC) or Cholangiocarcinoma (CCA) ยื่นขอจดสิทธิบัตรต่อประเทศไทย สาธารณรัฐสิงคโปร์ ประเทศญี่ปุ่น สาธารณรัฐเกาหลี และสาธารณรัฐประชาชนจีน และเรื่อง Derivatives and Composition of Quinoline and Naphthyridine ยื่นขอจดสิทธิบัตรต่อประเทศไทย ประเทศสหรัฐอเมริกา สาธารณรัฐประชาชนจีน สหภาพยุโรป ประเทศญี่ปุ่น และสมาพันธรัฐสวิส นอกจากนี้ ยังมีโครงการที่อยู่ระหว่างยื่นขอจดสิทธิบัตรต่อประเทศสหรัฐอเมริกา จำนวน 1 รายการ เรื่อง Modified recombinant human erythropoietin with potentially reduced immunogenicity ซึ่งปัจจุบันอยู่ระหว่างขั้นตอนพิจารณาร่าง รายละเอียดการประดิษฐ์ และข้อถ้อยสิทธิ (สถาบันวิจัยจุฬาภรณ์, 2563)

อภิปรายผลการวิจัย

โครงการวิจัยได้ดำเนินการสอดคล้องกับเป้าหมายของแผนงานวิจัยแนวหน้าด้านอนามัยสิ่งแวดล้อมและการพัฒนาฯ ซึ่งมีเป้าหมายเพื่อพัฒนาองค์ความรู้ด้านวิทยาศาสตร์ สังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และเทคโนโลยี ที่เหมาะสมกับลักษณะเฉพาะของคนไทย รวมถึงเพื่อสร้างโอกาสให้คนไทยเป็นเจ้าของเทคโนโลยีและนวัตกรรมที่ตอบสนองต่อโจทย์ท้าทายในอนาคต จากผลการวิจัย ผลผลิตและผลลัพธ์ทางวิชาการ 4 ด้าน สามารถทำการสังเคราะห์และอภิปรายผลได้ 2 ประเด็นหลัก คือ

จากผลผลิตและผลลัพธ์ด้านผลงานตีพิมพ์ระดับนานาชาติและการนำเสนอผลงานในที่ประชุมวิชาการ สรุปได้ว่า ผลผลิตของโครงการส่วนใหญ่เป็นองค์ความรู้ทางวิทยาศาสตร์ มีผลประโยชน์ในรูปแบบผลงานตีพิมพ์ระดับนานาชาติ การนำเสนอผลงานในการประชุมระดับนานาชาติ และการประชุมระดับชาติ รวมทั้งสิ้น 168 บทความ หรือคิดเป็น 4.3 เท่าของจำนวนโครงการ จัดว่าเป็นงานวิจัยที่มีการผลิตผลงานทางวิชาการสูงมากเมื่อพิจารณาจากเกณฑ์ทั่วไปที่หน่วยงานให้ทุนวิจัยจะแจ้งให้นักวิจัยผลิตผลงานวิจัยอย่างน้อย 1 ผลงานต่อโครงการ (สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สกสว.), 2564) เมื่อพิจารณาการอ้างอิงบทความ (Citation) มีการอ้างอิงบทความโดยเฉลี่ย 6.86 ครั้งต่อบทความ และมีค่าการอ้างอิงสูงสุด เท่ากับ 39 ครั้งต่อบทความ จัดว่ามีการอ้างอิงสูง อย่างไรก็ตาม การเปรียบเทียบการอ้างอิง

ของบทความ มักจัดทำในรูปแบบของ h-index หรือดัชนี h ของสิ่งพิมพ์ คือ จำนวนครั้งของการอ้างอิงที่มากที่สุด ซึ่งอย่างน้อยบทความในสิ่งพิมพ์นั้นถูกอ้างอิงอย่างน้อย h ครั้ง ตัวอย่างเช่น บทความ 5 บทความที่มีจำนวนครั้งในการถูกอ้างอิงตามลำดับ 17, 9, 6, 3 และ 2 จะมีดัชนี h-index เท่ากับ 3 (Gann, L., 2023; Tetzner, R., 2021) โดยทั่วไป ตำแหน่งผู้ช่วยศาสตราจารย์จะมีค่า h-index อยู่ระหว่าง 3 ถึง 5

จากผลผลิตด้านการเสริมสร้างและพัฒนาบุคลากรด้านวิจัยและการจัดสิทธิบัตรและทรัพย์สินทางปัญญา พบว่า แผนงานวิจัยฯ ได้พัฒนาบุคลากรด้านการวิจัยจำนวน 78 คน มีการจดทะเบียนสิทธิบัตร 11 รายการ ผลงานตีพิมพ์ส่วนใหญ่ของแผนงานวิจัยแนวหน้าด้านอนามัยสิ่งแวดล้อมและการพัฒนาฯ เป็นไปในทิศทางเดียวกับสัดส่วนโครงการวิจัยและเงินสนับสนุนงานวิจัยที่ได้รับ โครงการวิจัยส่วนใหญ่ภายใต้แผนงานวิจัยแนวหน้าด้านอนามัยสิ่งแวดล้อมและการพัฒนาฯ เป็นโครงการวิจัยเชิงบูรณาการโรคมะเร็ง ชุมโครงการวิจัยเชิงบูรณาการสาธารณสุข สารสังเคราะห์ที่มีฤทธิ์ทางชีวภาพ และชุดโครงการวิจัยเชิงบูรณาการผลิตภัณฑ์ธรรมชาติเพื่อพัฒนาเป็นยาและผลิตภัณฑ์เสริมสุขภาพ

ผลจากการประเมินผลลัพธ์และผลกระทบของโครงการวิจัยภายใต้แผนงานวิจัยด้านอนามัยสิ่งแวดล้อมและการพัฒนาฯ สามารถสรุปเป็นข้อเสนอแนะเพื่อการจัดสรรงบประมาณการวิจัย ให้สอดคล้องกับศักยภาพของหน่วยงานวิจัย และก่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด จากการประเมินผลลัพธ์และผลกระทบของโครงการวิจัยภายใต้แผนงานวิจัยด้านอนามัยสิ่งแวดล้อมและการพัฒนาฯ พบว่า หน่วยงานวิจัยมีความพิเศษและโดดเด่นในด้านความพร้อมของระบบนิเวศการวิจัย (Research Ecosystems) ได้แก่ อุปกรณ์ เทคโนโลยี และห้องปฏิบัติการที่ทันสมัย มีบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญสูง โดยเฉพาะการวิจัยเชิงบูรณาการด้านโรคมะเร็ง ด้านการพัฒนาสารสังเคราะห์ที่มีฤทธิ์ทางชีวภาพ และด้านสาธารณสุขและผลิตภัณฑ์ธรรมชาติ มีเป้าหมายการวิจัยที่ชัดเจนมุ่งสู่ด้านความมั่นคงทางยาของประเทศไทย ดังนั้น การพัฒนาระบบนิเวศการวิจัยให้มีความพร้อมในหน่วยงานวิจัยมีความสำคัญต่อความสำเร็จของการสร้างผลลัพธ์และผลกระทบจากโครงการวิจัย หน่วยงานวิจัยจะมีจุดแข็งในการขอรับการสนับสนุนทุนวิจัยจากหน่วยงานผู้ให้ทุน และการสนับสนุนโครงการขนาดใหญ่อย่างต่อเนื่องในระยะยาว มีผลต่อการสร้างผลลัพธ์และผลกระทบในวงกว้างของประเทศไทยต่อไป

องค์ความรู้ใหม่

บทความฉบับนี้ มุ่งเน้นการประเมินผลลัพธ์และผลกระทบจากงานวิจัย ในประเด็นผลประโยชน์เชิงวิชาการที่ผ่านมา ตัวชี้วัดผลผลิตทางวิชาการของงานวิจัยส่วนใหญ่จะเป็นการวัดเชิงปริมาณเท่านั้น บทความนี้จึงนำเสนอการวัดผลประโยชน์เชิงวิชาการจากงานวิจัยทั้งด้านปริมาณและคุณภาพ ร่วมกับการใช้เทคนิคการวิเคราะห์ Bibliometric เพื่อแสดงแผนภาพเครือข่ายเชื่อมโยง แผนภาพเครือข่ายสร้างจากการเชื่อมโยงหัวข้อหรือประเด็นที่ศึกษาของงานวิจัยทั้งหมดเข้าด้วยกัน เพื่อแสดงให้เห็นภาพรวมของบทความตีพิมพ์จากงานวิจัย การกระจายของจำนวนงานวิจัย จำแนกตามเนื้อหาหรือหัวข้อวิจัย แผนภาพเครือข่ายเชื่อมโยงจึงสามารถใช้เพื่อประเมินความสอดคล้องของงานวิจัย และเพื่อให้แน่ใจว่าผลผลิตของงานวิจัยเป็นไปตามเป้าหมาย ดังนั้นเกณฑ์การวัดผลผลิตและผลลัพธ์ทางวิชาการทั้งในมิติเชิงปริมาณและคุณภาพ ซึ่งแสดงระดับคุณภาพของบทความและจำนวนการอ้างอิง จัดเป็นองค์ความรู้ใหม่ในด้านการติดตามและประเมินผลการวิจัยที่ประเมินและสังเคราะห์ไปถึงผลลัพธ์จากการดำเนินงานวิจัย ซึ่งยังมีงานวิจัยประเภทนี้ในประเทศไทยอยู่อย่างจำกัด

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

หน่วยงานวิจัยควรพิจารณาสนับสนุนนโยบายของหน่วยงานวิจัยนอกเหนือจากการมุ่งประเด็นการตีพิมพ์บทความทางวิชาการ ไปสู่การผลิตผลงานวิจัยเพื่อสร้างผลลัพธ์และผลกระทบจากงานวิจัยสู่ชุมชน สังคม และประเทศชาติ เพิ่มมากขึ้น เพื่อสอดคล้องกับนโยบายการสนับสนุนทุนในระดับประเทศ (Impact Targeted Budgeting)

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

หน่วยงานให้ทุนวิจัยและผู้รับทุนวิจัย ควรทำการประเมินผลประโยชน์เชิงวิชาการทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพ เพื่อจะได้เห็นถึงความเชื่อมโยงของงานวิจัย และการกระจายของจำนวนงานวิจัยจำแนกตามหัวข้อวิจัยที่ได้ทำไปแล้ว โดยการประเมินนี้จะช่วยในการวางแผนกำหนดแนวทางสำหรับประเด็นวิจัย เพื่อให้งานวิจัยทั้งหมดสามารถตอบสนองแผนวิจัย ที่ตั้งเป้าไว้

กิตติกรรมประกาศ

เนื้อหาในบทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัย การประเมินผลลัพธ์และผลกระทบของแผนงานวิจัยและนวัตกรรมขนาดใหญ่ สกสว. : แผนงานวิจัยแนวหน้าด้านอนามัยสิ่งแวดล้อม

และการพัฒนาฯ ขอขอบคุณทุนวิจัยจาก สกสว. และขอบคุณผู้ช่วยวิจัย นางสาวประกายฟ้า ดีฉนวน และผู้ทรงคุณวุฒิผู้อ่านบทความทำให้บทความมีความสมบูรณ์มากขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม. (2564). *รายงานผลสัมฤทธิ์สำหรับโครงการปกติ ปีงบประมาณ พ.ศ. 2563*. (อัดสำเนา)
- จิรวรรณ ทองสกุล. (2562). การประเมินผลลัพธ์และผลกระทบงานวิจัย สำหรับวิทยาลัยนานาชาติ มหาวิทยาลัยมหิดล. *วารสารสหศาสตร์*, 19(2), 17-28.
- ธีรพงษ์ กระจ่างจันทร์. (2554). An Igm Antibody capture-lattex adsorption test for detection of Igm antibody to rubella virus. *รามานธิปวารสาร*, 34(3), 133-134.
- ศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย. (2565). *สาขาวิชาที่มีให้เลือกทั้งหมด*. เข้าถึงได้จาก <https://tci-thailand.org/p/6759/>
- สถาบันวิจัยจุฬาภรณ์. (2563). *รายงานความก้าวหน้าการดำเนินโครงการ ไตรมาส 1-3 ปีงบประมาณ 2563*. (อัดสำเนา)
- สถาบันวิจัยจุฬาภรณ์. (2563). *รายงานผลสัมฤทธิ์สำหรับโครงการปกติ ปีงบประมาณ พ.ศ. 2563*. (อัดสำเนา)
- สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สกสว.). (2564). *จัดการประชุมวิชาการระดับชาติ หนุนแวดวงวิจัย ประเมินผลตอบแทนทางเศรษฐกิจและสังคมของผลงานวิจัยโดยใช้เทคนิค SROI*. เข้าถึงได้จาก <https://www.tsri.or.th/news/640/Financial-Proxy-and-Best-Practice-of-SROI/>
- สุวรรณา ประณีตวาทกุล และกัมปนาท วิจิตรศรีกมล. (2563). ผลลัพธ์และผลกระทบของงานวิจัยด้านปาล์มน้ำมันในประเทศไทย และกรณีศึกษา. *วารสารสมาคมนักวิจัย*, 25(1), 385-401.
- สุวรรณา ประณีตวาทกุล และคณะ. (2565). *การประเมินผลลัพธ์และผลกระทบของแผนงานวิจัยและนวัตกรรมขนาดใหญ่ สกสว. : แผนงานวิจัยแนวหน้าด้านอนามัยสิ่งแวดล้อมและการพัฒนาฯ*. (รายงานการวิจัย). สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สกสว.) : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

สุวรรณา ประณีตวตกุล, กัมปนาท วิจิตรศรีกมล, จุฑามาศ เลิศอยู่สุข และบุษกร ก้อนทอง. (2561) เส้นทางสู่ผลกระทบจากงานวิจัยอ้อยและน้ำตาลในประเทศไทย. *วารสารสมาคมนักวิจัย*, 23(2), 45-58.

สุวรรณา ประณีตวตกุล. (2552). การประเมินผลกระทบทางเศรษฐศาสตร์ของงานวิจัยควบคุมศัตรูพืชโดยชีววิธี. *วารสารเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์*, 16(2), 48-64.

Alston, J.M., Norton, G.W. & Pardy, P.G. (1998). *Science under scarcity principle and practice for agricultural research evaluation and priority setting*. UK : CAB International Publishing.

CGIAR. (2008). *Strategic guidance for ex post impact assessment of agricultural research*. Consultative Group on International Agricultural Research. UK : Green Link Publishing.

Gann, L. (2023). *What is an h-index? How do I find the h-index for a particular author?* Retrieved from <https://mdanderson.libanswers.com/faq/26221#:~:text=T he%20h%2Dindex%20is%20calculated,cited%20at%20least%2017%20times.>

Tetzner, R. (2021). *What is a good h-index required for an academic position?* Retrieved from <https://www.journal-publishing.com/blog/good-h-index-required-academic-position/#:~:text=H%2Dindex%20scores%20between%2003,for%20becoming%20a%20full%20professor.>

ปัจจัยที่มีผลต่อแรงจูงใจในการเรียนภาษาจีนของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนพนัสพิทยาคาร จังหวัดชลบุรี

Factors Affecting Students' Chinese Language Learning Motivation of
Junior High School Students at Phanatpittayakarn School in Chonbubri
Province

ชีวหญิง วู¹ และพิมพูไร ลิมปพัทธ์²

QiuYing Wu and Pimurai Limpapath

Received: August 04, 2022

Revised: August 25, 2023

Accepted: September 07, 2023

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาระดับของแรงจูงใจในการเรียนภาษาจีน และ 2) ปัจจัยด้านแรงจูงใจภายในและภายนอกที่มีผลต่อแรงจูงใจในการเรียนภาษาจีนของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น ในโรงเรียนพนัสพิทยาคาร จังหวัดชลบุรี ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นปีที่ 1-3 ที่เรียนในโครงการห้องเรียนพิเศษเอกภาษาจีน จำนวน 120 คน เก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามที่เกี่ยวกับแรงจูงใจภายในและภายนอกของการเรียนภาษาจีน การวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการหาค่าถดถอยเชิงพหุคูณ ผลของการวิจัย พบว่า 1) แรงจูงใจในการเรียนภาษาจีนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก และ 2) ปัจจัยด้านแรงจูงใจภายในมีผลต่อแรงจูงใจในการเรียนภาษาจีนของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นปีที่ 1-3 ที่เรียนในโครงการห้องเรียนพิเศษเอกภาษาจีนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 คือด้านความต้องการ ด้านเจตคติต่อการเรียนภาษาจีน และด้านความสนใจพิเศษ ตามลำดับ มีอำนาจพยากรณ์ร้อยละ 87.00 ($R^2 = 0.870$) และ

¹⁻² วิทยาลัยครูสุริยเทพ มหาวิทยาลัยรังสิต; Suryadhep Teacher College, Rangsit University

Corresponding author, e-mail: drpimandassociates@gmail.com, Tel: 081-8620303

ปัจจัยด้านแรงจูงใจภายนอกมีผลต่อแรงจูงใจในการเรียนภาษาจีนของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นปีที่ 1-3 ที่เรียนในโครงการห้องเรียนพิเศษเอกภาษาจีนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 คือ ด้านผู้อื่นนอกเหนือจากผู้เรียน ด้านความก้าวหน้าที่จะได้รับการเรียน ด้านบุคลิกภาพ และด้านเครื่องล่อใจอื่น ๆ ตามลำดับ โดยมีอำนาจพยากรณ์ร้อยละ 91.90 ($R^2 = 0.919$)

คำสำคัญ: แรงจูงใจในการเรียนภาษาจีน, โรงเรียนพนัสพิทยาคาร, นักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น

Abstract

The objectives of this research article were 1) to study the level of motivation to learn Chinese language; and 2) to study intrinsic and extrinsic motivation factors that affected the motivation to learn Chinese language of Junior High School Students at Phanatpittayakarn School in Chonbubri Province. The population used in the research were 120 Mathayom Suksa 1-3 students who studied in the Chinese language special classroom project, Chinese major. Data were collected using a questionnaire regarding intrinsic and extrinsic motivation of studying Chinese language. Data analysis used descriptive statistics, including percentage, mean, and standard deviation and finding multiple regression values. The results of the research found that 1) motivation for learning Chinese of junior high school students, overall, was at a high level; and 2) intrinsic motivation factors had an effect on the motivation to study Chinese language of Mathayom Suksa 1-3 students studying in the Chinese language special classroom project, Chinese major, with statistical significance at the 0.05 level, i.e. demand aspect, aspect of attitude towards learning Chinese and special interests, respectively, with a predictive power of 87.00 ($R^2 = 0.870$) and extrinsic motivation factors had an effect on the motivation to learn Chinese of Mathayom Suksa 1-3 students studying in the special classroom project, Chinese major, with statistical significance at the 0.05 level, i.e. aspect of those other than students, aspect of the progress that will be gained from studying, personality and other temptations aspect, respectively, with a predictive power of 91.90 ($R^2 = 0.919$).

Keywords: Motivation for Learning Chinese, Phanatpittayakarn School, Junior High School Student

บทนำ

ประเทศไทยและสาธารณรัฐประชาชนจีนได้สถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตกันมาอย่างยาวนาน จนกระทั่งขยายความร่วมมือเชิงลึกในทุกมิติ (กระทรวงการต่างประเทศ, 2565) ผ่านการพัฒนาเส้นทางสายไหมทางทะเลของไทย ซึ่งเริ่มต้นขึ้นในปี พ.ศ. 2558 และต่อยอดสู่นโยบาย “หนึ่งแถบหนึ่งเส้นทาง” (One Belt One Road) ซึ่งในสมัยของประธานาธิบดีสี จิ้นผิง ความสัมพันธ์ได้พัฒนาไปสู่การเป็นหุ้นส่วนทางยุทธศาสตร์ด้านการศึกษา (จิรนนท์ สิริจำลองวงศ์, 2562; สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ, 2561) ภายใต้โครงการ “ภาษาจีน +” ผ่านสถาบันขงจื่อ เพื่อสนับสนุนการยกระดับการศึกษาไทยสู่สากลในรูปแบบของผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เน้นการเรียนรู้ภาษาจีนที่เกิดจากความสนใจส่วนบุคคลที่พัฒนาความสามารถของผู้เรียนในการเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ได้ด้วยตนเอง (สถาบันขงจื่อเส้นทางสายไหมทางทะเล, 2019) มีความคิดสร้างสรรค์ในการเรียนรู้ และประยุกต์ใช้ภาษาจีนได้อย่างเหมาะสมกับทั้งตนเองและปรับใช้ได้ตามสถานการณ์จริงตลอดชีวิต (แอนนี่ คำสร้อย, 2563) โดยล่าสุดในปี พ.ศ. 2565 ภายใต้การลงนามกรอบความร่วมมือว่าด้วยการส่งเสริมความร่วมมือด้านการเรียนการสอนภาษาจีนระหว่างกระทรวงการอุดมศึกษาวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรมกับกระทรวงศึกษาธิการแห่งสาธารณรัฐประชาชนจีนได้มีการกำหนดแผนการทำงานทุก 5 ปี ตามความต้องการของฝ่ายไทย (กระทรวงศึกษาธิการ, 2565) เพื่อใช้เป็นแนวทางการดำเนินความร่วมมือในด้านการส่งเสริมและพัฒนาการศึกษาภาษาจีนเพื่อยกระดับคุณภาพการเรียนการสอนภาษาจีนในประเทศไทย (บัลลังก์ โรหิตเสถียร, 2565)

กระทรวงศึกษาธิการได้เน้นความสำคัญของคุณภาพการเรียนการสอนภาษาจีนและประกาศให้มีนโยบายปฏิรูปการเรียนการสอนภาษาจีนในโครงการ “ภาษาจีน +” ที่ใช้วิธีการคัดเลือกนักเรียนที่มีความกระตือรือร้นและสนใจเข้าร่วมโครงการ “ห้องเรียนพิเศษเอกภาษาจีน” เพื่อพัฒนาความรู้ความสามารถและทักษะในการใช้ภาษาจีนอย่างยั่งยืน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2565; เสาวลักษณ์ สุขสังข์ และคณิศร ธะวิทย์, 2563) ภายใต้แนวคิดที่ว่าภาษา คือ พลังอำนาจละมุน (Soft Power) ซึ่งนอกจากภาษาจะช่วยส่งเสริมให้เกิดความร่วมมือตามกรอบยุทธศาสตร์ให้บรรลุวัตถุประสงค์ในการทำงานร่วมกันแล้วนั้นยังเกื้อหนุนให้ประชาชนทั้งสองประเทศมีความเข้าใจไม่ตรีต่อกันพร้อมที่จะสร้างความเข้าใจในวัฒนธรรมของกันและกันเพื่อสร้างงานที่มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น (ฉิน ชงหลิง และเพ็ญพิสุทธิ์ สีกาแก้ว, 2565)

ปัจจัยสำคัญที่กระตุ้นให้ผู้เรียนหันมาเลือกเรียนภาษาจีนเป็นภาษาที่สองหรือภาษาต่างประเทศนั้นคือแรงจูงใจที่ผสมผสานระหว่างแรงจูงใจภายในและแรงจูงใจภายนอก ที่ก่อให้เกิดความสนใจในการเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ เพื่อพัฒนาความรู้ความสามารถของตนเองให้เป็นไปตามความต้องการในด้านต่าง ๆ ให้ได้มากยิ่งขึ้น (Walker, C. O., Greene, B. A. & Mansell, R. A., 2007) โดย Moore, K. D. (2009) ได้อธิบายถึงแรงจูงใจภายใน (Intrinsic Motivation) ว่าหมายถึงความรู้สึกกระตือรือร้นในการเรียนรู้และลงมือกระทำในสิ่งต่าง ๆ เพื่อบรรลุในเป้าหมายที่ตั้งไว้ โดยปัจจัยภายในนั้นประกอบด้วย เจตคติที่ดี ความต้องการ ความสนใจ ความตั้งใจ ความมองเห็นคุณค่าและความพึงพอใจ เหล่านี้ถือเป็นแรงผลักดันที่ทำให้ผู้เรียนลงมือกระทำเพื่อสร้างพฤติกรรมและมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมค่อนข้างถาวรเพื่อประโยชน์ของตนโดยไม่หวังรางวัลภายนอก ส่วนแรงจูงใจภายนอก (Extrinsic Motivation) นั้นหมายถึง ปัจจัยภายนอกหรือแรงผลักดันภายนอกตัวบุคคลที่กระตุ้นให้เกิดพฤติกรรมและการกระทำต่าง ๆ นอกเหนือจากแรงกระตุ้นภายในตัวบุคคลในการลงมือทำในสิ่งต่าง ๆ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ เหล่านี้ได้แก่ บุคลิกภาพของผู้สอน ความคาดหวังจากบุคคลอื่น ความก้าวหน้า que ผู้เรียนจะได้รับ ผลสัมฤทธิ์ที่น่าพอใจ รวมถึงเครื่องล่อใจอื่น ๆ เช่น รางวัล (ศิริมา ปุรินทรภิบาล, 2560) อย่างไรก็ตามแรงจูงใจภายนอกนั้นไม่คงทนถาวร ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับปัจจัยอื่น ๆ นอกเหนือจากความต้องการส่วนบุคคล (ชวิตา พิศาลวัชรินทร์ และกษมา สุวรรณรักษ์, 2561; ชุสิวรรณ ปราณิธรรม, 2563) ดังนั้นนอกจากแรงจูงใจจะนับว่าเป็นปัจจัยหลักในการผลักดันให้เกิดพฤติกรรมในด้านต่าง ๆ แล้วยังสามารถช่วยกำหนดทิศทางและเป้าหมายปลายทางของพฤติกรรมนั้น ๆ อีกด้วย ยิ่งไปกว่านั้นด้วยเหตุที่ว่าห้องเรียนพิเศษเอกภาษาจีนในโรงเรียนพนัสพิทยาคาร มีจำนวนจำกัดเพียงสามห้อง โดยรับนักเรียนได้ห้องละ 40 คน ดังนั้นการศึกษาแรงจูงใจในการเรียนภาษาจีนของนักเรียนดังกล่าวจึงมีความสำคัญในการช่วยโรงเรียนให้สามารถจัดการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพตรงสอดคล้องกับความต้องการของนักเรียนได้มากยิ่งขึ้น

ด้วยเหตุผลดังกล่าวข้างต้นที่ว่าแรงจูงใจภายในและแรงจูงใจภายนอกนั้นเป็นปัจจัยที่มีผลต่อแรงจูงใจในการเรียนภาษาจีน การวิจัยครั้งนี้จึงได้ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อแรงจูงใจในการเรียนภาษาจีนใน “ห้องเรียนพิเศษเอกภาษาจีน” ของนักเรียนมัธยมศึกษาต้น ในโรงเรียนพนัสพิทยาคาร จังหวัดชลบุรี ด้วยเหตุที่ว่าตั้งแต่ปี 2562 จนถึงปัจจุบัน โรงเรียนพนัสพิทยาคาร (2563) เป็นโรงเรียนแรกในพื้นที่เขตการศึกษาจังหวัดชลบุรีที่ได้รับการสนับสนุนจากความร่วมมือระหว่างประเทศจีนและประเทศไทยในการพัฒนาด้านการเรียนการสอนภาษาจีนในประเทศไทย ซึ่งตอบสนองนโยบาย “ไทยแลนด์ 4.0” (Thailand 4.0) (กระทรวงศึกษาธิการ, 2561) ในการดำเนินโครงการ “ห้องเรียนพิเศษเอกภาษาจีน” โดยผลที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้นอกจากจะนำไปประยุกต์ใช้

ให้เกิดประโยชน์ในการเรียนการสอนเพื่อตอบสนองแรงจูงใจทั้งภายในและภายนอกให้ตรงตามความต้องการและความพึงพอใจของผู้เรียนแล้วนั้นยังสามารถนำไปสร้างความเข้าใจในการดำเนินการและต่อยอดนโยบาย “หนึ่งแถบหนึ่งเส้นทาง” (One Belt One Road) อย่างต่อเนื่อง ในโครงการ “ห้องเรียนพิเศษเอกภาษาจีน” ของประเทศไทยให้มีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลอย่างแท้จริง

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาระดับของแรงจูงใจในการเรียนภาษาจีนของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น ในโรงเรียนพณิชยการ จังหวัดชลบุรี
2. เพื่อศึกษาปัจจัยด้านแรงจูงใจภายในและภายนอกที่มีผลต่อแรงจูงใจในการเรียนภาษาจีนของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น ในโรงเรียนพณิชยการ จังหวัดชลบุรี

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ซึ่งผู้วิจัยได้ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลและทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติและนำเสนอรายงานในรูปแบบตารางประกอบความเรียง

การวิจัยครั้งนี้ใช้ประชากรทั้งหมดเป็นกลุ่มตัวอย่าง Total Population Sampling (Leard Dissertation, 2023) นั่นคือ นักเรียนมัธยมศึกษาชั้นปีที่ 1 ถึงชั้นปีที่ 3 ของห้องเรียนพิเศษเอกภาษาจีน ปีการศึกษา 2565 จำนวน 120 ราย ในโรงเรียนพณิชยการ จังหวัดชลบุรี

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ใช้แบบสอบถามที่สร้างขึ้นโดยการศึกษาจากแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เครื่องมือแบ่งออกเป็น 3 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยมีลักษณะการสอบถามเป็นแบบตรวจรายการ (Check-List) มีคำถาม 4 ข้อในด้าน อายุ เพศ ระดับการศึกษา และระยะเวลาเรียนภาษาจีน ส่วนที่ 2 เป็นแบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องแรงจูงใจในการเรียนภาษาจีน มีลักษณะแบบสอบถามเป็น Rating Scale ประกอบด้วย 7 ด้าน จำนวน 24 ข้อ ได้แก่ 1) ด้านความต้องการในการเรียนภาษาจีน 2) ด้านเจตคติต่อการเรียนภาษาจีน 3) ด้านความสนใจพิเศษในการเรียนภาษาจีน 4) ด้านผู้อื่นนอกเหนือจากตัวผู้เรียนภาษาจีน 5) ด้านความก้าวหน้าที่จะได้รับจากการเรียนภาษาจีน 6) ด้านความประทับใจอันเกิดจากบุคลิกภาพของทั้งผู้สอนและผู้เรียนภาษาจีน และ 7) ด้านเครื่องล่อใจสู่ความสำเร็จต่อการเรียนภาษาจีน ซึ่งแบบสอบถามตอนที่ 2 ใช้มาตราส่วนประเมินค่า 5 ระดับตามแบบลิเคิร์ต (Likert's Scale) โดยมีเกณฑ์การให้คะแนนใช้เกณฑ์ในการแปลค่าของคะแนน

ค่าเฉลี่ยตามแนวทางของ Best, J. W. (1986) จากนั้นนำแบบสอบถามที่ปรับปรุงตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษาให้ผู้เชี่ยวชาญ 3 คน เพื่อตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) นำไปปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ และนำไปทดลองใช้ (Try-out) กับกลุ่มนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 ที่ได้รับการเรียนภาษาจีนในโครงการเรียนภาษาจีนขั้นปกติ ในโรงเรียนพณิชยการ ที่มีใช้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 ชุด เพื่อทดสอบความเที่ยงตรงของแบบสอบถาม (Reliability) โดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟาของ Cronbach's Alpha Coefficient ได้ค่าความเชื่อถือของแบบสอบถาม $\alpha = 0.871$

การเก็บรวบรวมข้อมูลแบ่งออกเป็น 2 กลุ่มคือ ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างได้ครบถ้วนสมบูรณ์ 120 ชุด และนำมาลงรหัสข้อมูลเพื่อทำการวิเคราะห์ประมวลผล และข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) เป็นการหาข้อมูลด้วยการค้นคว้าจากเอกสารและบทความที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ได้ข้อมูลพื้นฐานที่ใช้เป็นแนวทางในการวิจัย

การวิเคราะห์ข้อมูลและอธิบายโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistic) ซึ่งประกอบด้วย จำนวน (Quantity) ความถี่ (Frequencies) และหาค่าร้อยละ (Percentage) ค่ามิว (Mu) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และการหาค่าถดถอยเชิงพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistic) ซึ่งประกอบด้วย จำนวน (Quantity) ความถี่ (Frequencies) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่ามิว (Mu) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ประกอบด้วย ส่วนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม ใช้สถิติจำนวน (Quantity) ความถี่ (Frequencies) และหาค่าร้อยละ (Percentage) ส่วนที่ 2 ระดับของแรงจูงใจในการเรียนภาษาจีนตามความคิดเห็นของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น ใช้สถิติค่ามิว (Mu) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

2. การวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson's Correlation Coefficient) เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต้นและตัวแปรตาม

3. การวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยด้านแรงจูงใจภายในและภายนอกที่มีผลต่อแรงจูงใจในการเรียนภาษาจีนของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น ในโรงเรียนพณิชยการ จังหวัดชลบุรี

สรุปผลการวิจัย

คุณสมบัติของกลุ่มตัวอย่าง ประกอบด้วย 1) เพศ ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงจำนวน 97 คน คิดเป็นร้อยละ 80.83 และเพศชายจำนวน 23 คน คิดเป็นร้อยละ 19.17 2) อายุ ส่วนใหญ่เป็นอายุ 14-15 ปี จำนวน 85 คน คิดเป็นร้อยละ 70.83 รองลงมา คือ อายุ 12-13 ปี จำนวน 30 คน คิดเป็นร้อยละ 25.00 ส่วนกลุ่มตัวอย่างที่น้อยที่สุดคืออายุ 15 ปีขึ้นไป จำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 4.17 และ 3) ระดับการศึกษา ส่วนใหญ่อยู่ในระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1 จำนวน 40 คน คิดเป็นร้อยละ 33.33 อยู่ในระดับมัธยมศึกษาปีที่ 2 จำนวน 40 คน คิดเป็นร้อยละ 33.33 และอยู่ในระดับมัธยมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 40 คน คิดเป็นร้อยละ 33.33

1. ระดับของแรงจูงใจในการเรียนภาษาจีนของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น ในโรงเรียนหนังสือพิมพ์ จังหวัดชลบุรี พบว่า แรงจูงใจในการเรียนภาษาจีน จำแนกออกเป็น ด้านความต้องการ ด้านเจตคติต่อการเรียนภาษาจีน ด้านความสนใจพิเศษ ด้านผู้อื่นนอกเหนือจากผู้เรียน ด้านความก้าวหน้าที่จะได้รับจากการเรียน ด้านความประทับใจอันเกิดจากบุคลิกภาพของทั้งผู้สอนและผู้เรียน และด้านเครื่องล่อใจสู่ความสำเร็จต่อการเรียนภาษาจีน โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\mu=3.89$, $\sigma=0.62$) โดยสามารถสรุปผลการศึกษาดังนี้เป็นรายด้านดังนี้

1.1 ด้านความต้องการในการเรียนภาษาจีน พบว่าโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\mu=4.26$, $\sigma=0.73$) เมื่อจำแนกเป็นรายข้อ พบว่า นักเรียนอยากเรียนภาษาจีนเก่งอยู่ในระดับมากที่สุด ($\mu=4.53$, $\sigma=0.76$) รองลงมาคือ นักเรียนอยากเป็นนักเรียนในห้องเรียนพิเศษเอกภาษาจีนอยู่ในระดับมาก ($\mu=4.28$, $\sigma=0.81$) นักเรียนอยากที่จะเรียนภาษาจีนกับครูเจ้าของภาษา อยู่ในระดับมาก ($\mu=4.27$, $\sigma=0.86$) และอยากเรียนภาษาจีนของตนเองไม่มีใครชวน อยู่ในระดับมาก ($\mu=3.96$, $\sigma=0.98$)

1.2 ด้านเจตคติต่อการเรียนภาษาจีน พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\mu=4.49$, $\sigma=0.68$) เมื่อจำแนกเป็นรายข้อ พบว่า นักเรียนภูมิใจที่ได้เรียนภาษาจีนกับทีมครูชาวจีนและชาวไทยอยู่ในระดับมากที่สุด ($\mu=4.55$, $\sigma=0.79$) รองลงมาคือ นักเรียนพอใจในทีมครูภาษาจีนของพวกเขาอยู่ในระดับมาก ($\mu=4.47$, $\sigma=0.72$) และทีมครูภาษาจีนของพวกเขาสอนดีกันทุกคนอยู่ในระดับมาก ($\mu=4.45$, $\sigma=0.68$)

1.3 ด้านความสนใจพิเศษในการเรียนภาษาจีน พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\mu=3.74$, $\sigma=0.84$) เมื่อจำแนกเป็นรายข้อ พบว่า นักเรียนชอบภาษาจีนที่ตัวภาษาอยู่ในระดับมาก ($\mu=3.98$, $\sigma=0.93$) รองลงมาคือ นักเรียนหลงใหลในประวัติศาสตร์/สังคม/และวัฒนธรรมของประเทศจีนอยู่ในระดับมาก ($\mu=3.83$, $\sigma=0.96$) นักเรียนชอบภาพยนตร์/ซีรีส์/และเพลงจีนอยู่ใน

ระดับมาก ($\mu = 3.67$, $\sigma = 0.78$) และนักเรียนปลื้มตาราและนักร้องจีน อยู่ในระดับปานกลาง ($\mu = 3.46$, $\sigma = 0.85$)

1.4 ด้านผู้อื่นนอกเหนือจากตัวผู้เรียนภาษาจีน พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\mu = 3.28$, $\sigma = 0.78$) เมื่อจำแนกเป็นรายข้อ พบว่า นักเรียนมีความคิดเห็นต่อครอบครัวที่คอยสนับสนุนให้เรียนภาษาจีน อยู่ในระดับมาก ($\mu = 4.40$, $\sigma = 0.92$) รองลงมาคือ นักเรียนมีครูที่คอยชี้แนะให้เรียนภาษาจีน อยู่ในระดับมาก ($\mu = 3.69$, $\sigma = 0.93$) การเรียนภาษาจีนตามเพื่อนอยู่ในระดับปานกลาง ($\mu = 2.59$, $\sigma = 1.27$) และนักเรียนเห็นคนในครอบครัวพูดจีนได้เลยอยากพูดได้บ้างอยู่ในระดับน้อย ($\mu = 2.43$, $\sigma = 1.28$)

1.5 ด้านความก้าวหน้าที่จะได้รับจากการเรียนภาษาจีน พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\mu = 3.74$, $\sigma = 1.02$) เมื่อจำแนกเป็นรายข้อ พบว่า ต้องสอบ HSK (ระดับ 3) ให้ผ่านเพื่อจะได้เรียนภาษาจีนในระดับสูงขึ้น อยู่ในระดับมาก ($\mu = 4.07$, $\sigma = 1.17$) รองลงมาคือ ในอนาคตนักเรียนอยากไปเรียนต่อที่ประเทศจีน อยู่ในระดับมาก ($\mu = 3.61$, $\sigma = 1.21$) และในอนาคตนักเรียนอยากทำงานที่ต้องใช้ภาษาจีน อยู่ในระดับมาก ($\mu = 3.55$, $\sigma = 1.21$)

1.6 ด้านความประทับใจอันเกิดจากบุคลิกภาพของทั้งผู้สอนและผู้เรียนภาษาจีน พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\mu = 4.26$, $\sigma = 0.80$) เมื่อจำแนกเป็นรายข้อ พบว่า มีครูสอนภาษาจีนเก่งและน่าเชื่อถือกันทุกคนอยู่ในระดับมาก ($\mu = 4.47$, $\sigma = 0.83$) รองลงมา ฉันทักภาษาจีนได้เพราะครูอยู่ในระดับมาก ($\mu = 4.25$, $\sigma = 0.84$) ต่อมาคือ ฉันทักภาษาจีนเพราะได้เรียนในห้องเรียนพิเศษเอกภาษาจีน อยู่ในระดับมาก ($\mu = 4.04$, $\sigma = 1.03$)

1.7 ด้านเครื่องล่อใจสู่ความสำเร็จต่อการเรียนภาษาจีน พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\mu = 3.60$, $\sigma = 0.83$) เมื่อจำแนกเป็นรายข้อ พบว่า นักเรียนชอบโครงการ “ห้องเรียนพิเศษเอกภาษาจีน” ของโรงเรียนอยู่ในระดับมาก ($\mu = 4.40$, $\sigma = 0.83$) รองลงมา ฉันทักภาษาจีนเพื่อเรียนต่อด้านภาษาจีนอยู่ในระดับปานกลาง ($\mu = 3.34$, $\sigma = 1.17$) ต่อมาคือ ฉันทักภาษาจีนเพื่อเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ หรือการแข่งขันชิงรางวัลที่เกี่ยวกับภาษาจีนอยู่ในระดับปานกลาง ($\mu = 3.03$, $\sigma = 1.16$)

2. ปัจจัยด้านแรงจูงใจภายในและภายนอกที่มีผลต่อแรงจูงใจในการเรียนภาษาจีนของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น ในโรงเรียนพณิชยการ จังหวัดชลบุรี ได้แก่

2.1 ปัจจัยด้านแรงจูงใจภายในที่ต่างกัน มีผลต่อแรงจูงใจในการเรียนภาษาจีนตามความคิดเห็นของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น ในโรงเรียนพณิชยการ จังหวัดชลบุรี แตกต่างกันได้ สามารถสรุปได้ว่า ปัจจัยด้านแรงจูงใจภายในที่ต่างกัน มีผลต่อแรงจูงใจในการเรียนภาษาจีนตาม

ความคิดเห็นของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น ในโรงเรียนพณิชยการ แตกต่างกัน ด้านความต้องการ ด้านเจตคติต่อการเรียนภาษาจีน และด้านความสนใจพิเศษ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์ความถดถอยเชิงพหุคูณ (Multiple Regression) เพื่อศึกษาปัจจัยด้านแรงจูงใจภายใน กับแรงจูงใจในการเรียนภาษาจีนตามความคิดเห็นของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนพณิชยการ จังหวัดชลบุรี

(n=120)

แรงจูงใจภายในที่มีผลต่อแรงจูงใจในการเรียนภาษาจีน	B	SE	t	Sig.
ค่าคงที่ (Constant)	.221	.146	1.511	.134
ด้านความต้องการ (X1)	.371	.042	8.826	.000***
ด้านเจตคติต่อการเรียนภาษาจีน (X2)	.197	.041	4.842	.000***
ด้านความสนใจพิเศษ (X3)	.323	.031	10.257	.000***

R square = .870 F = 259.054 Sig = .000***

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ดังนั้น จึงสามารถสรุปได้ว่า ปัจจัยด้านแรงจูงใจภายในที่ต่างกัน มีผลต่อแรงจูงใจในการเรียนภาษาจีนตามความคิดเห็นของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นของโรงเรียนพณิชยการ จังหวัดชลบุรี แตกต่างกัน ได้ร้อยละ 87.00 (R square = .870) และสามารถเขียนสมการถดถอยได้ดังนี้

$$Y_{\text{แรงจูงใจในการเรียนภาษาจีน}} = .221 + .371(X1) + .197(X2) + .323(X3)$$

2.2 ปัจจัยด้านแรงจูงใจภายนอก ที่ต่างกัน มีผลต่อแรงจูงใจในการเรียนภาษาจีนตามความคิดเห็นของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น ในโรงเรียนพณิชยการ จังหวัดชลบุรี แตกต่างกันสามารถสรุปได้ว่า ปัจจัยด้านแรงจูงใจภายนอกที่ต่างกัน มีผลต่อแรงจูงใจในการเรียนภาษาจีนตามความคิดเห็นของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น ในโรงเรียนพณิชยการ แตกต่างกัน ด้านผู้อื่นด้านความก้าวหน้าที่จะได้รับจากการเรียน ด้านความประทับใจอันเกิดจากบุคลิกภาพของทั้งผู้สอนและผู้เรียน และด้านเครื่องล่อใจสู่ความสำเร็จต่อการเรียนภาษาจีน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์ความถดถอยเชิงพหุคูณ (Multiple Regression) เพื่อศึกษาปัจจัยด้านแรงจูงใจภายนอก กับ แรงจูงใจในการเรียนภาษาจีนตามความคิดเห็นของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนพนัสพิทยาคาร จังหวัดชลบุรี

(n=120)

แรงจูงใจภายนอกที่มีผลต่อแรงจูงใจในการเรียนภาษาจีน	B	SE	t	Sig.
ค่าคงที่ (constant)	.607	.099	6.119	.000***
ด้านผู้อื่นนอกเหนือจากผู้เรียน (X4)	.209	.024	8.733	.000***
ด้านความก้าวหน้าที่จะได้รับจากการเรียน (X5)	.203	.025	8.086	.000***
ด้านบุคลิกภาพ (X6)	.250	.028	9.007	.000***
ด้านเครื่องล่อใจสู่ความสำเร็จต่อการเรียนภาษาจีน (X7)	.215	.030	7.005	.000***

R square = .919 F = 324.288 Sig = .000***

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ดังนั้น จึงสามารถสรุปได้ว่า ปัจจัยด้านแรงจูงใจภายนอกที่ต่างกัน มีผลต่อแรงจูงใจในการเรียนภาษาจีนตามความคิดเห็นของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นของโรงเรียนพนัสพิทยาคาร จังหวัดชลบุรี แตกต่างกันได้ร้อยละ 91.90 (R square = .919) และสามารถเขียนสมการถดถอยได้ดังนี้

$$Y_{\text{แรงจูงใจในการเรียนภาษาจีน}} = .607 + .209(X_4) + .203(X_5) + .250(X_6) + .215(X_7)$$

อภิปรายผลการวิจัย

แรงจูงใจในการเรียนภาษาจีนของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น ในโรงเรียนพนัสพิทยาคาร จังหวัดชลบุรี พบว่า ภาพรวมของแรงจูงใจในการเรียนภาษาจีน โดยรวมอยู่ในระดับมาก ปัจจัยด้านแรงจูงใจภายในและภายนอกมีผลต่อแรงจูงใจในการเรียนภาษาจีนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ในโรงเรียนพนัสพิทยาคาร จังหวัดชลบุรี สามารถการอภิปรายผลการศึกษาดังนี้เป็นรายด้านดังนี้

1. ด้านความต้องการในการเรียนภาษาจีน พบว่า นักเรียนมีความต้องการที่อยากจะเรียนภาษาจีนให้เก่งและอยากเป็นนักเรียนในห้องเรียนพิเศษเอกภาษาจีน โดยที่การได้เรียนภาษาจีนกับครูเจ้าของภาษาเป็นความต้องการสูงสุดของนักเรียน เพราะครูเป็นเจ้าของภาษาและตัวแทนวัฒนธรรมของชาวจีนโดยตรง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของชวิตา พิศาลวัชรินทร์ และกษมา สุวรรณรักษ์ (2561) ที่ว่าแรงจูงใจในการเรียนภาษาต่างประเทศสำหรับผู้เรียนในระดับมัธยมศึกษา

ต้นนั้นมีความต้องการที่จะเรียนภาษานั้น ๆ ให้เก่งโดยต้องการเรียนกับครูเจ้าของภาษาซึ่งนอกจากเพื่อจะได้ฝึกทักษะในการใช้ภาษาอย่างจริงจังแล้วนั้นยังต้องการจะได้รับความรู้และประสบการณ์จากครูเจ้าของภาษาโดยตรงอีกด้วย

2. ด้านเจตคติต่อการเรียนภาษาจีน พบว่า นักเรียนภูมิใจมากที่สุดที่ได้เรียนภาษาจีนกับทีมครูทั้งชาวจีนและชาวไทยที่สอนดีกันทุกคน ทั้งนี้นอกจากจะสะท้อนถึงเจตคติที่สูงสุดในเรื่องของความภูมิใจที่มีต่อทั้งครูไทยและครูเจ้าของภาษาแล้วนั้นยังถือเป็นแรงผลักดันและแรงกระตุ้นให้นักเรียนยิ่งเกิดแรงจูงใจในเชิงบวกต่อการเรียนภาษาจีน โดยเฉพาะเมื่อได้เรียนกับครูที่ตนเองพอใจ ซึ่งสอดคล้องกับผลวิจัยของเต๋อนเจี๋ย เซียนชานาง และราชนก คงกล้า (2562) ที่ว่าเจตคติดีต่อการเรียนภาษาเกิดจากความรู้สึกศรัทธาและยอมรับในตัวครูผู้สอนว่านอกจากจะครูจะเป็นบุคคลที่น่าเคารพนับถือครูยังมีความสามารถถ่ายทอดความรู้ได้เป็นอย่างดีส่งผลให้นักเรียนมีเจตคติในเชิงบวกต่อทั้งครูและวิชาที่เรียน

3. ด้านความสนใจพิเศษในการเรียนภาษาจีน พบว่า นักเรียนมีความสนใจในเพลงจีน ภาพยนตร์จีน ดาราจีนประวัติศาสตร์จีน วัฒนธรรมจีน โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่ตัวภาษา ทั้งนี้ความสนใจพิเศษเหล่านี้ทำให้นักเรียนยิ่งสนใจและอยากจะทำเรียนภาษาจีนมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากปัจจัยทางด้านความสนใจพิเศษทางด้านภาษาและวัฒนธรรมซึ่งถือว่าเป็นปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อแรงจูงใจในการเรียนในภาษานั้น ๆ (สุกัลยา แฉล้ม และอัญชลี โตพิงพงค์, 2562; Luo, H. L. & Limpapath, P., 2016)

4. ด้านผู้อื่นนอกเหนือจากตัวผู้เรียนภาษาจีน พบว่า นักเรียนได้รับอิทธิพลจากการสนับสนุนจากครอบครัวและมีครูแนะนำให้เรียนภาษาจีน สอดคล้องกับงานวิจัยของ Imsa-ard, P. (2020) ที่ศึกษาการเรียนภาษาอังกฤษเป็นภาษาต่างประเทศ พบว่าผู้ปกครองเป็นปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อการเรียนภาษาโดยนักเรียนส่วนใหญ่ถึง 94.40% เชื่อว่าการเรียนภาษาอังกฤษเป็นเรื่องที่สำคัญซึ่งไม่ต่างกับแรงจูงใจในการเรียนภาษาจีนที่ส่วนใหญ่ผู้เรียนได้แรงจูงใจจากผู้ปกครองโดยผู้ปกครองมีบทบาทในการปลูกฝังให้ผู้เรียนขยันและหมั่นหาความรู้ทั้งจากในชั้นเรียนและนอกชั้นเรียนด้วยตนเองจากหลากหลายวิธีการและแหล่งข้อมูล (ชวิศา พิศาลวิชรินทร์ และกษมา สุวรรณรักษ์, 2561; แพรวา รัตนทยา, 2564)

5. ด้านความก้าวหน้าที่จะได้รับจากการเรียนภาษาจีน พบว่า นักเรียนมีเป้าหมายที่จะสอบผ่าน HSK (ระดับ 3) ซึ่งเป็นการวัดความสามารถทางภาษาจีน ทั้งนี้เพื่อจะได้เรียนภาษาจีนในระดับสูงขึ้น และไปเรียนต่อที่ประเทศจีนหรือทำงานที่ต้องใช้ภาษาจีนในอนาคต ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากความต้องการเรียนภาษาต่างประเทศเพื่อให้ได้งานที่ดีในอนาคตและเพื่อใช้ชีวิตและ

เรียนต่อในต่างประเทศเป็นแรงจูงใจที่ยิ่งใหญ่ (Addisu, S. G., 2020) ซึ่งยังสอดคล้องกับมิซิมะ คุมิ โกะ และมาซากิ โคจิ (2565) ที่พบว่า นักศึกษาที่เรียนภาษาญี่ปุ่นมีแรงจูงใจเกี่ยวกับอยากไปศึกษาต่อญี่ปุ่นและไปทำงานที่ญี่ปุ่นมากที่สุด

6. ด้านความประทับใจอันเกิดจากบุคลิกภาพของทั้งผู้สอนและผู้เรียนภาษาจีน พบว่า นักเรียนมีความคิดเห็นว่าตนเองเก่งภาษาจีนได้นั้นเพราะได้เรียนใน “ห้องเรียนพิเศษเอกภาษาจีน” กับครูผู้สอนที่เก่งและน่าเชื่อถืออันนั้นมีผลต่อแรงจูงใจในการเรียนภาษาที่สองของผู้เรียน ทั้งนี้รวมถึงบุคลิกลักษณะท่าทางและนิสัยของครูผู้สอนด้วย โดยหากครูผู้สอนมีบุคลิกภาพดี ถูกใจผู้เรียน ผู้เรียนก็ยังมีแรงใจจูงใจในการเรียนภาษาเพิ่มขึ้น (ชวลีวรรณ ปราณิธรรม, 2563)

7. ด้านเครื่องล่อใจสู่ความสำเร็จต่อการเรียนภาษาจีน พบว่า นักเรียนมีแรงจูงใจในการเรียนภาษาจีนจากปัจจัย “ห้องเรียนพิเศษเอกภาษาจีน” อยู่ในระดับสูงสุดนอกเหนือจากปัจจัยเครื่องล่อใจอื่น ๆ นั้นแสดงให้เห็นว่า นักเรียนพอใจโครงการ “ห้องเรียนพิเศษเอกภาษาจีน” ของโรงเรียนเป็นอย่างมาก สะท้อนให้เห็นถึงแนวทางการพัฒนาเยาวชนชาวไทยให้มีความรู้ด้านภาษาจีนที่โรงเรียนสามารถตอบสนองนโยบายกรอบความร่วมมือว่าด้วยการส่งเสริมความร่วมมือด้านการเรียนการสอนภาษาจีนระหว่างกระทรวงการอุดมศึกษาวิทยาศาสตร์วิจัยและนวัตกรรมกับกระทรวงศึกษาธิการแห่งสาธารณรัฐประชาชนจีน เพื่อยกระดับคุณภาพการเรียนการสอนภาษาจีนได้ตรงตามจิตความรู้สึกละและความต้องการในการเรียนภาษาจีนเป็นภาษาต่างประเทศของนักเรียน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2565)

องค์ความรู้ใหม่

จากการวิเคราะห์ปัจจัยด้านแรงจูงใจที่เกี่ยวกับครูเจ้าของภาษาและโครงการ “ห้องเรียนพิเศษเอกภาษาจีน” นั้นมีความคิดเห็นในระดับมากถึงมากที่สุด สะท้อนให้เห็นถึงโครงการ “ห้องเรียนพิเศษเอกภาษาจีน” และครูผู้สอนในโครงการตอบสนองความต้องการผู้เรียนในระดับสูงถึงสูงสุดเช่นกัน โดยโครงการนี้ภายใต้ข้อริเริ่ม “หนึ่งแถบหนึ่งเส้นทาง” ที่ได้รับความสนับสนุนนโยบายจากทั้งประเทศไทยและประเทศจีนนั้นสามารถพัฒนาทักษะและความสามารถในการใช้ภาษาจีนได้จริง ดังนั้นนักเรียนจึงมีความสุขและมีแรงจูงใจในเชิงบวกในการเรียนภาษาจีนมากขึ้นตามไปด้วย รวมไปถึงที่โรงเรียนพนัสพิทยาคารได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาลจีนในการส่งครูอาสาสมัครชาวจีนเข้ามาสอนภาษาจีนใน “ห้องเรียนพิเศษเอกภาษาจีน” ในทุก ๆ ปีให้กับนักเรียน ทั้งนี้เพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้และเข้าใจภาษาและวัฒนธรรมจีนอย่างเป็นระบบในทุก ๆ ด้าน

ข้อเสนอแนะ

จากผลการศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีผลต่อแรงจูงใจในการเรียนภาษาจีนของนักเรียนมัธยมศึกษาโรงเรียนพนัสพิทยาคาร จังหวัดชลบุรีนี้ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ตลอดจนข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. โรงเรียนในลักษณะเดียวกัน ระดับเดียวกันกับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นในโรงเรียนพนัสพิทยาคาร จังหวัดชลบุรี ควรพัฒนาโครงการห้องเรียนพิเศษเอกภาษาจีน เพื่อสนองแรงจูงใจและความต้องการของนักเรียนเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการเรียนภาษาจีนให้มีความสุขและมีประสิทธิภาพในเวลาเดียวกัน พร้อมทั้งสามารถพัฒนาตนเองสู่การเรียนรู้ การทำงานที่ใช้ภาษาจีนได้ในชีวิตจริง

2. โรงเรียนที่เปิดหลักสูตรภาษาจีนควรให้ความสำคัญกับครูเจ้าของภาษา เพื่อสร้างบรรยากาศการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ภาษาจีนในทุก ๆ ด้านกับทั้งครูไทยที่สอนภาษาจีนและนักเรียนอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลแก่นักเรียนอย่างแท้จริง เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ โรงเรียนยังควรกำหนดคุณลักษณะของครูสอนภาษาจีน ซึ่งครูที่สอนภาษาจีนควรมีบุคลิกภาพที่ดี น่าเชื่อถือ เพื่อช่วยให้นักเรียนเกิดแรงจูงใจการเรียนรู้ภาษาจีนและสร้างความมั่นใจในการเรียนรู้

3. ครูผู้สอนภาษาจีนควรเข้าใจความรู้พื้นฐานด้านประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของประเทศจีนโดยเฉพะความรู้ในด้านตัวภาษาจีน โดยนำเพลงจีนหรือภาพยนตร์จีนมาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอน เพื่อให้นักเรียนเกิดความสนใจกับวิธีการสอน และเรียนภาษาจีนมีประสิทธิภาพมากขึ้น

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. โรงเรียนที่มีโครงการห้องเรียนพิเศษเอกภาษาจีนควรนำข้อมูลที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้ไปบริหารจัดการการเรียนการสอนภาษาจีน โดยคำนึงถึงปัจจัยด้านแรงจูงใจทั้งภายในและภายนอกที่มีผลต่อการเรียนภาษาจีนของนักเรียน โดยสามารถใช้ปัจจัยด้านแรงจูงใจภายนอกผลักดันให้เป็นไปตามเป้าหมายสู่ความสำเร็จพร้อมทั้งกระตุ้นแรงจูงใจให้มากยิ่งขึ้นตามกันไป

2. ผลการศึกษาในครั้งนี้สามารถนำไปใช้กับโรงเรียนมัธยมศึกษาที่มีลักษณะใกล้เคียงกันได้ โดยไม่เฉพาะเจาะจงเพียงแค่ภาษาจีนเท่านั้น เพื่อพัฒนาการจัดการเรียนการสอนภาษาต่างประเทศต่าง ๆ ให้สอดคล้องกับความต้องการของนักเรียน ตลอดจนโรงเรียนสามารถประโยชน์ในการนำไปต่อยอดในอนาคต

3. ครูที่สอนภาษาจีนในประเทศไทยควรนำผลการวิจัยในครั้งนี้ไปใช้เป็นวิธีการที่ปรับปรุงการเรียนการสอนภาษาจีนให้ตรงกับความต้องการของนักเรียน โดยเลือกหรือจัดทำเนื้อหาการจัดการเรียนการสอนวิชาภาษาจีนให้นักเรียนมีความกระตือรือร้นสนุกสนานพอใจและภูมิใจในการเรียนภาษาจีน

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงการต่างประเทศ. (2565). *ถ้อยแถลงร่วมระหว่างราชอาณาจักรไทยกับสาธารณรัฐประชาชนจีน ว่าด้วย การดำเนินการเพื่อมุ่งสู่การเป็นประชาคมที่มีอนาคตร่วมกันไทย-จีน เพื่อนำไปสู่ความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืนยิ่งขึ้น*. เข้าถึงได้จาก <http://www.mfa.go.th/th/content/thchnjointstatement19112565?Cate=5d5bcb4e15e39c306000683b>
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2561). *ห้องเรียนภาษาจีน*. เข้าถึงได้จาก <https://www.moe.go.th/ห้องเรียนภาษาจีน-3/>
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2565). *มติ ครม. เห็นชอบกรอบความร่วมมือด้านการเรียนการสอนภาษาจีน*. เข้าถึงได้จาก <https://www.moe.go.th/มติ-ครม-เห็นชอบสอนภาษาจีน/>
- จิรนนท์ สิริจำลองวงศ์. (2562). *ยุทธศาสตร์หนึ่งแถบหนึ่งเส้นทาง ที่ส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างประเทศจีนและไทยด้านเศรษฐกิจ*. (สารนิพนธ์อักษรศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาเอเชียศึกษา). คณะอักษรศาสตร์ : มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ฉิน ชงหลิง และเพ็ญพิสุทธิ์ สีกาแก้ว. (2565). *ยุทธศาสตร์ BRI กับนโยบายการพัฒนาบุคลากรผู้เชี่ยวชาญด้านภาษาไทยในประเทศจีน*. เข้าถึงได้จาก <https://www.dpu.ac.th/dpurdi/analysis/32>
- ชวิตา พิศาลวัชรินทร์ และกษมา สุวรรณรักษ์. (2561). *การศึกษาแรงจูงใจของผู้เรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายในการเรียนภาษาอังกฤษที่โรงเรียนกวดวิชา*. *วารสารสุทธิปริทัศน์*, 34(110), 90-102.
- ชุลีวรรณ ปราณิธรรม. (2563). *แรงจูงใจในการเรียนภาษาเยอรมันของนักศึกษาวิทยาลัยนานาชาติการท่องเที่ยว*. (รายงานการวิจัย). สุราษฎร์ธานี : มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี.
- เดือนใจ เขียนชานาจ และอุราชนก คงกล้า. (2562). *ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษา เขต 8*. *Mahamakut Graduate School Journal*, 17(1), 223-235.

- บัลลังก์ โรหิตเสถียร. (2565). *มติ ครม.เห็นชอบกรอบความร่วมมือด้านการเรียนการสอนภาษาจีน*. เข้าถึงได้จาก <https://moe360.blog/2022/04/12/cabinet-resolution-chinese-lang/>
- แพรวา รัตนทยา. (2564). แรงจูงใจและกลวิธีการเรียนภาษาจีนของนักศึกษามหาวิทยาลัยแม่โจ้. *วารสารการจัดการและพัฒนาท้องถิ่น*, 1(1), 1-9.
- มิชิมา คุมิโกะ และมาซากิ โคจิ. (2565). การศึกษาแรงจูงใจและความวิตกกังวลที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ด้านภาษาของผู้เรียนภาษาญี่ปุ่น : กรณีศึกษานักศึกษาหลักสูตรภาษาญี่ปุ่นและการสื่อสารมหาวิทยาลัยอุบลราชธานี. *Journal of Roi Kaensarn Academi*, 8(3), 296-311.
- โรงเรียนพนัสพิทยาคาร. (2563). *ประกาศโรงเรียนพนัสพิทยาคาร จังหวัดชลบุรี เรื่อง การรับสมัครนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ประเภทห้องเรียนพิเศษของโรงเรียนพนัสพิทยาคาร ปีการศึกษา 2563*. เข้าถึงได้จาก <https://drive.google.com/file/d/1AUHdgKq4kv3geyu6GEIrrSeLtGd/view>
- ศิริมา ปุรินทรภิบาล. (2560). แรงจูงใจในการเรียนภาษาฝรั่งเศสของนักเรียน แผนการเรียนภาษาฝรั่งเศสในโรงเรียนมัธยมศึกษาใน 14 จังหวัดภาคใต้. *วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 25(48), 214-226.
- สถาบันขงจื่อเส้นทางสายไหมทางทะเล. (2019). “สถาบันขงจื่อเส้นทางสายไหมทางทะเล” จัดอบรม “ภาษาจีน+เทคนิค” บ่อนบุคลากรให้ไทยต่อเนื่อง. เข้าถึงได้จาก <https://thai.cri.cn/20190703/28d9fd07-b0f0-71d0-9a6c-19f4c9c69754.html>
- สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ. (2561). *ความริเริ่ม แลกเปลี่ยนธุรกิจและเส้นทางสายไหมยุคใหม่ : สู่การพัฒนาาร่วมกัน*. กรุงเทพฯ : ศูนย์ประชุมบางกอกคอนเวนชันเซ็นเตอร์ เซ็นทรัลเวิลด์.
- สุกัลยา แฉล้ม และอัญชลี โตพึงพงศ์. (2562). แรงจูงใจในการเรียนของนักศึกษามหาวิทยาลัยขอนแก่นที่เรียนภาษาเยอรมัน. *วารสารภาษาศาสตร์และวัฒนธรรม*, 8(1), 80-92.
- เสาวลักษณ์ สุขสังข์ และคณิศร ณะวิทย์. (2563). *ภาษาจีนกับการรองรับฐานการผลิตจากบริษัทนักลงทุนของจีนภายใต้นโยบาย“หนึ่งแถบหนึ่งเส้นทาง”*. เข้าถึงได้จาก http://www.thai-explore.net/search_detail/result/10419

- แอนนี คำสร้อย. (2565). การ “ก้าวออกไป” ของอาชีวศึกษาจีนกับรูปแบบความร่วมมือในการพัฒนากำลังคนในต่างประเทศ กรณีศึกษาศูนย์ปฏิบัติการเทคโนโลยี และนวัตกรรม ลูปิ่น. *วารสารศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต*, 18(2), 9-26.
- Addisu, S. G. (2020). Factors affecting the attitudes of students towards learning English as a foreign language. *Cogent Education*, 7(1), 1-37.
- Best, J. W. (1986). *Research in Education*. (5th ed.). New Jersey : Prentice Hall, Inc.
- Imsa-ard, P. (2020). Motivation and attitudes towards English language learning in Thailand: a large-scale survey of secondary school students. *Reflections*, 27(2), 140-158.
- Leard Dissertation. (2023). *Total population sampling*. Retrieved from <https://dissertation.laerd.com/total-population-sampling.php>
- Luo, H. L. & Limpapath, P. (2016). Attitudes towards Chinese language learning: a case of Thai senior high school students at a private school in Bangkok. *Bu Academic Review*, 15(2), 103-112.
- Moore, K. D. (2009). *Effective instructional strategies: from theory to practice*. United States of America : Sage Publications.
- Walker, C. O., Greene, B. A. & Mansell, R. A. (2007). Identification with academics, intrinsic/extrinsic motivation, and self-efficacy as predictors of cognitive engagement. *Learning and Individual Differences*, 16, 1-12.

แนวทางการบริหารสมรรถนะครูด้านการใช้เทคโนโลยีในการจัดการเรียนการสอน โรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 31 จังหวัดเชียงใหม่

Guidelines for Teacher Competency Management in Using Technology for
Teaching and Learning at Rajapranugroh 31 School, Chiang Mai Province

วรวุฒิ อรชุน¹ พระมหาสกุล มหาวิโร² และชาลี ภัคดี³

Worawoot Orachoon, Phramaha Sakun Mahaviro and Chalee Pakdee

Received: May 28, 2022

Revised: September 05, 2023

Accepted: September 07, 2023

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัจจุบันการบริหารสมรรถนะครูด้านการใช้เทคโนโลยีในการจัดการเรียนการสอน โรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 31 จังหวัดเชียงใหม่ และ 2) ศึกษาแนวทางการบริหารสมรรถนะครูด้านการใช้เทคโนโลยีในการจัดการเรียนการสอน โรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 31 จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้ให้ข้อมูลหลักจำนวน 10 คน ประกอบด้วย ผู้อำนวยการ 1 คน รองผู้อำนวยการ 1 คน ครูและบุคลากร 8 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง และแนวคำถามการสนทนากลุ่มโดยใช้แนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบ PDCA MODEL มี 4 ขั้นตอน คือ ด้านการวางแผน ด้านการดำเนินงาน ด้านการกำกับติดตาม และ ด้านวัดผลและประเมิน ผลการวิจัย พบว่า 1) สภาพปัจจุบันการบริหารสมรรถนะครูด้านการใช้เทคโนโลยีในการจัดการเรียนการสอน โรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 31 จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า 1) ผู้บริหารควรกำหนดนโยบายให้ชัดเจนในการพัฒนาครูอย่างเป็นขั้นตอน ทั้งระบบและเน้นการทำงานเป็นทีม ผู้บริหาร ควรส่งเสริม ให้ครูสามารถพัฒนาการใช้เทคโนโลยีในการจัดการเรียนการสอนอย่างต่อเนื่องเป็นระบบ ครูจะต้องตระหนักและเห็นความสำคัญของการ

¹⁻³ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย; Mahamakut Buddhist University

Corresponding author, e-mail: wootdy58741227@gmail.com

พัฒนาสมรรถนะครูด้านการใช้งานเทคโนโลยี และ 2) แนวทางการบริหารสมรรถนะครูด้านการใช้เทคโนโลยีในการจัดการเรียนการสอน โรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 31 จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า 2.1) มีการวางแผนงานและวิธีดำเนินงานในการพัฒนาสมรรถนะครูด้านการใช้เทคโนโลยีในการจัดการเรียนการสอนร่วมกัน 2.2) ดำเนินการตามแผนการที่ได้วางแผนไว้ตามแผนงานที่ได้วางไว้ 2.3) หลังจากมีดำเนินงานไปสักระยะ ต้องมีการตรวจสอบความคืบหน้าในการดำเนินงาน และ 2.4) มีการวัดและประเมินผลการพัฒนาสมรรถนะครูด้านการใช้เทคโนโลยีในการจัดการเรียนการสอน

คำสำคัญ: แนวทาง, สมรรถนะครู, เทคโนโลยี, การจัดการเรียนการสอน

Abstract

The objectives of this research article were 1) to study the current situation of teacher competency management in using technology for teaching and learning at Rajapranugroh 31 School, Chiang Mai Province; and 2) to study guidelines for teacher competency management in using technology for teaching and learning at Rajapranugroh 31 School, Chiang Mai Province. This was a qualitative research. There were 10 key informants consisting of 1 director, 1 deputy director, 8 teachers and personnel. The research instrument was a semi-structured interview form and group discussion questions using the PDCA MODEL concept, which had 4 steps: planning aspect, operational aspect, supervision aspect and monitoring aspect and measurement and evaluation aspect. The results of the research found that 1) the current situation of teacher competency management in using technology for teaching and learning at Rajapranugroh 31 School, Chiang Mai Province found that 1) administrators should set clear policies for developing teachers step by step throughout the system and emphasize teamwork. Administrators should encourage teachers to be able to develop the use of technology in teaching and learning continuously and systematically. Teachers must be aware and see the importance of developing teacher competencies in using technology; and 2) guidelines for managing teacher competency in using technology for teaching and learning at Rajapranugroh 31 School, Chiang Mai Province found that 2.1) there was a work plan and operating

methods for developing teachers competence in using technology to organize teaching together; 2.2) carrying out the plan that has been planned; 2.3) after operating for a while, operational progress must be monitored; and 2.4) there must be a measurement and evaluation of the development of teacher competencies in using technology for teaching and learning.

Keywords: Guidelines, Teacher Competencies, Technology, Teaching and Learning Management

บทนำ

การพัฒนาคุณภาพครู และการพัฒนาคุณภาพการศึกษาเป็นเป้าหมายของการจัดการศึกษาในทุกกระดับและทุกระบบ หน่วยงานทางการศึกษา ผู้บริหาร ครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษาที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาต่างปฏิบัติหน้าที่ของตน เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพ มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์อันแสดงถึงคุณภาพของการศึกษา เพื่อผู้เรียนจะเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศชาติให้เจริญก้าวหน้า แต่ผลการจัดการศึกษาที่ผ่านมากลับไม่บรรลุผลดังที่คาดหวัง (สถาบันพัฒนาครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา, 2546) ผลการประเมินด้านผู้เรียน ในช่วงสองทศวรรษที่ผ่านมา ทุกประเทศทั่วโลกได้ริเริ่มและดำเนินการปรับและพัฒนาระบบการจัดการศึกษาใหม่ ที่เรียกว่าการปฏิรูปการศึกษา (Educational Reformation) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาการจัดการศึกษาให้มีประสิทธิภาพ มีคุณภาพมาตรฐาน สามารถผลิตกำลังคนที่มีคุณภาพสู่สังคมแห่งการเรียนรู้ (Learning Society) ครูเป็นบุคคลสำคัญในกระบวนการปฏิรูปการศึกษา เพราะว่าครูเป็นกลุ่มบุคคลด่านหน้าและเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน และเนื่องจากสภาพสังคมมีการเปลี่ยนแปลง จึงมีความจำเป็นที่ต้องมีการพัฒนาครูและเตรียมครูที่จะเข้าสู่วิชาชีพให้มีสมรรถนะสูง เพราะครูต้องพัฒนาผู้เรียนให้สามารถเผชิญสถานการณ์ต่าง ๆ ได้ทั้งในปัจจุบันและอนาคต ดังนั้นการศึกษาและพัฒนาครูเพื่อเพิ่มสมรรถนะทางวิชาชีพให้เกิดขึ้นจึงมีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งที่จะสร้างครูให้บังเกิดศักยภาพทางสมรรถนะที่สูงก้าวสู่ความเป็นครูมืออาชีพ (Professional Teacher) (สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, 2563)

แนวคิดการพัฒนาคุณภาพครูที่น่าสนใจและเหมาะสมกับยุคปัจจุบันซึ่งเป็นยุคแห่งความก้าวหน้าของเทคโนโลยีสารสนเทศ และอยู่ในช่วงของการแพร่ระบาดของไวรัส COVID 2019 ได้มีนโยบายจากกระทรวงศึกษาธิการให้จัดการเรียนการสอนในรูปแบบออนไลน์เพื่อลดการระบาดของเชื้อไวรัสดังกล่าว แนวคิดในการพัฒนาสมรรถนะครูในการจัดการเรียนการสอนก็คือ การพัฒนารูปแบบการพัฒนาสมรรถนะครูในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 (พีระวัตร จันทกุล และฉลอง ชาตรุประชีวิน, 2560) ซึ่งมีการพัฒนา สมรรถนะครูในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร เพื่อจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 องค์ประกอบ ได้แก่ องค์ประกอบที่ 1 คือสมรรถนะครู ในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารประกอบด้วย ด้านความรู้ Knowledge (K) ด้านทักษะ Skill (S) ด้านคุณลักษณะ Attributes (A) องค์ประกอบที่ 2 คือ แนวทางการพัฒนาสมรรถนะครู ประกอบด้วย การฝึกอบรม (Training) การเรียนรู้ด้วยตนเอง (Self-Study) การดูงานนอกสถานที่ (Field Trip) การสอนงาน (Coaching) การเรียนรู้จากผู้เชี่ยวชาญ (Expert) การเรียนรู้จากพี่เลี้ยง (Mentoring) ชุมชนแห่งการเรียนรู้ (Professional Learning Community : PLC) องค์ประกอบที่ 3 คือ กระบวนการพัฒนาสมรรถนะครู ประกอบด้วย ขั้นที่ 1 การกำหนดความต้องการพัฒนา ขั้นที่ 2 การวางแผนการพัฒนา ขั้นที่ 3 การเลือกแนวทางในการพัฒนา ขั้นที่ 4 การดำเนินการพัฒนา ขั้นที่ 5 การกำกับติดตามและประเมินผลกระบวนการพัฒนา และ แนวทางการส่งเสริมและพัฒนาสมรรถนะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารของครู

โรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 31 จังหวัดเชียงใหม่ เป็นอีกโรงเรียนหนึ่งที่ต้องปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ปัจจุบันคือการแพร่ระบาดของไวรัสโคโรน่า 2019 จึงต้องปรับตัวในการเรียนการสอนเป็นระบบออนไลน์ โรงเรียนแห่งนี้เป็นสถานศึกษาประเภทอยู่ประจำ สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการดำเนินงานภายใต้การประสานงานระหว่างมูลนิธิราชประชานุเคราะห์ในพระบรมราชูปถัมภ์กับสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ เปิดรับนักเรียนด้อยโอกาสทางการศึกษา ประเภทเด็กยากจนมากเป็นพิเศษ อยู่ในพื้นที่ห่างไกลจากสถานศึกษา เด็กกำพร้าบิดา มารดา เด็กที่อยู่ในครอบครัวที่แตกแยก ไม่มีผู้อุปการะเลี้ยงดู เข้ามาอยู่ประจำในโรงเรียน จัดการเรียนการสอนในระดับการศึกษาภาคบังคับ และการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในปีการศึกษา 2563 มีห้องเรียนตามแผนการรับนักเรียน รวมจำนวน 30 ห้องเรียน มีนักเรียน จำนวน 917 คน โรงเรียนได้ มีแผนปฏิบัติการประจำปีในปี 2564 ในตัวชี้วัดความสำเร็จ ข้อที่ 25 ครูร้อยละ 100 ใช้สื่อและเทคโนโลยีที่เหมาะสมผนวกกับการนำบริบทและภูมิปัญญาของท้องถิ่นมาบูรณาการ

ในการจัดการเรียนรู้จากรายงานผลการปฏิบัติงาน (SAR) (โรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 31 จังหวัดเชียงใหม่, 2563) พบว่า 1) ครูผู้สอนส่วนใหญ่มีสมรรถนะด้านการใช้เทคโนโลยีในการจัดการเรียนการสอนยังไม่มากพอ ในการนำมาจัดการเรียนการสอน ส่งผลกระทบต่อการจัดการเรียนการสอน และตัวชี้วัดความสำเร็จของโรงเรียนที่วางเป้าหมายไว้ 2) โรงเรียนยังไม่มีแนวทางพัฒนาสมรรถนะครูด้านการใช้เทคโนโลยีในการจัดการเรียนการสอน

จากเหตุผลดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาวิจัยเรื่องแนวทางบริหารสมรรถนะครูด้านการใช้เทคโนโลยีในการจัดการเรียนการสอน โรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 31 จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อนำข้อมูลที่ได้ใช้เป็นแนวทางพัฒนาสมรรถนะครูด้านการใช้เทคโนโลยีในการจัดการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพ เพื่อยกระดับศักยภาพของครูในการใช้เทคโนโลยี เป็นการพัฒนาการเรียนรู้ของนักเรียนด้วย

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันการบริหารสมรรถนะครูด้านการใช้ในการจัดการเรียนการสอนโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 31 จังหวัดเชียงใหม่
2. เพื่อศึกษาแนวทางการบริหารสมรรถนะครูด้านการใช้ในการจัดการเรียนการสอนโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 31 จังหวัดเชียงใหม่

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวินิจฉัยเรื่องการบริหารสมรรถนะครูด้านการใช้เทคโนโลยีในการจัดการเรียนการสอน โรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 31 จังหวัดเชียงใหม่ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักในการวิจัยครั้งนี้มีความเกี่ยวข้องกับการบริหารสมรรถนะครูด้านการใช้ในการจัดการเรียนการสอนโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 31 จังหวัดเชียงใหม่ ผู้วิจัยจึงได้คัดเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักในการวิจัย โดยคัดเลือกจากตัวบุคคลที่สามารถเป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) แบ่งเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi Structure Interview) จำนวน 10 คน โดยเป็นการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) และกลุ่มสนทนา (Focus Group Discussion) จำนวน 11 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลแบ่งเป็น 3 ประเภท ได้แก่

1. แบบวิเคราะห์เนื้อหาการศึกษาเอกสารทางวิชาการ เป็นกรอบการศึกษาเอกสารโดยผู้วิจัยศึกษาเกี่ยวกับชนิดของเอกสาร บทความ รายงานการวิจัย ตำรา รายงาน คู่มือ เอกสารต่าง ๆ

2. แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง เป็นการสัมภาษณ์แบบเปิดกว้างสำหรับข้อมูลที่หลากหลาย แบบไม่เป็นทางการ ไม่จำกัดคำตอบ ไม่เคร่งครัด ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

3. แบบสนทนากลุ่ม เป็นประเด็นคำถามในการสนทนากลุ่มที่ได้มาจากการวิเคราะห์ข้อมูลการสัมภาษณ์สภาพปัจจุบันการบริหารสมรรถนะครูด้านการใช้เทคโนโลยีในการจัดการเรียนการสอน เพื่อขอคำแนะนำและวิธีการแก้ปัญหาโดยใช้การสนทนากลุ่ม แล้วนำข้อเสนอแนะและวิธีการแก้ปัญหาจากผู้ร่วมสนทนากลุ่มมาวิเคราะห์เพื่อหาแนวทางการบริหารสมรรถนะครูด้านการใช้เทคโนโลยีในการจัดการเรียนการสอนการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้นำข้อมูลมาวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาวิจัย ได้แก่ วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง โดยสรุปเขียนแบบบรรยายพรรณนา และการวิเคราะห์ผลของการสนทนา โดยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) นำผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้มาเขียนสรุปแบบบรรยายพรรณนา

สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัยเรื่องแนวทางการบริหารสมรรถนะครูด้านการใช้เทคโนโลยีในการจัดการเรียนการสอน โรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 31 จังหวัดเชียงใหม่ ผู้วิจัยสามารถสรุปผลการวิจัยได้ตามวัตถุประสงค์การวิจัยดังนี้

1. การศึกษาสภาพปัจจุบัน ในด้านการใช้เทคโนโลยีในการจัดการเรียนการสอนโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 31 จังหวัดเชียงใหม่ โดยขอบข่ายของแนวคิดบริหารเกี่ยวกับรูปแบบ PDCA MODEL คือ การวางแผนงาน และกำหนดวิธีการ (Planning) การลงมือปฏิบัติ (Do) การตรวจสอบ (Check) การพัฒนาสมรรถนะครูในการใช้เทคโนโลยีในการจัดการเรียนการสอนนั้นจะมีปัจจัยในการพัฒนาสมรรถนะครูในการใช้เทคโนโลยีในการจัดการเรียนการสอนอยู่ 3 ข้อ 1.1 ผู้บริหารควรกำหนดนโยบายและขอบข่ายงานให้ชัดเจนในการพัฒนาครูอย่างเป็นขั้นตอนทั้งระบบและเน้นการทำงานเป็นทีม 1.2 ผู้บริหารควรส่งเสริมให้ครูสามารถพัฒนาการใช้เทคโนโลยีในการจัดการเรียนการสอนอย่างต่อเนื่องเป็นระบบ ให้ตรงกับความต้องการของครู และตรงกับสภาพการณ์ปัจจุบันที่เหมาะสมกับบริบทโรงเรียน และ 1.3 ครูจะต้องตระหนักและเห็นความสำคัญของการพัฒนาสมรรถนะครูด้านการใช้งานเทคโนโลยี ตามกรอบการพัฒนาสมรรถนะครู Competency -Based Learning : CBL

2. แนวทางการบริหารสมรรถนะครูในด้านการใช้เทคโนโลยีในการจัดการเรียนการสอนโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 31 จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า

2.1 ด้านการวางแผน และกำหนดวิธีการ ประกอบด้วย 1) การประชุมเพื่อร่วมกันวางแผนในการวางแผนแนวทางการบริหารสมรรถนะครูในด้านการใช้เทคโนโลยีในการจัดการเรียนการสอน 2) การกำหนดนโยบายในการพัฒนาสมรรถนะครูด้านการใช้เทคโนโลยีในการจัดการเรียนการสอน 3) วางแผนแนวทางในการประเมินความรู้ความสามารถของครูผู้ในการใช้สื่อเทคโนโลยีในการจัดการเรียนการสอน

2.2 ด้านการดำเนินงาน ประกอบด้วย 1) จัดทำโครงการพัฒนาสมรรถนะครูในการใช้เทคโนโลยีในการจัดการเรียนการสอน 2) จัดทำโครงการงบประมาณในการจัดซื้อวัสดุอุปกรณ์ในการดำเนินงาน 3) จัดทำหลักสูตรในการพัฒนาครูด้านการใช้เทคโนโลยีในการจัดการเรียนการสอนให้ตรงกับจุดที่ต้องการพัฒนา

2.3 ด้านการกำกับติดตาม ประกอบด้วย 1) การติดตามผลการดำเนินงานเมื่อเริ่มดำเนินโครงการได้สักระยะหนึ่งว่ามีปัญหาหรืออุปสรรคใดที่จะต้องแก้ไขบ้าง 2) มีการดูแลช่วยเหลือในการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง 3) กิจกรรมกำกับติดตามผลการดำเนินงานระยะยาวเพื่อเก็บปัญหาและข้อผิดพลาดมาปรับปรุงแก้ไขในการดำเนินงาน

2.4 ด้านวัดผลและประเมิน ประกอบด้วย 1) ให้มีการวัดผลประเมินผลการดำเนินงานในการพัฒนาสมรรถนะครูด้านการใช้เทคโนโลยีในการจัดการเรียนการสอน 2) จัดให้มีการวัดผลประเมินผลสื่อเทคโนโลยีที่นำมาจัดการเรียนการสอน 3) จัดทำโครงการเพื่อพัฒนาสื่อเทคโนโลยีในการจัดการเรียนการสอน

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยเรื่องแนวทางการบริหารสมรรถนะครูด้านการใช้เทคโนโลยีในการจัดการเรียนการสอน โรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 31 จังหวัดเชียงใหม่ ผู้วิจัยขอเสนอผลการวิจัยเพื่อการอภิปรายดังนี้

1. ปัญหาของผู้บริหารเกี่ยวกับการกำหนดนโยบายและขอบข่ายงานให้ชัดเจนในการพัฒนาครูอย่างเป็นขั้นตอนทั้งระบบและเน้นการทำงานเป็นทีม พบว่า ปัญหาด้านบริหารเกี่ยวกับการกำหนดนโยบายและขอบข่ายงานให้ชัดเจนในการพัฒนาครูอย่างเป็นขั้นตอนทั้งระบบในการบริหาร จัดการ เทคโนโลยีกับบุคลากร ในการบริหารจัดการมีจุดอ่อนที่พบดังนี้ 1) ด้านบุคลากรบุคลากรไม่มีความถนัดในการใช้สื่อเทคโนโลยีในการจัดการเรียนการสอน ครูยังขาดความรู้ความเข้าใจการออกแบบสื่อเทคโนโลยีในการเรียนการสอนที่มีหลากหลายรูปแบบ และแนวคิดที่สามารถเลือกใช้ได้หรือนำมาออกแบบสื่อเทคโนโลยีในการจัดการเรียนการสอนด้วยตนเอง ทั้งยังต้องปฏิบัติงานอื่นอีกหลายด้าน ทำ

ให้ปฏิบัติการสอนได้ไม่เต็มที่ 2) ด้านการวางแผนที่จะส่งเสริมพัฒนาสมรรถนะครูด้านใช้เทคโนโลยีในการจัดการเรียนการสอน ขาดการวางแผนและแนวทางที่ชัดเจนในการดำเนินการ จากผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของศิริพร จิตอารีย์ (2549) พบว่า บุคลากรมีน้อย ไม่เพียงพอ ยังไม่เข้าใจการดำเนินงานและบุคลากรขาดความรู้ความเข้าใจในการปฏิบัติงาน ผู้รับผิดชอบโครงการขาดการประสานงานกับชุมชนและเผยแพร่การใช้แหล่งเรียนรู้ให้กับชุมชน นอกจากนี้งานวิจัยของอรุณพล เชาว์ประยูร (2551) พบว่า บุคลากรในสถานศึกษาไม่ได้ดำเนินการจัดทำแผนการใช้แหล่งเรียนรู้ตามหลักสูตรและแนวทางปฏิบัติในการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ และสอดคล้องงานวิจัยของชวณพิศ พร้อมสุข (2559) พบว่า ด้านการวางแผนการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ภายในสถานศึกษา ควรมีการวางแผนพัฒนาครูให้มีบทบาทหน้าที่ในการจัดการแหล่งเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพ จัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้แหล่งเรียนรู้ ที่หลากหลาย บรรยากาศและสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ และมีกระบวนการเรียนรู้โดยเน้นผู้เรียน เป็นสำคัญให้เต็มศักยภาพ การใช้สื่ออุปกรณ์ นวัตกรรม เทคโนโลยี แหล่งเรียนรู้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด โดยให้ผู้ปกครองได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาด้านการดำเนินงานบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ภายในสถานศึกษา ควรจัดอบรมเชิงปฏิบัติการด้านการพัฒนาทักษะการสอน และปรับเปลี่ยนกระบวนการทัศนในการจัดการเรียนรู้วิธีใหม่แก่ผู้เรียน มีรายวิชา/กิจกรรมที่หลากหลาย จัดหาหรือสร้างแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย จัดให้ครูมีเวลาปฏิบัติงานด้านการพัฒนาการเรียนการสอนอย่างเต็มที่ สร้างบรรยากาศแห่งการเรียนรู้ให้บุคลากรเกิดการใฝ่รู้ จัดหาสื่อ วัสดุอุปกรณ์ ทั้งที่เป็นเทคโนโลยีและสื่ออื่น ๆ ให้พร้อมและกระตุ้นให้ครูใช้ประโยชน์จากสื่อเหล่านี้ เพื่อพัฒนาคุณภาพ การคิดวิเคราะห์ของนักเรียน และสอดคล้องกับงานวิจัยของกัลยากร น้อยพญา (2552) ปัญหาอุปสรรคในการบริหารใช้แหล่งเรียนรู้ พบว่า โรงเรียนไม่มีการวางแผนกำหนดนโยบายและเป้าหมายอย่างเป็นรูปธรรม ครูผู้สอนมีความรู้ ความเข้าใจไม่ชัดเจน และไม่ตรงกัน งบประมาณไม่เพียงพอ ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมน้อยกว่าที่ควรจะเป็น การกำหนดหน้าที่ผู้รับผิดชอบไม่ชัดเจน การประชาสัมพันธ์ไม่ทั่วถึง การติดตามประเมินผลไม่ต่อเนื่อง ทั้งขาดการสร้างขวัญกำลังใจครูผู้สอน มีการถ่ายทอดความรู้จากวิทยากรท้องถิ่น นโยบายไม่ชัดเจน ขาดการกำหนดเป้าหมายในการใช้แหล่งเรียนรู้ครูผู้สอนทำงานไม่ต่อเนื่อง งบประมาณในส่วนค่าตอบแทนใช้สอยแก่วิทยากร บุคคลภายนอกไม่เพียงพอ แนวทางการบริหารการใช้แหล่งเรียนรู้ได้ ให้ข้อเสนอแนะว่า กำหนดแผนการปฏิบัติการ/โครงการให้ชัดเจน วางแผนการจัดสรรงบประมาณ ประชาสัมพันธ์การใช้แหล่งเรียนรู้ กำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบ มีการตรวจสอบและประเมินผล อย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง จัดทำแผนปฏิบัติการ/โครงการ โดยยึดนโยบาย จากผลการวิจัยครั้งนี้และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องแสดงให้เห็นว่า ปัญหาบุคลากรในสถานศึกษาถ้ากลายเป็นจุดอ่อนแล้ว ก็จะทำให้ระบบการบริหารของโรงเรียนส่วนอื่น ๆ ลดประสิทธิภาพลงไปด้วย

2. ด้านแนวทางดำเนินการพัฒนาบุคลากร พบว่า แนวทางในการพัฒนาบุคลากรด้านการใช้เทคโนโลยีในการจัดการเรียนการสอนซึ่งมีแนวทางแก้ปัญหาดังต่อไปนี้ 1) โครงการพัฒนาศักยภาพครูและบุคลากรด้านการใช้เทคโนโลยีในการจัดการเรียนการสอน ประกอบด้วยกิจกรรมต่าง ๆ ดังนี้ กิจกรรมอบรมเชิงปฏิบัติการการใช้เทคโนโลยีเพื่อการจัดการเรียนการสอน กิจกรรมการสร้างสื่อนวัตกรรมและเทคโนโลยี กิจกรรมอบรมเชิงปฏิบัติการจัดการเรียนการสอนแบบออนไลน์ กิจกรรมอบรมวิธีการปฏิบัติเป็นเลิศ (Best Practice) และ การใช้เทคโนโลยีในการจัดการเรียนการสอน 2) โครงการพัฒนาครูผู้ครุ่มืออาชีพ ประกอบด้วยกิจกรรมต่าง ๆ ดังนี้ กิจกรรมอบรมการวิจัยในชั้นเรียน การสร้างสื่อนวัตกรรมและเทคโนโลยีการทำวิธีการปฏิบัติเป็นเลิศ (Best Practice) และ การใช้เทคโนโลยีในการจัดการเรียนการสอน กิจกรรมอบรมเชิงปฏิบัติการในการออกแบบการเรียนรู้โดยใช้เทคโนโลยี กิจกรรมอบรมเชิงปฏิบัติการการวัดและประเมินผลสื่อเทคโนโลยีในการจัดการเรียนการสอน แนวทางดังกล่าวควรที่ผู้บริหารจะได้นำขั้นตอนการดำเนินการแก้ปัญหาข้างต้นไปพิจารณาและประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการตามความเหมาะสมต่อไป ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของไพวรรณ คำดี และคณะ (2551) พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอน สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองคาย เขต 2 มีทัศนคติต่อการปฏิบัติงานของครูผู้สอน ตามเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพครูทั้งโดยรวม และรายด้านทุกด้าน อยู่ในระดับมาก จากงานวิจัยดังกล่าวเป็นของผู้บริหารที่มีต่อการปฏิบัติงานของบุคลากรที่ต้องการให้เกิดการพัฒนา นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของฤตินันท์ สมุทร์ทัย (2556) พบว่า องค์ประกอบของหลักสูตรการผลิตครูสำหรับศตวรรษที่ 21 ควรมี 5องค์ประกอบ คือ 1) ความสามารถพื้นฐานทางจริยธรรม (Ethical Underpinning) 2) ความรู้ที่จำเป็น สำหรับการดำรงชีวิต (Knowledge) 3) ความสามารถในการคิด (Thinking) 4) ความสามารถในการเป็นผู้นำ (Leadership) 5) สมรรถนะที่จำเป็นในการประกอบวิชาชีพครู (Competency) ซึ่งผลการวิจัยดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงภาพรวมของการพัฒนาด้านบุคลากรเป็นการเฉพาะ นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของชนกพร ไตรรัตน์ มณีโชติ (2555) พบว่า ควรมีการปฏิบัติกิจกรรมทางวิชาการที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาวิชาชีพครูอยู่เสมอ ขณะที่โชติ แยมแสง (2557) พบว่า ลักษณะผู้ประกอบวิชาชีพครูที่มี เพศ อายุ วุฒิการศึกษา เกรดเฉลี่ยระดับชั้นที่สอน โรงเรียน สังกัดที่แตกต่างกัน มีสาระความรู้และสมรรถนะตามมาตรฐานความรู้ผู้ประกอบวิชาชีพครูไม่แตกต่างกัน จากผลการวิจัยเรื่องแนวทางการพัฒนานี้และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องนี้ เป็นแนวทางที่สอดคล้องต้องกันเพื่อเป็นแนวทางการบริหารสถานศึกษาให้พัฒนาต่อไป

องค์ความรู้ใหม่

แนวทางการบริหารสมรรถนะครูด้านการใช้เทคโนโลยีในการจัดการเรียนการสอน โรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 31 จังหวัดเชียงใหม่ ในด้านการดำเนินงานการบริหารสมรรถนะครูด้านการใช้เทคโนโลยีในการจัดการเรียนการสอน มีแนวทางการดำเนินงานดังนี้ 1) มีการประชุมเพื่อร่วมกันวางแผนในการวางแผนทางการบริหารสมรรถนะครู ในด้านการใช้เทคโนโลยีในการจัดการเรียนการสอน เพื่อกำหนดนโยบายในการพัฒนาสมรรถนะครูด้านการใช้เทคโนโลยีในการจัดการเรียนการสอน 2) จัดทำโครงการพัฒนาสมรรถนะครูในการใช้เทคโนโลยีในการจัดการเรียนการสอน รวมถึงการจัดทำโครงการงบประมาณ และหลักสูตรในการพัฒนาสมรรถนะครูด้านการใช้เทคโนโลยีในการจัดการเรียนการสอน 3) มีการกำกับ ติดตาม การดำเนินของโครงการโครงการพัฒนาสมรรถนะครูในการใช้เทคโนโลยีในการจัดการเรียนการสอนอย่างต่อเนื่อง 4) มีการวัดผลประเมินผลการดำเนินงานในการพัฒนาสมรรถนะครูด้านการใช้เทคโนโลยีในการจัดการเรียนการสอน

ข้อเสนอแนะ

จากผลการศึกษา แนวทางการบริหารสมรรถนะครูด้านการใช้เทคโนโลยีในการจัดการเรียนการสอน โรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 31 จังหวัดเชียงใหม่ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. ผู้บริหารสถานศึกษาควรส่งเสริมให้ครูพัฒนาสมรรถนะครูด้านการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ เพื่อให้การปฏิบัติงานและการจัดการเรียนการสอนให้มีคุณภาพดียิ่งขึ้น
2. การนิเทศติดตามและประเมินผลของหน่วยงานต้นสังกัด ควรดำเนินการอย่างต่อเนื่อง เพื่อการประสานงานด้านเทคโนโลยีสารสนเทศทางการศึกษาอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง
3. โรงเรียนควรมีการจัดสรรครูหรือวิทยากรให้ความรู้ที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านนวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศในสถานศึกษา เพื่อให้กิจกรรมการเรียนการสอนมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

กัลยา น้อยพญา. (2552). *การบริหารการใช้แหล่งเรียนรู้เพื่อสนับสนุนการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนทุ่งพร้าว (แพ็กก็ฮ์ท็ค็อก) อำเภอแม่สรวย สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเชียงราย เขต 2*. (การศึกษาค้นคว้าอิสระครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย.

- ชนกพร ไตรรัตน์มณีโชติ. (2555). *ความต้องการพัฒนาตนเองตามเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพของครูโรงเรียนเอกชน. พื้นที่การศึกษาสงขลา เขต 1 จังหวัดสงขลา.* (วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยทักษิณ.
- ชวนพิศ พร้อมสุข. (2559). *แนวทางการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ภายในสถานศึกษาโรงเรียนเทศบาล 1 (พะเยาประชานุกูล) อำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา.* *วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย*, 9(19), 59-70.
- โชติ แยมแสง. (2557). *กลยุทธ์การดำเนินงานสู่ความเป็นเลิศของสถานศึกษาปฐมวัยในจังหวัดปทุมธานี.* (วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์ดุสิตบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการการศึกษา). *วิทยาลัยครุศาสตร์ : มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.*
- พีระวัตร จันทกุล และฉลอง ชาตรุประชีวิน. (2560). *รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะครูในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร เพื่อการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21.* *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร*, 19(3), 225-237.
- ไพวรรณ คำดี และคณะ. (2551). *การปฏิบัติงานของครูผู้สอน ตามเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพครู ในทัศนะของผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอน. สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาหนองคาย เขต 2.* *วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม*, 2(2), 191-204.
- โรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 31 จังหวัดเชียงใหม่. (2563). *รายงานผลการปฏิบัติงาน (SAR).* (อัดสำเนา)
- ฤตินันท์ สมุทรทัย. (2556). *การวิจัยนำร่องการพัฒนาหลักสูตรการผลิตครูสำหรับศตวรรษที่ 21.* (รายงานการวิจัย). เชียงใหม่ : โครงการอุดหนุนการวิจัย คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ศิริพร จิตอารีย์. (2549) *การจัดการแหล่งเรียนรู้ของโรงเรียนยุพราชวิทยาลัย จังหวัดเชียงใหม่.* (การค้นคว้าแบบอิสระศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สถาบันพัฒนาครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา. (2546). *แผนยุทธศาสตร์การพัฒนาคู 2549-2551. นครปฐม : ฝ่ายวิชาการ โครงการพัฒนา ระบบการพัฒนาคู และบุคลากรทางการศึกษา.*
- สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี.(2563) *รายงานประจำปี 2563 สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี.* (รายงานประจำปี 2563). สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี : ซักเซสพับลิเคชั่น จำกัด.

อรรถพล เขาวนัประยูร. (2551). แนวปฏิบัติในการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ของโรงเรียนอนุบาล
เอกชนในอำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่. (วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต
สาขาวิชาการบริหารการศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

แนวทางส่งเสริมการมีส่วนร่วมบริหารภาคีเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์
ไมซ์ (MICE) เพื่อชุมชนท้องถิ่น จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

Guidelines for Promoting Participation in Management of MICE Creative

Tourism Network Partners for Local Communities,

Phra Nakhon Si Ayutthaya Province

จารึก ดาดิ¹ และอภิชาติ พานสุวรรณ²

Jarruk Dardee and Apichart Pansuwan

Received: July 27, 2022

Revised: September 07, 2023

Accepted: September 12, 2023

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาระดับการมีส่วนร่วมบริหารภาคีเครือข่าย 2) เปรียบเทียบการมีส่วนร่วมบริหารภาคีเครือข่าย และ 3) นำเสนอแนวทางส่งเสริมการมีส่วนร่วมบริหารภาคีเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ไมซ์ (MICE) เพื่อชุมชนท้องถิ่น จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ขั้นตอนการวิจัย ประกอบด้วย 1) ศึกษาและเปรียบเทียบระดับการมีส่วนร่วมบริหารภาคีเครือข่าย กลุ่มตัวอย่าง คือ สมาชิกชุมชน 7 ชุมชน ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำนวน 159 คน เลือกกลุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นภูมิ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม มีค่าความเชื่อมั่น 0.88 และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที การวิเคราะห์ความแปรปรวน ทางเดียว และการทดสอบแอลเอสดี และ 2) นำเสนอแนวทางส่งเสริมการมีส่วนร่วมบริหารภาคีเครือข่าย ผู้ให้ข้อมูลหลัก คือ ผู้นำชุมชน สมาคม ผู้ประกอบการ ภาคเอกชน หน่วยงานภาครัฐ และผู้ทรงคุณวุฒิ หรือนักวิชาการ จำนวน 15 คน เลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่

¹⁻² มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา; Phranakhon Si Ayutthaya Rajabhat University

Corresponding Author, e-mail: apichat_asm@hotmail.com, Tel. 094-9782426

ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์ และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา ด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัย พบว่า 1) ระดับการมีส่วนร่วมภาคีเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ไม่ซ์ (MICE) เพื่อชุมชนท้องถิ่น จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการมีส่วนร่วมติดตามและประเมินผล และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านการมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์ 2) เปรียบเทียบการมีส่วนร่วมบริหารภาคีเครือข่าย จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า ด้านกลุ่มชุมชน เพศ และอาชีพ มีส่วนร่วมบริหารภาคีเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ไม่ซ์ (MICE) เพื่อชุมชนท้องถิ่น จังหวัดพระนครศรีอยุธยา แตกต่างกัน และ 3) นำเสนอแนวทางส่งเสริมการมีส่วนร่วมภาคีเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ไม่ซ์ (MICE) เพื่อชุมชนท้องถิ่น จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ได้แก่ ควรส่งเสริมการพัฒนาสินค้าและบริการที่เป็นเอกลักษณ์ อัตลักษณ์ ของชุมชนท้องถิ่น ควรพัฒนาศักยภาพบุคลากรและสร้างแรงจูงใจ ควรส่งเสริมกิจกรรม/โครงการการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ควรนำเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้ในการส่งเสริมการขายและประชาสัมพันธ์ และควรพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน เพื่อความสะดวกในการเข้าถึงชุมชน

คำสำคัญ: การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์, การมีส่วนร่วม, ชุมชนท้องถิ่น, บริหารภาคีเครือข่าย, ไม่ซ์

Abstract

The purposes of this research article were 1) to study the level of participation in management of network partners; 2) to compare the participation in management of network partners, and 3) to present guidelines for promoting participation in management of MICE creative tourism network partners for local communities, Phra Nakhon Si Ayutthaya Province. The research process consisted of 1) studying and comparing the level of participation in managing network partners. The sample group consisted of 159 community members from 7 communities in Phra Nakhon Si Ayutthaya Province. The sample was selected using a Stratified Random Sampling. The tool used in the research was a questionnaire with a reliability of 0.88 and the data were analyzed using mean, standard deviation, T-test, one-way analysis of variance, and LSD testing; and 2) to present guidelines for promoting participation in managing network partners. 15 Key informants were community leaders, associations, entrepreneurs, the private sector, government agencies, and experts or

academics using purposive sampling. The research tools used were interviews and descriptive data analysis with content analysis. The research results found that 1) the level of participation of partners in the MICE creative tourism network for local communities, Phra Nakhon Si Ayutthaya Province, overall, was at the highest level in every aspect. The aspect with the highest average was participation in monitoring and evaluation and the aspect with the lowest average was the aspect of participation in receiving benefits; 2) comparison of participation in managing network partners classified by personal factors found that aspect of community groups, gender, and occupations were involved in managing MICE creative tourism network partners for local communities, Phra Nakhon Si Ayutthaya Province was different; and 3) presenting guidelines for promoting participation in MICE creative tourism network partners for local communities, Phra Nakhon Si Ayutthaya Province, namely, the development of products and services that were unique and identity of the local community should be promoted. Personnel potential should be developed as well as motivation should be created. Creative tourism activities/projects should be promoted. Technology should be applied in sales promotion and public relations and should develop the infrastructure for ease of access to the community.

Keywords: Creative Tourism, Participation, Local Communities, Network Partners Management, Mice

บทนำ

แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2566-2570) ได้เล็งเห็นความสำคัญ การพลิกฟื้นการท่องเที่ยวไทยเพื่ออนาคตที่ดีกว่าสำหรับทุกคน (Building Forward a Better Tourism For All) โดยคำนึงถึงประโยชน์ของ 3 กลุ่มหลัก 1) ประชาชน (People) 2) รายได้ (Profits) 3) ความยั่งยืน (Planet) ด้วยวิสัยทัศน์ในการพัฒนาและขับเคลื่อนการท่องเที่ยวอย่าง ครอบคลุมและทั่วถึงในเวลา 5 ปี คือ “การท่องเที่ยวของประเทศไทยเป็นอุตสาหกรรมที่เน้นคุณค่า มีความสามารถในการปรับตัว เติบโตอย่างยั่งยืน และมีส่วนร่วม (Rebuilding High Value Tourism Industry with Resilience, Sustainability and Inclusive Growth)” เพื่อเกิดการบูรณาการเครือข่าย

การทำงานของทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องในการผลักดันให้มีการบริหารจัดการการท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับความท้าทายและสถานการณ์การท่องเที่ยวที่เปลี่ยนไป (ราชกิจจานุเบกษา, 2566)

อุตสาหกรรมไมซ์ (MICE) เป็นธุรกิจท่องเที่ยวที่มีวัตถุประสงค์ในการจัดประชุมขององค์กร การท่องเที่ยวเพื่อเป็นรางวัล การจัดประชุมนานาชาติ และการจัดแสดงสินค้าเข้าด้วยกัน โดยมีการจัดการที่ดีและสมบูรณ์อย่างมืออาชีพ ทั้งด้านการบริการ ด้านสถานที่ ด้านการจัดประชุม ด้านอาหารและเครื่องดื่ม ด้านเครื่องมืออุปกรณ์อำนวยความสะดวก ด้านการรับส่งสินค้าที่จะจัดแสดงด้านพิธีการและศุลกากร ประกอบด้วย 4 กลุ่ม (สำนักงานส่งเสริมการจัดประชุมและนิทรรศการ (องค์การมหาชน), 2561) ได้แก่ 1) ธุรกิจการจัดประชุมองค์กร (Meeting: M) คือ การรวมกลุ่มของผู้คนเพื่อที่จะอภิปรายแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างกัน โดยเป็นการประชุมที่มีขนาดเล็ก 2) การท่องเที่ยวเพื่อเป็นรางวัล (Incentive: I) คือ การเดินทางเพื่อพักผ่อนส่วนใหญ่จะมุ่งเน้นไปที่การพักผ่อนหรือความตื่นเต้นเป็นหลัก โดยไม่มีความเกี่ยวข้องกับธุรกิจหรือหน้าที่การงานของบุคคล 3) การจัดประชุมวิชาชีพ (Convention: C) คือ กิจกรรมที่จัดขึ้นโดยมุ่งการให้ความรู้แก่ผู้เข้าร่วมงานการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เข้าร่วมงาน 4) การจัดแสดงสินค้า (Exhibition: E) คือ การนำเสนอสินค้าและบริการที่มีการเชิญผู้เข้าร่วมงานโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อชักจูงให้เกิดการขายแก่ผู้เข้าร่วมงาน ซึ่งทั้ง 4 ประเภทนี้รวมเรียกว่า MICE Business (บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา, 2557) โดยการท่องเที่ยวรูปแบบธุรกิจไมซ์เป็นธุรกิจกลุ่มหนึ่งของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวที่มีส่วนสำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจของประเทศ ช่วยต่อยอดและสร้างเครือข่ายการค้าการลงทุนของนักธุรกิจไทยและชาวต่างชาติ ทั้งทางตรงและทางอ้อม ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนข้อมูลองค์ความรู้ นวัตกรรมอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน รวมทั้งก่อให้เกิดการกระจายรายได้ไปยังธุรกิจที่อยู่ในภาคการท่องเที่ยวโดยตรง (สำนักงานส่งเสริมการจัดประชุมและนิทรรศการ (องค์การมหาชน), 2561) รวมทั้งก่อให้เกิดการกระจายรายได้ไปยังธุรกิจที่อยู่ในภาคการท่องเที่ยวโดยตรง รัฐบาลจึงกำหนดให้การท่องเที่ยวรูปแบบธุรกิจไมซ์ เป็นหนึ่งในอุตสาหกรรมภาคบริการที่สำคัญในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ.2560-2564) และยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ.2560-2579)

การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (Creative Tourism) รูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวแบบใหม่ นำเอารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมมาผสมผสานเข้ากับศักยภาพเชิงสร้างสรรค์ของนักท่องเที่ยวและชุมชน ซึ่งแนวคิดนี้ได้รับการยอมรับจากองค์การยูเนสโก (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization: UNESCO) (วิยะดา เสรีวิชัยสวัสดิ์, 2555) โดยการนำแนวคิดเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์มาปรับใช้กับภาคการท่องเที่ยวและบริการเพื่อวัตถุประสงค์ในการเพิ่มค่าและมูลค่า บนพื้นฐานของเทคโนโลยีที่ทันสมัยหรือแรงงานจำนวนมาก

ด้วยปัจจัย 4 ประการ คือ “ทุน” มาบวกกับ “ความคิดสร้างสรรค์” และผสมเข้ากับ “สินทรัพย์ทางวัฒนธรรม” และ “ทักษะเฉพาะตัว” (สุดแดน วิสุทธิลักษณ์, 2558) ซึ่งหัวใจสำคัญเน้นการเรียนรู้ในด้านวัฒนธรรม การเรียนรู้ที่เกิดจากประสบการณ์ตรงของนักท่องเที่ยว สอดคล้องกับการท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community Based Tourism) คือ การท่องเที่ยวที่คำนึงถึงความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม สังคม และวัฒนธรรม กำหนดทิศทางโดยชุมชน จัดการโดยชุมชนเพื่อชุมชนและชุมชนมีบทบาทเป็นเจ้าของมีสิทธิในการจัดการดูแล โดยการดำเนินงานครอบคลุม 5 ด้าน ทั้งด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม (ศศิชา หมดมลทิล, 2561) สนับสนุนการฟื้นฟู วัฒนธรรมท้องถิ่น วิถีชีวิตและวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่บอกถึงเอกลักษณ์ อัตลักษณ์ความเป็นชุมชน ความเข้มแข็งของชุมชน ทำให้ชุมชนสามารถปรับตัวให้อยู่ในสังคม โดยที่ยังคงอนุรักษ์วัฒนธรรม และประยุกต์ให้สอดคล้องกับยุคสมัย มีการสืบทอดสู่คนรุ่นหลัง เป็นเครื่องมือในการพัฒนา เศรษฐกิจ และขีดความสามารถในการแข่งขัน (เปรม ถาวรประภาสวัสดิ์, 2562) ซึ่งผู้ที่เกี่ยวข้องในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว โดยเฉพาะคนในชุมชนท้องถิ่น ภาคประชาสังคม ภาครัฐ ภาคเอกชน ผู้ประกอบการ และภาคีเครือข่ายผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ตลอดจนสถาบันการศึกษาควรตระหนักถึงการปรับตัวในการทำงานแบบมีส่วนร่วมภายใต้รูปแบบบริหารภาคีเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นสำคัญ โดยชุมชนพื้นที่เขตจังหวัดภาคกลางตอนบน (พระนครศรีอยุธยา สระบุรี ลพบุรี สิงห์บุรี ชัยนาท และอ่างทอง) มีประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ประเพณี และภูมิปัญญาที่โดดเด่น อีกทั้งยังมีพื้นที่ทางการเกษตร ทรัพยากรธรรมชาติ และวิถีชีวิตที่น่าสนใจ ชุมชนจึงได้ร่วมกันก่อตั้งเป็น วิสาหกิจชุมชนท่องเที่ยวทั้งในรูปแบบของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์และการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ รองรับการมาเยือนเยือนของนักท่องเที่ยว (กองส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน กรมส่งเสริมการเกษตร, 2564)

ด้วยประวัติศาสตร์จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นเมืองมรดกโลกทางวัฒนธรรมมากกว่า 30 ปี กรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานีสำคัญของประวัติศาสตร์ไทย ในปัจจุบันประเทศไทยกำลังส่งเสริมการท่องเที่ยว ซึ่งภาคกลางที่สามารถพัฒนาศักยภาพการจัดการธุรกิจไมซ์ขนาดใหญ่ ด้วยโครงการคมนาคม โรงแรม ที่พักหลายระดับ สถานที่จัดการประชุม จัดงานสัมมนา สถานที่ท่องเที่ยว เพื่อเป็นรางวัลมากมาย รวมไปถึงศูนย์จัดแสดงนิทรรศการที่สะดวกสบาย ได้รับการออกแบบโดยคำนึงถึงเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของความเป็นไทย สำหรับการจัดงานกิจกรรมธุรกิจครบวงจร รวมถึงการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมในแหล่งท่องเที่ยวชุมชนในพื้นที่ชุมชนเข้ามาร่วมกัน ซึ่งสิ่งที่สำคัญภาคีเครือข่ายที่ีส่วนเกี่ยวข้องทั้งหมด พบว่า มีจุดอ่อนด้านศักยภาพของผู้นำ บุคลากร ที่มีความรู้ ทักษะ ความสามารถ ส่งผลขาดการบริหารงานอย่างเป็นระบบ ขาดด้านการสร้างจุดเด่น จุด

ขายใหม่ ขาดการนำเทคโนโลยีมาปรับใช้ร่วมกับการส่งเสริมด้านการประชาสัมพันธ์เพื่อเข้าถึงชุมชน และโครงสร้างพื้นฐานต่าง ๆ รวมถึงความสะดวกและความปลอดภัย ซึ่งสิ่งที่สำคัญที่สุดขาดการมีส่วนร่วมบริหารภาคีเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน รวมถึงเปิดโอกาสให้ชุมชนหรือเจ้าของพื้นที่มีส่วนร่วม รวมถึงการนำเทคโนโลยีมาประยุกต์ด้านการตลาดและการขาย และการประชาสัมพันธ์ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

ผู้วิจัยจึงมีความสนใจทำการศึกษาแนวทางส่งเสริมการมีส่วนร่วมการบริหารภาคีเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ไม่ซ์ (MICE) เพื่อชุมชนท้องถิ่น จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ซึ่งผลการวิจัยจะเป็นแนวทางสำหรับภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน กลุ่มชุมชน หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง สามารถเพิ่มแนวทางดำเนินงานร่วมกันพัฒนาศักยภาพแนวทางการมีส่วนร่วมบริหารภาคีเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ไม่ซ์ (MICE) เพื่อชุมชนท้องถิ่น จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ให้เหมาะสมในการดำเนินงาน ขับเคลื่อนภาคีเครือข่าย นำไปสู่ความสำเร็จได้อย่างยั่งยืน เป็นส่วนหนึ่งในการส่งเสริมอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา พร้อมยกระดับสู่เมืองไม่ซ์ซิตี้ต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมบริหารภาคีเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ไม่ซ์ (MICE) เพื่อชุมชนท้องถิ่น จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
2. เพื่อเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมบริหารภาคีเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ไม่ซ์ (MICE) เพื่อชุมชนท้องถิ่น จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
3. นำเสนอแนวทางส่งเสริมการมีส่วนร่วมบริหารภาคีเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ไม่ซ์ (MICE) เพื่อชุมชนท้องถิ่น จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ มีวิธีดำเนินการวิจัยตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

รูปแบบการวิจัย เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) โดยใช้ขั้นตอนวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่นำมาศึกษาโดยดำเนินการตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. การวิจัยเชิงปริมาณ

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณคือ ประชากรที่เป็นสมาชิกในชุมชนจังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำนวน 182 คน ประกอบด้วย สมาชิก 7 ชุมชน ดังนี้ 1) ชุมชนโสมสแต่ย์เกาะเกิด 2) หมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์โสมสแต่ย์ไทรน้อย 3) วิสาหกิจชุมชนโสมสแต่ย์คลองรางจระเข้ 4) ศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงบ้านของพ่อ 5) สมาคมท่องเที่ยวโดยชุมชนพระนครศรีอยุธยา 6) วิสาหกิจชุมชนตำบลคลองจิก 7) วิสาหกิจชุมชนผักไห่ขนมไทยไกลหวาน (ข้อมูล ณ เดือนมิถุนายน 2565) (สำนักงานเกษตรอำเภอ 31 ธันวาคม 2565) จำนวน 159 คน จากการกำหนดขนาดตัวอย่างด้วยสูตร (Yamane, T., 1973) ที่ระดับความเชื่อมั่น 0.05 ด้วยวิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling)

แบบสอบถาม (Questionnaire) แบ่งเป็น 3 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1) แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไป ซึ่งมีลักษณะเป็นแบบสอบถามปลายปิดแบบเลือกตอบ ส่วนที่ 2) การมีส่วนร่วมบริหารภาคีเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โมซ์ (MICE) เพื่อชุมชนท้องถิ่น จังหวัดพระนครศรีอยุธยา แต่ละด้านมีคำถาม 5 ข้อ ประกอบด้วย ด้านการมีส่วนร่วมวางแผน ด้านการมีส่วนร่วมดำเนินงาน ด้านการมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์ และด้านการมีส่วนร่วมติดตามและประเมินผล รวม 20 ข้อ โดยใช้ Rating Scale 5 ระดับ ส่วนที่ 3) ข้อเสนอแนะ (ถ้ามี)

การหาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับ โดยหาค่าดัชนีความสอดคล้อง IOC (Index of Item Objective Congruence) โดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 คน ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ได้ค่า IOC ของข้อคำถามทุกข้อ อยู่ที่ 0.88 ซึ่งนำเครื่องมือไปทดลองใช้ (Try out) กับสมาชิกในชุมชน จังหวัดปทุมธานี จำนวน 30 คน เพื่อหาค่าเที่ยงตรง (Reliability) ด้วยค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาตามวิธีของครอนบาค (Cronbach) ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.82 ระยะเวลาเก็บข้อมูลระหว่างวันที่ 25-30 เมษายน 2566

วิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าความถี่ (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) การทดสอบค่าที (t-test) การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว และการทดสอบแอลเอสดี (Fisher LSD)

2. วิจัยเชิงคุณภาพ

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการวิจัย โดยเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ดังนี้ ผู้นำชุมชน/สมาคม/ผู้ประกอบการ หน่วยงานภาครัฐและเอกชน และผู้ทรงคุณวุฒิ หรือนักวิชาการ จำนวน 15 คน ผู้เชี่ยวชาญบทบาทเกี่ยวข้องกับกลุ่มผู้กำหนดนโยบาย กลุ่มผู้สนองตอบนโยบาย กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิและนักวิชาการ ผู้ที่มีประสบการณ์ มีชื่อเสียง มีบทบาทสำคัญด้านการมีส่วนร่วม

บริหารภาคีเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ไม่ซ์ (MICE) เพื่อชุมชนท้องถิ่น จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก แบ่งออกเป็น 3 ตอน 1) ข้อมูลทั่วไป ดังนี้ ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์ วันที่ สถานที่ ตำแหน่ง/หน้าที่/สังกัด ประสบการณ์ทำงาน ระยะเวลาในการปฏิบัติงาน และระยะเวลาการอาศัยอยู่ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา 2) แบบสัมภาษณ์ปลายเปิด การมีส่วนร่วมบริหารภาคีเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ไม่ซ์ (MICE) เพื่อชุมชนท้องถิ่น จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ประกอบด้วย ด้านการมีส่วนร่วมวางแผน ด้านการมีส่วนร่วมดำเนินงาน ด้านการมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์ และด้านการมีส่วนร่วมติดตามและประเมินผล 3) ข้อเสนอแนะอื่น ๆ

การรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้มาเขียนรายละเอียดผลการสัมภาษณ์ ตรวจสอบความถูกต้อง ครบถ้วนของข้อมูล โดยมุ่งเน้นการค้นหาข้อสรุปและการตีความสำคัญ และนำเสนอข้อมูลเชิงบรรยาย ด้วยวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

สรุปผลการวิจัย

ผลจากการศึกษา แนวทางส่งเสริมการมีส่วนร่วมบริหารภาคีเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ไม่ซ์ (MICE) เพื่อชุมชนท้องถิ่น จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ได้ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมบริหารภาคีเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ไม่ซ์ (MICE) เพื่อชุมชนท้องถิ่น จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า ภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.24$, S.D. = 0.45) และเมื่อวิเคราะห์เป็นรายด้าน พบว่า สมาชิกในกลุ่มชุมชนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับ ด้านการมีส่วนร่วมติดตามและประเมินผล ($\bar{X} = 4.31$, S.D. = 0.49) ด้านการมีส่วนร่วมดำเนินงาน ($\bar{X} = 4.22$, S.D. = 0.55) ด้านการมีส่วนร่วมวางแผน ($\bar{X} = 4.21$, S.D. = 0.58), และด้านการมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์ ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.21$, S.D. = 0.53) ตามลำดับ

2. การเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมบริหารภาคีเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ไม่ซ์ (MICE) เพื่อชุมชนท้องถิ่น จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า ด้านกลุ่มชุมชน เพศ และอาชีพ มีส่วนร่วมบริหารภาคีเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ไม่ซ์ (MICE) เพื่อชุมชนท้องถิ่น จังหวัดพระนครศรีอยุธยา แตกต่างกัน ส่วนด้านสถานภาพ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ต่อเดือน และระยะเวลาอาศัยอยู่ในชุมชน มีส่วนร่วมบริหารภาคีเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิง

สร้างสรรค์ไมซ์ (MICE) เพื่อชุมชนท้องถิ่น จังหวัดพระนครศรีอยุธยาไม่มีความแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

3. แนวทางส่งเสริมการมีส่วนร่วมบริหารภาคีเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ไมซ์ (MICE) เพื่อชุมชนท้องถิ่น จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญหลัก ได้แก่ ผู้นำชุมชน สมาคม ผู้ประกอบการ และภาคเอกชน หน่วยงานภาครัฐ และผู้ทรงคุณวุฒิหรือนักวิชาการ จำนวน 15 คน ซึ่งเป็นผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการผลักดันให้เกิดแนวทางการพัฒนาส่งเสริมการมีส่วนร่วมบริหารภาคีเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ไมซ์ สรุปได้ดังนี้

3.1 ด้านการมีส่วนร่วมวางแผน โดยภาพรวมชุมชนการมีส่วนร่วมในขั้นตอนการศึกษาการวิเคราะห์สาเหตุและปัญหาต่าง ๆ เพื่อกำหนดวัตถุประสงค์โครงการต่าง ๆ ของชุมชน และการพัฒนาทักษะหรือองค์ความรู้ให้กับชุมชนหรือกลุ่มคนที่มีส่วนร่วมในการกำหนดการใช้ทรัพยากร วัฒนธรรม ประเพณี ที่นำมาใช้ในโครงการ กิจกรรม เพื่อร่วมหารือในประเด็นที่สำคัญ รวมถึงความจำเป็นในการส่งเสริมคนรุ่นใหม่ให้เกิดการเรียนรู้สู่รุ่นต่อไป

3.2 ด้านการมีส่วนร่วมดำเนินงาน การปฏิบัติงานเปิดโอกาส เปิดใจ เปิดกว้างให้ทุกภาคส่วนได้เข้ามาร่วมแสดงความคิดเห็น วางแผน การจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาส่งเสริมศักยภาพของชุมชน และพยายามสร้างเยาวชนคนรุ่นใหม่ ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน พร้อมเปิดโอกาสให้มีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชนอย่างสม่ำเสมอ

3.3 ด้านการมีส่วนร่วมรับประโยชน์ ผู้ที่มีส่วนที่เกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ เช่น ทูตสนับสนุนวัสดุ อุปกรณ์ต่าง ๆ สำหรับการพัฒนาชุมชน และส่วนเชิงคุณภาพ เช่น ความรู้ความเข้าใจ การนำไปใช้ คุณค่า ความรู้สึกทางจิตใจ เช่น ความสุขกาย สุขใจ ความประทับใจ ข้อดีข้อเสียของการจัดกิจกรรม รวมถึงผลกระทบจากการจัดกิจกรรม เพื่อเพิ่มทักษะความรู้ต่าง ๆ ในชุมชน

3.4 ด้านการมีส่วนร่วมติดตามและประเมินผล ในด้านผู้มีส่วนเกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการหารือ ประชุม และร่วมพูดคุยถึงคุณภาพและประสิทธิภาพ ในความสำเร็จของการจัดกิจกรรม เพื่อตรวจสอบความครบถ้วนในการประเมินผล และปัญหาหรืออุปสรรค เพื่อพิจารณาแนวทางสำหรับการจัดกิจกรรมครั้งต่อไป

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง แนวทางส่งเสริมการมีส่วนร่วมบริหารภาคีเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ไมซ์ (MICE) เพื่อชุมชนท้องถิ่น จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

1. การมีส่วนร่วมในการบริหารภาคีเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ไมซ์ (MICE) เพื่อชุมชนท้องถิ่น จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด โดยพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการมีส่วนร่วมในการวางแผน ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ และด้านการมีส่วนร่วมติดตามและประเมินผล มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของธนิศร ยืนยง (2561) พบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนที่ส่งผลต่อการพัฒนาท้องถิ่นในจังหวัดนครนายก ภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านเรียงตามลำดับจากมากไปน้อย ดังนี้ การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ อยู่ในระดับมาก และการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน อยู่ในระดับมาก

1.1 ด้านการมีส่วนร่วมวางแผน โดยภาพรวมการมีส่วนร่วมในระดับมากที่สุด หากผู้นำและสมาชิกชุมชนมีการมีส่วนร่วมตั้งแต่การค้นหาปัญหาและสาเหตุเพื่อให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการวางแผน ร่วมคิดริเริ่มกิจกรรมและโครงการใหม่ ๆ ของชุมชน ร่วมกำหนดการใช้แหล่งทรัพยากร ร่วมแสดงความคิดเห็นในการนำเสนอปัญหาและแนวทางการพัฒนาและส่งเสริม อันจะนำไปสู่การมีส่วนร่วมบริหารภาคีเครือข่ายไมซ์เพื่อชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของชวลิต เกตุมงคลสิทธิ์ (2562) พบว่า คณะกรรมการชุมชนของเขตบางคอแหลมกรุงเทพมหานคร มีการมีส่วนร่วมในการดูแลสิ่งแวดล้อม ด้านการตัดสินใจอยู่ในระดับมาก ซึ่งไม่สอดคล้องกับงานวิจัยปริญา บุตรอยู่ (2557) พบว่า พัฒนาชุมชนให้เข้มแข็ง เกิดพลังของชุมชน ร่วมกันคิด วางแผน ปฏิบัติ รับผิดชอบในการพัฒนา และร่วมแก้ปัญหา เพื่อพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน คำนึงถึงชีวิตดั้งเดิม วัฒนธรรม ประเพณีอยู่ในระดับน้อย

1.2 ด้านการมีส่วนร่วมดำเนินงาน โดยภาพรวมการมีส่วนร่วมในระดับมากที่สุด อันเนื่องมาจากการมีส่วนร่วมกระบวนการ วิธีการ หรือการรายงานผล อันเกิดขึ้นในกิจกรรมการท่องเที่ยวของชุมชน รวมถึงการมีส่วนร่วมสนับสนุนทรัพยากรสิน ุปรกรณ์ วัสดุ หรือแรงงานเพื่อใช้ในการทำกิจกรรมของชุมชน เพื่อพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กันในชุมชน ส่วนใหญ่ถือว่าเป็นอาชีพเสริมเพื่อนำมาสนับสนุนอาชีพหลัก ถือเป็นฐานเศรษฐกิจครอบครัวชุมชน ซึ่งไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของชวลิต เกตุมงคลสิทธิ์ (2562) พบว่า คณะกรรมการชุมชนมีส่วนร่วมในการดูแลสิ่งแวดล้อมของชุมชน ด้านการปฏิบัติการ อยู่ในระดับมาก ซึ่งไม่สอดคล้องกับงานวิจัยศราวดี ดาวทรงแก้ว (2563) พบว่า ประชาชนมีความคิดต่อการทำแผนปฏิบัติเป็นหน้าที่ของคณะกรรมการชุมชน อยู่ในระดับปานกลาง

1.3 ด้านการมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์ โดยภาพรวมการมีส่วนร่วมในระดับมากที่สุด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะสมาชิกชุมชนมีส่วนร่วมในการแลกเปลี่ยนความรู้การจัดกิจกรรมชุมชน รวมถึงการมีส่วนร่วมรับค่าตอบแทน รางวัล เครื่องมือหรือเครื่องอุปโภคบริโภค และงบประมาณ หรือแม้กระทั่งการรับรู้ถึงคุณค่าทางจิตใจ ความประทับใจ และรู้สึกดีต่อการมีส่วนร่วมของกิจกรรมท่องเที่ยวชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของธนิศร ยืนยง (2561) พบว่า การพัฒนาท้องถิ่นของประชาชนในจังหวัดนครนายก ด้านการมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์ อยู่ในระดับมาก ซึ่งไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของจงดี โพธิ์สลัด (2558) พบว่า สละแรงงานเพื่อช่วยในการดำเนินโครงการ ก่อให้เกิดความภาคภูมิใจที่ได้ทำประโยชน์ให้กับชุมชนซึ่ง อยู่ในระดับปานกลาง

1.4 ด้านการมีส่วนร่วมติดตามและประเมินผล โดยภาพรวมการมีส่วนร่วมในระดับมากที่สุด อันเนื่องจากสมาชิกชุมชนหรือคณะกรรมการหรือตัวแทนได้มีส่วนร่วมติดตามและประเมินผล การแก้ไขปัญหาหรือตรวจสอบการการใช้งบประมาณอย่างเป็นทางการท่องเที่ยวหรือโครงการต่าง ๆ ในชุมชน ชวลิต เกตุมงคลสิทธิ์ (2562) พบว่า คณะกรรมการชุมชนมีส่วนร่วมในการดูแลสิ่งแวดล้อมของชุมชน ด้านการติดตามและประเมินผล อยู่ในระดับมาก

2. การเปรียบเทียบมีส่วนร่วมบริหารภาคีเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ไมซ์ (MICE) เพื่อชุมชนท้องถิ่น จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า ด้านกลุ่มชุมชนเพศ และอาชีพ มีส่วนร่วมบริหารภาคีเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ไมซ์ (MICE) เพื่อชุมชนท้องถิ่น จังหวัดพระนครศรีอยุธยา แตกต่างกัน

3. นำเสนอแนวทางส่งเสริมการมีส่วนร่วมบริหารภาคีเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ไมซ์ (MICE) เพื่อชุมชนท้องถิ่น จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผู้วิจัยสามารถอภิปรายผล ดังนี้

3.1 ด้านการมีส่วนร่วมการวางแผน ควรเน้นให้ชุมชนร่วมกำหนดวิสัยทัศน์ สร้างแรงบันดาลใจ ปลั่งศรัทธา รวมถึงแรงจูงใจ ร่วมกำหนดคณะกรรมการโครงการ เพื่อสร้างเครือข่ายภายในชุมชน หรือระหว่างชุมชน สร้างเครือข่ายของชุมชน รวมถึงกำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบ เพื่อทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ไมซ์ (MICE) เพื่อชุมชนท้องถิ่น สอดคล้องกับงานวิจัยของจินตวีร์ เกษมศุข (2561) พบว่า ความเข้มแข็ง (Strong Community) เกิดขึ้นได้หากสมาชิกของชุมชนมีส่วนร่วมในการติดต่อสื่อสาร การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน เพราะการมีส่วนร่วมชุมชนจะเป็นพลังชุมชนที่ผลักดันให้เกิดการสนับสนุนการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อการพัฒนาชุมชนในแต่ละขั้นตอนให้บรรลุเป้าหมาย ซึ่งเป็นไปในทิศทางเดียวกับกิตติการณณ์ ปฏิพันธ์ (2558) พบว่าภาวะผู้นำแบบระบบ (Systematic Leadership) ด้วยการมีความยืดหยุ่น มีความสามารถพิเศษในการคิด การตัดสินใจอย่างเป็นระบบ คิดเชิงสร้างสรรค์

ให้ความร่วมมือในการทำงานร่วมกัน เชื่อมโยงส่วนต่าง ๆ เข้าด้วยกันอย่างสมดุล และบริหารจัดการเพื่อนำไปสู่การเปลี่ยนแปลง

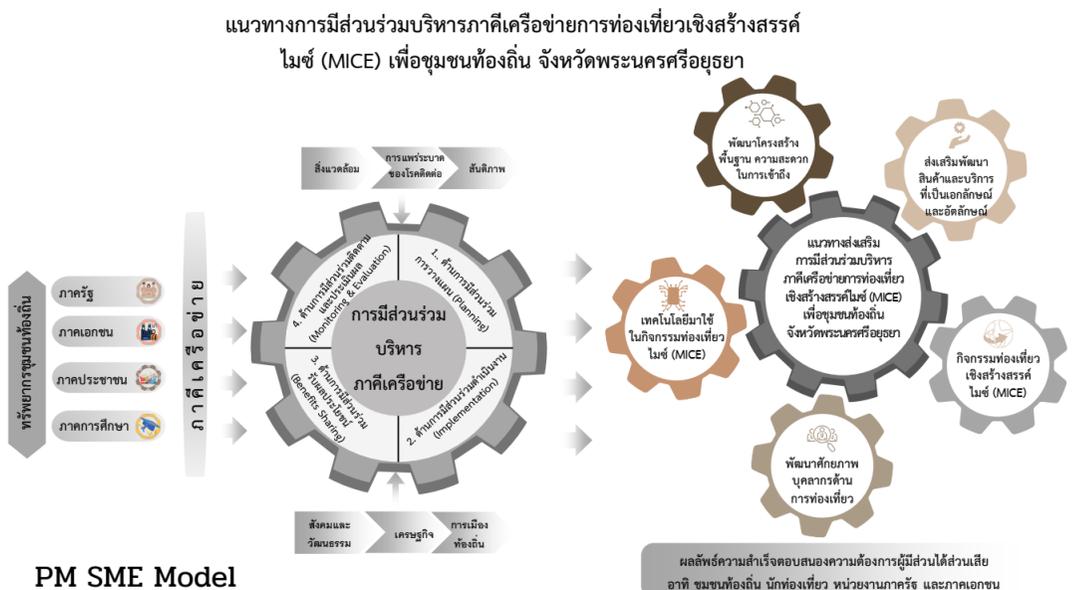
3.2 ด้านการมีส่วนร่วมดำเนินงาน มุ่งเน้นการเปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนร่วมกัน กำหนดการดำเนินงาน การแลกเปลี่ยนข้อคิดเห็นในประเด็นต่าง ๆ หากจุดร่วมเพื่อการทำงานร่วมกัน ตระหนักถึงการนำทรัพยากรชุมชนมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด ในการจัดกิจกรรม/โครงการ ท่องเที่ยว เพื่อพัฒนาศักยภาพและส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนอย่างสร้างสรรค์ โดยคณะกรรมการ เปิดโอกาสให้ผู้นำ สมาชิก และประชาชนมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นหรือเห็นพ้องตรงกันใน บริหารจัดการเพื่อรองรับการท่องเที่ยวที่หลากหลาย รวมถึงการนำองค์ความรู้ใหม่ ๆ เทคโนโลยี การตลาดและประชาสัมพันธ์ แต่ละกิจกรรม/โครงการการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ไมซ์ (MICE) เพื่อ ชุมชนท้องถิ่น สอดคล้องกับงานวิจัยของมิ่งมกล รอดวัตร์ (2560) พบว่า ประชาชนในพื้นที่มีรายได้ เพิ่มขึ้นก็จะส่งผลให้ความเป็นอยู่ดีขึ้น การจัดกิจกรรมต่าง ๆ ได้รับการสนับสนุน จึงไม่ค่อยมีส่วนร่วม ในด้านนี้ เป็นไปในทิศทางเดียวกับงานวิจัยของขวัญณา สุขคร และคณะ (2560) พบว่า ควร เชื่อมโยงการพัฒนาทุกมิติและมุ่งเน้นการพัฒนาเชิงสร้างสรรค์เน้นการท่องเที่ยวขนาดเล็ก บน พื้นฐานของเรื่องราว เน้นคุณภาพและความเป็นมาตรฐาน เน้นอัตลักษณ์ของชุมชน เพื่อนำมาสร้าง เป็นตราสัญลักษณ์ทำการท่องเที่ยว เพื่อมุ่งสู่เป้าหมาย “การท่องเที่ยวเพื่อคนทั้งมวล” อันเป็น วิสัยทัศน์ร่วมที่จะต้องกำหนดยุทธศาสตร์ในการขับเคลื่อนการพัฒนาสู่การปฏิบัติร่วมกัน

3.3 ด้านการมีส่วนร่วมการรับผลประโยชน์ ชุมชนและคณะกรรมการสร้างความ ผูกพันร่วมกันระหว่างสมาชิก ร่วมวางข้อตกลงกันในเรื่องการบริหารเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของ กลุ่มชุมชน รวมถึงการจัดสรรผลประโยชน์ต่าง ๆ เช่น ทุนสนับสนุน วัสดุ อุปกรณ์หรือเครื่องมือ สำหรับการจัดกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ไมซ์อย่างเหมาะสม รวมถึงการส่งเสริมในด้านทักษะความรู้ ความเข้าใจ การตระหนักรู้คุณค่าและความสำคัญในการนำทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยว รวมถึง ภาควิชาภูมิใจในมรดกของท้องถิ่นใช้ให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด รวมถึงคำนึงถึงผลกระทบข้อดี ข้อเสีย และการร่วมวางกฎระเบียบหรือข้อบังคับในการจัดกิจกรรม/โครงการ เพื่อนำไปสู่การท่องเที่ยว ชุมชนอย่างยั่งยืน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของภัทรพรรณ แสนหล้า, สุรศักดิ์ จันทลา และสุนทร สายคำ (2565) พบว่า โดยภาพรวมและรายด้านทุกด้าน อยู่ในระดับมาก ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ สร้างความเป็นเครือข่ายระหว่างหน่วยงาน ภาครัฐ เอกชน และชุมชน ให้ชุมชนเกิดความรู้ความเข้าใจถึงผลประโยชน์จากโครงการ สอดคล้องกับงานวิจัยของ ปวีรพรต สมนึก และคณะ (2559) พบว่า การสร้างรูปแบบเครือข่ายการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน สามารถพัฒนาขึ้นได้ตามกระบวนการคือ การค้นหาศักยภาพของชุมชนการท่องเที่ยวชุมชนต้นแบบ

เครือข่ายการท่องเที่ยวเพื่อปรับวิสัยทัศน์และการนำมาประยุกต์ใช้สำหรับเครือข่ายของตนเอง การอบรมเชิงปฏิบัติการในการสร้างเครือข่ายในด้านการบริหารจัดการในประเด็นต่าง ๆ ของเครือข่าย เช่น การให้บริการรวมถึงการแสดงและการต้อนรับการกระจายผลประโยชน์ การจดทะเบียนวิสาหกิจชุมชนเครือข่าย ตลอดจนการประสานงานและร่วมกิจกรรมของเครือข่าย เป็นต้น

3.4 ด้านการมีส่วนร่วมติดตามและประเมินผล หลังจากการจัดกิจกรรม/โครงการเสร็จสิ้นแล้ว ชุมชนและคณะกรรมการหรือผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ควรร่วมตรวจสอบ ประเมินผลการทำงานร่วมกัน ร่วมพูดคุยถึงความสำเร็จของกิจกรรม ความคุ้มค่า ด้านเวลา งบประมาณ หรืออุปสรรค ปัญหาและแนวทางการแก้ไขหรือเสนอแนะเป็นไปตามวัตถุประสงค์ เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพการส่งเสริมและพัฒนากิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ไมซ์ (MICE) เพื่อชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของเพทาย ธาราศักดิ์ (2559) พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างการมีส่วนร่วมของชุมชนกับศักยภาพของชุมชนในการบริหารจัดการและชุมชน ความสัมพันธ์ในภาพรวมอยู่ในระดับที่ดี ไม่ว่าจะเป็นการลงทุนและปฏิบัติงานการติดตามและประเมินผล การวางแผนดำเนินกิจกรรม และการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาร่วมกันตามลำดับเป็นไปในทิศทางเดียวกันกับนัชชา ทิพนเนตร (2565) พบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผลกับรูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในด้านการให้ข้อมูลข่าวสารและด้านการรับฟังความคิดเห็นส่งผลต่อการพัฒนาท้องถิ่นของเทศบาลตำบล จังหวัดนครราชสีมา

องค์ความรู้ใหม่

ภาพที่ 1 แนวทางการมีส่วนร่วมบริหารภาคีเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ไมซ์ (MICE) เพื่อชุมชนท้องถิ่น จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

การศึกษาวิจัย เรื่องแนวทางส่งเสริมการมีส่วนร่วมบริหารภาคีเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ไมซ์ (MICE) เพื่อชุมชนท้องถิ่น จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า เริ่มต้นจากการมีส่วนร่วมด้านวางแผนงาน ด้านการมีส่วนร่วมดำเนินงาน ด้านการมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์ และด้านการมีส่วนร่วมติดตามและประเมินผล โดยบทบาทสำคัญในการส่งเสริมการบริหารภาคีเครือข่าย ทั้งภาคประชาชน ภาครัฐ ภาคเอกชน ภาควิชาการ/การศึกษา และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องร่วมกับบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ไมซ์ (MICE) ให้เกิดประสิทธิภาพตามวัตถุประสงค์ รวมถึงการพัฒนาคุณภาพสินค้า/บริการชุมชนให้เกิดเอกลักษณ์ อัตลักษณ์หนึ่งเดียวของชุมชน โดยนำเครื่องมือทางการตลาดและประชาสัมพันธ์ รวมถึงเทคโนโลยีมาประยุกต์สามารถตอบสนองความต้องการนักท่องเที่ยวที่หลากหลายมากยิ่งขึ้น อันจะส่งผลต่อคุณค่าทางวัฒนธรรม ประเพณี ทรัพยากรชุมชน และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกภาคส่วน ในกิจกรรม/โครงการการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ไมซ์ (MICE) เพื่อชุมชนท้องถิ่น จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ได้อย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังต่อไปนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. จังหวัดพระนครศรีอยุธยา, การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, การท่องเที่ยวและกีฬา, องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ที่เกี่ยวข้อง ควรกำหนดนโยบาย กลยุทธ์ เพื่อผลักดันและพัฒนาส่งเสริมการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ไมซ์ (MICE) เพื่อชุมชนท้องถิ่น จังหวัดพระนครศรีอยุธยา อย่างต่อเนื่อง
2. หน่วยงานภาครัฐในระดับท้องถิ่นควรกำกับดูแลแบบเป็นพี่เลี้ยง และหน่วยงานระดับภูมิภาค เป็นผู้ส่งเสริมสนับสนุน ทั้งด้านวิชาการ ด้านงบประมาณ และด้านบุคลากร โดยเฉพาะภาวะผู้นำของคนในชุมชน และบูรณาการเครือข่ายร่วมกับภาครัฐและภาคเอกชน เพื่อพัฒนาศักยภาพและมาตรฐานของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ไมซ์ (MICE) เพื่อชุมชนท้องถิ่น จังหวัดพระนครศรีอยุธยาให้เกิดความก้าวหน้าอย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. ภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาชน ภาคการศึกษา และนักท่องเที่ยว จำเป็นต้องร่วมมือกัน สร้างจุดเด่น พัฒนาจุดขายใหม่ ด้านสินค้าและบริการที่โดดเด่น และเป็นเอกลักษณ์ อัตลักษณ์ ด้านมาตรฐานการสินค้าและบริการ รวมถึงการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ไมซ์ (MICE) เพื่อชุมชนท้องถิ่น จังหวัดพระนครศรีอยุธยาอย่างต่อเนื่อง บนพื้นฐานของความจริงใจ และตั้งอยู่บนผลประโยชน์ร่วมกันของคนในชุมชนและทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง

2. หน่วยงานภาครัฐในระดับจังหวัดและท้องถิ่นควรเข้ามาช่วยส่งเสริมและพัฒนา ด้านการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน สิ่งอำนวยความสะดวก ระบบความปลอดภัยและสุขอนามัยในแหล่งท่องเที่ยว เช่น ระบบการขนส่ง รถ ราง เรือ ระบบไฟฟ้า น้ำประปา เพื่อการร่วมมือกัน ควรพิจารณาขอบเขต ภาระหน้าที่ของแต่ละภาคส่วนอย่างเหมาะสมตามศักยภาพ เพื่อให้เกิดความร่วมมืออย่างแท้จริงมีความเข้มแข็งและจริงจัง

3. ภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน ควรสร้างกิจกรรม/โครงการรูปแบบใหม่ด้านการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ธุรกิจไมซ์ (MICE) โดยนำเทคโนโลยีมาประยุกต์ผ่าน Application เช่น Line, Facebook Tik Tok หรือ YouTube เพื่อส่งเสริมการขายสินค้าและบริการ รวมถึงสามารถประชาสัมพันธ์ การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ไมซ์ (MICE) เพื่อชุมชนท้องถิ่นมากกว่า 1 รูปแบบของชุมชน เพื่อเพิ่มความหลากหลายตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวที่มีสนใจในแต่ละด้านที่แตกต่างกัน เพื่อกระตุ้นการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ไมซ์ (MICE) เพื่อชุมชนท้องถิ่น จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

4. ภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชนควรมีการสร้างแรงจูงใจให้ประชาชนชาวบ้านที่ยังไม่มีบทบาทหรือมีส่วนได้ส่วนเสีย เข้ามามีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อให้ทุกคนได้รับประโยชน์จากการจัดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ธุรกิจไมซ์ (MICE) ทางตรง นอกจากสิทธิประโยชน์ทางอ้อมที่ได้รับผ่านสวัสดิการของชุมชน

เอกสารอ้างอิง

- กองส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน กรมส่งเสริมการเกษตร. (2564). *ด้วยประวัติศาสตร์จังหวัดพระนครศรีอยุธยา*. (อัสสำเนา)
- กิตติกาญจน์ ปฏิพันธ์. (2558). *ภาวะผู้นำใหม่ : ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์*. เข้าถึงได้จาก <https://www.academia.edu>

- ขวัญนภา สุขคร และคณะ. (2560). การพัฒนายุทธศาสตร์การพัฒนากองท่องเที่ยวเชิงบูรณาการ : ตามแนวคิดลำปางเมืองไม่หม่นตามกาลเวลา. *วารสารวิจัยมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต* , 13(2), 1-26.
- จงดี โปธิ์สลัด. (2558). ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ ของอำเภอบางไทร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. (วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์.
- จินตวิริ์ เกษมสุข. (2561). แนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชนเพื่อการพัฒนาชุมชนที่ยั่งยืน. เข้าถึงได้จาก <https://tci-thaijo.org/index.php/husojournal/article/view/11618>
- ชวลิต เกตุมงคลสิทธิ์. (2562). การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการชุมชนในการดูแลสิ่งแวดล้อมของชุมชนเขตบางคอแหลม กรุงเทพมหานคร. (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ธนิศร ยืนยง. (2561). การมีส่วนร่วมของประชาชนที่ส่งผลต่อการพัฒนาท้องถิ่น ในจังหวัดนครนายก. *มหาวิทยาลัยปทุมธานี. วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์*, 5(2), 119-135.
- นัชชา ทิพนเตร. (2565). การมีส่วนร่วมของประชาชนและรูปแบบการมีส่วนร่วมที่ส่งผลต่อการพัฒนาท้องถิ่นของเทศบาลตำบล จังหวัดนครราชสีมา. *วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์*, 9(8), 395-413.
- บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. (2557). *ธุรกิจไมซ์*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). นนทบุรี : เฟิร์นข้าหลวง พรินต์ติ้งแอนด์พับลิชชิง.
- ปริญญา บุตรอยู่. (2557). การมีส่วนร่วมของชุมชนในเขตเทศบาลเมื่อประจวบคีรีขันธ์ต่อการพัฒนากองท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน. (วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ปวีรรต สมนึก และคณะ. (2559). การสร้างรูปแบบเครือข่ายการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างมีส่วนร่วมในเส้นทางท่องเที่ยวตามริมน้ำโขงของจังหวัดอุบลราชธานี. (รายงานการวิจัย). สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย : มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี.
- เปรม ถาวรประภาสวัสดิ์. (2562). *พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม พ.ศ.2559 : การรักษามรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้*. กรุงเทพฯ : สำนักวิชาการสำนักงานเลขาธิการ สภาผู้แทนราษฎร.

- แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2566-2570). (2566, มีนาคม 24). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่มที่ 140 ตอนที่ 70 ง, หน้า 39-146.
- เพทาย ธาราคักดี. (2559). *ศักยภาพของชุมชนในการบริหารจัดการศูนย์ศึกษาศรมชาติและอนุรักษ์ป่าชายเลน เพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศจังหวัดชลบุรี*. (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานวัตกรรมการท่องเที่ยว). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี.
- ภัสรพรรณ แสนหล้า, สุรศักดิ์ จันทลา และสุนทร สายคำ (2565) *การบริหารแบบมีส่วนร่วมในการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง อำเภอเขาสวนกวาง จังหวัดขอนแก่น*. (รายงานการวิจัย). มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย : วิทยาเขตขอนแก่น.
- มิ่งกมล รอดวัตร. (2560). *การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาการท่องเที่ยว อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์*. (วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์). คณะรัฐประศาสนศาสตร์และสังคม : มหาวิทยาลัยนานาชาติแสตมฟอร์ด.
- วิยะดา เสรีวิชัยสวัสดิ์. (2555). *การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเขตภาคเหนือตอนบนของประเทศไทยให้เป็นรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์*. (ดุขุณีนิพนธ์ปริญญาดุขุณีบัณฑิต สาขาวิชาสังคมศาสตร์). บัณฑิตศึกษา : มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง.
- ศราวดี ดาวกรงแก้ว. (2563). *การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนชุมชน: กรณีศึกษาเขตประเวศ กรุงเทพมหานคร*. *วารสารรัชต์ภาคย์*, 14(37), 80-93.
- ศศิชา หมดมลทิล. (2561). *การดูแลรักษาและคุ้มครองป้องกันที่ดินอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน*. กรุงเทพฯ : กรมที่ดิน.
- สำนักงานส่งเสริมการจัดประชุมและนิทรรศการ (องค์การมหาชน). (2561). *รายงานสถิติอุตสาหกรรมไมซ์ ปีงบประมาณ 2561. ใน โครงการสำรวจสถิติการจัดประชุมการท่องเที่ยวเพื่อเป็นรางวัลและการจัดงานแสดงสินค้านานาชาติในประเทศไทย ประจำปีงบประมาณ 2561*. กรุงเทพฯ : สำนักงานส่งเสริมการจัดประชุมและนิทรรศการ (องค์การมหาชน).
- สุดแดน วิสุทธิลักษณ์. (2558). *องค์ความรู้ของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์: คู่มือและแนวทางการปฏิบัติ*. กรุงเทพฯ : องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน).

Yamane, T. (1973). *Statistics: An Introductory Analysis*. (3rd Ed). New York : Harper and Row Publications.

การพัฒนาตัวบ่งชี้มาตรการป้องกันการแพร่ระบาดไวรัส COVID-19 และการสร้าง
กระบวนการมีส่วนร่วมเพื่อการป้องกันหลังการแพร่ระบาดไวรัส COVID-19
ในตลาดสด เขตเทศบาลนครนครสวรรค์

Developing Indicators on Measures to Prevent the Outbreak of Covid-19
and Creating a Participatory Process for Prevention after the Outbreak of
Covid-19 in the Fresh Markets, Nakhon Sawan Municipality

กฤษณะ ดาราเรือง¹

Kritsana Dararuang

Received: August 15, 2022

Revised: September 11, 2023

Accepted: September 12, 2023

บทคัดย่อ

บทความวิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพการปฏิบัติตามมาตรการป้องกันการแพร่ระบาดไวรัส COVID-19 ในตลาดสด เขตเทศบาลนครนครสวรรค์ 2) วิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันตัวบ่งชี้มาตรการป้องกันการแพร่ระบาดไวรัส COVID-19 ในตลาดสด ที่พัฒนาขึ้นกับข้อมูลเชิงประจักษ์ และ 3) สร้างกระบวนการมีส่วนร่วมในการป้องกันการแพร่ระบาดไวรัส COVID-19 ในตลาดสด เขตเทศบาลนครนครสวรรค์ เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี โดยการวิจัยเชิงปริมาณเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นประชาชนผู้ใช้บริการตลาดสดในเขตเทศบาลนครนครสวรรค์ จำนวน 385 คน และการวิจัยเชิงคุณภาพโดยจัดสนทนากลุ่ม จำนวน 12 คน สถิติวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน ผลการศึกษา พบว่า 1) การปฏิบัติตามมาตรการป้องกันการแพร่ระบาดไวรัส COVID-19 ในตลาดสด ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก 2) ตัวบ่งชี้มาตรการป้องกันการแพร่ระบาดไวรัส COVID-19 ในตลาดสด ซึ่งประกอบด้วย ด้านการคัด

¹ มหาวิทยาลัยเจ้าพระยา; Chaopraya University

กรอง ด้านการกำหนดทางเข้า-ออก ด้านการสวมหน้ากากอนามัย ด้านการบริการเจลแอลกอฮอล์/จุดล้างมือ ด้านการทำความสะอาดบริเวณพื้นตลาด ด้านการเว้นระยะห่าง ด้านสภาพแวดล้อมในตลาด และด้านการสื่อสารประชาสัมพันธ์ มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์โดยพิจารณาจากค่าสัดส่วน $\text{Chi-square/df} = 1.28$ ซึ่งไม่เกิน 2 และ Chi-square ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ($P\text{-value} = 0.1871$) $\text{RMSEA} = 0.050$ ซึ่งเกณฑ์กำหนดไว้น้อยกว่า 0.100 และมีค่าอำนาจพยากรณ์ประกอบ > 0.60 ทุกตัวแปร และ 3) การสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมในการป้องกันการแพร่ระบาดไวรัส COVID-19 ในตลาดสด ประกอบด้วย (1) การมีส่วนร่วมในการกำหนดมาตรการ และแผนป้องกันการแพร่ระบาดไวรัส COVID-19 ร่วมกับผู้แทนผู้ประกอบการร้านค้า (2) การสื่อสาร และจัดกิจกรรมการประชาสัมพันธ์เพื่อสร้างความเข้าใจและการปฏิบัติตามมาตรการป้องกันการแพร่ระบาดไวรัส COVID-19 (3) การสุ่มตรวจ ATK ผู้ประกอบการร้านค้าในตลาด และ (4) การประชาสัมพันธ์ความสำเร็จของมาตรการป้องกันการแพร่ระบาดไวรัส COVID-19 เพื่อสร้างความมั่นใจแก่ผู้รับบริการ

คำสำคัญ: โควิด-19, มาตรการป้องกันหลังการแพร่ระบาด, ตลาดสด

Abstract

The objectives of this research article were 1) to study the conditions of compliance with measures to prevent the Outbreak of Covid-19 in fresh markets, Nakhon Sawan Municipality; 2) to analyze confirmatory factor of indicators on measures to prevent the Outbreak of Covid-19 in fresh markets that were developed with empirical data; and 3) to create a participatory process to prevent the Outbreak of Covid-19 in fresh markets, Nakhon Sawan Municipality. It was a mixed methods research. For quantitative research, data were collected from a sample group of 385 people who used fresh market services in Nakhon Sawan Municipality and in terms of qualitative research, group discussions of 12 people were organized. Statistics for analyzing the data were mean, standard deviation and confirmatory factor analysis. The results of the study found that 1) compliance with measures to prevent the Outbreak of Covid-19, overall was at a high level; 2) indicators on measures to prevent the Outbreak of Covid-19 in fresh markets, which consisted of screening aspect,

determination of entrances and exits aspect, wearing a mask aspect, alcohol gel service/hand washing station aspect, cleaning of the market floor aspect, distance aspect, environment in the market aspect, and public relations communications aspect. It was consistent with empirical data based on proportional values, Chi-square/df = 1.28 which was not more than 2 and Chi-square was not statistically significant (P-value = 0.1871) RMSEA = 0.050 which the criteria set was less than 0.100 and had component weight values > 0.60 for every variable; and 3) creating a participatory process to prevent the Outbreak of Covid-19 in fresh markets consisted of (1) participation in setting measures and plans to prevent the Outbreak of Covid-19 together with representatives of store operators, (2) communication and organizing public relations activities to create understanding and compliance with measures to prevent the Outbreak of Covid-19, (3) randomly inspection ATK for store operators in the markets and (4) publicizing the success of measures to prevent the Outbreak of Covid-19 to build confidence for service recipients.

Keywords: COVID-19, Post-Epidemic Prevention Measures, Fresh Market

บทนำ

จากจุดเริ่มต้นของสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) เมื่อเดือนธันวาคม พ.ศ. 2562 ครั้งแรก ณ นครอู่ฮั่น มณฑลหูเป่ย์ ประเทศจีน โดยองค์การอนามัยโลกได้ประกาศภาวะฉุกเฉินทางสาธารณสุขระหว่างประเทศ ในวันที่ 30 มกราคม พ.ศ. 2563 โดยมีผู้ติดเชื้อยืนยันมากกว่า 158,980,250 คน ใน 213 ประเทศ และมีผู้เสียชีวิตมากกว่า 3,307,139 คน ซึ่งมีลักษณะของการแพร่เชื้อจากละอองเสมหะจากการไอ การสัมผัสเชื้อ โดยผู้ติดเชื้อจะมีอาการที่พบโดยส่วนใหญ่ ได้แก่ มีไข้ ไอ และหายใจลำบาก อาจรวมไปถึงปอดบวม และกลุ่มอาการหายใจลำบากเฉียบพลัน (กฤษฏา บุญชัย, 2563) สำหรับประเทศไทย การระบาดของเชื้อไวรัส COVID-19 มีรายงานว่าในวันที่ 12 มกราคม พ.ศ. 2563 พบผู้ป่วยหญิงจากเมืองอู่ฮั่น ประเทศจีน ติดเชื้อโควิด-19 ในไทยคนแรก โดยกระทรวงสาธารณสุขประกาศเมื่อวันที่ 12 มกราคม พ.ศ. 2563 ว่าพบนักท่องเที่ยวหญิงวัย 61 ปี สัญชาติจีน ซึ่งมีภูมิลำเนาอยู่ที่เมืองอู่ฮั่น ประเทศจีน ติดเชื้อโควิด-19 ซึ่งนับว่าเป็นการพบผู้ติดเชื้อคนแรกนอกประเทศจีน เมื่อทราบผลดังกล่าว ศูนย์ปฏิบัติการภาวะ

ฉุกเฉิน กรมควบคุมโรคได้ติดตามอาการผู้สัมผัสความเสี่ยงสูง 40 คน และรวบรวมข้อมูลสำหรับติดตามผู้สัมผัสความเสี่ยงต่ำอีก 145 คน ต่อมาในวันที่ 31 มกราคม ชายไทยวัย 50 ปี ซึ่งขับแท็กซี่ในกรุงเทพมหานคร ได้รับผลตรวจว่าติดเชื้อโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ เพราะก่อนหน้านี้ได้รับผู้โดยสารชาวจีนจากเมืองอู่ฮั่นซึ่งมีอาการป่วยไปส่งโรงพยาบาล โดยคนขับแท็กซี่ได้เข้ารักษาตัวที่สถาบันบำราศนราดูร และหายป่วยในวันที่ 5 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2563 (รัฐกุล เสนารา และคณะ, 2564)

ต่อมาในช่วงเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2563 มีผู้ป่วยยืนยัน 40 รายเมื่อ และเพิ่มขึ้นมากในกลางเดือนมีนาคม พ.ศ. 2563 ซึ่งมีการระบุสาเหตุจากกลุ่มการแพร่เชื้อจากหลายกลุ่ม ซึ่งกลุ่มใหญ่สุดเกิดขึ้นในการแข่งขันชกมวยไทย ณ สนามมวยเวทีลุมพินี เมื่อวันที่ 6 มีนาคม พ.ศ. 2563 ผู้ป่วยยืนยันแล้วเพิ่มเกิน 100 คนต่อวัน ในอีก 1 สัปดาห์ต่อมา การตอบสนองของรัฐบาลต่อการระบาดเริ่มจากการคัดกรองและการติดตามการสัมผัส มีการคัดกรองโควิดตามท่าอากาศยานนานาชาติ ตลอดจนที่โรงพยาบาลสำหรับผู้ป่วยที่มีประวัติเดินทางหรือสัมผัส มีการสอบสวนโรคกรณีที่เกิดกลุ่มการระบาด กระทรวงศึกษาธิการเน้นการเฝ้าระวังตนเอง การรักษาความสะอาดโดยเฉพาะการล้างมือ และการเลี่ยงฝูงชน หรือใส่หน้ากากอนามัยแทน และสำหรับบุคคลที่เดินทางมาจากประเทศเสี่ยงสูงจะได้รับคำแนะนำให้กักตนเอง แต่ยังไม่มีการจำกัดการเดินทางจนวันที่ 5 มีนาคม พ.ศ. 2563 และวันที่ 19 มีนาคม พ.ศ. 2563 มีประกาศเพิ่มเติมให้ต้องมีเอกสารการแพทย์รับรองการเดินทางระหว่างประเทศและคนต่างด้าวต้องมีประกันสุขภาพ ปลายเดือนมีนาคม พ.ศ. 2563 สถานที่สาธารณะและธุรกิจห้างร้านได้รับคำสั่งให้ปิดในกรุงเทพมหานคร และอีกหลายจังหวัด และการประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินมีผลวันที่ 26 มีนาคม พ.ศ. 2563 และมีประกาศห้ามออกนอกเคหสถานยามวิกาล ตั้งแต่คืนวันที่ 3 เมษายน พ.ศ. 2563 พระราชกำหนดสถานการณ์ฉุกเฉินยังสั่งงดจำหน่ายสุราชั่วคราวและให้ประชาชนชะลอการเดินทางข้ามจังหวัด (กฤษฎา ฉิมพลีวัฒน์, 2565)

สำหรับพื้นที่ตลาดสด ตลาดนัด ตลาดน้ำ ตลาดค้าปลีก/ส่ง กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข ได้กำหนดแนวปฏิบัติด้านสาธารณสุขเพื่อป้องกันการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ในวันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2563 เพื่อเป็นแนวปฏิบัติ ประกอบด้วย 1) การกำหนดให้มีทางเข้า-ออก การคัดกรองโดยพนักงาน เจ้าหน้าที่ และผู้รับบริการ พร้อมทำสัญลักษณ์ให้กับผู้ที่ผ่านการคัดกรอง 2) มาตรการให้ผู้ค้าและผู้ให้บริการต้องสวมหน้ากากผ้าหรือหน้ากากอนามัยตลอดเวลาที่ใช้บริการ 3) มาตรการเว้นระยะห่างระหว่างบุคคล แฉกค้ำ โต๊ะและที่นั่งรับประทานอาหาร การเลือกซื้อสินค้าและชำระเงิน อย่างน้อย 1 เมตร รวมถึงมาตรการเพื่อลดความแออัด เช่น ระยะเวลาใช้บริการ จำนวนคนต่อพื้นที่ 4) จัดให้มีที่ล้างมือด้วยสบู่ หรือเจลแอลกอฮอล์ ให้บริการแก่ผู้ค้าและผู้ซื้ออย่างเพียงพอ 5) การทำความสะอาดบริเวณพื้นตลาด แผง

จำหน่ายอาหารสดหรือแผงชำแหละเนื้อสัตว์สดด้วยน้ำยาทำความสะอาดหรือน้ำยาฆ่าเชื้อเป็นประจำทุกวัน และทำความสะอาดตลาดตามหลักการสุขาภิบาลอย่างน้อยสัปดาห์ละ 1 ครั้ง 6) การทำความสะอาดห้องน้ำ ห้องส้วมที่ให้บริการ โดยเน้นบริเวณจุดเสี่ยง 7) จัดให้มีภาชนะรองรับขยะที่มีฝาปิดไว้ภายในบริเวณตลาด และเก็บรวบรวมขยะไว้ยังที่พักขยะรวมของตลาดทุกวัน และส่งไปกำจัดอย่างถูกต้อง 8) จัดสภาพแวดล้อมในตลาดเพื่อความสะดวกผู้ซื้อและลดระยะเวลาใช้บริการตลาด เช่น จัดให้มีการระบายอากาศที่เหมาะสม จัดทำผังแสดงโซนการจำหน่ายสินค้า เป็นต้น และ 9) สื่อสารและประชาสัมพันธ์ ให้ความรู้ในการป้องกันโรคติดเชื้อโคโรนาตามช่องทางต่าง ๆ และสำหรับพื้นที่ควบคุมสูงสุดและเข้มงวดที่มีสถานการณ์ความรุนแรงในพื้นที่ กรมอนามัยยังได้กำหนดมาตรการเข้มข้นเพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติสำหรับ “ตลาด” โดยมาตรการด้านสิ่งแวดล้อมประกอบด้วย 1) ให้ผู้ประกอบการตลาดจัดพนักงานควบคุมทางเข้า-ออก คัดกรองอุณหภูมิอย่างเข้มข้น และจำกัดจำนวนผู้ใช้บริการให้เหมาะสม 2) ล้างแผงอาหารสดและพื้นตลาดทุกวัน และล้างตลาดตามหลักสุขาภิบาลสัปดาห์ละ 1 ครั้ง 3) ทำความสะอาดห้องน้ำ จุดสัมผัสร่วม พื้นที่ส่วนกลาง พื้นตลาด แผงค้า และจัดสภาพแวดล้อมให้สะอาด ให้ทำความสะอาดจุดที่มีการสัมผัสร่วม โดยเน้นบริเวณจุดเสี่ยง ให้ทำความสะอาดทุก 1 ชั่วโมง 4) ให้ผู้ประกอบการตลาดจัดจุดบริการล้างมือหรือเจลแอลกอฮอล์ให้เพียงพอ 5) จัดทำแผนเผชิญเหตุ เตรียมสถานที่แยกกักหรือกักกัน เมื่อพบผู้ติดเชื้อหรือผู้ที่มีผลตรวจเป็นบวก 6) ในกรณีที่ตลาดมีบริเวณสำหรับนั่งรับประทานอาหาร ให้จัดที่นั่งเว้นระยะห่าง 1-2 เมตร 7) จัดสภาพแวดล้อมในตลาดให้เป็นระเบียบ ไม่วางของสูงจนปิดกั้นการระบายอากาศ และจัดให้มีการระบายอากาศที่เพียงพอ และ 8) ให้ผู้ประกอบการตลาดประเมินด้านอนามัยสิ่งแวดล้อมผ่านระบบ Thai Stop COVID+ ทุก 14 วัน (กรมอนามัย, 2563)

สถานการณ์การแพร่ระบาดของจังหวัดนครสวรรค์มีการพบผู้ติดเชื้อครั้งแรกในเดือนพฤษภาคม 2563 จำนวน 9 ราย ไม่พบผู้เสียชีวิต และพบผู้ติดเชื้อเพิ่มขึ้นในเดือนธันวาคม 2563 จำนวน 6 ราย ซึ่งเชื่อมโยงกับตลาดค้ากุ้งจังหวัดสมุทรสาคร และการเสียชีวิตของผู้ติดเชื้อรายแรกเมื่อวันที่ 23 เมษายน 2564 ส่งผลให้จังหวัดนครสวรรค์ และหน่วยงานต่าง ๆ ได้ออกมาตรการป้องกันอย่างเข้มข้นโดยเฉพาะพื้นที่สาธารณะ โดยมีกำหนดมาตรการควบคุมและปิดสถานที่เสี่ยงต่อการแพร่ระบาด มาตรการควบคุมการแพร่ระบาด การกำหนดจุด เข้า-ออก ช่องทางเดียว การตรวจวัดอุณหภูมิและสแกนแอปพลิเคชันไทยชนะเพื่อป้องกันการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัส COVID-19 แต่อย่างไรก็ตามสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัส COVID-19 ยังคงลุกลามอย่างต่อเนื่องและขยายวงกว้างในหลายพื้นที่ของจังหวัดนครสวรรค์ โดยเฉพาะในพื้นที่ตลาดสดได้มีการกำหนดให้ผู้ที่เข้ามาใช้บริการเข้าและออกช่องทางเดียว จุดเข้าออกมีเจ้าหน้าที่ดูแลพร้อมกำชับ

ให้ผู้มาใช้บริการสวมหน้ากากอนามัย การตรวจวัดอุณหภูมิของร่างกาย จุดล้างมือ จุดบริการเจล แอลกอฮอล์ การลงทะเบียนผ่านแอปพลิเคชันไทยชนะก่อนเข้าตลาด รวมทั้งการจัดเจ้าหน้าที่เดินสังเกตการณ์ภายในตลาดเพื่อคอยเตือนทั้งผู้ค้าและผู้มาซื้อของให้ทำตามกฎระเบียบของตลาดเพื่อป้องกันการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัส COVID-19 และสร้างความเชื่อมั่นให้กับลูกค้าผู้มาใช้บริการคนอื่น ๆ นอกจากนี้ เจ้าหน้าที่สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดนครสวรรค์ โรงพยาบาลสวรรค์ประชารักษ์ และเจ้าหน้าที่สำนักการสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อมเทศบาลนครนครสวรรค์ ได้มีการลงพื้นที่สุ่มตรวจหาเชื้อไวรัส COVID-19 ให้กับพ่อค้า-แม่ค้า ในตลาดสดเทศบาลนครนครสวรรค์ เพื่อเป็นการเฝ้าระวังและป้องกันตามมติของคณะกรรมการโรคติดต่อจังหวัดนครสวรรค์ มีการเชิญตัวแทนผู้ประกอบการตลาดในพื้นที่เขตเทศบาลนครนครสวรรค์ร่วมประชุมชี้แจงขั้นตอนการดำเนินการสุ่มตรวจหาเชื้อไวรัส COVID-19 แก่กลุ่มพ่อค้า-แม่ค้า ตลอดจนกำชับมาตรการป้องกันภายในบริเวณตลาดเพื่อเป็นการป้องกันเฝ้าระวังการระบาดของโรคในพื้นที่จังหวัดนครสวรรค์ ซึ่งปัจจุบันถึงแม้ว่าสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัส COVID-19 จะบรรเทาเบาบางลงอย่างต่อเนื่องแต่ก็สถานการณ์การแพร่ระบาดก็ยังคงไม่หมดไปและยังคงมีการพบผู้ติดเชื้อเป็นระยะ (สำนักงานสถิติจังหวัดนครสวรรค์, 2564)

ตลาด หรือ ตลาดสด เป็นแหล่งรวมตัวของผู้ประกอบการ พ่อค้า แม่ค้า และผู้ให้บริการ ตลอดจนเป็นพื้นที่สาธารณะที่มีคนจากหลากหลายมาใช้งานร่วมกัน และยังคงเป็นสถานที่ที่มีความเสี่ยงต่อการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัส COVID-19 ได้ถึงแม้ว่าสถานการณ์จะคลี่คลายแต่ก็ยังคงไม่หยุดการแพร่ระบาดทั้งในปัจจุบันและอนาคต จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาดังกล่าวข้างต้น จึงทำการศึกษาพัฒนาตัวบ่งชี้มาตรการป้องกันการแพร่ระบาดไวรัส COVID-19 ตลอดจนการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมเพื่อการป้องกันการแพร่ระบาดไวรัส COVID-19 ในตลาดสด เขตเทศบาลนครนครสวรรค์ ซึ่งผลของการศึกษาวิจัยครั้งนี้จะสามารถนำไปสู่การวางแผนและการปฏิบัติตามมาตรการป้องกันการแพร่ระบาดไวรัส COVID-19 ในตลาดสดและนำมาซึ่งการสร้าง ความมั่นใจในความปลอดภัยของผู้บริโภคในการใช้บริการตลาดสดอย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาสภาพการปฏิบัติตามมาตรการป้องกันการแพร่ระบาดไวรัส COVID-19 ในตลาดสด เขตเทศบาลนครนครสวรรค์
2. เพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันตัวบ่งชี้มาตรการป้องกันการแพร่ระบาดไวรัส COVID-19 ในตลาดสด ที่พัฒนาขึ้นกับข้อมูลเชิงประจักษ์

3. เพื่อสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมในการป้องกันการแพร่ระบาดของไวรัส COVID-19 ในตลาดสด เขตเทศบาลนครนครสวรรค์

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed Methods Research) โดยเริ่มจากการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และตามด้วยวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ประชากรที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ คือ ประชาชนทั่วไปผู้ใช้บริการตลาดสดในเขตเทศบาลนครนครสวรรค์ โดยกำหนดกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 385 คน จากตารางการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างของเครจซี่และมอร์แกน (Krejcie, R. V. & Morgan, D. W., 1970) ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% ซึ่งสามารถแทนจำนวนประชากรได้ตั้งแต่ 100,000 คนขึ้นไป และดำเนินการสุ่มแบบบังเอิญ (Accidence Random Sampling) ตามความเหมาะสมทั้งในด้านความสะดวกของผู้ให้ข้อมูล และความเหมาะสมกับเวลาในการลงพื้นที่เก็บรวบรวมข้อมูล และกลุ่มเป้าหมายในการจัดสนทนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อการพัฒนาแนวทางการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมในการป้องกันการแพร่ระบาดของไวรัส COVID-19 ในตลาดสด ประกอบด้วย ผู้แทนผู้ประกอบการร้านค้า และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการบริหารจัดการตลาดสดในเขตเทศบาลนครสวรรค์ จำนวน 12 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเพื่อการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถามที่มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check List) และแบบวัดมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (5 Rating Scales) ที่ผ่านการตรวจสอบความตรง (Validity) จากทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน ได้ค่าสัมประสิทธิ์ความสอดคล้องของข้อคำถามกับสิ่งที่ต้องการศึกษา (Item Objective Congruence: IOC) ระหว่าง 0.80-1.00 และการทดสอบความเที่ยง (Reliability) โดยนำแบบสอบถามไปลองใช้ (Try Out) กับกลุ่มตัวอย่างที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างจริง จำนวน 30 คน ได้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบัค (Cronbach's Alpha Coefficient; α) รวมทั้งฉบับเท่ากับ .983 และการจัดสนทนากลุ่มโดยมีประเด็นการสนทนาเกี่ยวกับแนวทางในการป้องกันการแพร่ระบาดของไวรัส COVID-19 ในตลาดสด

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ ความถี่ (Frequency) ร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis) สำหรับข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้จากการสนทนากลุ่มใช้เทคนิคการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis)

ตัวบ่งชี้มาตรการป้องกันการแพร่ระบาดไวรัส COVID-19 ในตลาดสดมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์

สรุปผลการวิจัย

1. สภาพการปฏิบัติตามมาตรการป้องกันการแพร่ระบาดไวรัส COVID-19 ในตลาดสด เขตเทศบาลนครนครสวรรค์ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.44 และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านการสวมหน้ากากอนามัย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.56 (S.D.=0.61) รองมาคือ ด้านการกำหนดทางเข้า-ออก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.51 (S.D.=0.65) ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ ด้านการบริการเจลแอลกอฮอล์/จุดล้างมือ โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.28 (S.D.=0.71) ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานการปฏิบัติตามมาตรการป้องกันการแพร่ระบาดไวรัส COVID-19 ในตลาดสด เขตเทศบาลนครนครสวรรค์

รายการ	\bar{X}	S.D.	แปลผล
1. ด้านการคัดกรอง	4.42	0.74	มาก
2. ด้านการกำหนดทางเข้า-ออก	4.51	0.65	มากที่สุด
3. ด้านการสวมหน้ากากอนามัย	4.56	0.61	มากที่สุด
4. ด้านการบริการเจลแอลกอฮอล์/จุดล้างมือ	4.28	0.71	มาก
5. ด้านการทำความสะอาดบริเวณพื้นตลาด	4.43	0.73	มาก
6. ด้านมาตรการเว้นระยะห่าง	4.40	0.75	มาก
7. ด้านสภาพแวดล้อมในตลาด	4.40	0.75	มาก
8. ด้านการสื่อสารประชาสัมพันธ์	4.50	0.69	มาก
รวม	4.44	0.61	มาก

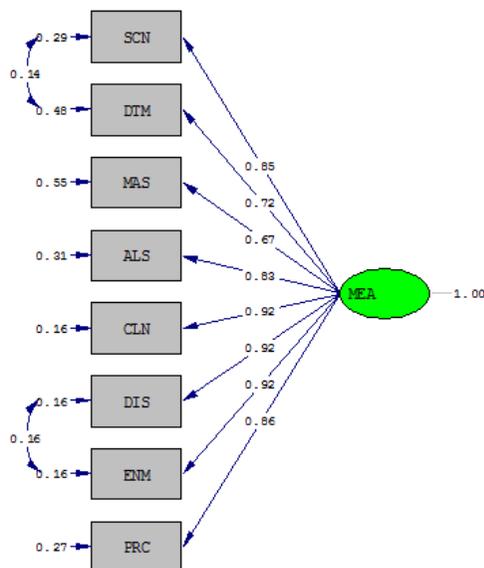
2. วิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันตัวบ่งชี้มาตรการป้องกันการแพร่ระบาดไวรัส COVID-19 ในตลาดสด (MEA) ที่พัฒนาขึ้นกับข้อมูลเชิงประจักษ์ พบว่า องค์ประกอบทั้ง 8 ด้านประกอบด้วย ด้านการคัดกรอง (SCN) ด้านการกำหนดทางเข้า-ออก (DTM) ด้านการสวมหน้ากากอนามัย (MAS) ด้านการบริการเจลแอลกอฮอล์/จุดล้างมือ (ALS) ด้านการทำความสะอาดบริเวณพื้นตลาด (CLN) ด้านมาตรการเว้นระยะห่าง (DIS) ด้านสภาพแวดล้อมในตลาด (ENM) และด้านการสื่อสารประชาสัมพันธ์ (PRC) เป็นองค์ประกอบเชิงยืนยัน โดยมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบเท่ากับ 0.85, 0.72, 0.67, 0.83, 0.92, 0.92, 0.92 และ 0.86 และเมื่อวิเคราะห์จากค่าดัชนีความสอดคล้องกลมกลืน พบว่า $\text{Chi-square/df} = 1.28$ ($\text{Chi-square} = 23.09$, $\text{df} = 18$) ซึ่งเกณฑ์กำหนดไว้ไม่

เกิน 2, P-value = 0.1871 ที่เกณฑ์ตั้งโมเดลพิจารณาจากค่า Chi-square ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ RMSEA = 0.050 เกณฑ์กำหนดอยู่ที่ 0.100 นอกจากนี้ ยังพบว่า ค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืน (GFI) = 0.93 และค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืนที่ปรับแก้แล้ว (AGFI) = 0.95

ตารางที่ 2 แสดงค่าน้ำหนักองค์ประกอบ ความเที่ยงของตัวแปรสังเกตได้ และสัมประสิทธิ์คะแนนองค์ประกอบตัวบ่งชี้มาตรการป้องกันการแพร่ระบาดของไวรัส COVID-19 ในตลาดสด เขตเทศบาลนครนครสวรรค์

ตัวแปรสังเกตได้	น้ำหนักองค์ประกอบ				
	b	β	SE	t	R ²
ด้านการคัดกรอง (SCN)	0.63	0.85	0.03	9.23*	0.72
ด้านการกำหนดทางเข้า-ออก (DTM)	0.47	0.72	0.03	7.25*	0.52
ด้านการสวมหน้ากากอนามัย (MAS)	0.41	0.67	0.03	6.68*	0.45
ด้านการบริการเจลแอลกอฮอล์/จุดล้างมือ (ALS)	0.58	0.83	0.03	8.94*	0.69
ด้านการทำความสะอาดบริเวณพื้นตลาด (CLN)	0.67	0.92	0.02	10.54*	0.84
ด้านมาตรการเว้นระยะห่าง (DIS)	0.69	0.92	0.02	10.56*	0.84
ด้านสภาพแวดล้อมในตลาด (ENM)	0.69	0.92	0.02	10.56*	0.84
ด้านการสื่อสารประชาสัมพันธ์ (PRC)	0.59	0.86	0.02	9.42*	0.73

*p<.05

Chi-square = 23.09, df = 18, P-value = 0.1871, RMSEA = 0.050

ภาพที่ 1 แสดงองค์ประกอบเชิงยืนยันตัวบ่งชี้มาตรการป้องกันการแพร่ระบาดของไวรัส COVID-19

ในตลาดสด เขตเทศบาลนครนครสวรรค์

3. กระบวนการมีส่วนร่วมในการป้องกันการแพร่ระบาดของไวรัส COVID-19 ในตลาดสดจากการสนทนากลุ่มร่วมกับตัวแทนผู้ประกอบการร้านค้า และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการดำเนินการตลาดสดในเขตเทศบาลนครนครสวรรค์ สามารถวิเคราะห์ สังเคราะห์ และกำหนดแนวทางการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมในการป้องกันการแพร่ระบาดของไวรัส COVID-19 ในตลาดสด เขตเทศบาลนครนครสวรรค์ ประกอบด้วย 1) สร้างการมีส่วนร่วมในการกำหนดมาตรการป้องกันการแพร่ระบาดของไวรัส COVID-19 และวางแผนดำเนินการร่วมกับผู้แทนผู้ประกอบการร้านค้า โดยการจัดประชุมเพื่อจัดทำข้อตกลง สร้างความเข้าใจ การกำหนดมาตรการ แนวทางการดำเนินงาน การเฝ้าระวัง และการตรวจสอบติดตามผลการดำเนินงาน 2) การสื่อสาร ประชาสัมพันธ์ มาตรการป้องกันการแพร่ระบาดของไวรัส COVID-19 รวมถึงการจัดทำสื่อประชาสัมพันธ์ที่แสดงถึงแนวปฏิบัติ มาตรการ และการปฏิบัติตามมาตรการป้องกันการแพร่ระบาดของไวรัส COVID-19 3) การสุ่มตรวจผลการตรวจ ATK ผู้ประกอบการร้านค้าในตลาดสด โดยกำหนดแนวทางการสุ่มตรวจผู้ประกอบการร้านค้าในตลาดอย่างต่อเนื่อง ตลอดจนแนวทางการส่งต่อผู้ติดเชื้อเข้าสู่กระบวนการรักษา เพื่อการป้องกันเฝ้าระวังการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัส COVID-19 และ 4) การประชาสัมพันธ์ความสำเร็จในการดำเนินการตามมาตรการป้องกันการแพร่ระบาดของไวรัส COVID-19 โดยจัดทำในรูปแบบแผ่นป้ายประชาสัมพันธ์ และการประชาสัมพันธ์ผ่านเสียงตามสาย หรือเพจเฟซบุ๊ก (Page Facebook) โดยแสดงข้อมูลการดำเนินกิจกรรมตามมาตรการการป้องกันการแพร่ระบาดของไวรัส COVID-19 เพื่อสร้างความมั่นใจแก่ผู้ใช้บริการตลาด

อภิปรายผลการวิจัย

1. สภาพการปฏิบัติตามมาตรการป้องกันการแพร่ระบาดของไวรัส COVID-19 ในตลาดสดเขตเทศบาลนครนครสวรรค์ โดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะการสวมหน้ากากอนามัย และการกำหนดทางเข้า-ออก อยู่ การสื่อสารและประชาสัมพันธ์ การทำความสะอาดบริเวณพื้นตลาด การคัดกรอง มาตรการเว้นระยะห่าง สภาพแวดล้อมในตลาด และการบริการเจลแอลกอฮอล์/จุดล้างมือตามลำดับ ทั้งนี้อาจเกิดจากกลุ่มตัวอย่างผู้ให้ข้อมูลเป็นผู้ประกอบการร้านค้าและผู้ใช้บริการตลาดสดในเขตเทศบาลนครนครสวรรค์ที่ยังคงให้ความสำคัญและมีการปฏิบัติตนอย่างเหมาะสม โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านการสวมหน้ากากอนามัย ถึงแม้ว่าปัจจุบันสถานการณ์การแพร่ระบาดของไวรัส COVID-19 โดยภาพรวมทั้งในระดับพื้นที่ และในระดับประเทศจะลดลง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของยุพเรศ พญาพรหม, หัสญา ตันติพงษ์, พรพรรณ มนัสจกุล และศรินญาภรณ์ จันทรแก้วสกุล

(2565) พบว่า กลุ่มตัวอย่างในการปฏิบัติตามมาตรการป้องกันการติดเชื้อไวรัสโคโรนา 19 ของประชาชนในชุมชนกึ่งเมืองกึ่งชนบท จังหวัดเชียงใหม่ ให้ความร่วมมือในการปฏิบัติตามมาตรการป้องกันการติดเชื้อไวรัสโคโรนา 19 ในระดับสูง โดยมีการปฏิบัติที่เหมือนกัน เช่น การใส่หน้ากากอนามัย หรือหน้ากากผ้า เมื่อออกจากบ้านมากที่สุด รองลงมาได้แก่ การล้างมือด้วยเจลแอลกอฮอล์บ่อย ๆ เมื่อสัมผัสสิ่งแวดล้อมนอกบ้านหรืออยู่ในที่สาธารณะ ร้อยละ 72.6 และการรักษาระยะห่างระหว่างบุคคล อย่างน้อย 1-2 เมตร ร้อยละ 64.2 สอดคล้องกับงานวิจัยของสมาน พุทธะกุล และคณะ (2565) พบว่า พฤติกรรมการป้องกันโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 แบบครอบจักรวาล และการนํ้าวัคซีน COVID-19 ของประชาชนในพื้นที่จังหวัดขอนแก่น ที่ปฏิบัติเป็นประจำคือ การล้างมือ การสวมหน้ากากอนามัยหรือหน้ากากผ้าตลอดเวลาเมื่อออกจากบ้านพัก รวมถึงพฤติกรรมการเว้นระยะห่างจากคนอื่นอย่างน้อย 1-2 เมตร อีกทั้งยังสอดคล้องกับงานวิจัยของพระปลัดสุรศักดิ์ ปราโมทย์วรพันธุ์ และคณะ (2565) พบว่า มาตรการป้องกันไวรัสโคโรนา-โควิด 19 ตามหลักพุทธธรรมของท้องถิ่นมีการจัดตั้งคณะทำงานบูรณาการในพื้นที่ควบคุมเพื่อป้องกันการแพร่ระบาดไวรัส COVID-19 โดยการปฏิบัติตามมาตรการคำแนะนำจากหน่วยงานสาธารณสุขเช่น การรักษา ระยะห่างอย่างน้อย 1 เมตร การสวมหน้ากากอนามัยในที่สาธารณะโดยเฉพาะเมื่ออยู่ในพื้นที่ปิด การอยู่ในพื้นที่เปิดโล่งและอากาศถ่ายเทสะดวก การล้างมือบ่อย ๆ โดยใช้สบู่ หรือเจลที่มีส่วนผสมหลักเป็นแอลกอฮอล์ การตรวจคัดกรองบุคคล การใช้หน้ากากผ้า หน้ากากอนามัย เจลแอลกอฮอล์ ล้างมือ การเตรียมแผนกรณีมีผู้ติดเชื้อ และการพ่นยาฆ่าเชื้อตามแหล่งชุมชน

2. ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันต้นตอของมาตรการป้องกันการแพร่ระบาดไวรัส COVID-19 ในตลาดสด พบว่า ประกอบด้วย 1) การคัดกรอง 2) การกำหนดทางเข้า-ออก 3) การสวมหน้ากากอนามัย 4) การบริการเจลแอลกอฮอล์/จุดล้างมือ 5) การทำความสะอาดบริเวณพื้น ตลาด 6) การเว้นระยะห่าง 7) สภาพแวดล้อมในตลาด และ 8) การสื่อสารประชาสัมพันธ์ โดยทั้ง 8 องค์ประกอบเป็นตัวบ่งชี้มาตรการป้องกันการแพร่ระบาดไวรัส COVID-19 ในตลาดสด และเป็นแนวทางการดำเนินการเพื่อการป้องกันการแพร่ระบาดไวรัส COVID-19 ในตลาดสดได้อย่างเหมาะสม ซึ่งผลของการศึกษาวิจัยครั้งนี้มีความสอดคล้องกับผลการศึกษาวิจัยของสีบพงษ์ สมิต ทันต์ และสันติธร ริภักดี (2564) พบว่า มาตรการการจัดงานแสดงสินค้าหลังการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา-19 ที่ส่งผลต่อความมั่นใจในการเดินทางเข้าชมงานของผู้เข้าชมงานแสดงสินค้า คือ การมีพื้นที่ทางเดิน และพื้นที่ส่วนกลางที่กว้าง การรักษา ระยะห่างของบูธผู้จัดแสดงงานและพื้นที่ สาธารณะโดยการตีเส้นหรือตัดกรอบ การจัดแถวและลำดับการเข้าใช้พื้นที่ส่วนกลาง เช่น ห้องน้ำ การชำระสินค้าแบบโอนเงิน การสแกน QR Code ผ่านระบบ e-Payment แทนการชำระเงินสด

และการลงทะเบียนเข้าร่วมงานเพื่อลดความหนาแน่น และสอดคล้องกับการนำเสนอบทความทางวิชาการของณรงค์ ใจเที่ยง (2564) ในการศึกษาวิจัยมาตรการป้องกันโควิด 19 ระบาดระลอกใหม่ โดยอธิบายถึงมาตรการทางกฎหมายตามระเบียบข้อบังคับ และการหาแนวทางในการควบคุมสถานการณ์เพื่อควบคุม ฝ้าระวังการแพร่ระบาดไวรัส COVID-19 เพื่อเป็นการเตรียมความพร้อม มีการควบคุมฝ้าระวังตามมาตรการทางกฎหมายและการประเมินสุขภาพอย่างเคร่งครัด โดยกล่าวถึงพระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. 2548 ข้อกำหนด ออกตามความในมาตรา 9 แห่งพระราชกำหนด การบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. 2548 (ฉบับที่ 6) โดยข้อกำหนดดังกล่าวใช้บังคับการบริหารการป้องกันและการแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 เช่น ให้เจ้าของหรือผู้จัดการสถานที่ทุกประเภทมีหน้าที่รับผิดชอบการดูแลรักษาความสะอาดของสถานที่ ภาชนะและอุปกรณ์ที่ใช้ จัดให้มีมาตรการป้องกันโรคตามที่ทางราชการกำหนด เช่น การเว้นระยะห่างทางสังคม การสวมหน้ากากอนามัย การตรวจวัดอุณหภูมิร่างกายผู้เกี่ยวข้อง ตลอดจนจัดระบบอื่น ๆ ให้เป็นไปตามคำแนะนำ เงื่อนไข และเงื่อนไข การไม่ให้ผู้ให้บริการหลายคนรออยู่ในสถานที่เดียวกัน การจำกัดจำนวนผู้ใช้บริการในแต่ละคราว และเวลาการใช้บริการ เป็นต้น นอกจากนี้ กระทรวงสาธารณสุขได้ให้แนวทางที่สำคัญคือ การป้องกันโดยจัดให้มีหน้ากากอนามัย การจัดหาแอลกอฮอล์ชนิดเจลหรือชนิดน้ำที่เพียงพอ การตรวจวัดคัดกรองวัดอุณหภูมิของร่างกาย การสร้างระยะห่างทางสังคม การปิดสถานที่กรณีพบผู้ติดเชื้อ เป็นต้น

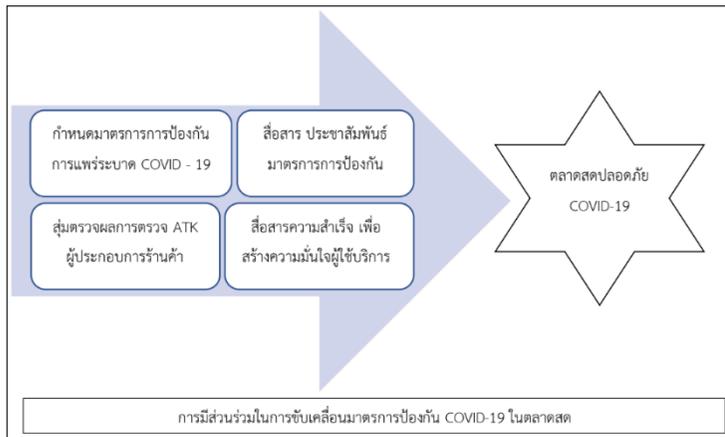
3. การสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมในการป้องกันการแพร่ระบาดของไวรัส COVID-19 ในตลาดสด ประกอบด้วย 4 ด้านที่สำคัญ คือ 1) สร้างการมีส่วนร่วมในการกำหนดมาตรการ และแผนป้องกันการแพร่ระบาดของไวรัส COVID-19 ร่วมกับผู้แทนผู้ประกอบการร้านค้า 2) การสื่อสาร การจัดกิจกรรม และการประชาสัมพันธ์เพื่อสร้างความเข้าใจในการปฏิบัติตามมาตรการป้องกันการแพร่ระบาดของไวรัส COVID-19 3) การสุ่มตรวจผลการตรวจ ATK ผู้ประกอบการร้านค้า และ 4) การประชาสัมพันธ์ความสำเร็จในการมาตรการป้องกันการแพร่ระบาดของไวรัส COVID-19 เพื่อสร้างความมั่นใจในการเข้าใช้บริการตลาดสดแก่ผู้รับบริการ ซึ่งจากการดำเนินการดังกล่าวได้ก่อให้เกิดกระบวนการมีส่วนร่วมตั้งแต่การร่วมสะท้อนปัญหาและการกำหนดแผนงานหรือแนวปฏิบัติ การมีส่วนร่วมในการคิดและตัดสินใจ การมีส่วนร่วมในการดำเนินการและการติดตามประเมินผลของการป้องกันการแพร่ระบาดของไวรัส COVID-19 ซึ่งของการศึกษาวิจัยครั้งนี้มีความสอดคล้องกับงานวิจัยของรัฐกุล เสนารธา และคณะ (2564) พบว่า แนวทางในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมต่อมาตรการควบคุมโรคโควิด-19 ในอำเภอภูเวียง จังหวัดขอนแก่น ประกอบด้วย 1) การเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมตัดสินใจโดยการเข้าร่วมประชุมรับฟังสถานการณ์ของโรคโควิด-19 และร่วมหาแนว

ทางการป้องกันควบคุมโรคตามมาตรการควบคุมโรคโควิด-19 2) การดำเนินงานการติดตามเฝ้าระวังบุคคลที่เป็นกลุ่มเสี่ยงที่มีการเดินทางมาจากพื้นที่เสี่ยง และมีการประชาสัมพันธ์มาตรการควบคุมโรคโควิด-19 เพื่อให้ประชาชนรับทราบและปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง มีการอัปเดตสถานการณ์การติดเชื้อผ่านทางโซเชียลมีเดีย เพื่อให้ประชาชนสามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารได้อย่างรวดเร็ว 3) การประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนใช้แอปพลิเคชันหมอชนะและไทยชนะโดยต้องชี้ให้ประชาชนเห็นประโยชน์และความสำคัญของการใช้แอปพลิเคชันทั้งสอง และ 4) การติดตามและประเมินผลการติดเชื้อโควิด-19 มีการชี้แจงข้อมูลที่ถูกต้องให้ประชาชนทราบเพื่อป้องกันการตื่นตระหนกและวิตกกังวล ตลอดจนมีการรายงานสถานการณ์ที่เกิดขึ้นทั้งในระดับอำเภอ จังหวัด และประเทศอย่างต่อเนื่องเพื่อให้ประชาชนได้รับรู้ข่าวสาร และตระหนักถึงความเสี่ยงที่มีความจำเป็นต้องปฏิบัติตามมาตรการควบคุมโรคโควิด-19 อย่างสม่ำเสมอ นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของกฤษฎา ฉิมพลีวัฒน์ (2565) พบว่า กระบวนการจัดการการสื่อสารเชิงประยุกต์เกี่ยวกับมาตรการและการควบคุมการแพร่ระบาดโรคโควิด-19 มีขั้นตอนประกอบด้วย 1) การกำหนดประเด็นปัญหา 2) การกำหนดเป้าหมายและวัตถุประสงค์ในการสื่อสาร 3) การกำหนดกลุ่มเป้าหมายหลัก 4) การกำหนดกลยุทธ์ในการสื่อสาร 5) การกำหนดช่องทางและวิธีการสื่อสาร 6) การนำแผนไปสู่ภาคปฏิบัติ และ 7) การประเมินผลสรุปและการปรับปรุงโครงการการสื่อสาร และสอดคล้องกับงานวิจัยของธนพัชญ์ เผือกพิพัฒนา (2564) พบว่า การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติตามมาตรการของรัฐในสถานการณ์โควิด-19 กรณีศึกษา: แขวงคลองจั่น เขตบางกระบือ กรุงเทพมหานคร ประกอบด้วย การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน การมีส่วนร่วมในการวางแผน การรับผลประโยชน์ และการประเมินผล

องค์ความรู้ใหม่

จากสถานการณ์การแพร่ระบาดของ COVID-19 ที่บรรเทาเบาบางลงทั้งในด้านความรุนแรงของอาการ และการแพร่ระบาด แต่อย่างไรก็ตาม COVID-19 ยังคงไม่หมดไปอย่างถาวร และยังมีการกลายพันธุ์อย่างต่อเนื่อง ดังนั้น การระวังป้องกันจึงเป็นวิธีการที่ดีที่สุดในการปรับตัวของผู้คนให้สามารถกลับมาดำเนินชีวิตบนวิถีปกติใหม่ จากการวิเคราะห์ห้วงองค์ประกอบเชิงยืนยันของตัวบ่งชี้มาตรการการป้องกันภายหลังสถานการณ์การแพร่ระบาดไวรัส COVID-19 ในตลาดสด พบว่า การทำความสะอาดบริเวณพื้นตลาด การเว้นระยะห่าง สภาพแวดล้อมในตลาด ยังคงเป็นมาตรการที่สำคัญ ในขณะที่ด้านการสวมหน้ากากอนามัย อาจจะเป็นมาตรการที่ให้ความสำคัญลดลงซึ่งสอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน และจากผลของการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการตลาดสดในแต่ละพื้นที่สามารถนำองค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษาวิจัยไปเป็นแนวทางใน

การกำหนดแนวทางหรือกระบวนการดำเนินการเพื่อความปลอดภัยทั้งตัวผู้ประกอบการและความมั่นใจของผู้ใช้บริการ โดยผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องตั้งแต่การวางแผนกำหนดมาตรการ ร่วมดำเนินการในการสื่อสารมาตรการป้องกัน การสุ่มตรวจ ATK ผู้ประกอบการร้านค้า และการประชาสัมพันธ์เพื่อสร้างความเชื่อมั่นของผู้ใช้บริการ โดยมีการติดตามตรวจสอบการดำเนินการตามมาตรการป้องกันอย่างต่อเนื่อง

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเชิงพื้นที่ หรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการรับผิดชอบดูแลการดำเนินการของตลาดสดควรให้ความสำคัญ และเฝ้าระวังสถานการณ์อย่างต่อเนื่อง และการปฏิบัติตามมาตรการป้องกันการแพร่ระบาดของ COVID-19 ถึงแม้ว่าสถานการณ์การแพร่ระบาด หรือความรุนแรงของการติดเชื้อจะไม่รุนแรงเหมือนในอดีตที่ผ่านมา โดยผ่านกลไกกระบวนการมีส่วนร่วมของผู้ประกอบการร้านค้า และผู้ให้บริการ ตลอดจนผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง

2. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเชิงพื้นที่ หรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการรับผิดชอบดูแลการดำเนินการของตลาดสดควรมีการทบทวนมาตรการการป้องกันตามการเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์การแพร่ระบาดของ COVID-19 เพื่อปรับใช้ให้สอดคล้องกับสถานการณ์ที่เป็นปัจจุบัน

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. ผู้ประกอบการและผู้ให้บริการตลาดสดควรให้ความสำคัญกับการปฏิบัติมาตรการการป้องกันการแพร่ระบาดของ COVID-19 โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสวมหน้ากากอนามัย และการล้างมือด้วยแอลกอฮอล์/สบู่
2. ผู้ประกอบการในตลาดสดควรให้ความสำคัญกับการเป็นแบบอย่างในการปฏิบัติมาตรการการป้องกันการแพร่ระบาดของ COVID-19 ที่กำหนดขึ้นเพื่อสร้างความเชื่อมั่นแก่ผู้ให้บริการเพื่อการเป็นตลาดสดปลอดภัย COVID-19

เอกสารอ้างอิง

- กรมอนามัย. (2563). *แนวปฏิบัติด้านสาธารณสุขเพื่อการป้องกันการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19)*. เข้าถึงได้จาก https://covid19.anamai.moph.go.th/web-upload/2xdcaaf3d7f6ae30ba6ae1459eaf3dd66/m_document/6736/35207/file_download/883c95eaf4d8a80c21a6516b26bf23b6.pdf
- กฤษฎา ฉิมพลีวัฒน์. (2565). การจัดการการสื่อสารเชิงประยุกต์ของภาครัฐ เพื่อสร้างความเชื่อมั่นต่อประชาชนเกี่ยวกับมาตรการและการควบคุมการแพร่ระบาดโรคโควิด-19. *วารสารการบริหารนิติบุคคลและนวัตกรรมท้องถิ่น*, 8(2), 355-368.
- ณรงค์ ใจเที่ยง. (2564). มาตรการป้องกันโควิด 19 ระบาดระลอกใหม่. *วารสารกฎหมายและนโยบายสาธารณสุข*, 7(3), 541-553.
- ธนพัชัญ เผือกพิพัฒน์. (2564). การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติตามมาตรการของรัฐในสถานการณ์โควิด-19 กรณีศึกษา: แขวงคลองจั่น เขตบางกระปิ กรุงเทพมหานคร. *วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น*, 5(2), 1-14.
- พระปลัดสุรศักดิ์ ปราโมทย์วรพันธุ์, ฉัฐศุภางค์ สารมาศ, พระมงคลธรรมวิธาน, สุทน ทองเล็ก และ วิญญู กิณะเสน. (2565). มาตรการป้องกันไวรัสโคโรนา-โควิด 19 ตามหลักพุทธธรรม. *วารสารสิริธรรมปริทรรศน์*, 23(2), 54-64.
- ยุพเรศ พญาพรหม, หัสญา ตันติพงศ์, พรพรรณ มนัสัจจุกุล และศรีนัญญาภรณ์ จันท์แก้วสกุล. (2565). การปฏิบัติตามมาตรการป้องกันการติดเชื้อไวรัสโควิด 19 ของประชาชนในชุมชนกึ่งเมืองกึ่งชนบท จังหวัดเชียงใหม่. *วารสารพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยสยาม*, 23(44), 67-71.

- รัฐกุล เสนาราม, ชาญชัย ฮวดศรี และ ปรัชญา มีโนนทองมหาศาล. (2564). การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนต่อมาตรการควบคุมโรคโควิด-19 ในอำเภอภูเวียง จังหวัดขอนแก่น. *Journal of Roi Kaensarn Academi*, 6(9), 239-251.
- สมาน พุทธระกุล, บุญทนากร พรหมภักดี, สุภาพร ทูย์บึงฉิม, สุพัตรา สิมมาทัน, คณยศ ชัยอาจ และ นิชนันท์ โยธา. (2565). การประเมินพฤติกรรมการป้องกันโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 แบบครอบครัวและ การนับวัดซีน COVID-19 ของประชาชนในพื้นที่จังหวัดขอนแก่น. *วารสารวิชาการ สคร.9*, 28(2), 5-14.
- สีบพงษ์ สมิตพันธ์ และสันติธร ริภักดี. (2564). มาตรการการจัดงานแสดงสินค้าหลังการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 ที่ส่งผลต่อความมั่นใจในการเดินทางเข้าชมงานของผู้เข้าชมงานแสดงสินค้า. *วารสารธุรกิจปริทัศน์*, 13(1), 111-129.
- สำนักงานสถิติจังหวัดนครสวรรค์. (2564). รายงานวิเคราะห์สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 จังหวัดนครสวรรค์ พ.ศ.2564. เข้าถึงได้จาก <https://province.nso.go.th/nksawan/reports-publications/ebook.html?view=book&id=4:2022-11-21-07-49-37&catid=4:office-works>
- Krejcie, R. V. & Morgan, D. W. (1970). Determining sample size for research activities. *Educational and Psychological Measurement*, 30(3), 607-610.

การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยใช้เทคนิคจิ๊กซอว์ วิชาประวัติศาสตร์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์

Development of Learning Achievement Using Jigsaw Technique in History
Subject for Prathom Suksa 4 Students at Demonstration School of Nakhon
Sawan Rajabhat University

ทรงพล ภูมิอินทร์¹ สมชาย ดัดประดิษฐ์² และศศิภัฏญา กัลป์ทอง³
Songpon Phumin, Somchay Datpradit and Sasigunya Lanthong

Received: August 08, 2023

Revised: September 12 2023

Accepted: September 23, 2023

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) สร้างและหาคุณภาพของแผนการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิคจิ๊กซอว์ในวิชาประวัติศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ 80/80 2) เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ก่อนและหลังเรียน และ 3) ศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่เรียนด้วยเทคนิคจิ๊กซอว์ รายวิชาประวัติศาสตร์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ อำเภอเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2566 ผู้วิจัยดำเนินการวิจัยใช้รูปแบบการวิจัยเชิงทดลอง โดยใช้กลุ่มตัวอย่างกลุ่มเดียว กับนักเรียน จำนวน 26 คน ซึ่งได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง โดยมีหนังสือแสดงความยินยอม เข้าร่วมโครงการวิจัย สำหรับผู้แทนโดยชอบธรรมและผู้ปกครอง โดยเครือข่ายของหน่วยงาน คณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์เป็นผู้รับรอง โดยเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ 1) แผนการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิคจิ๊กซอว์ 2) แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการ

¹⁻³ โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์; Demonstration School, Nakhonsawan Rajabhat University

Corresponding author, e-mail: songponphumin@gmail.com

เรียนก่อนเรียนและหลังเรียน และ 3) แบบประเมินความพึงพอใจของนักเรียน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ร้อยละ ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบที่ ผลการวิจัย พบว่า 1) ผลการพัฒนาคุณภาพของแผนการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิคจิ๊กซอว์ในวิชาประวัติศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ 80/80 ที่พัฒนาขึ้น พบว่ามีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ (E_1) 83.48/ (E_2) 84.33 ซึ่งสอดคล้องกับเกณฑ์มาตรฐาน 80/80 ที่ตั้งไว้ในสมมติฐานการวิจัยข้อที่ 1 2) ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ก่อนและหลังเรียน โดยการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิคจิ๊กซอว์รายวิชาประวัติศาสตร์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ สูงกว่าก่อนเรียนที่ตั้งไว้ในสมมติฐานการวิจัยข้อที่ 2 และ 3) ผลการศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการเรียนด้วยเทคนิคจิ๊กซอว์ รายวิชาประวัติศาสตร์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ คือ $\bar{X} = 3.58$, S.D. = 0.87 โดยมีความพอใจมาก

คำสำคัญ: ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน, เทคนิคจิ๊กซอว์, โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์

Abstract

The purposes of this research article were 1) to create and find the quality of learning plans using the jigsaw technique in History subject for Prathom Suksa 4 Students at Demonstration School of Nakhon Sawan Rajabhat University 80/80; 2) to compare learning achievements before and after studying; and 3) to study the student satisfaction who studied with the jigsaw technique in History course for Prathom Suksa 4 Students at Demonstration School of Nakhon Sawan Rajabhat University, Mueang Nakhon Sawan District, Nakhon Sawan Province, Semester 1, Academic Year 2023. The researcher conducted the research using an experimental research design by using a single sample group of 26 students, which was obtained from purposive sampling with a letter of consent to participate in research projects for legal representatives and guardians by the agency's network, the Human Research Ethics Committee certified this. The tools used in the research were 1) a learning management plan using the jigsaw technique, 2) a pre-study and post-study achievement test, and 3) a student satisfaction assessment form. Statistics used in

data analysis were mean, percentage, standard deviation and t-test. The results of the research found that 1) the results of developing the quality of the learning management plan using the jigsaw technique in History subject for Prathom Suksa 4 Students at Demonstration School of Nakhon Sawan Rajabhat University 80/80 that were developed found to be effective according to the criteria (E1) 83.48/ (E2) 84.33 which was consistent with the 80/80 standard criteria set in research hypothesis 1.; 2) learning achievement comparison results before and after class by organizing learning using the jigsaw technique in History subject for Prathom Suksa 4 Students at Demonstration School of Nakhon Sawan Rajabhat University were higher than before studying as set in research hypotheses 2; and 3) study results of student satisfaction with learning using the jigsaw technique in History course for Prathom Suksa 4 Students at Demonstration School of Nakhon Sawan Rajabhat University were \bar{X} = 3.58, S.D. = 0.87, with high satisfaction.

Keywords: Learning Achievement, Jigsaw Technique, Demonstration School of Nakhon Sawan Rajabhat University

บทนำ

การศึกษาของประเทศไทยในยุค 4.0 กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดมาตรฐานการศึกษาของชาติกำหนดเกี่ยวกับคุณลักษณะคุณภาพที่พึงประสงค์ของคนไทย คือตอบสนองวิสัยทัศน์การพัฒนาประเทศสู่ความ มั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน โดยจะต้องธำรงความเป็นไทยและแข่งขันได้ในเวทีโลก และมีคุณลักษณะด้านนักเรียนรู้ ได้แก่ เป็นผู้มีความเพียร ใฝ่เรียนรู้ และมีทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อก้าวทันยุคดิจิทัลและโลกในอนาคต และมีสมรรถนะที่เกิดจากความรอบรู้ต่าง ๆ มีการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาไทย มีทักษะชีวิตเพื่อสร้างงานหรือสัมมาอาชีพบนพื้นฐานของความพอเพียงมีความมั่นคง ในชีวิตและคุณภาพชีวิตที่ดีต่อตนเองครอบครัว และสังคม หลักสูตรสมรรถนะ 6 ด้าน ซึ่งกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาศาสตร์และวัฒนธรรมตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ได้จัดการศึกษาเพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจการดำรงชีวิตของมนุษย์ การอยู่ร่วมกันในสังคมปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมรู้จักจัดการทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดเข้าใจถึงการพัฒนาเปลี่ยนแปลงตามสถานการณ์และเหตุปัจจัยต่าง ๆ นำความรู้ไปใช้ใน

การดำเนินชีวิต กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมตามหลักสูตรแกนกลาง การศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ได้จัดการศึกษาเพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจการ ดำรงชีวิตของมนุษย์ การอยู่ร่วมกันในสังคม ปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อม รู้จักจัดการทรัพยากรที่มี อยู่อย่างจำกัด เข้าใจถึงการพัฒนาเปลี่ยนแปลงตามสถานการณ์และเหตุปัจจัยต่าง ๆ นำความรู้ไปใช้ ในการดำเนินชีวิต รายวิชาประวัติศาสตร์ เป็นสาระส่วนหนึ่งของกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม มีความสำคัญว่าด้วยเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ที่มีเรื่องราวของ ประเทศชาติองค์พระมหากษัตริย์คุณงามความดีต่อชาติบ้านเมืองและความสำคัญต่าง ๆ ดังเห็นได้ ในพระราชเสาวนีย์สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์พระบรมราชินีนาถที่พระราชทานแก่พสกนิกรในวัน คล้ายวันพระราชสมภพ เมื่อวันที่ 12 สิงหาคม 2551 ณ ศาลาดุสิดาลัยตอนหนึ่งว่า “...อเมริกาเขาก็ สอนประวัติศาสตร์บ้านเมืองเขาที่ไหนประเทศไหน เขาก็สอน แต่ประเทศไทยไม่มีไม่ทราบว่ แผ่นดินนี้ อยู่รอดมาได้จนบัดนี้เพราะใคร หรือว่าอย่างไรกัน อันนี้น่าตกใจชาวต่างประเทศยังไม่ค่อย ทราบว่านักเรียนไทยไม่มีการสอนประวัติศาสตร์เลย..” (ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์, 2553)

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานได้ดำเนินการเกี่ยวกับการจัดการเรียนการ สอนรายวิชาประวัติศาสตร์ โดยให้สถานศึกษาจัดการเรียนการสอนประวัติศาสตร์เป็นวิชาเฉพาะ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับบริบทของสถานศึกษาและคำนึงถึงหลักของการจัดการเรียนรู้ของผู้เรียนเป็นสำคัญ และในการจัดการเรียนรู้วิชาประวัติศาสตร์จะต้องจัดกิจกรรมที่มีการนำวิธีการจัดการเรียนรู้ที่ เหมาะสมมีความหลากหลายมีการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้น พื้นฐาน พุทธศักราช 2551 การจัดการเรียนรู้แบบจิ๊กซอว์เป็นวิธีการเรียนรู้ที่มีการปฏิสัมพันธ์ เกื้อหนุนกันในกลุ่มสมาชิกมีการพึ่งพาช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ส่งเสริมให้นักเรียนมีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน และกันในทางที่จะช่วยให้กลุ่มบรรลุเป้าหมาย เกิดความคุณลักษณะที่ดีต่อนักเรียนในด้าน ความห่วงใย ความไว้วางใจ การส่งเสริม และช่วยซึ่งกันและกันในการทำงานต่างๆ ร่วมกันเพื่อกำหนด ภาระหน้าที่และความรับผิดชอบของสมาชิกในกลุ่มการเรียนรู้ทุกคนจะต้องมีหน้าที่รับผิดชอบ และ พยายามทำงานที่ได้รับมอบหมายอย่างเต็มความสามารถไม่มีใครที่จะได้รับประโยชน์โดยไม่ทำ หน้าที่ของตน ดังนั้น กลุ่มจึงจำเป็นต้องมีระบบการตรวจสอบผลงาน ทั้งที่เป็นรายบุคคลและเป็น กลุ่มรวมทั้งการใช้ทักษะระหว่างบุคคลและทักษะกลุ่มย่อยในการเรียนรู้แบบร่วมมือจะประสบ ความสำเร็จได้ต้องอาศัยทักษะที่สำคัญๆ หลายประการ เช่น ทักษะทางสังคม ทักษะการปฏิสัมพันธ์ กับผู้อื่น ทักษะการทำงานกลุ่ม ทักษะการสื่อสารและทักษะการแก้ปัญหาขัดแย้งรวมทั้งการเคารพ ยอมรับ และไว้วางใจกันและกัน แลกเปลี่ยนแสดงความคิดเห็นสรุปองค์ความรู้สามารถสร้างชิ้นงาน ของตนเองและกลุ่มได้อย่างสร้างสรรค์ก่อให้เกิดความภาคภูมิใจในตนเอง

ผู้วิจัยจึงได้สังเคราะห์การจัดการเรียนรู้โดยวิธีการทางประวัติศาสตร์ร่วมกับการเรียนรู้แบบจิ๊กซอว์ ซึ่งมีงานวิจัยสนับสนุนผลการจัดการเรียนรู้แบบจิ๊กซอว์ดังกล่าว คือ สมนึก อ่อนแสง (2554) ผลการเรียนรู้ด้วยวิธีการทางประวัติศาสตร์ร่วมกับเทคนิคจิ๊กซอว์ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณและเจตคติต่อการเรียนวิชาประวัติศาสตร์ไทย ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 พบว่า นักเรียนที่ได้รับการเรียนรู้ด้วยวิธีการทางประวัติศาสตร์ร่วมกับเทคนิคจิ๊กซอว์ มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในวิชาประวัติศาสตร์ไทย โดยหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05 ดังนั้นพบว่าสภาพปัญหาของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในรายวิชาประวัติศาสตร์ของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัษราชภัฏนครสวรรค์ที่มีปัญหา ผู้เรียนขาดเทคนิคในการถ่ายทอดเนื้อหา ความรู้เดิมไม่เพียงพอ และความสามารถในการเรียนรู้ รับรู้ที่แตกต่างกันของผู้เรียนในการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเป็นกิจกรรมการเรียนการสอนที่จัดให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ร่วมกัน เป็นกลุ่มเล็กๆ ส่งเสริมให้นักเรียนทำงานร่วมกัน มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น มีการช่วยเหลือพึ่งพาค้ำซึ่งกันและกัน โดยผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลจากแบบบันทึกผลการเรียน (ปพ.5) ของแต่ละปี พบว่านักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ในภาพรวมไม่ถึงร้อยละ 80 ของแต่ละปี เช่น ในปี พ.ศ.2562 มีผลสัมฤทธิ์ร้อยละ 74 ในปี พ.ศ.2563 มีผลสัมฤทธิ์ร้อยละ 75 และในปี 2564 มีผลสัมฤทธิ์ร้อยละ 77 จากข้อมูลเบื้องต้นยังส่งผลกระทบต่อเนื้อให้ผู้เรียนหลายด้าน เช่น นักเรียนขาดความสนใจในการเรียนรู้ คะแนนสอบไม่ผ่านเกณฑ์ ส่งผลให้เกิดนักเรียนขาดเรียน เป็นต้น ผู้วิจัยจึงศึกษาหาวิเคราะห์ข้อมูล คิดค้นเทคนิควิธีการและเทคโนโลยีที่เหมาะสมด้านการจัดการเรียนรู้ให้กับนักเรียนมากที่สุดคือ วิธีการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิคจิ๊กซอว์เพราะเป็นเทคนิควิธีการเรียนรู้ที่มีการปฏิสัมพันธ์เกื้อหนุนกันในกลุ่มโดยให้นักเรียนสะท้อนการเรียนรู้ในมิติต่าง ๆ ร่วมกัน โดยผู้วิจัยศึกษาหน่วยการเรียนรู้ในรายวิชาประวัติศาสตร์ที่มีปัญหาโดยศึกษาแบบบันทึกผลคะแนน (ปพ.5) ในแต่ละปี ผ่านกระบวนการ PLC ในสถานศึกษาเพื่อรับทราบปัญหาการเรียนในรายวิชาต่างๆ พร้อมทั้งเร่งแก้ไขเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ในสถานศึกษา

จากเหตุผลของความเป็นมาและความสำคัญที่กล่าวมาข้างต้นที่เน้นการพัฒนาการศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม รายวิชาประวัติศาสตร์ในรูปแบบของการจัดการเรียนรู้ ด้วยเทคนิคจิ๊กซอว์ และผู้วิจัยจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ของรายวิชาประวัติศาสตร์ หน่วยการเรียนรู้ที่ 1-4 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 เพื่อประโยชน์ต่อการศึกษาให้มีประสิทธิภาพสูงสุด ผู้วิจัยได้แก้ไขปัญหาและยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ซึ่งจะช่วยให้ นักเรียนมีพัฒนาการทางกระบวนการคิด และนำผลของการศึกษาวิจัยมาพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้สำหรับนักเรียนให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตรและสอดคล้องกับ

สมรรถนะทั้ง 6 ด้านที่นักเรียนควรมี ซึ่งจะก่อเกิดทักษะที่เหมาะสมเข้ากับยุคสังคมในปัจจุบันได้ ศึกษาแนวทางในการพัฒนาและปรับปรุงการเรียนการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิคจิ๊กซอว์ให้มีประสิทธิภาพ ให้สอดคล้องกับการเรียนการสอนในยุคปฏิรูปการศึกษาซึ่งเน้นยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ เพื่อให้ผู้เรียนได้บรรลุวัตถุประสงค์

วัตถุประสงค์

1. เพื่อสร้างและหาคุณภาพของแผนการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิคจิ๊กซอว์ในวิชาประวัติศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ 80/80
2. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ก่อนและหลังเรียน โดยการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิคจิ๊กซอว์รายวิชาประวัติศาสตร์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์
3. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่เรียนด้วยเทคนิคจิ๊กซอว์ รายวิชาประวัติศาสตร์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากร ที่ผู้วิจัยดำเนินการวิจัยครั้งนี้ ใช้รูปแบบการวิจัยเชิงทดลอง โดยใช้กลุ่มตัวอย่างกลุ่มเดียว โดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) กับนักเรียน จำนวน 26 คน โดยมีหนังสือแสดงความยินยอม เข้าร่วมโครงการวิจัย สำหรับผู้แทนโดยชอบธรรมและผู้ปกครอง โดยเครือข่ายของหน่วยงาน คณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์เป็นผู้รับรอง ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2566 สังกัดมหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม

ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือและหาคุณภาพเครื่องมือ โดยผู้วิจัยมีขั้นตอนการสร้างเครื่องมือและหาคุณภาพเครื่องมือดังนี้

1. ศึกษาแนวคิดทฤษฎีจากตำราและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
2. ศึกษาหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ผู้วิจัยนำไปใช้ในการสร้างแผนการจัดการเรียนรู้ จำนวน 10 แผน เรื่อง “การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยใช้เทคนิคจิ๊กซอว์ วิชาประวัติศาสตร์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ โดยมีแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายวิชา

ประวัติศาสตร์เป็นแบบปรนัย ชนิดเลือกตอบ 4 ตัวเลือก จำนวน 40 ข้อในการวัดผลการเรียนรู้ก่อนเรียนและหลังเรียนพร้อมแบบประเมินความพึงพอใจในการจัดการเรียนรู้

การหาคุณภาพของเครื่องมือในการวิจัย ผู้วิจัยได้ดำเนินการหาคุณภาพของเครื่องมือการวิจัย โดยมีขั้นตอนดังนี้

1. นำแผนการจัดการเรียนรู้ จำนวน 10 แผน ที่ผู้วิจัยจัดทำขึ้น ไปให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 คน ได้ประเมินพิจารณาตามแบบประเมินแผนการจัดการเรียนรู้

2. นำแบบทดสอบที่สร้างขึ้นเสนอผู้เชี่ยวชาญทั้ง 3 คน ชูเพิ่มเติม เพื่อพิจารณาความสอดคล้องของแบบทดสอบ และจุดประสงค์ความเหมาะสมของภาษามาหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC)

3. นำแบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนที่สร้างเสร็จเรียบร้อยแล้วไปเสนอผู้เชี่ยวชาญเพิ่มเติม ตรวจสอบความถูกต้องเหมาะสม พิจารณาความสอดคล้อง และข้อเสนอแนะ

ขั้นตอน การทดลอง นำรูปแบบแผนการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิคจิ๊กซอว์ไปทดลองใช้กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนบ้านตลิ่งสูงสามัคคี อำเภอชุมตาบง จังหวัด นครสวรรค์ จำนวน 26 คน (ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง) แล้วนำผลการทดลองมาวิเคราะห์หาประสิทธิภาพตามเกณฑ์ E_1/E_2 เมื่อทดลองเรียบร้อยแล้วจึงออกหนังสือแนะนำโดย เพื่อนำเครื่องมือการวิจัย เรื่อง การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยใช้เทคนิคจิ๊กซอว์วิชาประวัติศาสตร์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ ไปทดลองกับกลุ่มประชากร

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิจัย ประกอบด้วย

1. แผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิคด้วยเทคนิคจิ๊กซอว์ เรื่อง“การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยใช้เทคนิคจิ๊กซอว์วิชาประวัติศาสตร์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ จำนวน 10 แผน

2. แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียน เรื่อง“การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยใช้เทคนิคจิ๊กซอว์วิชาประวัติศาสตร์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ แบบปรนัย ชนิดเลือกตอบ 4 ตัวเลือก จำนวน 40 ข้อ

3. แบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการเรียนรู้ด้วย เรื่อง“การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยใช้เทคนิคจิ๊กซอว์วิชาประวัติศาสตร์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์

การดำเนินการทดลองและการเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้นำรูปแบบการสอนด้วยแผนการจัดการเรียนรู้ เรื่อง การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยใช้เทคนิคจิ๊กซอว์วิชาประวัติศาสตร์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมที่ปรับปรุงแก้ไขสมบูรณ์แล้วไปใช้จัดกิจกรรมกับประชากร ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 26 คน จำนวน 1 ห้อง โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2566 โดยผู้วิจัยได้ดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยตนเอง ตามแผนการจัดการเรียนรู้ที่สร้างขึ้น ทั้งนี้ไม่รวมเวลาที่ใช้ในการทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนทั้งก่อนเรียนและหลังเรียน ตามขั้นตอนดังนี้

1. การทดสอบก่อนเรียน (Pre-test) โดยใช้แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน จำนวน 40 ข้อ แล้วทำการเก็บข้อมูลที่ได้จากการทำแบบทดสอบไว้เพื่อวิเคราะห์ข้อมูลในขั้นต่อไป

2. ดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ โดยใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ด้วยแผนการจัดการเรียนรู้ เรื่อง การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยใช้เทคนิคจิ๊กซอว์วิชาประวัติศาสตร์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ ซึ่งแต่ละเรื่องได้ดำเนินการจัดกิจกรรมตามแผนการจัดการเรียนรู้ที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้น

3. การทดสอบหลังเรียน (Post-test) เมื่อสิ้นสุดการดำเนินการศึกษาแล้วให้นักเรียนทำการทดสอบหลังเรียน โดยใช้แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้วยแผนการจัดการเรียนรู้ เรื่อง การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยใช้เทคนิคจิ๊กซอว์วิชาประวัติศาสตร์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ ซึ่งเป็นแบบทดสอบฉบับเดียวกันกับแบบก่อนเรียนพร้อมตรวจให้คะแนนโดยให้คำตอบถูก เท่ากับ 1 และคำตอบที่ผิดเท่ากับ 0 แล้วนำผลคะแนนที่ได้มาทดสอบด้วยวิธีการทางสถิติเพื่อทดสอบ สมมติฐาน

4. สอบถามความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการเรียนรู้ด้วยแบบสอบถามรูปแบบการจัดการเรียนรู้ด้วยแผนการจัดการเรียนรู้ เรื่อง การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยใช้เทคนิคจิ๊กซอว์วิชาประวัติศาสตร์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ จำนวน 13 ข้อ และให้นักเรียนแสดงความคิดเห็นหลังจากการทดสอบหลังเรียน

5. นำผลที่ได้จากการศึกษามาวิเคราะห์ทางสถิติเพื่อหาประสิทธิภาพของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ด้วยแผนการจัดการเรียนรู้ เรื่อง การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยใช้เทคนิค

จักษอวิชาประวัติศาสตร์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนและหลังการเรียนรู้ และศึกษาความพึงพอใจที่มีต่อการเรียนรู้ด้วยแผนการจัดการเรียนรู้ เรื่อง การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยใช้เทคนิคจักษอวิชาประวัติศาสตร์

การวิเคราะห์หาประสิทธิภาพ

1. วิเคราะห์หาประสิทธิภาพของด้วยแผนการจัดการเรียนรู้ เรื่อง การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยใช้เทคนิคจักษอวิชาประวัติศาสตร์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ ตามเกณฑ์ 80/80 ใช้สูตรคำนวณหาประสิทธิภาพ E_1 / E_2 ดังนี้

$$E_1 = \frac{\frac{\sum X}{N}}{A} \times 100$$

เมื่อ E_1 แทน ประสิทธิภาพของกระบวนการ

$\sum X$ แทน คะแนนของแบบฝึกหัดหรือแบบทดสอบย่อยทุกชุดรวมกัน

A แทน คะแนนเต็มของแบบฝึกหัดหรือแบบทดสอบย่อยทุกชุดรวมกัน

N แทน จำนวนนักเรียนทั้งหมด

$$E_2 = \frac{\frac{\sum X}{N}}{B} \times 100$$

เมื่อ E_2 แทน ประสิทธิภาพของกระบวนการหลังเรียน

$\sum X$ แทน คะแนนของแบบฝึกหัดหรือแบบทดสอบย่อยทุกชุดรวมกัน

B แทน คะแนนเต็มของแบบฝึกหัดหรือแบบทดสอบย่อยทุกชุดรวมกัน

N แทน จำนวนนักเรียนทั้งหมด

2. วิเคราะห์ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ด้วยแผนการจัดการเรียนรู้ เรื่อง การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยใช้เทคนิคจักษอวิชาประวัติศาสตร์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ โดยหาค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และนำค่าเฉลี่ยมาเทียบเกณฑ์ที่ตั้งไว้

สถิติที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ค่าร้อยละ (Percentage) การทดสอบสมมติฐานการวิจัย ด้วยสถิติ t-test แบบ Dependent (เปรียบเทียบผลการเรียนรู้ก่อนและหลัง)

สรุปผลการวิจัย

จากการดำเนินการวิจัย เรื่อง “การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยใช้เทคนิคจิ๊กซอว์วิชาประวัติศาสตร์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ อำเภอเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์” ที่ได้เสนอไว้ นั้นปรากฏผลการวิจัยเป็นตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

1. ผลการพัฒนาคุณภาพของแผนการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิคจิ๊กซอว์ในวิชาประวัติศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ 80/80 ที่พัฒนาขึ้น พบว่า มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ (E_1) 83.48/ (E_2) 84.33 ซึ่งสอดคล้องกับเกณฑ์มาตรฐาน 80/80

2. ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ก่อนและหลังเรียน โดยการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิคจิ๊กซอว์รายวิชาประวัติศาสตร์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ สูงกว่าก่อนเรียน

3. ผลการศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการเรียนด้วยเทคนิคจิ๊กซอว์ รายวิชาประวัติศาสตร์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ คือ $\bar{X} = 3.58$, S.D. = 0.87 โดยมีความพอใจมาก

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัย เรื่อง “การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยใช้เทคนิคจิ๊กซอว์วิชาประวัติศาสตร์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ อำเภอเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์” มีประเด็นการอภิปรายผลดังนี้

1. การพัฒนาคุณภาพของแผนการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิคจิ๊กซอว์ในวิชาประวัติศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์มีค่าประสิทธิภาพตามเกณฑ์ (E_1) 83.48/ (E_2) 84.33 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้ E_1 80/ E_2 80 ทั้งนี้เพราะผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเอกสารและงานที่มีความเกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณภาพของแผนการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิคจิ๊กซอว์ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของทัศนีย์ โทวรรณ (2555) พบว่า กิจกรรมการเรียนแบบร่วมมือเทคนิคจิ๊กซอว์ด้วยบทเรียนสำเร็จรูป เรื่อง จังหวัดของเรา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 มีประสิทธิภาพ เท่ากับ 88.92/87.92 ซึ่ง

เป็นไปตามเกณฑ์ 80/80 ที่ตั้งไว้ ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของเสวตกนิษฐ์ ศรีสนาย (2552) พบว่า การพัฒนาการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือ โดยใช้เทคนิคจิ๊กซอว์ สาระประวัติศาสตร์ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 มีค่าเท่ากับ 91.03/82.50 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ที่ตั้งไว้ ขณะที่ศิริธร เขาวนชื่น (2556) พบว่า การพัฒนาการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบกลุ่มร่วมมือเทคนิคจิ๊กซอว์ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เรื่องอาณาจักรสุโขทัย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80 มีประสิทธิภาพเท่ากับ 82.20/86.61 เป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้

2. ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ก่อนเรียนและหลังเรียน ด้วยใช้การจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิคจิ๊กซอว์รายวิชาประวัติศาสตร์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ สูงกว่าก่อนเรียนทั้งนี้เพราะผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเอกสารและงานที่มีความเกี่ยวข้องกับแบบวัดผลสัมฤทธิ์ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของนงลักษณ์ เขียวมณี (2561) ได้สรุปความหมายแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ไว้ว่า แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ที่นักการศึกษา มีความเห็นสอดคล้องกัน นั่นคือ แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเป็นแบบทดสอบ ที่มุ่งวัดความรู้และสมรรถภาพทางสมองด้านต่างๆ ที่นักเรียนได้รับการเรียนรู้ผ่านมาแล้ว สอดคล้องกับงานวิจัยของศิริธร เขาวนชื่น (2556) พบว่า เทคนิคจิ๊กซอว์มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนมีคะแนนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และสอดคล้องกับงานวิจัยของอิสริยน้อยมิ่ง (2557) พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง การสร้างคำในภาษาไทย ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่จัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิคจิ๊กซอว์ร่วมกับบทเรียนคอมพิวเตอร์มัลติมีเดีย หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการเรียนด้วยเทคนิคจิ๊กซอว์ รายวิชาประวัติศาสตร์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ คือ $\bar{X} = 3.58$, S.D. = 0.87 โดยมีความพอใจมาก ทั้งนี้เพราะผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเอกสารและงานที่มีความเกี่ยวข้องกับ ความพึงพอใจของนักเรียนสอดคล้องกับ ผุสดี แสงอ่อน ได้อธิบาย ความพึงพอใจ หมายถึง ความรู้สึก รวมของบุคคลที่มีต่อการทำงานในทางบวก เป็นความสุขของบุคคลที่เกิดความรู้สึกกระตือรือร้น มีความมุ่งมั่นที่จะทำงาน มีขวัญกำลังใจ สิ่งเหล่านี้มีผลต่อประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการทำงาน รวมทั้งส่งผลต่อความสำเร็จและเป็นไปตามเป้าหมายขององค์กร โดยพระปลัดสถาพร ปุ่มเป้า (2563) ได้สรุปความหมายของความพึงพอใจไว้ว่า ความพึงพอใจ หมายถึง ทัศนคติ ความพอใจ ขอบใจ ซึ่งเป็นพฤติกรรมที่ตอบสนองต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง สอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาพรเมธฐานวฑฒโก (นวลรักษา) (2561) พบว่า ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เรื่อง หลักธรรมนำชาวพุทธ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนวัดมงคล อำเภอลาดบัวหลวง

พระเกียรติ จังหวัดสระบุรี พบว่า อยู่ในเกณฑ์ที่โดยรวมแล้วนักเรียนมีความพอใจมากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของวีชราภรณ์ กองมณี (2546) พบว่า นักเรียนที่เรียนด้วยแผนการสอนที่เน้นกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือ มีความพึงพอใจต่อกิจกรรมการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเรื่องสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ อยู่ในระดับมาก ขณะที่เศวตกนิษฐ์ ศรีสนาย (2552) พบว่า ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อกิจกรรม การเรียนรู้ตามแผนการจัดการเรียนรู้ โดยใช้เทคนิคจิ๊กซอว์ (Jigsaw) ระดับมาก

องค์ความรู้ใหม่

ผลการวิจัยระหว่างการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เรื่อง “การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยใช้เทคนิคจิ๊กซอว์วิชาประวัติศาสตร์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ อำเภอเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์” ผู้วิจัยได้สังเกตการสนทนากับผู้เรียนและบันทึกผลระหว่างการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และพบองค์ความรู้ใหม่ซึ่งเป็นกระบวนการทำงานวิจัยและพัฒนาต่อยอดให้เกิดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่สูงขึ้นโดยผ่านกระบวนการเข้าใจสภาพปัญหาที่เกิดจากประสบการณ์โดยตรงของผู้เรียนเพื่อกำหนดวัตถุประสงค์ในการสร้างนวัตกรรมโดยนำหลักการและทฤษฎีแนวคิดเกี่ยวข้องกับนวัตกรรมทางการศึกษาผ่านกระบวนการเทคโนโลยีทางการศึกษาที่เหมาะสมกับผู้เรียนมาปรับใช้เพื่อแก้ไขปัญหาผ่านนวัตกรรมเพื่อแก้ไขปัญหาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนตลอดจนวัดความพึงพอใจของผู้เรียนที่มีต่อการเรียนรู้พร้อมนำนวัตกรรมทางการศึกษาไปทดสอบเพื่อหาประสิทธิภาพจริงและต่อยอดการสร้างนวัตกรรมทางการศึกษา

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. จากการศึกษาเรื่อง “การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยใช้เทคนิคจิ๊กซอว์วิชาประวัติศาสตร์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ อำเภอเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์” เป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนด ดังนั้นผู้บริหารสถานศึกษาควรกำหนดนโยบายให้คณะครูผู้สอนจัดการพัฒนานวัตกรรมทางการศึกษา เพื่อกระตุ้นความสนใจของนักเรียน

2. จากการศึกษาเรื่อง “การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยใช้เทคนิคจิ๊กซอว์วิชาประวัติศาสตร์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ อำเภอเมือง

นครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์” มีผลสัมฤทธิ์หลังเรียนที่สูงกว่าก่อนเรียน ควรกำหนดนโยบายให้ คณะครูผู้สอนจัดกิจกรรมการเรียนรู้ผ่านระบบเทคโนโลยีแทนการเปิดหนังสือสอนอย่างเดียว

3. ควรมีนโยบายให้นักเรียนใช้เทคโนโลยีและการใช้เทคนิควิธีการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิคใหม่ และการนำโทรศัพท์มาใช้ในการเรียนรู้ในยุคปัจจุบันทั้งด้านสื่อวัตกรรมการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ผ่านระบบเทคโนโลยีแทนการเปิดหนังสือสอนอย่างเดียว

ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. ผลการวิจัยครั้งนี้ พบว่า แผนการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิคจิ๊กซอว์ สามารถนำไปใช้ประโยชน์ทางการจัดการศึกษา เป็นนวัตกรรมทางการศึกษาที่กระตุ้นความสนใจของนักเรียนได้เป็นอย่างดี

2. แผนการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิคจิ๊กซอว์ถือได้ว่าเป็นแนวทางที่ศึกษาด้วยตนเองหรือศึกษาเป็นกลุ่มได้ ทำให้นักเรียนเข้าใจง่ายและสามารถช่วยเหลือติดตามผลงานซึ่งกันและกันได้ ทำให้การจัดการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3. ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์พบว่า หลังการเรียนรู้ผ่านกระบวนการแผนการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิคจิ๊กซอว์มีผลสัมฤทธิ์สูงขึ้นกว่าก่อนเรียนและความพึงพอใจอยู่ในเกณฑ์ที่โดยรวมแล้วนักเรียนมีความพอใจมาก ถือได้ว่าเป็นประโยชน์ต่อการจัดการเรียนรู้ได้เป็นอย่างดี

เอกสารอ้างอิง

ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์. (2553). 80 นวัตกรรมจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ทัศนีย์ ไทวรรณ. (2555). การพัฒนาการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิคจิ๊กซอว์ด้วยบทเรียนสำเร็จรูป เรื่องจังหวัดของเรา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

นงลักษณ์ เขียวมณี. (2561). การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยีและความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โดยวิธีการจัดการเรียนรู้แบบใช้โครงงานเป็นฐาน. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์.

- พระปลัดสภาพร ปุ่มเป่า. (2563). *การพัฒนาความสามารถในการอ่านเชิงวิเคราะห์วรรณคดีเรื่อง นิราศภูเขาทองโดยใช้วิธีการสอนแบบ SQ4R ร่วมกับสื่อมัลติมีเดีย สำหรับนักเรียนชั้น มัธยมศึกษาปีที่ 1*. (วิทยานิพนธ์ศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย). คณะศึกษาศาสตร์ : มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- พระมหารเมธ ฐานาพตมโก (นवलรักษา). (2561). *การพัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เรื่อง หลักธรรม นำชาวพุทธ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนวัดมงคล อําเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสระบุรี*. (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคม). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- วัชรภรณ์ กองมณี. (2546). *การพัฒนาแผนการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 เรื่อง สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ โดยเน้นกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือ*. (วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน) บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ศิริธร เขาวนชื่น. (2556). *การพัฒนาการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบกลุ่มร่วมมือเทคนิคจิ๊กซอว์ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เรื่อง อาณาจักรสุโขทัย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4*. (การศึกษาค้นคว้าอิสระการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- เศวตกนิษฐ์ ศรีสนาย. (2552). *การพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือโดยใช้เทคนิค Jigsaw สาระประวัติศาสตร์ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3*. (ภาคินิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- สมนึก อ่อนแสง. (2555). *ผลการเรียนรู้ด้วยวิธีการทางประวัติศาสตร์ร่วมกับเทคนิคจิ๊กซอว์ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ และเจตคติต่อการเรียนวิชาประวัติศาสตร์ไทย ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5*. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏสุพรรณบุรี.
- อิสริย์ น้อยมีง. (2557). *การศึกษาผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้ เรื่อง การสร้างคำในภาษาไทยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่จัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิคจิ๊กซอว์ ร่วมกับบทเรียนคอมพิวเตอร์มัลติมีเดีย*. (วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและวิธีสอน). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร.

รูปแบบการบริหารจัดการตามแนวคิดชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพผ่านการ
พัฒนาบทเรียนร่วมกันเพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู
โรงเรียนอนุบาลจุน (บ้านบัวสถาน) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพะเยา
เขต 2

Management Model Based on the Concept of Professional Learning
Community through Joint Lesson Development to Promote the Ability to
Organize Active Learning of Teachers at Anubanchun School (Ban Bua
Sathan) under the Phayao Primary Educational Service Area Office 2

ลักษณา จันธิมา¹

Laksana Chantima

Received: August 15, 2023

Revised: September 14 2023

Accepted: September 23, 2023

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาข้อมูลพื้นฐานที่จำเป็น 2) สร้างรูปแบบ 3) ศึกษาผลการใช้รูปแบบ และ 4) ประเมินรูปแบบการบริหารจัดการตามแนวคิดชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพผ่านการพัฒนาบทเรียนร่วมกันเพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูโรงเรียนอนุบาลจุน (บ้านบัวสถาน) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพะเยา เขต 2 ใช้วิธีการดำเนินวิจัยและพัฒนา 4 ขั้นตอน ดังนี้ 1) ศึกษาข้อมูลพื้นฐาน สสำรวจสภาพปัญหาและความต้องการของครูจำนวน 36 คน สัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 9 คน โดยใช้แบบสรุปข้อมูล แบบสำรวจ และแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง 2) สร้างรูปแบบ โดยการออกแบบและยกร่างรูปแบบ ตรวจสอบความเหมาะสมรูปแบบและคู่มือการใช้รูปแบบจากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 7 คน โดยใช้การ

¹ โรงเรียนอนุบาลจุน (บ้านบัวสถาน); Anubanchun School (Ban Bua Sathan)

สัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ 3) ศึกษาผลการใช้รูปแบบโดยผู้เข้าร่วมวิจัย ได้แก่ ครูโรงเรียนอนุบาลจุน (บ้านบัวสถาน) จำนวน 36 คน 4) ประเมินรูปแบบในด้านปัจจัยนำเข้า ด้านกระบวนการ และด้านผลผลิต โดยรองผู้อำนวยการและครู จำนวน 38 คน สถิติที่ใช้ในการวิจัย คือ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบค่าที ผลการวิจัย พบว่า 1) ครูผู้สอนออกแบบการจัดการเรียนรู้ไม่สอดคล้องกับมาตรฐาน ตัวชี้วัด และผลการเรียนรู้ของแต่ละช่วงชั้น กิจกรรมการจัดการเรียนรู้ไม่เหมาะสมกับบริบทและสภาพปัญหาการเรียนการสอนที่เกิดขึ้นจริง 2) รูปแบบที่พัฒนาขึ้นมี 7 องค์ประกอบ ได้แก่ หลักการ วัตถุประสงค์ เนื้อหา บุคลากร กระบวนการ การวัดและประเมินผล เงื่อนไขความสำเร็จ โดยมีกระบวนการนิเทศ 4 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นเตรียมการ ขั้นวางแผน ขั้นปฏิบัติ และสังเกตชั้นเรียน ขั้นประเมินและสะท้อนผลการปฏิบัติงาน 3) ครูมีความสามารถในการออกแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุกและการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้เชิงรุกโดยรวมอยู่ในระดับดี และมีความสามารถในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุกโดยรวมปฏิบัติได้ถูกต้องเหมาะสม ผ่านเกณฑ์การประเมินที่กำหนดไว้ และ 4) ผู้บริหารและครูมีความคิดเห็นต่อรูปแบบด้านปัจจัยนำเข้า กระบวนการ และผลผลิต โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ: รูปแบบการบริหารจัดการ, ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ, การพัฒนาบทเรียนร่วมกัน, การจัดการเรียนรู้เชิงรุก

Abstract

The objectives of this research article were 1) to study necessary basic information; 2) to create a model; 3) to study the results of using the model; and 4) to evaluate the management model based on the concept of a professional learning community through joint lesson development to promote the ability to organize active learning of teachers at Anubanchun School (Ban Bua Sathan) Phayao under the Phayao Primary Educational Service Area Office 2. This was a 4-step research and development method as follows: 1) to study basic information, survey the problems and needs of 36 teachers, interview 9 experts using data summaries, surveys, and semi-structured interviews; 2) to create a model by designing and drafting a model, examining the appropriateness of the format and the manual for using the format from 7 experts using expert-based seminars; 3) to study the results of using the format

by research participants, namely, teachers at Anubanchun School (Baan Bua Sathan), 36 people; 4) to evaluate the model in terms of input factors aspect, process aspect and production aspect by the deputy director and 38 teachers. Statistics used in the research were mean, standard deviation. and t-test. The results of the research found that 1) teachers teaching design of learning management which was not consistent with standard, indicators, and learning outcomes for each level. Learning management activities were not suitable for the context and conditions of actual teaching problems; 2) the developed model had 7 elements, including principles, objectives, content, personnel, processes, measurement and evaluation, success conditions. There were 4 steps of the supervision process, namely preparation, planning, practice and classroom observation, performance evaluation and reflection; 3) teachers had abilities to design active learning management and write active learning management plans, overall, it was at a good level and they had the ability to organize active learning activities and perform them correctly and appropriately. It passed the specified evaluation criteria; and 4) administrators and teachers had opinions on the model of inputs, processes and outputs, overall, at the highest level.

Keywords: Management Model, Professional Learning Community, Collaborative Lesson Development, Active Learning Management

บทนำ

ทิศทางการพัฒนาประเทศไทยในการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) มุ่งเน้นการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพพลเมืองให้มีคุณภาพ ส่งผลต่อการพัฒนาประเทศทุกด้านในระยะยาว โดยใช้การศึกษาและการเรียนรู้เป็นยุทธศาสตร์สำคัญในการขับเคลื่อนประเทศ และนโยบายการศึกษาด้านการพัฒนาครูให้มีคุณภาพ มีจุดเน้นสำคัญ คือ “ผลลัพธ์ทางการเรียนรู้ของผู้เรียน (Student’s Learning Outcome)” ดังนั้นการจัดการศึกษาที่ประสบผลสำเร็จจึงเกิดจากครูได้รับการอบรมและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง มีความรู้และทักษะใหม่ ๆ ในการจัดการเรียนการสอน และครูมีการปรับปรุงการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนให้มีคุณภาพสูง (OECD, 2021; พิณสุตา สิริธรรังศรี, 2560)

แนวทางการแก้ปัญหาคุณภาพผู้เรียนและคุณภาพการศึกษาที่ตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 คือ การจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ซึ่งเป็นการจัดการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ ลงมือปฏิบัติจริง สร้างความรู้ใหม่ สิ่งประดิษฐ์ใหม่ มีปฏิสัมพันธ์กับผู้สอน และเพื่อนในชั้นเรียน สะท้อนคิดผ่านการอ่าน การพูด การฟัง การคิด การเขียน และการแสดงความคิดเห็นขณะลงมือทำกิจกรรม ในขณะเดียวกันผู้เรียนต้องใช้กระบวนการคิดขั้นสูง คือ การคิดวิเคราะห์ การคิดสังเคราะห์ และการประเมินค่า สามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริง เกิดการเรียนรู้อย่างแท้จริงและมีความหมาย และเกิดประโยชน์โดยตรงต่อผู้เรียน (Shenker, J. I., Goss, S. A. & Bernstein, D. A, 1996; Petty, G., 2004; ทิศนา แคมมณี, 2558; พิมพันธ์ เดชะคุปต์ และเพยาร์ ยินดีสุข, 2561) และแนวคิดการพัฒนาครูด้วยการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพผ่านการพัฒนาบทเรียนร่วมกัน (Lesson Study) เป็นกระบวนการพัฒนาวิชาชีพครู คุณภาพผู้เรียน และคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนที่สอดคล้องกับบริบทของโรงเรียน เป็นการรวมตัว ร่วมใจ ร่วมคิด ร่วมทำของครู ผู้บริหาร นักการศึกษาหรือนักวิชาการสู่การปฏิบัติการสอนของครู มีกระบวนการสำคัญ คือ การพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้ (Plan) การปฏิบัติการสอน สังเกตการเรียนรู้ของนักเรียน (Do) และการประเมินผลสะท้อนผลการสอน (See) โดยสมาชิกทุกคนมีส่วนร่วมทุกขั้นตอนเพื่อออกแบบและเขียนแผนการจัดการเรียนรู้เชิงรุก การจัดการเรียนรู้อิงรุกในชั้นเรียน และการพัฒนาการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูอย่างต่อเนื่อง (มนสิข สิริสมบูรณ์, 2563)

การสำรวจปัญหาการจัดการเรียนการสอนของครูโรงเรียนอนุบาลจุน (บ้านบัวสถาน) พบจุดที่ควรพัฒนาอันเนื่องมาจากครูผู้สอนยังไม่เข้าใจการออกแบบและการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้เชิงรุก การจัดการเนื้อหาและกิจกรรมไม่สอดคล้องกับความสามารถและความสนใจของผู้เรียน การออกแบบการจัดการเรียนรู้และการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ที่ผ่าน ๆ มา จึงไม่ครอบคลุมและไม่สอดคล้องกับบริบทของผู้เรียน ไม่เหมาะสมกับบริบทสถานศึกษาเพราะยึดตามเอกสารมากเกินไป ตลอดจนไม่สอดคล้องกับหลักสูตร จึงส่งผลให้แผนการจัดการเรียนรู้ไม่ครบหรือไม่ตรงตามมาตรฐานตัวชี้วัด นอกจากนี้ยังพบว่าครูขาดความรู้ ความเข้าใจ ทักษะด้านการจัดการเรียนและประเมินผลของการเรียนรู้แบบเชิงรุก มีวิธีการวัดและประเมินผลไม่หลากหลาย ไม่สอดคล้องกับความต้องการหรือความแตกต่างระหว่างบุคคล ทำให้วัดและประเมินผลผู้เรียนได้ไม่ครอบคลุม ไม่ตรงจุดประสงค์ที่ต้องการวัดและเนื้อหาในบทเรียน ไม่ครอบคลุมตามตัวชี้วัดและอิงตามมาตรฐานโรงเรียน จากปัญหาดังกล่าวข้างต้น ครูได้เสนอความต้องการแก้ปัญหาการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในโรงเรียน คือ ความต้องการให้โรงเรียนจัดอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อส่งเสริมพัฒนา

ความสามารถในการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ให้ครูมีความรู้ความเข้าใจอย่างแท้จริงในด้านการออกแบบและการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้เชิงรุก มีเทคนิคกระบวนการจัดการเรียนรู้เชิงรุก สามารถจัดเนื้อหาและกิจกรรมการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับความสามารถความสนใจของผู้เรียน (โรงเรียนอนุบาลจุน (บ้านบัวสถาน), 2563)

จากสภาพปัญหา ความต้องการจำเป็นของครู แนวคิดชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ร่วมกันและการพัฒนาบทเรียนร่วมกัน รวมทั้งนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการที่ให้ความสำคัญกับการร่วมสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) ในโรงเรียน ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการตามแนวคิดชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพผ่านการพัฒนาบทเรียนร่วมกันเพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูโรงเรียนอนุบาลจุน (บ้านบัวสถาน) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพะเยา เขต 2 เพื่อแก้ปัญหาและส่งเสริมความสามารถในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูโรงเรียนอนุบาลจุน (บ้านบัวสถาน) ทั้งด้านการออกแบบการจัดการเรียนรู้ การเขียนแผนการจัดการเรียนรู้เชิงรุก การจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุกในชั้นเรียน ซึ่งผลการวิจัยในครั้งนี้จะเป็นแนวทางการพัฒนาวิชาชีพครูที่มีความเหมาะสมกับบริบทของโรงเรียนและเป็นรูปธรรม และเป็นประโยชน์ต่อผู้บริหาร ครูและบุคลากรทางการศึกษาของโรงเรียนและสถานศึกษาอื่น ๆ ในการนำไปใช้เป็นแนวทางในการบริหารจัดการที่เน้นชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพในโรงเรียน และส่งเสริมความสามารถในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น รวมทั้งพัฒนาคุณภาพการบริหารงานวิชาการให้มีคุณภาพมากขึ้น สามารถจัดการศึกษาที่มีคุณภาพได้มาตรฐานตามที่หลักสูตรกำหนดไว้ และได้รับการยอมรับจากชุมชน ผู้ปกครองนักเรียน หน่วยงานทางการศึกษา เครือข่ายการศึกษา และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐานที่จำเป็นสำหรับการพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการตามแนวคิดชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพผ่านการพัฒนาบทเรียนร่วมกันเพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูโรงเรียนอนุบาลจุน (บ้านบัวสถาน) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพะเยา เขต 2
2. เพื่อสร้างรูปแบบการบริหารจัดการตามแนวคิดชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพผ่านการพัฒนาบทเรียนร่วมกันเพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูโรงเรียนอนุบาลจุน (บ้านบัวสถาน) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพะเยา เขต 2

3. เพื่อศึกษาผลการใช้รูปแบบการบริหารจัดการตามแนวคิดชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพผ่านการพัฒนาบทเรียนร่วมกันเพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูโรงเรียนอนุบาลจุน (บ้านบัวสถาน) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพะเยา เขต 2

4. เพื่อประเมินรูปแบบการบริหารจัดการตามแนวคิดชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพผ่านการพัฒนาบทเรียนร่วมกันเพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูโรงเรียนอนุบาลจุน (บ้านบัวสถาน) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพะเยา เขต 2

วิธีดำเนินการวิจัย

บทความวิจัยนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) ซึ่งมี 4 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาข้อมูลพื้นฐานที่จำเป็น มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาองค์ประกอบของรูปแบบการบริหารจัดการตามแนวคิดชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพผ่านการพัฒนาบทเรียนร่วมกันเพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูโรงเรียนอนุบาลจุน (บ้านบัวสถาน) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพะเยา เขต 2 โดยศึกษาโรงเรียนอนุบาลจุน (บ้านบัวสถาน) จำนวน 36 คน และสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 9 คน ประกอบด้วย อาจารย์มหาวิทยาลัย จำนวน 3 คน ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 3 คน และศึกษานิเทศก์ จำนวน 3 คน ได้มาโดยการคัดเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสรุปข้อมูล แบบสำรวจ และแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง ซึ่งมีค่า IOC เท่ากับ 1.00 วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหาและสรุปข้อมูล

ขั้นตอนที่ 2 สร้างรูปแบบ โดยนำข้อมูลที่ได้ศึกษาข้อมูลพื้นฐานมาออกแบบและยกร่างรูปแบบการบริหารจัดการตามแนวคิดชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพผ่านการพัฒนาบทเรียนร่วมกันเพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูโรงเรียนอนุบาลจุน (บ้านบัวสถาน) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพะเยา เขต 2 จากนั้นตรวจสอบความเหมาะสมของรูปแบบและคู่มือการใช้รูปแบบโดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 7 คน ประกอบด้วย ผู้เชี่ยวชาญด้านบริหารการศึกษาซึ่งเป็นอาจารย์มหาวิทยาลัย จำนวน 3 คน ผู้เชี่ยวชาญด้านบริหารการศึกษา เป็นผู้บริหารสถานศึกษา วิทยฐานะเชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน และผู้เชี่ยวชาญด้านนิเทศการศึกษา จำนวน 1 คน ทั้งหมดได้มาโดยการคัดเลือกแบบเจาะจง โดยใช้การสัมมนาอิงผู้เชี่ยวชาญและแบบตรวจสอบความเหมาะสมของรูปแบบและคู่มือการใช้รูปแบบ ซึ่งมีค่า IOC เท่ากับ 1.00 จากนั้นทดลองนำร่องโดยครูกลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ โรงเรียนอนุบาลจุน (บ้านบัวสถาน) จำนวน 5

คน เพื่อประเมินความเป็นไปได้ของรูปแบบ ปรับปรุงรูปแบบ วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ขั้นตอนที่ 3 ผลการใช้รูปแบบการบริหารจัดการตามแนวคิดชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพผ่านการพัฒนาบทเรียนร่วมกันเพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูโรงเรียนอนุบาลจุน (บ้านบัวสถาน) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพะเยา เขต 2 โดยเลือกใช้แบบแผนการทดลองแบบกลุ่มเดียวอนุกรม และนำรูปแบบที่พัฒนาขึ้นไปทดลองใช้กับผู้เข้าร่วมวิจัย ได้แก่ ครูโรงเรียนอนุบาลจุน (บ้านบัวสถาน) จำนวน 36 คน ได้มาโดยการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เพื่อประเมินความสามารถในการออกแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ความสามารถในการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้เชิงรุก และความสามารถในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุกในชั้นเรียนของครูโรงเรียนอนุบาลจุน (บ้านบัวสถาน) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบประเมิน จำนวน 3 ฉบับ แต่ละฉบับมีค่า IOC เท่ากับ 1.00 และค่าความเชื่อมั่นระหว่างผู้ประเมิน (RAI) ฉบับที่ 1 เท่ากับ 0.99 ฉบับที่ 2 เท่ากับ 0.99 และฉบับที่ 3 เท่ากับ 0.98 วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน วิเคราะห์เนื้อหาและสรุปข้อมูล และ t-test

ขั้นตอนที่ 4 ประเมินรูปแบบการบริหารจัดการตามแนวคิดชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพผ่านการพัฒนาบทเรียนร่วมกันเพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูโรงเรียนอนุบาลจุน (บ้านบัวสถาน) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพะเยา เขต 2 ใน 3 ด้าน ได้แก่ ด้านปัจจัยนำเข้า ด้านกระบวนการ และด้านผลผลิต กลุ่มผู้ให้ข้อมูล คือ รองผู้อำนวยการ จำนวน 2 คน และครูโรงเรียนอนุบาลจุน (บ้านบัวสถาน) จำนวน 36 คน รวมจำนวน 38 คน ได้มาโดยการคัดเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบประเมิน มีค่า IOC เท่ากับ 1 วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

สรุปผลการวิจัย

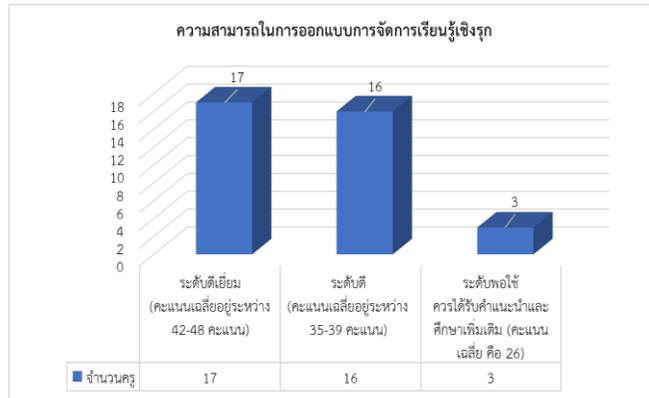
1. ผลการศึกษาข้อมูลพื้นฐานที่จำเป็น พบว่า 1) สภาพปัญหา พบว่า ครูผู้สอนไม่เข้าใจการออกแบบและการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ทำให้ออกแบบการจัดการเรียนรู้ไม่สอดคล้องกับมาตรฐาน ตัวชี้วัด และผลการเรียนรู้ของแต่ละช่วงชั้น กิจกรรมการจัดการเรียนรู้ไม่เหมาะสมกับบริบท สภาพปัญหาการเรียนการสอนที่เกิดขึ้นจริง และครูส่วนใหญ่ใช้แผนการจัดการเรียนรู้ตามหนังสือของสำนักพิมพ์ต่าง ๆ จึงไม่สอดคล้องกับความสามารถและความสนใจของผู้เรียน มีการวัดและประเมินผลไม่หลากหลาย 2) ความต้องการของครู คือ ต้องการมีความรู้ความเข้าใจอย่างแท้จริงด้านการออกแบบและการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้เชิงรุก เทคนิคกระบวนการ

จัดการเรียนรู้เชิงรุกเพื่อจะได้จัดเนื้อหาและกิจกรรม ให้สอดคล้องกับความสามารถ ความสนใจของผู้เรียน โดยอิงตามมาตรฐานและตัวชี้วัด โดยโรงเรียนจัดอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อพัฒนาครู และมีการนิเทศติดตามตรวจสอบแผนการจัดการเรียนรู้เชิงรุก และให้คำชี้แนะอย่างถูกต้อง 3) แนวทางการบริหารจัดการ โดยการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพพร้อมกัน ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมมือ และสะท้อนผลการจัดการเรียนรู้เชิงรุกร่วมกัน เพื่อปรับปรุงการออกแบบและเขียนแผนการจัดการเรียนรู้เชิงรุก กิจกรรมการเรียนการสอน เทคนิคการสอน กลยุทธ์ของครูผู้สอน ให้เกิดประสิทธิภาพ บนพื้นฐานของกระบวนการสอนและการแก้ไขบทเรียนร่วมกัน เพื่อการพัฒนาทักษะของนักเรียนของครู ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น โดยคณะกรรมการนิเทศ ประกอบด้วย ผู้อำนวยการ รองผู้อำนวยการ ผู้เชี่ยวชาญ ครูฝ่ายวิชาการ หัวหน้ากลุ่มสาระ และผู้รับการนิเทศ และควรสร้างความตระหนักและความร่วมมือร่วมใจของผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศในการปฏิบัติการนิเทศอย่างต่อเนื่อง

2. ผลการสร้างรูปแบบ พบว่า รูปแบบการบริหารจัดการตามแนวคิดชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพผ่านการพัฒนาบทเรียนร่วมกันเพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูโรงเรียนอนุบาลจุน (บ้านบัวสถาน) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพะเยา เขต 2 มี 7 องค์ประกอบ ได้แก่ หลักการ วัตถุประสงค์ เนื้อหา บุคลากร กระบวนการ การวัดและประเมินผล เงื่อนไขความสำเร็จ โดยมีกระบวนการพัฒนาบทเรียนร่วมกัน 4 ขั้นตอน ได้แก่ 1) ขั้นตอนเตรียมการ 2) ขั้นตอนวางแผนออกแบบการจัดการ การเรียนรู้ 3) ขั้นตอนจัดการเรียนรู้และการสังเกตชั้นเรียน 4) ขั้นตอนประเมินและสะท้อนผลการจัดการเรียนรู้ ซึ่งโดยรวมรูปแบบและคู่มือการใช้มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด

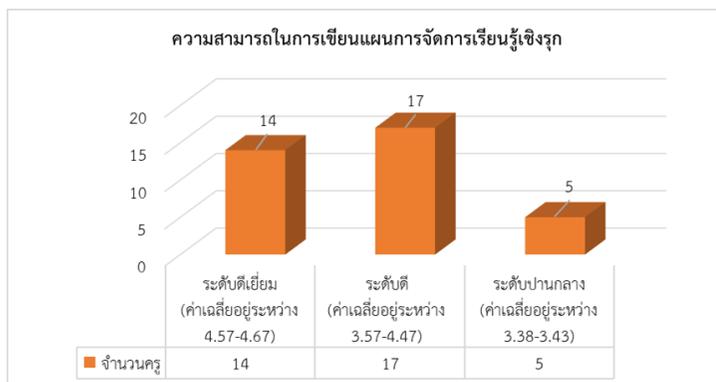
3. ผลการใช้รูปแบบ พบว่า

3.1 ครูโรงเรียนอนุบาลจุน (บ้านบัวสถาน) มีความสามารถในการออกแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุก โดยรวมอยู่ในระดับดี (คะแนนเฉลี่ย 40 คะแนน) เมื่อพิจารณาคะแนนเฉลี่ยโดยรวมเป็นรายบุคคลจากผลการประเมินของผู้นิเทศ พบว่า ครูมีความสามารถในระดับดีเยี่ยม จำนวน 17 คน (คะแนนเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 42-48 คะแนน) ครูมีความสามารถในระดับดี จำนวน 16 คน (คะแนนเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 35-39 คะแนน) รวมจำนวน 33 คน ซึ่งผ่านเกณฑ์ร้อยละ 70 หรือ 35 คะแนนขึ้นไป และครูมีความสามารถในระดับพอใช้ ควรได้รับคำแนะนำและศึกษาเพิ่มเติม จำนวน 3 คน (คะแนนเฉลี่ย คือ 26) ซึ่งไม่ผ่านเกณฑ์ตามที่กำหนดไว้ แสดงตามภาพดังนี้

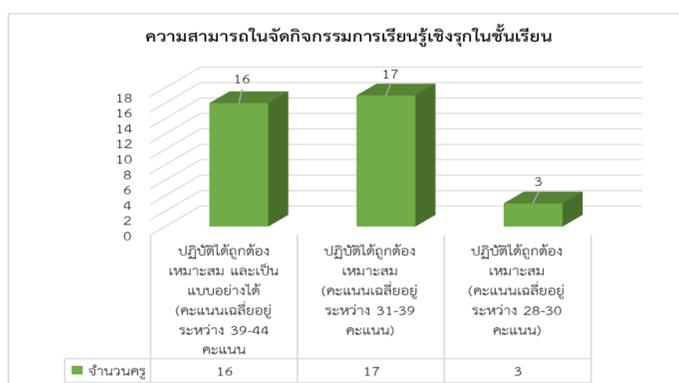
ภาพที่ 1 สรุปความสามารถในการออกแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูโรงเรียนอนุบาลจุน (บ้านบัวสถาน)

3.2 ครูโรงเรียนอนุบาลจุน (บ้านบัวสถาน) มีความสามารถในการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้เชิงรุก โดยรวมอยู่ในระดับดี ($\bar{X} = 4.26$, S.D. 0.07) เมื่อพิจารณาผลการประเมินโดยรวมเป็นรายบุคคลจากผลการประเมินของผู้นิเทศ พบว่า ครูมีความสามารถในการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในระดับดีเยี่ยม จำนวน 16 คน (ค่าเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 4.57-4.67) ครูมีความสามารถในการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในระดับดี จำนวน 17 คน (ค่าเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 3.57-4.47) รวมจำนวน 33 คน ซึ่งผ่านเกณฑ์ระดับดีขึ้นไปหรือค่าเฉลี่ย 3.51 ขึ้นไป และครูมีความสามารถในการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในระดับปานกลาง จำนวน 5 คน (ค่าเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 3.38-3.43) ซึ่งไม่ผ่านเกณฑ์ตามที่กำหนดไว้ แสดงตามภาพดังนี้

ภาพที่ 2 สรุปความสามารถในการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู โรงเรียนอนุบาลจุน (บ้านบัวสถาน)

3.3 ครูโรงเรียนอนุบาลจุน (บ้านบัวสถาน) มีความสามารถในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุกโดยรวมปฏิบัติได้ถูกต้องเหมาะสม (คะแนนเฉลี่ย 37 คะแนน) เมื่อพิจารณาคะแนนเฉลี่ยโดยรวมเป็นรายบุคคลจากผลการประเมินของผู้นิเทศ พบว่า ครูสามารถปฏิบัติได้ถูกต้องเหมาะสม และเป็นแบบอย่างได้ จำนวน 16 คน (คะแนนเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 39-44 คะแนน) และครูสามารถปฏิบัติได้ถูกต้องเหมาะสม จำนวน 17 คน (คะแนนเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 31-39 คะแนน) รวมจำนวน 33 ซึ่งผ่านเกณฑ์ร้อยละ 70 หรือ 31 คะแนนขึ้นไป และมีครูสามารถปฏิบัติได้ถูกต้องเหมาะสม จำนวน 3 คน (คะแนนเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 29-30 คะแนน) แต่ไม่ผ่านเกณฑ์การประเมินที่กำหนดไว้ และมีครูสามารถปฏิบัติได้ถูกต้องเหมาะสม จำนวน 3 คน (คะแนนเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 29-30 คะแนน) แต่ไม่ผ่านเกณฑ์การประเมินที่กำหนดไว้ แสดงตามภาพดังนี้

ภาพที่ 3 ความสามารถในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุกในชั้นเรียนของครูโรงเรียนอนุบาลจุน (บ้านบัวสถาน)

4. ผลการประเมินรูปแบบการบริหารจัดการตามแนวคิดชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพผ่านการพัฒนาบทเรียนร่วมกันเพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูโรงเรียนอนุบาลจุน (บ้านบัวสถาน) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพะเยา เขต 2 ตามความคิดเห็นของรองผู้อำนวยการ และครูโรงเรียนอนุบาลจุน (บ้านบัวสถาน) โดยรวมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด โดยด้านที่มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด คือ ด้านผลผลิต และด้านกระบวนการ และด้านปัจจัยนำเข้า มีความคิดเห็นในระดับมาก ตามลำดับ

อภิปรายผลการวิจัย

1. จากผลการศึกษาข้อมูลพื้นฐานที่จำเป็น พบว่า สภาพปัญหาการจัดการเรียนรู้เชิงรุกโรงเรียนอนุบาลจุน (บ้านบัวสถาน) ทำให้ทราบว่าครูผู้สอนไม่เข้าใจการออกแบบการเขียนแผนการ

จัดการเรียนรู้เชิงรุกและเทคนิคกระบวนการจัดการเรียนรู้เชิงรุกที่นำมาใช้ในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น จึงส่งผลให้การจัดกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ไม่เหมาะสมกับบริบท สภาพปัญหาการเรียนการสอนที่เกิดขึ้นจริง สอดคล้องกับงานวิจัยของสุภัทรา ภูษิตรัตนาวลี (2560) ที่รายงานสภาพการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู พบว่า ครูยังสอนแบบเดิมหรือมีความพยายามใช้การจัดการเรียนรู้เชิงรุก แต่ทำได้ไม่เต็มที่เนื่องจากขาดความรู้ความเข้าใจอย่างถ่องแท้เกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้เชิงรุก การเลือกวิธีการวัดและประเมินผลไม่เหมาะสมและไม่สอดคล้องกับสภาพจริงทำให้การจัดการเรียนรู้เชิงรุกไม่ประสบผลสำเร็จ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการพัฒนาครูด้วยการพัฒนาบทเรียนร่วมกันที่เป็นนวัตกรรมการพัฒนาครูอย่างต่อเนื่องในบริบทของการทำงานจริง โดยความร่วมมือกับเพื่อนครูในการปรับปรุงและพัฒนาวิชาชีพผ่านการสังเกตชั้นเรียน การชี้แนะและสะท้อนผลการปฏิบัติงาน และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ โดยมุ่งเป้าหมายที่การเรียนรู้ของผู้เรียนเป็นสิ่งสำคัญ ทำให้ครูได้แผนการสอนที่สามารถปฏิบัติได้เกิดผลจริง ใช้วิธีการสอนที่เหมาะสมเพื่อช่วยพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียน (Stigler, J. & Hiebert, J., 1999; ไมตรี อินทรประสิทธิ์, 2547; ชาริณี ตริวรวิญญู, 2557; บุญเลี้ยง ทุมทอง, 2559) แนวทางการบริหารจัดการ คือ การพัฒนาบทเรียนร่วมกันจำเป็นต้องมีการนิเทศติดตามโดยการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพพร้อมกัน ร่วมคิดร่วมทำ ร่วมมือกันในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้เชิงรุกและสะท้อนผลของการจัดการเรียนรู้ เพื่อปรับปรุงเนื้อหาการเรียนการสอนและการปรับปรุงการปฏิบัติงานด้านการสอนเทคนิคการสอน กลยุทธ์ของครูผู้สอนให้เกิดประสิทธิภาพบนพื้นฐานของกระบวนการสอนและการแก้ไขบทเรียนร่วมกัน เพื่อการพัฒนาทักษะของนักเรียนของครูให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น สอดคล้องกับแนวคิดการบริหารสถานศึกษาที่ถือว่าการบริหารงานวิชาการเป็นภารกิจหลักของสถานศึกษา ดังนั้นสถานศึกษาต้องพัฒนาหลักสูตร กระบวนการเรียนรู้ การวัดและประเมินผลโดยการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง (สำนักงานคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2560) รวมทั้งส่งเสริมและพัฒนาครูด้วยชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพผ่านการทำบทเรียนร่วมกัน โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อร่วมกันปรับปรุงการจัดการเรียนรู้โดยการกำหนดระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียน กำหนดเป้าหมาย ปฏิบัติงานร่วมกัน เพื่อไปถึงเป้าหมายที่กำหนดไว้ (DuFour, R, 2004)

2. จากผลการสร้างรูปแบบ พบว่า รูปแบบการบริหารจัดการตามแนวคิดชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพผ่านการพัฒนาบทเรียนร่วมกันเพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูโรงเรียนอนุบาลจุน (บ้านบัวสถาน) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพะเยา เขต 2 มี 7 องค์ประกอบ ได้แก่ หลักการ วัตถุประสงค์ เนื้อหา บุคลากร กระบวนการ การวัดและประเมินผล เงื่อนไขความสำเร็จ โดยมีกระบวนการพัฒนาบทเรียนร่วมกัน 4 ขั้นตอน ได้แก่ 1) ชั้น

เตรียมการ 2) ชั้นวางแผนออกแบบการจัดการเรียนรู้ 3) ชั้นจัดการเรียนรู้และการสังเกตชั้นเรียน 4) ชั้นประเมินและสะท้อนผลการจัดการเรียนรู้ ซึ่งโดยรวมรูปแบบและคู่มือการใช้มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้รูปแบบที่พัฒนาขึ้นตอบสนองนโยบายของกระทรวงศึกษาซึ่งให้ความสำคัญกับการร่วมสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) ในโรงเรียนเป็นภาระงานที่สำคัญจำเป็นในการพัฒนาความชำนาญและความเชี่ยวชาญของการปฏิบัติงานทางวิชาชีพของครูที่มีคุณภาพทุกคน จึงได้นำมาเป็นหลักเกณฑ์ส่งเสริมความก้าวหน้าทางอาชีพให้แก่ครู (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2561) สอดคล้องกับงานวิจัยของโสภิต ฉายะสถิตย์ (2563) ที่พบว่า การส่งเสริมให้ครูผู้สอนจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนและมีการส่งเสริมให้ผู้เรียนพัฒนาทักษะและการแก้ไขปัญหา โดยมุ่งเน้นการสร้างความร่วมมือในกระบวนการพัฒนาบทเรียนร่วมกัน ซึ่งการมีส่วนร่วมของผู้อำนวยการ รองผู้อำนวยการ ครูหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ ครูทุกคนในโรงเรียนอนุบาลจุน (บ้านบัวสถาน) และผู้เชี่ยวชาญภายนอกที่เป็นวิทยากรให้ความรู้ และร่วมให้คำแนะนำ คำปรึกษา คำชี้แนะในการออกแบบและเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ แนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุกในชั้นเรียน นอกจากนี้ในการพัฒนารูปแบบได้นำหลักการบริหารสถานศึกษา หลักการของชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ และหลักการพัฒนาบทเรียนร่วมกันมาใช้ในการพัฒนาครู ทำให้การพัฒนาครูเป็นไปในทิศทางเดียวกัน ทุกคนร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ สะท้อนคิดจากการสังเกตพฤติกรรมการสอนในชั้นเรียน และครูนำข้อเสนอแนะมาใช้ในการปรับปรุงการพัฒนาการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของตนเองทำให้ครูได้เพิ่มพูนความรู้ ทักษะการสอนจากการจัดการเรียนการสอนจริงในชั้นเรียน สอดคล้องกับแนวคิดชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพที่มุ่งเน้นการมีวัฒนธรรมแห่งความร่วมมือรวมพลัง ทำงานร่วมกัน และรับผิดชอบผู้เรียน โดยเปิดชั้นเรียนเป็นพื้นที่ส่วนรวมให้ผู้เกี่ยวข้องทุกคนได้เรียนรู้ร่วมกัน ให้ผลป้อนกลับ สะท้อนคิดผ่านการสังเกตชั้นเรียน นำไปสู่การปรับปรุงและพัฒนาวิชาชีพครู (DuFour, R, 2004; ซาโต มานานู, 2559; DuFour, R. & Eaker, R., 2008)

3. จากผลการใช้รูปแบบ พบว่า 1) ครูมีความสามารถในการออกแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุก โดยรวมอยู่ในระดับดี 2) ครูมีความสามารถในการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้เชิงรุก โดยรวมอยู่ในระดับดี และ 3) ครูมีความสามารถในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุกโดยรวมปฏิบัติได้ถูกต้องเหมาะสม ผ่านเกณฑ์การประเมินที่กำหนดไว้ ทั้งนี้ในการนำรูปแบบไปสู่การปฏิบัติจริง จำเป็นต้องสร้างความตระหนัก ให้ความรู้ความเข้าใจ และกระบวนการพัฒนาการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในบริบทของการทำงานจริงเพื่อให้ผู้นิเทศ และผู้รับการนิเทศมีความเข้าใจตรงกัน และในขั้นเตรียมการจำเป็นต้องอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อให้ครูมีความรู้ ความเข้าใจ พัฒนาความสามารถโดยการฝึก

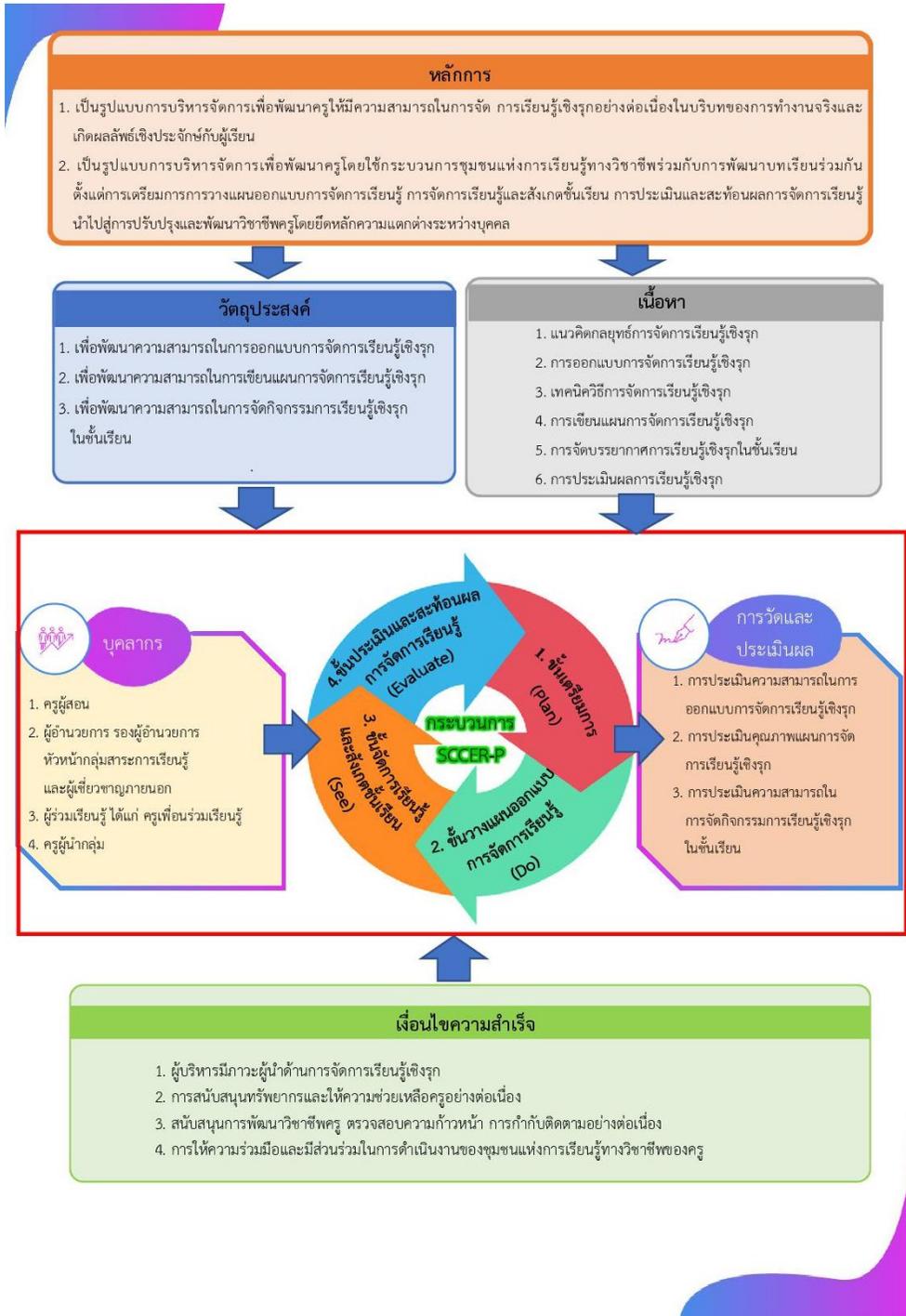
ปฏิบัติจริงในด้านการออกแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุก การเขียนแผนการจัดการเรียนรู้เชิงรุก และการบริหารจัดการกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก เพื่อให้ครูได้เห็นกระบวนการพัฒนาครูโดยใช้ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพผ่านการพัฒนาบทเรียนร่วมกัน และกระบวนการตามรูปแบบ และในขั้นวางแผนออกแบบการจัดการเรียนรู้ เป็นกระบวนการที่ผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศได้พูดคุย แลกเปลี่ยนเรียนรู้ และให้ข้อเสนอแนะเชิงบวก เพื่อกำหนดเป้าหมาย ข้อตกลง วิธีการ และแนวปฏิบัติที่ตีร่วมกันในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้เชิงรุกและการพัฒนาผู้เรียน เพื่อให้การทำงานเป็นไปในทิศทางเดียวกัน ชั้นจัดการเรียนรู้และการสังเกตชั้นเรียนเป็นขั้นตอนที่ครูผู้สอนได้นำแผนการจัดการเรียนรู้ไปใช้จัดการเรียนการสอนจริงในชั้นเรียน มีสมาชิกชุมชนแห่งการเรียนรู้ร่วมสังเกตพฤติกรรมการจัดการเรียนรู้เชิงรุก และชั้นประเมินและสะท้อนผลการปฏิบัติงาน มีการพูดคุย แลกเปลี่ยนเรียนรู้ให้ชัดเจน เพื่อนำผลสะท้อนจากการปฏิบัติมาปรับปรุงการจัดการเรียนการสอนของตนเองให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น และเผยแพร่ผลการดำเนินงานและแนวปฏิบัติที่ดีสู่เพื่อนครู และภาคีเครือข่ายการเรียนรู้ ซึ่งสอดคล้องกับหลักการของชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพและหลักการพัฒนาบทเรียนร่วมกันของซาริณี ตริวรัญญู (2557) ที่ระบุว่า การพัฒนาบทเรียนร่วมกันมีหลักการสำคัญ คือ การทำงานแบบร่วมมือรวมพลัง เป็นการทำงานอย่างร่วมมือรวมพลังของครูและผู้มีส่วนร่วมในการพัฒนาบทเรียน มีเป้าหมายที่ชัดเจนร่วมกัน มีความรับผิดชอบและมีความเป็นเจ้าของร่วมกันในผลงานที่เกิดขึ้นโดยเกิดการแลกเปลี่ยนทรัพยากรและเกิดสิ่งที่มีคุณค่าขึ้น สังเกตพฤติกรรมที่แสดงถึงการเรียนรู้และการคิดของผู้เรียนโดยตรงในชั้นเรียน การให้ผลสะท้อนและการอภิปรายผลการปฏิบัติงานภายหลังการจัดการเรียนการสอน เพื่อให้ได้แนวทางในการปรับปรุงแก้ไขบทเรียน พัฒนาการจัดการเรียนการสอนของตนเอง และเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียน (นฤมล อินทร์ประสิทธิ์, 2552)

4. จากผลการประเมินรูปแบบตามความคิดเห็นของรองผู้อำนวยการ และครูโรงเรียนอนุบาลจุน (บ้านบัวสถาน) โดยรวมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้เพราะกระบวนการพัฒนาบทเรียนร่วมกัน เป็นกระบวนการพัฒนาครูอย่างต่อเนื่องและผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน ในด้านปัจจัยนำเข้า โรงเรียนอนุบาลจุน (บ้านบัวสถาน) ได้สำรวจความพร้อมและการให้ความร่วมมือของผู้รับการนิเทศ และผู้นิเทศ และได้เชิญวิทยากรภายนอกซึ่งเป็นผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญด้านหลักสูตรและการสอนมาให้ความรู้และทักษะปฏิบัติการจัดการเรียนรู้เชิงรุก นอกจากนี้ ได้สร้างความเข้าใจและชี้แจงให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกคนทราบถึงกระบวนการและวิธีการ และประโยชน์ที่จะได้รับจากการนิเทศโดยใช้รูปแบบการบริหารจัดการตามแนวคิดชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพผ่านการพัฒนาบทเรียนร่วมกันเพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการเรียนรู้เชิง

รุกของครูโรงเรียนอนุบาลจุน (บ้านบัวสถาน) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพะเยา เขต 2 และในระหว่างการพัฒนาครูตามกระบวนการของรูปแบบ ได้มีการวางแผนออกแบบการจัดการเรียนรู้และดำเนินการจัดการเรียนรู้และการสังเกตชั้นเรียนอย่างเป็นขั้นตอนตามแผนการบริหารจัดการที่ได้กำหนดไว้ และได้ส่งเสริมให้ครูเปิดใจยอมรับฟังความคิดเห็น การวิพากษ์และชี้แนะการสอนงานในหน้าที่จากเพื่อนครูและผู้เชี่ยวชาญ และนำข้อมูลจากการสะท้อนคิดของเพื่อนครูและผู้เชี่ยวชาญสำหรับนำไปปรับปรุงและพัฒนาการจัดการเรียนรู้เชิงรุกได้ และในระหว่างการทำงานผู้บริหารสถานศึกษาได้ให้การสนับสนุนทรัพยากรและให้ความช่วยเหลือครูอย่างต่อเนื่องทำให้เกิดความร่วมมือในการพัฒนาความสามารถในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู ทำให้ครูมีผลงานหรือชิ้นงานสามารถเผยแพร่สู่สาธารณชนได้ และภายหลังการใช้รูปแบบดังกล่าว พบว่า ครูมีความรู้ ความเข้าใจ และความสามารถในการออกแบบและเขียนแผนการจัดการเรียนรู้เชิงรุกมากขึ้น มีแผนการจัดการเรียนรู้เชิงรุกที่มีคุณภาพ และมีความสามารถในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุกในชั้นเรียนผ่านเกณฑ์การประเมินร้อยละ 70 ที่ได้กำหนดไว้ จึงทำให้ผลการประเมินรูปแบบการบริหารจัดการตามแนวคิดชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพผ่านการพัฒนาบทเรียนร่วมกันเพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูโรงเรียนอนุบาลจุน (บ้านบัวสถาน) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพะเยา เขต 2 โดยรวมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด สอดคล้องกับงานวิจัยของนุชนาฏ จันทร และสมาน อัครภูมิ (2558) ที่พบว่า รูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนในเครือข่ายมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด

องค์ความรู้ใหม่

รูปแบบการบริหารจัดการตามแนวคิดชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพผ่านการพัฒนาบทเรียนร่วมกันเพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูโรงเรียนอนุบาลจุน (บ้านบัวสถาน) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพะเยา เขต 2 เป็นรูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาครูให้มีความสามารถในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกอย่างต่อเนื่องในบริบทของการทำงานจริงและเกิดผลลัพธ์เชิงประจักษ์กับผู้เรียน โดยใช้กระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพผ่านการพัฒนาบทเรียนร่วมกัน ตั้งแต่การเตรียมการ การวางแผนออกแบบการจัดการเรียนรู้การจัดการเรียนรู้และสังเกตชั้นเรียน การประเมินและสะท้อนผลการจัดการเรียนรู้นำไปสู่การปรับปรุงและพัฒนาวิชาชีพครูโดยยึดหลักความแตกต่างระหว่างบุคคล รายละเอียดดังภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 1 รูปแบบการบริหารจัดการตามแนวคิดชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพผ่านการพัฒนาบทเรียนร่วมกัน เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูโรงเรียนอนุบาลจุน (บ้านบัวสถาน) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลา เขต 2

จากภาพที่ 1 รูปแบบการบริหารจัดการตามแนวคิดชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพผ่านการพัฒนาบทเรียนร่วมกัน เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูโรงเรียนอนุบาลจุน (บ้านบัวสถาน) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพะเยา เขต 2 มี 7 องค์ประกอบ ได้แก่ หลักการ วัตถุประสงค์ เนื้อหา บุคลากร กระบวนการ การวัดและประเมินผล เงื่อนไขความสำเร็จ โดยมีกระบวนการพัฒนาบทเรียนร่วมกัน 4 ขั้นตอน ได้แก่ 1) ขั้นเตรียมการ 2) ขั้นวางแผนออกแบบการจัดการเรียนรู้ 3) ขั้นจัดการเรียนรู้และการสังเกตชั้นเรียน 4) ขั้นประเมินและสะท้อนผลการจัดการเรียนรู้

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. รูปแบบการบริหารจัดการตามแนวคิดชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพผ่านการพัฒนาบทเรียนร่วมกันเพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการเรียนรู้เชิงรุก สามารถชี้แนะและส่งเสริมความสามารถในการออกแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุก การเขียนแผนการจัดการเรียนรู้เชิงรุก และการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุกในชั้นเรียนได้

2. สามารถนำรูปแบบการบริหารจัดการตามแนวคิดชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพผ่านการพัฒนาบทเรียนร่วมกันเพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ไปใช้สร้างเครือข่ายและขยายผลการใช้ไปยังโรงเรียนอื่น รวมทั้งผู้บริหารสำนักงานเขตพื้นที่ ผู้บริหารโรงเรียน ศึกษานิเทศก์ ครูแกนนำ และครูหัวหน้ากลุ่มสาระต่างๆ เพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกต่อไป

3. ควรศึกษาผลการนิเทศ ติดตาม และประเมินผลสำเร็จที่เกิดขึ้นกับครูและผู้เรียนจากการใช้รูปแบบการบริหารจัดการตามแนวคิดชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพผ่านการพัฒนาบทเรียนร่วมกันเพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู โรงเรียนอนุบาลจุน (บ้านบัวสถาน) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพะเยา เขต 2

เอกสารอ้างอิง

- โรงเรียนอนุบาลจุน (บ้านบัวสถาน). (2563). *สภาพปัญหาการจัดการเรียนการสอน*. (อัคราเนนา) โสภิต ฉายะสถิตย์. (2563). รูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนสองภาษาในประเทศไทย. *วารสารสหศาสตร์*, 20(2), 33-43.

- ไมตรี อินทร์ประสิทธิ์. (2547). การสอนโดยใช้วิธีการแบบเปิดในชั้นเรียนคณิตศาสตร์ของญี่ปุ่น. *KKU Journal of Mathematics Education*, 1(1), 5-6.
- ชารินทร์ ตริวัณณู. (2557). การพัฒนาบทเรียนร่วมกัน (Lesson Study): ทางเลือกใหม่เพื่อพัฒนาการเรียนการสอน (ฉบับปรับปรุง 2557). เข้าถึงได้จาก <https://english.prc.ac.th/document/teacher/curriculum/4c5991e59785af35dc4cb3f2de80863ce8fd1307.pdf>
- ซาโต มานาบุ. (2559). การปฏิรูปโรงเรียน แนวความคิด “ชุมชนแห่งการเรียนรู้” กับการนำทฤษฎีมาปฏิบัติจริง. แปลโดย กุลกัลยา ภูสิงห์. กรุงเทพฯ : ปีโก (ไทยแลนด์).
- ทิตนา แคมมณี. (2558). ศาสตร์การสอน: องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ. กรุงเทพฯ : ด้านสุทธา.
- นฤมล อินทร์ประสิทธิ์. (2552). การศึกษาชั้นเรียน: นวัตกรรมเพื่อการปฏิรูปครู. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น*, 32(2), 12-2.
- นุชนาฏ จันทร และสมาน อัครภูมิ. (2558). รูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนในเครือข่าย สัมมาสิกขา. *วารสารบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร*, 5(2), 185-192.
- บุญเลี้ยง ทุมทอง. (2559). ทฤษฎีและการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้. กรุงเทพฯ : ทริปปิ้ล เอ็ดดูเคชั่น.
- พิณสุตา สิริธรรังศรี. (2560). ความรู้ ความคิด ทักษะ และคุณธรรมของครู. ใน *ความเป็นครูและการพัฒนาครูมืออาชีพ*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พิมพ์พันธ์ เดชะคุปต์ และพะเยาว์ ยินดีสุข. (2561). การเรียนรู้เชิงรุกแบบรวมพลังกับ PLC เพื่อการพัฒนา. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- มนสิข สิทธิสมบูรณ์. (2563). *เอกสารประกอบการสอน กลยุทธ์การจัดการเรียนรู้เชิงรุก*. พิษณุโลก : คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2561). *คู่มือการประเมินให้ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา ตำแหน่งครู มีวิทยฐานะและเลื่อนวิทยฐานะ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (ตามหนังสือสำนักงาน ก.ค.ศ. ที่ ศธ 0206.3/ว21 ลงวันที่ 5 กรกฎาคม 2560*. กรุงเทพฯ : สำนักพัฒนาระบบบริหารงานบุคคลและนิติการ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2560). *บทบาท หน้าที่และความรับผิดชอบของหน่วยศึกษานิเทศก์*. กรุงเทพฯ : หน่วยศึกษานิเทศก์.

- สุภัทรา ภูษิตรัตน์าวลี. (2560). *การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุกสำหรับคณาจารย์วิทยาลัยเทคโนโลยีภาคใต้*. (ปริญญาานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- DuFour, R. & Eaker, R. (2008). *Revisiting professional Learning Communities at Work*. Bloomington, IN : Solution Tree.
- DuFour, R. (2004). What is a professional learning community?. *Educational Leadership*, 61(8), 6-11.
- OECD. (2021). *Teacher professional development*. Retrieved from <https://gpseducation.oecd.org/revieweducationpolicies/#!node=41732&filter=all>
- Petty, G. (2004). *Active learning work: the evidence*. Retrieved from <http://www.geoffpetty.com>.
- Shenker, J. I., Goss, S. A. & Bernstein, D. A. (1996). *Instructor's resource manual for psychology: implementing active learning in classroom*. Boston : Houghton-Mifflin.
- Stigler, J. & Hiebert, J. (1999). *The teaching gap: best ideas from the world's teachers for improving education in the classroom*. New York : the free.

พฤติกรรมการใช้ชีวิตของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรีตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

Lifestyle Behaviors of Thepsatri Rajabhat University Students according to the Sufficiency Economy Philosophy

มยุรี รัตนเสริมพงศ์¹ และดรณศักดิ์ ตติยะลาภา²

Mayuri Rattanasermpong and Darunsak Tatitalapa

Received: August 15, 2023

Revised: September 17 2023

Accepted: September 23, 2023

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาระดับเจตคติเกี่ยวกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี และ 2) ศึกษาพฤติกรรมการใช้ชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ นักศึกษาที่กำลังศึกษาในมหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี ปีการศึกษา 2565 ทุกคณะ ทุกชั้นปี จำนวน 376 คน ใช้วิธีการสุ่มแบบชั้นภูมิ โดยการแบ่งนักศึกษาตามคณะต่าง ๆ จากนั้นเทียบสัดส่วนตามขนาด แล้วจึงทำการสุ่มอย่างง่าย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ แบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัย พบว่า 1) ระดับเจตคติเกี่ยวกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี ภาพรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก ($\bar{X} = 3.65$) เมื่อเรียงลำดับจากมากไปน้อย ได้แก่ ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสามารถนำไปประยุกต์ใช้กับการพัฒนาประเทศทุก ๆ ด้าน และทำให้ประเทศมีความเจริญก้าวหน้าอย่างยั่งยืน ($\bar{X} = 4.48$) รองลงมา การปฏิบัติตามหลักปรัชญา

¹ มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี; Thepsatri Rajabhat University

² มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์; Valaya Alongkron Rajabhat University under the Royal Patronage

เศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนินชีวิตจะทำให้ประชาชนในทุกระดับมีชีวิตที่ดีขึ้น ($\bar{X} = 4.46$) และหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทางที่ทันสมัย เหมาะกับการดำเนินชีวิตของเด็กและเยาวชนในปัจจุบัน ($\bar{X} = 4.41$) และ 2) ระดับพฤติกรรมการใช้ชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี ภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง-เป็นบางครั้ง ($\bar{X} = 3.37$) เมื่อเรียงลำดับจากมากไปน้อย ได้แก่ ความรู้และคุณธรรม ($\bar{X} = 3.81$) รองลงมา คือ ความมีเหตุผล ($\bar{X} = 3.39$) ความมีภูมิคุ้มกันที่ดี ($\bar{X} = 3.37$) และ ความพอประมาณ ($\bar{X} = 3.31$) ตามลำดับ

คำสำคัญ: พฤติกรรมการใช้ชีวิต, นักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี, หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

Abstract

The purposes of this research article were 1) to study the level of attitude regarding the Sufficiency Economy Philosophy of Thepsatri Rajabhat University students; and 2) to study the level of lifestyle behavior according to the Sufficiency Economy Philosophy of Thepsatri Rajabhat University students. The sample group used in this research was 376 students studying at Thepsatri Rajabhat University, academic year 2022, all faculties, all year levels using the stratified random sampling by dividing students into different faculties and then comparing the proportions according to size. Therefore, simple random sampling was done. The tools used in this research were questionnaires. Statistics used in data analysis were percentages, means, and standard deviations. The results of the research found that 1) attitude level regarding the Sufficiency Economy Philosophy of Thepsatri Rajabhat University students, overall was at a high level ($\bar{X} = 3.65$). When sorted from highest to lowest, the Sufficiency Economy Philosophy can be applied to every aspect of national development and made the country progress sustainably ($\bar{X} = 4.48$). Secondly, following the Sufficiency Economy Philosophy in life will make people at all levels have a better life ($\bar{X} = 4.46$) and the Sufficiency Economy Philosophy was a modern approach suitable for the lifestyles of children and youth today ($\bar{X} = 4.41$); and 2) the

level of lifestyle behavior according to the Sufficiency Economy Philosophy of Thepsatri Rajabhat University students, overall was moderate-sometimes (\bar{X} = 3.37). When sorted from highest to lowest, knowledge and morality (\bar{X} = 3.81), followed by reasonableness (\bar{X} = 3.39), immunity (\bar{X} = 3.39), good immunity (\bar{X} = 3.37) and moderation (\bar{X} = 3.31), respectively.

Keywords: Lifestyle Behavior, Thepsatri Rajabhat University Students, Sufficiency Economy Philosophy

บทนำ

จากสถานะของประเทศและบริบทการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่ประเทศกำลังประสบอยู่ ทำให้การกำหนดวิสัยทัศน์แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 ยังคงมีความต่อเนื่องจากวิสัยทัศน์แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 และกรอบหลักการของการวางแผนที่น้อมนำและประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงยึดคนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนาอย่างมีส่วนร่วม การพัฒนาที่ยึดหลักสมดุล ยั่งยืน โดยวิสัยทัศน์ของการพัฒนาในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ.2560-2564) มุ่งบรรลุเป้าหมายในระยะ 5 ปี และเป้าหมายการพัฒนาระยะยาวตามยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ที่กำหนดวิสัยทัศน์ คือ ประเทศไทยมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นประเทศพัฒนาแล้วด้วยการพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง “มั่งคั่ง มั่งคั่ง ยั่งยืน” ในการที่จะบรรลุวิสัยทัศน์และทำให้ประเทศไทยพัฒนาไปสู่อนาคตที่พึงประสงค์นั้น จำเป็นจะต้องมีการวางแผนและกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาในระยะยาว และกำหนดแนวทางการพัฒนาของทุกภาคส่วนให้ขับเคลื่อนไปในทิศทางเดียวกัน ในขณะที่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ.2566-2570) ในเป้าหมายที่ 2) การพัฒนาคนสำหรับโลกยุคใหม่ เป้าหมายที่ 3) การมุ่งสู่สังคมแห่งโอกาสและความเป็นธรรม และเป้าหมายที่ 4) การเปลี่ยนผ่านการผลิตและบริโภคไปสู่ความยั่งยืนโดยให้ความสำคัญกับการบริหารจัดการทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน นอกจากนี้ยังพูดถึงจุดหมายที่ 9 คือ ไทยมีความยากจนข้ามรุ่นลดลง และมีความคุ้มครองทางสังคมที่เพียงพอเหมาะสม ประกอบกับปัจจุบันเด็กไทยกำลังถูกสร้างและหล่อหลอมให้เข้าสู่เส้นทางที่เสี่ยงและอันตรายอย่างยิ่ง บนโครงสร้างหลักของการผลิตคนไทยพันธุ์ใหม่ยุคทุนนิยม โลกาภิวัตน์ บริโภคนิยม เพศเสรี ยาเสพติด กำลังกลายเป็นวิถีชีวิตพื้นฐานของเด็กไทยเข้าไปทุกที การดำเนินชีวิตของเด็กไทยจะให้ความสำคัญกับวัตถุนิยมเป็นเส้นเลือดใหญ่ของ

เด็กและเยาวชน และยึดติดจนกลายเป็นส่วนสำคัญที่สุดในการดำเนินชีวิต ดิดอาหารพาสต์ฟูด ความฟุ้งเฟ้อ มีความต้องการที่ไม่รู้จักพอใช้จ่ายเงินเกินความจำเป็น ก็จะทำให้สังคมไทยในอนาคต น่าเป็นห่วงเพราะเยาวชนถือเป็นที่ทรัพยากรมนุษย์ที่สำคัญที่สุดที่จะพัฒนาประเทศชาติให้มีความเจริญก้าวหน้าในอนาคต ปัจจุบันมีความคิดเปลี่ยนไปจากอดีตมาก เด็กจะตกอยู่ในความเสี่ยงสูง (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2566)

พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ในฐานะที่ทรงเป็นพระมหากษัตริย์นักพัฒนาที่แท้จริง พระองค์ทรงมีพระราชดำริว่า แนวทางการพัฒนาที่จะนำความมั่นคง และยั่งยืนมาสู่สังคมไทยนั้น จะต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของความพอเพียง ทั้งในระดับบุคคล ชุมชน และในระดับประเทศ ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาที่ชี้ถึงแนวทางของการดำรงอยู่ และการปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับ ทั้งในระดับครอบครัว ชุมชน และระดับประเทศ นั่นคือ การเดินทางสายกลางในการพัฒนาและบริหารประเทศ ให้ก้าวทันโลกยุคโลกาภิวัตน์ ต้องมีระบบในการคุ้มกันตัวต่อการมีผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอก และภายใน โดยเฉพาะในการนำวิชาการใด ๆ มาใช้ต้องใช้ใช้อย่างรอบคอบ ระมัดระวัง และที่สำคัญจะต้องสร้างพื้นฐานทางด้านจิตใจของคนในชาติในทุกระดับ และทุกหมู่เหล่าให้สำนึกในคุณธรรม ซื่อสัตย์สุจริต และมีความรอบรู้ ต้องดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความพากเพียร และพร้อมตลอดเวลาสำหรับการเปลี่ยนแปลง ไม่ว่าจะเป็ด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอก “เศรษฐกิจพอเพียง เป็นเพียงปรัชญาชี้ถึงแนวทางการดำรงอยู่ และปฏิบัติตนของประชาชนทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชนจนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนา และบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจ เพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้อง มีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควร ต่อการมีผลกระทบใด อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอก และภายใน ทั้งนี้จะต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่างๆ มาใช้ในการวางแผน และดำเนินทุกขั้นตอน และขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ ให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต และให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติปัญญา และความรอบคอบ เพื่อให้สมดุล และพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว และกว้างขวางทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี” (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2550) และในทางพระพุทธศาสนานั้นมีหลักธรรมที่ เรียกว่า

มัชฌิมาปฏิปทา แปลว่า ทางสายกลาง ที่นำหลักการปฏิบัติมาประยุกต์ใช้ในชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงได้

มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรีเป็นสถาบันอุดมศึกษาที่ได้มาตรฐานด้วยการสร้างบัณฑิตที่มีคุณธรรม จริยธรรม เห็นประโยชน์ส่วนรวมเป็นสำคัญ ด้วยการสร้างงานวิจัยที่มีคุณภาพ และตอบสนองความต้องการของชุมชนและท้องถิ่น ที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยราชภัฏ พ.ศ.2547 มาตรา7 “ให้มหาวิทยาลัยเป็นสถาบันอุดมศึกษาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นที่เสริมพลังปัญญาของแผ่นดิน” ซึ่งแผนยุทธศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรีประจำปี พ.ศ.2561-2565 ได้ดำเนินการให้สอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์ชาติ ระยะ 20 ปี (พ.ศ.2560-2579) และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 (พ.ศ.2560-2564) ตามยุทธศาสตร์ที่ 1 การพัฒนาท้องถิ่นของมหาวิทยาลัยที่สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ.2566-2570) หมายความว่า 9 คือ ไทยมีความยากจนข้ามรุ่นลดลง และมีความคุ้มครองทางสังคมที่เพียงพอเหมาะสม ปัจจุบันมหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี เปิดการเรียนการสอนทั้งหมด 6 คณะ ได้แก่ คณะครุศาสตร์ คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี คณะเทคโนโลยีสารสนเทศ คณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรม คณะวิทยาการจัดการ และคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ประกอบด้วยหลักสูตรระดับปริญญาตรีจำนวน 59 หลักสูตร หลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา 6 หลักสูตร มีจำนวนนักศึกษาทั้งหมดในปีการศึกษา 2565 จำนวน 6,399 คน ในจำนวนดังกล่าวมีนักศึกษาที่ขอกู้เรียนจากกยศ. เพียงจำนวน 987 คน ที่เหลือส่วนใหญ่ผู้ปกครองส่งเรียนและส่งตัวเองเรียน ซึ่งจากข้อมูลดังกล่าว นั้นจะเห็นได้ว่า นักศึกษาราชภัฏเทพสตรีมีสถานภาพมาจากพื้นฐานครอบครัวที่อยู่ในฐานะยากจนถึงปานกลาง อีกทั้งในเชิงพฤติกรรมของนักศึกษาโดยส่วนใหญ่มีแนวทางของการ “ส่งตัวเอง” เรียนเพื่อแบ่งเบาภาระของผู้ปกครอง กล่าวคือนักศึกษาจ่ายค่าเล่าเรียนด้วยตัวเอง ไม่ได้พึ่งพาค่าเล่าเรียนทางบ้าน ดังนั้นลักษณะของนักศึกษาในการใช้ชีวิตในรั้วมหาวิทยาลัย จึงอยู่ในแนวทางการดำรงชีวิตในช่วงการศึกษาที่มีความเป็นอยู่อย่างพอเพียง ประหยัด และไม่ฟุ้งเฟ้อ และในช่วงปิดภาคเรียน นักศึกษาบางคนยังคงทำงานทำในสถานประกอบการ หรือโรงงานเพื่อหารายได้ไว้สำหรับจ่ายค่าเล่าเรียน และค่าใช้จ่ายในช่วงเปิดภาคการศึกษา จากพฤติกรรมของนักศึกษามหาวิทยาลัยเทพสตรีที่ใช้ชีวิตดังกล่าวจึงสอดคล้องแนวทางเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงที่เป็นหลักการนำไปปรับใช้ในชีวิตของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี

จากประเด็นดังกล่าวทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาพฤติกรรมการใช้ชีวิตของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรีตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อให้ทราบถึงเจตคติและพฤติกรรมการใช้ชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาระดับเจตคติเกี่ยวกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี
2. เพื่อศึกษาระดับพฤติกรรมการใช้ชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยพฤติกรรมการใช้ชีวิตของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรีตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ โดยใช้แบบสอบถามซึ่งได้ออกแบบวิธีการวิจัยและมีวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากรในการศึกษาครั้งนี้ คือ นักศึกษาภาคปกติระดับปริญญาตรีที่กำลังศึกษาในมหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี ปีการศึกษา 2565 ทุกคณะ ทุกชั้นปี รวมจำนวน 6,399 คน
2. กลุ่มตัวอย่าง ได้มาจากกลุ่มประชากรที่เป็นนักศึกษาภาคปกติระดับปริญญาตรีที่กำลังศึกษาในมหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี ในปีการศึกษา 2565 จากตารางกำหนดขนาดของยามาเน่ ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% (Yamane, T., 1973) ได้จำนวนกลุ่มตัวอย่าง 363 คน ใช้วิธีการสุ่มแบบหลายขั้นตอน โดยการแบ่งนักศึกษาตามคณะต่าง ๆ จากนั้นเทียบสัดส่วนตามขนาด แล้วจึงทำการสุ่มอย่างง่ายเพื่อให้ได้กลุ่มตัวอย่างตามสัดส่วนของขนาดประชากร

ตารางที่ 1 จำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามคณะ

คณะ	จำนวนประชากร	จำนวนกลุ่มตัวอย่าง
1. ครุศาสตร์	676	39
2. มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์	2,003	114
3. วิทยาการจัดการ	1,753	99
4. วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี	958	54
5. เทคโนโลยีอุตสาหกรรม	464	26
6. เทคโนโลยีสารสนเทศ	545	31
รวม	6,399	363

ที่มา : (กองบริการการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี, 2565)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ แบบสอบถาม (Questionnaires) แบ่งออกเป็นตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคล มีลักษณะเป็นคำถามแบบเลือกตอบ เป็นมาตรฐานฉบับญาติ

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับเจตคติเกี่ยวกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของ นักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี มีลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า ซึ่งมี 5 ระดับ ดังนี้

คะแนน 5	หมายถึง	เห็นด้วยอย่างยิ่ง
คะแนน 4	หมายถึง	เห็นด้วย
คะแนน 3	หมายถึง	เฉย ๆ
คะแนน 2	หมายถึง	ไม่เห็นด้วย
คะแนน 1	หมายถึง	ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง

ตอนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับพฤติกรรมการใช้ชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี มีลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า ซึ่งมี 5 ระดับ (Likert, R.A., 1932) ดังนี้

คะแนน 5	หมายถึง	การปฏิบัติทุกครั้ง
คะแนน 4	หมายถึง	การปฏิบัติเกือบทุกครั้ง
คะแนน 3	หมายถึง	การปฏิบัติเป็นบางครั้ง
คะแนน 2	หมายถึง	การปฏิบัตินาน ๆ ครั้ง
คะแนน 1	หมายถึง	การปฏิบัติไม่เคย

วิธีการสร้างและการทดสอบคุณภาพของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้ 1) ศึกษาทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ในการสร้างแบบสอบถาม 2) กำหนดขอบเขตของคำถาม และโครงสร้างของแบบสอบถามให้ครอบคลุมตามกรอบแนวคิดการวิจัย เกี่ยวกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 3) เขียนนิยามศัพท์เชิงทฤษฎีและเชิงปฏิบัติการเกี่ยวกับหลักเศรษฐกิจพอเพียง 4) นำแบบทดสอบที่สร้างขึ้นไปให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) เพื่อคัดเลือกและปรับปรุงข้อความให้สอดคล้องกับนิยามที่กำหนดไว้ โดยข้อความทั้งหมดต้องมีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ระหว่าง 0.67-1.00 5) นำแบบทดสอบที่ผ่านการคัดเลือกแล้วไปทดลองใช้ (Try Out) กับนักศึกษาที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน แล้วนำมาทดสอบความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.830 ถือได้ว่า

แบบสอบถามมีความน่าเชื่อถือ และสามารถนำไปเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างได้ (ศิริชัย พงษ์วิชัย, 2554)

การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป แปลความหมายข้อมูลที่ประมวลผลแล้วตามวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

1. วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคล โดยใช้สถิติการแจกแจงความถี่ และค่าร้อยละ

2. วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับเจตคติเกี่ยวกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี โดยวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และใช้เกณฑ์การแปลผลข้อมูลการวิเคราะห์ตามแนวทางของเบสท์ (Best, J. W., 1970) เกณฑ์การแปลผลข้อมูล มีดังนี้

ค่าเฉลี่ย 4.50-5.00	มีความรู้สึกในระดับเห็นด้วยอย่างยิ่ง
ค่าเฉลี่ย 3.50-4.49	มีความรู้สึกในระดับเห็นด้วย
ค่าเฉลี่ย 2.50-3.49	มีความรู้สึกในระดับเฉย ๆ
ค่าเฉลี่ย 1.50-2.49	มีความรู้สึกในระดับไม่เห็นด้วย
ค่าเฉลี่ย 1.00-1.49	มีความรู้สึกในระดับไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง

3. วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับเกี่ยวกับพฤติกรรมการใช้ชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี โดยวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย และ ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และใช้เกณฑ์การแปลผลข้อมูลการวิเคราะห์ตามแนวทางของเบสท์ (Best, J. W., 1970) เกณฑ์การแปลผลข้อมูล มีดังนี้

ค่าเฉลี่ย 4.50-5.00	มีพฤติกรรมในระดับมากที่สุด-ทุกครั้ง
ค่าเฉลี่ย 3.50-4.49	มีพฤติกรรมในระดับมาก-เกือบทุกครั้ง
ค่าเฉลี่ย 2.50-3.49	มีพฤติกรรมในระดับปานกลาง-เป็นบางครั้ง
ค่าเฉลี่ย 1.50-2.49	มีพฤติกรรมในระดับน้อย-นาน ๆ ครั้ง
ค่าเฉลี่ย 1.00-1.49	มีพฤติกรรมในระดับน้อยที่สุด-ไม่เคย

สรุปผลการวิจัย

ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง ประกอบด้วย

ตารางที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

	สถานภาพ	จำนวน	ร้อยละ
1. เพศ			
	ชาย	101	27.8
	หญิง	262	72.2
2. อายุ			
	ต่ำกว่า 20 ปี	81	22.3
	ระหว่าง 21-25 ปี	180	49.6
	ระหว่าง 26-30 ปี	69	19.0
	ระหว่าง 31-35 ปี	16	4.4
	ระหว่าง 36-40 ปี	10	2.8
	ตั้งแต่ 41 ปีขึ้นไป	7	1.9
3. สังกัด			
	คณะครุศาสตร์	39	10.74
	คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์	114	31.40
	คณะเทคโนโลยีสารสนเทศ	31	8.54
	คณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรม	26	7.16
	คณะวิทยาการจัดการ	99	27.28
	คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี	54	14.88
4. ชั้นปีที่กำลังศึกษา			
	ชั้นปีที่ 1	39	10.74
	ชั้นปีที่ 2	96	26.45
	ชั้นปีที่ 3	71	19.56
	ชั้นปีที่ 4	114	31.40
	ชั้นปีที่ 5	12	3.31
	ไม่ระบุชั้นปีที่กำลังศึกษา	31	8.54
5. จำนวนเงินที่ได้รับต่อเดือน			
	ต่ำกว่า 3,000 บาท	22	6.06
	ระหว่าง 3,000 – 5,000 บาท	89	24.52
	ระหว่าง 5,001 – 8,000 บาท	117	32.23
	ระหว่าง 8,001 – 10,000 บาท	77	21.21
	มากกว่า 10,000 บาท	55	15.15
	ไม่ระบุ	3	0.83

สถานภาพ	จำนวน	ร้อยละ
6. จำนวนเงินตามรายจ่ายต่อเดือน		
ต่ำกว่า 3,000 บาท	42	11.57
ระหว่าง 3,000 – 5,000 บาท	158	43.53
ระหว่าง 5,001 – 8,000 บาท	91	25.07
ระหว่าง 8,001 – 10,000 บาท	53	14.60
มากกว่า 10,000 บาท	16	4.40
ไม่ระบุ	3	0.83

จากตาราง พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 262 คน คิดเป็นร้อยละ 72.2 มีอายุระหว่าง 21-25 ปี จำนวน 180 คน คิดเป็นร้อยละ 49.6 สังกัดคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ จำนวน 114 คน คิดเป็นร้อยละ 31.40 กำลังศึกษาอยู่ชั้นปีที่ 4 จำนวน 114 คน คิดเป็นร้อยละ 31.4 มีเงินที่ได้รับต่อเดือนระหว่าง 5,001-8,000 บาท จำนวน 117 คน คิดเป็นร้อยละ 32.23 และมีรายจ่ายต่อเดือนระหว่าง 3,000-5,000 บาท จำนวน 158 คน คิดเป็นร้อยละ 43.53

1. ระดับเจตคติเกี่ยวกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี พบว่า

ตารางที่ 2 ระดับเจตคติเกี่ยวกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี

หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	n=363		
	\bar{X}	S.D.	แปลผล
1. การปฏิบัติตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนินชีวิตจะทำให้ประชาชนในทุกระดับมีชีวิตที่ดีขึ้น	4.46	0.56	เห็นด้วย
2. ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสามารถนำไปประยุกต์ใช้กับการพัฒนาประเทศทุก ๆ ด้านและทำให้ประเทศมีความเจริญก้าวหน้าอย่างยั่งยืน	4.48	0.61	เห็นด้วย
3. การซื้อสินค้าฟุ่มเฟือย ไม่ขัดต่อหลักเศรษฐกิจพอเพียง	2.97	1.37	เฉย ๆ
4. การนำเครื่องจักรเข้ามาผลิตสินค้าไม่ขัดต่อหลักเศรษฐกิจพอเพียง	3.67	0.92	เห็นด้วย
5. การปฏิบัติตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงต้องใช้ความพยายามและความอดทน	4.06	0.85	เห็นด้วย
6. การนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการชีวิตประจำวันเป็นที่เข้าใจง่ายนำไปปฏิบัติได้ง่าย	4.30	0.65	เห็นด้วย

หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	n=363		
	\bar{X}	S.D.	แปลผล
7. การดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงต้องอยู่แบบจนๆ ไม่ใช่ของแพง ไม่ใช่เทคโนโลยีสมัยใหม่	3.02	1.39	เฉย ๆ
8. การปฏิบัติตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นการเตรียมตัวให้พร้อมกับการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้น	4.06	0.88	เห็นด้วย
9. เศรษฐกิจพอเพียงเป็นเศรษฐกิจแบบประทั้งชีวิตเป็นเศรษฐกิจของคนจน	3.00	1.39	เฉย ๆ
10. เศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาที่ชี้ถึงแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนไม่เกี่ยวกับรัฐบาล	3.33	1.24	เฉย ๆ
11. หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงทำให้คนมีความสันโดษ มีกน้อย ไม่สนใจผู้อื่น ไม่พยายามพัฒนาตนเองและเทคโนโลยี	2.78	1.45	เฉย ๆ
12. หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมุ่งเน้นการส่งเสริมภาคเกษตรกรรมเป็นหลัก	3.63	1.17	เห็นด้วย
13. การปฏิบัติตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นไปเพื่อประโยชน์ของเราและครอบครัวเท่านั้น	3.16	1.35	เฉย ๆ
14. หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทางที่ทันสมัย เหมาะกับการดำเนินชีวิตของเด็กและเยาวชนในปัจจุบัน	4.11	0.83	เห็นด้วย
15. การนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการบริหารประเทศทำให้ประชาชนในประเทศร่ำรวยกันทุกคน	3.65	1.05	เห็นด้วย
รวม	3.65	0.66	เห็นด้วย

จากตาราง พบว่า เจตคติเกี่ยวกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี โดยภาพรวมอยู่ในระดับเห็นด้วย ($\bar{X} = 3.65$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ โดยเรียงลำดับจากมากไปน้อย 3 อันดับแรก ได้แก่ ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสามารถนำไปประยุกต์ใช้กับการพัฒนาประเทศทุก ๆ ด้านและทำให้ประเทศมีความเจริญก้าวหน้าอย่างยั่งยืน อยู่ในระดับเห็นด้วย ($\bar{X} = 4.48$) รองลงมาคือ การปฏิบัติตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนินชีวิตจะทำให้ประชาชนในทุกระดับมีชีวิตที่ดีขึ้น อยู่ในระดับเห็นด้วย ($\bar{X} = 4.46$) และการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในชีวิตประจำวันเป็นที่เข้าใจง่าย นำไปปฏิบัติได้ง่าย อยู่ในระดับเห็นด้วย ($\bar{X} = 4.30$) ตามลำดับ

2. ระดับพฤติกรรมการใช้ชีวิตของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรีตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง พบว่า

ตารางที่ 3 ระดับพฤติกรรมการใช้ชีวิตของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรีตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในภาพรวม

หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	n=363		
	\bar{X}	S.D.	แปลผล
ความพอประมาณ	3.31	1.08	ปานกลาง
ความมีเหตุผล	3.39	0.96	ปานกลาง
ความมีภูมิคุ้มกันที่ดี	3.37	1.02	ปานกลาง
ความรู้และคุณธรรม	3.81	0.97	มาก
รวม	3.37	1.02	ปานกลาง

จากตาราง พบว่า พฤติกรรมการใช้ชีวิตของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรีตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง-เป็นบางครั้ง ($\bar{X} = 3.47$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านโดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ความรู้และคุณธรรม อยู่ในระดับมาก-เกือบทุกครั้ง ($\bar{X} = 3.81$) รองลงมา คือ ความมีเหตุผล อยู่ในระดับปานกลาง-เป็นบางครั้ง ($\bar{X} = 3.39$) ความมีภูมิคุ้มกันที่ดี อยู่ในระดับปานกลาง-เป็นบางครั้ง ($\bar{X} = 3.37$) และความพอประมาณ อยู่ในระดับเป็นบางครั้ง ($\bar{X} = 3.31$) ตามลำดับ

ตารางที่ 4 ระดับพฤติกรรมการใช้ชีวิตของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรีตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	n=363		
	\bar{X}	S.D.	แปลผล
ความพอประมาณ			
1. ใ้รางวัลตนเองด้วยการซื้อสิ่งของตามที่ต้องการ	3.19	0.95	ปานกลาง
2. มีเงินเหลือเก็บออมฝากธนาคาร	3.36	1.12	ปานกลาง
3. ปิดค๊อกน้ำ-ปิดไฟ ทันทันเมื่อเลิกใช้	4.40	0.87	มาก
4. ซักผ้าหรือล้างจานโดยการใช้ผ้าไหลผ่านตลอดเวลา	2.86	1.23	ปานกลาง
5. เสียบปลั๊กเครื่องใช้ไฟฟ้าทิ้งไว้เพื่อความสะอาดในการใช้งาน	2.72	1.24	ปานกลาง
ความมีเหตุผล			
6. การซื้อของคำนึงถึงความจำเป็นต่อการดำรงชีวิตมากกว่าตามกระแสโฆษณา	3.77	0.91	มาก
7. ถ้าเงินไม่พอใช้จะแก้ปัญหาด้วยการยืมเงินเพื่อน	2.18	1.17	น้อย
8. ซื้อสินค้าโดยคำนึงถึงคุณภาพเป็นอันดับแรก	4.23	0.80	มาก

หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	n=363		
	\bar{X}	S.D.	แปลผล
ความมีภูมิคุ้มกันที่ดี			
9. ทำบัญชีรายรับ-รายจ่ายทุกวันเพื่อควบคุมการใช้จ่ายเงิน	2.50	1.22	น้อย
10. เตรียมตัวสอบด้วยการอ่านหนังสือล่วงหน้า	3.69	0.89	มาก
11. หากต้องการซื้อสิ่งของที่ต้องการจะเก็บเงินซื้อเองโดยไม่ต้องรบกวนทางบ้าน	3.94	0.94	มาก
ความรู้และคุณธรรม			
12. เมื่อมีเวลาว่างจะหาความรู้เพิ่มเติมทั้งจากห้องสมุดและอินเทอร์เน็ต	3.48	0.97	ปานกลาง
13. ถ้ามีความคิดเห็นไม่ตรงกับเพื่อน จะใช้วิธีตัดสินกันด้วยเหตุผลมากกว่า	3.72	1.08	ปานกลาง
อารมณ์			
14. แจ้งค่าใช้จ่ายให้ผู้ปกครองทราบตามความเป็นจริง	3.99	1.07	มาก
15. หากต้องการทำการบ้านหรือรายงานจะทำด้วยความตั้งใจและความสามารถของตนเอง	4.04	0.78	มาก
รวม	3.47	1.21	ปานกลาง

จากตาราง พบว่า พฤติกรรมการใช้ชีวิตของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรีตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง-เป็นบางครั้ง ($\bar{X} = 3.47$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อโดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย 3 ลำดับแรกได้แก่ ปิดก๊อกน้ำ-ปิดไฟ ทันทีเมื่อเลิกใช้ อยู่ในระดับมาก-เกือบทุกครั้ง ($\bar{X} = 4.40$) รองลงมาคือ ซื้อสินค้าโดยคำนึงถึงคุณภาพเป็นอันดับแรก อยู่ในระดับมาก-เกือบทุกครั้ง ($\bar{X} = 4.23$) และหากต้องการทำการบ้านหรือรายงานจะต้องทำด้วยความตั้งใจและความสามารถของตนเอง อยู่ในระดับมาก-เกือบทุกครั้ง ($\bar{X} = 4.04$) ตามลำดับ

อภิปรายผลการวิจัย

1. เจตคติเกี่ยวกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี พบว่า นักศึกษามีเจตคติเกี่ยวกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้ นักศึกษามีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอยู่ในระดับมาก กล่าวคือการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนินชีวิตโดยเฉพาะเด็กและเยาวชนในปัจจุบัน จะทำให้รู้จักดำรงตนได้อย่างรอบคอบ ระมัดระวัง เตรียมตัวพร้อมรับกับการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้น และเมื่อพิจารณาถึงข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ เป็นเพศหญิง มีอายุระหว่างระหว่าง 21-25 ปี ซึ่งสะท้อนให้เห็นได้ว่า นักศึกษาได้นำความรู้ที่ได้จากมหาวิทยาลัยราช

ภักทเทศตรีที่มีการสอดแทรกความรู้เกี่ยวกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้กับนักศึกษาผ่านการเรียนการสอน การจัดกิจกรรมต่างๆ โดยให้นำไปปรับใช้ในชีวิตประจำวัน ส่งผลให้นักศึกษามีเจตคติอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับแนวคิดรูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ เจตคติกับพฤติกรรม การปฏิบัติของชาวส (Schwartz 1996; อ้างถึงใน อัญชลี สิงหสุต 2543) ความรู้จะส่งผลให้เกิดเจตคติ จะมีเจตคติที่ดีหรือไม่ดีขึ้นอยู่กับความรู้ความเข้าใจในเรื่องนั้นๆ นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับแนวคิดด้านองค์ประกอบของเจตคติของลัวัน สายยศ และอังคณา สายยศ (2543) คือองค์ประกอบด้านปัญญา (Cognitive Component) กล่าวโดยสรุปว่า ถ้าบุคคลรู้และเข้าใจว่าสิ่งนั้นเป็นสิ่งที่ดี บุคคลนั้นก็จะเจตคติที่ดีต่อสิ่งนั้น ในทางตรงข้ามถ้าบุคคลรู้และเข้าใจว่าสิ่งนั้นเป็นสิ่งไม่ดี บุคคลนั้นก็จะเจตคติที่ไม่ดีต่อสิ่งนั้น สอดคล้องกับงานวิจัยของกานดา เต๊ะชั้นหมาก (2556) พบว่า เจตคติของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยาที่มีต่อปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอยู่ในระดับมาก ส่งผลให้นักศึกษามีพฤติกรรมการดำเนินชีวิตตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอยู่ในระดับมากด้วย แต่ไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของจันทรา ปักกระโถ (2552) พบว่า ความรู้ความเข้าใจและเจตคติที่มีต่อปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นในอำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์โดยภาพรวมมีเจตคติอยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้เป็นเพราะนักเรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอยู่ในระดับปานกลาง ส่งผลให้มีเจตคติอยู่ในระดับปานกลางด้วย

2. พฤติกรรมการใช้ชีวิตของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรีตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง พบว่า นักศึกษามีพฤติกรรมการใช้ชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในระดับปานกลาง-เป็นบางครั้ง กล่าวคือ ในด้านความพอประมาณ สะท้อนให้เห็นถึงพฤติกรรมการใช้ชีวิตของนักศึกษาเกี่ยวกับการใช้จ่ายเงินอย่างพอประมาณ โดยมีเงินเก็บออกฝากธนาคารเป็นบางครั้งและการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่าเป็นบางครั้งเช่นกัน เช่น เสียบบลั๊กไฟฟ้าทิ้งไว้ ล้างจานโดยการใช้น้ำไหลผ่าน เป็นต้น ในส่วนด้านความมีเหตุผล สะท้อนให้เห็นถึงพฤติกรรมการตัดสินใจเกี่ยวกับการใช้จ่ายเงิน โดยเกือบทุกครั้งที่การซื้อของคำนึงถึงความจำเป็นและคุณภาพ และเมื่อเงินไม่พอใช้จะไม่แก้ปัญหาด้วยการยืมเงินเพื่อน อีกทั้งทั้งทางด้านการมีภูมิคุ้มกัน สะท้อนให้เห็นถึงพฤติกรรมการใช้ชีวิตของนักศึกษาเกี่ยวกับการวางแผนการใช้จ่ายเงิน คือ นานๆครั้งที่มีการจัดบันทึกรายรับ-รายจ่ายทุกวัน ส่วนการเรียนมีการเตรียมตัวสอบด้วยการอ่านหนังสือล่วงหน้า เกือบทุกครั้ง ทั้ง 3 ด้านนั้นอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของเบญจวรรณ อุซุงค์อมร (2557) พบว่า ทศนคติต่อการประยุกต์ใช้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงโดยรวมแต่ละด้าน คือ ด้านภูมิคุ้มกัน ด้านความมีเหตุผล ด้านพอประมาณ มีค่าเฉลี่ยในระดับปานกลาง และในด้านความรู้

และคุณธรรม สะท้อนให้เห็นถึงพฤติกรรมการใช้ชีวิตของนักศึกษาที่แสดงออกถึง ความซื่อสัตย์ สุจริต ความขยันหมั่นเพียร และความอดทน กล่าวคือ ในการทำการบ้านหรือรายงานจะทำด้วยความตั้งใจและความสามารถของตนเอง เกือบทุกครั้ง ซึ่งจะเห็นได้ว่านักศึกษามีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงดี แต่ผลที่นักศึกษามีพฤติกรรมการใช้ชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงปานกลาง ซึ่งไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของกานดา เตชะชันหมาก (2556) พบว่า เจตคติของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยาที่มีต่อปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอยู่ในระดับมาก ส่งผลให้นักศึกษามีพฤติกรรมการดำเนินชีวิตตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอยู่ในระดับมากด้วย และไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของกรรณิการ์ ภิรมย์รัตน์ (2553) พบว่า นักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏในเขตกรุงเทพมหานครมีระดับพฤติกรรมการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงโดยรวมอยู่ในระดับสูง เช่นกัน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. มหาวิทยาลัยควรมีนโยบายส่งเสริมและสนับสนุนการจัดกิจกรรมด้านเศรษฐกิจพอเพียงให้กับนักศึกษา และสอดแทรกหลักธรรมหลักทางสายกลาง โดยมีรูปแบบที่ทำให้เกิดทักษะการประยุกต์ รวมถึงการค้นพบตนเอง เพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตได้จริง
2. มหาวิทยาลัยควรมีนโยบายอบรมการจัดทำบัญชีรายรับ-รายจ่ายให้กับนักศึกษา เพื่อควบคุมการใช้เงินและนำไปสู่การออมเงิน
3. มหาวิทยาลัยควรมีนโยบายในการจัดการเรียนการสอนและสื่อที่หลากหลายให้นักศึกษาระดับปริญญาตรีทุกหลักสูตรเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อสร้างโอกาสในการพัฒนาความรู้ ความเข้าใจ เจตคติ และพฤติกรรมการดำเนินชีวิตของนักศึกษาตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

เอกสารอ้างอิง

- กรรณิการ์ ภิรมย์รัตน์. (2553). พฤติกรรมการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มหาวิทยาลัยราชภัฏในเขตกรุงเทพมหานคร. (รายงานการวิจัย). มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา : คณะครุศาสตร์.
- กานดา เตชะชันหมาก. (2556). ปัจจัยที่สัมพันธ์กับพฤติกรรมการดำเนินชีวิตตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา. (รายงานการวิจัย). มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา : คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์.

- จันทร์ ปักการะโธ. (2552). *ความรู้ความเข้าใจและเจตคติที่มีต่อปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นในอำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์*. (ภาคนิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์.
- เบญจวรรณ อุษุงศ์อมร. (2557). *ทัศนคติที่มีต่อการประยุกต์ใช้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงด้านการใช้จ่ายในชีวิตประจำวันและการตัดสินใจซื้อของคนทำงานประจำเขตกรุงเทพมหานครตอนใต้*. (ภาคนิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยสยาม.
- ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ. (2543). *เทคนิคการวัดผลการเรียนรู้*. กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น.
- ศิริชัย พงษ์วิชัย. (2554). *การวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วยคอมพิวเตอร์*. (พิมพ์ครั้งที่ 22). กรุงเทพฯ : บริษัท วีพรีนท์ (1991) จำกัด.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2550). *ประมวลคำในพระบรมราโชวาทพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ตั้งแต่พุทธศักราช 2493-2549 ที่เกี่ยวข้องกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง*. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2566). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 พ.ศ.2566-2570*. กรุงเทพฯ : สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- อัญชลี สิงหสุด. (2534). *ความสัมพันธ์ระหว่างความรู้และเจตคติกับพฤติกรรมการป้องกันการติดเชื้อโรคเอดส์ของนักศึกษาระดับอาชีวศึกษา ในเขตกรุงเทพมหานคร*. (วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพยาบาลศาสตร์). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- Best, J. W. (1970). *Research in Education*. New York : Prentice-Hall, Englewood Cliffs.
- Likert, R.A. (1932). Technique for the Measurement of Attitudes. *Arch Psychological*, 140, 1-55.
- Yamane, T. (1973). *Statistics: an introductory analysis*. New York : Harper & Row.

อริยวัชฌิตกับกิจกรรมจิตอาสาเพื่อการพัฒนาชุมชนบ้านหนองหัวเรือ ตำบลมหาโพธิ อำเภอเก้าเลี้ยว จังหวัดนครสวรรค์

Ariyavaddhi and Volunteer Activities for Development of Ban Nong Hua
Ruea Community, Maha Phot Subdistrict, Kao Liao District Nakhon Sawan
Province

รัตติยา เหนืออำนาจ¹ พระมหาสุเมธ สมานิต² สุณิสสา แก้วนิม³ และอรอุมา ซ่อนกลิ่น⁴

Rattiya Nua-amnat, Phramahasumek Samahito, Sunisa Kaewnim and

On-uma Sonklin

Received: October 11, 2023

Revised: November 06 2023

Accepted: November 10, 2023

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) วิเคราะห์ความจำเป็นและความต้องการ 2) ขับเคลื่อนกิจกรรมจิตอาสา และ 3) ถอดบทเรียนกิจกรรมจิตอาสาเพื่อการพัฒนาชุมชนบ้านหนองหัวเรือ ตำบลมหาโพธิ อำเภอเก้าเลี้ยว จังหวัดนครสวรรค์ เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ พื้นที่เชิงปฏิบัติการ คือ โรงเรียนบ้านหนองหัวเรือ ตำบลมหาโพธิ อำเภอเก้าเลี้ยว โดยขั้นตอนที่ 1 การวางแผน ประกอบด้วย 1) การประชุมกลุ่มย่อยกับผู้มีส่วนได้เสีย จำนวน 15 รูป/คน และลงพื้นที่เก็บข้อมูล เพื่อวิเคราะห์ความจำเป็นและความต้องการ และ 2) ประชุมคณะทำงาน ในลักษณะออนไลน์ จำนวน 60 รูป/คน ขั้นตอนที่ 2 การปฏิบัติ ประกอบด้วย 1) มอบหมายงาน ความรับผิดชอบ 2) ประสานงานในเชิงพื้นที่ และ 3) ขับเคลื่อนกิจกรรมจิตอาสา และขั้นตอนที่ 3 การถอดบทเรียน ประกอบด้วย 1) การสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 17 คน และ 2) การ

¹⁻² มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย; Mahachulalongkornrajavidyalaya University

³⁻⁴ นักวิชาการอิสระ; Independent Scholar

สนทนากลุ่มกับคณะทำงานและผู้มีจิตสาธารณะ จำนวน 25 รูป/คน วิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา ผลการวิจัย พบว่า 1) กิจกรรมที่จะขับเคลื่อนพัฒนา ประกอบด้วย การปรับปรุงสนามเด็กเล่น การปรับปรุงห้องน้ำที่ชำรุด การปรับปรุงภูมิทัศน์ (ปลูกต้นไม้ /สวนหย่อม) การปรับปรุงแปลงเกษตรสาธิต การทำความสะอาดรางระบายน้ำรอบสนามฟุตบอล และการปรับปรุงซ่อมแซมระบบไฟแสงสว่างในห้องสมุด 2) กิจกรรมจิตอาสาฯ ประกอบด้วย 2.1) กิจกรรมปันน้ำใจจากพี่ มจร สู้ห้องบ้านหนองหัวเรือ (มอบทุนการศึกษาและสิ่งของ) ให้กับนักเรียน 2.2) กิจกรรมฐานการพัฒนา จำนวน 7 ฐาน บนพื้นฐานความจำเป็นและต้องการของชุมชน และ 2.3) กีฬาด้านยาเสพติด และ 3) ความสำเร็จคุณค่าร่วม ประกอบด้วย 1) โรงเรียนมีสภาพแวดล้อมที่ดี 2) เกิดความร่วมมือ และสร้างความสามัคคี 3) เกิดการแลกเปลี่ยน ความคิดเห็น ทำงานร่วมกัน 4) เสริมสร้างความสามัคคี 5) สร้างความรับผิดชอบ และ 6) ส่งเสริมให้นักศึกษามีความเสียสละ ขณะที่ปัญหาอุปสรรค ประกอบด้วย 1) การกำหนดวัตถุประสงค์ของโครงการไม่ชัดเจน 2) ระยะเวลาที่จำกัด การประชุมงานร่วมกันไม่เพียงพอ ไม่มีการจดบันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษร ทำให้ไม่สามารถควบคุมเวลาได้ตามกำหนดการ

คำสำคัญ: อริยวัฑฒิ, กิจกรรมจิตอาสา, บ้านหนองหัวเรือ

Abstract

The objectives of this research article were 1) to analyze needs and wants; 2) to drive volunteer activities; and 3) to extract lessons (lessons learned) from volunteer activities for development of Ban Nong Hua Ruea community, Maha Phot Subdistrict, Kao Liao District. Nakhon Sawan Province. It was an action research. The workshop area was Ban Nong Hua Ruea School, Maha Phot Subdistrict, Kao Liao District. There were 2 steps as follows: Step 1: planning consisted of 1) small group meeting with 15 stakeholders and going to the data collection area to analyze needs and wants; and 2) to hold a working group meeting in an online format, 60 people; Step 2: practice consisted of 1) assigning work and responsibilities, 2) coordinating spatially, and 3) driving volunteer activities; and step 3: extracting lessons (lessons learned) consisted of 1) in-depth interviews with 17 key informants, and 2) group discussions with working groups and public-minded people, 25 people. And

descriptive data analysis was conducted. The results of the research found that 1) activities driving development included improving playgrounds, renovating a damaged bathroom, improving the landscape (planting trees/garden), improving the agricultural demonstration plots, cleaning the drainage channels around the football field and improving and repairing the lighting system in the library; 2) volunteer activities included 2.1) activities to share kindness from MCU elders to Nong Hua Ruea brothers and sisters. (providing scholarships and items) to students, 2.2) 7 development base activities based on the needs and wants of the community, and 2.3) anti-drug sports; and 3) shared value success consisted of 1) the school had good environment, 2) cooperation and unity, 3) there was an exchange of ideas and working together, 4) strengthen unity, 5) creating responsibility, and 6) encouraging students to sacrifice. While the obstacles included 1) unclear project objectives, 2) time period limited, working meetings were not enough. There was no written record. Therefore, it made it impossible to control the time according to the schedule.

Keywords: Ariyavaddhi, Volunteer Activities, Ban Nong Hua Ruea

บทนำ

กิจกรรมจิตอาสาเริ่มเกิดขึ้นแบบจริงจังในประเทศไทยภายหลังการเกิดธรณีพิบัติสึนามิ เมื่อวันที่ 26 ธันวาคม 2547 เกิดความร่วมมือระหว่างองค์กรภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคมเพื่อระดมความช่วยเหลือแก่ผู้ประสบภัยในพื้นที่ 4 จังหวัดภาคใต้ ภายหลังจากเหตุการณ์ครั้งนั้น เครือข่ายจิตอาสาจึงกำหนดให้วันที่ 27 ธันวาคมของทุกปี เป็นวัน “จิตอาสา” เพื่ออุทิศให้กับการทำงานอาสาสมัครเพื่อช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ และรณรงค์ให้ผู้คนทำความดีต่อกันโดยไม่หวังผลตอบแทน ขณะที่ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) (2552) ได้กล่าวถึงลักษณะของจิตอาสาไว้ว่าเป็นการกระทำที่เสียสละเพื่อส่วนรวม ซึ่งตรงกับหลักธรรมที่เรียกว่า “วิฑฒิ” หรือกล่าวเต็มว่า “อริยวิฑฒิ” ประกอบด้วย 5 ประการ คือ 1) ศรัทธา มีความเชื่อในสิ่งที่ควรเชื่อ เชื่อด้วยปัญญาและเหตุผล 2) ศีล รักษากายและวาจาให้เรียบร้อยเป็นปกติ 3) สุตะ ความรู้ที่ได้ยินได้ฟัง การอ่านหนังสือ และใช้สื่อเทคโนโลยีต่าง ๆ 4) จาคะ การรู้จักเสียสละ แบ่งปันสิ่งของให้แก่ผู้อื่น และ 5) ปัญญา การมีความรู้อย่างกว้างขวาง รู้ชัดเจน และรู้จริง เป็นลักษณะทางจิตของบุคคลที่ประกอบ

ด้วยความมีน้ำใจ และจิตสำนึกหรือสำนึกสาธารณะที่เสียสละร่างกาย แรงใจ สติปัญญาเพื่อบำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคม การสร้างคนให้มีจิตอาสา มีความสำเร็จต่อบุคคลและกลุ่มบุคคล องค์กร สังคม ชนบท สังคมเมือง และประเทศชาติอย่างมาก ถ้าเราสามารถปลูกฝัง ส่งเสริมหรือพัฒนาให้คนในชาติ มีจิตใจที่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตนอาสาดูแล และรับผิดชอบสมบัติส่วนรวม มีการใช้สมบัติส่วนรวมอย่างเห็นคุณค่า ใช้อย่างทะนุถนอม รู้จักแบ่งปันโอกาสในการในการใช้ของส่วนรวมให้ผู้อื่น ก็จะสามารถลดปัญหาการเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน และพวกพ้อง อันจะนำมาสู่ชุมชน และสังคมที่เข้มแข็งได้

กิจกรรมจิตอาสาเพื่อการพัฒนาชุมชนบ้านหนองหัวเรือ ตำบลมหาโพธิ อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครสวรรค์ เป็นการขับเคลื่อนร่วมกันระหว่างคณาจารย์ นิสิตระดับปริญญาตรี และระดับบัณฑิตศึกษาของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์ ร่วมกับเครือข่ายพลัง บวร ในเชิงพื้นที่ของชุมชน ประกอบด้วย วัดหนองหัวเรือ โรงเรียนบ้านหนองหัวเรือ องค์การบริหารส่วนตำบลมหาโพธิ ผู้นำท้องที่ ผู้นำท้องถิ่นและประชาชนในพื้นที่ตำบลมหาโพธิ ในการลงมติเลือกพื้นที่โรงเรียนบ้านหนองหัวเรือในการดำเนินการเชิงปฏิบัติการ ซึ่งโรงเรียนบ้านหนองหัวเรือ (2565) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 1 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ เปิดสอนในระดับอนุบาล-ประถมศึกษา มีอาคารเรียนจำนวน 1 หลัง อาคารอเนกประสงค์/โรงอาหาร/โรงฝึกงาน/หอประชุม จำนวน 2 หลัง หอสมุดจำนวน 1 หลัง ห้องน้ำ จำนวน 3 หลัง มีนักเรียนจำนวนทั้งสิ้น 132 คน ครูและบุคลากรทางการศึกษา จำนวน 14 คน เพื่อให้เกิดประโยชน์ในการพัฒนาการศึกษาทั้งโรงเรียนและชุมชน

กิจกรรมข้างต้นสอดคล้องจิตอาสาจึงเป็นการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน ซึ่งกำหนดไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 (ราชกิจจานุเบกษา, 2542) ที่กำหนดให้โรงเรียนเป็นสถานศึกษาที่ให้การศึกษาแก่นักเรียน นักศึกษา เพื่ออบรมบ่มนิสัยให้นักเรียน นักศึกษา เป็นผู้มีความรู้ควบคู่คุณธรรมซึ่งการจัดสภาพแวดล้อม อาคารสถานที่ ภูมิทัศน์และแหล่งเรียนรู้ในสถานศึกษา เป็นสิ่งจำเป็นอีกประการหนึ่งที่มีผลต่อการจัดการเรียนการสอนเป็นอย่างมาก การจัดสภาพแวดล้อม การซ่อมแซมอาคารสถานที่ต่าง ๆ การปรับภูมิทัศน์และแหล่งเรียนรู้ของโรงเรียนได้ตระหนักถึงความปลอดภัยของนักเรียน ครู ผู้ปกครอง และผู้ใช้บริการในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน หรือใช้อาคารสถานที่ต่าง ๆ ในการจัดกิจกรรม สภาพของอาคารเรียนต้องมีความแข็งแรงทนทาน และพร้อมใช้งาน เพื่อให้เอื้อต่อการจัดกิจกรรม การเรียนรู้ตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ พร้อมทั้งมีแหล่งการเรียนรู้ทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียนที่หลากหลาย มีสภาพแวดล้อมที่ดี มีอาคารเรียนที่ดี มีสวนหย่อม

ไม้ดอกไม้ประดับบริเวณโรงเรียน งานอาคาร สถานที่จึงจำเป็นต้องซ่อมแซม พัฒนา ปรับปรุงให้พร้อมใช้งาน เกิดความปลอดภัยสูงสุด เพียงพอกับความต้องการของโรงเรียนและชุมชนในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ สถานศึกษามีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง และนักเรียนมีคุณภาพตรงตามมาตรฐานการศึกษา

จากการขับเคลื่อนกิจกรรมจิตอาสาเพื่อการพัฒนาชุมชนบ้านหนองหัวเรือ ตำบลมหาโพธิ อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครสวรรค์ ยังประโยชน์ให้เกิดขึ้นกับเครือข่ายพลัง บวร บ้าน วัด โรงเรียนและราชการ รวมถึงนิสิตได้แสดงออกถึงศักยภาพทางความรู้ ความคิด ทักษะและประสบการณ์ การมีปฏิสัมพันธ์กันกับผู้คนในสังคม และยังเป็นการแสดงออกถึงความรับผิดชอบต่อส่วนรวม พร้อมทั้งจะเสียสละและอุทิศตนเพื่อประโยชน์ส่วนรวม และมีความปรารถนาที่จะช่วยแก้ปัญหาให้แก่ผู้อื่นหรือสังคม

วัตถุประสงค์

1. เพื่อวิเคราะห์ความจำเป็นและความต้องการในพัฒนาชุมชนบ้านหนองหัวเรือ ตำบลมหาโพธิ อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครสวรรค์
2. เพื่อขับเคลื่อนกิจกรรมจิตอาสาเพื่อการพัฒนาชุมชนบ้านหนองหัวเรือ ตำบลมหาโพธิ อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครสวรรค์
3. เพื่อถอดบทเรียนกิจกรรมจิตอาสาเพื่อการพัฒนาชุมชนบ้านหนองหัวเรือ ตำบลมหาโพธิ อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครสวรรค์

วิธีดำเนินการวิจัย

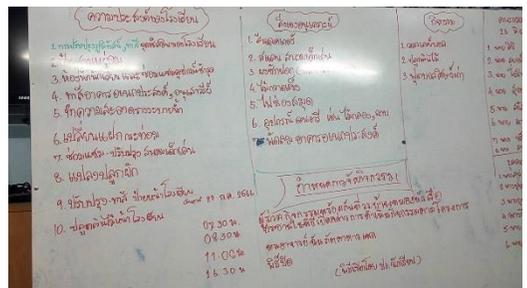
บทความวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ มีขั้นตอนดำเนินการวิจัย ดังนี้
ขั้นตอนที่ 1 การวางแผน (Plan) ดำเนินการในลักษณะของการร่วมคิด ร่วมทำ โดยการลงพื้นที่รับฟังความคิดเห็นและเก็บข้อมูล ประกอบด้วย 1) การประชุมกลุ่มย่อยกับคณะครู ตัวแทนชมรมผู้ปกครองโรงเรียนบ้านหนองหัวเรือ ตัวแทนองค์การบริหารส่วนตำบลมหาโพธิ ผู้นำท้องที่ ผู้นำท้องถิ่น และเจ้าอาวาสวัดหนองหัวเรือ จำนวน 2 ครั้ง 15 รูป/คน โดยประชุมครั้งที่ 1 จัดขึ้นในวันจันทร์ที่ 26 มิถุนายน 2566 และประชุมครั้งที่ 2 จัดขึ้นในวันจันทร์ที่ 3 กรกฎาคม 2566 เพื่อวิเคราะห์ความจำเป็นและความต้องการของชุมชนบ้านหนองหัวเรือ ตำบลมหาโพธิ อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครสวรรค์ และ 2) ประชุมคณะทำงานในลักษณะออนไลน์ ประกอบด้วย คณาจารย์ และนิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์ จำนวน 60 รูป/คน เพื่อวางแผนและออกแบบกิจกรรมให้มีความเหมาะสมกับบริบทเชิงพื้นที่

ขั้นตอนที่ 2 การปฏิบัติ (Act) เป็นการร่วมกันวิเคราะห์ สะท้อนปัญหาที่ได้จากการสะท้อนของชุมชน ทั้งนี้ทีมงานได้กำหนดพื้นที่เชิงปฏิบัติการ คือ โรงเรียนบ้านหนองหัวเรือ ตำบลมหาโพธิ อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครสวรรค์ โดยที่ประชุมได้ร่วมกันแผนในการขับเคลื่อนพัฒนา ประกอบด้วย 1) มีการมอบหมายงาน ความรับผิดชอบ จำแนกลักษณะของการทำงานในแต่ละหน้าที่ ประกอบด้วย ฝ่ายส่วนกลาง/ประสานงาน ฝ่ายสำรวจพื้นที่และเก็บข้อมูล ฝ่ายเหรียญกษาปณ์ ฝ่ายจัดซื้อและเตรียมอุปกรณ์ ฝ่ายสวัสดิการ ฝ่ายบันทึกภาพ และฝ่ายกิจกรรมนันทนาการ 2) มีการประสานงานในเชิงพื้นที่เพื่อกำหนดรายละเอียดในการขับเคลื่อนกิจกรรมจิตอาสาฯ และ 3) การลงมือปฏิบัติการขับเคลื่อนกิจกรรมจิตอาสาฯ ตามที่ได้กำหนดไว้

ขั้นตอนที่ 3 การถอดบทเรียน สะท้อนผลการขับเคลื่อนกิจกรรมฯ ประกอบด้วย กิจกรรม 1) การสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 17 คน ประกอบด้วย ตัวแทนผู้ปกครอง ผู้บริหารและคณะครูตัวแทนโรงเรียนบ้านหนองหัวเรือ ผู้นำท้องที่ ผู้นำท้องถิ่น ตัวแทนประชาชนในพื้นที่ และตัวแทนนิสิต โดยมีเกณฑ์การคัดเลือก คือ เป็นผู้เข้าร่วมกิจกรรมจิตอาสาฯ และเป็นผู้ที่อยู่อาศัยในพื้นที่ตำบลมหาโพธิ อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครสวรรค์ และ 2) การสนทนากลุ่มกับคณะทำงานและผู้มีจิตสาธารณะ จำนวน 25 รูป/คน ประกอบด้วย นิสิตระดับปริญญาตรี นิสิตระดับบัณฑิตศึกษา คณาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์ และผู้ที่มีจิตสาธารณะในการบริการทรัพย์สิน และสิ่งของในกิจกรรมจิตอาสาฯ

สรุปผลการวิจัย

1. ผลการวิเคราะห์ความจำเป็นและความต้องการในพัฒนาชุมชนบ้านหนองหัวเรือ ตำบลมหาโพธิ อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครสวรรค์ พบว่า

ภาพที่ 1 การประชุมร่วมในวันจันทร์ที่ 26 มิถุนายน 2566

ภาพที่ 2 การลงพื้นที่เก็บข้อมูลในวันจันทร์ที่ 3 กรกฎาคม 2566

ผลการประชุมร่วมและลงพื้นที่เก็บข้อมูลในวันจันทร์ที่ 26 มิถุนายน และวันจันทร์ที่ 3 กรกฎาคม 2566 ผู้แทนชุมชนและโรงเรียนมีความประสงค์ที่จะขอรับการสนับสนุนและพัฒนาโรงเรียนบ้านหนองหัวเรือ ในเรื่องการปรับภูมิทัศน์เพื่อให้มีสภาพแวดล้อมของโรงเรียนที่เอื้อต่อการจัดการเรียนการสอน การปรับปรุงระบบไฟฟ้าและแสงสว่างในห้องสมุด การปรับปรุงห้องน้ำที่ชำรุดเสียหายให้กลับมาใช้งานได้ดังเดิม การปรับปรุงเครื่องเล่นในสนามเด็กเล่นที่ชำรุด การปรับปรุงหลังคาซุ้มกันแดดและกันฝนเพื่อเป็นจุดพักผ่อนสำหรับเด็กนักเรียน และการจัดหาทุนการศึกษาให้กับเด็กนักเรียนที่มีความประพฤติดีเรียนดีแต่ยังขาดทุนทรัพย์ โดยทางโรงเรียนบ้านหนองหัวเรือจะมีการประสานแจ้งเป็นลายลักษณ์อักษร ภายหลังจากการลงพื้นที่ที่คณะทำงานได้ร่วมประชุมและวิเคราะห์ความจำเป็นและความต้องการในพัฒนาชุมชนบ้านหนองหัวเรือ ตำบลมหาโพธิ อำเภอกำแพงแก้ว จังหวัดนครสวรรค์ แล้วสรุปกิจกรรมที่จะขับเคลื่อนพัฒนา ประกอบด้วย 1) การปรับปรุงสนามเด็กเล่น 2) การปรับปรุงห้องน้ำที่ชำรุด 3) การปรับปรุงภูมิทัศน์ (ปลูกต้นไม้ /สวนหย่อม) 4) การปรับปรุงแปลงเกษตรสาธิต 5) การทำความสะอาดรางระบายน้ำรอบสนามฟุตบอล และ 6) การปรับปรุงซ่อมแซมระบบไฟแสงสว่างในห้องสมุด และกำหนดวันที่จัดกิจกรรมในวันเสาร์ที่ 19 สิงหาคม พ.ศ. 2566 ณ โรงเรียนบ้านหนองหัวเรือ ตำบลมหาโพธิ อำเภอกำแพงแก้ว จังหวัดนครสวรรค์

2. กิจกรรมจิตอาสาเพื่อการพัฒนาชุมชนบ้านหนองหัวเรือ ตำบลมหาโพธิ อำเภอกำแพง จังหวัดนครสวรรค์ ประกอบด้วย

2.1 กิจกรรมปันน้ำใจจากพี่ มจร สู้ภัยบ้านหนองหัวเรือ (มอบทุนการศึกษาและสิ่งของ) ให้กับนักเรียน ในสัดส่วน 100% จำนวน 132 ทุน และสทบค่ออาหารกลางวัน จำนวน 10 ทุน โดยได้รับการสนับสนุนจากผู้มีจิตศรัทธา และจิตอาสาธณะร่วมบริจาคเงินและสิ่งของทั้งหมด เป็นจำนวนเงินทั้งสิ้น 53,770.-บาท

ภาพที่ 3 กิจกรรมปันน้ำใจจากพี่ มจร สู้ภัยบ้านหนองหัวเรือ

2.2 กิจกรรมฐานการพัฒนา จำนวน 7 ฐาน ดำเนินการโดยมีคณะทำงานผู้รับผิดชอบในแต่ละฐานทำงานร่วมกันตัวแทนของโรงเรียน ผู้ปกครอง ผู้นำท้องที่ ผู้นำท้องถิ่น ประกอบด้วย

ฐานที่ 1 ปรับปรุงสนามเด็กเล่น โดยการขุดสนิม ทาสีเครื่องเล่น และทำหลังคาสนามเด็กเล่นโดยใช้สแลนสีเขียว เพื่อกันแดดให้แก่ักเรียน

ฐานที่ 2 ปรับปรุงห้องน้ำ โดยซ่อมแซมประตู่ห้องน้ำ หูจับที่ประตู่ และทำความสะอาด โดยเน้นความปลอดภัย และสุขอนามัยของนักเรียนเป็นหลัก

ฐานที่ 3 ปรับปรุงภูมิทัศน์ โดยการตัดแต่งกิ่งต้นไม้ และจัดหาไม้ดอก ไม้ประดับเพื่อตกแต่งสวนหย่อม

ฐานที่ 4 แปลงเกษตรสาธิต โดยการจัดเตรียมดิน ตักกล้าและเมล็ดพันธุ์พืชสวนครัว และจุลินทรีย์สังเคราะห์แสงเพื่อบำรุงต้นไม้และดิน

ฐานที่ 5 เปลี่ยนแฝกกระท่อมในจุดนั่งพักของเด็กนักเรียนที่รั้วซิม

ขณะที่ฐานที่ 6 ทำความสะอาดรางระบายน้ำรอบสนามฟุตบอล และฐานที่ 7 ไฟส่องสว่างในห้องสมุด ขณะที่องค์การบริหารส่วนตำบลมหาโพธิในการสนับสนุนบุคลากรจากกองช่างเพื่อนำรถน้ำมาทำความสะอาดรางระบายน้ำรอบสนามฟุตบอล และเดินสายไฟในไฟส่องสว่างในห้องสมุดเนื่องจากมีความเชี่ยวชาญและยังคำนึงถึงความปลอดภัยเป็นอันดับแรก

2.3 กีฬาด้านยาเสพติด ประกอบด้วย ฟุตบอลเด็ก / สตรี / ผู้ปกครอง, การชักกะเย่อ การกินวิบาก และฟุตบอลกระชับมิตร (ทีมอบต.มหาโพธิ + ทีม มจร วิทยาเขตนครสวรรค์)

ภาพที่ 5 กีฬาด้านยาเสพติด

ผลการขับเคลื่อนกิจกรรมจิตอาสาเพื่อการพัฒนาชุมชนบ้านหนองหัวเรือ ตำบลมหาโพธิ อำเภอเก้าเลี้ยว จังหวัดนครสวรรค์ ประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ โดยประชาชนในพื้นที่ได้ให้ความร่วมมือ ร่วมแรง ร่วมใจเป็นอย่างดี นำข้าวหม้อ แกงหม้อ เช่น ข้าวต้มหมู ขนมจีน แกงเขียวหวาน ไอศกรีมกะทิสด เมนูข้าวแกง 5 เมนู กวยเตี๋ยวหมู เครื่องดื่ม ขนมหวาน เป็นต้น มาร่วมออกร้านให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมทานฟรี

3. ผลถอดบทเรียนกิจกรรมจิตอาสาเพื่อการพัฒนาชุมชนบ้านหนองหัวเรือ ตำบลมหาโพธิ อำเภอเก้าเลี้ยว จังหวัดนครสวรรค์ พบว่า

3.1 ความสำเร็จคุณค่าร่วมจากการขับเคลื่อนกิจกรรม ประกอบด้วย ในส่วนของชุมชน 1) โรงเรียนมีทัศนียภาพที่สวยงามภูมิทัศน์สภาพแวดล้อมเอื้อต่อการจัดการเรียนการสอน 2) เกิดความร่วมมือ และสร้างความสามัคคีระหว่างโรงเรียน ชุมชน และภาคีเครือข่าย 3) เกิดการแลกเปลี่ยน ความคิดเห็น ทำงานร่วมกันด้วยความราบรื่นสู่ความสำเร็จ 4) เสริมสร้างความสามัคคี

ในกลุ่มผู้เรียน รู้จักการทำงานร่วมกับผู้อื่น ขณะที่ในส่วนของบุคคล 5) สร้างความรับผิดชอบในบทบาทหน้าที่และงานที่ได้รับมอบหมาย รู้จักช่วยเหลือซึ่งกันและกันฝึกการเป็นผู้นำ และผู้ตามที่ดี และ 6) ส่งเสริมให้นักศึกษาเสียสละเวลาส่วนตัวเพื่อประโยชน์ต่อส่วนรวมช่วยเหลือสังคม สนับสนุนปรับปรุง พัฒนา ทักษะ และสร้างเสริมประสบการณ์การทำงานเป็นหมู่คณะ

3.2 ปัญหาอุปสรรคในการขับเคลื่อนกิจกรรม ประกอบด้วย 1) การกำหนดวัตถุประสงค์ของโครงการไม่ชัดเจน กำหนดไว้อย่างกว้าง ๆ บางวัตถุประสงค์ไม่สามารถไปปฏิบัติได้ 2) การทำงานร่วมกับผู้อื่นในระยะเวลาที่จำกัด การประชุมงานร่วมกันไม่เพียงพอ ไม่มีการจดบันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษร ทำให้เกิดปัญหาการปฏิบัติงานจริงในพื้นที่ส่งผลให้ไม่สามารถควบคุมเวลาได้ตามกำหนดการ

3.3 ข้อเสนอแนะ คือ ควรมีการประชุมกันมากขึ้นเพื่อวางแผน และกำหนดแนวทางในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นเฉพาะหน้า และขยายพื้นที่ในการทำกิจกรรมเพิ่มขึ้น เพื่อเป็นการพัฒนาศักยภาพ และเสริมสร้างจิตอาสา และจิตสาธารณะให้แก่คณะทำงานและผู้ที่เกี่ยวข้อง

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการขับเคลื่อนกิจกรรมจิตอาสาเพื่อการพัฒนาชุมชนบ้านหนองหัวเรือ ตำบลมหาโพธิ อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครสวรรค์ ในวันที่เสาร์ที่ 19 สิงหาคม พ.ศ. 2566 ณ โรงเรียนบ้านหนองหัวเรือ ตำบลมหาโพธิ อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครสวรรค์ โดยมีการออกแบบและพัฒนากิจกรรมขึ้นบนพื้นฐานความจำเป็นและความต้องการของชุมชน สอดคล้องกับแนวคิดของสำนักงานสนับสนุนสภาองค์กรชุมชน (2559) กล่าวว่า การพัฒนาชุมชนท้องถิ่นต้องให้ประชากรและองค์กรประชาชนคิดและตัดสินใจบนพื้นฐานความต้องการของท้องถิ่นเอง เพื่อให้เกิดความคิดที่ว่างงานเป็นของประชาชนและจัดช่วยกันดูแลรักษาต่อไป ซึ่งประกอบด้วยกิจกรรมใน 3 ส่วน ดังนี้ 1) กิจกรรมปันน้ำใจจากพี่ มจร สู้ห้องบ้านหนองหัวเรือ (มอบทุนการศึกษา) ให้กับนักเรียน ในสัดส่วน 100% จำนวน 132 ทุน และสทบค่าอาหารกลางวัน จำนวน 10 ทุน โดยได้รับการสนับสนุนจากผู้มีจิตศรัทธา และจิตสาธารณะร่วมบริจาคเงินและสิ่งของทั้งหมด 2) กิจกรรมฐานการพัฒนา จำนวน 7 ฐาน ดำเนินการโดยมีคณะทำงานผู้รับผิดชอบในแต่ละฐานทำงานร่วมกันตัวแทนของโรงเรียน ผู้ปกครอง ผู้นำท้องที่ ผู้นำท้องถิ่น ประกอบด้วย ฐานที่ 1 ปรับปรุงสนามเด็กเล่น ฐานที่ 2 ปรับปรุงห้องน้ำ ฐานที่ 3 ปรับปรุงภูมิทัศน์ ฐานที่ 4 แปลงเกษตรสาธิต ฐานที่ 5 เปลี่ยนแผ่นกระเบื้องในจุดนั่งพักของเด็กนักเรียนที่รั้วซิม ฐานที่ 6 ทำความสะอาดรางระบายน้ำรอบสนามฟุตบอล และฐานที่

7 ไฟส่องสว่างในห้องสมุด และ 3) กีฬาต้านยาเสพติด ประกอบด้วย ฟุตบอลเด็ก / สตรี / ผู้ปกครอง , การซั๊กเยื่อ การกินวิบาก และฟุตบอลกระชับมิตร ผลการขับเคลื่อนกิจกรรมจิตอาสาเพื่อการพัฒนาชุมชนบ้านหนองหัวเรือ ตำบลมหาโพธิ อำเภอกำแพงแก้ว จังหวัดนครสวรรค์ ประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ โดยประชาชนในพื้นที่ได้ให้ความร่วมมือ ร่วมแรง ร่วมใจ มาร่วมออกงานให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมทานฟรี

ผลถอดบทเรียนกิจกรรมจิตอาสาเพื่อการพัฒนาชุมชนบ้านหนองหัวเรือ ตำบลมหาโพธิ อำเภอกำแพงแก้ว จังหวัดนครสวรรค์ พบว่า ความสำเร็จคุณค่าร่วมจากการขับเคลื่อนกิจกรรม ประกอบด้วย ในส่วนของชุมชน 1) โรงเรียนมีทัศนียภาพที่สวยงามภูมิทัศน์สภาพแวดล้อมเอื้อต่อการจัดการเรียนการสอน 2) เกิดความร่วมมือ และสร้างความสามัคคีระหว่างโรงเรียน ชุมชน และภาคีเครือข่าย 3) เกิดการแลกเปลี่ยน ความคิดเห็น ทำงานร่วมกันด้วยความราบรื่นสู่ความสำเร็จ 4) เสริมสร้างความสามัคคีในกลุ่มผู้เรียน รู้จักการทำงานร่วมกับผู้อื่น ขณะทีในส่วนของบุคคล 5) สร้างความรับผิดชอบในบทบาทหน้าที่และงานที่ได้รับมอบหมาย รู้จักช่วยเหลือซึ่งกันฝึกการเป็นผู้นำ และผู้ตามที่ดี และ 6) ส่งเสริมให้นักศึกษาเสียสละเวลาส่วนตัวเพื่อประโยชน์ต่อส่วนรวมช่วยเหลือสังคม สนับสนุน ปรับปรุง พัฒนา ทักษะ และสร้างเสริมประสบการณ์การทำงานเป็นหมู่คณะ สอดคล้องกับงานวิจัยของบุษราภรณ์ ตีแยว, ปารีชาติ วลัยเสถียร และวิวัฒน์ หามนตรี (2562) พบว่า รูปแบบของขบวนการจิตอาสา คือ การก่อรูปจากความคิดอุดมการณ์โดยได้แรงบันดาลใจมาจากครอบครัวและความต้องการมีส่วนร่วมแก้ไขปัญหาสังคม ลักษณะงานจิตอาสาเป็นงานกิจกรรมเชิงประเด็นสังคมและกลุ่มเป้าหมาย มีโครงสร้างระบบงานแบ่งตามหน้าที่ เป็นงานบริหารจัดการ งานธุรการเอกสาร งานนันทนาการ และแรงงาน มีการปลูกฝังวิถีคิดการปฏิบัติงานถ่ายทอดขั้นตอนเทคนิคและเป้าหมายของงาน โดยปัจจัยส่งเสริมการขัดเกลาทางสังคมผ่านขบวนการจิตอาสา คือ การได้เรียนรู้จากประสบการณ์สังคมสิ่งแวดล้อมใหม่ ๆ จากการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น และจากการเป็นผู้ให้ ผู้ช่วยเหลือผู้อื่น ขณะที่ปัญหาอุปสรรคในการขับเคลื่อนกิจกรรม ประกอบด้วย 1) การกำหนดวัตถุประสงค์ของโครงการไม่ชัดเจน กำหนดไว้อย่างกว้าง ๆ บางวัตถุประสงค์ไม่สามารถไปปฏิบัติได้ 2) การทำงานร่วมกับผู้อื่นในระยะเวลาที่จำกัด การประชุมงานร่วมกันไม่เพียงพอ ไม่มีการจดบันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษร ทำให้เกิดปัญหาการปฏิบัติงานจริงในพื้นที่ส่งผลให้ไม่สามารถควบคุมเวลาได้ตามกำหนดการ ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของมณูญพงศ์ ชัยพันธ์, สุดใจ เขียนภักดี และอนุสรณ์ นามประดิษฐ์ (2565) พบว่า โลกในยุคสังคมหลังฐานความรู้จะมุ่งเน้นไปสู่เรื่องของ การใส่ใจและการแบ่งปัน คือ การที่คนเรามีค่านิยมในเรื่องของจิตสาธารณะก็จะทำให้คนเราเกิดความใส่ใจและห่วงใยกัน แต่ในขณะที่เดียวกันเราก็นำเอาความรู้หรือข้อมูลต่าง ๆ ที่มีออกไปเผยแพร่และ

แบ่งปันกัน ซึ่งทั้งหมดนี้ก็คือหัวใจหลักของการพัฒนาทุนมนุษย์ ขณะที่ข้อเสนอแนะ คือ ควรมีการประชุมกันมากขึ้นเพื่อวางแผน และกำหนดแนวทางในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นเฉพาะหน้า และขยายพื้นที่ในการทำกิจกรรมเพิ่มขึ้น เพื่อเป็นการพัฒนาศักยภาพ และเสริมสร้างจิตอาสา และจิตสาธารณะให้แก่คณะทำงานและผู้ที่เกี่ยวข้อง

องค์ความรู้ใหม่

กิจกรรมจิตอาสาเพื่อการพัฒนาชุมชนบ้านหนองหัวเรือ ตำบลมหาโพธิ อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครสวรรค์ เป็นกิจกรรมสัมพันธ์ที่เกิดจากจิตอาสาของกลุ่มนิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์ในการกระทำการเพื่อประโยชน์ของส่วนรวม สอดคล้องกับหลักอริยวัฑฒิ (ศรัทธา ศีล สุตะ จาคะ และปัญญา) ในพระพุทธศาสนาที่เน้นลักษณะทางจิตของบุคคลที่ประกอบด้วย ความมีน้ำใจ และจิตสำนึกหรือสำนึกสาธารณะที่เสียสละร่างกาย แรงใจ สติปัญญาเพื่อบำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคม การสร้างคนให้มีจิตอาสา ทั้งยังก่อให้เกิดขึ้นกับเครือข่ายพลัง บวร บ้าน วัด โรงเรียนและราชการให้เกิดมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันชุมชน รวมถึงนิสิตได้แสดงออกถึงศักยภาพทางความรู้ ความคิด ทักษะและประสบการณ์ การมีปฏิสัมพันธ์กันกับผู้คนในสังคม ทั้งนี้อยู่บนพื้นฐานความจำเป็นและความต้องการของชุมชน โดยความคาดหวังของทุกคนที่เข้าร่วมกิจกรรมได้รู้สึกถึงความเป็นเจ้าของในพื้นที่ และร่วมกันสอดส่อง ดูแล ป้องกัน รักษาให้สงบสุข

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. ในทางวิชาการ หลักอริยวัฑฒิ (ศรัทธา ศีล สุตะ จาคะ และปัญญา) สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการบริหารงาน จะส่งผลให้บุคลากรในองค์กรทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและมีค่านิยมร่วมที่ดี
2. ในทางสังคม หลักอริยวัฑฒิ (ศรัทธา ศีล สุตะ จาคะ และปัญญา) สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน จะส่งผลให้เกิดอุดมการณ์ และมีเป้าหมายในการป้องกัน แก้ไขเพื่อพัฒนาตนเองและสังคม

เอกสารอ้างอิง

- บุษราภรณ์ ตีเยาว์, ปาริชาติ วลัยเสถียร และวิวัฒน์ หามนตรี. (2562). ขบวนการจิตอาสา : การขัดเกลาทางสังคมกับการพัฒนาตนของเยาวชนในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล. *วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร*, 7(ฉบับเพิ่มเติม), 67-78.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2552). *เครื่องวัดความเจริญของชาวพุทธ (อารยวัชฒิ 5)*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ บริษัทสหธรรมิก จำกัด.
- พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 2 พ.ศ.2545. (2545, 19 ธันวาคม). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่มที่ 119 ตอนที่ 123ก, (น. 16-21).
- มนูญพงศ์ ชัยพันธุ์, สุกใจ เขียนภักดี และอนุสรณ์ นามประดิษฐ์. (2565). จิตสาธารณะกับวิถีชีวิตของบุคคลในยุคศตวรรษที่ 21. *วารสารวิชาการ สถาบันเทคโนโลยีแห่งสุวรรณภูมิ*, 8(2), 434-435.
- โรงเรียนบ้านหนองหัวเรือ. (2565). *ข้อมูลโรงเรียน*. เข้าถึงได้จาก <https://sites.google.com/pracharath.ac.th/bannonghueruea/หนาแรก/ประวัตโรงเรียน>
- สำนักงานสนับสนุนสภาองค์กรชุมชน. (2559). *คู่มือการทำแผนพัฒนาชุมชนท้องถิ่น*. เข้าถึงได้จาก <https://web.codi.or.th/wp-content/uploads/2019/05/book-MANUAL-plan180859.pdf>
- Kemmis, S & McTaggart, R. (1988). *The Action Research Planer*. (3rd ed.) Victoria : Deakin University.

ดนตรีกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง จังหวัดพิษณุโลก สู่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

Music of Hmong Ethnic in Phitsanulok Province to Develop Cultural
Tourism

โสภณ ลาวรรณ¹

Sophon Lawan

Received: September 02, 2023

Revised: October 11, 2023

Accepted: October 15, 2023

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อต่อยอดทางวัฒนธรรมดนตรีของชาวม้ง เชื่อมโยงไปสู่การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่จังหวัดพิษณุโลก เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ ดำเนินการวิจัยโดยการลงพื้นที่เก็บข้อมูลภาคสนาม การสัมภาษณ์แบบรายบุคคลผู้นำจิตวิญญาณ ผู้นำชุมชน หัวหน้าชนเผ่า โดยเฉพาะนักดนตรี การสังเกตและการสัมภาษณ์แบบมีส่วนร่วมในเขตพื้นที่อาศัยของชาติพันธุ์ม้ง อำเภอชาติตระการและอำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก ผลการวิจัย พบว่า ดนตรีของชาวม้งมีอัตลักษณ์ที่เครื่องดนตรีโดยเฉพาะแกำและจ๊วจะเป็นสื่อกลางของความเชื่อประเพณีวัฒนธรรม มีการสื่อสารกันระหว่างบุคคลด้วยดนตรีแต่เดิมดนตรีม้งใช้ในพิธีกรรมเป็นส่วนใหญ่ ในปัจจุบันพลวัตทางวัฒนธรรมดนตรีม้งได้เชื่อมโยงกับประเพณีปีใหม่ที่เกิดขึ้นในช่วงเดือนธันวาคมของทุกปีในพื้นที่บ้านน้ำจวง อำเภอชาติตระการ และพื้นที่บ้านห้วยน้ำไซ อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก เนื่องด้วยดนตรีมีความเชื่อมโยงกับประเพณีวัฒนธรรม การละเล่น และการดำเนินวิถีชีวิต จึงทำให้ดนตรีเป็นฐานทางวัฒนธรรม มีบทบาทสำคัญต่อการจัดงานฉลองปีใหม่ม้ง ส่งผลให้เกิดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่และเพิ่มมูลค่าทางสังคม จนก่อให้เกิดความสำคัญของชนเผ่าต่อสังคมภายนอก จากผลการวิจัยทำให้ได้รับการสนับสนุนจากองค์การบริหารส่วนจังหวัดพิษณุโลกสำหรับการจัดงาน

¹ มหาวิทยาลัยนเรศวร; Naresuan University

ปีใหม่ม้ง ประจำปี 2565 เป็นปีแรก และเกิดกระแสการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเขตพื้นที่จังหวัด พิษณุโลก

คำสำคัญ: ดนตรีชาติพันธุ์, กลุ่มชาติพันธุ์ม้ง, จังหวัดพิษณุโลก

Abstract

The purpose of this research article aimed to expand the musical culture of Hmong and link to cultural tourism in Phitsanulok Province. It was a qualitative research by going to collect data in the field. There were individual interviews with spiritual leaders, community leaders, tribal leaders, especially musicians. Observation and participatory interviews in the Hmong ethnic area in Chat Trakan District and Nakhon Thai District, Phitsanulok Province were conducted. The results of the research found that the music of Hmong had a unique identity in that musical instruments, especially Kheng or Qeej and Jua or Drum were the medium of beliefs, traditions and culture. There was communication among people through music. Originally, Hmong music was used mostly in rituals. Today, the cultural dynamics of Hmong music were linked to the New Year tradition held in December every year in the Ban Nam Chuang area, Chat Trakan District and the area of Ban Huai Nam Sai, Nakhon Thai District, Phitsanulok Province. Because music was linked to cultural traditions, games, and lifestyles, it made music a cultural base. It played an important role in organizing the Hmong New Year celebrations. This resulted in cultural tourism in the area and increases social value until it caused the importance of the tribe to outside society. From the research results, we received support from the Phitsanulok Provincial Administrative Organization for organizing the Hmong New Year 2022 for the first year and creating a trend of cultural tourism in the Phitsanulok province area.

Keywords: Ethnic Music, Hmong Ethnic Group, Phitsanulok Province

บทนำ

กลุ่มชาติพันธุ์มีมรดกทางวัฒนธรรมที่มีคุณค่าต่อการดำรงชีวิต เชื่อมโยงกับการปกครอง การคงอยู่ และภาวะทางสังคม ซึ่งจะเห็นได้ว่าวัฒนธรรมของชาวเขามีการอนุรักษ์สืบทอดกันมาจากรุ่นสู่รุ่น วัฒนธรรมประเพณีกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง มีความเข้มแข็ง อันเกิดจากปัจจัยทางสังคมหลายประการ อาทิ ภัยสงคราม พื้นที่ทำกิน การกดขี่ทางสังคม อินธิรา อ่อนคำ (2564) กล่าวว่า กลุ่มชาติพันธุ์ม้งเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีประวัติอันยาวนานและมีความซับซ้อน โดยมีนักวิชาการได้สันนิษฐานว่า กลุ่มชาติพันธุ์ม้งมีการอพยพมาจากที่ราบสูงหลายพื้นที่ อาทิ ธิเบต ไชปีเรีย และมองโกเลีย ต่อมาได้อพยพและตั้งถิ่นฐานในประเทศจีนเมื่อราว 3,000 ปีที่แล้ว ลีคิก กุทธิเนติกุล (2540) ได้กล่าวถึงสาเหตุการอพยพของชาวม้งไว้ว่า กษัตริย์จีนในราชวงศ์เหม็งได้ปราบปรามชาวม้ง เพื่อต้องการให้ชาวม้งยอมจำนนและยอมรับในวัฒนธรรมจีน แต่ด้วยจิตใจที่เข้มแข็งและความกล้าหาญของชาวม้งบางกลุ่ม จึงพากันอพยพลงไปยังทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ของประเทศจีน ทางประเทศเวียดนาม และยังมีจำนวนกลุ่มชาวม้งอพยพข้ามประเทศ จนได้บุกเบิกตั้งถิ่นฐานใหม่ที่ภูเขาสูง ในเขตพื้นที่ของประเทศเวียดนาม ประเทศลาว และประเทศไทยตามลำดับ กลุ่มชาติพันธุ์ม้งมีวัฒนธรรมที่หลากหลาย อาทิ การแต่งกาย อาหาร การสร้างที่อยู่อาศัย พิธีกรรม และดนตรี ซึ่งวัฒนธรรมเหล่านี้มีความพิเศษเฉพาะสำหรับชาวเขาเผ่าม้งที่แสดงให้เห็นถึงอัตลักษณ์ที่โดดเด่น โดยเฉพาะดนตรีที่เป็นส่วนสำคัญของสังคมและการประกอบพิธีกรรม เก้ง (แคนม้ง) สามารถเลียนเสียงพูดภาษาม้งได้ จึงเป็นสิ่งที่ใช้สื่อสารกับวิญญาณบรรพบุรุษ ดนตรีเป็นวัฒนธรรมที่เป็นสื่อกลางในสังคมกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง สร้างความเข้มแข็งจากรุ่นสู่รุ่น ข้ามผ่านเส้นทางจากมองโกเลีย เวียดนาม ลาวแล้วเข้ามาอาศัยอยู่ในประเทศไทย โดยนำเอาวัฒนธรรมซึ่งเป็นพลวัตที่เป็นแรงผลักดันให้สังคมที่เคลื่อนย้ายถิ่นฐานยังวัฒนธรรมไว้ได้เป็นอย่างดี

จากวัฒนธรรมที่เข้มแข็งของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ประกอบกับการอพยพย้ายถิ่นฐาน โดยมีเส้นทางบนสันเขาสูง ทำให้เกิดการเคลื่อนที่ทางวัฒนธรรมตามกลุ่มคนในสังคม หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่าเป็น “มรดกทางสังคม” ยศ สันตสมบัติ (2556) กล่าวว่า วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่มนุษย์เรียนรู้ (Culture is Learned) ทีละเล็กละน้อย จากการเกิดและเติบโตมาในสังคม วัฒนธรรมเปรียบเสมือนมรดกทางสังคมที่ได้รับการถ่ายทอดผ่านกระบวนการเรียนรู้ (Enculturation) เป็นประสบการณ์ที่มนุษย์ได้รับการสั่งสมมา เพื่อให้มรดกทางวัฒนธรรมของชาวเขาเผ่าม้งยังคงอยู่ เกิดการสร้างพลวัตทางสังคม คือ การปรับรูปแบบการใช้งานวัฒนธรรมให้ทันสมัยมากขึ้น เช่นแต่เดิม เก้ง (แคนม้ง) ใช้บรรเลงในงานพิธีศพเท่านั้นแต่พลวัตที่ปรากฏขึ้นในปัจจุบัน เก้งถูกใช้บรรเลงในงานปีใหม่ เพื่อเล่าเรื่องราวความเป็นอยู่ของการใช้ชีวิตในปีที่ผ่านมา และพรรณนาถึงวิถีชีวิตในอนาคต

จังหวัดพิษณุโลก มีกลุ่มชาติพันธุ์ม้งอาศัยอยู่ในพื้นที่ 2 อำเภอ คือ ชุมชนม้งบ้านน้ำจวง อำเภอชาติตระการ และบ้านห้วยน้ำไซ อำเภอนครไทย เป็นกลุ่มที่อพยพมาจากจังหวัดน่าน และนำดนตรีมาด้วย ซึ่งเป็นสิ่งที่บ่งบอกถึงอารยธรรมที่ผนวกกับความเชื่อ จนเกิดเป็นความมั่งคั่งทางศิลปะที่สะท้อนวิถีชีวิตของคงในสังคมม้งได้เป็นอย่างดี จากประเพณี วัฒนธรรม และความเชื่อสู่การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่จังหวัดพิษณุโลก ปัจจุบันดนตรีม้งค่อย ๆ หายไปที่ละชิ้น แต่ยังคงหลงเหลืออยู่อย่างเด่นชัดก็คือ เก้ง หรือแคนม้ง ที่ยังคงรับใช้ประเพณีทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง กลุ่มชาติพันธุ์ม้งมีลักษณะพิเศษด้านประเพณีวัฒนธรรมที่เข้มแข็ง และสถานที่ตั้งที่อยู่อาศัยบนพื้นที่สูงเชิงเขาในพื้นที่บ้านน้ำจวง อำเภอชาติตระการ และบ้านห้วยน้ำไซ อำเภอนครไทย นอกจากวิถีชีวิต การเกษตร อาหาร การแต่งกาย ประเพณี ความเชื่อ รวมไปถึงดนตรีที่สื่อสารระหว่างสังคมม้ง มีความมั่งคั่ง และเป็นที่น่าสนใจของบุคคลภายนอกหรือนักท่องเที่ยวที่มีความสนใจในการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ ชื่นชอบในศิลปวัฒนธรรม ด้วยความสำคัญและปัญหาเรื่องดนตรีม้งในจังหวัดพิษณุโลกนี้ เกิดการวิจัยเชิงคุณภาพทำให้เยาวชนหันมาสนใจดนตรีม้งมากขึ้น รวมไปถึงการต่อยอดทางวัฒนธรรมและมรดกภูมิปัญญาของบรรพบุรุษให้ยังคงสืบทอดต่อไปในอนาคต ทั้งนี้การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเกิดมีแรงผลักดันขึ้นในพื้นที่ดังกล่าว และเป็นมูลค่าทางสังคม เศรษฐกิจ การศึกษา ประวัติศาสตร์ ให้กับจังหวัดพิษณุโลกต่อไป

วัตถุประสงค์

เพื่อต่อยอดวัฒนธรรมดนตรีของชาวม้ง บ้านน้ำจวง อำเภอชาติตระการ และบ้านห้วยน้ำไซ อำเภอนครไทย เชื่อมโยงไปสู่การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่จังหวัดพิษณุโลก

วิธีดำเนินการวิจัย

บทความวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์นักดนตรีหรือผู้นำชุมชนที่มีความรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับดนตรีชาติพันธุ์ม้งในพื้นที่ชุมชนม้งบ้านน้ำจวง อำเภอชาติตระการ และบ้านห้วยน้ำไซ อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก มีระยะเวลาการวิจัย 2 ระยะ คือ ระยะที่ 1 ระหว่างเดือนตุลาคม 2564 ถึงเดือนกันยายน 2565 เก็บข้อมูลแล้วนำมาวิเคราะห์จุดสำคัญ เพื่อนำไปต่อยอดการท่องเที่ยวในพื้นที่ และระยะที่ 2 ระหว่างเดือนตุลาคม 2565 ถึงเดือนกันยายน 2566 จากนั้นนำข้อมูลมาจัดกระทำตามกระบวนการวิจัย ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาหาข้อมูลขั้นปฐมภูมิ เพื่อเตรียมความพร้อมสำหรับการลงพื้นที่เก็บข้อมูล ติดต่อประสานงานกับผู้นำชนเผ่าในพื้นที่ กำหนดกลุ่มประชากรเพื่อยื่นขอจริยธรรมวิจัยในมนุษย์ และกำหนดเป้าหมายประชากรที่ใช้ในการศึกษา คือ นักดนตรีหรือผู้นำชุมชน ที่มีความรู้และ

ประสบการณ์เกี่ยวกับดนตรีชาติพันธุ์ม้งในพื้นที่ชุมชนม้งบ้านน้ำจวง อำเภอชาติตระการ และบ้านห้วยน้ำไซ อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก ซึ่งในโครงการวิจัยนี้จะมีผู้เข้าร่วมโครงการหลักทั้งหมดไม่น้อยกว่า 10 คน โดยมีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงและกลุ่มตัวอย่างต้องมีคุณสมบัติตามที่กำหนดตามเกณฑ์การคัดเลือกเข้าเกณฑ์การคัดออกดังต่อไปนี้

เกณฑ์การคัดเลือกเข้า (Inclusion Criteria) ผู้ให้ข้อมูลต้องมีคุณสมบัติดังนี้

1. อายุ เป็นนักดนตรีหรือผู้นำชุมชน ที่มีอายุ 20 ปี ขึ้นไป
2. เพศ ได้ทั้งเพศชายและเพศหญิง
3. มีความรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับดนตรีชาติพันธุ์ม้งในพื้นที่ชุมชนม้งบ้านน้ำจวง อำเภอชาติตระการ หรือบ้านห้วยน้ำไซ อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก
4. Key informants แบบเจาะจงเป็นปราชญ์ชั้นครูที่ถ่ายทอดองค์ความรู้ให้กับคนในชุมชนและมีประสบการณ์ด้านดนตรีมากกว่า 30 ปี จำนวน 2 ราย คือ นายเปรี๊ยะทัง ฤทธิ์เนติกุล วัย 90 ปี บ้านห้วยน้ำไซ และนายวา แซ่หยาง วัย 64 ปี บ้านน้ำจวง
5. Key informants แบบกลุ่ม คือนักดนตรีในชุมชนที่ยังปฏิบัติงานอยู่จริง
6. มีเวลาให้สำหรับการสัมภาษณ์ 2 ครั้ง

เกณฑ์การคัดออก (Exclusion Criteria)

1. ผู้เข้าร่วมโครงการวิจัยไม่สะดวกให้ข้อมูล
2. ผู้ให้ข้อมูลไม่มีคุณสมบัติตามเกณฑ์การคัดเลือกเข้า

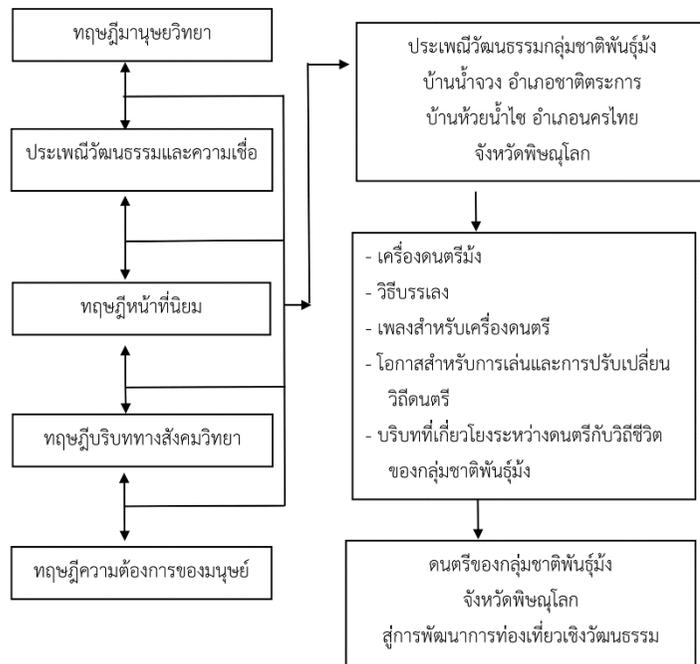
ขั้นตอนที่ 2 ลงพื้นที่ตามกำหนดการนัดหมาย ช่วงที่ 1 ระหว่างเดือนพฤศจิกายน ถึงเดือนธันวาคม 2564 ช่วงที่ 2 ระหว่างเดือนพฤศจิกายนถึงเดือนธันวาคม 2565 ใช้หลักการเก็บข้อมูลแบบสัมภาษณ์ตามกลุ่มประชากรคัดเลือก และการสังเกตตามหลักมานุษยวิทยา โดยกำหนดเนื้อหาข้อมูลต่อไปนี้ เครื่องดนตรีม้ง วิธีการบรรเลงของเครื่องดนตรีแต่ละประเภท เพลงที่เล่นเฉพาะสำหรับเครื่องดนตรี โอกาสสำหรับการเล่นและบรรเลง บริบทที่เกี่ยวข้องโยงระหว่างดนตรีกับวิถีชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งไปสู่การต่อยอดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

ลงพื้นที่ช่วงที่ 1 ดำเนินการสำรวจเก็บข้อมูลบริบททางสังคม และดนตรีที่มีความน่าสนใจ เพื่อประกอบการนำเสนอความสำคัญของดนตรีม้งไปสู่การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

ลงพื้นที่ช่วงที่ 2 สรุปลผลการวิจัย โดยมีดนตรีม้งเป็นปัจจัยหลักสำหรับการเชื่อมโยงกับหน่วยงานที่รับผิดชอบในพื้นที่ เช่น องค์การบริหารส่วนตำบล อำเภอชาติตระการและอำเภอนครไทย ตลอดจนองค์การบริหารส่วนจังหวัดพิษณุโลก เพื่อให้เกิดการผลักดันและสนับสนุนการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง

ขั้นตอนที่ 3 ตรวจสอบและจัดกระทำข้อมูล จัดองค์ประกอบของคนตรีกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ในเรื่องลักษณะทางกายภาพ ประเภทการบรรเลง โอกาสสำหรับการบรรเลง และแบ่งกลุ่มสำหรับบรรเลงในงานอวมงคล และงานรื่นเริงหรืองานมงคลทั่วไป พร้อมเชื่อมโยงกับบริบททางสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงที่มีพลวัต ตรวจสอบข้อมูลจัดเรียง เพื่อพิจารณาความครบถ้วนของข้อมูลครั้งแรกและประกอบการพิจารณาการลงพื้นที่เก็บข้อมูลซ้ำในครั้งที่สอง การลงพื้นที่เก็บข้อมูลช่วงที่ 1 เกิดผลการวิจัยที่สามารถต่อยอดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมได้จริง จึงเป็นข้อมูลนำเสนอองค์กรที่เกี่ยวข้อง เพื่อการพิจารณาสนับสนุนคนตรีกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง จังหวัดพิษณุโลก จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลจึงเกิดการลงพื้นที่ช่วงที่ 2 เพื่อต่อยอดทางวัฒนธรรมดนตรีของชาวม้ง บ้านน้ำจวง อำเภอชาติตระการ และบ้านห้วยน้ำไซ อำเภอนครไทย เชื่อมโยงไปสู่การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่จังหวัดพิษณุโลก ให้เกิดความสำเริง

ขั้นตอนที่ 4 การวิเคราะห์หาผลการวิจัยและอภิปรายผล โดยใช้หลักการวิจัยเชิงคุณภาพจากการกำหนดทฤษฎีและกรอบแนวคิด ทฤษฎีมานุษยวิทยา ประเพณีวัฒนธรรม ความเชื่อ ทฤษฎีหน้าที่นิยม ทฤษฎีบริบททางสังคม ทฤษฎีความต้องการของมนุษย์ ประกอบกับข้อมูลที่ได้จากสนาม ไปสู่ผลการวิจัยดนตรีกลุ่มชาติพันธุ์ม้งจังหวัดพิษณุโลก สู่การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวความคิด

ทฤษฎีเพื่อให้ได้ผลการวิจัยที่เป็นรูปธรรม และสามารถพัฒนาการท่องเที่ยวในพื้นที่ได้จริง โดยกำหนดแบ่งผลวิจัยเป็นสองช่วงตามการลงพื้นที่เก็บข้อมูล ดังนี้

จากข้อมูลที่ได้จากการลงพื้นที่ช่วงที่ 1 พบว่า กลุ่มชาติพันธุ์ม้งในพื้นที่จังหวัดพิษณุโลก มีพื้นที่อยู่อาศัยในเขตบ้านน้ำจวง อำเภอชาติตระการ และบ้านห้วยน้ำไซ อำเภอนครไทย ผู้ใหญ่บ้านทั้งสองหมู่บ้านเป็นชาวม้ง ซึ่งสามารถเป็นผู้นำทางเก็บข้อมูล คือ ผู้ใหญ่ใจ แซ่ย่า ผู้ใหญ่บ้านห้วยน้ำไซ และผู้ใหญ่ว่า แซ่หยาง ผู้ใหญ่บ้านน้ำจวง พบว่ากลุ่มชาติพันธุ์ม้งมีเครื่องดนตรี 6 ชนิด โดยมีวัตถุประสงค์การบรรเลงอยู่ 3 ลักษณะ คือ 1) บรรเลงเพื่อความบันเทิง เกี่ยวพาราสี่สุภาพสตรี 2) บรรเลงเพื่อประกอบพิธีกรรมงานมงคลและอวมงคล 3) บรรเลงได้ทั้งงานบันเทิงและประกอบพิธีกรรม โดยสามารถจำแนกอัตลักษณ์ทางดนตรี คือลักษณะทางกายภาพของเครื่องดนตรี ประเภทโอกาสในการบรรเลง และเชื่อมโยงกับบริบททางสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงที่มีพลวัต เครื่องดนตรีได้ต่อไปนี้

1. บรรเลงเพื่อความบันเทิงเกี่ยวพาราสี่สุภาพสตรี มี 2 ชิ้น คือ “จ๊าบล่าย” และ “จา” จ๊าบล่ายเป็นเครื่องดนตรีประเภทเป่า ทำจากไม้ไผ่ขาง มีความยาว 45 เซนติเมตร มีลิ้นทำจากทองเหลือง ไม้ไผ่ขางถูกเจาะเพื่อนำลิ้นทองเหลืองฝังลงในเนื้อไม้ และใช้น้ำเต้าลูกเล็กเป็นตัวเก็บลม พร้อมเจาะรูไม้ขางจำนวน 6 รู ไล่ระดับเสียงจากต่ำไปสูงจำนวน 7 เสียง คือ โด เร มี ฟา ซอล ลา และที เสียงของจ๊าบล่ายดังก้องไประหว่างเขา ซึ่งเป็นเครื่องดนตรีที่พกพาสะดวก ผู้ชายชาวม้งนิยมพกไประหว่างไปทำไร่ทำสวนและบรรเลงในยามพักผ่อน หรือบรรเลงตามบ้านของหญิงสาวที่ตนมีความรักและเสียงเพลงเป็นตัวนำพา

ภาพที่ 6 จ๊าบล่าย

ที่มา : ผู้วิจัย 6 กรกฎาคม 2565

ภาพที่ 4 จา

ที่มา : ผู้วิจัย 6 กรกฎาคม 2565

“จา” เป็นเครื่องดนตรีประเภทดีด ทำจากทองเหลืองหรือเงิน ดีเป็นแผ่นบาง ทำให้มีลิ้นตรงกลาง เวลาบรรเลงใช้สอดเข้าไปในกระพุ้งแก้ม โดยใช้มือที่ไม่ถนัดจับไว้ และใช้มือที่ถนัดดีดให้เป็นเสียง ลักษณะเสียงจะเป็นคำพูดที่สามารถสื่อสารกันเข้าใจระหว่างหนุ่มสาว มีเสียงเบา นายเปรี๊ยะทัง ฤทธิเนติกุล แซ่ลี (2565, 6 กรกฎาคม) วัย 90 ได้ให้สัมภาษณ์ว่า จา เป็นเครื่องดนตรีที่มีเสียงเบา เวลาจะบรรเลงต้องไปที่หน้าต่างห้องนอนของหญิงสาว ดีดจาให้เขาฟังแล้วบอกความในใจให้เขารับรู้ ภรรยาคนปัจจุบันนี้ก่อนที่จะแต่งงาน เปรี๊ยะทัง ก็ดีดจาให้เขาฟังที่ริมหน้าต่าง

2. บรรเลงเพื่อประกอบพิธีกรรมมงคลและอวมงคล มี 3 ชิ้น คือ “ก๊วะ” (กรับ) “เจี๊ยะเหม่ง” และ “จี้วะ” (กลอง) ซึ่งก๊วะใช้คู่กับเจี๊ยะเหม่ง ก๊วะทำจากเหง้าไม้ไผ่มีลักษณะคล้ายเข็งปวยของชาวจีน มี 1 คู่ ด้านหนึ่งเรียบอีกด้านหนึ่งมน ใช้สำหรับการเสียดสายสื่อสารกับวิญญาณบรรพบุรุษ ในระหว่างการร้องเพลงบอกกล่าวเนื้อความต่าง ๆ กับวิญญาณก็จะเขย่าเจี๊ยะเหม่งให้จิ้งหะไปเรื่อย ๆ เจี๊ยะเหม่งเป็นเครื่องดนตรีให้จิ้งหะ ใช้เขย่าทำจากโลหะคล้ายเหรียญเงิน ทรงกลมมีรูตรงกลาง ร้อยเรียงกันในลวดกลม เมื่อผู้นำจิตวิญญาณร้องสวดเนื้อความก็จะเขย่าเจี๊ยะเหม่งไปเรื่อย เมื่อเห็นสมควรแล้วก็จะใช้ก๊วะโยนเพื่อเสียดสายว่าสำเร็จหรือไม่ หากไม่สำเร็จก็จะเริ่มร้องสวดใหม่จนกว่าวิญญาณจะพอใจและผลออกมาสำเร็จ ใช้ทั้งงานมงคลและอวมงคล

ภาพที่ 5 ก๊วะ (กรับ)และเจี๊ยะเหม่ง
ที่มา : ผู้วิจัย 6 กรกฎาคม 2565

ภาพที่ 6 จี้วะ (กลอง)
ที่มา : ผู้วิจัย 24 ธันวาคม 2565

“จี้วะ” หรือกลอง ใช้ในงานศพงานอวมงคลเท่านั้น เป็นเครื่องดนตรีประเภทตี ขึ้นหุ่นกลองด้วยไม้เบญจพรรณ ชิงหน้าด้วยหนังวัวทั้งสองหน้า มีเส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ 30-50 เซนติเมตร กลองม้งมีอัตลักษณ์เฉพาะในเรื่องรูปทรงที่สามารถรับรู้ได้ว่าเป็นกลองของกลุ่มชาติ

พันธุ์ม้ง นอกจากรูปลักษณะของกลองแล้ว อັตลักษณ์อีกประการหนึ่ง คือ จี๊วะหรือกลองม้งถูกผูกโยงไว้กับความเชื่อ คือใช้ตีให้จังหวะระหว่างหมอแก๊ง (แคนม้ง) สื่อสารกับวิญญาณ จากการสัมภาษณ์ผู้ใหญ่ว่า แซ่หยาง (2565, 24 ธันวาคม) ได้กล่าวว่า จี๊วะ เมื่อเสร็จสิ้นงานศพแล้วจะแยกชิ้นส่วนระกว่างหนังกลองกับตัวหุ่นกลองไว้คนละที่ เมื่อเกิดการเสียชีวิตในหมู่บ้านแล้ว จึงจะนำมารวมกันขึ้นหนังใหม่ ในการตีจะนำไม้ไผ่ 3 ลำ มามัดตั้งในลักษณะกระโจมแล้วนำจี๊วะไปแขวนไว้ ระหว่างสื่อสารคนเป่าแก๊ง (แคนม้ง) ก็จะเดินรอตไม้ไผ่นั้น ให้ความหมายการเดินทางระหว่างโลกปัจจุบันกับโลกของวิญญาณ ถือเป็นข้อค้นพบในงานวิจัยนี้ ข้อมูลได้จากการสรุปสัมภาษณ์แบบกลุ่ม นายประเวช แซ่หยาง (2565, 6 กรกฎาคม) นายเปรี๊ยะทัง ฤทธิเนติกุล แซ่ลี และผู้ใหญ่ใจ แซ่ย่า (2565, 6 กรกฎาคม)

3) บรรเลงได้ทั้งงานบันเทิงและประกอบพิธีกรรม มี 1 ชิ้น คือ แก๊ง (แคนม้ง) หรือเขลิ่ง ถือว่าเป็นเครื่องดนตรีที่มีความเก่าแก่มากที่สุดของชาวม้ง สืบทอดมาตั้งแต่บรรพบุรุษเมื่อครั้งเป็นสายเลือดมองโกรว 3,000 กว่าปีที่ผ่านมา ดังที่อ้างอิงไว้ในบทนำ แก๊งทำจากไม้ไผ่เฉพาะสายพันธุ์ที่นำมาจากจีน ผู้ใหญ่ใจ แซ่ย่า (2565, 6 กรกฎาคม) ได้กล่าวว่า ไม้ชนิดนี้มีส่วนหนึ่งที่เป็นลูกกระเดือกเรียกว่า “ป้อเจ๊” เมื่อนำมาทำเป็นเครื่องดนตรีจะเป็นเครื่องดนตรีที่สามารถพูดได้ และสื่อสารกับวิญญาณได้ แก๊ง เป็นเครื่องดนตรีประเภทเป่า มีลิ้นทำจากทองเหลืองหรือเงินตีเป็นแผ่น บางแล้วฝังไปที่เนื้อไม้ประกอบกับเต้า ในไม้ไผ่หนึ่งลำจะมี 1 เสียง ข้อค้นพบในครั้งนี้คือการแทนเสียงของแก๊งม้งมีทั้งหมด 7 เสียง ทั้งมือซ้ายและมือขวา มือซ้าย คือ เสียง ตี้ต้อ ตี้บู ตี้กาบู มือขวา คือ เสียง ตี้หลัว ตี้ไหล่ ตี้กาไหล่ และมีเสียงโดรน (Drone) ที่อยู่ผสมกับเสียงตี้หลัวอีก 1 เสียง ซึ่งข้อค้นพบนี้หลักการของการศึกษาดนตรีชาติพันธุ์ (Ethnomusicology) แก๊งแต่เดิมเป็นเครื่องดนตรีที่ใช้ในงานศพเท่านั้นร่วมกับจี๊วะ เพื่อประกอบพิธีกรรมใช้บรรเลงตั้งแต่มีการเสียชีวิตและในขั้นตอนพิธีกรรมต่าง ๆ จนนำไปฝัง แก๊งเป็นเครื่องดนตรีที่มีบทบาทสำคัญสำหรับชาวม้ง ตามหลักทฤษฎีหน้าที่นิยม ทำให้เกิดความสมบูรณ์ของโครงสร้างทางสังคมเกิดเป็นนิเวศวิทยาทางวัฒนธรรมที่สืบทอดกันมา เนื่องจากแก๊งดนตรีม้งมีความสำคัญและมีคุณค่าทางวัฒนธรรม จากสิ่งที่กล่าวมาข้างต้นคือ อັตลักษณ์ทางสังคมอย่างมีพลวัตที่ส่งผลต่อการดำรงอยู่ของวัฒนธรรมดนตรีกลุ่มชาติพันธุ์ม้งปัจจุบันชาวม้งจึงได้นำแก๊งมาบรรเลงในงานรื่นเริง เช่น งานปีใหม่ม้ง ในทุก ๆ วันขึ้น 1 ค่ำ เดือนอ้ายถึงแรม 1 ค่ำ เดือนยี่ของทุกปี เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวจากการท่องเที่ยวธรรมชาติแล้ว ยังมีทางเลือกให้มาท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในงานปีใหม่ม้งได้อีกทางเลือกหนึ่ง ส่งผลให้เกิดการรับรู้ทางวัฒนธรรมและสร้างเศรษฐกิจที่ดีขึ้นจากการขายของของกลุ่มชาติพันธุ์

ภาพที่ 7 นายเปรี๊ยะทัง ฤทธิเนติกุล (แซ่ลี) กับแก๊งหรือแคนมั่ง
ที่มา : ผู้วิจัย 6 กรกฎาคม 2565

จากข้อมูลที่ได้จากการลงพื้นที่ช่วงที่ 2 พบว่า คุณค่าและความสำคัญของดนตรีมั่งในจังหวัดพิษณุโลก มีทั้งดนตรีเพื่อความบันเทิง และดนตรีประกอบพิธีกรรม ผู้วิจัยเห็นว่า สิ่งนี้เป็นคุณค่ามรดกทางวัฒนธรรมที่สามารถต่อยอดไปสู่การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมได้ จึงได้นำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการลงพื้นที่ช่วงที่ 1 ระหว่างเดือนพฤศจิกายนถึงเดือนธันวาคม 2564 ให้กับผู้นำชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และขยายผลไปสู่ระดับจังหวัด จากผลการวิจัยนี้ ทำให้เกิดบริบทสำคัญที่ส่งผลต่อคุณค่า มูลค่า ของวัฒนธรรมดนตรีกลุ่มชาติพันธุ์มั่งที่สามารถนำพาการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เกิดกระบวนการพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวที่อาศัยต้นทุนทางสังคม วัฒนธรรมดนตรีมั่ง ทำให้เกิดการสนับสนุนจากองค์การบริหารส่วนจังหวัดพิษณุโลกสำหรับการจัดงานปีใหม่มั่ง หมู่บ้านน้ำจวง อำเภอชาติตระการ และบ้านห้วยน้ำไซ อำเภอนครไทย อีกทั้งยังประโยชน์ให้กับพื้นที่และเป็นขวัญกำลังใจให้กับกลุ่มชาติพันธุ์มั่ง ชาวบ้าน และเยาวชน ซึ่งทำให้เยาวชนทั้ง 2 หมู่บ้าน มีความสนใจที่จะฝึกเรียนดนตรีมั่ง โดยเฉพาะ “แก๊ง” หรือแคนมั่ง พร้อมนำขึ้นแสดงต้อนรับนักท่องเที่ยวในงานปีใหม่มั่งประจำปี 2565 ซึ่งในวันที่ 24 ธันวาคม 2565 ได้มีพิธีเปิดงานปีใหม่มั่งที่บ้านน้ำจวง โดยนายมนต์ชัย วิวัฒน์ธนาฒย์ นายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดพิษณุโลกในช่วงเช้า และที่บ้านห้วยน้ำไซเปิดงานโดยนายภูสิต สมจิตต์ ผู้ว่าราชการจังหวัดพิษณุโลกในช่วงค่ำ

ภาพที่ 8 ผู้ใหญ่ยี่ แซ่หย่างและนักดนตรีบ้านน้ำจาง
ที่มา : ผู้วิจัย 24 ธันวาคม 2565

จะเห็นได้ว่าผลการวิจัยเรื่องดนตรีกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง จังหวัดพิษณุโลกสู่การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม มีฐานทางวัฒนธรรมที่เข้มแข็ง โดยเฉพาะการแต่งกาย และดนตรีที่มีอัตลักษณ์ทั้งทางด้านเครื่องดนตรีที่มีเฉพาะกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ประกอบกับเสียงที่กลมกลือกับสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ อันก่อให้เกิดประโยชน์หลายประการ อาทิ อนุรักษ์ส่งเสริมให้ดนตรีม้งยังคงอยู่เป็นมรดกทางวัฒนธรรม, ส่งเสริมให้เกิดการหมุนเวียนทางเศรษฐกิจในหมู่บ้าน อำเภอและจังหวัดตามลำดับ, เกิดองค์ความรู้ใหม่จากข้อค้นพบในงานวิจัยนี้, สร้างระบบนิเวศทางวัฒนธรรมให้มีคุณค่ามากยิ่งขึ้น และเกิดความร่วมมือระหว่างชุมชนชาวม้ง ชาวไทย อิทธิพลความเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่ก้าวเข้าสู่ศตวรรษที่ 21 สังคมวัฒนธรรมม้งจึงมีการปรับตัวเพื่อให้เกิดพลวัตที่เป็นแรงผลักดันให้วัฒนธรรมม้ง ที่เห็นได้ชัดคือดนตรีแต่เดิมใช้ในงานศพเพียงอย่างเดียว ปัจจุบันได้นำมาบรรเลงในงานปีใหม่ ด้วยอัตลักษณ์และพลวัตนี้ หน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนจึงเห็นความสำคัญและความโดดเด่นในพื้นที่ ทำให้เกิดเป็นเครือข่ายทางสังคมที่มีความเข้มแข็งมากยิ่งขึ้น จากดนตรีม้งที่เล่นบรรเลงกันในพิธีกรรมสามารถเป็นส่วนสำคัญในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่ได้ ดังนั้นดนตรีจึงเป็นวัฒนธรรมหลักที่เป็นแรงผลักดันให้เกิดกระแสการท่องเที่ยวในพื้นที่ และต่อยอดจากส่งผลไปสู่การท่องเที่ยวธรรมชาติในเขตพื้นที่อำเภอชาติตระการ อำเภอนครไทย ซึ่งมีจุดแข็งเชิงพื้นที่ที่ธรรมชาติที่สวยงามเป็นที่นิยมสำหรับนักท่องเที่ยว ดนตรีในงานปีใหม่ม้งจึงเพิ่มสีสันให้กับเทศกาลท่องเที่ยวในฤดูหนาวได้เป็นอย่างดี

ภาพที่ 9 พิธีเปิดปีใหม่ม้งบ้านห้วยน้ำไซ ที่มา : ผู้วิจัย 24 ธันวาคม 2565

อภิปรายผลการวิจัย

กลุ่มชาติพันธุ์ม้งในจังหวัดพิษณุโลก มีเครื่องดนตรี 6 ชนิด โดยมีวัตถุประสงค์การบรรเลงอยู่ 3 ลักษณะ คือ 1) บรรเลงเพื่อความบันเทิง 2) บรรเลงเพื่อประกอบพิธีกรรมทั้งงานมงคลและอวมงคล 3) บรรเลงได้ทั้งงานบันเทิงและประกอบพิธีกรรม เครื่องดนตรีแก้ง (แคนม้ง) หรือ เขลิ่ง ถือว่าเป็นเครื่องดนตรีที่มีความเก่าแก่มากที่สุดของชาวม้ง มีอัตลักษณ์ คือ เรื่องรูปทรงของเครื่องดนตรีที่ทำจากไม้ไผ่เฉพาะของม้ง มีลักษณะเหมือนเขาแสดงให้ถึงอาชีพดั้งเดิมคือเรียนสัตว์ มีการแทนเสียงของแก้งม้งทั้งหมด 7 เสียง ทั้งมือซ้ายและมือขวา มือซ้าย คือ เสียง ตี้ตือ ตี้บู ตี้กาบู มือขวา คือ เสียง ตี้หลัวะ ตี้ไหล่ ตี้กาไหล่ และมีเสียงโดรน (Drone) ที่อยู่ผสมกับเสียงตี้หลัวะ อีก 1 เสียง ซึ่งข้อค้นพบนี้หลักการของการศึกษาดนตรีชาติพันธุ์ (Ethnomusicology) นอกจากแก้งที่แสดงถึงอัตลักษณ์แล้วยังมี จี้วะ (กลอง) เรื่องรูปทรงที่สามารถรับรู้ได้ว่าเป็นกลองของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง นอกจากรูปลักษณ์ของกลองแล้ว อัตลักษณ์อีกประการหนึ่ง คือ จี้วะหรือกลองม้งถูกผูกโยงไว้กับความเชื่อ หากไม่มีคนในหมู่บ้านเสียชีวิตจะต้องแจกหนังกลองกับหุ่นกลองออกจากกัน เมื่อมีคนม้งเสียชีวิตเท่านั้นจึงจะนำกลองมาประกอบกันเพื่อทำพิธีทางศาสนา ในขั้นตอนพิธีกรรมต่าง ๆ เครื่องดนตรีนี้มีบทบาทที่สำคัญสำหรับชาวม้ง ตามหลักทฤษฎีหน้าที่นิยมอันทำให้เกิดความสมบูรณ์ของโครงสร้างทางสังคมเกิดเป็นนิเวศวิทยาทางวัฒนธรรม สอดคล้องกับแนวคิดของงามพิศ สัตย์สงวน (2558) ได้กล่าวไว้ว่า วัฒนธรรมประเพณีมีหน้าที่เพื่อสนองความต้องการจำเป็นหลักของปัจเจกชนในสังคมนั้น ๆ เป็นหลักสำคัญในการใช้วิเคราะห์พฤติกรรมของคนทั้งหมด เนื่องจากแก้งเป็นดนตรีม้งที่มีความสำคัญสามารถขยายอำนาจได้ในวงกว้าง ตรงกับ Blacking, J. (1973) กล่าว

ว่า ดนตรีชาติพันธุ์เป็นการศึกษาเปรียบเทียบระบบดนตรีที่แตกต่างกัน ซึ่งดนตรีนั้นมีความแตกต่างกันแต่มีอิทธิพลกับมนุษย์ได้ทั้งโลก

คุณค่าและความสำคัญของดนตรีม้ง ในจังหวัดพิษณุโลกที่มีอัตลักษณ์ทางดนตรี คือ ลักษณะเครื่องดนตรี การบรรเลง และโอกาสสำหรับการบรรเลง ทั้งดนตรีเพื่อความบันเทิง ดนตรีประกอบพิธีกรรม ซึ่งสิ่งนี้เป็นคุณค่ามรดกทางวัฒนธรรมที่สามารถโดยเฉพาะ “แก๊ง” หรือแคนม้ง นอกจากรับใช้การประกอบพิธีกรรมแล้วพลวัตที่เกิดขึ้นต่อการต้องปรับวิธีการรับใช้สังคมมาบรรเลงในงานปีใหม่ม้งพร้อมแสดงมรดกทางวัฒนธรรมให้คนทั่วไปได้เห็นถึงคุณค่านี้ ตรงกับยศ สันตสมบัติ (2556) ได้กล่าวไว้ว่า สังคมวัฒนธรรมไม่เคยหยุดนิ่ง มีการปรับตัว เปลี่ยนแปลง และเคลื่อนไหวอยู่ตลอดเวลา การพัฒนาหรือการเปลี่ยนแปลงไปสู่สิ่งที่ดีขึ้น มีอาจจำกัดอยู่มิติใดมิติหนึ่ง โดยมุ่งมองมิติทางวัฒนธรรม เพื่อพัฒนามิติอื่น ๆ เป็นสำคัญ

ดนตรีกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง จังหวัดพิษณุโลกสู่การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เกิดประโยชน์หลายประการ อาทิ อนุรักษ์ส่งเสริมให้ดนตรีม้งยังคงอยู่เป็นมรดกทางวัฒนธรรม ส่งเสริมให้เกิดการหมุนเวียนทางเศรษฐกิจในหมู่บ้าน อำเภอ และจังหวัดตามลำดับ เกิดองค์ความรู้ใหม่จากข้อค้นพบในงานวิจัยนี้ สร้างระบบนิเวศทางวัฒนธรรมให้มีคุณค่ามากยิ่งขึ้น ด้วยอิทธิพลความเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่ก้าวเข้าสู่ศตวรรษที่ 21 สังคมวัฒนธรรมม้งจึงมีการปรับตัวเพื่อให้เกิดพลวัตที่เป็นแรงผลักดันให้วัฒนธรรมม้ง ที่เห็นได้ชัดคือดนตรีแต่เดิมใช้ในงานศพเพียงอย่างเดียว ปัจจุบันได้นำมาบรรเลงในงานปีใหม่ ด้วยอัตลักษณ์และพลวัตนี้ หน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนจึงเห็นความสำคัญและความโดดเด่นในพื้นที่ ทำให้เกิดเป็นเครือข่ายทางสังคมที่มีความเข้มแข็งมากยิ่งขึ้นจากดนตรีม้งที่เล่นบรรเลงกันในพิธีกรรมสามารถเป็นส่วนสำคัญในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่ได้ ดังนั้นดนตรีจึงเป็นวัฒนธรรมหลักที่เป็นแรงผลักดันให้เกิดกระแสการท่องเที่ยวในพื้นที่และต่อยอดจากส่งผลไปสู่การท่องเที่ยวธรรมชาติในเขตพื้นที่ สอดคล้องกับ Thao, C. (2013) กล่าวว่า สภาพทางกายภาพของสิ่งแวดล้อมขึ้นอยู่กับความเชื่อเหนือธรรมชาติ ความศรัทธาต่อบรรพบุรุษ ความเชื่อเป็นตัวกลางทำให้เกิดสภาพแวดล้อมทางวัฒนธรรม เกิดความสามัคคี ตรงตามผลการวิจัยที่ว่า ดนตรีเป็นองค์ประกอบหลักของพิธีกรรมความเชื่อ ส่งผลให้เกิดความร่วมมือระหว่างชุมชนชาวม้งเป็นจุดเริ่มต้น และขยายเครือข่ายความร่วมมือไปยังชาวไทยในพื้นที่ หน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชน ซึ่งเป็นเครือข่ายทางสังคมที่มีความเข้มแข็งมากยิ่งขึ้น จากดนตรีม้งที่เล่นบรรเลงกันในพิธีกรรมสามารถเป็นส่วนสำคัญในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่ได้ เกิดบริบทสำคัญที่ส่งผลต่อคุณค่า มูลค่าของวัฒนธรรมดนตรีกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง จากการรับใช้พิธีกรรมและความบันเทิงที่กลุ่ม พลวัตที่ได้คือใช้แรงจากวัฒนธรรมดนตรีที่เป็นอัตลักษณ์ สู่การนำมาแสดง

ในงานปีใหม่นี้ให้นักท่องเที่ยวได้รับชม สามารถนำพาการเปลี่ยนแปลงทางสังคมนี้ เกิดกระบวนการพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวที่อาศัยต้นทุนทางสังคมวัฒนธรรมดนตรีมั่ง จนได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐและเอกชนในการส่งเสริมการท่องเที่ยว โดยมีกระบวนการพัฒนา คือ การกำหนดแผนสนับสนุนงบประมาณจัดงานปีใหม่มั่ง จังหวัดพิษณุโลกเป็นประจำทุกปี พร้อมมีการประชาสัมพันธ์ในช่องทางออนไลน์ เรียกว่าสิ่งกระตุ้นในการท่องเที่ยว (Tourist Motivation) ตามแนวคิดทฤษฎีความต้องการ (Maslow's hierarchy of needs) Maslow, A.H. (2013) กล่าวว่า สิ่งกระตุ้นในมนุษย์มี 2 ประเภท คือ สิ่งกระตุ้นภายใน เช่น ร่างกาย อารมณ์ ความรู้สึก ทศนคติ และสิ่งกระตุ้นภายนอก เช่น การให้บริการ สิ่งอำนวยความสะดวก บรรยากาศ สิ่งดึงดูดใจ เป็นต้น ดังนั้นประเพณีวัฒนธรรมดนตรีมั่ง ถือเป็นสิ่งกระตุ้นภายนอกที่ทำให้นักท่องเที่ยวมีความสนใจ ทำให้เกิดการส่งผลไปสู่การท่องเที่ยวธรรมชาติในเขตพื้นที่อำเภอชาติตระการ อำเภอนครไทย ซึ่งมีจุดแข็งเชิงพื้นที่ธรรมชาติที่สวยงาม และเป็นที่ยอมรับสำหรับนักท่องเที่ยว ดนตรีในงานปีใหม่มั่งจึงเพิ่มสีสันให้กับเทศกาลท่องเที่ยวในฤดูหนาวได้เป็นอย่างดี เมื่อมีการต่อยอดการท่องเที่ยวในอำเภอชาติตระการและอำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลกด้วยอัตลักษณ์ทางดนตรีสร้างพลวัตทำให้เกิดการพัฒนากระบวนการท่องเที่ยวเกิดแรงกระตุ้นตามหลักทฤษฎีของ Maslow, A.H. (2013) นั้น ในอนาคตจะเกิดพลวัตอีกหลายประการ อาทิ การปรับเปลี่ยนดนตรีมั่งที่เป็นดนตรีชาติพันธุ์ ไปสู่ดนตรีมั่งร่วมสมัย เพื่อเป็นส่วนหนึ่งในการรับใช้บริบททางสังคมในจังหวัดพิษณุโลกต่อไป

องค์ความรู้ใหม่

ผลสัมฤทธิ์ที่ได้จากการวิเคราะห์ และสังเคราะห์ตามหลักการวิจัยเชิงคุณภาพ ทำให้เกิดข้อค้นพบคือการเป่าแก๊ง (แคนมั่ง) ในระหว่างทำพิธีในงานศพ จะมีการเดินลอดไม้ไผ่ที่แขวนจี้วะ (กลอง) ซึ่งกลองนี้จะใช้ในพิธีอวมงคลเท่านั้น ใช้สำหรับการสื่อสารกับผีบรรพบุรุษ การเดินลอดไม้ไผ่ที่แขวนจี้วะ มีความหมายโดยนัย คือ การข้ามภพจากภพมนุษย์ปัจจุบันไปสู่ภพของคนตาย โดยใช้ภาษาจากเสียงแก๊งที่เป่าบอกเล่าเรื่องราวของผู้ตาย อีกประการหนึ่ง คือ แก๊งเป็นเครื่องดนตรีที่แสดงถึงอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์มั่ง ในปัจจุบันนอกจากใช้บรรเลงในงานศพแล้วนักดนตรีมั่งยังนำแก๊งเป่าในงานสำคัญต่าง ๆ เพื่อแสดงออกทางวัฒนธรรมของชาวมั่งในงานปีใหม่มั่ง และดนตรีมั่งไม่ได้มีแก๊งเป็นเครื่องแสดงอัตลักษณ์เพียงอย่างเดียว แต่ยังมีเครื่องดนตรีอื่น ๆ ที่รับใช้สังคมทางดนตรี เพื่อความบันเทิงและดนตรีประกอบพิธีกรรม ผลการวิจัยดนตรีมั่งจังหวัดพิษณุโลกในช่วงแรก สามารถต่อยอดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเขตพื้นที่ได้จริง และเป็นที่ยอมรับว่าดนตรีเป็นสื่อกลางของสังคม มีหน้าที่ผสมผสานความสัมพันธ์ให้เกิดวัฏจักรทางสังคมที่สมบูรณ์

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยเรื่องดนตรีกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง จังหวัดพิษณุโลกสู่การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. งานวิจัยนี้ได้วิเคราะห์คุณค่าความสำคัญของดนตรีม้งในจังหวัดพิษณุโลก ในเขตอำเภอชาติตระการ และอำเภอนครไทย ซึ่งผลการวิเคราะห์ข้อมูลนี้ องค์ปกครองส่วนท้องถิ่น สภาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถนำผลการวิจัยนี้ไปใช้กำหนดแผนพัฒนาเชิงพื้นที่การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมในพื้นที่ได้

2. กลุ่มชาติพันธุ์ม้งในพื้นที่บ้านน้ำจวง อำเภอชาติตระการ และบ้านห้วยน้ำไซ อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก สามารถนำผลการวิจัยนี้ไปต่อยอดทางวัฒนธรรมให้กับเยาวชนในหมู่บ้านได้สืบทอดวัฒนธรรมดนตรีม้ง เพื่อให้มีการสืบสานมรดกภูมิปัญญาของกลุ่มชาติพันธุ์ของตนให้คงอยู่และพัฒนาต่อไปในอนาคต

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. ในงานวิชาการข้อค้นพบเรื่องเสียงของแก๊ง (แคนม้ง) เป็นเสียงที่มีความดั้งเดิม กล่าวคือ การเลียนเสียงจากเครื่องดนตรีโดยไม่ใช้เสียงของโน้ตเข้าไปจับ ทั้งนี้การเลียนเสียงจากเครื่องดนตรีนี้สามารถนำไปวิเคราะห์ทางหลักการทฤษฎีดนตรีวิเคราะห์ เพื่อพัฒนางานวิชาการด้านดนตรีไทย

2. นอกจากดนตรีม้งในงานวิจัยนี้ยังพบข้อมูลเกี่ยวกับความเชื่อพิธีกรรม และประเพณีต่าง ๆ สามารถนำไปประกอบงานวิชาการด้านคติชนวิทยา ดนตรีวิทยา สังคมวิทยา และในศาสตร์อื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งจะสามารถเป็นจุดเริ่มต้นของข้อมูลที่จัดกระทำเชิงคุณภาพ และสามารถนำไปขยายผลในศาสตร์อื่น ๆ ได้

3. ผลจากการลงพื้นที่เก็บข้อมูล และนำมาวิเคราะห์เรื่องของเสียงดนตรีม้งที่มีผลต่อภาวะทางสังคม ความเชื่อ ที่ใช้สื่อสารระหว่างภพมนุษย์กับภพของวิญญาณ ในเรื่องของเสียงดนตรีสามารถบูรณาการข้ามศาสตร์ไปยังวิทยาศาสตร์ ในเรื่องความถี่ของเสียงได้ ทำให้เกิดประโยชน์จากการวิเคราะห์ความถี่ของเสียงที่มีอิทธิพลต่อสิ่งมีชีวิตและสิ่งไม่มีชีวิตได้อย่างไร ประเด็นข้างต้นนี้สามารถเป็นประโยชน์ต่อมวลมนุษยชาติต่อไปได้

กิตติกรรมประกาศ

บทความวิจัยเรื่องดนตรีกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง จังหวัดพิษณุโลกสู่การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมนี้ เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเรื่องดนตรีชาติพันธุ์ม้ง จังหวัดพิษณุโลก งบประมาณรายได้อุดหนุนมนุษยศาสตร์ จึงขอขอบคุณคณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร ที่สนับสนุนงบประมาณสำหรับการลงพื้นที่เก็บข้อมูล ขอขอบคุณวิทยากรที่ให้ข้อมูลดังปรากฏในบทสัมภาษณ์ข้างต้น ขอขอบคุณผู้ช่วยวิจัย และโดยเฉพาะผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบข้อมูลและรายงานผลวิจัยฉบับสมบูรณ์

เอกสารอ้างอิง

- งามพิศ สัตย์สงวน. (2558). *การวิจัยเชิงคุณภาพทางมานุษยวิทยา*. (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ใจ แซ่ย่า (2565, 6 กรกฎาคม). *ความเชื่อเรื่องการเป่าแก๊งสื่อสารระหว่างภพมนุษย์กับภพของวิญญาณ*. (โสภณ ลาวรรณ, ผู้สัมภาษณ์)
- ประเวช แซ่หยาง. (2565, 6 กรกฎาคม). *ธรรมเนียมประเพณีสำหรับการเป่าแก๊งหรือแคนม้ง ประกอบการตีจ๊าะในพิธีศพของชาวม้ง*. (โสภณ ลาวรรณ, ผู้สัมภาษณ์)
- เปรี๊ยะทัง ฤทธิเนติ. (2565, 6 กรกฎาคม). *โอกาสในการเป่าจาเครื่องดนตรีม้งที่ทำจากทองเหลือง*. (โสภณ ลาวรรณ, ผู้สัมภาษณ์)
- ยศ สัตสมบัติ. (2556). *มนุษย์กับวัฒนธรรม*. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ลีคิก ฤทธิเนติกุล. (2540). *การปรับตัวกับวิถีชีวิตใหม่ในชุมชนเมืองของชาวเขาเผ่าม้ง : กรณีศึกษาเขตอำเภอเมืองเชียงใหม่*. (รายงานการวิจัย). ศูนย์พัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขา จังหวัดเชียงใหม่ กรมประชาสงเคราะห์ : สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ.
- วา แซ่หยาง (2565, 24 ธันวาคม). *ข้อกำหนดของการตีจ๊าะ (กลอง) ของชาวม้ง*. (โสภณ ลาวรรณ, ผู้สัมภาษณ์)
- อินธิรา อ่อนคำ. (2564). *วิถีชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง : กรณีศึกษาบ้านแม่สาใหม่ ตำบลโป่งแยง อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่*. *วารสารศิลปศาสตร์ปริทัศน์*, 16(1), 28-29.
- Blacking, J. (1973). *How musical is man?*. Seattle : University of Washington Press.
- Maslow, A.H. (2013). *A Theory of Human Motivation* (original work published 1943). Connecticut : Martino Publishing.

Thao, C. (2013) *Cultural environment of the traditional Hmong community, Ban Nam Bong and Ban Huai Hai, Mueang Tai, Houaphan Province, Lao PDR.* Bangkok : Silpakorn University.

แนวทางการส่งเสริมโรงเรียนสุขภาวะสำหรับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1

Guidelines to Promote Healthy Schools for Educational Institutions under
the Pathum Thani Primary Educational Service Area Office 1

บัวบุชา ยิ่งมี¹ และวัลลภา เฉลิมวงศาเวช²

Buabucha Yingmee and Wallapa Chalemvongsavej

Received: August 04, 2023

Revised: September 26 2023

Accepted: October 05, 2023

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์และความต้องการจำเป็น และ 2) เสนอแนวทางการส่งเสริมโรงเรียนสุขภาวะสำหรับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1 เป็นการศึกษาเชิงพรรณนา กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาคั้งนี้ ได้แก่ ครูและบุคลากรทางการศึกษาในโรงเรียนขนาดใหญ่ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1 จำนวน 260 คน โดยใช้วิธีการสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบแบ่งตามสัดส่วน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า ที่มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.86 ส่วนผู้ให้ข้อมูลหลัก คือ ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน ด้วยแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าความถี่ ร้อยละค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์ค่าดัชนีความสำคัญของลำดับความต้องการจำเป็น ผลการวิจัย พบว่า 1) สภาพปัจจุบันของการดำเนินงานโรงเรียนสุขภาวะสำหรับสถานศึกษาในภาพรวมอยู่ในระดับมากและสภาพที่พึงประสงค์ของการดำเนินโรงเรียนสุขภาวะสำหรับสถานศึกษา ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ส่วนความต้องการจำเป็นของการดำเนินโรงเรียนสุขภาวะสำหรับสถานศึกษาที่มีลำดับความต้องการ

¹⁻² วิทยาลัยครูสุริยเทพ มหาวิทยาลัยรังสิต; Suryadhep Teachers College, Rangsit University

Corresponding author, e-mail: bbch.ym1994@gmail.com, Tel. 080-6833799

จำเป็นสูงสุด คือ ด้านผู้เรียนเป็นสุขและด้านครอบครัวเป็นสุข รองลงมา คือ ด้านชุมชนเป็นสุข ด้านโรงเรียนเป็นสุขและด้านสภาพแวดล้อมเป็นสุข ตามลำดับ และ 2) แนวทางการส่งเสริมโรงเรียนสุภาพะสำหรับสถานศึกษา รวมทั้งสิ้น 54 แนวทาง ดังนี้ ด้านผู้เรียนเป็นสุข มี 12 แนวทาง ด้านครอบครัวเป็นสุข 11 แนวทาง ด้านชุมชนเป็นสุขมี 10 แนวทาง ด้านโรงเรียน เป็นสุขมี 11 แนวทาง และด้านสิ่งแวดล้อมเป็นสุข 10 แนวทาง

คำสำคัญ: แนวทางการส่งเสริม, โรงเรียนสุภาพะ, สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา
ปทุมธานี เขต 1

Abstract

The objectives of this research article were 1) to study the current condition, desired condition and necessary need; and 2) to propose guidelines to promote healthy schools for educational institutions under the Pathum Thani Primary Educational Service Area Office 1. This was a descriptive research. The sample group used in this study were 260 teachers and educational personnel in large schools under the Pathum Thani Primary Educational Service Area Office 1 using a proportional sampling method. The research instrument was a rating scale questionnaire with a reliability value of 0.86. The main informants were 5 experts using semi-structured interviews. Statistics used to analyze the data were frequency, percentage, standard deviation and analysis of the importance index of the order of needs. The results of the research found that 1) the current condition of operating healthy schools for educational institutions as a whole was at a high level and the desired condition of operating healthy schools for educational institutions, overall, was at the highest level. As for the necessary needs of operating a healthy school for educational institutions, the highest priority needs are happy learners and happy families, followed by the aspects of happy communities, happy schools, and happy environment, respectively, and 2) guidelines for promoting healthy school for educational institutions, totaling 54 approaches, as follows: 12 approaches of happy

learners, 11 approaches of happy families, 10 approaches of happy communities, 11 approaches of happy schools, and 10 approaches of happy environment.

Keywords: Promotion Guidelines, Health Schools, Pathumthani Primary Educational Service Area Office 1

บทนำ

พระราชบัญญัติสุขภาพแห่งชาติ พ.ศ. 2550 ว่าด้วยเรื่องธรรมนูญสุขภาพ ของประเทศไทย สอดคล้องกับกระแสโลกเชิงปฏิบัติการดูแลสุขภาพ จะเห็นได้ว่า ปัจจุบันรัฐบาลไทยได้ปฏิรูประบบสุขภาพโดยขยายกรอบการทำงานของหน่วยงานด้านสาธารณสุข จากการดูแลสุขภาพไปสู่การดูแลสุขภาพของพลเมืองไทย ซึ่งเปลี่ยนแปลงนิยามความหมายของสุขภาพ ในแบบเดิมให้ขยายสู่การเสริมสร้างให้พลเมืองไทยมีสุขภาพที่ดี และมีความสุขทั้งใน 4 มิติ คือ กาย จิต สังคม ปัญญา หรือวิญญาณ ซึ่งมีความสอดคล้องกับนิยามสุขภาพขององค์การอนามัยโลกที่ว่า สุขภาพ หมายถึงสภาวะความเป็นอยู่ที่ดี ทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ และสังคม มิใช่เพียงจำกัดอยู่แค่เรื่องของอาการไม่มีโรคหรือความบกพร่องหรือขีดจำกัดทางด้านร่างกายและจิตใจ (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.), 2560)

การพัฒนาการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาให้เด็กและเยาวชนเป็นคนที่สมบูรณ์ พัฒนาไปได้อย่างรอบด้าน ทั้งกาย จิต สังคม ปัญญาหรือวิญญาณ ทั้งนี้การพัฒนาโรงเรียนสู่สภาวะเป็นโรงเรียนสุขภาพที่มีรูปแบบกระบวนการบริหารจัดการที่ยึดเอาสุขภาพเป็นตัวตั้ง เพื่อให้ผู้เรียนเป็นสุข องค์กรเป็นสุข สภาพแวดล้อมเป็นสุข ครอบครัวเป็นสุข และชุมชนเป็นสุข ทุกองค์ประกอบล้วนเชื่อมโยงและสัมพันธ์กันในตัวมนุษย์และสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม ซึ่งโรงเรียนสุขภาพเป็นการปฏิรูปประเทศไทยที่สำคัญ สามารถเปลี่ยนการศึกษาที่สร้างความสุข หยุดสอนนักเรียนให้เรียนรู้จากการท่องจำ เนื่องด้วยการศึกษาที่ผ่านมาก่อให้เกิดทุกข์ทั่วไปหมด หากสามารถเปลี่ยนการศึกษาที่สร้างความสุขให้กับทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง เริ่มตั้งแต่ นักเรียน ผู้ปกครองหรือแม้กระทั่งครู เมื่อทุกฝ่ายร่วมกันคิด ร่วมกันลงมือนับได้ว่าเป็นพลังที่จะเปลี่ยนแปลงไปสู่ความร่มเย็นเป็นสุขและหากทุกโรงเรียนสร้างสุขภาพ ในโรงเรียนก็จะทำให้มีความสุขได้อย่างยั่งยืน ซึ่งประกอบด้วยองค์ประกอบหลัก 5 ด้าน ได้แก่ ผู้เรียนเป็นสุข โรงเรียนเป็นสุข สภาพแวดล้อมเป็นสุข ครอบครัวเป็นสุข และชุมชนเป็นสุข (มูลนิธิสถาบันวิจัยระบบการศึกษา, 2556)

เป้าหมายของ สสส. (2560) ที่มีความต้องการให้ทุกคนมีอายุยืนยาวขึ้นอย่างมีความสุขจะ จึงเล็งเห็นถึงการวางรากฐานการพัฒนาสร้างและเสริมให้เด็กและเยาวชนของไทยมีศักยภาพและ คุณภาพที่เพียงพอเหมาะสม สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ โดยสำนักสนับสนุน สุขภาวะเด็ก เยาวชน และครอบครัว ร่วมกับเครือข่ายที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาโรงเรียนตามกรอบ แนวคิด เพื่อพัฒนาสุขภาพของผู้เรียนทั้ง 4

ในส่วนของการส่งเสริมให้สถานศึกษาเป็นโรงเรียนสุขภาวะนั้น ควรมีการประเมินความ ต้องการจำเป็น ทั้งการประเมินความต้องการภายนอกที่มุ่งหวังให้สถานศึกษาได้รับความต้องการที่มี ความจำเป็นที่เป็นประโยชน์ต่อในองค์กรทั้งในปัจจุบันและอนาคต และการประเมินความต้องการ จำเป็นภายใน เพื่อวิเคราะห์ ติความต้องการ นำไปสู่การคัดเลือกความต้องการที่มีความจำเป็น ภายในขอบเขตของ ซึ่งองค์ประกอบของโรงเรียนสุขภาวะมีความจำเป็นมากหรือน้อยเพียงใด ขึ้นอยู่ กับระดับความต้องการจำเป็น สารระเนื้อหา ระดับความลึกซึ้ง ช่วงเวลาที่ต้องการ ธรรมชาติของ ข้อมูลหรือแม้กระทั่งเจ้าของความต้องการจำเป็น (สุวิมล ว่องวาณิช, 2550)

การสร้างโรงเรียนสุขภาวะเป็นการพัฒนาทั้งคุณภาพของการศึกษาและคุณภาพของชีวิต ซึ่งครูคือหนึ่งในปัจจัยสำคัญที่จะเป็นตัวขับเคลื่อนกระบวนการสู่โรงเรียนสุขภาวะอย่างสมบูรณ์แบบ โดยเน้นการพัฒนาและประยุกต์ใช้ตามสภาพบริบทของแต่ละโรงเรียนภายใต้เป้าหมายเดียวกัน คือ การพัฒนาผู้เรียนให้เกิดสุขภาวะ เกิดการหล่อหลอมเด็กและเยาวชนให้เติบโตเป็นบุคคลที่มีสุขภาวะ สมบูรณ์ ดังนั้นการสร้างเสริมศักยภาพและพัฒนาสถานศึกษาให้มีความสามารถในการบริหารจัดการ รวมถึงจัดกระบวนการเรียนรู้ ที่สร้างสุขภาวะให้กับผู้เรียน จึงเป็นสิ่งสำคัญยิ่งที่จะทำให้ การสร้างสุขภาวะ ประสบความสำเร็จอย่างเป็นรูปธรรม ทั้งกาย จิต สังคม ปัญญาหรือวิญญาณ โรงเรียนสุขภาวะทั้ง 5 ด้าน อันประกอบด้วย ผู้เรียนเป็นสุข โรงเรียนเป็นสุข สภาพแวดล้อมเป็นสุข ครอบครัวเป็นสุข และชุมชนเป็นสุข (มูลนิธิสถาบันการวิจัยระบบการศึกษา, 2556)

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามุกดาหาร เขต 1 มีมาตรการให้จัดกิจกรรม การเรียนการสอนรูปแบบปกติหรือแบบ On Site ที่ปลอดภัย ซึ่งนักเรียน ครูและบุคลากรทางการ ศึกษาจะต้องสามารถอยู่ได้กับโควิด 19 ในสถานศึกษาที่ยังคงสร้างผลกระทบโดยตรง ทั้งด้าน สุขภาพ เศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ส่งผลให้คุณภาพชีวิตที่ลดลง จึงมีแนวทางสร้างความ พร้อม ปลอดภัย และการเฝ้าระวัง ที่มุ่งเสริมทั้งสุขภาพและสุขภาวะ รวมถึงฟื้นฟูคุณภาพชีวิต ที่ดีในพื้นที่จังหวัดมุกดาหาร ประสานความร่วมมือกับกองทุนสนับสนุน การสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) ที่ตระหนักถึงปัญหาที่เกิดขึ้น (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามุกดาหาร เขต 1, 2565)

จากเหตุผลที่ได้กล่าวมาข้างต้นนั้น แสดงให้เห็นว่าการศึกษา แนวทางการส่งเสริมโรงเรียนสุขภาวะสำหรับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1 มีความน่าสนใจเป็นอย่างยิ่ง ซึ่งสามารถนำผลที่ได้จากการดำเนินการมาปรับประยุกต์ใช้ในกระบวนการประเมินว่าสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์และความต้องการจำเป็นทั้ง 5 ด้าน คือ 1) ผู้เรียนเป็นสุข 2) โรงเรียนเป็นสุข 3) สภาพแวดล้อมเป็นสุข 4) ครอบครัวเป็นสุข และ 5) ชุมชนเป็นสุข ซึ่งในแต่ละด้านมีความสัมพันธ์กันและส่งเสริมกัน อีกทั้งยังคาดว่าจะต้องส่งผลในเชิงบวกต่อระบบการศึกษาของไทย และยังสามารถวิเคราะห์ไปเป็นผลจุดอ่อนและจุดแข็งของสถานศึกษาให้สอดคล้องกับแนวคิดความต้องการจำเป็น ซึ่งผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาประชากรและกลุ่มตัวอย่างเป็นครูและบุคลากรในโรงเรียนขนาดใหญ่ เนื่องด้วยการบริหารจัดการในด้านต่าง ๆ คาดว่า จะมีความพร้อมและได้รับการสนับสนุนมากกว่าโรงเรียนที่มีขนาดเล็กกว่าโรงเรียนขนาดใหญ่ซึ่งจำแนกขนาดโรงเรียนตามจำนวนนักเรียนที่ปรากฏในสถานศึกษา

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นของโรงเรียนสุขภาวะสำหรับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1
2. เพื่อเสนอแนวทางการส่งเสริมโรงเรียนสุขภาวะสำหรับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1

วิธีดำเนินการวิจัย

บทความวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงพรรณนา (Descriptive Study) มีการดำเนินการโดยแบ่งออกเป็น 2 ระยะ คือ

ระยะที่ 1 เพื่อตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์และความต้องการจำเป็นของโรงเรียนสุขภาวะสำหรับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1 เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ โดยศึกษาหลักการ แนวคิด ทฤษฎี เอกสารวรรณกรรม และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเรื่อง ความต้องการจำเป็นและโรงเรียนสุขภาวะ โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถาม ซึ่งเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ที่มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.86 จากนั้นเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่าง คือ ครูและบุคลากรทางการศึกษาในโรงเรียนขนาดใหญ่ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1 จำนวน 260 คน โดยใช้การสุ่มแบบแบ่งตามสัดส่วน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติแบบบรรยาย ได้แก่ ค่าความถี่ ร้อย

ละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์ค่าดัชนีความสำคัญของลำดับความ ต้องการจำเป็น

ระยะที่ 2 เพื่อตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เสนอแนวทางการส่งเสริมโรงเรียนสุข ภาวะสำหรับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1 เป็นการ วิจัยเชิงคุณภาพ โดยการนำผลการวิจัยความต้องการจำเป็นใน 3 ลำดับแรกของแต่ละด้านจาก แบบสอบถามระยะที่ 1 ไปสร้างแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูล หลักจำนวน 5 คน จากนั้นวิเคราะห์ข้อมูลใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เพื่อให้ได้มา ซึ่งแนวทางการส่งเสริมโรงเรียนสุขภาวะสำหรับสถานศึกษา

กรอบแนวคิดการวิจัย

การศึกษาแนวทางการส่งเสริมโรงเรียนสุขภาวะสำหรับสถานศึกษา สังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1 ผู้วิจัยกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพที่ 1 แสดงกรอบแนวคิดการวิจัย

ที่มา: ปรับปรุงจาก เครือข่ายโรงเรียนสุขภาวะ ภาคอีสานตอนล่าง, 2561; มูลนิธิสถาบันวิจัยระบบการศึกษา, 2561; โรงเรียนสุขภาวะของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ, 2560

สรุปผลการวิจัย

1. สภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ในการดำเนินการโรงเรียนสุภาพะสำหรับสถานศึกษาในภาพรวม พบว่า ค่าเฉลี่ยของระดับสภาพปัจจุบันอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.07$) ค่าเฉลี่ยของระดับสภาพที่พึงประสงค์อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.73$) เมื่อพิจารณาระดับสภาพปัจจุบันเป็นรายด้าน พบว่า ด้านสภาพแวดล้อมเป็นสุข ($\bar{X} = 4.27$, S.D. = 0.91) ด้านโรงเรียนเป็นสุข ($\bar{X} = 4.14$, S.D. = 0.89) ด้านชุมชนเป็นสุข ($\bar{X} = 4.00$, S.D. = 1.05) ด้านผู้เรียนเป็นสุข ($\bar{X} = 3.98$, S.D. = 0.97) และด้านครอบครัวเป็นสุข ($\bar{X} = 4.97$, S.D. = 1.11) อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาระดับสภาพที่พึงประสงค์เป็นรายด้าน พบว่า ด้านชุมชนเป็นสุข ($\bar{X} = 4.74$, S.D. = 0.53) ด้านผู้เรียนเป็นสุข ด้านโรงเรียนเป็นสุข และด้านสภาพแวดล้อมเป็นสุข ($\bar{X} = 4.73$, S.D. = 0.61) และด้านครอบครัวเป็นสุข ($\bar{X} = 4.72$, S.D. = 0.55) ในระดับมากที่สุด จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลยังพบอีกว่า ระดับสภาพปัจจุบันมีค่าเฉลี่ยต่ำกว่าระดับสภาพที่พึงประสงค์เป็นรายด้านทุกด้าน เมื่อพิจารณาค่าความต้องการจำเป็นในการดำเนินการโรงเรียนสุภาพะสำหรับสถานศึกษา พบว่า มีค่าความต้องการจำเป็น (PNI_{modified}) อยู่ระหว่าง 0.097-0.159 ซึ่งความต้องการจำเป็น 3 อันดับแรก ได้แก่ ลำดับที่ 1 ด้านผู้เรียนเป็นสุขและด้านครอบครัวเป็นสุข ($PNI_{\text{modified}} = 0.159$) ลำดับที่ 2 ด้านชุมชนเป็นสุข ($PNI_{\text{modified}} = 0.156$) และลำดับที่ 3 ด้านโรงเรียนเป็นสุข ($PNI_{\text{modified}} = 0.125$)

2. การเสนอแนวทางการส่งเสริมโรงเรียนสุภาพะสำหรับสถานศึกษา

2.1 ด้านผู้เรียนเป็นสุข

แนวทางในการส่งเสริมให้นักเรียนมีความกระตือรือร้นให้ความสนใจในการเรียน สถานศึกษาควรวิเคราะห์หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน รวมถึงพระราชบัญญัติการศึกษา และทักษะที่มีความจำเป็นต่อผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 เพื่อตอบสนองความต้องการของผู้เรียนอย่างสูงสุด โดยจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบ Active Learning อย่างเต็มตามศักยภาพผสานกับการใช้เทคนิค แบบเสริมแรงบวกให้กับผู้เรียนภายใต้สภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ และอำนวยความสะดวกในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ต่อผู้เรียน และสุดท้ายผู้เรียนเป็นผู้ประเมินการสอนของผู้สอนเพื่อนำผลจากการประเมินไปพัฒนา และปรับปรุงการเรียนการสอนต่อไป

แนวทางในการส่งเสริมให้นักเรียนสามารถอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ครูควรปลูกฝังให้นักเรียนมีคุณธรรมและจริยธรรม เสริมสร้างทักษะและกระบวนการทำงานร่วมกันกับผู้อื่น และให้อิสระในด้านสิทธิเสรีภาพแก่นักเรียนในการใช้ชีวิตในรั้วสถานศึกษา ตลอดจนให้โอกาสทางการศึกษาแก่ผู้เรียนทุกชาติพันธุ์ด้วยความเท่าเทียม

แนวทางในการส่งเสริมให้นักเรียนมีทักษะการปฏิบัติให้ตนเองพ้นจากอันตราย ผู้บริหารควรศึกษาบริบทภายในโรงเรียนและท้องถิ่นก่อนที่จะดำเนินการประชุม และวางแผนเพื่อสร้างความเข้าใจร่วมกันในการปฏิบัติงาน โดยใช้กระบวนการ PLC (Professional Learning Community) ติดตามประเมินผลอย่างเป็นระบบ ซึ่งกิจกรรมที่ได้จากการประชุมวางแผน เป็นรูปแบบฐานการเรียนรู้ที่ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรม

2.2 ด้านโรงเรียนเป็นสุข

แนวทางในการส่งเสริมให้โรงเรียนการบูรณาการกระบวนการเรียนรู้ เพื่อเสริมสร้างให้ผู้เรียนมีสุขภาพ ครูและบุคลากรทางการศึกษาควรบูรณาการการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับบริบทภายในโรงเรียนและท้องถิ่น เริ่มต้นการจัดประชุมเพื่อวางแผน สร้างความเข้าใจร่วมกันเกี่ยวกับสุขภาพของผู้เรียนศึกษาบริบทภายในโรงเรียนและท้องถิ่น จัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา แผนปฏิบัติการประจำปี ที่มีความสอดคล้องกับบริบทภายในโรงเรียนและท้องถิ่นสู่การปฏิบัติจริง โดยโรงเรียน จัดกิจกรรมฐานการเรียนรู้ที่ได้รับการร่วมมือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

แนวทางในการส่งเสริมให้โรงเรียนมีแหล่งเรียนรู้ที่เอื้อต่อการเสริมสร้างสุขภาพของผู้เรียน สถานศึกษาควรบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ให้มีความหลากหลาย ครอบคลุม ทันสมัย มีการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาปรับประยุกต์ใช้ได้ตรงตามความต้องการของผู้เรียน พร้อมทั้งปรับปรุงพัฒนาแหล่งเรียนรู้ให้สะอาด มีระบบ ระเบียบ เป็นสัดส่วน เมื่อผู้เรียนศึกษาค้นคว้าจากแหล่งเรียนรู้ด้วยตนเองจะต้องคำนึงถึงความปลอดภัยเป็นหลัก

แนวทางในการส่งเสริมให้โรงเรียนมีการบริหารจัดการที่เอื้อต่อการสร้างเสริมสุขภาพของผู้เรียน ผู้บริหารควรมีบทบาทในการร่วมบริหารจัดการและประสานความร่วมมือกับหน่วยงานทุกฝ่าย วางแผนเพื่อกำหนดนโยบายของสถานศึกษาที่คำนึงถึงประโยชน์ของผู้เรียน และจัดทำระบบดูแลช่วยเหลือผู้เรียนอย่างมีประสิทธิภาพและต่อเนื่อง

2.3 ด้านสภาพแวดล้อมเป็นสุข

แนวทางในการส่งเสริมให้มีการจัดสภาพบริเวณโรงเรียนให้มีบรรยากาศร่มรื่นและส่งเสริมการเรียนรู้ ครูและบุคลากรทางการศึกษาควรร่วมกันสร้างวินัยเชิงบวก ปลูกจิตสำนึกให้ผู้เรียนรักธรรมชาติ อนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ตลอดจนมีความรับผิดชอบต่อส่วนรวม เนื่องด้วยทุกพื้นที่ภายในโรงเรียนเป็นแหล่งเรียนรู้ที่ควรใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด

แนวทางในการส่งเสริมให้มีบรรยากาศในโรงเรียนและห้องเรียนที่เอื้อต่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียน ครูและบุคลากรทางการศึกษาควรจัดห้องเรียนให้มีบรรยากาศเอื้อต่อ

การเรียนรู้ของผู้เรียน เช่น มีแสงสว่างเพียงพอ อากาศถ่ายเทสะดวก อุณหภูมิเหมาะสมทั้งการตกแต่งวัสดุอุปกรณ์ทางการศึกษาด้วยสีธรรมชาติ (สีเดิมของวัตถุ)

แนวทางในการส่งเสริมให้โรงเรียนมีการคัดเลือก วัสดุดิบ เครื่องดื่ม และอาหารว่างที่เป็นประโยชน์ต่อสุขภาพของผู้เรียน ผู้บริหารควรมีการแต่งตั้งคณะกรรมการในการคัดเลือกตั้งเกณฑ์และข้อกำหนด โดยมีมาตรการที่เข้มงวดจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้ามาตรวจสอบและรับรองคุณภาพอาหาร สถานศึกษาเป็นผู้ควบคุมผู้เช่าซื้อร้านค้าในโรงเรียนให้จำหน่ายสินค้าที่มีคุณภาพรวมทั้งรณรงค์ให้นักเรียนเลือกสรรในการรับประทานอาหารและเครื่องดื่มที่ถูกสุขลักษณะ

2.4 ด้านครอบครัวเป็นสุข

แนวทางในการส่งเสริมให้ครอบครัวเข้าไปมีส่วนร่วมในกระบวนการเสริมสร้างสุขภาพของโรงเรียน ครูและบุคลากรทางการศึกษาควรมีการส่งเสริมกิจกรรมการเยี่ยมบ้านผู้เรียนทุกปีการศึกษา หลังจากนั้น สถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องร่วมกันสร้างความร่วมมือ ในการเฝ้าระวัง ป้องกัน แก้ไข สุขภาวะของผู้เรียน และจัดกิจกรรมที่เกิดการสานสัมพันธ์ภายในครอบครัวหรือระหว่างครอบครัวกับโรงเรียน ตลอดจนสร้างความเข้าใจถึงความแตกต่างแต่ละครอบครัว

แนวทางในการส่งเสริมให้ครอบครัวมีการแลกเปลี่ยนข้อมูลทางด้านสุขภาวะเพื่อร่วมพัฒนาสุขภาพผู้เรียน สถานศึกษาควรขับเคลื่อนการพัฒนาด้วยการนิเทศภายในสถานศึกษา โดยประชุมระหว่างผู้ปกครองเครือข่ายและกรรมการสถานศึกษาอย่างสม่ำเสมอ และส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการติดต่อสื่อสาร เพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลด้านสุขภาวะ

แนวทางในการส่งเสริมให้ครอบครัวมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ของผู้เรียน สถานศึกษาควรจัดทำวารสารโรงเรียนและการประชาสัมพันธ์ เพื่อจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมให้ผู้ปกครองและโรงเรียนได้มีโอกาสทำงานร่วมกัน โดยเชิญผู้ปกครองในชุมชนที่มีความรู้ ความสามารถ ในด้านสุขภาพ เป็นวิทยากรผู้ให้ความรู้ทั้งแก่ครู บุคลากรทางการศึกษา รวมถึงผู้เรียน และมีการวางแผนการพัฒนาสุขภาพของผู้เรียนร่วมกัน

2.5 ด้านชุมชนเป็นสุข

แนวทางในการส่งเสริมให้ชุมชนมีสถานที่ส่งเสริมการจัดการเรียนรู้และใช้ประโยชน์ เพื่อเสริมสร้างสุขภาพของโรงเรียน สถานศึกษาควรแจ้งให้เห็นถึงความสำคัญ ในการเสริมสร้างสุขภาพและสนับสนุนให้โรงเรียนเป็นศูนย์กลางในการเรียนรู้ ซึ่งขอความอนุเคราะห์ชุมชนให้เข้ามามีส่วนร่วมในการเสริมสร้างสุขภาพของผู้เรียน

แนวทางในการส่งเสริมให้ชุมชนและโรงเรียนมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน สถานศึกษาควรเอื้อเพื่อสถานที่ให้แก่ชุมชนได้ใช้ประโยชน์ และจัดกิจกรรมเนื่องในวันสำคัญต่าง ๆ โดยจัด

กิจกรรมร่วมกันระหว่างโรงเรียนและชุมชน โดยมีหน่วยงานภายนอกให้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมหรือให้ความรู้

แนวทางในการส่งเสริมให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดกระบวนการเรียนรู้ เพื่อสร้างเสริมสุขภาพของผู้เรียน ครูและบุคลากรทางการศึกษาควรรออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่เป็นรูปธรรม โดยให้ชุมชนมีส่วนร่วม กับผู้เรียน และประสานงานหน่วยงานภายนอก ขอความร่วมมือในการเสริมสร้างสุขภาพของผู้เรียนและชุมชน

อภิปรายผลการวิจัย

การศึกษาเรื่อง แนวทางการส่งเสริมโรงเรียนสุขภาพสำหรับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1 สามารถนำผลการวิจัยอภิปรายได้ ดังนี้

ความต้องการจำเป็นของโรงเรียนสุขภาพสำหรับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1 พบว่า ในภาพรวมสภาพปัจจุบันอยู่ระดับมากทุกด้าน สภาพที่พึงประสงค์อยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน เมื่อพิจารณาระดับสภาพปัจจุบันเป็นรายด้าน พบว่า ด้านสภาพแวดล้อมเป็นสุข ($\bar{X} = 4.27$, S.D. = 0.91) ด้านโรงเรียนเป็นสุข ($\bar{X} = 4.14$, S.D. = 0.89) ด้านชุมชนเป็นสุข ($\bar{X} = 4.00$, S.D. = 1.05) ด้านผู้เรียนเป็นสุข ($\bar{X} = 3.98$, S.D. = 0.97) และด้านครอบครัวเป็นสุข ($\bar{X} = 4.97$, S.D. = 1.11) อยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาระดับสภาพที่พึงประสงค์เป็นรายด้าน พบว่า ด้านชุมชนเป็นสุข ($\bar{X} = 4.74$, S.D. = 0.53) ด้านผู้เรียนเป็นสุข ด้านโรงเรียนเป็นสุขและด้านสภาพแวดล้อมเป็นสุข ($\bar{X} = 4.73$, S.D. = 0.61) และด้านครอบครัวเป็นสุข ($\bar{X} = 4.72$, S.D. = 0.55) ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการเป็นโรงเรียนสุขภาพนั้น มีเป้าหมายเพื่อสร้างเสริมให้ผู้เรียนเป็นสุข โดยการปรับสภาพลดปัจจัยเสี่ยง จัดโครงสร้างและระบบต่าง ๆ ให้โรงเรียน สภาพแวดล้อม ครอบครัว และชุมชนเป็นพื้นที่ปลอดภัย และส่งเสริมสุขภาพของผู้เรียนทางด้านกาย ใจ สังคม ปัญญา เพื่อเป็นรากฐานการพัฒนาไปสู่ชุมชนและสังคม ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของดวงดาว แซ่มชื่น (2560) พบว่า สภาพปัจจุบันการดำเนินงานโรงเรียนสุขภาพสำหรับสถานศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับมากทุกด้าน ส่วนสภาพที่พึงประสงค์โรงเรียนสุขภาพสำหรับสถานศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้านเช่นกัน

ด้านผู้เรียนเป็นสุข พบว่า สภาพปัจจุบันอยู่ในระดับมาก สภาพที่พึงประสงค์อยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้ความต้องการจำเป็นด้านผู้เรียนเป็นสุขที่มีความต้องการจำเป็นมากที่สุด คือ นักเรียนมีความกระตือรือร้นให้ความสนใจในการเรียน ทั้งนี้อาจมีสาเหตุมาจากการวิเคราะห์หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานยังไม่ตรงกับทักษะของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 เท่าที่ควร ซึ่งทักษะ

ดังกล่าวเน้น มุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณและการแก้ปัญหา ทักษะการคิดเชิงสร้างสรรค์ ทักษะการสื่อสาร และทักษะการทำงานเป็นทีม รวมทั้งส่งเสริม สนับสนุน และปรับปรุงสื่อการเรียนรู้ให้ตรงตามยุคสมัย ความต้องการจำเป็นรองลงมา คือ การส่งเสริมให้นักเรียนสามารถอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข เนื่องด้วยการเริ่มต้นใช้ชีวิตในโรงเรียนเปรียบเสมือนโลกเสมือนจริงของผู้เรียน การปลูกฝังให้ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรม จึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง และควรเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีสิทธิในการกำหนดข้อตกลงหรือแม้กระทั่งกฎระเบียบในสถานศึกษา โดยคำนึงถึงความถูกต้อง เหมาะสม และให้มีการปฏิบัติร่วมกันอย่างเข้มงวด และความต้องการจำเป็นลำดับสุดท้ายคือ นักเรียนมีทักษะการปฏิเสธให้ตนเองพ้นจากอันตราย เนื่องด้วยสังคมไทยในปัจจุบัน มีการบังคับใช้กฎหมายไม่สม่ำเสมอ มีความเหลื่อมล้ำ ปล่อยปละละเลย การปราบปรามอันตรายอาจไม่ได้ผลเท่าที่ควร ทำให้ผู้เรียนสามารถเผชิญกับภัยอันตรายได้ทุกเมื่อ หากผู้เรียนเรียนรู้เกี่ยวกับสุขภาวะด้วยความเข้าใจอย่างแท้จริง ทั้งจากการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองหรือได้รับการถ่ายทอดประสบการณ์จากผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งสถานศึกษาอาจจัดกิจกรรมจำลองสถานการณ์ที่ตรงตามความสนใจของผู้เรียน เพื่อให้เกิดการเรียนรู้เกี่ยวกับสุขภาวะอย่างสนุกสนานผู้เรียน มีความสุขอาจมีส่วนช่วยเหลือให้ผู้เรียนปลอดภัย สามารถแก้ไขปัญหา อย่างชาญฉลาด เมื่อผู้เรียนต้องอยู่ในสถานการณ์ดังกล่าว ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของสุพจน์ัย พัดจาด (2562) พบว่า ความต้องการจำเป็นด้านผู้เรียนเป็นสุข สภาพปัจจุบันของการดำเนินงานโรงเรียนสุขภาวะสำหรับสถานศึกษา สังกัดองค์กรการปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดตาก โดยรวมอยู่ในระดับมาก และสภาพที่พึงประสงค์ของการดำเนินงานโรงเรียนสุขภาวะสำหรับสถานศึกษา สังกัดองค์กรการปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดตาก โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

ด้านโรงเรียนเป็นสุข พบว่า สภาพปัจจุบันอยู่ในระดับมาก สภาพที่พึงประสงค์อยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้ความต้องการจำเป็นด้านโรงเรียนเป็นสุข ที่มีความต้องการจำเป็นมากที่สุด คือ โรงเรียนมีการบูรณาการกระบวนการเรียนรู้ เพื่อเสริมสร้างให้ผู้เรียนมีสุขภาวะ โดยสอดคล้องกับบริบทภายในโรงเรียนและท้องถิ่น ทั้งนี้อาจเกิดสาเหตุที่ว่าแต่ละท้องถิ่นมีเอกลักษณ์ จุดเด่นและจุดด้อยที่แตกต่างกัน จึงควรมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างโรงเรียน ผู้ปกครอง และชุมชน เพื่อการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้เกี่ยวกับสุขภาวะที่ต้องสอดคล้องกับบริบทภายในโรงเรียนรวมถึงท้องถิ่น ความต้องการจำเป็นรองลงมา คือ โรงเรียนมีแหล่งเรียนรู้ที่เอื้อต่อการเสริมสร้างสุขภาวะของผู้เรียน เพราะการจัดการเรียนรู้ที่ดีและมีคุณภาพ ควรสามารถเรียนรู้ได้ทุกที่ทุกเวลาตามความต้องการของผู้เรียน และหัวใจสำคัญของแหล่งการเรียนรู้ คือ โรงเรียนควรเป็นศูนย์กลางของแหล่งเรียนรู้ ทั้งของผู้เรียนเองหรือแม้กระทั่งสมาชิกทุกคนในชุมชน และความต้องการจำเป็นลำดับสุดท้าย คือ โรงเรียน

มีการบริหารจัดการที่เอื้อต่อการสร้างเสริมสุขภาวะของผู้เรียน เนื่องจากช่วงระยะเวลาที่ผ่านมา ก่อนที่โรงเรียนจะเปิดทำการจัดการเรียนการสอนแบบปกติ นั้น ประเทศไทยอยู่ในช่วงวิกฤต การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ซึ่งทุกสถานศึกษาให้ความสำคัญกับการจัดทำระบบดูแลช่วยเหลือผู้เรียนให้มีประสิทธิภาพที่คำนึงถึงการสร้างเสริมสุขภาวะของผู้เรียนมากยิ่งขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของสุพจน์ พัดจาด (2562) พบว่า สภาพปัจจุบันของการดำเนินงานโรงเรียน สุขภาวะสำหรับสถานศึกษา สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดตาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ด้านโรงเรียนเป็นสุข อยู่ในระดับมาก สภาพที่พึงประสงค์ของการดำเนินงานโรงเรียน สุขภาวะสำหรับสถานศึกษา สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดตาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ด้านโรงเรียนเป็นสุข อยู่ในระดับมากที่สุด

ด้านสิ่งแวดล้อมเป็นสุข พบว่า สภาพปัจจุบันอยู่ในระดับมาก สภาพที่พึงประสงค์อยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้ความต้องการจำเป็นด้านสิ่งแวดล้อมเป็นสุข ที่มีความต้องการจำเป็นมากที่สุด คือ โรงเรียนมีการจัดสภาพบริเวณโรงเรียนให้มีบรรยากาศร่มรื่นและส่งเสริมการเรียนรู้ อาจเนื่องจากผู้เรียนมีความรับผิดชอบต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม ไม่เพียงพอ ส่งผลให้ บริเวณโรงเรียนไม่เหมาะสมต่อการเสริมสร้างสุขภาวะของผู้เรียนเท่าที่ควร ดังนั้นสถานศึกษา จึงควรปลูกจิตสำนึกและสร้างวินัยเชิงบวกให้ผู้เรียนเป็นอันดับแรก ต่อมา คือ จัดสรรบุคลากรในสถานศึกษาเพื่อดูแลด้านสภาพแวดล้อมภายในโรงเรียนและพื้นที่ใกล้เคียงร่วมกัน ความต้องการจำเป็นรองลงมา คือ โรงเรียนมีบรรยากาศในโรงเรียน และห้องเรียนที่เอื้อต่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียน เนื่องด้วยบรรยากาศในโรงเรียนที่ดี สะอาด และปลอดภัย รวมถึงห้องเรียนที่มีแสงสว่าง มีอากาศถ่ายเทอย่างเพียงพอ และมีอุณหภูมิที่เหมาะสม เป็นตัวช่วยสำคัญที่จะส่งเสริมให้ผู้เรียนมีสุขภาวะที่ดี รวมถึงมีการจัดแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย ตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียนอย่างรอบด้าน และความต้องการจำเป็นลำดับสุดท้าย โรงเรียนมีการคัดเลือก วัสดุคิบบ เครื่องดื่ม และอาหารว่างที่เป็นประโยชน์ต่อสุขภาวะของผู้เรียน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของประวิต เอรารวรรณ์ และวราพร เอรารวรรณ์ (2560) พบว่า การดำเนินงานของโครงการตามกรอบคุณลักษณะ 5 องค์ประกอบ องค์ประกอบด้านสภาพแวดล้อมเป็นสุข มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก

ด้านครอบครัวเป็นสุข พบว่า สภาพปัจจุบันอยู่ในระดับมาก สภาพที่พึงประสงค์อยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้ความต้องการจำเป็นด้านครอบครัวเป็นสุข ที่มีความต้องการจำเป็นมากที่สุด คือ ครอบครัวเข้าไปมีส่วนร่วมในกระบวนการเสริมสร้างสุขภาวะของโรงเรียน อาจเนื่องจากครอบครัวเป็นอีกหนึ่งปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อสุขภาวะของผู้เรียนโดยตรง การที่สมาชิกในครอบครัวมีส่วนร่วมในการพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียน เพื่อเสริมสร้างสุขภาวะถือว่าเป็นสิ่งที่ดี ความต้องการ

จำเป็นรองลงมา คือ ครอบครัวมีการแลกเปลี่ยนข้อมูลทางด้านสุขภาวะ เพื่อร่วมพัฒนาสุขภาวะผู้เรียน ทั้งนี้สมาชิกในครอบครัวของผู้เรียน อาจเป็นผู้มีความรู้ ความสามารถ และทักษะที่เกี่ยวข้องกับสุขภาวะ ดังนั้นการจัดประชุมผู้ปกครอง เพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลด้านสุขภาวะและนำไปสู่การพัฒนาอย่างต่อเนื่อง มีการติดตามผลการพัฒนาอย่างสม่ำเสมอ และความต้องการจำเป็นลำดับสุดท้าย ครอบครัวมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ของผู้เรียน เนื่องด้วยการขับเคลื่อนการปฏิบัติและการสร้าง ความร่วมมือระหว่างโรงเรียน ครอบครัว และชุมชนให้ยั่งยืนนั้น ต้องอาศัยความร่วมมือระหว่างครอบครัว โรงเรียน และชุมชนที่มีคุณภาพ การประสานระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ รวมทั้งการให้ความสนับสนุน และสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้ปกครองและผู้เรียน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของสุพจน์ีย พัดจาด (2562) พบว่า สภาพปัจจุบันของการดำเนินงานโรงเรียนสุขภาวะสำหรับสถานศึกษา สังกัดองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดตาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ด้านครอบครัวเป็นสุขอยู่ในระดับมาก สภาพที่พึงประสงค์ ของการดำเนินงานโรงเรียนสุขภาวะสำหรับสถานศึกษา สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดตาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ด้านครอบครัวเป็นสุขอยู่ในระดับมากที่สุด

ด้านชุมชนเป็นสุข พบว่า สภาพปัจจุบันอยู่ในระดับมาก สภาพที่พึงประสงค์อยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้ความต้องการจำเป็นด้านชุมชนเป็นสุข ที่มีความต้องการจำเป็นมากที่สุด คือ ชุมชนมีสถานที่ส่งเสริมการจัดการเรียนรู้และใช้ประโยชน์ เพื่อสร้างเสริมสุขภาวะของผู้เรียน หากมีการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ที่หลากหลาย ประสานความร่วมมือกับชุมชนหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น ขอรับการสนับสนุนอุปกรณ์ สถานที่ หรือแหล่งเรียนรู้ในการจัดการเรียนรู้ จะส่งผลให้ผู้เรียนได้รับการเสริมสร้างสุขภาวะอย่างครบถ้วนความต้องการจำเป็นรองลงมา คือ ชุมชนมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน จะเกิดประโยชน์อย่างรอบด้าน ได้แก่ โรงเรียน ครอบครัว สภาพแวดล้อม หรือแม้กระทั่งชุมชนเอง และความต้องการจำเป็นลำดับสุดท้าย คือ ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดกระบวนการเรียนรู้ เพื่อสร้างเสริมสุขภาวะของผู้เรียน เมื่อได้รับความอนุเคราะห์จากทุกเครือข่าย ทำให้เกิดพลังแห่งการเปลี่ยนแปลงการจัดการศึกษาที่ประสานทุกความร่วมมือ เพื่อพัฒนาชุมชนและท้องถิ่นให้เข้มแข็งต่อไป ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของดวงเนตร ธรรมกุล และอังคนันท์ เทพอำนาจ (2563) พบว่า การประเมินระดับโรงเรียนสุขภาวะของสถานศึกษาสังกัดสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาปัตตานี เขต 2 โดยภาพรวมอยู่ระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านชุมชนเป็นสุข มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดการเสนอแนวทางการส่งเสริมโรงเรียนสุขภาวะสำหรับสถานศึกษา

แนวทางการส่งเสริมโรงเรียนสุขภาวะสำหรับสถานศึกษา 3 รายด้านย่อย ในแต่ละด้าน รวมทั้งสิ้น 54 แนวทาง ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้ ด้านผู้เรียนเป็นสุข มี 12 แนวทาง 3 รายด้านย่อย

ได้แก่ 1) การส่งเสริมให้นักเรียนมีความกระตือรือร้นให้ความสนใจในการเรียน 2) การส่งเสริมให้นักเรียนสามารถอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข และ 3) การส่งเสริมให้นักเรียนมีทักษะการปฏิบัติให้ตนเองพ้นจากอันตราย ด้านครอบครัวเป็นสุข 11 แนวทาง 3 รายด้านย่อย ได้แก่ 1) การส่งเสริมให้โรงเรียนการบูรณาการกระบวนการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างให้ผู้เรียนมีสุขภาวะ โดยสอดคล้องกับบริบทภายในโรงเรียนและท้องถิ่น 2) การส่งเสริมให้โรงเรียนมีแหล่งเรียนรู้ที่เอื้อต่อการเสริมสร้างสุขภาวะของผู้เรียน และ 3) การส่งเสริมให้โรงเรียนมีการบริหารจัดการที่เอื้อต่อการสร้างเสริมสุขภาวะของผู้เรียน ด้านชุมชนเป็นสุขมี 10 แนวทาง 3 รายด้านย่อย ได้แก่ 1) การส่งเสริมให้มีการจัดสภาพบริเวณโรงเรียนให้มีบรรยากาศร่มรื่นและส่งเสริมการเรียนรู้ 2) การส่งเสริมให้มีบรรยากาศในโรงเรียนและห้องเรียนที่เอื้อต่อการจัดการกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียนด้านโรงเรียน และ 3) การส่งเสริมให้โรงเรียนมีการคัดเลือก วัตถุประสงค์ เครื่องดื่ม และอาหารว่างที่เป็นประโยชน์ต่อสุขภาวะของผู้เรียน ครอบครัวเป็นสุขมี 11 แนวทาง 3 ด้านย่อย ได้แก่ 1) การส่งเสริมให้ครอบครัวเข้าไปมีส่วนร่วมในกระบวนการเสริมสร้างสุขภาวะของโรงเรียน 2) การส่งเสริมให้ครอบครัวมีการแลกเปลี่ยนข้อมูลทางด้านสุขภาวะ เพื่อร่วมพัฒนาสุขภาวะผู้เรียน และ 3) การส่งเสริมให้ครอบครัวมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ของผู้เรียน และด้านสิ่งแวดล้อมเป็นสุข 10 แนวทาง 3 รายด้านย่อย ได้แก่ 1) การส่งเสริมให้ชุมชนมีสถานที่ส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ และใช้ประโยชน์ เพื่อเสริมสร้างสุขภาวะของโรงเรียน 2) การส่งเสริมให้ชุมชนและโรงเรียนมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน และ 3) การส่งเสริมให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการกระบวนการเรียนรู้เพื่อสร้างเสริมสุขภาวะของผู้เรียน

องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้ที่เกิดขึ้นจากแนวทางการส่งเสริมโรงเรียนสุขภาวะสำหรับสถานศึกษา ทั้ง 5 ด้าน ได้แก่

ด้านที่ 1 ด้านผู้เรียนเป็นสุข ควรจัดการศึกษาให้มีความสอดคล้องกับทักษะที่มีความจำเป็นต่อผู้เรียนในศตวรรษที่ 21

ด้านที่ 2 ด้านโรงเรียนเป็นสุข ผู้บริหารควรมีบทบาทในการร่วมบริหารจัดการ รวมถึงการประสานความร่วมมือกับทุกฝ่าย เพื่อสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับสุขภาวะของผู้เรียน

ด้านที่ 3 ด้านสิ่งแวดล้อมเป็นสุข ควรมีการจัดสภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกห้องเรียนให้เอื้อต่อสุขภาวะที่ดีของผู้เรียน

ด้านที่ 4 ด้านครอบครัวเป็นสุข ควรสนับสนุนให้ครอบครัวของผู้เรียนมีความรู้เกี่ยวกับสุขภาวะและเข้าใจถึงความแตกต่างของแต่ละครอบครัว

ด้านที่ 5 ด้านชุมชนเป็นสุข โรงเรียนมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อชุมชน เพื่อขอความร่วมมือจากชุมชนในการสร้างชุมชนให้ส่งเสริมสุขภาพที่ดีของผู้เรียนอย่างรอบด้าน

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาแนวทางการส่งเสริมโรงเรียนสุขภาพสำหรับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1 ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. ด้านผู้เรียนเป็นสุข สถานศึกษาควรจัดการศึกษาให้มีความสอดคล้องกับทักษะที่มีความจำเป็นต่อผู้เรียนในศตวรรษที่ 21
2. ด้านโรงเรียนเป็นสุข ผู้บริหารควรมีบทบาทในการร่วมบริหารจัดการ วางแผน รวมถึงประสานความร่วมมือกับทุกฝ่าย เพื่อสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับสุขภาพของผู้เรียน
3. ด้านสิ่งแวดล้อมเป็นสุข สถานศึกษาควรมีการบริหารจัดการสภาพแวดล้อมทั้งภายใน และภายนอกห้องเรียนให้เอื้อต่อสุขภาพที่ดีของผู้เรียน
4. ด้านครอบครัวเป็นสุข สถานศึกษาควรสนับสนุนให้ครอบครัวของผู้เรียนมีความรู้เกี่ยวกับสุขภาพ และเข้าใจถึงความแตกต่างแต่ละครอบครัว เพื่อเสริมสร้างสุขภาพที่ดีของผู้เรียน
5. ด้านชุมชนเป็นสุข สถานศึกษามีความสัมพันธ์ที่ดีต่อชุมชน เพื่อขอความร่วมมือจากผู้นำท้องถิ่นในแต่ละพื้นที่ในการสร้างชุมชนให้ส่งเสริมสุขภาพที่ดีของผู้เรียน

เอกสารอ้างอิง

- เครือข่ายโรงเรียนสุขภาพ ภาควิชาสาธารณสุข. (2561). *คู่มือโรงเรียนเอ็ดดีมีสุข โครงการเสริมสร้างและพัฒนาเครือข่ายโรงเรียนสุขภาพ ภาควิชาสาธารณสุข. อุบลราชธานี : มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี.*
- ดวงดาว แซ่มชื่น. (2560). *การพัฒนาแนวทางการดำเนินงานโรงเรียนสุขภาพสำหรับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 1. (วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา). คณะศึกษาศาสตร์ : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.*
- ดวงเนตร ธรรมกุล และอังคนันท์ เทพอำนวย (2563). *การประเมินโรงเรียนสุขภาพของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ประถมศึกษาปัตตานี เขต 2. วารสารวิจัยทางวิทยาศาสตร์สุขภาพ, 14(3), 119-130.*

- ประวิต เอราวรรณ์ และวราพร เอราวรรณ์. (2560). รายงานการประเมินผลโครงการเสริมสร้างพลังอำนาจการจัดการศึกษาที่สร้างสุขภาวะในโรงเรียน. *วารสารการวัดผลการศึกษามหาวิทยาลัยสารคาม*, 23(2), 104-113.
- มูลนิธิสถาบันวิจัยระบบการศึกษา. (2556). *การบริหารจัดการโรงเรียนสุขภาวะ*. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.).
- มูลนิธิสถาบันวิจัยระบบการศึกษา. (2561). *เครื่องมือพัฒนาสู่ความเป็นโรงเรียนสุขภาวะ*. มหาสารคาม : บริษัทสารคามการพิมพ์ จำกัด.
- สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ. (2560). *โรงเรียนสุขภาวะ การศึกษาแบบนวัตกรรมยุคใหม่ (Healthy School)*. เข้าถึงได้จาก <https://dol.thaihealth.or.th/Media/Index/591e0f31-e19d-e711-80e3-00155d65ec2e>
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1. (2565). *ระบบสารสนเทศเพื่อบริหารการศึกษา*. ปทุมธานี : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.
- สุพจน์ย์ พัดจาด. (2562). การพัฒนาแนวทางการดำเนินงานโรงเรียนสุขภาวะ สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดตาก. *วารสารการบริหารและนวัตกรรมการศึกษา*, 2(1), 67-89.
- สุวิมล ว่องวาณิช. (2550). *การวิจัยประเมินความต้องการจำเป็น*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

แนวทางการพัฒนาครูตามหลักเกณฑ์และวิธีการประเมินตำแหน่งและวิทยฐานะ ข้าราชการครู สำหรับวิทยาลัยอาชีวศึกษาเชียงใหม่

Guidelines of Teacher Development with Criteria and Academic Ranks Assessment Method for Chiang Mai Vocational College

วรัญญา แก้ววงวาน¹ และณัฐิยา ตันตรานนท์²

Warunya Kaewwongwan and Nuttiya Tantranont

Received: September 05, 2023

Revised: September 27 2023

Accepted: October 07, 2023

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาความต้องการจำเป็นในการพัฒนาครูตามหลักเกณฑ์และวิธีการประเมินตำแหน่งและวิทยฐานะข้าราชการครู และ 2) ศึกษาแนวทางการพัฒนาครูตามหลักเกณฑ์และวิธีการประเมินตำแหน่งและวิทยฐานะข้าราชการครู สำหรับวิทยาลัยอาชีวศึกษาเชียงใหม่ ผู้ให้ข้อมูลสำหรับการวิจัยเชิงปริมาณ ได้แก่ ข้าราชการครูในวิทยาลัยอาชีวศึกษาเชียงใหม่ จำนวน 81 คน ผู้ให้ข้อมูลสำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา ผู้ทรงคุณวุฒิ และข้าราชการครู ที่มีประสบการณ์ในด้านการประเมินตำแหน่งและวิทยฐานะ จำนวน 9 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถามและแบบสนทนากลุ่ม วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าดัชนีความต้องการจำเป็น และสังเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัย พบว่า 1) ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาครู 1.1) การจัดทำข้อตกลงในการพัฒนางาน มีความต้องการจำเป็น ด้านการพัฒนาตนเองและวิชาชีพ 1.2) การจัดทำข้อตกลงในการพัฒนางานที่เสนอเป็นประเด็นท้าทายในการพัฒนาผลลัพธ์การเรียนรู้ของผู้เรียน มีความต้องการจำเป็น ด้านการพัฒนา ส่งเสริม และสนับสนุนให้ครูมีการดำเนินการพัฒนา

¹⁻² มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่; Chiang Mai Rajabhat University

งานที่เป็นประเด็นท้าทาย 1.3) ผลงานที่ใช้เสนอขอรับการประเมิน มีความต้องการจำเป็น ด้านการจัดการชั้นเรียน และการจัดทำวิดิทัศน์บันทึกการสอน 1.4) วิธีการพัฒนาครู มีความต้องการจำเป็นที่จะได้รับการพัฒนาโดยวิธีการฝึกอบรม 1.5) ปัจจัยส่งเสริมและสนับสนุน มีความต้องการจำเป็นในด้านอุปกรณ์อำนวยความสะดวก และ 2) แนวทางการพัฒนาครู พบว่า สถานศึกษาควรจัดสรรงบประมาณจัดซื้ออุปกรณ์อำนวยความสะดวกให้แก่ครู และควรจัดทำโครงการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาครูลงในแผนปฏิบัติการประจำปี

คำสำคัญ: แนวทางการพัฒนาครู, หลักเกณฑ์และวิธีการประเมินตำแหน่งและวิทยฐานะ, วิทยาลัยอาชีวศึกษาเชียงใหม่

Abstract

The purposes of this research article were 1) to study the necessary needs for teacher development with criteria and academic ranks assessment method; and 2) to study the guidelines of teacher development with criteria and academic ranks assessment method for Chiang Mai Vocational College. Informants for quantitative research were 81 government teachers at Chiang Mai Vocational College. Informants for qualitative research included school administrators, experts, and 9 government teachers with experience in criteria and academic ranks assessment. The research tools were questionnaires and focus groups. Data were analyzed by using frequency, percentage, mean, and standard deviation, necessary index value and synthesizing content. The results of the research found that 1) necessary needs for teacher development consisted of 1.1) preparation of work development agreements had a necessary need regarding personal and professional development; 1.2) creating an agreement to develop the proposed work was a challenging issue in developing student learning outcomes. There was a necessary need for development in the aspect of promotion and support for teachers in developing work that was a challenging issue; 1.3) work submitted for evaluation had a necessary need in the aspect of classroom management and making video recordings of teaching; 1.4) teacher development methods had necessary needs that will be developed through

training methods; 1.5) promotion and support factors had a necessary need for facilitating equipment; and 2) teacher development guidelines found that educational institutions should allocate budgets to purchase facilitating equipment for teachers and training programs for teacher development that should be included in the annual action plan.

Keywords: Teacher Development Guidelines, Criteria and Academic Ranks Assessment, Chiang Mai Vocational College

บทนำ

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ได้บัญญัติไว้ว่า “ให้กระทรวงส่งเสริมให้มีระบบการผลิตและพัฒนาครู คณาจารย์และบุคลากรทางการศึกษาให้มีคุณภาพและมาตรฐานที่เหมาะสมกับการเป็นวิชาชีพชั้นสูง โดยการกำกับและประสานงานให้สถาบันที่ผลิตครูและพัฒนาครู คณาจารย์ รวมทั้งบุคลากรทางการศึกษาให้มีความพร้อมและมีความเข้มแข็งในการเตรียมบุคลากรใหม่และพัฒนาบุคลากรประจำการอย่างต่อเนื่อง” (กระทรวงศึกษาธิการ, 2542 อ้างใน เทพพร โลมารักษ์ และบัญชา นวนสาย, 2562) ซึ่งการพัฒนาประสิทธิภาพของระบบบริหารจัดการศึกษา มีเป้าหมายเพื่อพัฒนาระบบบริหารงานบุคคลของครู อาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษาให้มีความเป็นธรรม สร้างขวัญกำลังใจ และส่งเสริมให้ปฏิบัติงานได้อย่างเต็มศักยภาพ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560)

จากความสำคัญดังกล่าว สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาจึงได้กำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการประเมินตำแหน่งและวิทยฐานะข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา ตำแหน่งครู ตามหนังสือสำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา ที่ ศธ 0206.3/ว 9 ลงวันที่ 20 พฤษภาคม พ.ศ. 2564 มีหลักการ เหตุผล เจตนารมณ์ และกรอบแนวคิดที่สำคัญ ดังนี้ 1) ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ 2) แผนการปฏิรูปประเทศด้านการศึกษาฉบับปรับปรุง (พ.ศ. 2561-2565) ได้มุ่งเน้นกิจกรรมปฏิรูปที่จะส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของภาคการศึกษาที่จะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อผู้เรียน ประชาชนอย่างมีนัยสำคัญ เพื่อตอบสนองการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 ซึ่งได้ให้ความสำคัญกับการปฏิรูปกลไกและระบบการผลิตและพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาให้มีคุณภาพมาตรฐาน โดยเฉพาะการปรับปรุงระบบการประเมินการปฏิบัติงาน และสมรรถนะวิชาชีพ

และการเลื่อนวิทยฐานะ รวมทั้งการปรับปรุงค่าตอบแทนที่เหมาะสม 3) แผนการศึกษาแห่งชาติ (พ.ศ. 2560-2579) ยุทธศาสตร์ ที่ 6 การพัฒนาประสิทธิภาพของระบบบริหารการจัดการศึกษา ได้กำหนดแนวทางการพัฒนาระบบบริหารงานบุคคลของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา โดยพัฒนาระบบการประเมินตำแหน่งและวิทยฐานะสำหรับตำแหน่งที่มีใบอนุญาตประกอบวิชาชีพเป็นระยะ ๆ เพื่อดำรงไว้ซึ่งความรู้ ความสามารถ ความชำนาญการ หรือความเชี่ยวชาญในตำแหน่งและวิทยฐานะที่ได้รับการบรรจุและแต่งตั้ง (สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา, 2564)

วิทยาลัยอาชีวศึกษาเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ ได้ดำเนินการตามหลักเกณฑ์และวิธีการประเมินตำแหน่งและวิทยฐานะข้าราชการครู โดยกำหนดให้ครูจัดทำข้อตกลงในการพัฒนางานตามมาตรฐานตำแหน่งตามที่คณะกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา (ก.ค.ศ.) กำหนด แต่เนื่องจากหลักเกณฑ์ฯ ดังกล่าวเป็นเกณฑ์ประเมินใหม่และเกณฑ์ใหม่นี้มีการจัดทำข้อตกลงในประเด็นท้าทายเพื่อพัฒนาผลลัพธ์การเรียนรู้ของผู้เรียนในแต่ละวิทยฐานะแตกต่างกัน และครูส่วนใหญ่ยังขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับขั้นตอน วิธีการและแนวทางการประเมินตามตัวชี้วัด รวมถึงการกำหนดแผนการประเมินมีความไม่ชัดเจน (พาริตา เดชะกุล, 2565) ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความต้องการที่จะศึกษาความต้องการจำเป็นและแนวทางการพัฒนาครู ตามหลักเกณฑ์และวิธีการประเมินตำแหน่งและวิทยฐานะข้าราชการครูสำหรับวิทยาลัยอาชีวศึกษาเชียงใหม่ เพื่อให้วิทยาลัยอาชีวศึกษาเชียงใหม่สามารถส่งเสริมให้ข้าราชการครูในสังกัด จัดทำผลงานเพื่อเสนอขอรับการประเมินภายในกรอบระยะเวลาที่กำหนดตามเกณฑ์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาความต้องการจำเป็นในการพัฒนาครูตามหลักเกณฑ์และวิธีการประเมินตำแหน่งและวิทยฐานะข้าราชการครู สำหรับวิทยาลัยอาชีวศึกษาเชียงใหม่
2. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาครูตามหลักเกณฑ์และวิธีการประเมินตำแหน่งและวิทยฐานะข้าราชการครู สำหรับวิทยาลัยอาชีวศึกษาเชียงใหม่

วิธีดำเนินการวิจัย

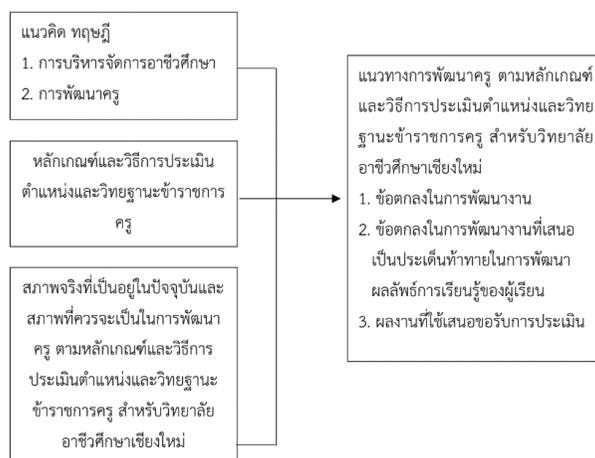
การดำเนินการวิจัยนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ แบ่งการวิจัยออกเป็น 2 ระยะ ตามจุดประสงค์การวิจัย ดังนี้

ระยะที่ 1 ศึกษาความต้องการจำเป็นในการพัฒนาครูตามหลักเกณฑ์และวิธีการประเมินตำแหน่งและวิทยฐานะข้าราชการครูของวิทยาลัยอาชีวศึกษาเชียงใหม่จากกลุ่มประชากร

ได้แก่ ข้าราชการครูในวิทยาลัยอาชีวศึกษาเชียงใหม่ จำนวน 81 คน เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถาม สภาพจริงที่เป็นอยู่ในปัจจุบันและสภาพที่ควรจะเป็นในการพัฒนาครูตามหลักเกณฑ์และวิธีการประเมินตำแหน่งและวิทยฐานะข้าราชการครู แบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ใช้สถิติพื้นฐานในการวิเคราะห์ข้อมูลของกลุ่มประชากร ประกอบด้วยข้อมูลเกี่ยวกับ เพศ ระดับการศึกษา วิทยฐานะ ระยะเวลาในการถือครองตำแหน่งและวิทยฐานะปัจจุบัน ใช้วิธีการแจกแจงความถี่ และหาค่าร้อยละ ตอนที่ 2 สภาพจริงที่เป็นอยู่ในปัจจุบันและสภาพที่ควรจะเป็นในการพัฒนาครูตามหลักเกณฑ์และวิธีการประเมินตำแหน่งและวิทยฐานะข้าราชการครู วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าเฉลี่ย และเปรียบเทียบสภาพจริงที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน และสภาพที่ควรจะเป็นในการพัฒนาครู ตามหลักเกณฑ์และวิธีการประเมินตำแหน่งและวิทยฐานะข้าราชการครู สำหรับวิทยาลัยอาชีวศึกษาเชียงใหม่ โดยใช้วิธี Priority needs index (PNI) (สุวิมล ว่องวานิช, 2550) แปลความหมายค่าเฉลี่ยตามวิธีของเบสท์ (Best, J. W. 1984 อ้างถึงใน อับบัส ยีร์น, 2559) และตอนที่ 3 คำถามปลายเปิด เป็นการแสดงความคิดเห็นข้อเสนอแนะอื่น ๆ ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลโดยการสังเคราะห์เนื้อหา เพื่อจัดหมวดหมู่ของเนื้อหา

ระยะที่ 2 ศึกษาแนวทางการพัฒนาครูตามหลักเกณฑ์และวิธีการประเมินตำแหน่งและวิทยฐานะข้าราชการครู กลุ่มผู้ให้ข้อมูล คือ ผู้ที่มีประสบการณ์ในด้านการประเมินตำแหน่งและวิทยฐานะ รวมทั้งหมด จำนวน 9 คน ประกอบด้วย ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 คน ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 4 คน และข้าราชการครู จำนวน 2 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสนทนากลุ่ม วิเคราะห์ข้อมูลโดยการสังเคราะห์เนื้อหา เพื่อจัดหมวดหมู่ของเนื้อหาและนำเสนอเป็นความเรียง

กรอบแนวคิด

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

สรุปผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาความต้องการจำเป็นในการพัฒนาครูตามหลักเกณฑ์และวิธีการประเมินตำแหน่งและวิทยฐานะข้าราชการครูของวิทยาลัยอาชีวศึกษาเชียงใหม่ ใช้แบบสอบถามในการเก็บรวบรวมข้อมูลและหาค่าดัชนีความต้องการจำเป็นของการพัฒนาครู สามารถสรุปออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมาจากกลุ่มประชากรทั้งหมด 81 คน โดยมีผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 78 คน และมีผู้ที่ไม่ได้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 3 คน จำแนกตามเพศ พบว่า ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 55 คน เพศชาย จำนวน 23 คน ด้านการศึกษา พบว่า จบการศึกษาระดับปริญญาตรี จำนวน 43 คน ระดับปริญญาโท จำนวน 33 คน และจบการศึกษาระดับปริญญาเอก จำนวน 2 คน จำแนกตามวิทยฐานะ พบว่า มีวิทยฐานะเป็นครูชำนาญการ จำนวน 28 คน ครูชำนาญการพิเศษ จำนวน 27 คน และครูที่ไม่มีวิทยฐานะ จำนวน 23 คน ระยะเวลาในการถือครองตำแหน่งและวิทยฐานะปัจจุบัน พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีระยะเวลาในการถือครองวิทยฐานะปัจจุบัน ระยะเวลา 1 ปี จำนวน 25 คน รองลงมาเป็น ระยะเวลา 3 ปี จำนวน 22 คน ระยะเวลามากกว่า 4 ปี จำนวน 21 คน ระยะเวลา 2 ปี จำนวน 5 คน และระยะเวลา 4 ปี จำนวน 5 คน

ตอนที่ 2 สภาพจริงที่เป็นอยู่ในปัจจุบันและสภาพที่ควรจะเป็น สามารถสรุปได้ดังตารางที่ 1-5

ตารางที่ 1 ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาครู ด้านการจัดทำข้อตกลงในการพัฒนางานตามมาตรฐานตำแหน่ง

การจัดทำข้อตกลงในการพัฒนางานตามมาตรฐานตำแหน่ง	ค่าเฉลี่ยสภาพจริงที่เป็นอยู่ (I)	ค่าเฉลี่ยสภาพที่ควรจะเป็น (D)	PNI _{Modified}	ลำดับความสำคัญ
ด้านการนับจำนวนชั่วโมงภาระงาน	4.5288	4.9135	0.0849	4
ด้านลักษณะงานที่ต้องปฏิบัติตามมาตรฐานตำแหน่งครู	4.5016	4.9263	0.0943	3
ด้านการส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการเรียนรู้	4.3686	4.8045	0.0998	2
ด้านการพัฒนาตนเองและวิชาชีพ	4.0726	4.8034	0.1794	1
รวม	4.3679	4.8619	0.1131	

ตารางที่ 1 แสดงให้เห็นความต้องการจำเป็นในการพัฒนาครู ตามหลักเกณฑ์และวิธีการประเมินตำแหน่งและวิทยฐานะข้าราชการครู ด้านการจัดทำข้อตกลงในการพัฒนางานตามมาตรฐานตำแหน่ง ในภาพรวมมีความต้องการจำเป็น $PNI = 0.1131$ โดยด้านการพัฒนาตนเองและวิชาชีพ มีความต้องการจำเป็นมากที่สุด $PNI = 0.1794$ รองลงมาเป็นด้านการส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการเรียนรู้ $PNI = 0.0998$ ด้านลักษณะงานที่ต้องปฏิบัติตามมาตรฐานตำแหน่งครู $PNI = 0.0943$ และด้านการนับจำนวนชั่วโมงภาระงาน $PNI = 0.0849$ ตามลำดับ

ตารางที่ 2 ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาครู ด้านการจัดทำข้อตกลงในการพัฒนางานที่เป็นประเด็นท้าทายในการพัฒนาผลลัพธ์การเรียนรู้ของผู้เรียน

การจัดทำข้อตกลงในการพัฒนางานที่เป็นประเด็นท้าทาย	ค่าเฉลี่ยสภาพจริงที่เป็นอยู่ (I)	ค่าเฉลี่ยสภาพที่ควรจะเป็น (D)	$PNI_{Modified}$	ลำดับความสำคัญ
ด้านการพัฒนา ส่งเสริม และสนับสนุนให้ครูมีการดำเนินการพัฒนางานที่เป็นประเด็นท้าทายในการพัฒนาผลลัพธ์การเรียนรู้ของผู้เรียน	3.6410	4.9103	0.3486	1
ด้านการพัฒนาส่งเสริม และสนับสนุนให้ครูมีการพัฒนาผลลัพธ์การเรียนรู้ของผู้เรียน	3.8205	4.9359	0.2919	2
รวม	3.7308	4.9231	0.3196	

ตารางที่ 2 แสดงให้เห็นความต้องการจำเป็นในการพัฒนาครู ตามหลักเกณฑ์และวิธีการประเมินตำแหน่งและวิทยฐานะข้าราชการครู ด้านการจัดทำข้อตกลงในการพัฒนางานที่เป็นประเด็นท้าทายในการพัฒนาผลลัพธ์การเรียนรู้ของผู้เรียน ในภาพรวมมีความต้องการจำเป็น $PNI = 0.3196$ โดยการพัฒนา ส่งเสริม และสนับสนุนให้ครูมีการดำเนินการพัฒนางานที่เป็นประเด็นท้าทาย ที่มีความต้องการจำเป็นมากที่สุด $PNI = 0.3486$ และการพัฒนาส่งเสริมและสนับสนุนให้ครูมีการพัฒนาผลลัพธ์การเรียนรู้ของผู้เรียน $PNI = 0.2919$ ตามลำดับ

ตารางที่ 3 ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาครู ด้านการจัดทำผลงานที่ใช้เสนอขอรับการประเมิน

การจัดทำผลงาน ที่ใช้เสนอขอรับการประเมิน	ค่าเฉลี่ย สภาพจริง ที่เป็นอยู่ (I)	ค่าเฉลี่ยสภาพ ที่ควรจะเป็น (D)	PNI ^{Modified}	ลำดับ ความสำคัญ
ด้านการจัดการเรียนรู้ และการจัดทำ แผนการจัดการเรียนรู้ที่นำไปใช้สอน จริง	4.4231	4.9231	0.1130	4
ด้านการจัดการชั้นเรียน และการจัดทำ วิดิทัศน์บันทึกการสอน	3.2692	4.9231	0.5059	1
ด้านการจัดการเรียนรู้ ที่แสดงให้เห็นถึง ระดับการปฏิบัติที่คาดหวังและผลลัพธ์ การเรียนรู้ของผู้เรียน	3.5641	4.8974	0.3741	2
ด้านความรู้ ความสามารถในการจัดทำ ผลงานทางวิชาการ	3.6282	4.9231	0.3569	3
รวม	3.7212	4.9167	0.3213	

ตารางที่ 3 แสดงให้เห็นความต้องการจำเป็นในการพัฒนาครู ด้านการจัดทำผลงานที่ใช้เสนอขอรับการประเมิน ในภาพรวมมีความต้องการจำเป็น PNI = 0.3213 โดยด้านการจัดการชั้นเรียน และการจัดทำวิดิทัศน์บันทึกการสอน เป็นด้านที่มีความต้องการจำเป็นมากที่สุด PNI = 0.5059 รองลงมาเป็นการจัดการเรียนรู้ ที่แสดงให้เห็นถึงระดับการปฏิบัติที่คาดหวังและผลลัพธ์การเรียนรู้ของผู้เรียน PNI = 0.3741 ด้านความรู้ ความสามารถในการจัดทำผลงานทางวิชาการ PNI = 0.3569 และการจัดการเรียนรู้ และการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ที่นำไปใช้สอนจริง PNI = 0.1130 ตามลำดับ

ตารางที่ 4 แสดงให้เห็นความต้องการจำเป็นเกี่ยวกับวิธีการพัฒนาครู ในด้านการจัดทำผลงานที่ใช้เสนอขอรับการประเมิน ในภาพรวมมีความต้องการจำเป็น PNI = 0.5830 โดยเห็นว่าการฝึกอบรม มีความต้องการจำเป็นมากที่สุด PNI = 0.7067 รองลงมาเป็นการพัฒนาระบบการปฏิบัติงาน PNI = 0.5750 การศึกษาดูงาน PNI = 0.5545 และการส่งครูฝึกงานในสถานประกอบการ PNI = 0.4907 ตามลำดับ

ตารางที่ 4 ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาครู ตามหลักเกณฑ์และวิธีการประเมินตำแหน่งและวิทยฐานะข้าราชการครูเกี่ยวกับวิธีการพัฒนาครู

วิธีการพัฒนาครู	ค่าเฉลี่ยสภาพจริงที่เป็นอยู่ (I)	ค่าเฉลี่ยสภาพที่ควรจะเป็น (D)	PNI _{Modified}	ลำดับความสำคัญ
การฝึกอบรม	2.8846	4.9231	0.7067	1
การศึกษาดูงาน	2.7051	4.2051	0.5545	3
การพัฒนากระบวนการปฏิบัติงาน	3.0769	4.8462	0.5750	2
การส่งครูฝึกงานในสถานประกอบการ	2.7692	4.1282	0.4907	4
รวม	2.8590	4.5256	0.5830	

ตารางที่ 5 ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาครู ตามหลักเกณฑ์และวิธีการประเมินตำแหน่งและวิทยฐานะข้าราชการครู ด้านปัจจัยส่งเสริมและสนับสนุน

ปัจจัยส่งเสริมและสนับสนุน	ค่าเฉลี่ยสภาพจริงที่เป็นอยู่ (I)	ค่าเฉลี่ยสภาพที่ควรจะเป็น (D)	PNI _{Modified}	ลำดับความสำคัญ
ด้านบุคลากร	3.6410	4.9103	0.3486	3
ด้านอุปกรณ์อำนวยความสะดวก	3.0256	4.9487	0.6356	1
ด้านงบประมาณ	3.0641	4.9231	0.6067	2
ด้านการบริหารจัดการ	3.7436	4.9231	0.3151	4
รวม	3.3686	4.9263	0.4624	

ตารางที่ 5 แสดงให้เห็นความต้องการจำเป็นในการพัฒนาครู ตามหลักเกณฑ์และวิธีการประเมินตำแหน่งและวิทยฐานะข้าราชการครู ด้านปัจจัยส่งเสริมและสนับสนุน พบว่า ด้านอุปกรณ์อำนวยความสะดวก เป็นด้านที่มีความต้องการจำเป็นมากที่สุด PNI = 0.6356 รองลงมาเป็นด้านงบประมาณ PNI = 0.6067 ด้านบุคลากร PNI = 0.3486 และด้านการบริหารจัดการ PNI = 0.3151 ตามลำดับ

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะ พบว่า สถานศึกษาควรจัดให้มีการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาองค์ความรู้แก่ครูในประเด็นที่ครูต้องการอย่างต่อเนื่อง ผู้บริหารควรสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับหลักเกณฑ์และวิธีการประเมินตำแหน่งและวิทยฐานะให้แก่ครู เพื่อให้มีความเข้าใจตรงกัน และมีปฏิทินการ

ปฏิบัติงานที่ชัดเจน ใช้วิธีการประเมินตามสภาพจริงเพื่อลดเอกสารในการประเมิน การประเมินที่เน้นเอกสารมากกว่าผลงานที่แท้จริง ทำให้ผู้ประเมินมุ่งแต่ทำเอกสารประกอบการประเมินมากกว่าการเน้นผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน

2. ผลการศึกษาแนวทางการพัฒนาครูตามหลักเกณฑ์และวิธีการประเมินตำแหน่งและวิทยฐานะข้าราชการครูสำหรับวิทยาลัยอาชีวศึกษาเชียงใหม่ สามารถสรุปได้ ดังนี้

2.1 ด้านการจัดทำข้อตกลงในการพัฒนางานตามมาตรฐานตำแหน่ง สถานศึกษาควรมีแนวทางการปฏิบัติงานที่ชัดเจน เพื่อให้ครูมีเข้าใจตรงกันและสามารถปฏิบัติงานได้อย่างถูกต้อง ดังนี้

2.1.1 สร้างความเข้าใจเกี่ยวกับความสำคัญและการปฏิบัติงานตามเกณฑ์การประเมินฯ โดยกำหนดแผนการปฏิบัติงาน มีปฏิทินดำเนินงานที่ชัดเจน

2.1.2 จัดการประชุมผู้บริหาร คณะกรรมการสถานศึกษา และครู เพื่อหารือและลงมติเห็นชอบเกี่ยวกับหลักเกณฑ์และวิธีการประเมินฯ และจัดทำเป็นประกาศ หรือคำสั่งให้ทุกคนได้ทราบและปฏิบัติไปในทิศทางเดียวกัน

2.1.3 จัดการฝึกอบรมครูในด้านการจัดทำข้อตกลงในการพัฒนางานตามมาตรฐานตำแหน่ง โดยวิทยากรที่มีความรู้ และมีความเชี่ยวชาญ ผู้บริหารควรส่งเสริมให้ครูได้เรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ออนไลน์ต่าง ๆ เพื่อให้ครูมีการพัฒนาตนเองอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง

2.1.4 จัดให้มีการนิเทศและติดตามผลการปฏิบัติงานตามข้อตกลงในการพัฒนางานตามมาตรฐานตำแหน่ง เพื่อให้การปฏิบัติงานตามข้อตกลงเป็นไปตามมาตรฐานตำแหน่งครูและเป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการประเมินตามที่กำหนด

“...ประชุมคณะผู้บริหาร คณะกรรมการสถานศึกษา และครู เพื่อชี้แจงทำความเข้าใจเกี่ยวกับหลักเกณฑ์และวิธีการประเมินฯ ที่ถูกต้อง และอบรมพัฒนาครูให้มีความรู้ในด้านการจัดทำข้อตกลงในการพัฒนางานตามมาตรฐานตำแหน่ง...” (ผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่ม คนที่ 1)

2.2 ด้านการจัดทำข้อตกลงในการพัฒนางานที่เสนอเป็นประเด็นท้าทายในการพัฒนาผลลัพธ์การเรียนรู้ของผู้เรียน สถานศึกษาควรพัฒนา ส่งเสริม และสนับสนุนให้ครูมีการดำเนินการพัฒนางานที่เป็นประเด็นท้าทาย โดยจัดให้มีการอบรมพัฒนาครูให้มีความรู้ ความเข้าใจในวิธีการจัดทำประเด็นท้าทาย และควรมีแผนการดำเนินงาน เพื่อกำหนดระยะเวลาติดตามผลลัพธ์ที่เกิดกับผู้เรียนที่สอดคล้องกับประเด็นท้าทาย

“...จัดทำแผนอบรมพัฒนาครูให้มีความรู้ ความเข้าใจ วิธีการจัดทำประเด็นท้าทาย ตลอดจนการรายงานผลลัพธ์การเรียนรู้ของผู้เรียนให้สอดคล้องกับประเด็นท้าทาย...”
(ผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่ม คนที่ 4)

2.3 ด้านการจัดทำผลงานเพื่อขอรับการประเมิน สถานศึกษาควรส่งเสริม และพัฒนาครูในด้านการจัดทำวิดิทัศน์บันทึกการสอนที่แสดงให้เห็นถึงระดับการปฏิบัติที่คาดหวัง สอดคล้องกับแผนการจัดการเรียนรู้ โดยจัดให้มีการอบรมพัฒนาครูจากวิทยากรที่มีความรู้และเป็นผู้เชี่ยวชาญ หรือครูที่มีประสบการณ์

“...ควรจัดการอบรมพัฒนาครูในด้านทักษะในการจัดทำวิดิทัศน์ การจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ และวิธีการเขียนบันทึกหลังการสอนที่สอดคล้องกับหลักเกณฑ์ ฯ โดยวิทยากรที่มีความรู้ และมีความเชี่ยวชาญ...” (ผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่ม คนที่ 1)

2.4 วิธีการพัฒนาครู สถานศึกษาควรมีการพัฒนาครูโดยการจัดอบรมครู เพื่อให้มีความรู้ ความเข้าใจ และปฏิบัติตามหลักเกณฑ์และวิธีการประเมินฯ ได้อย่างถูกต้องและเป็นไปตามความต้องการจำเป็นของข้าราชการครูสำหรับวิทยาลัยอาชีวศึกษาเชียงใหม่ โดยจัดทำเป็นโครงการไว้ในแผนปฏิบัติการประจำปีของสถานศึกษา เพื่อกำหนดเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของการอบรม มีการวางแผนงาน กำหนดขั้นตอนการดำเนินงาน กิจกรรม ระยะเวลา งบประมาณที่ใช้ และการประเมินผลการดำเนินงาน รวมถึงการนิเทศติดตามเพื่อแก้ไขปัญหาการจัดอบรม

“...ควรมีการจัดทำโครงการไว้ในแผนปฏิบัติการประจำปีของสถานศึกษา เพื่อกำหนดเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของการอบรม มีการวางแผนงาน กำหนดขั้นตอนการดำเนินงาน กิจกรรม ระยะเวลา งบประมาณที่ใช้ และการประเมินผลการดำเนินงาน รวมถึงการนิเทศติดตามเพื่อแก้ไขปัญหาการจัดอบรม...” (ผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่ม คนที่ 5)

2.5 ด้านปัจจัยส่งเสริมและสนับสนุน สถานศึกษาควรส่งเสริม และสนับสนุนครู ในด้านอุปกรณ์อำนวยความสะดวก โดยสำรวจความต้องการ และให้ครูแต่ละแผนกวิชาจัดทำโครงการเพื่อขออนุมัติจัดสรรงบประมาณจัดซื้อวัสดุ อุปกรณ์ที่จำเป็นในการพัฒนาครูลงในแผนปฏิบัติการประจำปี ให้ครูมีวัสดุ และอุปกรณ์ที่จำเป็นในด้านการจัดการศึกษา

“...ให้แต่ละแผนกวิชาสำรวจความต้องการของครูในแผนกวิชา และจัดทำโครงการเพื่อขอจัดสรรงบประมาณจัดซื้อวัสดุอุปกรณ์ ที่มีความต้องการจำเป็นในด้านการจัดการศึกษา...” (ผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่ม คนที่ 7)

2.6 ข้อเสนอแนะอื่น ๆ สถานศึกษาควรมีการนิเทศติดตามผลการดำเนินงาน ผลลัพธ์การเรียนรู้ที่เกิดกับผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง อย่างน้อยภาคเรียนละ 1 ครั้ง มีการนิเทศติดตาม การสอนตามสภาพจริงในชั้นเรียน และส่งเสริมการจัดบรรยากาศการเรียนรู้ ให้ห้องเรียนเป็น ห้องเรียนที่มีความสุข มีวัสดุ อุปกรณ์ สื่อโสตทัศนที่อยู่ในสภาพดี พร้อมใช้งาน และตอบสนองความ ต้องการในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของครูอย่างเหมาะสม และมีประสิทธิภาพ

“...ควรมีการนิเทศติดตามผลการดำเนินงานผลลัพธ์การเรียนรู้ที่เกิดกับผู้เรียนอย่าง ต่อเนื่อง อย่างน้อยภาคเรียนละ 1 ครั้ง...” (ผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่ม คนที่ 2)

อภิปรายผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาความต้องการจำเป็นในการพัฒนาครู ตามหลักเกณฑ์และวิธีการ ประเมินตำแหน่งและวิทยฐานะข้าราชการครู

1.1 การจัดทำข้อตกลงในการพัฒนางานตามมาตรฐานตำแหน่ง พบว่า ด้านการ พัฒนาตนเองและวิชาชีพ มีความต้องการจำเป็นสูงสุด ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก หลักเกณฑ์และวิธีการ ประเมินฯ เป็นเกณฑ์ใหม่ ซึ่งมีการนำเอานวัตกรรมและเทคโนโลยีเข้ามามีบทบาทในการจัดการ เรียนรู้ ดังนั้นครูจึงจำเป็นต้องมีการพัฒนาตนเองและวิชาชีพ เพื่อให้มีความรู้ ทักษะ สามารถ นำเอานวัตกรรมและเทคโนโลยีดังกล่าว มาประยุกต์ใช้พัฒนาผลลัพธ์การเรียนรู้ของผู้เรียนอย่างเต็ม ศักยภาพ

1.2 การจัดทำข้อตกลงในการพัฒนางานที่เสนอเป็นประเด็นท้าทายในการพัฒนา ผลลัพธ์การเรียนรู้ของผู้เรียน พบว่า ด้านการพัฒนา ส่งเสริม และสนับสนุนให้ครูมีการดำเนินการ พัฒนางานที่เป็นประเด็นท้าทายในการพัฒนาผลลัพธ์การเรียนรู้ของผู้เรียน มีความต้องการจำเป็น สูงสุด ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากหลักเกณฑ์การประเมินฯ ในแต่ละวิทยฐานะมีระดับความคาดหวัง แตกต่างกัน ดังนั้นครูจึงมีความต้องการจำเป็นที่จะได้รับการพัฒนา เพื่อให้มีความรู้ ความเข้าใจ และสามารถจัดทำข้อตกลงในการพัฒนางานที่เสนอเป็นประเด็นท้าทายฯ ในระดับความคาดหวัง ตามวิทยฐานะของตนได้อย่างถูกต้องตามหลักเกณฑ์ฯ

1.3 การจัดทำผลงานที่ใช้เสนอขอรับการประเมิน พบว่า ด้านการจัดการชั้นเรียน และการจัดทำวิดิทัศน์บันทึกการสอน มีความต้องการจำเป็นสูงสุด ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากผู้ขอรับการ ประเมิน จะต้องนำเสนอวิดิทัศน์บันทึกการสอน ความยาว 1 ชั่วโมง โดยวิดิทัศน์นั้นจะต้อง สอดคล้องกับแผนการจัดการเรียนรู้ และเชื่อมโยงกับประเด็นท้าทายที่ได้ทำข้อตกลงในการพัฒนา งานไว้กับผู้อำนวยการสถานศึกษา ดังนั้น ครูจึงมีความจำเป็นที่จะต้องมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับ

หลักเกณฑ์และวิธีการจัดทำ และนำเสนอวิดิทัศน์ดังกล่าว เพื่อให้การขอรับการประเมินเป็นไปอย่างถูกต้องตามตัวชี้วัดและเกณฑ์การประเมิน

1.4 วิธีการพัฒนาครู พบว่า การฝึกอบรม มีความต้องการจำเป็นสูงสุด ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการประเมิน Performance Agreement (PA) เป็นเกณฑ์ประเมินใหม่สำหรับข้าราชการครู จึงถือได้ว่าเป็นเรื่องใหม่ที่ผู้ที่จะขอมือหรือขอเลื่อนวิทยฐานะจำเป็นจะต้องมีความรู้ความเข้าใจในหลักเกณฑ์ดังกล่าว การเข้ารับการฝึกอบรมจึงเป็นการพัฒนาความรู้ และทักษะให้แก่ผู้เข้ารับการอบรมได้มากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของจินต์จุฑา จันทรประสิทธิ์ (2559) พบว่า บุคลากรที่ผ่านการเข้ารับการฝึกอบรม สามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น

1.5 ปัจจัยส่งเสริมและสนับสนุน พบว่า ด้านอุปกรณ์อำนวยความสะดวก มีความต้องการจำเป็นสูงสุด ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก การจัดทำผลงานเพื่อเสนอขอรับการประเมิน ครูจะต้องจัดทำวิดิทัศน์บันทึกการสอน โดยความละเอียดของไฟล์จะต้องมีภาพและเสียงที่ชัดเจนเพียงพอที่จะสามารถประเมินได้ตามสภาพการจัดการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นจริง ดังนั้น อุปกรณ์อำนวยความสะดวกในการจัดทำวิดิทัศน์เพื่อเสนอขอรับการประเมินจึงมีความจำเป็นและสำคัญ สอดคล้องกับงานวิจัยของ รัฐพงษ์ มั่นต่อ และหยกแก้ว กมลวรรณ (2564) พบว่า การจัดการศึกษาจำเป็นจะต้องใช้ทรัพยากรทางการศึกษาทุกด้าน และควรมีการบริหารทรัพยากรด้านวัสดุอุปกรณ์

2. ผลการศึกษาแนวทางการพัฒนาครู ตามหลักเกณฑ์และวิธีการประเมินตำแหน่งและวิทยฐานะข้าราชการครู

2.1 ปัจจัยการพัฒนาครู ตามหลักเกณฑ์และวิธีการประเมินตำแหน่งและวิทยฐานะข้าราชการครู สำหรับวิทยาลัยอาชีวศึกษาเชียงใหม่ สถานศึกษาควรมีการส่งเสริม สนับสนุนครูในด้านการบริหาร 4 M โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การสนับสนุนครูในด้านวัสดุ อุปกรณ์ ซึ่งควรมีการสำรวจความต้องการ และให้ครูจัดทำโครงการจัดซื้อวัสดุ อุปกรณ์ที่จำเป็นลงในแผนปฏิบัติการประจำปี เพื่อส่งเสริมสนับสนุนการจัดการเรียนการสอน ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก ครูในแต่ละแผนกวิชา มีความต้องการจำเป็นวัสดุอุปกรณ์ที่แตกต่างกัน การสำรวจความต้องการของครูเพื่อจัดซื้อ จัดหา จึงถือได้มีความจำเป็นและมีความสำคัญ เพื่อให้ได้มาซึ่งอุปกรณ์ที่สอดคล้องกับความต้องการของครู ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของรัฐพงษ์ มั่นต่อ และหยกแก้ว กมลวรรณ (2564) ที่ พบว่า การบริหารทรัพยากรด้านวัสดุอุปกรณ์ ควรมีการแต่งตั้งคณะกรรมการในการวิเคราะห์และวางแผนการจัดซื้อ จัดหาวัสดุ อุปกรณ์ และสอดคล้องกับกณวรรณ ลาชุมเหล็ก (2564) พบว่า สภาพและแนวทางการบริหารทรัพยากรทางการศึกษาในโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 32 ด้านการบริหารทรัพยากร วัสดุ อุปกรณ์ สถานศึกษาต้องมีการประชุมชี้แจง ให้บุคลากรได้

ทราบเกี่ยวกับการจัดหา การใช้วัสดุอุปกรณ์ของหน่วยงาน และทัศนีย์ สุขทวี และกัญญ์รัชการย์ นิลวรรณ (2559) พบว่า การบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ตามหลักการบริหาร 4M ที่จะให้มีผลเชิงคุณภาพต่อผู้เรียนอย่างแท้จริง ต้องอาศัยการบริหารจัดการที่ดี และการมีส่วนร่วมจากบุคลากรทุกฝ่าย

2.2 แนวทางการพัฒนาครู ตามหลักเกณฑ์และวิธีการประเมินตำแหน่งและวิทยฐานะข้าราชการครู สำหรับวิทยาลัยอาชีวศึกษาเชียงใหม่ สถานศึกษาควรมีรูปแบบหรือมีวิธีการพัฒนาครูให้สอดคล้องกับความต้องการของครู ซึ่งการฝึกอบรมเป็นแนวทางที่จำเป็น และมีความสำคัญในการพัฒนาความรู้ ความเข้าใจ ให้ครูได้ปฏิบัติตามหลักเกณฑ์และวิธีการประเมินฯ ได้อย่างถูกต้อง ดังนั้นสถานศึกษาจึงควรวางแผนการดำเนินงาน โดยจัดทำแผนปฏิบัติงานประจำปี มีโครงการพัฒนาบุคลากร เพื่อให้มีการกำหนดระยะเวลาหรือห้วงเวลาในการพัฒนาที่เหมาะสม สอดคล้องกับงานวิจัยของสุทัศน์ ธิยานันท์ และคณะ (2556) พบว่า กระบวนการบริหารผลการปฏิบัติงานของครู คือ ขั้นตอนที่ 1 มีการวางแผนและกำหนดเป้าหมายผลการปฏิบัติงาน มีการเชื่อมโยงและถ่ายทอดเป้าหมายระดับสถานศึกษาไปสู่ระดับกลุ่มงานและระดับบุคคล ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนาผลการปฏิบัติงาน โดยการประเมินความต้องการจำเป็น สร้างความตระหนัก จัดทำแผนพัฒนาเสนอผู้บริหาร พัฒนาผลการปฏิบัติงานตามแผน และรายงานผลการพัฒนา

องค์ความรู้ใหม่

การวิจัยครั้งนี้ได้ศึกษาความต้องการจำเป็นในการพัฒนาครูตามหลักเกณฑ์และวิธีการประเมินตำแหน่งและวิทยฐานะข้าราชการครู โดยเรียงลำดับความต้องการจำเป็น พบว่า ด้านการจัดทำผลงานที่ใช้เสนอขอรับการประเมิน มีความต้องการจำเป็นที่จะได้รับการพัฒนามากที่สุด โดยรูปแบบหรือวิธีการพัฒนาที่ต้องการ คือการฝึกอบรม ส่วนในด้านปัจจัยส่งเสริมและสนับสนุน ที่มีความต้องการมากที่สุด คือความต้องการอุปกรณ์ที่ใช้อำนวยความสะดวก ทั้งนี้แนวทางการพัฒนาครู คือ สถานศึกษาควรมีการจัดสรรงบประมาณจัดซื้ออุปกรณ์อำนวยความสะดวกให้แก่ครู และควรจัดทำโครงการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาครูลงในแผนปฏิบัติการประจำปี

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. สถานศึกษาควรมีการกำหนดนโยบาย และแนวการปฏิบัติงานเกี่ยวกับหลักเกณฑ์และวิธีการประเมินตำแหน่งและวิทยฐานะข้าราชการครูที่ชัดเจน มีการจัดทำปฏิทินการ

ดำเนินงาน เพื่อให้ผู้รับการประเมินได้ปฏิบัติตามขั้นตอนได้อย่างถูกต้องและสร้างความเข้าใจให้ครูได้ปฏิบัติ

2. สถานศึกษาควรส่งเสริมให้ผู้บริหารและข้าราชการครู ซึ่งเป็นผู้ที่ถูกประเมินได้มีส่วนร่วมในการแสดงความเห็น และกำหนดนโยบายการปฏิบัติงานที่สอดคล้องตามหลักเกณฑ์และวิธีการประเมินตำแหน่งและวิทยฐานะข้าราชการครูร่วมกัน เพื่อให้การพัฒนาครูสอดคล้องกับความต้องการและเกิดประโยชน์สูงสุด

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. ด้านการบริหารจัดการชั้นเรียน สถานศึกษาควรมีการพัฒนาสภาพแวดล้อมและบรรยากาศในชั้นเรียนที่เอื้อต่อการเรียนรู้ และบริหารจัดการวัสดุ อุปกรณ์ให้เพียงพอต่อจำนวนผู้เรียน เพื่อให้การสอนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ และกระตุ้นความสนใจในการเรียน ส่งผลให้ผลลัพธ์การเรียนรู้เป็นไปตามตัวชี้วัดหรือบรรลุเป้าหมายในประเด็นท้าทาย

2. ด้านงบประมาณ สถานศึกษาควรมีการจัดสรรงบประมาณให้เหมาะสมและเพียงพอต่อความต้องการ โดยคำนึงถึงจำนวนของครูผู้สอน และจำนวนของผู้เรียนในแต่ละสาขาวิชา

3. ด้านบุคลากร สถานศึกษาควรมีการจัดการอบรมและพัฒนาครูเกี่ยวกับการขอมีหรือขอเลื่อนวิทยฐานะ ตามหลักเกณฑ์และวิธีการประเมินตำแหน่งและวิทยฐานะข้าราชการครู โดยคำนึงถึงความต้องการของครูในประเด็นที่ ต้องการพัฒนา

เอกสารอ้างอิง

กณวรรณ ลาขุมเหล็ก. (2564). *สภาพและแนวทางการบริหารทรัพยากรทางการศึกษาโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 32*. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์.

จันทจุฑา จันทรประสิทธิ์. (2559). *การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของบุคลากรทางการศึกษา สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์. (การศึกษาอิสระรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์.*

ทัศนีย์ สุขทวี และกัญญ์รัชการย์ นิลวรรณ. (2559). *การบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ตามหลักการนารีรัตน์ บริหาร 4M โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 22 จังหวัดนครพนม. วารสารบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร, 6(2), 238-244.*

- เทพพร โลมารักษ์ และบัญชา นวนสาย. (2562). กระบวนการพัฒนาครูโดยใช้แนวคิดจิตปัญญาศึกษา ระบบพี่เลี้ยงและการวิจัยเป็นฐาน. *วารสารวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์*, 14(2), 57-73.
- พาริดา เตชะกุล. (2565). การพัฒนากระบวนการบริหารการประเมินวิทยฐานะของครูโรงเรียนทางดงรัฐราษฎร์อุปถัมภ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเชียงใหม่. (การค้นคว้าอิสระ ครุศาสตรมหาบัณฑิต). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.
- รัฐพงษ์ มั่นต่อ และหยกแก้ว กมลวรเดช. (2564). แนวทางการบริหารทรัพยากรทางการศึกษาของโรงเรียนขนาดเล็กในยุคฐานวิถีชีวิตใหม่ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุตรดิตถ์ เขต 1. *Journal of Roi Kaensarn Academi*, 6(10), 223-238.
- สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา. (2564). *คู่มือการดำเนินการตามหลักเกณฑ์และวิธีการประเมินตำแหน่งและวิทยฐานะข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา ตำแหน่งครู*. กรุงเทพฯ : กระทรวงศึกษาธิการ.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). *แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2560-2579*. กรุงเทพฯ : กระทรวงศึกษาธิการ.
- สุทัศน์ ธิยานนท์ และคณะ. (2556). การพัฒนารูปแบบการบริหารผลการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครสวรรค์*, 15(ฉบับพิเศษ), 234-247.
- สุวิมล ว่องวานิช. (2550). *การวิจัยประเมินความต้องการจำเป็น*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อับบัส ยีรัน. (2559). *ปัจจัยที่ส่งผลต่อการคงสภาพระบบดั้งเดิมของสถาบันการศึกษาปอเนาะในอำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา*. (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

มโนทัศน์แห่งการพัฒนาและทางเลือกของการพัฒนาที่ยั่งยืน

Development Concept and Sustainable Development Options

สุรตน์ พักน้อย¹ พระมหาบุญเลิศ ช่วยธานี² พระมหาประกาศิต ฐิติปสิทธิกร³
พระปลัดประพจน์ อยู่สำราญ⁴ และสัญญา สดประเสริฐ⁵

Surat paknoi¹, Phramaha Boonlert Chuaythane, Phramaha Prakasit Thitipatthikorn,
Phrapalad Prapoj yusamran, and Sanya Sodprasert

Received: July 17, 2022

Revised: August 29, 2023

Accepted: September 07, 2023

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษามโนทัศน์แห่งการพัฒนาและทางเลือกของการพัฒนาที่ยั่งยืน พบว่า นับตั้งแต่มีการปฏิวัติอุตสาหกรรมในช่วงศตวรรษที่ 17-18 ถือเป็นจุดเปลี่ยนแปลงเหตุการณ์ครั้งสำคัญที่สุดในประวัติศาสตร์ของโลก และส่งผลกระทบต่อเกือบทุกมิติทุกแง่มุมของการใช้ชีวิตประจำวันของคนในสังคมไม่ว่าทางใดก็ทางหนึ่ง และมโนทัศน์แห่งการพัฒนา ได้ถือกำเนิดขึ้นเป็นครั้งแรกในช่วงศตวรรษที่ 19 เพื่อใช้เรียกการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากการปฏิวัติอุตสาหกรรม โดยทำให้สังคมมีการเปลี่ยนแปลงจากการทำเกษตรกรรมไปสู่การประกอบอาชีพทางด้านอุตสาหกรรม วิธีการผลิตเปลี่ยนจากเพื่อการยังชีพเป็นวิธีการผลิตเพื่อการค้า เกิดการขยายตัวเป็นเมือง เปลี่ยนผ่านจากเศรษฐกิจแบบพึ่งพาแรงงานคนและสัตว์เป็นหลักไปเป็นเศรษฐกิจแบบพึ่งพาเครื่องจักรเป็นหลัก ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อม และวิถีชีวิตของผู้คนในสังคม ที่เห็นเด่นชัดที่สุดคือ การที่รายได้และจำนวนประชากรโลกโดยเฉลี่ยเริ่มที่จะขยายตัวอย่างรวดเร็วในแบบที่ไม่มีปรากฏการณ์เช่นนี้มาก่อน โดยในบทความวิชาการนี้ ผู้เขียนจะนำเสนอ 1) มโนทัศน์การพัฒนา 2) การพัฒนาทางเลือกและ 3) การพัฒนาที่ยั่งยืน ซึ่งองค์ความรู้จากบทความนี้

¹⁻⁵ วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย; Buddhapanya Sri

Dvaravati Sangha College Buddhist Mahachulalongkornrajavidyalaya

Corresponding author, e-mail: suratpaknoi.wan@gmail.com

สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในกระบวนการทางความคิดการวางแผนเพื่อการพัฒนา การสะท้อนทัศนคติในแง่มุมมองของการพัฒนาในหลากหลายมิติ และสามารถนำแนวทางการพัฒนาปรับใช้ในกระบวนการ พัฒนาสังคม รวมถึงกระบวนการทัศน์องค์แห่งความรู้ด้านการพัฒนาอีกด้วย

คำสำคัญ: มโนทัศน์การพัฒนา, การพัฒนาทางเลือก, การพัฒนาที่ยั่งยืน

Abstract

This academic article aims to study the concepts of development and sustainable development options. It is found that since the Industrial Revolution during the 17th-18th centuries, it is considered the most important turning point in the history of the world and affects almost every dimension, every aspect of the daily life of people in society in one way or another. The concept of development first emerged in the 19th century to refer to the changes wrought by the Industrial Revolution. This caused society to change from farming to industrial occupations. The production method changed from subsistence to commercial production. Urbanization occurred. Transitioning from an economy that relies heavily on human and animal labor to an economy that relies heavily on machines as well as changes in the environment and the way of life of people in society. The most obvious thing is that the world's average income and population are beginning to expand at a rate that has never been seen before. In this academic article, the author will present 1) development concepts; 2) alternative development; and 3) sustainable development. The knowledge from this article can be applied in the thought process of planning for development, reflections on attitudes in various dimensions of development and can apply development guidelines in the process of social development, including the paradigm of development knowledge.

Keywords: Development Concept, Alternative Development, Sustainable Development

บทนำ

ยุคแห่งการพัฒนาหรือยุคแห่งอุตสาหกรรม เป็นยุคแห่งการเปลี่ยนจากเศรษฐกิจแบบพึ่งพาแรงงานคนและสัตว์เป็นหลัก ไปเป็นเศรษฐกิจแบบพึ่งพาเครื่องจักรเป็นหลัก (Beck, R. B., 1999) เปลี่ยนแปลงจากเศรษฐกิจแบบพึ่งพาเกษตรกรรม ไปเป็นเศรษฐกิจแบบพึ่งพาอุตสาหกรรม การผลิต ทำให้เกิดการไหลบ่าของประชากรจากชนบทเข้าสู่เมืองขนาดใหญ่ และก่อให้เกิดการขยายตัวของจำนวนประชากร (Redford, A., 1976) ในขณะเดียวกันการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว ย่อมก่อให้เกิดปัญหาด้านจิตใจของคนในสังคม เกิดความแปลกแยก มีความรู้สึกอึดอัดโดดเดี่ยวทั้งที่อยู่ ในสังคมซึ่งมีผู้คนมากมาย ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะเป็นระบบที่แข่งขันและแย่งชิง แทนที่จะมีความอบอุ่นใจแต่กลับกลายเป็นมีความเหงาและรู้สึกโดดเดี่ยวเดียวดายมากขึ้น มีผู้คนอยู่ด้วยกันมาก หน้าที่หลายตา แต่รู้สึกโดดเดี่ยว อย่างที่เรียกว่า เดียวดายด้วยกัน ทางกายคับคั่ง แต่ทางใจว่างเปล่า ก่อให้เกิดเป็นปัญหาทางจิตใจ แล้วจิตใจที่ไม่สบายนี้ ย่อมส่งผลกระทบต่อทางกายจนกลายเป็นโรคที่ชั ดที่สุดในสังคมพัฒนา คือ โรคหัวใจ เพราะจิตใจมีความเครียด กังวล มีความกระวนกระวาย มีความ เบื่อหน่าย มีความโดดเดี่ยว เรียกว่าเป็นโรคของสังคมที่พัฒนา หรือเป็นโรคอารยธรรม ใน ขณะเดียวกัน ในด้านความสัมพันธ์ หรือความเกื้อกูลกับธรรมชาติ มนุษย์ได้นำเทคโนโลยีมาใช้ในการ ผลิต พร้อมทั้งทำลายทุกสรรพสิ่ง จนทำให้ทรัพยากรธรรมชาติร่อยหรอ เกิดการสร้างมลภาวะ และเกิดภาวะเสียสมดุลของธรรมชาติจนยากแก่การฟื้นฟูให้กลับคืนมาดังเดิม นอกจากนี้ วิถีปฏิบัติ ของมนุษย์ได้ผิดเพี้ยนไปจากธรรมชาติในหลากหลายมิติ แม้กระทั่งการบริโภค เช่น การรับประทาน อาหารที่ปรุงแต่งในปริมาณมากขึ้นเรื่อย ๆ มีสารเคมีเจือปนและสารตกค้างในปริมาณมาก ซึ่ง พฤติกรรมเหล่านั้นได้ย้อนกลับมาเป็นโทษแก่มนุษย์ ถ้าหากมองย้อนกลับไปถึงจะพบว่า การที่มนุษย์ ใช้สิ่งปรุงแต่งเหล่านี้ก็เพียงเพื่อสนองความต้องการในคุณค่าที่เรียกว่า คุณค่าเทียม (Artificial Values) ไม่บริโภคเพื่อคุณค่าแท้ (Authentic Values) (พระเทพเวที (ประยูร ธมฺมปญฺโญ), 2531) ซึ่ง สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ ล้วนมีความไม่สอดคล้องกลมกลืนกับธรรมชาติ ยิ่งไปกว่านั้น มนุษย์ได้ทำการกำกับ ควบคุมทุกสรรพสิ่งให้อยู่ภายใต้บงการแห่งตน พยายามช่วงชิง แข่งขันและใช้ทุกวิถีทางให้ตนเองอยู่ รอด จนแทบจะไม่หลงเหลือความเกื้อกูลซึ่งกันและกันภายในสังคม

ในแง่นี้ ยุคแห่งการพัฒนาข้างต้น เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นในช่วงศตวรรษที่ 19 ซึ่งมีฐานคิด ภายใต้มโนทัศน์การพัฒนาระยะหลัก (Dominant Paradigm) ที่ประเทศโลกที่สามเน้นการพัฒนา ให้มีความทันสมัยตามแบบตะวันตก โดยมองการพัฒนาเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นในแต่ละสังคม อย่างเป็นเส้นตรง มีความก้าวหน้าแบบขั้นบันได (Unlinear) เมื่อเกิดแล้วมีแต่ก้าวรูกไปข้างหน้า ไม่ มีกระบวนการย้อนกลับ (Irreversible) มีการเปลี่ยนแปลงโครงสร้าง (Structural Differentiation)

และการทำหน้าที่ใหม่ ๆ ของสถาบันสังคม (Functional Specialization) มุ่งสู่เป้าหมายในการกำกับ ควบคุมทุกสรรพสิ่งในสังคม เพื่อสร้างความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ (Economic Growth) เป็นสำคัญ ด้วยการใช้เทคโนโลยีที่ลงทุนสูง (Capital-intensive Technology) โดยมีการวางแผนการพัฒนาจากส่วนกลาง (Centralized Planning) และมีการแบ่งเป็นชั้น ๆ อย่างชัดเจน นอกจากนี้ ได้ทำการสร้างข้อจำกัดของการพัฒนาว่าเป็น “ความด้อยพัฒนา” ที่มาจากปัจจัยภายใน (Endogenous Factor) เช่น การไม่รู้หนังสือ การขาดทักษะในการทำงานของประชากร ดังนั้น การพัฒนาจำเป็นต้องนำเอาปัจจัยจากภายนอก เช่น เงินทุน เทคโนโลยีที่ทันสมัย เข้ามาช่วยสนับสนุนให้เกิดความก้าวหน้าและทันสมัยในสังคม (กาญจนา แก้วเทพ, 2543) ผลพวงจากการพัฒนาภายใต้การพัฒนาระแสหลักดังกล่าว ได้ส่งผลทำให้เกิดปัญหาการเติบโต ทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นนั้นไม่ได้ถูกแบ่งสรรอย่างยุติธรรม ทำให้เกิดช่องว่างระหว่างคนจนกับคนรวยมากยิ่งขึ้น แม้ว่าในสังคมจะมี “ความทันสมัย” เช่น มีถนน ไฟฟ้า น้ำประปา แต่เป็นความทันสมัยแบบกระจุกตัวในพื้นที่เมือง ขณะเดียวกันได้ก่อให้เกิดปัญหาการล่มสลายของสังคมชนบท หรือเกิดการสั่นคลอนของสถาบันครอบครัว เมื่อเป็นเช่นนี้ กระบวนทัศน์การพัฒนาแบบกระแสหลักได้ถูกวิพากษ์วิจารณ์ในหลายประเด็น เช่น เป็นกระบวนทัศน์ที่ยึดเอากรอบของชาติใดชาติหนึ่งเป็นศูนย์กลาง โดยมองข้ามความแตกต่างที่หลากหลายระหว่างประเทศต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นทรัพยากรธรรมชาติ หรือวัฒนธรรมรวมถึงเป็นการใช้กรอบวิธีคิดแบบคู่ตรงข้าม (Binary Oppositions) ที่มองว่าสิ่งที่ประเทศที่พัฒนาแล้ว (ประเทศที่ทันสมัย มีอยู่เป็นที่ดีทั้งหมด ส่วนสิ่งที่ประเทศด้อยพัฒนามีอยู่นั้นล้วนเป็นสิ่งที่ไร้ค่าทั้งสิ้น นอกจากนั้นยังได้ให้ความสนใจแต่มิติเศรษฐกิจเพียงด้านเดียว และยังเป็นการสนใจเพียงมิติเชิงปริมาณเท่านั้น จึงทำให้เกิดความสนใจในแง่ของการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและรายได้ประชาชาติ โดยไม่แยแสการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน (Singhal, A. & Stapitanond, P., 1996; กาญจนา แก้วเทพ, 2543)

ต่อมา นักวิชาการภายใต้กระบวนทัศน์การพัฒนาแบบพึ่งพา (Dependency Paradigm) ได้วิพากษ์กระบวนทัศน์พัฒนาระแสหลักดังกล่าว ว่าเป็นการมองการพัฒนาจากบนสู่ล่าง (Top down Approach) โดยมีกลไกในการพัฒนาความสัมพันธ์ที่เน้นการพึ่งพาระหว่างประเทศที่พัฒนาแล้วกับประเทศด้อยพัฒนา ซึ่งผลที่ตามมาคือ เกิดการดูดซับทรัพยากรและความมั่งคั่งจากประเทศด้อยพัฒนาไปเลี้ยงประเทศที่พัฒนา สิ่งนี้จึงเป็นความแยบยลของอำนาจ ซึ่งประเทศตะวันตกใช้เป็นเครื่องมือในการครอบงำหรือการมีอำนาจเหนือกว่าประเทศด้อยพัฒนา ขณะเดียวกันได้มีความพยายามในการปกป้องผลประโยชน์ให้กับพวกพ้องและประเทศของตนเอง (กุลิสรา กฤตวรกาญจน์, 2551) ดังนั้น หากประเทศด้อยพัฒนาเน้นการพัฒนาภายใต้กระบวนทัศน์

กระแสหลัก ย่อมทำให้ไม่สามารถพัฒนาประเทศให้พัฒนาได้ ฉะนั้น ประเทศด้อยพัฒนาจะสามารถพัฒนาประเทศได้ จำเป็นต้องแยกออกจากประเทศศูนย์กลาง (ซึ่งก็คือประเทศที่พัฒนาแล้ว) และเศรษฐกิจระบบตลาดโลก พร้อมทั้ง ต้องกำหนดนโยบายการพัฒนาที่เน้นการพึ่งพาตนเอง (Self Reliance) แทนการพึ่งพาประเทศอื่น

อย่างไรก็ตาม ในส่วนของกระบวนการพัฒนาแบบพึ่งพา ได้มองข้ามปัญหาอุปสรรคในการพัฒนาที่มาจากปัจจัยภายใน เช่น ปัญหาการเมืองภายในประเทศ ปัญหาการคอร์รัปชันของเจ้าหน้าที่รัฐ เนื่องจากกระบวนการนี้เชื่อว่าอุปสรรคที่สำคัญต่อการพัฒนาประเทศเกิดจากปัจจัยภายนอก ซึ่งได้แก่การเอารัดเอาเปรียบจากประเทศศูนย์กลางนั่นเอง ทั้งที่ในความจริงแล้วปัจจัยภายในเหล่านี้ล้วนสามารถส่งผลกระทบต่อการพัฒนาทั้งสิ้น ด้วยพฤติการณ์ดังได้กล่าวมานั้น ทำให้แนวคิดหลังการพัฒนามองว่าเป็นแนวคิดที่ต่อต้านการพัฒนา หรือต่อต้านการพัฒนานิยม (Anti-developmentalism) เพราะแนวคิดหลังการพัฒนาปฏิเสธและไม่ยอมรับโมทัศน์การพัฒนาแบบตะวันตก (Siemiatycki, E.t, 2005) และทำการรื้อวาทกรรมการพัฒนาดังกล่าว แล้วได้สร้างวาทกรรมการพัฒนา (The Deconstruction of Development) ขึ้นมาใหม่ โดยเสนอว่าในยุคหลังการพัฒนา (Post-development Era) โมทัศน์และแนวทางการพัฒนาแบบเดิมมีอาจใช้อธิบายการพัฒนาได้อีกต่อไป (Escobar, J. & Webel, D.M., 2000) โดยนักคิดหลังการพัฒนาได้แสดงการตอบโต้ต่อปัญหาความล้มเหลวของการพัฒนาที่ผ่านมาว่า ยังให้ความสำคัญและวนเวียนอยู่กับการสร้างบรรทัดฐาน (Normalize) ผ่านตัวชี้วัดการพัฒนาต่าง ๆ มากมาย เช่น ผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ (Gross Domestic Product: GDP) ผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติ (Gross National Product: GNP) ดัชนีการพัฒนามนุษย์ (Human Development Index: HDI) เส้นความยากจน (Poverty Line) ทุนนิยมเสรี และการพัฒนาแบบตะวันตกทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และกระบวนการทัศน์ทางการเมือง จนเกิดภาพลักษณ์การพัฒนาในแบบตะวันตก (The Image of the West) ซึ่งแนวคิดการพัฒนานี้ ถูกแนวคิดการพัฒนาทางเลือกใหม่มองว่า 1) ความไม่ยั่งยืน (Unsustainability) เพราะทำให้เกิดการสูญเสียทรัพยากรของโลกจนไม่อาจยับยั้งได้ และก่อให้เกิดสภาวะการณ์ต่าง ๆ ที่ไม่อาจรับมือได้ และ 2) การไม่ยอมรับคุณค่าของท้องถิ่น (Nonrecognition of Local Values) เพราะตั้งอยู่บนเงื่อนไขที่ว่า ความล้มเหลวของสังคมประเพณีขัดขวางการพัฒนา

ด้วยเหตุนี้ แนวคิดการพัฒนาในยุคหลังการพัฒนาจึงได้เสนอโมทัศน์แห่งการพัฒนาในแบบทางเลือกใหม่ว่า แท้จริงแล้ววัฒนธรรมชุมชน ประเพณี และความคิดแบบดั้งเดิมที่ถูกมองว่าล้าหลังนั้น มีมูลค่าต่อการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นมากกว่าการพัฒนาไปสู่ความทันสมัยตามทฤษฎีสมัยใหม่ (Modernization Theory) (Potter, S.H., et al, 2018) เสียด้วยซ้ำไป และวิถีดั้งเดิมเหล่านี้เป็น

วัฒนธรรมเชิงบวกที่สามารถสร้างรูปแบบใหม่ของการพัฒนาได้ และจะเป็นกระบวนทัศน์แห่งการพัฒนาที่สามารถนำไปสู่การพัฒนาแบบยั่งยืน (Sustainable Development) อีกด้วย

มโนทัศน์การพัฒนาทางเลือก (Alternative Development Concepts)

การพัฒนาทางเลือก ถูกนิยามในหลากหลายรูปแบบและถูกเรียกแตกต่างกันออกไป เช่นถูกเรียกว่า การพัฒนาที่เหมาะสม การพัฒนาแบบมีส่วนร่วม การพัฒนาโดยมีประชาชนเป็นจุดศูนย์กลาง การพัฒนาศักยภาพของมนุษย์ การพัฒนาเพื่อความเป็นอิสระของประชาชน และการพัฒนาแบบองค์รวม เป็นต้น จากความหลากหลายในการขนานนามนั้น จะเห็นได้ว่า การพัฒนาทางเลือก คือการพัฒนาเพื่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมในทุกมิติให้ดีขึ้น โดนเป็นการพัฒนาเพื่อการเจริญเติบโต บนพื้นฐานของการพัฒนาไปสู่ความยั่งยืน

การพัฒนาทางเลือก หรือแนวคิดการพัฒนาหลังการพัฒนาพยายามก้าวข้ามวาทกรรมการพัฒนาแบบตะวันตกหรือการพัฒนาแบบยุโรปเป็นศูนย์กลาง และแสวงหาแนวทางในการหลุดพ้นตัวแบบการพัฒนาของตะวันตก แนวคิดหลังการพัฒนาจึงปฏิเสธการนิยามประเทศที่เคยเป็นอาณานิคมว่าเป็นประเทศชายขอบ และมองว่าการพัฒนาที่ถูกยึดเยียดให้จากประเทศตะวันตกในยุคอาณานิคมได้สร้างปัญหาในเชิงโครงสร้าง โดยเฉพาะโครงสร้างเชิงอำนาจของประเทศแม่ที่มีต่อประเทศในอาณานิคม ดังนั้น จึงต้องมีการปรับรื้อวาทกรรมการพัฒนาและโครงสร้างอำนาจของลัทธิอาณานิคมดังกล่าว และเสนอให้ประเทศกำลังพัฒนามีการรื้อฟื้นการพัฒนาขึ้นมาใหม่ภายใต้เงื่อนไขของประเทศตนและมีการสร้างตัวแบบการพัฒนาของตัวเอง

การพัฒนาทางเลือกเป็นการเคลื่อนย้ายเชิงกระบวนทัศน์ (Paradigm Shift) ของการพัฒนาจากการพัฒนากระแสหลักที่เน้นการพัฒนาทางด้านวัตถุ และความเติบโตทางเศรษฐกิจ ไปสู่หลักปฏิบัติของการพัฒนาทางเลือกที่ยึดประชาชนเป็นศูนย์กลาง (People-centered) การพัฒนามนุษย์อย่างเท่าเทียม มีส่วนร่วม และยั่งยืน ด้วยการใช้แนวทางการพัฒนาแบบใหม่ที่จะต้องมีการคิดเรื่องความเสมอภาค ใช้กระบวนการมีส่วนร่วม สร้างความยั่งยืนทางสิ่งแวดล้อม และพัฒนาความอยู่ดีกินดีของประชาชน ให้ความสำคัญกับคุณภาพชีวิต การลดความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ ความยั่งยืนทางนิเวศ ฯลฯ ซึ่งเป็นประเด็นที่การพัฒนาทางเลือกให้ความสำคัญมาก่อน

ดังนั้น แนวคิดหลังการพัฒนาจึงได้แสวงหาแนวทางการพัฒนาที่ไม่ได้มาจากตะวันตกด้วยมโนทัศน์การพัฒนาที่แตกต่างไปจากเดิม โดยสนใจในวัฒนธรรม ประเพณี และความรู้ท้องถิ่น ตลอดจนเน้นการเคลื่อนไหวทางสังคมของกลุ่มรากหญ้า คนในชุมชนท้องถิ่นทั้งในเขตเมืองและชนบท และกลุ่มนอกระบบที่ไม่อยู่ในการควบคุมของเกิดโครงสร้างสังคมและเศรษฐกิจแบบใหม่

เน้นความเป็นปึกแผ่นและการตอบสนองซึ่งกันและกันเน้นการกระจายอำนาจแทนที่การครอบงำจากอำนาจส่วนกลาง และใช้ความรู้ดั้งเดิมของท้องถิ่นแทนที่ความรู้แบบวิทยาศาสตร์สมัยใหม่ หรือมีการผสมผสานกันระหว่างสมัยใหม่กับดั้งเดิม (Escobar, A., 2011) สำหรับมโนทัศน์แห่งการพัฒนาทางเลือกใหม่ที่น่าสนใจ มีดังนี้

การพัฒนาแบบยั่งยืน (Sustainable Development)

การพัฒนาแบบยั่งยืน เป็นแนวคิดที่เกิดขึ้นเนื่องจากผลของการพัฒนาในยุคที่ผ่านมาได้มุ่งเน้นความเจริญเติบโตและการขยายตัวทางเศรษฐกิจเป็นสำคัญโดยปัจจัยที่ทำให้เศรษฐกิจเจริญเติบโต คือ อุตสาหกรรม เน้นความเจริญทางวัตถุจนส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นอย่างมาก และถ้าหากมิได้รับการฟื้นฟูหรือเยียวยาให้กลับคืนมาเข้าสู่ภาวะเดิมได้ โลกใบนี้ก็คงต้องประสบพบเจอหายนะอันใหญ่หลวง และอาจทำให้มนุษย์ไม่สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อีกต่อไป การพัฒนาที่ยั่งยืนมีลักษณะที่เป็นบูรณาการหรือผสมผสาน (Integrated) คือ มีกิจกรรมพัฒนารวมทั้งมีการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในลักษณะที่เป็นส่วนรวม หรือมหภาค และเมื่อใดที่กิจกรรมพัฒนานั้นส่งผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติหรือคุณภาพสิ่งแวดล้อมในมิติใดที่หนึ่ง ก็จะต้องเสริมสร้างคุณภาพสิ่งแวดล้อมในมิติอื่นชดเชยเพื่อให้คุณภาพสิ่งแวดล้อมในภาพรวมคงอยู่ได้ รวมไปถึงการผสมผสานแนวคิดทางเศรษฐศาสตร์ นิเวศวิทยา และสังคมวิทยา เข้ากับการปฏิบัติงานพัฒนาโดยควรเป็นไปในทิศทางเดียวกัน หรือมุ่งตรงไปสู่จุดหมายเดียวกัน อันจะทำให้มนุษย์กับสิ่งแวดล้อมอยู่ควบคู่กันไปโดยสันติสุขสงบและยั่งยืน มีลักษณะเป็นองค์รวม (Holistic) และมีดุลยภาพ (Balance) หรือการพัฒนาที่มีกิจกรรมสอดคล้องกับกฎเกณฑ์ของธรรมชาติ

ฉะนั้น แนวคิดในเรื่องการพัฒนาที่ยั่งยืนจึงมีทัศนคติต่อการพัฒนาแบบยั่งยืนว่า ต้องประกอบไปด้วย 4 ระบบ คือ ระบบมนุษย์ คือ มนุษย์เป็นศูนย์กลางแห่งการพัฒนาโดยอาศัยทรัพยากรธรรมชาติผนวกรวมกับวิทยาศาสตร์แขนงต่าง ๆ จนทำให้เกิดความสามารถในการสร้างสรรค์สิ่งต่าง ๆ ขึ้นมาเพื่อตอบสนองความต้องการของตนเอง และมนุษย์เป็นผู้มีเจตจำนงหรือมีความต้องการ ดังนั้น จะต้องพัฒนามนุษย์ให้มีความพร้อมให้ครบทั้ง 4 ด้าน คือ พัฒนากาย พัฒนาพฤติกรรม พัฒนาจิต และพัฒนาปัญญา ระบบสังคม จะต้องทำให้สังคมเป็นกลุ่มคนที่มีระบบระเบียบยุติธรรม ส่งเสริมการทำดีเอื้อต่อการทำประโยชน์กันและกัน มีความมั่นคง มีสันติภาพ ไม่ทำลายธรรมชาติและเกื้อหนุนธรรมชาติ ระบบธรรมชาติ มนุษย์เป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติ มนุษย์จึงไม่ควรคิดเอาชนะธรรมชาติ ทำลายธรรมชาติ ควรมีชีวิตที่สอดคล้องกับธรรมชาติ กลมกลืนธรรมชาติ พัฒนาและอนุรักษ์ธรรมชาติ และระบบเทคโนโลยี เทคโนโลยีเป็นเครื่องขยายอินทรีย์

มนุษย์ ทำให้เพิ่มขีดความสามารถของมนุษย์ บำรุงบำเรอความสุขสะดวกสบายให้กับมนุษย์ การใช้ต้องมุ่งคุณค่าแท้ คือ การใช้อย่างเต็มความสามารถของมันในการพัฒนามนุษย์ สังคมและธรรมชาติ (พระธรรมปิฎก, 2542)

นอกจากระบบการพัฒนาที่ยั่งยืนดังกล่าวแล้ว รูปแบบและเป้าประสงค์ของการพัฒนาแบบยั่งยืน จะมุ่งเน้นเสริมเป้าประสงค์ทางด้านนิเวศลงสู่เป้าหมายของการพัฒนา ซึ่งการพัฒนาแบบเดิมได้ละเลยไป ลักษณะของการพัฒนาแบบยั่งยืนจะต้องมีความสัมพันธ์ 3 ระบบ กล่าวคือ ระบบนิเวศ คือ การอนุรักษ์ความหลากหลายและความซับซ้อนทางชีวภาพ การฟื้นฟูสภาพธรรมชาติ และการผลิตทางนิเวศ ระบบเศรษฐกิจ คือ การลดความยากจน สามารถตอบสนองความต้องการคนในสังคมในระดับขั้นพื้นฐานได้ การเพิ่มขึ้นของสินค้าและบริการ และระบบสังคม คือ ความเป็นธรรมในสังคม การมีส่วนร่วมในชุมชน อนุรักษ์ความหลากหลายทางวัฒนธรรม ซึ่งแต่ละระบบล้วนเกี่ยวโยงสัมพันธ์เป็นส่วนหนึ่งซึ่งกันและกัน (พระมหาประกาศิต ฐิติปสิทธิกร และคณะ, 2561) และความยั่งยืนจะเกิดขึ้นได้อย่างแท้จริง เมื่อมีการกระจายความมั่งคั่ง ต้องเป็นการเติบโตและการพัฒนาแบบมีคุณภาพ มีเสถียรภาพ ทำให้คนยากจนและด้อยโอกาสสามารถเข้าถึงปัจจัยการผลิต ทำให้เขาสามารถยกระดับผลิตภาพ การผลิต และรายได้จนสามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน จะเห็นได้ว่าการพัฒนาที่ยั่งยืนได้นั้นต้องพัฒนาให้มีความเชื่อมโยงและความสัมพันธ์กันและกันของระบบต่าง ๆ ดังที่ได้กล่าวมา ซึ่งสรุปได้ดังนี้

ภาพที่ 1 ความสัมพันธ์ของระบบการพัฒนาที่ยั่งยืน

เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) ในการประชุมสมัชชาสหประชาชาติสมัยสามัญ ครั้งที่ 70 เมื่อวันที่ 25 กันยายน 2558 ณ สำนักงานใหญ่สหประชาชาติ มีประเทศสมาชิกสหประชาชาติรวม 193 ประเทศ ร่วมลงนามรับรองวาระการพัฒนาที่ยั่งยืน ค.ศ. 2030 (2030 Agenda for Sustainable Development) ซึ่งเป็นกรอบการพัฒนาของโลกเพื่อร่วมกันบรรลุการพัฒนาทางสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน โดยไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลัง ภายในปี ค.ศ. 2030 โดยกำหนดให้มีเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) เป็นแนวทางให้แต่ละประเทศดำเนินการร่วมกัน เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) โดยสามารถจัดกลุ่มตามปัจจัยที่เชื่อมโยงกันใน 5 มิติ (5P) ครอบคลุมทั้ง 17 เป้าหมาย ได้แก่

ภาพที่ 2 เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs)

- 1) การพัฒนาคน (People) ให้ความสำคัญกับการขจัดปัญหาความยากจนและความหิวโหย และลดความเหลื่อมล้ำในสังคม
- 2) สิ่งแวดล้อม (Planet) ให้ความสำคัญกับการปกป้องและรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสภาพภูมิอากาศเพื่อพลเมืองโลกรุ่นต่อไป
- 3) เศรษฐกิจและความมั่งคั่ง (Prosperity) ส่งเสริมให้ประชาชนมีความเป็นอยู่ที่ดีและสอดคล้องกับธรรมชาติ
- 4) สันติภาพและความยุติธรรม (Peace) ยึดหลักการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ มีสังคมที่สงบสุข และไม่แบ่งแยก

5) ความเป็นหุ้นส่วนการพัฒนา (Partnership) ความร่วมมือของทุกภาคส่วนในการขับเคลื่อนวาระการพัฒนาที่ยั่งยืน

โมเดลเศรษฐกิจสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน (BCG Economy) เป็นการพัฒนาเศรษฐกิจแบบองค์รวมที่มุ่งเน้นการพัฒนา 3 เศรษฐกิจไปพร้อมกัน ได้แก่ เศรษฐกิจชีวภาพ (Bio economy) มุ่งสร้างมูลค่าเพิ่มของทรัพยากรชีวภาพ เชื่อมโยงกับเศรษฐกิจหมุนเวียน (Circular Economy) คำนึงถึงการใช้ทรัพยากรให้เกิดความคุ้มค่าหรือยาวนานที่สุด และเศรษฐกิจสีเขียว (Green Economy) (สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ, 2566) ซึ่งเป็นการพัฒนาเศรษฐกิจโดยคำนึงถึงความยั่งยืนของทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมเป็นแนวทางการนำวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและนวัตกรรมไปยกระดับความสามารถในการแข่งขันอย่างยั่งยืนให้กับ 4 อุตสาหกรรมเป้าหมาย (S-curves) ได้แก่ อุตสาหกรรมเกษตรและอาหาร อุตสาหกรรมพลังงานและวัสดุ อุตสาหกรรมสุขภาพและการแพทย์ และอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและบริการ โดยวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและนวัตกรรมจะเข้าไปช่วยเพิ่มประสิทธิภาพให้กับผู้ผลิตที่เป็นฐานการผลิตเดิม เช่น เกษตรกรและชุมชน ตลอดจนสนับสนุนให้เกิดผู้ประกอบการที่ผลิตสินค้าและบริการที่มีมูลค่าเพิ่มสูงหรือนวัตกรรม

ภาพที่ 3 โมเดลเศรษฐกิจสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน (BCG Economy)

นอกจากนี้ BCG Economy ยังสนับสนุนการพัฒนานวัตกรรมที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจหมุนเวียน คือ สามารถออกแบบผลิตภัณฑ์และกระบวนการผลิตเพื่อให้เกิดของเสียน้อยที่สุด (Eco-design & Zero-Waste) ส่งเสริมการใช้ซ้ำ (Reuse, Refurbish, Sharing) และให้ความสำคัญกับการจัดการของเสียจากการผลิตและบริโภค ด้วยการนำวัตถุดิบที่ผ่านการผลิตและบริโภคแล้วเข้าสู่

กระบวนการแปรสภาพเพื่อกลับมาใช้ใหม่ (Recycle, Upcycle) ซึ่งต่างจากระบบเศรษฐกิจแบบดั้งเดิมที่เน้นการใช้ทรัพยากรการผลิต และการสร้างของเสีย (Linear Economy) โดยมีเป้าหมายในการพัฒนาในหลายมิติ (สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ, 2566) ได้แก่

ภาพที่ 4 เป้าหมายและตัวชี้วัดโมเดลเศรษฐกิจสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน (BCG Economy)

- 1) เพิ่มอัตราการเติบโตทางเศรษฐกิจ โดยการเพิ่มมูลค่าของ GDP เพิ่มสัดส่วนผลิตภัณฑ์และบริการของประเทศ และการเพิ่มขึ้นของรายได้ของเศรษฐกิจฐานราก
- 2) ลดความเหลื่อมล้ำทางสังคม ลดความเหลื่อมล้ำทางรายได้ของคนในสังคม ลดปัญหาการขาดแคลนอาหารและทุพโภชนาการของคนในสังคม ส่งเสริมให้ของคนในสังคมเข้าถึงยาเวชภัณฑ์ และเครื่องมือแพทย์ราคาแพงแม้ในภาวะวิกฤตได้เพิ่มขึ้น ทำให้ชุมชนมีความสามารถในการพึ่งพาตนเองด้านพลังงานเพิ่มขึ้น
- 3) สร้างความยั่งยืนของธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยการลดการใช้ทรัพยากรธรรมชาติลงจากปัจจุบัน ลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกเข้าสู่ชั้นบรรยากาศลง ฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติโดยการเพิ่มพื้นที่สีเขียวให้มากขึ้น

4) การพึ่งพาตนเอง ส่งเสริมให้คนในสังคมได้รับการพัฒนาให้มีทักษะที่สูงขึ้น เพิ่มสตาร์ทอัพและ IDEs (Innovative Driven Enterprises) ลดการนำเข้าผลิตภัณฑ์ทางการแพทย์และสุขภาพ

ความรับผิดชอบต่อสังคมของภาคธุรกิจ (Corporate Social Responsibility : CSR) การที่ความรับผิดชอบต่อสังคมได้รับความสนใจอย่างแพร่หลาย เนื่องจากยุคของการเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยีสารสนเทศที่รวดเร็วรุนแรง การส่งเสริมการค้าและการลงทุนระหว่างประเทศทำให้เกิดการเคลื่อนย้ายทั้งสังคม และเศรษฐกิจ เช่น การลงทุนข้ามชาติ การย้ายฐานการผลิต ทำให้ค่านิยมในสินค้าและบริการเปลี่ยนแปลงไป การขยายตัวของเศรษฐกิจ ส่งผลกระทบต่อสังคมสิ่งแวดล้อม สังคมส่วนหนึ่งจึงพยายามเรียกร้องความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรที่สูญเสียไปกลับมาสร้างประโยชน์ต่อคนหมู่มากในสังคม ทำให้องค์กรต่างปรับตัวเพื่อตอบสนองข้อร้องเรียนของสังคมนั้น เป็นผลทำให้เกิดกิจกรรมทางการตลาดเพื่อสังคมขึ้นมา รวมไปถึงกระบวนการทางธุรกิจภายในโซ่อุปทาน และผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholders) ทั้งหมดต้องประสานความร่วมมือเพื่อรองรับกิจกรรมการตลาดเพื่อสังคม (Panapanaan, V.M., et al., 2003) แนวคิดความรับผิดชอบต่อสังคมของ (Porter, M. E. & Kramer, M.R., 2006) ที่ให้น้ำหนักกับความรับผิดชอบต่อสังคมในมุมมองที่แตกต่างกัน ดังนี้

1) ความรับผิดชอบต่อสังคมตามมุมมองด้านจริยธรรม (Moral Obligation) เป็นการเรียกร้องให้องค์กรปฏิบัติตนและดำเนินกิจกรรมในทางที่ดีด้วยการกระทำในสิ่งที่ถูกต้องตามกฎหมาย ปฏิบัติตามกฎหมายระเบียบ และข้อบังคับของสังคมอย่างเคร่งครัด ซึ่งในด้านจริยธรรมนี้ถือว่าเป็นมุมมองหลักที่องค์กรส่วนใหญ่ต้องยึดถือ

2) ความรับผิดชอบต่อสังคมตามมุมมองด้านความยั่งยืน (Sustainability) เป็นการเรียกร้องให้องค์กรรับผิดชอบต่อสังคมในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของสิ่งแวดล้อมและชุมชน ซึ่งนับเป็นสิ่งที่องค์กรพยายามบรรลุวัตถุประสงค์ในระยะยาว ด้วยการหลีกเลี่ยงพฤติกรรมที่เป็นภัยต่อสังคมหรือทำลายสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ จึงเป็นการวัดความสำเร็จขององค์การจากผลลัพธ์ทางเศรษฐกิจ สังคมและสภาพแวดล้อม หรือที่เรียกว่า “Triple Bottom Line” ซึ่งเป็นการบริหารจัดการที่นอกเหนือจากการบริหารจัดการด้วยความโปร่งใส การจ้างงานอย่างเป็นธรรม และการเคารพในสิทธิมนุษยชน นั่นคือองค์กรต้องพยายามใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างมีประสิทธิภาพมากที่สุด และร่วมอนุรักษ์สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติอย่างเต็มกำลังความสามารถ

3) ความรับผิดชอบต่อสังคมตามมุมมองด้านฉันทานุมัติในการดำเนินธุรกิจ (License to Operate) มีที่มาจากแนวคิดที่ว่า “องค์กรจะดำเนินธุรกิจได้ก็ต่อเมื่อได้รับความ

ยินยอม ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการจากภาครัฐ ชุมชน และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกราย” มุมมองนี้นำเสนอแนวทางที่เป็นรูปธรรมมากที่สุด เนื่องจากชี้แนะให้องค์กรค้นหาประเด็นที่ส่งผลกระทบต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกราย แล้วตัดสินใจทำกิจกรรมในทิศทางที่ไม่ทำให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียต่อต้าน ส่งผลให้องค์กรตระหนักถึงความสำคัญของการรับฟังความคิดเห็น และการทำความเข้าใจในประเด็นต่าง ๆ ร่วมกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งหลาย

4) ความรับผิดชอบต่อสังคมตามมุมมองด้านภาพลักษณ์ขององค์การ (Reputation) ความรับผิดชอบต่อสังคมจะช่วยส่งเสริมภาพลักษณ์ขององค์การสร้างความแข็งแกร่งแก่ตราสินค้า เพิ่มขวัญกำลังใจของพนักงาน และเพิ่มมูลค่าหุ้นขององค์การ

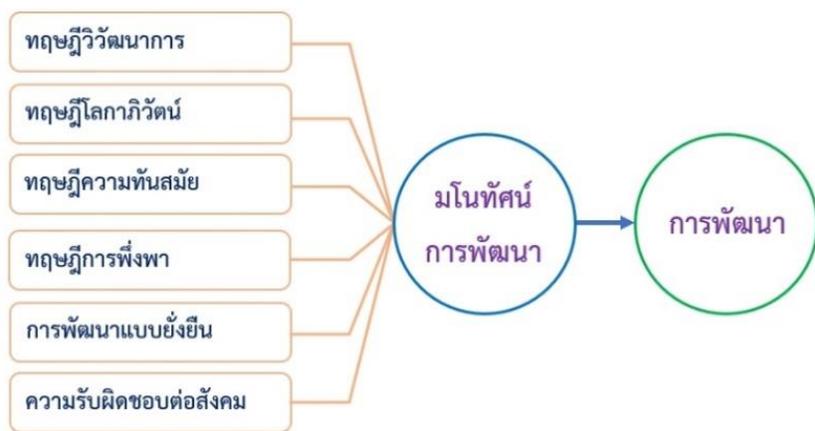
ภาพที่ 8 ความรับผิดชอบต่อสังคมของตามแนวคิดของ Porter and Kramer

องค์ความรู้ใหม่

จากการทบทวนมโนทัศน์แห่งการพัฒนาข้างต้นนั้น กล่าวโดยสรุป การพัฒนามาก็คือการดำเนินกิจกรรมมุ่งไปสู่สังคมทันสมัย (Modernity) โดยการเป็นอุตสาหกรรม (Industrialization) ซึ่งมีประเทศตะวันตกที่พัฒนาแล้วเป็นบรรทัดฐาน ซึ่งการพัฒนาเช่นนี้ได้ถูกแนวคิดการพัฒนาทางเลือกตั้งคำถามเป็นอย่างมาก เนื่องจากการเปลี่ยนไปสู่ความทันสมัยนั้น อาจไม่ใช่สิ่งที่น่าดึงดูดอีกต่อไปเพราะสิ่งที่ส่งผลตามมาของความทันสมัย อุตสาหกรรม และการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี ทำให้เกิดการกระทบต่อระบบนิเวศน์และสภาพสังคม วัฒนธรรมท้องถิ่นเป็นอย่างมาก ทำให้มีการทำลายสิ่งแวดล้อมสูง ขาดการพัฒนามนุษย์ ครอบครัวยุคใหม่ และสังคม เป็นเหตุให้สังคมชนบทล่มสลาย และเกิดปัญหาสังคมต่าง ๆ ตามมา เช่น การอพยพเข้าเมือง อาชญากรรม โสเภณี การละเมิดสิทธิเด็ก และอุบัติเหตุต่าง ๆ (ประเวศ วะสี, 2548) การเปลี่ยนไปสู่ความเป็นสากลตามแบบประเทศตะวันตก (Westernization) นอกจากจะไม่ได้ให้คุณค่าต่อวัฒนธรรมท้องถิ่นและความ

หลากหลายทางวัฒนธรรมแล้ว การพัฒนาในหลายสิบปีที่ผ่านมาของประเทศ ในแถบแอฟริกา ลาตินอเมริกา และเอเชียใต้ยังไม่มีท่าทีว่าจะประสบผลสำเร็จตามที่คาดหวัง (Pieterse, N. J., 2009)

จากกระแสการพัฒนาตามแบบแนวคิดของการพัฒนา นอกจากส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวแล้วยังทำให้เกิดความแตกต่าง และการแบ่งแยกชนชั้นระหว่างประเทศที่พัฒนาแล้วกับประเทศด้อยพัฒนา จนถึงความแตกต่างระหว่างเมืองกับชนบท และอิทธิพลจากจากประเทศตะวันตกทั้งในบริบททางสังคม การเมือง และเศรษฐกิจส่งผลต่อการพัฒนาอุตสาหกรรม การพาณิชย์ และความทันสมัยในระดับโลกหรือนานาชาติ ระดับภูมิภาค ระดับชาติ จนถึงระดับเมือง และทำให้เกิดข้อขัดแย้งของการพัฒนา อาทิ ประเทศด้อยพัฒนาและประเทศกำลังพัฒนาในประเทศโลกที่สาม จนถึงชุมชนท้องถิ่นในชนบทห่างไกลที่ยังอยู่ภายใต้บริบทของการพัฒนา ซึ่งมีโนทัศน์หลังการพัฒนามีจุดยืนที่ต้องการแสวงหาทางเลือกใหม่ ๆ ของการพัฒนาที่มาจากท้องถิ่น ผ่านขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม ซึ่งผู้เขียนได้สรุปองค์ความรู้ของมโนทัศน์แห่งการพัฒนาตามอุดมคติของแนวคิดการพัฒนาและการพัฒนาทางเลือกที่ได้กล่าวมาข้างต้น ดังนี้

ภาพที่ 9 มโนทัศน์แห่งการพัฒนากระแสหลักและการพัฒนาทางเลือก

เอกสารอ้างอิง

กาญจนา แก้วเทพ. (2543). *สื่อเพื่อชุมชน : การประมวลองค์ความรู้*. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนงานวิจัย.

- กุลิสรา กฤตวรกาญจน์. (2551). การสื่อสารเพื่อการพัฒนากับการพัฒนาชนบทไทย. *วารสารการสื่อสารมวลชน*, 1(2), 44-68.
- ประเวศ วะสี. (2548). *การจัดการความรู้ : กระบวนการปลดปล่อยมนุษย์สู่ศักยภาพ เสรีภาพ และความสุข*. กรุงเทพฯ : สถาบันส่งเสริมการจัดการความรู้เพื่อสังคม.
- พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต). (2531). *อารยธรรมไทย: ทางเลือกออกจากยุคพัฒนา*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์เทียนวรรณ.
- พระธรรมปิฎก. (2542). *การพัฒนาที่ยั่งยืน*. กรุงเทพฯ : มูลนิธิโกลบอลคิมทอง.
- พระมหาประกาศิต สิริเมโธ (ฐิติปสิทธิกร) และคณะ. (2561). ประชาชนป่า : กระบวนการสร้างจิตสำนึกร่วมในการจัดการป่าชุมชนต้นแบบ เขตลุ่มแม่น้ำมูลตอนบน. *วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร*, 6(ฉบับพิเศษ), 61-75.
- สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ. (2566). *BCG เป็นมาอย่างไร*. เข้าถึงได้จาก <https://www.bcg.in.th/background/>
- Beck, Roger B. (1999). *World History: Patterns of Interaction*. Evanston, Illinois : McDougal Littell.
- Escobar, A. (2011). *Encountering Development Making and Unmaking of the Third World*. Princeton : Princeton University Press.
- Escobar, J. & Webel, D.M. (2000). *Nutrition and Immunology of Swine*. (2nd Edition). United States : CRC Press.
- Panapanaan, M.V., et al. (2003). Roadmapping Corporate Social Responsibility in Finnish Companies. *Journal of Business Ethics*, 44, 133-148.
- Pieterse, N. J. (2009). *Development Theory*. (2nd Edition). United States : Sage Publication.
- Porter, M. E. & Kramer, M.R. (2006). Strategy and Society: The Link between Competitive Advantage and Corporate Social Responsibility. *Harvard Business Review*, 84(12), 78.
- Potter, S.H., et al. (2018). The influence of impact-based severe weather warnings on risk perceptions and intended protective actions. *International Journal of Disaster Risk Reduction*, 30, 34-43.

Redford, A. (1976). *Labour migration in England, 1800-1850*. Manchester : Manchester University Press.

Siemiatycki, E. (2005). Post-development at a Crossroads: Towards a 'Real' Development. *Undercurrent*, 2(3), 57-61.

Singhal, A. & Stapitanond, P. (1996). The role of communication in development: Lessons learned from a critique of the dominant, dependency, and alternative paradigms. *The Journal of Development Communication*, 7(1), 10-25.

การสื่อสารด้านศิลปวัฒนธรรมเพื่อเชื่อมความสัมพันธ์ไทย-จีน ผ่านรายการโทรทัศน์ กรณีศึกษา รายการจับจ้องมองจีน

Arts and Culture Communication to Bridge Thai-Chinese Relations via
Television Program: a case study of “Watching China”

กอบกิจ ประดิษฐ์ผลพานิช¹ ทันทกานต์ ดวงรัตน์² วรพงษ์ พลอดมุสิก³ ฐิติพงศ์ อินทรपालิต⁴ และ
รังสรรค์ พงษ์สุน⁵

Kobkij Praditpolpanich, Thanthakarn Duangratana, Worapong Plodmusik,
Thitipong Indrapalit and Rangsan Pongsoon

Received: May 30, 2023

Revised: August 12 2023

Accepted: August 23, 2023

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบทบาทและหน้าที่ของสื่อโทรทัศน์ในการนำเสนอเนื้อหาด้านศิลปวัฒนธรรมเพื่อเชื่อมความสัมพันธ์ไทย-จีน ผ่านรายการจับจ้องมองจีน โดยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหาในรายการ จับจ้องมองจีน ที่เผยแพร่ระหว่างวันที่ 23 เมษายน 2565-4 มีนาคม 2566 รวมทั้งสิ้นจำนวน 46 ตอน ผลการศึกษา พบว่า รายการ จับจ้องมองจีน มีวิธีการถ่ายทอดเนื้อหาในหลากหลายด้าน อาทิ ด้านเศรษฐกิจ ด้านการเมืองและความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ด้านนวัตกรรมและเทคโนโลยี ด้านการแพทย์ ด้านการศึกษาและด้านสื่อมวลชน จากประเทศจีนสู่ประเทศต่าง ๆ โดยเนื้อหาที่ปรากฏในการสื่อสารมากที่สุด คือ ด้านศิลปวัฒนธรรม โดยบทบาทและหน้าที่ของสื่อโทรทัศน์ เป็นตัวกำหนดวาระข่าวสารในมิติของการเผยแพร่ความรู้ การประชาสัมพันธ์วัฒนธรรมจีน เพื่อเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างไทย-จีน

คำสำคัญ: การสื่อสาร, ความสัมพันธ์ไทย-จีน, รายการจับจ้องมองจีน

¹⁻⁵ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต; Dhurakij Pundit University, Bangkok, Thailand.

Abstract

This academic article aims to study the roles and duties of television media in presenting arts and cultural content to bridge Thai-Chinese relations via the Watching China program by using the method of content analysis in the Watching China program published between 23 April 2022 - 4 March 2023, totaling 46 episodes. The results of the study found that the Watching China program has the methods for conveying content in many areas, such as economics aspect, politics and international relations aspect, innovation and technology aspect, medicine aspect, education and media aspect from China to various countries. The content that appears most in communication is arts and culture aspect. The role and duty of television media are to set the news agenda in the dimension of knowledge dissemination, publicity of Chinese culture to bridge the relationship between Thailand and China.

Keywords: Communication, Thai-Chinese Relations, Watching China Program

บทนำ

ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยกับสาธารณรัฐประชาชนจีนมีประวัติความเป็นมา มากกว่า 40 ปี ปัจจุบันความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับจีนมีความใกล้ชิดมากขึ้นในทุกด้าน ไม่ว่าจะเป็น การเมือง เศรษฐกิจ หรือการศึกษาซึ่งประเทศไทยและสาธารณรัฐประชาชนจีน ได้สถาปนา ความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างกันเมื่อวันที่ 1 กรกฎาคม 2518 ความสัมพันธ์ระหว่างสองประเทศ มีความใกล้ชิด มีการแลกเปลี่ยนการเยือนในทุกระดับอย่างสม่ำเสมอ และมีการขยายความร่วมมือ เชิงลึกในทุกมิติ นอกจากนี้ ประเทศไทยยังเป็นประเทศที่มีคนเชื้อสายจีนอยู่เป็นจำนวนมาก จึงทำ ให้คนไทยและคนจีนมีความใกล้ชิดคุ้นเคยกันตั้งแต่วัยเยาว์ จนมีคำกล่าวที่ว่า “จีน-ไทย ใช้อื่นไกล พี่น้องกัน”

วาทกรรม “จีน-ไทย ใช้อื่นไกล พี่น้องกัน” มีจุดเริ่มต้นจากการอพยพของคนจีนเข้ามา ทำมาหากินในไทย ซึ่งในบางครั้งมีการเกิดความวุ่นวายหรือกระทบกระทั่งกัน จึงมีการอ้าง ความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดนี้ เพื่อคลี่คลายความบาดหมาง รวมไปถึงวัฒนธรรมการแต่งงานระหว่างคน จีนกับคนไทย ทำให้เกิดการหลอมรวมในมิติของวัฒนธรรมของทั้งสองประเทศ อีกทั้งยังมีผลพวง

จากมติการเมืองภายในประเทศไทย ที่มีการออกกฎหมายมอบสัญชาติไทยให้กับลูกหลานคนจีนที่เกิดในเมืองไทยอีกด้วย (เดอะพีเพิล, 2563)

สื่อโทรทัศน์ ถือเป็นหนึ่งช่องทางการสื่อสารวัฒนธรรม และบทบาทในฐานะเป็นเครื่องมือสื่อสารที่มีทั้งภาพ เสียง และการเคลื่อนไหว โดยเฉพาะรายการโทรทัศน์ในประเภทต่าง ๆ ที่สามารถสร้างความรู้และฉายภาพเนื้อหาความรู้สู่ผู้ชมได้อย่างกว้างขวาง รวมถึงการสื่อสารความสัมพันธ์ไทย-จีน ผ่านรายการโทรทัศน์ ซึ่งในปัจจุบันในประเทศไทยก็มีรายการโทรทัศน์หลายรายการที่นำเสนอความเป็นจีน

รายการ จับจ้องมองจีน ถือเป็นอีกหนึ่งรายการโทรทัศน์ที่นำเสนอและสื่อสารความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยกับสาธารณรัฐประชาชนจีน เป็นรายการที่ให้ข้อมูลข่าวสารประเด็นต่าง ๆ จากผู้เชี่ยวชาญ ตลอดจนเรื่องเชิงสร้างสรรค์ของจีนในหลากหลายด้าน ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม ศิลปวัฒนธรรม นวัตกรรมเทคโนโลยี สิ่งแวดล้อม ฯลฯ โดยล่าสุดรายการจับจ้องมองจีน ได้รับรางวัลกินรีทอง มหาชน สาขารายการโทรทัศน์ยอดเยี่ยมแห่งปี จากงานประกาศเกียรติคุณรางวัลคุณค่าแห่งบุคคล กินรีทอง มหาชน ครั้งที่ 8 ประจำปี 2565 อีกด้วย

ด้วยความน่าสนใจดังเหตุผลข้างต้น จึงเป็นที่มาของบทความนี้ ที่ผู้เขียนมีวัตถุประสงค์เพื่อต้องการศึกษาการสื่อสารวัฒนธรรมไทย-จีนผ่านรายการโทรทัศน์ ว่าการกำหนดเนื้อหาข่าวสารในรายการจับจ้องมองจีน บทบาทและหน้าที่ของสื่อโทรทัศน์มีการจัดสรร การลำดับและให้ความสำคัญกับเนื้อหาแต่ละประเภทกับผู้ชมอย่างไร รวมถึงการจัดลำดับประเด็นเนื้อหา ประเด็นใดมากที่สุดเพื่อให้ผู้ชมรับรู้หรือเข้าใจในมิตินั้น โดยใช้กรณีศึกษาของรายการ จับจ้องมองจีน ว่าจะมีการนำเสนอเนื้อหา หรือประเด็นต่าง ๆ ในการสื่อสารความเป็นจีนอย่างไรบ้าง และภายใต้เนื้อหาเหล่านี้ได้สอดแทรกความหมายไว้อย่างไรบ้าง

เนื้อเรื่อง

วัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบทบาทและหน้าที่ของสื่อโทรทัศน์ในการนำเสนอเนื้อหาด้านศิลปวัฒนธรรมความสัมพันธ์ไทย-จีน จากรายการจับจ้องมองจีน

ขอบเขตการศึกษาครั้งนี้ ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) รายการ จับจ้องมองจีน ซึ่งเป็นรายการที่ร่วมผลิตระหว่าง ไซน่า มีเดีย กรุ๊ป และเนชั่นทีวี โดยมีบริษัท ซีโน-ไทย คอมมูนิเคชั่นส์ กรุ๊ป จำกัด เป็นผู้ร่วมดำเนินการ ออกอากาศทางเนชั่นทีวีช่อง 22 ทุกวันเสาร์ เวลา 15.30-16.00 น. ดำเนินรายการโดยคุณชิบ จิตนิยม และคุณปิยวรรณ ประเมษฐวนิช รวมทั้งมีผู้สื่อข่าวจากสาธารณรัฐประชาชนจีน ออกอากาศตอนแรกเมื่อวันที่ 23 เมษายน 2565

โดยการศึกษาครั้งนี้ จะศึกษารายการ จับจ้องมองจีน ที่เผยแพร่ระหว่างวันที่ 23 เมษายน 2565-4 มีนาคม 2566 รวมทั้งสิ้นจำนวน 46 ตอน

เปิดม่านมองจีน...ผ่านรายการโทรทัศน์

รายการ จับจ้องมองจีน มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ข้อมูล ข่าวสาร และนำเสนอประเด็นที่สังคมให้ความสนใจ ต้องการคำตอบจากผู้รู้ ผู้เชี่ยวชาญตัวจริง และให้ข้อมูลข่าวสารความเคลื่อนไหวในมิติต่าง ๆ เชิงสร้างสรรค์ของสาธารณรัฐประชาชนจีนในหลากหลายด้าน ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม ศิลปวัฒนธรรม นวัตกรรมเทคโนโลยี สิ่งแวดล้อม ฯลฯ ที่มีผลต่อนานาชาติ โดยเฉพาะต่อประเทศไทยและเพื่อนบ้านอาเซียน ถอดบทเรียนความสำเร็จของจีนในทุกมิติเพื่อสร้างแรงบันดาลใจและประยุกต์ใช้กับสังคมไทยและเพื่อให้คนไทยมีความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับประเทศจีน

การศึกษานี้ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ของรายการ จับจ้องมองจีน เพื่อวิเคราะห์การสื่อสารความสัมพันธ์ไทยจีนผ่านรายการที่เผยแพร่ระหว่างวันที่ 23 เมษายน 2565-4 มีนาคม 2566 รวมเป็นจำนวนทั้งสิ้น 46 ตอน โดยสามารถสรุปเนื้อหาที่นำเสนอผ่านรายการได้ดังนี้

ตารางที่ 1 สรุปการออกอากาศรายการ จับจ้องมองจีน ระหว่างวันที่ 23 เม.ย. 2565 - 4 มี.ค. 2566

ตอนที่	ชื่อตอน	วันที่ออกอากาศ
1	เจาะความสำเร็จโครงการอวกาศจีน	23 เมษายน 2565
2	ศาสตร์แพทย์แผนจีน	30 เมษายน 2565
3	“โอกาสยังมีอีกเยอะ ส่งออกทุเรียนไทยไปจีน”	7 พฤษภาคม 2565
4	เด็กรุ่นใหม่สนใจ “แพทย์แผนจีน	14 พฤษภาคม 2565
5	เปิดใจ “ล้งจีน” ส่งออกทุเรียนไทย	21 พฤษภาคม 2565
6	“มวยจีน” ศาสตร์ป้องกันตัวแดนมังกร	28 พฤษภาคม 2565
7	กลยุทธ์การค้าจีน-ไทย	4 มิถุนายน 2565
8	“ดนตรีจีน” สุนทรียศาสตร์สานสัมพันธ์	11 มิถุนายน 2565
9	อิทธิพล “Soft Power” ของจีน	18 มิถุนายน 2565
10	ศาสตร์ศิลป์ “พู่กันจีน” ลายเส้นมีชีวิต	25 มิถุนายน 2565
11	ครบรอบ 25 ปี คีนฮงกงสู่จีน	2 กรกฎาคม 2565
12	หมากล้อม หมากชีวิต	9 กรกฎาคม 2565
13	เรียนรู้เรื่องจีน กับ “สถาบันวิทยาการผู้นำไทย-จีน”	16 กรกฎาคม 2565
14	“จิ๋ว” ในไทยศิลปะที่กำลังเลือนหาย	23 กรกฎาคม 2565
15	รถไฟความเร็วสูงไทย-จีน	30 กรกฎาคม 2565
16	สถาบันสวนพลู สืบสานวัฒนธรรมไทย - จีน	6 สิงหาคม 2565

ตอนที่	ชื่อตอน	วันที่ออกอากาศ
17	2028 จีนจะก้าวทันสหรัฐ (47 ปี ความสัมพันธ์ไทย-จีน)	13 สิงหาคม 2565
18	ร้อยเรื่องเล่า “ชาวจีน”	20 สิงหาคม 2565
19	อุตสาหกรรม “หุ่นยนต์จีน” ครองโลก	27 สิงหาคม 2565
20	เปิดเส้นทาง ‘คณะเซดสิงโต	3 กันยายน 2565
21	เทศกาลไหว้พระจันทร์	10 กันยายน 2565
22	วัตถุโบราณสามพันปีไทย-จีน	17 กันยายน 2565
23	จีนร่วมโครงการโซลาร์เซลล์ลอยน้ำไฮบริดใหญ่ที่สุดในโลก	24 กันยายน 2565
24	ทางเลือกและทางรอดของ “ชิงเสียนเยอะเป่า”	1 ตุลาคม 2565
25	ถอดรหัสเทคโนโลยีเกษตรของจีน	8 ตุลาคม 2565
26	ท่วงทำนองแห่งเส้นทางสายไหมใหม่	15 ตุลาคม 2565
27	อีก 5 ปี แห่งความท้าทายของสี จิ้นผิง	21 ตุลาคม 2565
28	รู้จัก 7 องค์กรชั้นนำจีน (การประชุมสมัชชาใหญ่ครั้งที่ 20 ของจีน)	29 ตุลาคม 2565
29	ประกวดคลิปสั้น “ไทย-จีน ร่วมกันมุ่งสู่อนาคต”	5 พฤศจิกายน 2565
30	สำนวนจีนโบราณที่ สี จิ้นผิง ชื่นชอบ (1)	12 พฤศจิกายน 2565
31	สำนวนจีนโบราณที่ สี จิ้นผิง ชื่นชอบ (2)	19 พฤศจิกายน 2565
32	“จุดคุ้มทุนรถไฟความเร็วสูงไทย-จีน”	26 พฤศจิกายน 2565
33	ผลลัพธ์การเยือนไทยของประธานาธิบดี “สี จิ้นผิง”	3 ธันวาคม 2565
34	หยก...ความผูกพันกับวิถีชีวิตชาวจีน	10 ธันวาคม 2565
35	การลงทุนของจีนใน EEC (เขตนวัตกรรมระเบียง)	17 ธันวาคม 2565
36	“นักขัตร์จีน” กับอิทธิพลต่อผู้คน	25 ธันวาคม 2565
37	จีนผ่อนคลายมาตรการโควิดพร้อมเปิดประเทศ	31 ธันวาคม 2565
38	“อาหารจีน” ศาสตร์และศิลป์ที่มากกว่าแค่การกิน	7 มกราคม 2566
39	“เจาะธุรกิจรถยนต์ไฟฟ้าในไทย”	14 มกราคม 2566
40	เทศกาลตรุษจีน ปีเถาะ 2023	21 มกราคม 2566
41	คู่มือลงทุนในจีน	28 มกราคม 2566
42	ความผูกพัน “สถาปัตยกรรม” ไทย-จีน	4 กุมภาพันธ์ 2566
43	อาณาจักรจีนในเขตเศรษฐกิจพิเศษสามเหลี่ยมทองคำ	11 กุมภาพันธ์ 2566
44	“เจาะตลาดสัตว์เลี้ยงจีน” ในไทย	18 กุมภาพันธ์ 2566
45	ก้าวทันการค้าออนไลน์ของจีน	25 กุมภาพันธ์ 2566
46	จีนครองตลาดเกมออนไลน์	4 มีนาคม 2566

ผลจากการวิเคราะห์เนื้อหาของรายการ จับจ้องมองจีน สามารถแบ่งประเภทเนื้อหาในการสื่อสาร ได้ดังนี้

ตารางที่ 2 ประเภทเนื้อหาที่นำเสนอในรายการ จับจ้องมองจีน

ลำดับที่	ประเภทเนื้อหา	จำนวนตอน
1	ด้านศิลปวัฒนธรรม	17
2	ด้านเศรษฐกิจ	9
3	ด้านการเมืองและความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ	8
4	ด้านนวัตกรรมและเทคโนโลยี	6
5	ด้านการแพทย์	3
6	ด้านการศึกษา	2
7	ด้านสื่อมวลชน	1

จากตารางที่ 2 ประเภทของเนื้อหาที่ถูกนำเสนอในรายการ จับจ้องมองจีน สามารถอธิบายประเด็นที่นำเสนอในแต่ละตอน โดยแยกเป็นประเภทเนื้อหาได้ 7 ประเภทตามข้างต้น ซึ่งการศึกษาจะมุ่งเน้นให้ความสำคัญในเนื้อหาด้านศิลปวัฒนธรรม สามารถอธิบายรายละเอียดในแต่ละตอน ได้ดังนี้

สื่อศิลปวัฒนธรรมจีนสู่ไทย

รายการ จับจ้องมองจีน ที่ออกอากาศตั้งแต่วันที่ 23 เมษายน 2565 จนถึงวันเสาร์ที่ 4 มีนาคม 2566 จำนวน 46 ตอน มีการนำเสนอเนื้อหาที่ถ่ายทอดศิลปวัฒนธรรมของไทย-จีน จำนวน 17 ตอน ดังนี้

ตารางที่ 3 การสื่อสารเนื้อหาด้านศิลปวัฒนธรรมในรายการ จับจ้องมองจีน

ตอนที่	ชื่อตอน	วันที่ออกอากาศ
6	“มวยจีน” ศาสตร์การป้องกันตัวแดนมังกร	28 พฤษภาคม 2565
8	“ดนตรีจีน” สุนทรียศาสตร์สานสัมพันธ์	11 มิถุนายน 2565
9	อิทธิพล “Soft Power” ของจีน	18 มิถุนายน 2565
10	ศาสตร์ศิลป์ ‘พู่กันจีน’ ลายเส้นมีชีวิต	25 มิถุนายน 2565
12	หมากล้อม หมากชีวิต	9 กรกฎาคม 2565
14	“จิว” ในไทยศิลปะที่กำลังเลือนลาง	23 กรกฎาคม 2565
18	ร้อยเรื่องเล่า “ชาจีน”	20 สิงหาคม 2565
20	เปิดเส้นทาง “คณะเซดลิ่งโต” ไทย	3 กันยายน 2565
21	เทศกาลไหว้พระจันทร์	10 กันยายน 2565
26	ท่วงทำนองแห่งเส้นทางสายไหมใหม่	15 ตุลาคม 2565

ตอนที่	ชื่อตอน	วันที่ออกอากาศ
30	สำนวนจีนโบราณที่ สี่ จิ้นผิง ชื่นชอบ	12 พฤศจิกายน 2565
31	สำนวนจีนโบราณที่ สี่ จิ้นผิง ชื่นชอบ (2)	19 พฤศจิกายน 2565
34	หยก...ความผูกพันกับวิถีชีวิตชาวจีน	10 ธันวาคม 2565
36	ตำนาน ‘นักซ์ตรจีน’ กับอิทธิพลต่อผู้คน	25 ธันวาคม 2565
38	“อาหารจีน” ศาสตร์และศิลป์ที่มากกว่าแค่การกิน	7 มกราคม 2566
40	เทศกาลตรุษจีน ปีเถาะ 2023	21 มกราคม 2566
42	ความผูกพัน “สถาปัตยกรรม” ไทย-จีน	4 กุมภาพันธ์ 2566

ตารางที่ 3 สามารถอธิบายเนื้อหาด้านศิลปวัฒนธรรมในรายการ จับจ้องมองจีน จำนวน 17 ตอน ที่ถ่ายทอดวัฒนธรรมร่วมสมัยไทย-จีน ซึ่งทางด้านศิลปวัฒนธรรมจีนนั้นถูกผสมผสานอยู่ในวัฒนธรรมไทยอย่างยาวนานจนแยกไม่ออกจากกันได้ มีรากเหง้าของการบูรณาการทางวัฒนธรรม ซึ่งร่องรอยทางด้านโบราณคดี พบว่า งานศิลปะในยุคโบราณ เช่น ศิลปะมอญ ทวารวดี ล้านนา หรือเขมรโบราณ ล้วนแล้วแต่ได้รับอิทธิพลของศิลปะมาจากจีน ทำให้ศิลปวัฒนธรรมจีนนั้นเข้าไปปะปนอยู่ด้วยทั้งสิ้น เนื้อหาในรายการ จับจ้องมองจีน นำเสนอในแง่ของเนื้อหาด้านศิลปวัฒนธรรมจีนที่มีความเกี่ยวข้องกับคนไทยมาอย่างช้านาน โดยสามารถอธิบายเนื้อหาและสรุปในแต่ละตอนพอสังเขปได้ดังนี้

เนื้อหาขอบเขตของการศึกษา จำนวนตอนทั้งสิ้น 17 ตอนนี้ ตัวรายการมีการนำเสนอ ด้านศิลปวัฒนธรรม โดยมีเนื้อหาและประเด็นหลักที่แตกแขนงออกไปในหลากหลายมิติ อาทิ ศาสตร์ของการกีฬา สุนทรียศาสตร์ด้านดนตรี การแสดงการละคร (จิว) การใช้ภาษาและสำนวนอันเป็นเอกลักษณ์ ด้านอาหารและเครื่องดื่ม รวมไปถึงการหลอมหลวมจนเกิดเป็นวัฒนธรรมในแง่ของเทศกาลที่แสดงออกถึงอัตลักษณ์ของประเทศจีน

จากการศึกษาเนื้อหาด้านวัฒนธรรมในรายการ พบว่าสอดคล้องกับมิติด้านการกีฬา โดยในตอนที่ 6 “มวยจีน” ศาสตร์ป้องกันตัวแดนมังกร ที่เรียกว่า “ไทจี” เป็นการเล่าเรื่องด้านวัฒนธรรมใน มิติของความเป็นกีฬา โดยเริ่มจากมวยไทจี ซึ่งไม่ได้แค่แสดงศักยภาพแค่เรื่องของศาสตร์แห่งการต่อสู้เพียงอย่างเดียว แต่ยังสื่อให้เห็นถึงด้านศิลปะและความสวยงามในเรื่องของท่วงท่าที่น่าเกรงขาม นอกเหนือจากนั้น ยังมีแฝงในมิติอื่น ๆ อย่างตอนที่ 12 *หมากล้อม หมากชีวิต* หากมองผิวเผินอาจเป็นเพียงเกมกระดานเท่านั้น แต่ถ้าศึกษาในแง่ของตัวเนื้อหาความเป็นหมากล้อม จะถือว่าเป็นเกมกีฬาที่ได้รับการยอมรับชนิดหนึ่ง มีความเก่าแก่ มีความลึกซึ้งในแง่ของอารยธรรมจากจีน

ซึ่งได้รับการยกย่องเป็นศิลปะนันทนาการคลาสสิกของจีน (มติ ทาเจริญศักดิ์, 2560) ที่ผสมผสานศิลปะและศาสตร์ของกลยุทธ์

มิติวัฒนธรรมในด้านดนตรี เป็นหนึ่งมิตีที่ถูกพูดถึงในรายการ ตอนที่ 8 “ดนตรีจีน” สุนทรียศาสตร์สามสัมพันธ์ ได้อธิบายถึงประเภทของเครื่องดนตรีจีน นอกจากนี้ยังมี ตอนที่ 26 ท่วงทำนองแห่งเส้นทางสายไหมใหม่ คือ การแสดงซิมโฟนี เส้นทางสายไหมใหม่ สำคัญความสำเร็จร่วมกัน ผ่านดนตรี การแสดง การวาดภาพ รำมวยและการอ่านบทกวี ที่ต้องการสะท้อนให้เห็นความเจริญรุ่งเรืองของสองประเทศ ที่พัฒนาควบคู่ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน โดยมีจุดร่วมแรกของสองวัฒนธรรม คือ กำลังใจในการยึดเหนี่ยว และจุดร่วมอย่างที่สอง คือ การใช้วัฒนธรรมไทย-จีน 4 มิตี (ศิลปะ ดนตรี วิทยาศาสตร์และการร่ายกลอน) มาร้อยเรียงกันเป็น 4 ท่อนของการแสดง เพื่อแสดงให้เห็นถึงความรุ่งเรืองระหว่างสองประเทศตั้งแต่อดีตกาลไปจนถึงอนาคตข้างหน้า

มิตีของด้านการแสดง ตอนที่ 14 “จิว” ในไทยศิลปะที่กำลังเลือนลาง เล่าถึงความ เป็นมาของ “จิว” สมัยราชวงศ์ถัง ในยุคของฮองเต้ ถังหมิงหวง โดยมีเรื่องราวการแสดงอิงมาจากประวัติศาสตร์ต่าง ๆ อาทิ สามก๊ก ไชอิ้ว เปาบุ้นจิ้น เป็นต้น โดยมีการแต่งเติมเนื้อเรื่องเพื่อให้มีสีสัน และสนุกสนาน ซึ่งอาจจะไม่ตรงตามประวัติศาสตร์อย่างสมบูรณ์ ถ้าผู้รับสารมีความรู้ความเข้าใจ ประวัติศาสตร์ไม่มากพอ ผู้รับสารอาจจะเกิดภาพที่จดจำและอาจจะมีความเชื่อของด้านเนื้อหา เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ในแบบที่สื่อนำเสนอ

มิตีด้านศิลปะและภาษา อย่างตอนที่ 10 ศาสตร์ศิลป์ “พู่กันจีน” *ลายเส้นมีชีวิต* ตอนที่ 30 และ 31 *สำนวนจีนโบราณที่ สี่ จิ้นผิง ชื่นชอบ* การเขียนพู่กันจีนและเรื่องราวในภาพวาด มีความสอดคล้องกัน ซึ่งภาพวาดที่กล่าวถึง คือ ภาพวาดแบบปัญญาชนดั้งเดิม หรือ “เหวิน เหริน ฮว่า” มักเป็นที่นิยมอย่างกว้างขวางในหมู่นักปราชญ์และศิลปินจีนยุคโบราณ เพื่อสื่อถึง “พลัง” และ “เป็นเครื่องช่วยปลอบประโลมใจ” โดยเกิดจากความพิถีพิถัน การทวิดฝึแปร่งและจังหวะการลงพู่กัน โดยแทรกเรื่องราวของบทกวีในศิลปะการเขียนพู่กัน (เจิ้ง หมิ่น และโพลิ้น เซียวเพชร, 2561)

การตีความจากคำพูดของสี่ จิ้นผิง ยกตัวอย่างเช่น คำกลอนโบราณ ในสมัยราชวงศ์ชิง ของนักกวี เจิ้ง ปานเฉียว ซึ่งเป็นวรรคสุดท้ายของกลอนในภาพวาดต้นไผ่ โดยนักกวีเปรียบเสียงการกระทบของต้นไผ่กับเสียงของผู้คนที่อดอยาก ที่ก้องสะท้อนมาสัมผัสกับความรู้สึกของเขา เป็นการสะท้อนให้เห็นถึงการให้ความสำคัญของพี่น้องประชาชนในยามทุกข์ยากลำบากซึ่ง สี่ จิ้นผิง ได้กล่าว บทกลอนนี้ด้วยกัน 2 ครั้ง ครั้งแรกกล่าวในวาระการประชุมทางการ และอีกครั้งในงานสัมมนาการ

ทำงานด้านศิลปวัฒนธรรม ซึ่งการกล่าวสองครั้งในวาระการประชุม ทำให้เห็นว่า สี จิ้นผิง ได้ให้ความสำคัญกับประชาชนเป็นอย่างมาก

มิติด้านศิลปะเชิงสถาปัตยกรรม ตอนที่ 42 ความผูกพัน “สถาปัตยกรรม” ไทย-จีน จีนและไทยมีการติดต่อค้าขายมาตั้งแต่สมัยสุโขทัย ชาวจีนมาตั้งหลักปักฐานอย่างมั่นคงในสมัยอยุธยาแล้วมาเฟื่องฟูด้านสถาปัตยกรรมในสมัยรัตนโกสินทร์ ซึ่งแสดงออกถึงประวัติศาสตร์วัฒนธรรมและความเชื่อ ให้ความสวยงามด้านศิลปะของไทยเชื่อมโยงกับวัฒนธรรมจีน

มิติด้านอาหารและเครื่องดื่ม เนื้อหาใน ตอนที่ 18 ร้อยเรื่องเล่า “ชาวจีน” โดยวัฒนธรรมการดื่มชา มีจุดประสงค์เพื่อใช้เป็นยารักษาโรค โดยเกิดมาจากการเก็บสมุนไพรมาใช้เพื่อบรรเทาอาการ ทำให้เกิดการแพร่หลายไปต่างประเทศในแถบเอเชียอีกด้วย การดื่มชาของคนจีนมีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตและความเชื่อของคนจีนที่เชื่อว่า ขั้นตอนแรกในการชงชาจะต้องมีการชำระล้างอุปกรณ์ก่อน เพื่อเป็นการสะท้อนแนวคิด ปรัชญาในการเตรียมความพร้อมโดยชำระล้างจิตใจก่อนเริ่มขั้นตอนต่อไป ซึ่งการดื่มชาของคนจีนมักปรากฏให้เห็นผ่านพิธีการสำคัญต่าง ๆ เช่น งานแต่งงาน งานศพ หรือการใช้ในชีวิตประจำวัน ในขณะที่ ตอนที่ 38 “อาหารจีน” ศาสตร์และศิลป์ที่มากกว่าแค่การกิน โดยในเนื้อหามีการแบ่งความนิยมในการรับประทานอาหารเป็น 8 ตระกูลตามแต่ละภาคและรสชาติตามลักษณะพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ พร้อมกับนำหลักทฤษฎีปัญญาธาตุ (ทฤษฎี 5 ธาตุ) เชื่อมโยงกับธาตุภายในร่างกายของมนุษย์ ได้แก่ ไม้ ไฟ ดิน โลหะและน้ำ ซึ่งลักษณะของแต่ละธาตุจะอธิบายถึงอวัยวะภายในร่างกายและการรับประทานอาหารเพื่อส่งเสริมการป้องกันการเกิดความผิดปกติของอวัยวะภายใน โดยคนจีนมองวัฒนธรรมอาหารเป็นยา คือ มองว่าอาหารถือเป็นยาชนิดหนึ่งเพื่อป้องกันโรคร้ายไข้เจ็บต่าง ๆ ดังนั้นมิติด้านอาหารและเครื่องดื่มล้วนเชื่อมโยงกับมิติด้านการแพทย์ โดยเน้นการป้องกันการเกิดโรคเป็นหลัก

มิติด้านวัฒนธรรมเชิงเทศกาล ตอนที่ 20 เปิดเส้นทาง “คณะเซดสิงโต” ไทย ตอนที่ 21 เทศกาลไหว้พระจันทร์ และ ตอนที่ 40 เทศกาลตรุษจีน ปีเถาะ 2023 การแสดงเซดสิงโตเป็นการอวยพรเพื่อเป็นสิริมงคล การแสดงถูกถ่ายทอดมาจากกรุงสุ่รุ่ง มีการสืบต่อการเซดสิงโตที่กลายเป็นรายได้และอาชีพของคนในครอบครัว ส่วนเทศกาลไหว้พระจันทร์เกี่ยวข้องกับเรื่องของนกัษชาติในสมัยมองโกล เน้นบุชาธรรมชาติ มีความกตัญญูเป็นพื้นฐาน รวมไปถึงเทศกาลที่อยู่คู่กับคนจีนและคนไทยเชื้อสายจีนมานานอย่างเทศกาลตรุษจีน หรือวันปีใหม่จีน ธรรมเนียมปฏิบัติของวันตรุษจีนที่เมื่อถึงช่วงเทศกาลตรุษจีน จะเห็นผู้คนตั้งโต๊ะจัดอาหารเตรียมเครื่องไหว้ต่าง ๆ ทั้งสามเทศกาลต่างก็มีจุดร่วมเหมือนกันในแง่ของความเชื่อ ความกตัญญูและเรื่องราวของการเคารพบรรพบุรุษ ทั้งนี้เพื่อเป็นการเสริมสร้างชีวิตให้มีสิริมงคล

มิติด้านวัฒนธรรมเชิงความเชื่อ ตอนที่ 34 หยก...ความผูกพันกับวิถีชีวิตชาวจีน ชาวจีนถือว่าหยกเป็นอัญมณีที่ช่วยสื่อสารระหว่างโลกกับจักรวาลและสวรรค์ หยกสอดคล้องกับเนื้อหาด้านความเชื่อ ที่ผูกพันกับวิถีชีวิตของชาวจีนมาอย่างยาวนาน โดยคนจีนมีความเชื่อที่ว่าหยกเป็นสิ่งที่กำเนิดขึ้นได้ยาก เนื่องจากตัวหยกสามารถซึมซับพลังงานต่าง ๆ และสามารถสื่อสารระหว่างโลกมนุษย์และสวรรค์ได้ โดยงานวิจัยเรื่องอุตสาหกรรมหยกในประเทศจีน ได้พูดถึงมิติด้านวัฒนธรรมว่า ชาวจีนยังมีความเชื่อที่ว่าแร่จากหยกมีสรรพคุณรักษาโรค และเป็นสัญลักษณ์คุณธรรม 5 ประการ ได้แก่ บุญ สมณะ กล้าหาญ ยุติธรรมและสติปัญญา ซ้ำยังถือว่าหยกเป็นอัญมณีศักดิ์สิทธิ์นำมาซึ่งความเป็นสิริมงคล ซึ่งเป็นอัญมณีทรงโปรดของฮ่องเต้จีน (ธัญญภัทร์ คูลิมจิรศิริ, 2555) เช่นเดียวกันกับ ตอนที่ 36 ตำนาน “นักซ์ตรจีน” กับอิทธิพลต่อผู้คน ปีนักซ์ตรของคนจีนคือ 12 ปี หรือสัตว์ประจำปี 12 ชนิด ที่นำมาใช้เป็นสัตว์ประจำปีเกิด มีร่องรอยการพบในหนังสือเก่าในยุคราชวงศ์ฮั่น ตามความคิดของคนจีนมองว่าสัตว์ทั้ง 12 ชนิด สื่อถึงคุณธรรมในการดำรงชีวิต เช่น มังกรสะท้อนให้เห็นถึงความยิ่งใหญ่ แกร่งกล้า หรือม้าสะท้อนให้เห็นความมุ่งมั่น นำไปสู่ความสำเร็จ เป็นต้น การสะท้อนคุณธรรมเหล่านี้ผ่านการใช้สัตว์เป็นสัญลักษณ์ และสะท้อนแนวคิดแบบคนจีนโบราณซึ่งได้ถูกส่งต่อให้กับคนรุ่นหลัง

จะเห็นได้ว่า การนำเสนอเนื้อหาของรายการจับจ้องมองจีนด้านศิลปวัฒนธรรมทั้ง 17 ตอน มีการถ่ายทอดความหลากหลายมิติทั้งในเรื่องของความเชื่อ งานศิลปะ ปฏิกิริยากรรมก่อสร้าง เทศกาล ดนตรี การแสดง และอาหารการกิน สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้กำลังถูกหยิบยกมาเพื่อสื่อสารให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างไทย-จีน ซึ่งล้วนแต่มีความสัมพันธ์เกี่ยวโยงกันแทบทั้งสิ้น โดยรายการจับจ้องมองจีน ทำหน้าที่จัดลำดับวาระความสำคัญในประเด็นเนื้อหาด้านการสื่อสารการข้อมูลทางด้านศิลปวัฒนธรรมแก่ผู้รับสารมากที่สุด เพื่อให้ผู้รับสารให้เข้าใจและเห็นภาพในแง่ของวัฒนธรรมความเป็นจีนให้ครบทุกมิติของด้านศิลปวัฒนธรรม มีหน้าที่หลักในการนำเสนอและถ่ายทอดอุดมการณ์ความเป็นจีนผ่านศิลปวัฒนธรรมแก่ผู้ชม ทำให้เห็นถึงมิติความสัมพันธ์ไทย-จีนมากยิ่งขึ้น

สรุปผล

จากการวิเคราะห์เนื้อหาของรายการ จับจ้องมองจีน ทั้ง 46 ตอน เผยแพร่ระหว่างวันที่ 23 เมษายน 2565 - 4 มีนาคม 2566 จะเห็นได้ว่า เนื้อหาที่นำเสนอในรายการมีหลายประเด็นที่น่าสนใจ ทั้งด้านศิลปวัฒนธรรม ร้อยละ 36.96 ด้านเศรษฐกิจ ร้อยละ 19.57 ด้านการเมืองและความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ร้อยละ 17.39 ด้านนวัตกรรมและเทคโนโลยี ร้อยละ 13.04

ด้านการแพทย์ ร้อยละ 6.52 ด้านการศึกษา ร้อยละ 4.35 ด้านสื่อมวลชน ร้อยละ 2.17 โดยผู้เขียนได้ทำการสรุปบทบาทหน้าที่การสื่อสารด้านศิลปวัฒนธรรมความสัมพันธ์ไทย-จีน ผ่านรายการจับจ้องมองจีน ได้ดังนี้

สร้างความรู้ความเข้าใจในความหมายและวัฒนธรรมความเป็นจีน

จากการศึกษาจะเห็นได้ว่า ในเนื้อหารายการทั้งหมด 46 ตอน มีการสื่อสารเนื้อหาด้านศิลปวัฒนธรรม มากถึง 17 ตอน ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 36.96 ของเนื้อหาที่นำเสนอทั้งหมด โดยเป็นการนำเสนอที่หลากหลายรูปแบบทั้งเรื่องของความเชื่อ งานศิลปะ ภูมิศาสตร์ก่อสร้าง เทศกาล ดนตรี การแสดง และอาหารการกิน เนื้อหาด้านวัฒนธรรมเหล่านี้ เป็นการสื่อสารเพื่อเชื่อมความสัมพันธ์ไทย-จีน เมื่อศึกษาถึงบทบาทหน้าที่และอิทธิพลของสื่อมวลชน การนำเสนอเนื้อหาในฐานะสื่อมวลชน คือ การกำหนดสาระสำคัญและประเด็นของเนื้อหา ที่ส่งผลกระทบต่อตระหนักรู้และทราบถึงปัญหาและข้อมูลต่าง ๆ ตามหน้าที่ที่สื่อนำเสนอ ซึ่งหากมองด้วยแนวคิดที่อธิบายถึงบทบาทและหน้าที่ของสื่อ นั่นคือ การกำหนดหัวข้อข่าว หรือการกำหนดวาระสาระนั้น (กฤติยา รุจิโชค, 2553) ตามทฤษฎีการกำหนดวาระข่าวสาร (Agenda Setting) จะเห็นได้ว่าบทบาทของสื่อมวลชน ในการทำหน้าที่กำหนดประเด็นของเนื้อหาให้กับสังคม โดยมีการประเมินคุณค่าของแต่ละเนื้อหา ว่ามีความสำคัญอย่างไร รวมทั้งความถี่ในการนำเสนอ เพื่อให้ผู้รับสารได้ตระหนักถึงความสำคัญของเนื้อหาสาระนั้น ๆ ทั้งนี้แม็คคอมบ์และชอว์ (McCombs, M.E. & Shaw, D.L., 1972) ได้อธิบายถึงแบบจำลองที่แสดงถึงบทบาทของสื่อมวลชนกับผลต่อการรับรู้ของสาธารณะชนที่สอดคล้องไปในทิศทางเดียวกันว่า หากเรื่องใดที่สื่อมวลชนให้ความสำคัญมาก ประชาชนก็รับรู้เรื่องนั้นมากตามไปด้วย

ข้อมูลจากสถิติ พบว่า ประเด็นเนื้อหาจากรายการ จับจ้องมองจีน 17 ตอน มีการคัดสรรเนื้อหาในด้านศิลปวัฒนธรรม มีอัตราส่วนร้อยละ 36.96 (จากกรณีศึกษาทั้งสิ้น 46 ตอน) หมายความว่า รายการโทรทัศน์กำลังทำหน้าที่กำหนดเนื้อหาด้านศิลปวัฒนธรรม ด้วยวาระข่าวสารของสื่อ ที่ผ่านการคัดเลือกให้มีการนำเสนอเนื้อหาด้านศิลปวัฒนธรรมสูงที่สุด จากการกำหนดวาระความสำคัญในเนื้อหาด้านศิลปวัฒนธรรม พบว่า มิติด้านศิลปะและภาษา รวมทั้งมิติวัฒนธรรมเชิงเทศกาล มีการนำเสนอมากที่สุด มิติละ 3 ตอน

การศึกษาวัฒนธรรมโดยศิลปะการเขียนพู่กันกับภาพวาด แจ้จิ่ง หมิ่นและไพลิน เชียวเพชร (2561) ได้อธิบายว่า พู่กันจีนและภาพวาดมีความสอดคล้องกันในการให้ความหมาย มีการให้ความสำคัญต่ออารมณ์และจิตวิญญาณ ความงดงามของสรรพสิ่งภายนอกที่แฝงกับภาพวาด นอกจากนี้ยังสอดคล้องในมิติทางความเชื่อ โดยใช้แนวคิดสำนักเล่าจื๊อ จวงจื๊อ นั่นคือ การ

แสวงหาความหมายปัจเจกชนบทพื้นฐานแนวคิด “เต๋า” ซึ่งเป็นพื้นฐานที่จะทำให้มนุษย์ได้รับความสุขอย่างอิสระ ในขณะที่ เทฮา ซือฉี (2565) ได้อธิบายถึง บทกวีจีนโบราณกับภาพลักษณ์ประเทศจีนในบริบทวาทกรรมข่าวโรคระบาดโควิด 19 พบว่า สื่อกระแสหลักของจีน มีการใช้กลวิธีทางสัมพันธ์ระหว่างบทกวีโบราณกับบริบทวาทกรรมของข่าว มีการอ้างอิงบทกวี วรรณกรรมดั้งเดิมและผลงานจากนักปราชญ์ เพื่อสื่อถึงภาพลักษณ์ของประเทศจีนในด้านการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารและวัฒนธรรม ด้านความรับผิดชอบเกี่ยวกับเนื้อหาข่าวโรคระบาด การปลูกจิตสำนึก การรับรู้ความปลอดภัยของสาธารณสุข และด้านการยึดถือภาพลักษณ์ตามหลักศีลธรรม เป็นการสร้างภาพความแข็งแกร่งของจีน

จากงานวิจัยพบว่าตัวเนื้อหาสอดคล้องกับเนื้อหาในรายการ จับจ้องมองจีน ใน ตอนที่ 10 ศาสตร์ศิลป์ “พู่กันจีน” ลายเส้นมีชีวิต ตอนที่ 30 และ 31 สำนักเงินโบราณที่ สี จิ้นผิง ชื่นชอบ โดยรายการจับจ้องมองจีน ได้นำเสนอมิติด้านศิลปะและภาษา เพื่อให้เห็นความเชื่อมโยงระหว่างความหมายที่ถูกจรรดจากปลายพู่กันและความหมายระหว่างสำนวนหรือบทกวี เพื่อเปรียบเปรยกับภาพลักษณ์ของประเทศจีน ณ ขณะนั้น รวมทั้งมีการแฝงคติความเชื่อของแนวคิดจากจีน เพื่อให้ความหมายที่เกิดการตีความสมบูรณ์ เช่นเดียวกับมิติวัฒนธรรมเชิงเทศกาล อย่างเทศกาลการขีดสิ่งโต พบว่าสอดคล้องกับงานวิจัยของพรพิพัฒน์ ราชกิจจักร และสุภาวดี โพธิเวชกุล (2565) ในงานวิจัยเรื่องการขีดสิ่งโต: ศิลปะการแสดงวัฒนธรรมย่านฝั่งธนบุรี โดยมีจุดเริ่มต้นมาจากการอพยพย้ายถิ่นฐานของประชากรทางตอนใต้ของจีน เป็นแหล่งรวมวัฒนธรรม ความรู้ ทักษะการแสดง การต่อสู้ กายกรรม จิตรกรรม ดนตรี และความเชื่อต่าง ๆ เป็นการแสดงเพื่อสื่อความเป็นสิริมงคลและให้ความบันเทิงแก่ผู้ชม ก่อนที่จะมีการปรับเปลี่ยนวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ส่วนเทศกาลไหว้พระจันทร์ คนจีนมีความเชื่อว่า คืนวันเพ็ญกลางเดือนแปด คือ ช่วงที่พระจันทร์ส่องสว่างที่สุดในรอบปี มีความเชื่อว่าเป็นการขอขอบคุณสวรรค์และดวงจันทร์ ที่ทำให้เกิดปรากฏการณ์น้ำขึ้นน้ำลง รวมทั้งเป็นการแสดงความกตัญญู สอดคล้องกับเนื้อหาในรายการ (“วันไหว้พระจันทร์” เทศกาลสำคัญของคนเชื้อสายจีน) สุดท้ายเทศกาลตรุษจีน คือ ประเพณีไหว้บรรพบุรุษที่สืบทอดโดยลูกหลาน เพื่อเป็นสิริมงคลแก่ครอบครัว (พีรดา นิธิินท์, 2555)

จะเห็นได้ว่าบทบาทของรายการโทรทัศน์ กำลังทำหน้าที่กำหนดวาระความสำคัญในด้านศิลปวัฒนธรรมในแต่ละมิติต่างกันไป ด้วยความถี่จากจำนวนตอนที่นำเสนอในรายการที่มากที่สุด เพื่อสร้างการตระหนักรู้ และกระตุ้นความสนใจจากผู้ชมภายในช่วงระยะเวลาหนึ่ง รวมทั้งในแง่ของผู้ผลิตอย่าง บริษัท ซีโน-ไทย คอมมูนิเคชันส์ กรุ๊ป จำกัด เป็นบริษัทที่ผลิตเนื้อหารายการด้านความสัมพันธ์ไทยจีนเป็นทุนเดิม สามารถคัดเลือกเนื้อหาที่ต้องการนำเสนอในฐานะสื่อแก่ผู้ชม

ซึ่งเนื้อหาได้แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างไทยจีน ที่เกิดการกลืนกันระหว่างวัฒนธรรม ทำให้ อาจส่งผลกระทบต่อทัศนคติในการใช้ชีวิต ความผูกพันในด้านศิลปวัฒนธรรมจีนอย่างกลมกลืน

รายการ จับจ้องมองจีน ทำหน้าที่ในการจัดระเบียบวาระสำคัญของข่าวสารเกี่ยวกับ วัฒนธรรมจีนในฐานะสื่อ โดยเรียงลำดับความสำคัญของเหตุการณ์ เพื่อต่อยอดเนื้อหาที่สื่ออยากเน้น ย้ำ มีการคัดเลือกเนื้อหาที่เกิดจากความสนใจของสังคมและผู้ชมเป็นหลัก เพื่อสร้างความตระหนักรู้ ความเป็นมาของวัฒนธรรมจีนจากอดีตสู่ปัจจุบัน

ประวัติศาสตร์ของสังคมจีนในประเทศไทย ที่ถูกพูดถึงตั้งแต่ช่วงต้นรัตนโกสินทร์ จนถึง ปัจจุบัน การเชื่อมความสัมพันธ์ไทยจีน ทั้งในแง่การเปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจ การเมืองและ วัฒนธรรม เพื่อให้คนไทยได้เข้าใจถึงวัฒนธรรมความเป็นจีนมากที่สุด สอดคล้องกับทฤษฎีการ กำหนดวาระข่าวสาร (Agenda Setting) ตามบทบาทและหน้าที่ของสื่อ ที่ต้องการสื่อสารไปยังผู้ชม โดยวิธีการสร้างความรู้ ความเข้าใจ การเชื่อมความสัมพันธ์ไทย-จีน ให้แก่ผู้ชมเกี่ยวกับเนื้อหาความ เป็นจีนในด้านวัฒนธรรมโดยตรงไปตรงมา เพื่อสร้างค่านิยมหรือการปรับเปลี่ยนการใช้ชีวิตที่ได้รับ อิทธิพลมาจากวัฒนธรรมจีนและพยายามถ่ายทอดให้เห็นทุกมิติของด้านศิลปวัฒนธรรมจีนให้มาก ที่สุด (Media Agenda & Reality)

องค์ความรู้ใหม่

รายการจับจ้องมองจีน สื่อกลางในการถ่ายทอดวัฒนธรรมจากจีนสู่ประเทศไทย โดยมี จุฑาร่วมกันในด้านศิลปวัฒนธรรมในมิติต่าง ๆ เพื่อเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างประเทศจีนกับไทย โดย มีการจัดบทบาทในการจัดระเบียบวาระความสำคัญด้านศิลปวัฒนธรรมเป็นลำดับแรก และทำหน้าที่ ในการนำเสนออุดมการณ์ความเป็นจีน เพื่อถ่ายทอดและสื่อสารไปสู่ผู้ชมในประเทศไทย เพื่อทำให้ เกิดการตระหนักรู้ ความเข้าใจในบริบทของประเทศจีน ในด้านศิลปวัฒนธรรมอย่างรอบด้าน และ อาจส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงหรือการแสดงออกในด้านทัศนคติ ความคิดและความเชื่อ รวมไปถึง พฤติกรรมในการใช้ชีวิตในปัจจุบันของผู้คนในยุคปัจจุบัน ซึ่งผู้ที่สนใจในวัฒนธรรมจีน หรือผู้ที่ ต้องการจะถ่ายทอดความเป็นจีน สามารถนำเนื้อหาด้านมิติด้านศิลปวัฒนธรรมระหว่างไทย-จีน เข้า มาผนวกกับงานหรือองค์กรของตนเอง เช่น ด้านการค้า สามารถศึกษาวิถีความเป็นอยู่ผ่านด้าน วัฒนธรรม ในการสื่อสารกับกลุ่มลูกค้าอย่างตรงจุด หรือผู้ที่ต้องการจะลงทุนระหว่างไทย-จีน สามารถเข้าใจในบริบทด้านศิลปวัฒนธรรมควบคู่ได้

เอกสารอ้างอิง

- กฤติยา รุจิโชค. (2553). *กระบวนการทำข่าวของนักข่าวสำนักข่าวต่างประเทศในประเทศไทยต่อกรณีวิกฤติการณ์เมืองไทย พ.ศ. 2552-2553*. (วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาสื่อสารมวลชน). คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- เจิ้ง หมิ่น และไพลิน เขียวเพชร. (2561). กรณีศึกษาทฤษฎีภาพวาดโดยศิลปินจีน ชูชื่อ การศึกษาเชิงวิเคราะห์ปรัชญาแนวคิดเล่าจื้อและจวงจื้อในภาพวาดแบบปัญญาชนดั้งเดิม “เหวินเหรินฮว่า”. *คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี. วารสารจีนศึกษา, 11(1), 115-141.*
- เดอะพีเพิล. (2563). จีน-ไทย จากรัฐบรรณาการ สู่ความเป็น พี่-น้อง. (2563). เข้าถึงได้จาก <https://www.thepeople.co/read/22113>
- ธัญนัทธ์ คูลิมจิรสิริ. (2555). *อุตสาหกรรมหยกในประเทศจีน*. (สารนิพนธ์อักษรศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาเอเชียศึกษา). คณะอักษรศาสตร์ : มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- พรพิพัฒน์ ราชกิจกำธร และสุภาวดี โปธิเวชกุล. (2565). *การเซดลิงโต: ศิลปะการแสดงวัฒนธรรมย่านฝั่งธนบุรี*. (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาศิลปะการแสดง). คณะศิลปกรรมศาสตร์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.
- พีรดา นิธินนท์. (2555). *ตรุษจีน: ความคิดความเชื่อในรูปแบบพิธีกรรมธรรมเนียมปฏิบัติและข้อห้าม*. (สารนิพนธ์อักษรศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาเอเชียศึกษา). คณะอักษรศาสตร์ : มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- มติ ทาเจริญศักดิ์. (2560). *กระบวนการถ่ายทอดทางสังคมในการเล่นหมากล้อม และผลของการเล่นหมากล้อมต่อการพัฒนาการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ : วิจัยผลงานวิจัย*. (ปริญญาานิพนธ์วิทยาศาสตร์ดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- เหยา ซื่อฉี. (2565). *สัมพันธภาพการอ้างอิงบทกวีจีนโบราณกับภาพลักษณ์ประเทศจีน : กรณีศึกษาวาทกรรมข่าวโรคระบาดโควิด-19*. *วารสารศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 23(1), 464-490.*
- McCombs, M.E. & Shaw, D.L. (1972). The Agenda-setting Function of Mass Media. *The Public Opinion Quarterly, 36(2), 176-187.*

ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการ
ป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ.2561 : การดำเนินการวินัยของผู้บริหาร
ท้องถิ่นในกรณีที่ ป.ป.ช.ชี้มูลความผิด

Legal Problems Regarding the Organic Act on Prevention and
Suppression of Corruption B.E. 2561 (2018): Disciplinary Proceedings of
Local Administrators in case of National Anti-Corruption Commission
(NACC) to Identify Prima Facie case

ไศลโสภิน ภิรมย์ไกรภักดิ์¹ กันตินันท์ นามตะ² และสมปอง สุวรรณภุมมา³
Salaisopin Piromkraipuk, Kantinan Namta and Sompong Suwannaphuma

Received: September 08, 2023

Revised: November 10, 2023

Accepted: December 11, 2023

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเสนอข้อคิดเห็นในการปรับปรุง แก้ไขหรือเพิ่มเติม
บทบัญญัติกฎหมายของพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการ
ทุจริต พ.ศ.2561 ผลการศึกษา พบว่า ยังมีข้อบกพร่องหลายประการ การดำเนินการตามอำนาจ
หน้าที่ของคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (คณะกรรมการป.ป.ช.) ตาม
พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ.2561 โดย
การชี้มูลความผิดของผู้บริหารท้องถิ่น สมาชิกสภาท้องถิ่น ผู้ช่วยผู้บริหารท้องถิ่นที่มีการดำเนินคดี
อาญาตามประมวลกฎหมายอาญาหรือตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกัน
และปราบปรามการทุจริต พ.ศ.2561 สำนวนสอบสวนของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ที่กล่าวหาว่า
บุคคลเหล่านั้นทุจริตต่อหน้าที่กฎหมายกำหนดให้หน่วยงานต้นสังกัดกลับไปดำเนินการทางวินัยซึ่ง

¹⁻³ มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ; Chaiyaphum Rajabhat University

Corresponding author, e-mail: psalp8@gmail.com, Tel. 091-8288658

ถือว่าสำนวนการไต่สวนและสอบสวนของคณะกรรมการ ป.ป.ช.เป็นการชี้มูลความผิดไม่ต้องตั้งคณะกรรมการในหน่วยงานนั้นเพื่อดำเนินการซ้ำอีก แต่ผู้บริหารท้องถิ่น สมาชิกสภาท้องถิ่น ผู้ช่วยผู้บริหารท้องถิ่น ไม่มีกฎหมายว่าด้วยวินัย สมควรแก้ไขบทมาตรา 98 เพื่อให้มีการดำเนินการทางกฎหมายเป็นไปโดยเรียบร้อยและเกิดผลดีในทางปฏิบัติ

คำสำคัญ: การดำเนินการทางวินัย, ผู้บริหารท้องถิ่น, การชี้มูลความผิด

Abstract

This academic article aims to provide comments for improvement, amending or adding legal provisions of the Organic Act on Prevention and Suppression of Corruption B.E. 2561 (2018). The results of the study found that there are still many deficiencies, i.e. implementation of the powers and duties of the National Anti-Corruption Commission (NACC) in accordance with the Organic Act on Prevention and Suppression of Corruption B.E. 2561 (2018) by identifying Prima Facie case of local administrators, local council members, assistant local administrators who have criminal proceedings under the Criminal Code or under the Organic Act on Prevention and Suppression of Corruption B.E. 2561 (2018). The investigation file of the NACC that accused those persons of being dishonest in performing their duties, the law requires the original agency to return to take disciplinary action, which is considered the investigation and investigation file of the committee. The National Anti-Corruption Commission (NACC) determines the cause of an offense. There is no need to set up a committee in that agency to take action again. It is appropriate to amend Section 98 so that legal proceedings are carried out smoothly and have good results in practice. But there is no law on discipline for local administrator, local council members, assistant local administrator, so it is appropriate to amend Section 98 so that legal proceedings are carried out smoothly and have good results in practice.

Keywords: Disciplinary Proceedings, Local Administrators, Prima Facie Case

บทนำ

การปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นพระประมุขจะมีรัฐธรรมนูญที่วางระเบียบที่สำคัญของรัฐและยึดถือหลักนิติรัฐ (Legal State) ซึ่งก็คือหลักการปกครองด้วยกฎหมาย หมายความว่า การใช้อำนาจปกครองทุกระดับชั้นจะต้องมีกฎหมายให้อำนาจและหน้าที่ไว้ การใช้อำนาจตามกฎหมายจะต้องมีการตรวจสอบและควบคุมให้อยู่ในความเหมาะสมและทั้งสามอำนาจ คือ นิติบัญญัติ บริหาร และตุลาการจะต้องมีการตรวจสอบถ่วงดุลและคานอำนาจซึ่งกันและกัน โดยทั้งสามอำนาจจะต้องไม่เข้าไปควบคุมอำนาจใดอำนาจหนึ่ง (หยุด แสงอุทัย, 2538) หัวใจการแบ่งแยกอำนาจอยู่ที่ว่าอย่าให้มีการรวมอำนาจเบ็ดเสร็จอยู่ที่องค์กรเดียว หลักของการแบ่งแยกอำนาจก็คือ การแบ่งแยกองค์กรแบ่งแยกกันทำหน้าที่ เพื่อเป็นหลักประกันในสิทธิและเสรีภาพของประชาชนนั่นเอง

ประเทศไทยได้คำนึงถึงปัญหาการทุจริตคอร์รัปชันที่ขยายเป็นวงกว้างและมีปัญหาต่อการพัฒนาประเทศจึงได้มีการบัญญัติกฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริตเรื่อยมา นับตั้งแต่ พ.ศ.2518 และยังมีข้อบกพร่องในกฎหมายฉบับดังกล่าวหลายประการ การทุจริตคอร์รัปชันได้พัฒนาตามมาเช่นกัน จึงมีการแก้ไขกฎหมายเกี่ยวกับการปราบปรามและการทุจริต เช่น ได้กำหนดให้คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.) มีอำนาจตรวจสอบและไต่สวนผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองรวมทั้งเจ้าหน้าที่ของรัฐ กรณีถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดได้กว้างขวางขึ้นทั้งได้ยกเลิกหลักการบางอย่างของกระบวนการลงโทษทางวินัยและกระบวนการยุติธรรมทางอาญา โดยได้ให้อำนาจคณะกรรมการป.ป.ช.ในการรับฟังพยานหลักฐานและชี้มูลความผิดได้เด็ดขาดเพื่อให้การป้องกันและปราบปรามการทุจริตเกิดประสิทธิภาพแต่แม้ว่ากฎหมายจะให้อำนาจป.ป.ช. เพิ่มมากขึ้นแต่ยังมีปัญหาหลายอย่างตามมาในหลายประการ (สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ, 2566)

การประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 มีหลายหน่วยงานที่เกิดขึ้นตามรัฐธรรมนูญฉบับดังกล่าวเป็นจำนวนมากหนึ่งในนั้นคือ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไม่ว่าจะเป็น องค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล องค์การบริหารส่วนตำบลที่รัฐธรรมนูญฉบับดังกล่าวให้อำนาจและหน้าที่บริหารตนเอง เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ของท้องถิ่นตามความต้องการของคนในชุมชนท้องถิ่นนั้น มีการจัดสรรงบประมาณ เก็บภาษีเองโดยไม่ต้องนำส่งเป็นรายได้ของประเทศซึ่งแนวคิดดังกล่าวกลับทำให้ผู้บริหารส่วนท้องถิ่น เจ้าหน้าที่หรือข้าราชการส่วนท้องถิ่นเกิดการทุจริตต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการเป็นจำนวนมากยากต่อการตรวจสอบและดำเนินคดีเพราะการกล่าวหาว่าปฏิบัติหน้าที่ราชการไม่เป็นไปโดยถูกต้องตามกฎหมาย เกิดความล่าช้าในการปฏิบัติราชการ

ประชาชนไม่ศรัทธาต่อระบบราชการ หลังจากการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ได้มีการกำหนดให้มีกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต เพื่อให้มีองค์กรอิสระเข้ามาตรวจสอบผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง เจ้าหน้าที่ทุกระดับที่ถูกกล่าวหาว่าทุจริตต่อหน้าที่หรือร่ำรวยผิดปกติการดำเนินคดีเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในหมวด 12 ที่ว่าด้วย “องค์กรอิสระ” ที่จัดตั้งขึ้นให้มีความอิสระโดยการปฏิบัติในการปฏิบัติหน้าที่และการใช้อำนาจขององค์กรอิสระต้องเป็นไปโดยสุจริต เทียบธรรม กล่าวหา และปราศจากอคติทั้งปวงในการใช้ดุลพินิจ ซึ่งรัฐธรรมนูญกำหนดให้มีองค์กรอิสระทั้งสิ้น 5 องค์กร หนึ่งในนั้นคือ คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (คณะกรรมการ ป.ป.ช.)

ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 234 บัญญัติให้ คณะกรรมการป.ป.ช. มีหน้าที่และอำนาจ (ราชกิจจานุเบกษา, 2560) เช่น ได้สวนและวินิจฉัยว่า เจ้าหน้าที่ของรัฐร่ำรวยผิดปกติ กระทบความผิดฐานทุจริตต่อหน้าที่ หรือกระทบความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ หรือความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรม เพื่อดำเนินการต่อไปตามที่รัฐธรรมนูญบัญญัติ ดังนั้น เมื่อรัฐธรรมนูญฯ ได้ให้อำนาจในการตราพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561 ขึ้นใช้บังคับจึงได้เพิ่มเติม อำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการฯ ป.ป.ช. ในหลายมาตราเช่นมาตรา 29 มาตรา 32 มาตรา 33 มาตรา 102 ถึงมาตรา 105 (ราชกิจจานุเบกษา, 2561) เช่น

1. การนำเสนอ มาตรการความเห็นเสนอแนะต่อรัฐมนตรี รัฐสภา ศาล องค์กรอิสระ และองค์กรอัยการในเรื่อง การปรับปรุงการปฏิบัติราชการ การวางแผนงานของส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจ เพื่อป้องกันและปราบปรามการทุจริต การกระทบความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ หรือต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรม

2. การจัดให้มีมาตรการและกลไกที่มีประสิทธิภาพในการป้องกันและปราบปรามการทุจริต และประพฤตินิยมชอบทั้งในภาครัฐและภาคเอกชนอย่างเข้มงวด เสนอแนะให้มีการปรับปรุงกฎหมาย กฎ ระเบียบ ข้อบังคับ หรือมาตรการใดที่เป็นช่องทางให้มีการทุจริตหรือประพฤตินิยมชอบ และการจัดทำความเห็น มีอำนาจรับฟังความคิดเห็นสาธารณะเพื่อประโยชน์สาธารณะ

การเสนอบทความนี้มุ่งที่จะเสนอมาตรการให้ความรู้ในทางกฎหมายที่สำคัญ เนื่องจากเกิดปัญหาในทางปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องซึ่งเป็นหน่วยงานทางปกครองตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญฉบับดังกล่าวนี้ และเพื่อเป็นแนวทางในการแก้ไขบทมาตรา 98 ในบทกฎหมายดังกล่าวต่อไป ดังนั้น เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจและสามารถนำความรู้และข้อเสนอแนะไปใช้เพื่อ

แก้กฎหมายฉบับดังกล่าวต่อไปในอนาคตได้อย่างถูกต้องและตรงตามเจตนารมณ์ จึงอาจแยกพิจารณาได้เป็น 2 ส่วน ดังนี้ คือ

อำนาจและหน้าที่ของคณะกรรมการปราบปรามการทุจริตแห่งชาติตาม

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ.

2561

อนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านการทุจริต ค.ศ. 2003 ได้กำหนด พันธกรณีที่เกี่ยวข้องกับมาตรการบังคับใช้กฎหมาย (Law Enforcement) ไว้ใน หมวด 3 ว่าด้วยการกำหนดให้เป็นความผิดทางอาญาและการบังคับใช้กฎหมาย (Chapter III-Criminalization and Law Enforcement) อันเป็นมาตรการและกลไกที่สนับสนุนหลักการต่อต้านการทุจริต ทั้งในด้าน การสืบสวน การฟ้องร้องดำเนินคดี การลงโทษผู้กระทำความผิด และการเยียวยา ความเสียหายอันเนื่องมาจากการกระทำความผิดฐานทุจริตโดยกำหนดให้รัฐภาคีสมาชิกต้องออกกฎหมายภายในดังนี้ 1) เขตอำนาจศาล (Jurisdiction) 2) การฟ้องคดีอาญา การตัดสิน และวิธีการบังคับ (Prosecution, Adjudication and Sanctions) (ปณิธีศรี ปทุมวัฒน์, 2553)

ประเทศสมาชิกสหประชาชาติได้ลงนามใน “อนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านการทุจริต ค.ศ. 2003” (United Nations Convention against Corruption-UNCAC, 2003) ปัจจุบันมีประเทศสมาชิกภาคี 124 ประเทศไทยได้ลงนามในอนุสัญญาดังกล่าวแล้วเมื่อวันที่ 9 ธันวาคม 2546 โดยแสวง บุญเฉลิมวิภาส ได้วิเคราะห์ ผลดี ผลเสียไว้จากหลายประเทศทั้งระบบ Common Law และ Civil Law คือ เช่น ประเทศสหรัฐอเมริกา ซึ่งมีอิทธิพลต่อแนวคิดในการจัดทำอนุสัญญาระหว่างประเทศเกี่ยวกับการต่อต้าน การทุจริตหลายเรื่อง และเป็นภาคีในอนุสัญญาที่เกี่ยวข้องในกลุ่มความร่วมมือ ส่วนประเทศอังกฤษเป็นประเทศที่เล็งเห็นถึงความสำคัญของปัญหาการทุจริตมาตั้งแต่ในอดีตเมื่อ กว่าร้อยปีมาแล้ว เช่น Public Bodies Corrupt Practices Act 1889 ซึ่งเป็นกฎหมายที่กำหนดให้การทุจริตหรือรับสินบนของเจ้าหน้าที่รัฐเป็นความผิด รวมทั้งยังเอาผิดกับบุคคลที่ให้สินบนแก่เจ้าหน้าที่รัฐด้วย ส่วนประเทศเยอรมนีได้เข้าเป็นภาคีสมาชิกในอนุสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยการต่อต้านการทุจริตและประพฤติมิชอบหลายฉบับในฐานะประเทศสมาชิกของสหภาพยุโรป OECD จึงมีความพร้อมก่อนการลงนามในอนุสัญญา UNCAC เป็นเวลานาน ประกอบกับการแก้ไขปัญหาการทุจริต คอร์รัปชันของประเทศเยอรมนีค่อนข้างประสบผลสำเร็จ เนื่องจากเป็นประเทศที่ยึดถือหลัก นิติธรรม (the Rule of Law) และหลักธรรมาภิบาล มีการบังคับใช้กฎหมายของเจ้าหน้าที่อย่าง เคร่งครัด มีการแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญา

เยอรมัน และประเทศในเอเชีย คือ ประเทศญี่ปุ่นมีประวัติศาสตร์กฎหมายสัมพันธ์ใกล้ชิดกับประเทศไทย และมีเอกลักษณ์เอเชีย มีลักษณะการทุจริตคอร์รัปชันบางประการคล้ายคลึงกับประเทศไทยกล่าวคือ มีบุคคล 3 ฝ่ายที่มีส่วนร่วมในการทุจริตคือ นักการเมือง ข้าราชการระดับสูง และนักธุรกิจ จุดเด่นของญี่ปุ่นที่ควรวิเคราะห์เป็นบทเรียนของไทย คือ ความเข้มแข็งของกระบวนการยุติธรรม ความเป็นอิสระ ของหน่วยงานบังคับใช้กฎหมายโดยเฉพาะอัยการญี่ปุ่น ซึ่งไม่ถูกรอบงำจากฝ่ายบริหาร นอกจากนี้ ภาคประชาชนญี่ปุ่นยังมีบทบาทเด่นในการตรวจสอบการทุจริต ของข้าราชการในหน่วยงานของรัฐ นักการเมืองระดับชาติและระดับท้องถิ่น และได้รับการยอมรับจากสังคมและภาครัฐเป็นอย่างสูง (แสง บุญเฉลิมวิภาส และคณะ, 2551)

กัญจนรัตน์ วิทยาเกียรติเลิศ และคณะ (2564) ได้มีการวิเคราะห์ถึงผลดีผลเสียในการออกกฎหมายฉบับนี้ว่าประเทศที่ประสบความสำเร็จในการต่อต้านทุจริต และเก่าแก่ที่สุดของโลก คือ Corrupt Practices Investigation Bureau (CPIB) ของสิงคโปร์ (Corrupt Practices Investigation Bureau 2021) นอกจากนี้ยังมีองค์กร Independent Commission Against Corruption (ICAC) ของออสเตรเลียและฮ่องกง Anti-Corruption and Civil Rights Commission of Korea (ACRC) ของเกาหลี และ Malaysian Anti-corruption Commission (MACC) ของมาเลเซีย ซึ่งทุกประเทศล้วนมีทางประวัติศาสตร์คล้ายกัน สำนักงาน ป.ป.ช. มีหน้าที่และอำนาจในการไต่สวนและวินิจฉัยคดีร่ำรวยผิดปกติ ทุจริตต่อหน้าที่ ตรวจสอบบัญชีทรัพย์สินและหนี้สิน การฟ้องคดีทุกประเทศจะให้อำนาจพนักงานอัยการเท่านั้น แต่ของประเทศไทยนั้นมีข้อยกเว้นว่า คณะกรรมการ ป.ป.ช. สามารถฟ้องคดีเองได้ ในกรณีที่อัยการสูงสุดเห็นว่า ส่วนงานการไต่สวนยังไม่สมบูรณ์พอที่จะดำเนินคดีได้ให้ตั้งคณะกรรมการร่วมกันทั้งสองฝ่ายและถ้าคณะกรรมการร่วมไม่อาจหาข้อยุติได้ให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. ดำเนินการตามตามที่เห็นสมควรโดยจะยื่นฟ้องคดีเองก็ได้ ส่วนฮ่องกงตามกฎหมาย Prevention of Bribery Ordinance (Cap. 201) มีข้อแม้ว่าจะดำเนินการได้เองต้องได้รับความยินยอมจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมให้อนุญาตก่อน

ในฐานะรัฐภาคี ไทยมีหน้าที่ต้องปฏิบัติตามพันธกรณีของอนุสัญญาให้ได้ครบถ้วน โดยมีการแก้ไขร่างกฎหมายที่มีอยู่ให้สอดคล้องกับ อนุสัญญา UNCAC เช่น (1) พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561 (2) พ.ร.บ.แก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญา (ฉบับที่ 26) พ.ศ. 2560 พ.ศ. ... (กระทรวงต่างประเทศ, 2565) โดยที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (2562) ได้วิเคราะห์ถึงอำนาจขององค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ว่าคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ เป็นองค์กรที่ได้รับการมอบหมายภารกิจของรัฐตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ มีกลไกทางบริหารตามรัฐธรรมนูญ

และกฎหมายที่ส่งเสริมให้การบริหารราชการแผ่นดินขององค์กรตามรัฐธรรมนูญ องค์กรของรัฐ และเจ้าหน้าที่ของรัฐปฏิบัติหน้าที่มีเป้าหมายตามหลักนิติธรรมและนิติรัฐ อย่างไรก็ตาม องค์กรอิสระยังเป็นองค์กรที่ใช้อำนาจรัฐ จึงมีความจำเป็นต้องมีกลไกการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐขององค์กรอิสระ ได้แก่ การตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมาย ตรวจสอบความชอบด้วยกฎหมายของการกระทำทางปกครอง และมีศาลที่เป็นอิสระและเป็นกลางในการทำหน้าที่ตัดสินวินิจฉัยข้อพิพาทหรือข้อขัดแย้งให้ถูกต้องตามกฎหมาย

ดังนั้น เมื่อประเทศไทยได้ให้สัตยาบันในอนุสัญญาฉบับดังกล่าวนี้จึงได้มีการร่างกฎหมายหลายฉบับเพื่อให้สอดคล้องกับนานาอารยประเทศและเพื่อให้ประเทศไทยมีความร่วมมือกับนานาชาติเช่น การส่งผู้ร้ายข้ามแดน การจับกุมคุมขัง การยึดทรัพย์ ขณะเดียวกันองค์กรต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นตามรัฐธรรมนูญจะต้องโปร่งใส ตรวจสอบได้จากทั้งในประเทศและต่างประเทศที่เป็นภาคีจึงได้เกิดพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561

ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561 อำนาจและหน้าที่ของพนักงานเจ้าหน้าที่ตามพระราชบัญญัติดังกล่าวเป็นอำนาจที่รัฐธรรมนูญได้กำหนดให้การปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่เป็นไปโดยหลักยกเว้นการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคล โดยที่ศาลรัฐธรรมนูญได้วินิจฉัยว่า สถานะของเจ้าหน้าที่ของรัฐมีความแตกต่างจากบุคคลทั่วไป แม้การพิจารณาจะมีความแตกต่างไปจากกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาสำหรับบุคคลทั่วไปอยู่บ้าง แต่ก็มีผลจำเป็นต้องกระทำเพื่อปราบปรามการทุจริตในวงงานราชการที่เกี่ยวข้องกับประโยชน์ส่วนรวม บทบัญญัติดังกล่าวจึงไม่เป็นการเลือกปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรมเพราะเหตุแห่งความแตกต่างในเรื่องสถานะของบุคคลซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 27 วรรคหนึ่งและวรรคห้า (สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ, 2562) และเพื่อให้การปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการ ป.ป.ช. สามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพอันจะเป็นประโยชน์ต่อสาธารณะ ซึ่งการตราพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้สอดคล้องกับเงื่อนไขที่บัญญัติไว้ใน มาตรา 26 และ 27 แห่งรัฐธรรมนูญฯ ในการดำเนินการนั้น (ราชกิจจานุเบกษา, 2560) กล่าวคือ

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561 กำหนดให้เจ้าพนักงานผู้ต้องถูกบังคับตามกฎหมายฉบับนี้มีทั้งเจ้าหน้าที่ของรัฐไทยและเจ้าหน้าที่ของรัฐต่างประเทศรวมถึง เจ้าหน้าที่องค์กรระหว่างประเทศ ส่วนเจ้าหน้าที่ของรัฐไทยนั้น ตามมาตรา 4 (ราชกิจจานุเบกษา, 2561) ได้แบ่งเจ้าหน้าที่ผู้ต้องอยู่ภายใต้บังคับออกเป็น 6 ระดับ ตัวอย่าง เช่น เจ้าหน้าที่ของรัฐ คือ ข้าราชการหรือพนักงานส่วนท้องถิ่นซึ่งมีตำแหน่งหรือ เงินเดือนประจำ ผู้ปฏิบัติงานในหน่วยงานของรัฐหรือในรัฐวิสาหกิจ ผู้บริหารท้องถิ่น รองผู้บริหารท้องถิ่น

ผู้ช่วยผู้บริหารท้องถิ่น และสมาชิกสภาท้องถิ่นขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เจ้าพนักงานตามกฎหมาย ว่าด้วยลักษณะปกครองท้องที่ หรือเจ้าพนักงานอื่นตามที่กฎหมายบัญญัติ ผู้ช่วยผู้บริหารท้องถิ่น คือ ผู้ทำหน้าที่ช่วยเหลือผู้บริหารท้องถิ่น และให้หมายความ รวมถึงผู้ทำหน้าที่ช่วยเหลือสภาท้องถิ่นหรือสมาชิกสภาท้องถิ่นขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นด้วย ทั้งนี้ ตามที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. กำหนด

ดังนั้นจะเห็นได้ว่าคณะกรรมการ ป.ป.ช.มีอำนาจและหน้าที่ในการไต่สวนและวินิจฉัยว่า เจ้าพนักงานทุจริตต่อหน้าที่ หรือไต่สวนและวินิจฉัยว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐร้ายรอยผิดปกติ และหน้าที่ในการดำเนินการไต่สวนหรือฟ้องร้องพนักงานเจ้าหน้าที่ได้ทุกระดับถ้าเป็นเจ้าพนักงานของรัฐบาลไทย เพื่อให้การดำเนินกิจการของประเทศเป็นไปโดยปราศจากปัญหาการทุจริตคอร์รัปชันนั่นเอง นอกจากนี้กฎหมายฉบับดังกล่าวยังกำหนดเกณฑ์ในการดำเนินการของบุคคลผู้ที่จะถูกฟ้องร้องได้ จะต้องเป็นบุคคลที่เป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐต่าง ๆ ดังที่กล่าวมาในมาตรา 4 มี 2 ประการหลัก คือ บุคคลเหล่านั้นปฏิบัติงานในหน่วยงานของรัฐหรือรัฐวิสาหกิจและ ประการที่ 2 คือ บุคคลเหล่านั้นจะต้องถูกกล่าวหาว่าทุจริตต่อหน้าที่ ปฏิบัติหรือละเว้นการปฏิบัติอย่างใดในตำแหน่งหรือหน้าที่ หรือร้ายรอยผิดปกติ

ดังนั้นการดำเนินการของคณะกรรมการป.ป.ช.ผู้กล่าวหา กล่าวหาต่อเจ้าหน้าที่ผู้ถูกกล่าวหา อำนาจในการไต่สวนของคณะกรรมการ ป.ป.ช.ตามมาตรา 28 (ราชกิจจานุเบกษา, 2561) นั้น เช่น การไต่สวนและวินิจฉัยกรณีเจ้าหน้าที่ของรัฐตั้งแต่ผู้บริหารระดับสูงถูกกล่าวหาว่าร้ายรอยผิดปกติ ทุจริต หรือกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรม หรือเสนอผู้บังคับบัญชา ลงโทษทางวินัย และเสนออัยการสูงสุดเพื่อดำเนินคดีอาญา หรือการไต่สวนกรณีที่มีการกล่าวหาว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐร้ายรอยผิดปกติเพื่อร้องขอให้ทรัพย์สินของรัฐตกเป็นของแผ่นดิน โดยในคดีที่มีการกล่าวหาว่าเจ้าหน้าที่ในหน่วยงานของรัฐหรือองค์กรอิสระ ผู้ปฏิบัติงานในการใช้อำนาจทางปกครอง หรือรัฐวิสาหกิจ ทุจริตต่อหน้าที่ที่อยู่ในอำนาจของคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติที่จะมีการดำเนินการชี้มูลความผิดและดำเนินการไต่สวนฟ้องร้องกล่าวหาต่อศาลนั้น

อำนาจและหน้าที่ของคณะกรรมการป.ป.ช. ตามกฎหมายดังกล่าวยังกำหนดให้คณะกรรมการ ป.ป.ช.เป็นเจ้าพนักงานตามประมวลกฎหมายอาญา รวมถึงเป็นพนักงานไต่สวนในการดำเนินการสอบสวนด้วย การไต่สวนตามกฎหมายนี้ ให้ประธานกรรมการ กรรมการ กรรมการไต่สวน หัวหน้าพนักงานไต่สวน และพนักงานไต่สวน เป็นพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่ และมีอำนาจตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเช่นเดียวกับกับพนักงานสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เพื่อให้ง่ายต่อการปฏิบัติหน้าที่ในการจับกุม กล่าวหา

รวมถึงการออกหมายเรียกให้บุคคลใดหรือเจ้าหน้าที่มาให้ถ้อยคำ ให้ส่งเอกสารหลักฐานข้อมูลต่าง ๆ เพื่อดำเนินการในทางสอบสวน รวมถึงเมื่อได้ดำเนินการเพื่อจะดำเนินคดีแล้ว ถือว่าพนักงานเจ้าหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายจากกรรมการ ป.ป.ช.มีอำนาจในการฟ้องร้อง ดำเนินคดี ว่าต่างเหมือนพนักงานอัยการในการดำเนินการตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาหรือกฎหมายต่าง ๆ ว่าด้วยระบบการดำเนินกระบวนการพิจารณาในศาล เช่น การดำเนินการทางกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งว่าด้วยพยานหลักฐาน ทั้งนี้ตามมาตรา 40 และจะต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขที่สำคัญดังต่อไปนี้ คือ หากมูลความผิดที่ปรากฏตามคำกล่าวหาต่อเจ้าหน้าที่ของรัฐและมูลความผิดที่ปรากฏจากการ ได้สอบสวนข้อเท็จจริงของคณะกรรมการป.ป.ช.ย่อมมีอำนาจชี้มูลความผิดได้ตามมาตรา 91 (ราชกิจจานุเบกษา, 2561)

การดำเนินการของเจ้าหน้าที่ในการดำเนินทางวินัยในหน่วยงานทางปกครองในกรณี ที่ป.ป.ช.ชี้มูลความผิดโดยมิต้องสอบวินัยซ้ำ

การดำเนินการทางวินัยนั้น พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน 2555 ได้ให้ความหมายของการทุจริตไว้ว่า ประพฤติชั่ว ประพฤติไม่ดี ไม่ซื่อตรง โกง คดโกง ฉ้อโกง โดยใช้อุบายหรือเล่ห์เหลี่ยมหลอกลวงเพื่อให้ได้สิ่งที่ต้องการ เช่น คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.) สามารถเสนอข้อเท็จจริงและความเห็นไปยังวุฒิสภา เพื่อถอดถอนข้าราชการที่คอร์รัปชันให้พ้นจากตำแหน่งได้ ถ้าประพฤติชั่วทางกาย เรียก กายทุจริต ถ้าประพฤติชั่วทางวาจา เรียก วาจาทุจริต ถ้าประพฤติชั่วทางใจ เรียก มโนทุจริต (ราชบัณฑิตยสถาน, 2555)

การดำเนินการทางวินัย ข้าราชการพลเรือนสามัญ ของสถาบันดำรงราชานุภาพ ให้บทบังคับไว้ว่าข้าราชการทุกคนจะต้องปฏิบัติตามระเบียบ กฎเกณฑ์ แบบแผน และความประพฤติที่ทางราชการได้กำหนดไว้ ซึ่งมีทั้งข้อห้ามและ ข้อควรปฏิบัติ ซึ่งเรียกว่า วินัยข้าราชการโดยข้อห้ามหรือข้อควรปฏิบัติ ได้บัญญัติตามพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. 2551 โดยจุดมุ่งหมายที่สำคัญของวินัย คือ 1) ให้ราชการดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล 2) ความเจริญก้าวหน้าและความสงบเรียบร้อยของประเทศชาติ หากข้าราชการมีวินัยดี ปฏิบัติงานด้วยความซื่อสัตย์ สุจริต และมี ความมุ่งมั่นที่จะปฏิบัติงานอย่างเต็มที่ 3) ความผาสุกของประชาชน 4) สร้างภาพลักษณ์ชื่อเสียงที่ดีของระบบราชการ การดำเนินการทางวินัย หมายถึง กระบวนการทั้งหลาย ที่กระทำเป็นวิธีการตามกฎหมายมาตรฐานทั่วไป หรือตามหลักเกณฑ์ เมื่อข้าราชการถูกกล่าวหาว่ากระทำผิดวินัย ได้แก่ การสืบสวน การสอบสวน การตั้งเรื่องกล่าวหา การให้ พักราชการ และการให้ออกจากราชการไว้ก่อนการพิจารณาความผิด การกำหนดโทษ และการลงโทษ

จุดมุ่งหมายของการดำเนินการทางวินัย เพื่อให้ได้ความจริงว่า ข้าราชการที่ถูกกล่าวหาได้กระทำความผิดในกรณีใดหรือไม่ เพื่อให้ได้ ความจริง และยุติธรรมตามกระบวนการทางนิติธรรม หากมีผู้กระทำความผิด จะต้องได้รับการลงโทษเป็นไปโดยเหมาะสมกับกรณีความผิด และเพื่อให้การลงโทษเป็นไปโดยสุจริต (สถาบันดำรงราชานุภาพ, 2554)

ศิริชัย กาญจนาวาสี และคณะ (2566) ได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับวินัยไว้ว่า การบริหารงานบุคคลภาครัฐโดยองค์กรกลางในการ บริหารงานบุคคลของข้าราชการแต่ละประเภท จำเป็นต้องมีกฎหมาย กฎ ระเบียบ ข้อบังคับ และวินัยเป็นปัจจัยหรือเครื่องมือสำคัญในอันที่จะช่วยให้การบริหารงานขององค์กรภาครัฐบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้เพื่อให้ การปฏิบัติหน้าที่ของข้าราชการเป็นไปอย่างมีระเบียบและมีประสิทธิภาพตามความมุ่งหมายขององค์กร ระเบียบ หรือข้อบังคับที่ใช้ควบคุมความประพฤติและการปฏิบัติหน้าที่ของข้าราชการ เรียกว่า “วินัย” (Discipline) หากมีผู้ใดฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามวินัยที่ได้กำหนดไว้ก็ต้องถูกดำเนินการทางวินัย ซึ่งการดำเนินการทางวินัยเป็นขั้นตอนและวิธีการที่กฎหมายกำหนดให้ต้องดำเนินการก่อนมีคำสั่งลงโทษทางวินัย การดำเนินการจึงต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานความชอบด้วยกฎหมายของกระบวนการทางปกครองทุกขั้นตอน หากการดำเนินการทางวินัยโดยผู้บังคับบัญชากระทำไปโดยไม่ชอบด้วยกฎหมายแล้ว ย่อมส่งผลให้คำสั่งลงโทษเป็นคำสั่งที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายด้วย โดยส่วนการได้สวนของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ที่ได้มีการได้สวนและวินิจฉัยความผิดวินัยเจ้าหน้าที่ของรัฐในฐานะอื่น อันมิใช่ความผิดฐานทุจริตต่อหน้าที่นั้น เมื่อเมื่อไม่สามารถใช้เป็นสำนวนการสอบสวนทางวินัยของคณะกรรมการสอบสวนสวนวินัยตามกฎหมาย ระเบียบ หรือข้อบังคับว่าด้วยการบริหารงานบุคคลของผู้กล่าวหา นั้นได้ตามหลักเกณฑ์ที่บัญญัติไว้ตามมาตรา 91(2) ประกอบมาตรา 98 วรรคหนึ่ง แห่งพระราชบัญญัติประกอบ รัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561 ส่งผลให้กระบวนการได้สวนที่เกิดขึ้นจากการ ปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานเจ้าหน้าที่สำนักงาน ป.ป.ช. รวมถึงข้อเท็จจริงทั้งหลายทั้งปวงที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. และพนักงานได้สวนดำเนินการตรวจสอบและได้สวนตามหน้าที่และอำนาจตามบทบัญญัติแห่ง กฎหมาย ย่อมเสียไปโดยไม่มีอำนาจบังคับใด ๆ และไม่มีผลผูกพันผู้บังคับบัญชาหรือผู้มีอำนาจแต่งตั้งถอดถอน ให้พิจารณาและนำข้อเท็จจริงดังกล่าวไปใช้ในการดำเนินการสอบสวนทางวินัยของคณะกรรมการสอบสวนวินัยได้ ซึ่งอาจเกิดช่องว่างในการช่วยเหลือผู้ถูกกล่าวหา ซึ่งเป็นผู้ได้บังคับบัญชา หรือเกิดการกลั่นแกล้งกัน ระหว่างผู้บังคับบัญชากับผู้ได้บังคับบัญชาอีกฝ่ายหนึ่งด้วย

ศิริชัย กาญจนาวาสี และคณะ (2566) ได้วิเคราะห์แนวคิดเรื่องความเป็นอิสระของท้องถิ่น (Local Autonomy) การบริหาร ราชการแผ่นดินที่มุ่งเน้นการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้นเป็นรูปแบบการปกครองที่แพร่หลายในสังคมประชาธิปไตย เนื่องจากเป็นรูปแบบที่มุ่งเน้นให้การบริหารงานภาครัฐมีประสิทธิภาพมากขึ้นกว่ารูปแบบการปกครองแบบรวมศูนย์อำนาจไว้ที่ส่วนกลางการที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีบทบาทในการจัดทำบริการสาธารณะในท้องถิ่น ย่อมทำให้สนองตอบความต้องการของประชาชนในท้องถิ่น ในแต่ละพื้นที่ได้มากกว่า ขณะเดียวกัน ความเป็นอิสระของท้องถิ่น ในการบริหารจัดการโดยผู้บริหารท้องถิ่นที่ผ่านการเลือกตั้งโดยประชาชนในท้องถิ่น มีองค์กรเจ้าหน้าที่ของตนเองในการบริหารจัดการภายในท้องถิ่น พฤติกรรมและปัจจัยเสี่ยงที่ก่อให้เกิดการทุจริตคอร์รัปชัน จากการรวบรวมลักษณะพฤติกรรมและปัจจัยเสี่ยงที่ก่อให้เกิดการทุจริตคอร์รัปชัน สรุปได้ว่า มีปัจจัยความโลภและการไม่รู้จักความพอเพียง และขาดความสำนึกแห่งความซื่อสัตย์ ในการปฏิบัติหน้าที่เป็นพื้นฐาน แบ่งเป็น 2 ปัจจัย ได้แก่ ปัจจัยภายในจิตใจ ขาดความซื่อสัตย์ต่อหน้าที่ ส่วนปัจจัยภายนอก คือ ด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และระบบกฎหมายที่มีความยุ่งยากซับซ้อนจึงทำให้มีการ แสวงหาประโยชน์จากระบบราชการในส่วนนี้ นอกจากนี้ด้วยวัฒนธรรมเชิงอำนาจของข้าราชการมีดุลพินิจที่จะให้คุณให้โทษแก่ประชาชน จึงเป็นช่องทางในการเรียกรับผลประโยชน์ให้แก่ตนเองหรือพวกพ้องได้

กชพัชฌ์ บำรุงศรี (2559) ได้กล่าวไว้ว่าเมื่อกลับไปศึกษาเรื่องทีคณะกรรมการ ป.ป.ช. ซีมูลทุจริตตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2545 เป็นต้นมา พบว่า เริ่มเห็นแนวโน้มการทุจริตของกลุ่มองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพิ่มขึ้น ทั้งในระดับองค์การบริหารส่วนตำบล (อ.บ.ต.) เทศบาล องค์การบริหารส่วนจังหวัด (อ.บ.จ.) หรือแม้แต่กรุงเทพมหานคร ผลการชี้มูลดังกล่าวนำสู่คำถามที่ว่า การกระจายอำนาจไปสู่ท้องถิ่นนั้นสัมพันธ์กับการกระจายโอกาสให้เกิดการทุจริตด้วยหรือไม่ เช่นเดียวกันเริ่มมีชุดวาทกรรมว่าผู้บริหารท้องถิ่น มักเป็นผู้ใกล้ชิดนักการเมืองที่รอผืนงบประมาณลงมาให้ท้องถิ่น โดยเตรียมบริษัทรับเหมาก่อสร้างของ พวกพ้องตัวเองรอรับงานไว้แล้ว วาทกรรมดังกล่าวทำให้เกิดทัศนคติแง่ลบกับคนท้องถิ่น จนมีแนวคิดว่าการกระจายอำนาจหมายถึง กระจายการโกง และชุดวาทกรรมนี้เองนำไปสู่พยายามจะแก้ปัญหาเรื่องผลประโยชน์ทับซ้อน หรือ Conflict of Interest (COI) และเรื่องผลประโยชน์ทับซ้อน

ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ พ.ศ.2561 ที่นำเสนอนี้เป็นการดำเนินการของคณะกรรมการหรือของเจ้าหน้าที่ซึ่งเป็นเรื่องใหม่ในการดำเนินการสืบสวน สอบสวน ชี้มูลความผิดและฟ้องร้องผู้ถูกกล่าวหาตามมาตรา 91 คือ เมื่อมีการไต่สวนของคณะกรรมการที่กล่าวหาว่าบุคคลใดที่เป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐทุจริตต่อหน้าที่

หรือกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ โดยปกติเมื่อมีการสอบข้อเท็จจริงของเจ้าหน้าที่ในหน่วยงานของรัฐนั้น คณะกรรมการป.ป.ช.จะเข้าไปดำเนินการได้ก็ต่อเมื่อเข้าหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้คือ ถูกกล่าวหาว่าทุจริตต่อหน้าที่โดยในการปฏิบัติหน้าที่ราชการนั้นต้องปฏิบัติตามกฎหมายหรือระเบียบที่กำหนดให้ต้องปฏิบัติ เช่น ผู้บริหารท้องถิ่นที่ผ่านระบบเลือกตั้งเข้ามาจะต้องเสนอแผนและงบประมาณเพื่อการบริหารและการบริการท้องถิ่น เมื่อนำเสนอแผนงบประมาณแล้วจะต้องให้ผู้ว่าราชการจังหวัดซึ่งกฎหมายถือว่าเป็นหัวหน้าผู้บริหารท้องถิ่นนั้นอนุมัติ ถ้าอนุมัติแล้วก็นำเสนอต่อสภาท้องถิ่นต่อไป โดยแผนงบประมาณต่าง ๆ จะต้องบัญญัติให้สอดคล้องกับระเบียบเช่น แผนงบประมาณรายจ่ายของท้องถิ่นนั้น ๆ การจัดทำบริการสาธารณะจะต้องเป็นไปตามระเบียบหรือพระราชบัญญัติแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจเพื่อประโยชน์ของประชาชน ระเบียบการบริหารงานบุคคล ระเบียบของกระทรวงมหาดไทยต่าง ๆ ว่าด้วยเงิน ระเบียบพัสดุ หรือตามระเบียบว่าด้วยความผิดเกี่ยวกับเสนอราคาต่อหน่วยงานของรัฐ ดังนั้นการดำเนินการของเจ้าหน้าที่ซึ่งเป็นผู้บริหารท้องถิ่นนั้น มีกฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้องจำนวนมากให้ต้องปฏิบัติและยังมีประมวลกฎหมายอาญาในหมวดความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ ซึ่งจะคล้ายคลึงกับพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561 ที่กำหนดโทษไว้จึงเห็นได้ว่าโดยทั่วไปแล้วคณะกรรมการ ป.ป.ช.จะเข้ามาไต่สวนเพื่อดำเนินการฟ้องร้องเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือผู้บริหารท้องถิ่นก็ต่อเมื่อเข้าเกณฑ์และลักษณะเป็นคดีตามมาตรา 4 และมาตรา 28 ในเรื่องทุจริตต่อหน้าที่ ความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ ส่วนเมื่อได้ดำเนินการไต่สวนแล้วจะเป็นกรณีที่ร้ายแรงหรือไม่ร้ายแรง ก็เป็นการดำเนินการต่อไปของกรรมการป.ป.ช.ที่จะมอบหมายให้พนักงานสอบสวนดำเนินการตามขั้นตอนของกฎหมายเองหรือคณะกรรมการ ป.ป.ช.จะดำเนินการต่อไป

หน้าที่ในการดำเนินการของคณะกรรมการป.ป.ช.ตามมาตรา 91 นั้นอาจมีผู้ร้องทุกข์หรือกล่าวหาต่อเจ้าหน้าที่ของรัฐผ่านทางฝ่ายปกครองหรือตำรวจที่เป็นพนักงานสอบสวนตามมาตรา 61 ว่ามีการกระทำความผิด หรือกล่าวโทษต่อพนักงานสอบสวนว่าบุคคลใดทุจริตต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการให้พนักงานสอบสวนแสวงหาข้อเท็จจริงแล้วส่งสำนวนให้คณะกรรมการ ป.ป.ช.ภายใน 30 วัน ถ้ากรรมการป.ป.ช.เห็นว่าเรื่องใดไม่ร้ายแรงหรือไม่อยู่ในอำนาจหน้าที่ของ ป.ป.ช.ให้ส่งเรื่องนั้นให้พนักงานสอบสวนดำเนินการต่อไป และตามมาตรา 64 ที่บัญญัติว่ากรณีที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. พิจารณาเห็นว่าเรื่องที่มีการกล่าวหาเรื่องใด มิใช่เป็นความผิดร้ายแรง หรือกล่าวหาในเรื่องที่มีได้อยู่ในอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการป.ป.ช. คณะกรรมการดังกล่าวอาจส่งเรื่องให้หน่วยงานนั้นดำเนินการทางวินัยแก่ผู้ที่ถูกกล่าวหาหรือถอดถอนผู้ถูกกล่าวหาต่อไป อย่างไรก็ตาม มาตรา 61 ได้บัญญัติว่าในกรณีที่ผู้เสียหายได้ร้องทุกข์หรือมีผู้กล่าวโทษต่อพนักงานสอบสวน

การแสวงหาข้อเท็จจริงของพนักงานสอบสวน รวมทั้งรวบรวมพยานหลักฐานเบื้องต้น แล้วส่งให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. ภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ได้รับการร้องทุกข์หรือกล่าวโทษ

เมื่อคณะกรรมการ ป.ป.ช. ไต่สวนแล้วมีมติวินิจฉัยว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐกระทำความผิดฐานทุจริตต่อหน้าที่ หรือกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ หรือความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรม หรือความผิดใดที่เกี่ยวข้องกับความผิดที่กล่าวมา เช่น มีตัวการ ผู้ใช้ ผู้สนับสนุนด้วย ถ้ามีมูลความผิดทางอาญา ให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. ส่งรายงานการไต่สวน เอกสารหลักฐานไปยังอัยการสูงสุดภายในสามสิบวัน เพื่อให้อัยการสูงสุดยื่นฟ้องคดีต่อไป และถ้าผู้ถูกกล่าวหาไม่มีมูลความผิดทางวินัยด้วย ให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. ส่งรายงานสำนวนการไต่สวนเอกสารหลักฐานต่าง ๆ ไปยังผู้บังคับบัญชาหรือผู้มีอำนาจแต่งตั้งถอดถอนภายในสามสิบวันเพื่อให้ดำเนินการทางวินัยต่อไป

สำหรับกรณีที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. ไต่สวนและวินิจฉัยว่าการกระทำของผู้ถูกกล่าวหาในขณะดำรงตำแหน่งผู้บริหารท้องถิ่น เช่น นายองค์การบริหารส่วนจังหวัด นายองค์การบริหารส่วนตำบล หรือผู้บริหารท้องถิ่นอื่นใดมีมูลความผิดฐานทางอาญาฐานเป็นเจ้าพนักงานปฏิบัติหน้าที่หรือละเว้นการปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบเพื่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้หนึ่งผู้ใด ฐานละเว้นการปฏิบัติหน้าที่โดยทุจริต ตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 157 (ราชกิจจานุเบกษา, 2560) หรือฐานละเลยไม่ปฏิบัติตามอำนาจหน้าที่ ซึ่งผู้มีอำนาจแต่งตั้งถอดถอนได้แก่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยเพื่อดำเนินการแต่งตั้งถอดถอนตามมาตรา 91(2) ดังนั้นเมื่อรัฐมนตรีได้รับรายงาน สำนวนการไต่สวน เอกสารหลักฐานและคำวินิจฉัยของคณะกรรมการ ป.ป.ช. แล้ว จึงมีหน้าที่พิจารณาดำเนินการเพื่อให้เป็นไปตามมติของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ที่มีมติชี้มูลความผิดในกรณีดังกล่าว โดยผู้บังคับบัญชาต้องพิจารณาโทษทางวินัยตามฐานความผิดที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. มีมติโดยไม่ต้องแต่งตั้งคณะกรรมการสอบสวนวินัยซ้ำอีกตามมาตรา 98 (ราชกิจจานุเบกษา, 2561)

เชิดธวัช ชัยปัน (2562) ได้อธิบายวิวัฒนาการหลักการห้ามดำเนินคดีซ้ำโดยตั้งแต่สมัยโรมัน และถูกนำไปปรับเป็นสุภาษิตกฎหมายที่เป็น ภาษาลาติน เรียกว่า Non bis in idem ในปัจจุบันหลักการห้ามดำเนินคดีซ้ำได้เป็นที่ยอมรับทั้งในกฎหมายระหว่าง ประเทศและกฎหมายภายในของประเทศต่าง ๆ นอกจากนี้ยังถูกขยายไปใช้ในเรื่องการยอมรับคำพิพากษาศาลต่างประเทศการรับฟ้องข้อเท็จจริงในคดีอาญาตามคำพิพากษาศาลอื่น และถูกนำไปใช้ในชั้นเจ้าพนักงานอีกด้วย หลักการห้ามดำเนินคดีซ้ำในชั้นเจ้าพนักงาน มีการบัญญัติไว้อย่างชัดเจนในประเทศ สหรัฐอเมริกาและประเทศญี่ปุ่น โดยประเทศสหรัฐอเมริกามีแนวคิดว่า หากหน่วยงานใดเข้าถึงการกล่าวหาว่า มีการกระทำความผิดอาญาก่อน หน่วยงานอื่นจะไม่มีอำนาจในการดำเนินคดี

นั้นอีก สำหรับประเทศไทยได้มีบัญญัติหลักการนี้ไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ประมวลกฎหมายอาญา เช่น การห้ามฟ้องคดีซ้ำเมื่อศาลมีคำพิพากษาเสร็จเด็ดขาดในความผิดที่ได้ฟ้องการห้ามสอบสวนซ้ำรวมถึงการยุติการสอบสวนในกรณีที่พนักงานอัยการสั่งไม่ฟ้อง ซึ่งเป็นการห้ามดำเนินคดีซ้ำทั้งในชั้นพิจารณาและชั้นเจ้าพนักงาน สำหรับการดำเนินคดีชั้นเจ้าพนักงานในคดีป้องกันและปราบปรามการทุจริต ไม่ว่าจะประเทศสิงคโปร์หรือประเทศอินโดนีเซียต่างให้หน่วยงานอิสระเป็นผู้ฟ้องคดีเองโดยไม่ผ่านพนักงานอัยการ และหากหน่วยงานนั้นสั่งไม่ฟ้องคดีนั้นก็ เป็นอันยุติลงทันทีโดยไม่มีหน่วยงานอื่นจะสามารถดำเนินคดีได้อีก

อย่างไรก็ตามหากคณะกรรมการ ป.ป.ช.มิได้มีมติชี้มูลความผิดวินัยต่อผู้ถูกกล่าวหา 3 ฐาน คือ ความผิดฐานทุจริตต่อหน้าที่ ความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ หรือความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรม แต่ได้ชี้มูลความผิดทางวินัยในฐานอื่น ถือมิได้ว่าเป็นการชี้มูลความที่อยู่ในอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการ ป.ป.ช.การใช้มูลความผิดดังกล่าวจึงมีผลเป็นเพียงข้อเสนอแนะ หรือคำบอกกล่าวต่อผู้บังคับบัญชาของผู้ถูกกล่าวหาเพื่อให้ดำเนินการทางวินัยตามอำนาจและหน้าที่ของตนต่อไปเท่านั้น เช่น การชี้มูลความผิดฐานไม่ปฏิบัติหน้าที่ราชการให้เป็นไปตามกฎหมาย กฎระเบียบ ขั้นตอนของทางราชการ ฐานประพฤติดูชั่วร้ายแรง ตามพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. 2551 (ราชกิจจานุเบกษา, 2551) แต่ถ้าผู้ที่ดำเนินการทางวินัยในหน่วยงานของรัฐไม่ได้ดำเนินการให้เป็นไปตามกฎหมาย กล่าวคือ เมื่อ ป.ป.ช.ได้สวนความผิดแล้วปรากฏว่าผู้ที่ถูกกล่าวหามิได้มีมูลความผิดหรือถูกชี้มูลในความผิดอื่นที่มีได้อยู่ในอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการ ป.ป.ช. จึงเป็นการชี้มูลที่เกินหน้าที่และอำนาจของคณะกรรมการ ป.ป.ช.ผู้บังคับบัญชาหรือบุคคลผู้มีหน้าที่สอบสวนหรือดำเนินการทางวินัยของผู้ถูกกล่าวหา นั้นย่อมมีต้องถือสำนวนของป.ป.ช.แต่ต้องไปดำเนินการสืบสวนเองหรือตั้งคณะกรรมการสอบสวนเกี่ยวกับการดำเนินการทางวินัยตามกฎหมายว่าด้วยการบริหารบุคคลผู้ถูกกล่าวหาเอง ซึ่งถ้ามิได้ดำเนินการดังที่ว่ามานี้แต่ไปถือสำนวนการสอบสวนของป.ป.ช. แล้วดำเนินการทางวินัยโดยถอดถอนผู้ดำรงตำแหน่งดังกล่าวเลย จะถือว่าเป็นกรณีที่ผู้บังคับบัญชาหรือผู้มีอำนาจแต่งตั้งถอดถอนไม่มีอำนาจตามกฎหมายให้กระทำได้ ทำให้การถอดถอนนั้นมิชอบและอาจถูกฟ้องร้องต่อศาลปกครองขอให้เพิกถอนคำสั่งทางปกครองที่มีชอบนั้น (ศาลปกครอง, 2566) ต่อไป

สรุปผล

เมื่อเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องในหน่วยงานของรัฐได้รับสำนวนการสอบสวนจากคณะกรรมการ ป.ป.ช. ในการดำเนินการทางวินัยของเจ้าหน้าที่ของรัฐนั้น มาตรา 98 ได้กำหนดให้ผู้บังคับบัญชาหรือผู้มีอำนาจแต่งตั้งถอดถอนผู้ถูกกล่าวหาเมื่อได้รับสำนวนการไต่สวนของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ตามมาตรา 91 แล้ว ให้ผู้บังคับบัญชาหรือผู้มีอำนาจแต่งตั้งถอดถอน ผู้ถูกกล่าวหาผู้นั้นพิจารณาโทษทางวินัยตามฐานความผิดที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. ได้มีมติโดยไม่ต้องแต่งตั้งคณะกรรมการสอบสวนวินัยซ้ำอีก โดยในการพิจารณาโทษทางวินัยแก่ผู้ถูกกล่าวหา ให้ถือว่าสำนวนการไต่สวนของคณะกรรมการ ป.ป.ช. เป็นสำนวนการสอบสวนทางวินัยของคณะกรรมการสอบสวนวินัย ตามกฎหมาย ระเบียบ หรือข้อบังคับว่าด้วยการบริหารงานบุคคลของผู้ถูกกล่าวหา นั้นเอง ซึ่งบทบัญญัตินี้เองเป็นสิ่งที่ป.ป.ช. เน้นย้ำว่าผู้ถูกกล่าวหาจำเป็นต้องหยุดปฏิบัติหน้าที่โดยมีต้องสอบสวนวินัยซ้ำในเรื่องนั้น โดยการดำเนินการทางวินัยนั้น ให้ผู้บังคับบัญชาหรือผู้มีอำนาจแต่งตั้งถอดถอนพิจารณา ส่งลงโทษผู้ถูกกล่าวหาภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ได้รับเรื่องจากคณะกรรมการ ป.ป.ช. หรือภายในสามสิบวัน นับแต่วันที่ผู้บังคับบัญชาหรือผู้มีอำนาจแต่งตั้งถอดถอนได้รับแจ้งมติที่ได้ของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ที่ไม่ว่าผู้ถูกกล่าวหาจะพ้นจากการเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐก่อนหรือหลังที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. ได้มีมติชี้มูลความผิด แต่ไม่เป็นการตัดอำนาจคณะกรรมการ ป.ป.ช. ที่จะดำเนินการเพื่อดำเนินคดีอาญาต่อไป แต่ถ้าผู้ถูกกล่าวหาซึ่งไม่มีกฎหมาย ระเบียบ หรือข้อบังคับเกี่ยวกับวินัยเมื่อคณะกรรมการ ป.ป.ช. มีมติว่าผู้ถูกกล่าวหาได้กระทำความผิดในเรื่องที่ถูกกล่าวหา นั้น ให้ส่งสำนวนการไต่สวนไปยังผู้บังคับบัญชา หรือผู้มีอำนาจแต่งตั้งถอดถอนเพื่อดำเนินการตามหน้าที่และอำนาจต่อไปโดยให้ถือว่าสำนวนการไต่สวนของคณะกรรมการ ป.ป.ช. เป็นสำนวนการสอบสวนทางวินัยของคณะกรรมการสอบสวนทางวินัยตามกฎหมายว่าด้วยการบริหารงานบุคคลของผู้ถูกกล่าวหา

จากบทบัญญัติมาตราดังกล่าว จะเห็นได้ว่าหากคณะกรรมการ ป.ป.ช. ได้ชี้มูลความผิดทางวินัยตามอำนาจของคณะกรรมการ ป.ป.ช. แล้ว ผู้บังคับบัญชาหรือผู้มีอำนาจพิจารณาลงโทษทางวินัยตามที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. ได้มีมติโดยไม่ต้องแต่งตั้งคณะกรรมการสอบสวนอีก ซึ่งการดำเนินการทางวินัยต้องเป็นไปตามกฎหมาย ระเบียบ หรือข้อบังคับว่าด้วยข้าราชการหรือผู้ถูกกล่าวหาด้วย เช่น ระเบียบการบริหารงานบุคคลของข้าราชการหรือเจ้าหน้าที่นั้น ตาม พ.ร.บ. ระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. 2551 สำหรับข้าราชการพลเรือน โดยไม่อาจอาศัยพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ พ.ศ. 2561 มาใช้ในการ

ลงโทษได้โดยตรง แต่ต้องสั่งลงโทษตามกฎหมายว่าด้วยการบริหารงานบุคคลของข้าราชการหรือของเจ้าหน้าที่นั้น ๆ ตามระเบียบและกฎหมายของหน่วยงานที่เจ้าหน้าที่นั้นสังกัด

องค์ความรู้ใหม่

ด้วยเหตุที่ว่าเมื่อคณะกรรมการ ป.ป.ช.มีมติชี้มูลความผิดของผู้บริหารท้องถิ่น ผู้ช่วยผู้บริหารท้องถิ่น หรือสมาชิกสภาท้องถิ่น ที่ถูกกล่าวหาว่าทุจริตต่อหน้าที่ตามประมวลกฎหมายอาญา หรือเพื่อแสวงหาประโยชน์ที่มิควรได้โดยชอบสำหรับตนเองหรือผู้อื่นตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ พ.ศ.2561 หรือกระทำการอันเป็นความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ ให้หน่วยงานต้นสังกัดกลับไปสอบสวนวินัยผู้ถูกกล่าวหาในความผิดฐานดังกล่าวโดยมิต้องตั้งคณะกรรมการสอบสวนซ้ำอีก โดยให้ถอดถอนผู้บริหารท้องถิ่นหรือผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองภายใน 30 วัน ซึ่งผู้บริหารท้องถิ่นมีเพียงกฎหมายกำหนดให้ต้องถูกดำเนินการตาม ประมวลกฎหมายอาญาและประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเท่านั้น ไม่มีกฎหมาย ระเบียบ หรือข้อบังคับเกี่ยวกับการดำเนินการทางวินัย มีเพียงการแต่งตั้งหรือถอดถอนโดยผู้บังคับบัญชา เช่น การถอดถอนโดยผู้ว่าราชการจังหวัดหรือรัฐมนตรีที่มีอำนาจ เห็นควรแก้ไขบทบัญญัติมาตราดังกล่าวหรือไปแก้ไขบทบัญญัติทางกฎหมายอื่นหรือเพิ่มเติมกฎหมายในส่วนที่เกี่ยวข้อง โดยมีข้อเสนอที่ควรกำหนดให้มีบทบัญญัติในการดำเนินการทางวินัยกับผู้บริหารท้องถิ่นตามกฎหมายว่าด้วยองค์ประกอบโครงสร้างท้องถิ่น ทั้งนี้อาจบัญญัติกฎหมายโดยเทียบเคียงจากวินัยของข้าราชการ

เอกสารอ้างอิง

- กชพัฒน์ บำรุงศรี (2559). *คณะกรรมการ ป.ป.ช. กับการป้องกันการทุจริต*. (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต). คณะนิติศาสตร์ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- กระทรวงต่างประเทศ. (2565). *ศูนย์ปฏิบัติการต่อต้านการทุจริต (ศปท.)*. เข้าถึงได้จาก <https://acc.mfa.go.th>
- กัญจนรัตน์ วิทยาเกียรติเลิศ และคณะ. (2564). *ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561*. (วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต). คณะนิติศาสตร์ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- จุมพล รัตณภาส (2562). *อำนาจขององค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ตามหลักนิติธรรมและนิติรัฐ*. (วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต). คณะรัฐศาสตร์ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

- ปณิธีร์ ปทุมวัฒน์. (2553). “อนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านการทุจริต ค.ศ. 2003 : United Nations Convention against Corruption 2003” ตอนที่ 3 พันธกรณีในการกำหนดมาตรการบังคับใช้กฎหมายของรัฐภาค. *จุลนิติ*, 187-198. เข้าถึงได้จาก <https://library.senate.go.th>
- เชิดธวัช ชัยปิ่น. (2562). *คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติในการดำเนินการไต่สวนข้อมูลความผิดทางวินัยกับเจ้าหน้าที่ของรัฐที่พ้นจากตำแหน่ง*. (วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต). คณะนิติศาสตร์ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญา (ฉบับที่ 26) พ.ศ. 2560. (2560, 20 มีนาคม). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่มที่ 134 ตอนที่ 32 ก, หน้า 64-65.
- พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561. (2561, 21 กรกฎาคม). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่มที่ 135 ตอนที่ 52 ก, หน้า 2-90.
- พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. 2551. (2551, 25 มกราคม). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่มที่ 125 ตอนที่ 22 ก, หน้า 29-39.
- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560. (2560, 6 เมษายน). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่มที่ 134 ตอนที่ 40 ก, หน้า 8.
- ราชบัณฑิตยสภา. (2555). *การดำเนินการทางวินัย*. เข้าถึงได้จาก <https://dictionary.orst.go.th>
- ศาลปกครอง. (2566). *หมายเลขคดีดำที่ 1314/2564*. เข้าถึงได้จาก <https://admincourt.go.th>
- ศิริชัย กาญจนาวาสี และคณะ. (2566). *รายงานการสังเคราะห์งานวิจัยด้านการปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2560-2565*. (รายงานการวิจัย). สำนักวิจัยและการบริการวิชาการ : สำนักงานป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ
- สถาบันดำรงราชานุภาพ. (2554). *การดำเนินการทางวินัย ข้าราชการพลเรือนสามัญ สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย*. เข้าถึงได้จาก <http://www.stabundamrong.go.th>
- สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ. (2566). *ประวัติความเป็นมา*. เข้าถึงได้จาก <https://www.nacc.go.th>
- สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ. (2562). *รวมคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญ ประจำปี 2562 เล่ม 1*. เข้าถึงได้จาก <https://www.constitutionalcourt.or.th>

แสง บุญเฉลิมวิภาส และคณะ (2551). รายงานการวิจัย เรื่อง การศึกษาพันธกรณีและความพร้อม
ของประเทศไทยในการปฏิบัติตามอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านทุจริต
ค.ศ. 2003. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริต
แห่งชาติ.

หยุด แสงอุทัย. (2538). *หลักรัฐธรรมนูญทั่วไป*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์วิญญูชน.

บทวิจารณ์หนังสือ: ทุกข์กระทบ ใจไม่กระเทือน

Book review: Suffering Affects, the Heart Doesn't Affect

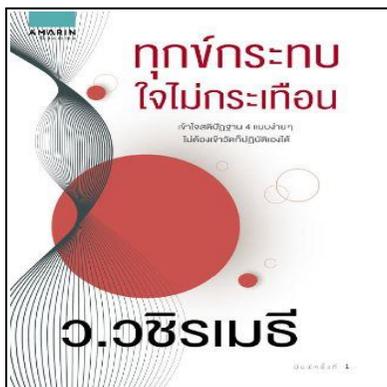
พระรังสรรค์ ดิกขปญโญ (พิมพา)¹

Phra Rangsan Tikakhapanno (Phimpa)

Received: June 02, 2023

Revised: October 10, 2023

Accepted: October 15, 2023

บทวิจารณ์หนังสือ

ผู้เขียน : ว.วชิรเมธี

จำนวนหน้า : 238 หน้า

ปีที่พิมพ์ : 2563

ครั้งที่พิมพ์ : ครั้งที่ 1

สถานที่พิมพ์ : อมรินทร์ธรรมะ อมรินทร์-
พริ้นติ้ง แอนด์ พับลิชชิ่ง

บทคัดย่อ

หนังสือ “ทุกข์กระทบ ใจไม่กระเทือน” ให้แนวคิดในการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน เหมาะสำหรับบุคคลทุกระดับ เพราะมีการใช้ภาษาที่เรียบง่าย เข้าใจง่าย ตัวอย่างที่ยกขึ้นมาประกอบเป็นเหตุการณ์ที่พบเห็นได้ทั่วไปหรือเป็นเรื่องเล่าที่เข้าใจง่าย เชื่อมโยงหลักธรรมสอดคล้องกับการดำเนินชีวิตในสภาพสังคมปัจจุบัน หากเราทำความเข้าใจหลักธรรมและนำไปปฏิบัติก็จะนำพาชีวิตไปสู่การพ้นทุกข์พบความสุขที่แท้จริงได้ ตามชื่อหนังสือที่ว่า ทุกข์กระทบ ใจไม่กระเทือน คือ ฝึกดำเนินชีวิตอย่างมีสติในอิริยาบถต่าง ๆ ตามดูตามรู้เท่าทัน อารมณ์ที่เกิดขึ้นในปัจจุบันขณะเพราะทุกอย่างล้วนมีการเกิดดับอยู่ตลอดเวลา เมื่อกิเลสมากระทบ

¹ คณะสงฆ์จังหวัดกำแพงเพชร; Kamphaeng Phet Provincial Office of Buddhism

จิตใจเราก็แค่ดูและรู้ว่านี่คือกิเลสแล้ววางเฉยไม่ปรุงแต่งกิเลส นั้นใจของเราก็จะไม่กระเทือนจากความทุกข์ทุกรูปแบบที่มากระทบ สามารถก้าวผ่านความทุกข์ทั้งปวงและดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุข

คำสำคัญ: ใจ, ทุกข์, สติ

บทนำ

หนังสือเรื่อง “ทุกข์กระทบ ใจไม่กระเทือน” โดย พระเมธีวชิโรดม (ว.วชิรเมธี) พิมพ์ครั้งที่ 1 เมื่อปี 2563 โดยทำการรวบรวมธรรมบรรยายของพระเมธีวชิโรดม (ว.วชิรเมธี) ในโอกาสต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการฝึกสติปัฏฐาน 4 การปฏิบัติธรรมในชีวิตประจำวันด้วย “สติ-สัมปชัญญะ” ในการดำรงชีวิต หนังสือจะปูพื้นฐานเรื่องการปฏิบัติธรรมตั้งแต่ระดับความเข้าใจ ไปจนถึงวิธีการและผลของการปฏิบัติธรรมที่จะเกิดในชีวิตประจำวัน เมื่อเรียนรู้และปฏิบัติตามวิธีฝึกสติอย่างที่เหมาะสมแล้วสามารถนำสติปัฏฐาน 4 ไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันเพื่อแก้ปัญหาได้ ทำให้เมื่อทุกข์เข้ามากระทบแล้วใจของเราไม่กระเทือน หนังสือประกอบด้วยเนื้อหา 7 บท ได้แก่ บทที่ 1 ตื่นรู้อยู่กับปัจจุบัน บทที่ 2 Mindfulness ฝึกใจให้รู้แจ้ง บทที่ 3 “สติปัฏฐาน” เพื่อการดับทุกข์ บทที่ 4 เราไม่มีเรา บทที่ 5 ภาวนาระหว่างวัน บทที่ 6 วิธีฝึกใจให้ไกลทุกข์ และบทที่ 7 ลายแทงแห่งความสุข

Abstract

The book on "Suffering Affects, the Heart Doesn't Affect" gives ideas for applying Buddhist Dhamma in Buddhism to practice in everyday life. This is suitable for people of all levels because simple language is used that is easy to understand. The examples given are common occurrences or stories that are easy to understand along with connecting the Buddhist principles that are consistent with living life in today's society. If we understand the Buddhist principles and put them into practice, it will lead our lives to freedom from suffering and true happiness. As the book says that Suffering Affects, the Heart Doesn't Affect, i.e. practicing living life mindfully in various bodily movements, following and knowing the emotions that arise in the present moment because everything is constantly arising and passing away. When defilements (Kilesa) affect the mind, we just look at them and know that these are

defilements and then put them aside and do not modify those defilements. Our hearts will not be shaken by any form of suffering that affects us. We are able to overcome all suffering and live a happy life.

Keywords: Mind, Suffering, Mindfulness

เนื้อเรื่อง

เนื้อหาในหนังสือได้เริ่มอธิบายพื้นฐานของการดำรงชีวิตในสังคมปัจจุบันว่าต้องประสบพบเจอกับอะไรบ้าง จากนั้นพยายามสร้างทัศนคติแนวคิดเกี่ยวกับการฝึกใจ ต่อด้วยกลไกการทำงานของสติ การตามดูตามรู้เท่าทันกิเลส วิธีการฝึกสติปฏิฐานในชีวิตประจำวัน การฝึกใจให้ไกลจากความทุกข์ และสามารถปรับใช้ในการดำรงชีวิตได้ในทุกกิจกรรมของชีวิต เพื่อการดำรงชีวิตที่พ้นจากความทุกข์ การดำเนินชีวิตที่มีคุณค่าและมีความสุขอย่างแท้จริง โดยมีเนื้อหาพอสังเขปดังต่อไปนี้

บทที่ 1 ตื่นรู้อยู่กับปัจจุบัน เมื่ออยู่ท่ามกลางความวุ่นวาย คนที่ฝึกจิตไว้ดีนั้น สถานการณ์ที่วุ่นวายกระทบได้แต่ภายนอก แต่ไม่กระทบถึงจิตใจข้างใน อยู่กับปัจจุบันได้ไม่หลงไปตามอารมณ์ และเป็นคนที่รู้จักตัวเอง ในทางธรรมคนที่จะเป็นผู้รู้ ไม่ได้หมายถึงรู้สารพัดรู้ เก่งสารพัดเรื่อง แต่หมายถึงรู้ทันอารมณ์หรือรู้ทันสภาวะจิตใจของตัวเองเป็นสำคัญ กิเลสเกิดขึ้นก็รู้ทัน พระพุทธศาสนาสอนให้เรารู้แล้วตื่น คือ หายใจ หายหลง มีสติ มีสัมปชัญญะ ครองตัวครองใจ ไม่ไหลไปตามกิเลสหรือสัณหาตณญาณฝ่ายต่ำ ถ้ารู้แล้วตื่นจะใช้ความรู้ในทางที่ดี ในพระไตรปิฎกสอนเรื่องการเจริญสติเป็นหลัก ดังเช่นที่พระพุทธองค์ตรัสว่า “แต่ก่อนก็ดี ในบัดนี้ก็ดี เราสอนแต่เรื่องทุกข์ และการดับทุกข์เท่านั้น” ท่านโยงเข้าหาเรื่องดับทุกข์ ซึ่งก็คือเรื่องแนวทางแห่งการเจริญสติเพื่อดับทุกข์ ทุกวันนี้คนส่วนใหญ่ถูกปลิงแห่งความทุกข์เกาะกิน คือ โลก โกรธ หลง หรือราคะ โทสะ โมหะ หากเราฝึกเจริญสติทุกวัน จะทำให้เราตื่น เบิกบาน เกิดภาวะที่เรียกว่ากายคล่อง จิตคล่อง ปลอดโปร่งโล่งเบา สุขภาพจิตดี อยู่ที่ไหนก็รู้สึกผ่อนคลาย การฝึกเจริญสติทำให้เราอยู่กับปัจจุบัน ความทุกข์อาจจะเข้ามาถึงตัว แต่มันเข้าไม่ถึงใจ ถ้าเราฝึกสติ ศิลจะตามมา สมาธิจะตามมา ปัญญาจะตามมา และความทุกข์หรือภาวะที่ทุกข์หายไปจะตามมา ไม่ว่าจะฝึกเจริญสติด้วยวิธีที่หลากหลาย แต่เมื่อฝึกเป็นแล้วจะพบภาวะตื่นรู้เหมือนกันหมด ฉะนั้นเมื่อฝึกสติตามแนวสติปฏิฐาน 4 แล้วนำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันจนเป็นความเคยชิน หรือเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตแล้วอนิสงส์มีมาก ทาง

สายกลางก็คือทางสายสติ เมื่อใดมีสติ เมื่อนั้นแหละเราจะคิดถูก พุดถูก ทำถูก กลายเป็นคนที่อยู่บนทางสายกลางที่แท้จริง

บทที่ 2 Mindfulness ฝึกใจให้รู้แจ้ง หัวใจสำคัญของการเจริญสติคือ ความรู้สึกตัวทั่วพร้อมอยู่กับปัจจุบันขณะ ภาษาอังกฤษใช้คำว่า Mindfulness ซึ่งพระพุทธองค์ทรงค้นพบและแบ่งปันแก่ชาวโลก ประสบการณ์ตรงของพระองค์กลายเป็นแนวทางในการฝึกเจริญสติ สัจธรรมที่ทรงนำมาสอนเป็นปุราณมรรค แปลว่า หนทางสายเก่า ซึ่งมีอยู่แล้ว ธรรมะเป็นสิ่งที่อยู่คู่กับโลก พระพุทธองค์ทรงค้นพบและทรงนำมาบัญญัติ คือ จักรระบบ แจกแจง แกลง ประกาศ เปิดเผย ทำให้ง่ายต่อการเข้าใจ หนทางสายเก่าที่ทรงค้นพบ เรียกว่า ธรรมะ และทางลัดการเข้าถึงธรรมนี้ก็คือ “สติปัฏฐาน 4” แปลว่า สติโดยตามดู ตามรู้ ตามสังเกตที่ฐานทั้ง 4 อันเป็นที่ปรากฏของสติ คือ กาย เวทนา จิต และธรรม ทางลัดนี้จะพาเรามุ่งตรงสู่พระนิพพานอันเป็นที่ดับทุกข์ ที่ที่เหมาะสมที่สุดที่จะปฏิบัติธรรมก็คือที่กาย วาจา ใจ ของเรา ถ้าฝึกเจริญสติ จนสติได้รับการติดตั้งไว้ในชีวิตแล้ว กิเลสระดับสัญญาตัญญาณที่เรียกว่าอกุศลมูล ก็จะลดความรุนแรงในการทำลายลงไป การเจริญวิปัสสนากรรมฐานหรือการฝึกเจริญสติก็คือการมาเข้าสู่กระบวนการทำลายความโลภ โกรธ หลง ที่เป็นรากเหง้าของความทุกข์แห่งชีวิตโดยตรง พอเรามีสติคมชัดเราจะเห็นว่าปรากฏการณ์เหล่านี้กำลังสำแดงความเป็นของไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นอนัตตา หากเราเห็นความเกิดดับของจิตบ่อย ๆ ทำซ้ำ ๆ อยู่เนือง ๆ อย่างนี้ จิตก็จะตื่นรู้และจะค่อย ๆ ปล่อยวาง ว่างกายความยึดมั่นในตัวกู ตัวฉัน ของฉันไปตามลำดับ กิเลสมันก็จะผอตัวและอันตรธานไปในที่สุด

บทที่ 3 “สติปัฏฐาน” เพื่อการดับทุกข์ พระพุทธองค์ทรงแสดงพระสูตรที่ลึกซึ้งที่สุดครอบคลุมคำสอนฝ่ายจริยธรรมนำไปสู่การดับทุกข์โดยตรงคือ “มหาสติปัฏฐานสูตร” พระสูตรที่ว่าด้วยการตั้งสติพระสูตรใหญ่ ทรงแสดงหลักการเจริญสติที่สมบูรณ์แบบที่สุด เป็นระบบปฏิบัติการเพื่อดับทุกข์ในทางพระพุทธศาสนา ทรงปรารภเนื้อหาธรรมะล้วน ๆ เป็นหลักวิชาเพื่อการดับทุกข์โดยตรง ทรงรับรองทรงยกย่องและทรงยืนยันหยัดว่า สติปัฏฐาน 4 เป็นเอกายนมรรค คือ เป็นหนทางเพียงสายเดียวเพื่อทำพระนิพพานให้แจ้ง วิธีการซึ่งเป็นเนื้อหาสาระของสติปัฏฐาน 4 ประกอบด้วย การตามสังเกต ตามดู ตามรู้ลงไปที่กาย เรียกว่า กายานุปัสสนา การตามสังเกตลงไปที่ความรู้สึก เรียกว่า เวทนานุปัสสนา การตามสังเกตลงไปที่จิต เรียกว่า จิตตานุปัสสนา การตามสังเกตลงไปที่ธรรม เรียกว่า ธรรมานุปัสสนา

กายานุปัสสนา : การตามดูรู้เท่าทันลงไปที่กายของเรา กายนี้มี 2 ความหมาย ภายที่หนึ่ง คือ กายที่เป็นเนื้อของเราจริง ๆ พิจารณาให้เห็นว่าเป็นแต่เพียงธาตุ 4 ชั้น 5 มารวมประชุมกันชั่วคราวเป็นกลุ่มก้อนของนามรูปหรือชีวิต แล้วตกอยู่ในพระไตรลักษณ์คือ อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา

กายที่สอง คือ ลมหายใจของเรา ดูหรือสังเกตลงไปทีลมหายใจของเรา หายใจเข้าก็รู้ หายใจออกก็รู้ พิจารณาเห็นถึงความไม่เที่ยงของลมหายใจที่ผันแปรอยู่ตลอดเวลา

เวทนานุปัสสนา : ตามดูรู้เท่าทันตามสังเกตความรู้สึกของเรา ซึ่งเกิดขึ้นที่ใจของเราเมื่อมีการกระทบกันของอายตนะภายใน 6 (ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ) กับอายตนะภายนอก 6 (รูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส ความคิด) กระทบกันแล้วเกิดความรู้สึกสุข เรียกว่า สุขเวทนา ความรู้สึกทุกข์ เรียกว่า ทุกขเวทนา ความรู้สึกเฉย เรียกว่า อทุกขมสุขเวทนา เมื่อเกิดขึ้นแล้วถ้าสติตามไม่ทันสิ่งที่ตามมาคือ ตัณหา (อยาก) ตัณหาก็จะส่งต่อให้เกิดอุปาทาน (ยึด) อุปาทานจะส่งต่อให้เกิดภพ (อยู่) ภพจะส่งต่อให้เกิดชาติ (หยัดยืนขึ้นเป็นตัวตนอย่างใดอย่างหนึ่ง) ไม่ว่าจะเกิดความรู้สึกอย่างไรก็ตามตามความรู้สึกนั้นไป เราเพียงเฝ้าดูตามรู้เวทนา รู้สึกสักแต่ว่ารู้ ไม่ปรุง ไม่เป็น ไม่ชอบ ไม่ชัง เวทนาจึงเป็นสาระสำคัญของการปฏิบัติในระดับหลักใหญ่ใจความอย่างที่ท่านกล่าวว่า ธรรมทั้งปวงนั้นรวมลงที่เวทนา บริหารจัดการเวทนาได้ ก็บริหารจัดการความทุกข์ได้ บริหารจัดการชีวิตทั้งชีวิตได้

จิตตานุปัสสนา : ตามดูรู้เท่าทันจิต หมายถึงการตามดู ตามรู้ลงไปไปที่จิตของเราตรง ๆ ในขณะที่ปัจจุบันนี้ ว่าจิตของเราเป็นอย่างไร จิตมีราคะไหม มีโทสะไหม มีโมหะไหม ให้ตามดู ตามรู้ ตามสังเกต เพียงแค่ดู แค่รู้ แค่สังเกต ถ้าสติมีกำลังมากพอจิตซึ่งกำลังฟุ้งอยู่ ณ ขณะนั้น ก็จะอันตรธานสลายตัวไป ถ้าเราสั่งจิตของเราได้ เราก็บัญชาการโลกคือชีวิตของเราได้ทั้งหมดทั้งสิ้น

ธัมมานุปัสสนา : ตามดูรู้เท่าทันสภาวะธรรม สังเกตสภาวะธรรมที่ปรากฏขึ้นมาในจิต หรือสังเกตคุณสมบัติของจิตที่กำลังแสดงตัวให้เราเห็นอยู่ในขณะนั้น ว่ามันเป็นอย่างไร ธรรมคือสิ่งที่นับเนื่องอยู่ในจิต จิตของเราเป็นที่รวมของธรรมทั้งที่เป็นอกุศลธรรม (บาป) ที่เป็นกุศลธรรม (คุณงาม ความดี) ธรรมทั้งปวงล้วนค้นได้ในจิตดวงเดียว พระพุทธองค์ทรงเชื้อเชิญให้เรามาดู มารู้ มาเห็น ถ้าเราเห็นกิเลส เราก็เห็นธรรม กิเลสนั้นแหละคือธรรม ใครเห็นกิเลสคนนั้นก็เห็นธรรม แต่เราเห็นธรรมที่เป็นกิเลสไม่ใช่เพื่อพัฒนากิเลส แต่เพื่อให้รู้เท่าทันกิเลส และหาทางละกิเลส นั้น

จากนั้นพิจารณาชั้น 5 รูป (ชั้น 5 แปลว่า กอง หรือหมวดหมู่ทั้ง 5 และ/หรือ องค์ประกอบทั้ง 5 แห่งชีวิต ได้แก่ รูป, เวทนา, สัญญา, สังขาร, วิญญาณ) และอายตนะ 6 ที่อยู่ในตัวเรานี้ว่าเป็นอย่างไร พิจารณาถลึงไปจะพบว่าชั้น 5 ไม่มีอยู่จริง มีเพียงเหตุปัจจัยแต่ละอย่างมารวมกันเพียงชั่วคราวเท่านั้น ฉะนั้นอย่าไปยึดติดถือมั่น สิ่งใดมากระทบก็รู้ แล้วก็วาง แล้วก็ปล่อย มองทุกสิ่งว่าเป็นธาตุตามธรรมชาติ อย่าเอามาเป็นเครื่องยึดมั่นถือมั่น เพราะมันไม่มีอะไรเป็นแก่นสาร ปฏิบัติลงไปที่กายที่ใจของเรา ตัวอยู่ไหนใจอยู่นั้น เมื่อตัวอยู่ไหนใจอยู่นั้นเมื่อไหร่ เมื่อนั้นเรากำลังเจริญสติปัญญา 4 หากปฏิบัติอย่างต่อเนื่องจนเป็นส่วนหนึ่งของชีวิต เราจะเห็นผลทันตาในชีวิตนี้ อย่างน้อย 2 ประการ กล่าวคือ บรรลุธรรมสูงสุดในปัจจุบันชาตินี้ อันได้แก่ พระนิพพาน ดับทุกข์ได้

จริง หรือ ยังมีความยึดติดถือมั่นหลงเหลืออยู่อย่างเบาบาง อย่างน้อยก็จะได้อนาคามีผล ไม่เวียนว่ายมาสู่ภาวะชีวิตปุถุชนคนมีกิเลสอีก ส่วนในชีวิตประจำวัน ผู้มีสติอยู่เสมออยู่นั้นอยู่ที่ไหนก็มีแต่ความสำราญบานใจ ชีวิตมีความร่มเย็นเป็นสุข

บทที่ 4 เราไม่มีเรา ความทุกข์ที่เกิดจากเหตุการณ์ในชีวิตประจำวันนั้น ไม่ทำให้ทุกข์หนักหนาสาหัสถึงปางตายเท่ากับทุกข์ทางจิตวิญญาณซึ่งเกิดจากความยึดมั่นถือมั่น ตัวฉันของฉัน ตัวกูของกู หรือทุกข์ที่เกิดจากความเข้าใจผิดไปว่า “เรามีเรา” ทั้งที่ไม่เคยมีเรามาตั้งแต่ต้น ทุกครั้งที่เราถูกระงับจะมีกายสองกายออกมารับการกระทบ กายหนึ่งคือกายเนื้อและกายหนึ่งเป็นกายใน เมื่อมีการกระทบกระทั่งเกิดขึ้น ทุกข์เกิดขึ้น ปัญหาตามมา น้อยคนจะรู้ว่าการกระทบกระทั่งจากภายนอกทำให้ทุกข์ เกิดขึ้นได้อย่างไร แต่พระพุทธศาสนาสอน และสอนอย่างลึกซึ้งลงลึกถึงชั้นดับทุกข์ปลุกให้คนตื่นขึ้นมาเป็นผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบาน สลัดตนจากความทุกข์ได้อย่างสิ้นเชิง เวลาที่อายตนะภายในกระทบกับอายตนะภายนอกแต่ละครั้งถ้าพิจารณาให้ดีก็จะพบว่ามีการทำงานของชั้น 5 ครบทั้งหมดอยู่ตลอดเวลา คนส่วนใหญ่ทุกวันนี้มีทุกข์แน่นอนก็เพราะไม่เข้าใจเรื่องตัวกู ของกู นี้กูนะ ที่มันซึม ซอน แทรกอยู่ในจิตใจของตัวเอง แต่ถ้าเข้าใจว่า ตัวกู ของกู ไม่มีความรู้สึก ว่า “นี่กูนะ” ก็จะไม่มีเช่นกัน ถ้าเราเข้าใจว่าชีวิตหรือชั้น 5 เป็นอนัตตาเมื่อไหร่ เข้าใจเรื่องชั้น 5 ว่าแท้จริงเป็นเพียงกลุ่มก้อนแห่งความว่าง ความยึดติดถือมั่นของเราก็จะลดลง เราจะเป็นคนธรรมดา แต่มีความสุขข้างในที่ไม่ธรรมดา

บทที่ 5 ภาวนาระหว่างวัน หากเราอยากเข้าถึงแก่นธรรมตามที่พระพุทธองค์ทรงสอน เราต้องทำมากกว่าการพอใจอยู่ในการทำบุญสุนทาน เราต้องก้าวขึ้นไปสูงกว่านั้นตามที่พระพุทธองค์แนะนำไว้ว่า บุญกิริยาที่ชาวพุทธต้องพัฒนาคือ ทานในเบื้องต้น ศีลในท่ามกลาง และภาวนาในที่สุด ไม่ว่าจะทำอะไรอยู่ก็ตาม ลองหมั่นระลึกอยู่เสมอ เต็มสติลงไปทุกกิจกรรมทุกความเคลื่อนไหวของชีวิต ทำอย่างต่อเนื่องทำอย่างสม่ำเสมอตั้งแต่ตื่นยันหลับ จะทำให้จิตใจเราเบาสบาย สุขภาพจิตดี เราอาจเรียกว่าเป็น “นิพพานระหว่างวัน” ก็ได้ นิพพานระหว่างวันจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อมีสิ่งที่เรียกว่า “ภาวนาระหว่างวัน” เพราะเมื่อเราเต็มสติ คือ ความรู้สึกตัวทั่วพร้อมทำอะไรก็เต็มไปด้วยความรู้สึกตัว ชีวิตของผู้ภาวนาจะเป็นชีวิตที่หวานฉ่ำล้ำค่า ไม่ว่างเปล่าจากแก่นสาร จะเป็นชีวิตที่ตื่นเต็ม โต และแตกกิ่งก้านสาขาออกไปอำนวยการประโยชน์ตน ประโยชน์ท่าน และประโยชน์โลกได้อย่างเต็มที่ถึงที่สุด

บทที่ 6 วิธีฝึกใจให้ไกลทุกข์ การปฏิบัติธรรมต่างจากการใช้ชีวิตปกติตรงที่การใช้ชีวิตปกตินั้นอยากทำอะไรก็ตามใจตามกิเลสตัณหา แต่การปฏิบัติธรรมเราเลือกทำเฉพาะพฤติกรรมที่มีจริยธรรมเท่านั้น ดำรงชีวิตอย่างมีสติ ดำเนินชีวิตอย่างมีความรู้ตัวทั่วพร้อมอยู่เสมอ ใช้ชีวิตอย่างมี

คุณค่าแก่ตนเองและผู้อื่น หัวใจของการปฏิบัติธรรมขึ้นอยู่กับคำสำคัญสามคำ ได้แก่คำว่า “การฝึก การฝน และการฝน” หรือ “ฝึก ฝน ฝน”

ฝึก คือ ฝึกนิเกส จุดเริ่มต้นของการปฏิบัติธรรมนั้น เราต้องฝึกใจให้เป็น สิ่งที่ไม่เคยทำก็ต้องมาลองฝึกทำ นิเกสก็เหมือนน้ำ ถ้าปล่อยให้ไหลตามธรรมชาติมันจะไหลลงต่ำไปตามนิเกสค้นหา หากเราอยากให้มีคุณภาพก็ต้องกล้าฝึกตัวเอง หรือกล้าที่จะเดินทวนกระแสแห่งสัญชาตญาณฝ่ายต่ำที่มีอยู่ในตัว

ฝึก คือ อะไรที่ทำไม่เป็นก็มาฝึกเสียให้เป็นที่ถูกต้อง ตั้งจิตตั้งใจฝึกกาย ฝึกวาจา ฝึกใจ ทำให้ถูก ทำให้เป็น ทำด้วยความตั้งใจ และทำด้วยความหมายมั่นว่าจะให้มันเป็นส่วนหนึ่งของการฝึกใจ สิ่งไหนที่เราเคยทำ แต่ทำไม่ถูกแบบ เราก็มามาฝึกเสียใหม่ให้มันถูกต้อง ให้มันเป็นส่วนหนึ่งของการเจริญสติ

ฝน คือ ทำให้กิเลสค้นหาที่หนาแน่นในกมลสันดานส่วนลึกลดขนาด ลดอานุภาพ ลดพิษสงลงไปจนเหลือน้อยที่สุดหรือหมดไปเลยจากใจ

การปฏิบัติธรรมให้ได้ผล มีศีย์เวิร์ดอยู่สามประโยคที่ควรสนใจ เพื่อจะได้ไม่เสียเวลาเล็ก ๆ น้อย ๆ เกิดการวางท่าที่ไม่ถูกต้องอันเกิดจากการยึดติดถือมั่นในสามประโยคนี้ ได้แก่

1. ฝึกเป็นคนที่ไม่มีความหวั คือ เมื่ออย่างกลายเข้ามาสู่โลกของการปฏิบัติธรรมแล้วนั้น จงอย่ายึดมั่นในหัวโขนที่สวมอยู่ อย่ายึดถือมั่นในตัวกู อย่ามีอัตตา อย่ามีตัวมีตน
2. ฝึกเป็นคนที่ไม่มีความอาย คือ จงเรียนรู้ที่จำดำรงชีวิตอยู่อย่างมีสติ ที่นี้ และเดี๋ยวนี้ อย่าปล่อยให้ล่องลอยไปในอนาคต หรือในอดีต จงจดจ่อแต่ขณะจิตที่เป็นปัจจุบันนี้เท่านั้น
3. ฝึกอยู่อย่างต่ำทำอย่างสูง คือ ฝึกมีชีวิตที่เรียบง่าย ไม่มากเรื่อง เป็นคนสบาย ๆ ไม่เรียกร้องต้องการอะไรมากมาย อย่ง่าย กินง่าย แต่ใช้ปัญญาอย่างลึกซึ้ง

บทที่ 7 ลายแทงแห่งความสุข พระพุทธเจ้าเคยตรัสว่า สนฺตุฎฐี ปรมํ ธนํ แปลว่า ความรู้จักพอเป็นยอดแห่งทรัพย์ หมายความว่า คนที่รู้จักพอในสิ่งที่ตนเองมี แม้จะมีไม่มาก แต่ก็อาจมีความสุขที่มากกว่าคนบางคนที่มีมากมายแต่ไม่รู้จักพอ วิธีพัฒนาตนให้เป็นคนมีความสุขเรียกว่า สุขสมุทัย แปลว่า เหตุปัจจัยของความสุข พระพุทธองค์ทรงแนะนำว่า ถ้าอยากจะมีมีความสุขให้ปฏิบัติตามลายแทงแห่งความสุข 4 ประการ ดังนี้

1. อย่าเอาทุกข์มาทับถมตนที่ไม่มีทุกข์ คือ ในทางปฏิบัติให้ย้อนกลับมาพิจารณา ร่างกายและจิตใจของเราต้องการแค่ปัจจัยพื้นฐาน เช่น ปัจจัย 4 สำหรับยังชีพ คือ ที่อยู่อาศัย เสื้อผ้าอาหาร ารณ์ อาหาร และยารักษาโรค ถ้าเราบริโภคโดยมุ่งเน้นที่คุณค่าแท้เราก็ไม่ต้องหามาหา ไม่

ต้องสะสมมาก ไม่ต้องเหนื่อยมาก ใช้ชีวิตอย่างเรียบง่าย เพราะความเรียบง่ายเป็นพี่น้องกับความสุข และจงอย่าใช้ชีวิตอย่างสุดโต่ง

2. แสวงหาความสุขอันชอบธรรม คือ ความสุขเป็นสิ่งสำคัญแต่คุณภาพของความสุขสำคัญยิ่งกว่า ใครก็ตามอยากที่จะมีความสุขแต่ให้คำนึงถึงคุณภาพของความสุขด้วย เพราะคุณภาพของความสุขก็คือ คุณภาพชีวิต

3. แม้ในความสุขอันชอบธรรมก็ไม่หลงติด คือ ต่อให้เราทำอะไรก็ตามแล้วมีความสุข แต่ถ้าหลงติดสุขอยู่ในสุขนั้นจนไม่ยอมทำอย่างอื่น ก็ไม่ดี อะไรรักตามที่ว่าดี ถ้ามั่นเลยพอดีแล้วก็ไม่ดี

4. เพียรพัฒนาจิตให้เข้าถึงความสุขที่ประณีตยิ่ง ๆ ขึ้นไป คือ จิตที่พัฒนาแล้วคือ จิตที่หายโลภ โกรธ หลง ใจเรามีศักยภาพแต่ถ้าเราไม่เคยฝึกใจ ศักยภาพนั้นไม่อาจอำนวยการประโยชน์ได้ ฉะนั้นจึงอยากให้ทุกคนหมั่นฝึกใจ ยกใจ ชำระใจ เมื่อเราฝึกใจให้สูงจนประณีต มั่นคง สว่าง สงบ กว้างขวาง เมตตาอารี นุ่มนวลควรแก่งาน ตื่นรู้ เบิกบาน เป็นอิสระ เราจะมีชีวิตที่มีความสุข

บทวิจารณ์

จากที่กล่าวมาจะเห็นว่า เมื่อปฏิบัติตามหลักธรรมคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าอย่างตรงไปตรงมาก็จะนำไปสู่การดับทุกข์ ดังที่ปรากฏในพระไตรปิฎกที่ว่า “ทางนี้เป็นทางสายเดียวเพื่อความบริสุทธิ์ของเหล่าสัตว์ เพื่อล่วงโสกะและปริเทวะ เพื่อดับทุกข์และโทมนัส เพื่อบรรลุนิพพานธรรม เพื่อให้แจ้งนิพพาน ทางนี้คือสติปัฏฐาน 4 ประการ” ซึ่งประกอบด้วย

1. กายานุปัสสนา คือ การตามสังเกต ตามดู ตามรู้ลงไปที่กาย การตามดูรู้เท่าทันกาย

2. เวทนานุปัสสนา คือ การตามสังเกตลงไปที่ความรู้สึก การตามดูรู้เท่าทันสิ่งที่นับเนื่องอยู่ด้วยกายก็คือความรู้สึก

3. จิตตานุปัสสนา คือ การตามสังเกตลงไปที่จิต การตามดูรู้เท่าทันจิต

4. ธรรมานุปัสสนา คือ การตามสังเกตลงไปที่ธรรม การตามดูรู้เท่าทันสิ่งที่นับเนื่องอยู่ในจิตก็คือสภาวะธรรมทั้งหลาย

หากสามารถนำสติปัฏฐาน 4 ไปปฏิบัติจริงอย่างต่อเนื่องในชีวิตประจำวันทุกกิจกรรม ปฏิบัติภาวนาระหว่างวันเสมือนว่าเราได้ฝึกใจให้สามารถปฏิบัติธรรมตลอดต่อเนื่องได้ทั้งวัน ดำเนินชีวิตอย่างมีสติมีความรู้ตัวทั่วพร้อมอยู่เสมอ พิจารณาความไม่เที่ยงทั้งปวงมีเกิดดับอยู่ทุกขณะ ลดความยึดติดถือมั่นในตัวเอง กระทำเช่นนี้อย่างต่อเนื่องจนเป็นนิสัย ดังที่ท่านพุทธทาสภิกขุได้เคย

กล่าวไว้ว่า “การประพฤติปฏิบัติธรรม เรื่องสถานที่ไม่สำคัญเด็ดขาด สำคัญเด็ดขาดอยู่ที่การประพฤติกระทำ” ทำให้เราดำเนินชีวิตด้วยปัญญาและพ้นจากความทุกข์ที่เข้ามากระทบจิตใจ มีคุณภาพชีวิตที่ดีงามทั้งด้านกาย วาจา ใจ รวมทั้งเป็นการใช้ชีวิตอย่างมีคุณค่าทั้งแก่ตนและผู้อื่น

ทัศนะวิจารณ์คุณค่าหนังสือ

หนังสือเล่มนี้จัดทำขึ้นโดยหยิบยกรวมบรรยายเกี่ยวกับสติปัญญา 4 ในการนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน โดยพระเมธีวชิโรดม (ว.วชิรเมธี) ท่านได้บรรยายในโอกาสต่าง ๆ จุดมุ่งหมายเพื่อให้ดำเนินชีวิตอย่างมีสติปัญญาและความพ้นทุกข์ มีรายละเอียดและคุณค่าอย่างยิ่งสรุปได้ ดังนี้

1. รูปแบบการเขียน มีการลำดับความเป็นขั้นตอนโดยเริ่มจากพรรณาสภาพปัญหาในชีวิตประจำวันที่เราต้องพบเจอ ความทุกข์ในรูปแบบต่าง ๆ จากนั้นสร้างทัศนคติที่ถูกต้องการฝึกจิตใจ อธิบายเกี่ยวหลักธรรมคือการฝึกให้มีสติในการดำเนินชีวิต และช่วงท้ายเป็นวิธีการฝึกปฏิบัติจิตใจให้พร้อมรับความทุกข์ที่มากระทบใจเพื่อดำเนินชีวิตอย่างมีความสุข

2. รูปแบบเนื้อหา ใช้วิธีการอธิบายให้เข้าใจง่าย คล้ายคลึงกับงานเขียนหลายเล่มของท่านที่เหมาะสมกับคนทั่วไป อาทิเช่น สิ่งที่สูงกว่าเงิน, ทุกข์ไม่ไปหรือเราไม่ปล่อย เป็นต้น โดยมีการยกตัวอย่างเรื่องเล่าหรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นตามยุคสมัย และสอดแทรกด้วยพุทธศาสนสุภาษิตหรือหลักธรรมจากพระไตรปิฎก

3. การบัญญัติคำศัพท์ มีการใช้คำศัพท์ทั่วไปทำให้ง่ายในการจดจำ เช่น ยาพิษสามเม็ด, ผีน ผีก ผน, ผีก, ตัวกู ของกู นี้กูนะ, ผีกเป็นคนที่ไม่มีหัว ไม่มีอนาคต อยู่อย่างต่ำทำอย่างสูง เป็นต้น

ข้อเสนอแนะวิจารณ์ข้อบกพร่อง

1. เนื้อหาบางช่วงไม่ต่อเนื่องกัน หรือบางบทมีการยกตัวอย่างที่คล้ายกันมากเกินไป ทำให้เวลาอ่านแล้วมีความรู้สึกสับสนเหมือนวนไปวนมาหาทิศทางไม่เจอ

2. ควรเขียนสรุปช่วงท้ายของแต่ละบท เพื่อสรุปองค์ความรู้ที่ได้ของบทนั้น ๆ และเพื่อเชื่อมโยงสู่บทถัดไป

3. ควรทำโมเดลหรือแผนภาพบทที่ 3 และบทที่ 7 ให้ผู้อ่านเข้าใจกระบวนการทำงานของสติปัญญา 4 กับการนำไปปฏิบัติระหว่างวันอันนำไปสู่การดับทุกข์ได้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น

สรุปผล

หนังสือ “ทุกข์กระทบ ใจไม่กระเทือน” ให้แนวคิดในการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน เหมาะสำหรับบุคคลทุกระดับ เพราะมีการใช้ภาษาที่เรียบง่ายเข้าใจง่าย ตัวอย่างที่ยกขึ้นมาประกอบเป็นเหตุการณ์ที่พบเห็นได้ทั่วไปหรือเป็นเรื่องเล่าที่เข้าใจง่าย เชื่อมโยงหลักธรรมสอดคล้องกับการดำเนินชีวิตในสภาพสังคมปัจจุบัน และท้ายที่สุดหากเราเข้าใจและนำไปปฏิบัติก็จะนำไปสู่การพ้นทุกข์พบความสุขที่แท้จริงได้ ตามชื่อหนังสือที่ว่า ทุกข์กระทบ ใจไม่กระเทือน คือ เราต้องฝึกดำเนินชีวิตอย่างมีสติในอริยาบทต่าง ๆ ตามดูตามรู้เท่าทันอารมณ์ที่เกิดขึ้นในปัจจุบันขณะเพราะทุกอย่างล้วนมีการเกิดดับอยู่ตลอดเวลา เมื่อกิเลสมากระทบจิตใจเราก็แค่ดูและรู้ว่านี่คือกิเลสแล้ววางเฉยไม่ปรุงแต่งกิเลสนั้นๆ ใจของเราก็จะไม่กระเทือนจากความทุกข์ทุกรูปแบบที่มากระทบ สามารถก้าวผ่านความทุกข์ทั้งปวงและดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุข

เอกสารอ้างอิง

พระเมธีวชิโรดม (ว.วชิรเมธี). (2563). *ทุกข์กระทบ ใจไม่กระเทือน*. กรุงเทพฯ : อมรินทร์ธรรมะ อมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์ พับลิชชิ่ง.